

CA 178

ספר

אפריון דוד

כולל

שאלות ותשובות

מיזכר במשא ומתן בעומק הלכה בהקירות וסברות ישרות וקצת פלפול באיזו
דינים בארבעה חלקי שרע עפי' ראיות נכונות מש"ס וירושלמי תוספות וראשונים וש"ת

אשר חברתי בעזה החונן לאדם דעה. אני הצעיר ועירא דמן חברי
אורי דוד בלאא מרה יוסף זלחה אפריון מקארעליטש חונה בקק זאגר ישן

אייד מקודהנען

בדפוס הדרש של השתפים

ר' אמרהם צבי קאצינעליכוינען ור' שמריהו ראבינאוויץ

שנת קימו אורי כי בא אורך לך

2109.

АПРИОНЪ ДАВИДЪ

т. е.

последний одръ Давида, или рѣшеніе вопросовъ Еврейской Религіозной Казунстики
сочиненіе Равв. Урія Давида Априейнскаго.

Дозволено Цензурою 6 Іюня 1872. г. ВІЛЬНА.

אפריון דוד

שאלות ותשובות

שאלה א

נשאלתי ברב אהרן לנכות לו דעתי והבדעתי
ברון אם דבק היה חיבורי אשר כבר נתחבטו בזה
כמה גאוטם. ועל בשרי וכו' אלה הם ל'ב דבמו"א
בשם כה"ת :

תשובה עם שמי אנכי לצד על הלום. ודעתי מישיע
טרכי. ואין הכדעה תלמודי כמוני מכריע. והתשובות
מבמה גאוטם מלאים בדון זה. עכ"ל אמרתי לעיני בזה כיד
ה' העובד עלי. ומה שישיע ה' נפי אשמור נדבר. ומאתי
אשאלה עור שלא אבקל בדבר הלכה לעולם. גל עיני ואנ"מ :

והנה אעתיק לשון הש"ס מנחות ל"ד ע"ב ת"ר לעטפת כו' .
ת"ר יכול יכהנס על ד' עורות ויניחם בד' בתים בד'
עורות. ת"ל ולזכרון בין עיניך זכרון אחד אמרתי לך ולא ב'
וג' זכרוטות. הא כילד כותבן על ד' עורות. ומניחן בד' בתים
בעור אחד כו'. ת"ר כילד כותבן תפילה של יד כותבה על עור
אחד. ואם כתבה בד' עורות והניחם בבית אחד יא'. וצריך
לדבק. שנאמר והיה לך לאות על ידך. כשם שאות אחת
מבחין כך אות אחד מנפטים. דברי ר' יהודה. ר' יוסי אומר
אינו צריך. א"ר יוסי ומודה לי ר' יהודה ברבי שאם אין לו
תפילה של יד ויש לו שהי תפולין של ראש. בטולה עור
על אחת מהן ומניחה. מודה היינו פליגתייהו. אמר רבא
מדבריו של ר' יוסי חזר בו דבי יהודה. עכ"ל הש"ס. רש"י.
והיה לך לאות אפי' לך לא יהא אלא אות אחת. דכי הוה
נפטים ד' אגרות שאינם דקוקות. ומתועות בבית אחד. לאחרים שאין
רוחין אלא את החולין סוי אות אחת אבל לך הממשמש בהם ויכיר
משמש של ד' אגרות כל אחת לבדה הוי ב' אותיות כו'. מתוך
דבריו של ר' יוסי נשמע שהור בו ר' יהודה. עכ"ל רש"י :

והנה מה דאמר ר' יהודה כשם שאות אחת מבחין כו'
הכונה. כמו שהבית של יד שהוא האות צריך להיות
אות אחד. כן הפרשיות שנפטים לריבין להיות אות אחד. דכיון
דכתוב לך לאות הכל נכלל בתוכו לך. הן הבית דדרשין לך
לאות ולא לאחרים לאות. וכן הפרשיות שנפטים. כיון שהוא
משמש בהם לפעמים. צריך ג"כ שיסוי אות אחד. ומה
שפרש"י לאחרים שאינם רואים אלא החולין כו'. משמע לכאורה
שהבית הוא אות לאחרים. לאו דוקא נקט. דהא כ"ע ס"ל
הדרש ולא לאחרים לאות. אלא שכונת רש"י דאף דנחוגות
בבית אחד. ואם היו מרחין לאחרים הבית כמו שהוא שאין
רוחין אלא מבחין. הוי אות אחת. מ"מ לו שהוא משמש בהם לפרקים
ומרגיש במשמשו שהן ד' פרשיות לא הוי אות אחת. וע"כ ס"ל
לר' יהודה דצריך לדבקן וע"י הדיבוק יהיו אות אחת. דדיבוק
מועיל לעשותן אחד. ור' יוסי נמי לא פליג עלי' בזה דדיבוק
מועיל. רק דס"ל דא"ל לדבק. מפני דאות דקרא קאי על מה
שנראה מבחין דהיינו הבית. אבל הפרשיות שמונחים בפינים
אינם נקראים אות. והא דכתוב לך לאות. לא קאי רק על
הבית. וכדרש לך לאית ולא לאחרים לאות. דהיינו שנס הבית

שנקרא אות. לא יהיה מגולה לאחרים. רק יהיה מבוזה ויסוי
לך לאות. ועל הבית קפיד קרא שייהיה אות אחת ולא ב' וג'
אותיות. דאין לומר דלא ס"ל נר' יוסי כלל הדרש דאות אחת
אמרתי לך כו'. דא"כ אמאי לא פליג גם בצרייתא דלעיל על
הדרש דזכרון אחד אמרתי לך כו'. וה"ל דדוקא לעיל בשל ראש.
דכתוב ולעוספות דלריך לעשותן ד' בתים. א"כ מדוע כתב ולזכרון
בין עיניך לשון יחוד. הו"ל לכתוב ולזכרוטות. כהא מודה שפיר
דמדרש זכרון אחד כו'. אבל בשל יד ס"ל דאף דכתוב לאות
לכון יחוד. אין לנו למעט ב' וג' אותיות. דא"כ אמאי אמר לקמן
במי שאין לו תפילה ש"י ויש לו שתיים של ראש. דטולה עור מן
אחת. הא בש"י לא בעי אות אחד. רש"י דגם ר' יוסי מודה
דבעי בש"י אות אחד דווקא. רק דב"ל דהפרשיות לא נקראו אות
וכמו"ש לעיל. וכיון שבלאו לזה א"כ מוכח דגם ר' יוסי ס"ל
דדיבוק מועיל לעשותן אחד. דבהא דאמר לקמן ב"ס לו שתיים של
ראש דטולה עור על אחת. ע"כ אין הכונה ששעשה מהעלוי בית
שלא דפנתיו פליונו והתחיתו. ומכניס בכותבו השל ראש ותופרו.
דא"כ יותר ה"י לו לומר שיוציא הפרשיות מהש"ר ויניחם בבית
שעשה מהעלוי. ועוד הא איירי במי שאין לו ש"י ע"כ פי' שאין
לו עור לעשות בית של יד שלא. רק עור קטן לכסות החריצין
והשינין. וע"כ דמדבק העלוי להבית בדבק. דאל"כ רק שעשה
כסוי בפ"ע ואינו מחברו להבית כעין בתים חולונים שיוכל להסירו
תמיד. הא הוכחנו דר' יוסי מודה דהדרש לך לאות שייהיה אות אחד
קאי על הבית של יד. מה יועיל הכסוי כיון דהבית הוא ב' וג'
אותיות. ואם מועיל כסוי כיון שאינו רואה הב' וג' אותיות למה
הקפיד ר' יוסי לעשות העלוי מעור דוקא ועשנו מכל דבר. רש"י
כונת ר' יוסי לדבק העלוי להבית דוקא. ויהי' הכל אות אחד.
א"כ מוכרח דגם ר' יוסי ס"ל דדיבוק מועיל לעשותן אחד.
אמר כותבו כ"ז ראיתי באהע"ז ס"י ק"ל שהגאון ז"ש הביא
ג"כ רא"י הג"ל. ות"ל שכונתי לדעת הגאון הג"ל. אלא שסוף לא
הביא רק מדברי ר' יהודה. ואני הוספתי להכריח גם מדברי

ר' יוסי כן. ואין להקשות דא"כ למה הצריך ר' יוסי לעלות
עלי' עור. הו"ל לומר שידבק הד' בתים ע"י דבק. ויהיו אות
אחד. דו"א דאולי באמת לא הצריך העלוי רק לכסות השינין.
או כיון שהחריצין יהיו נכרין לא מקרי אות אחד :

אור"ח אפשר דהדין עם הס"ג דמדברי ר' יוסי אין להוכיח.
דאולי הא דאמר טולה עליון עור היינו צלי דבוק.
ואף אם כונתו הוא ע"י דיבוק מ"מ לא יהי' מוכח מזה דדיבוק
יועיל במקום שצריך להיות אחד. דהא קיימ"ל חגיגה כ"ז ע"ב
דכלי בטל לכפוי וכן פסק הרמב"ם פ"ו מהל' כלים הל' ט"ו.
וע"ש צפ"ד ה"ד ובכ"מ שם ביאור הסוגי' דחגיגה. והוא ממסנה
דכלים פ' כ"ב השולחן והדולבקי. ע"ש דמסיק ל"ש ליפוי טומד ולי"ש
ליפוי שאינו עומד. וה"כ אפשר דה"ה בטולה עור על הס"ר נ"כ הטעם
מפני שהבית בטל להכסוי והוא אחד וא"ל לדבק. ועם שלכאורה קשה
לדמות הענינים. דאפשר דדוקא לענין שומאה הוא דקיימ"ל הכי.
הכל לא לענין שאר דברים. אולם ראיתי דעת הפוסק אור"ח ס"י
ל"ב שלכל מילי אמרינן כן דכלי בטל לליפוי. שכתב שם וז"ל ואם
ליפה הכתים זהב. או שעשאם מעור דמהם עמאה פסולות והוא
מצרייתא מנחות מ"ב ע"ב ובהדרין מ"ה ע"ב. הרי שפירש

הטור מה שאמרו בש"ס ליפה זהב היינו שליפה הבתים שהיו מעור בזהב - והנה רש"י פי' במנחות דמשום הכי פסולות דתיק של עור בעיני כו'. ולפי פי' העור הכי עשה הבתים מעור - ולמה יפסלו מחמת הליפוי - וע"כ לומר מפני שהטור בשל להליפוי - חשיב כאלו אין כאן עור כלל - ומלאתי בנו"כ קמ"א סי' א' שפי' ג"כ דעת הטור כן - וא"כ ה"ה בג"ד בטולה עיר על הש"ר ג"כ הטעם מפני שהבית בשל להכסוי - ונחשב הכל אחד - וא"כ ה"ל לדבק - אבל באמת ז"ל רבי היבא דלר' יהודה לר"ך לדבק הפרשיות - אף דעיקר האות מהבית - והפרשיות מניחים בפנים - מ"מ כיון דלפעמים ימשמש בהם וירגיש במשמוש ד' פרשיות לר"ך לדבקן - א"כ ה"ה וכו"ל לר' יוסי בטולה עור על ש"ר - מה יועיל לנו הכסוי והטבול - אחרי שרואה באמת שהמה הבית נפרדים - וע"כ דמודה בזה לר"ך לדבק העלוי להבית - אלא שאף אם תאמר כן - אין מזה ראוי שדיבוק יועיל במקום שר"ך לבית בשל להכסוי ואין כאן רק בית אחד - ומפני שלא יתפרד הכסוי ויהי נראה ב' אותיות וכשמדבקן ולא יתפרד - אין כאן רק בית אחת ואות אחת - אבל במקום שר"ך לעשותן אחד אינו מועיל דיבוק כך ה"ל אפשר לומר :

אבל באמת ז"ל דלענ"ד דע"כ אמרין דהכלי בשל להליפוי אלא היבא דהווי משני מיטין - דכיון שליפה לעליונות הכלי בזמן אחר שייך שפיר לומר דהליפוי חשיב אלא יותר מנוף הכלי - אבל היבא דהליפוי הוא ממין הכלי - לא שייך לומר דהשבי' ואין כאן ביטול כלל - דהא חזינן בש"ס שם דכפי ר"ל לומר דכלי משמש לא בעילי להליפוי - מפני שהוא ג"כ חסוב - ואף דר"י חשיב לו דגם כלי משמש בעילי - היינו מפני שהזהב או ש"ד שליפה בהן עליונות הכלי הוא מין אחד - בזה חזינן דהשבי' להליפוי יותר מנוף הכלי - אבל היבא דהליפוי הוא ממין הכלי אין לנו הוכחה דהשבי' להליפוי - ולא שייך בזה ביטול כלל - וא"כ לא מבטי בלי דיבוק דאינו מועיל כלל - אלא אפי' אם דיבוקו - אם נאמר שאין הדיבוק עושה אותם אחד א"כ הכסוי והבית המה דברים נפרדים - וגו"כ הוא שיהי' הבית ש"י אות אחד - וכאן הוא הדעה אותות - אע"כ דס"ל לר' יוסי דטולה העור ע"י דיבוק והדיבוק עושה אותם אחד והו"ל שפיר אות אחד :

וה"ל הרמב"ם פי"ג מה' תפילין הלכה י"ז - אבל תפילין ש"ר כו' אם רצה להחזירן לש"י מותר בי"ד עושין טולה עליה עור שחטשה אותה כו' - עכ"ל - מדקדוק הלשון שחטשה אחת - מזהיר דס"ל כמו"ס דע"י התפירה או הדבק נעשו ממש אחת :

ור"י בספר ביאור מרדכי להגאון מו"ה מרדכי בנעט ז"ל ב"ה מוזהר ד"ה פ"ה בשני עמודים כו' - הביא דברי הב"ש הנ"ל והשיג עליו מדברי רש"י שהשתקתי - מדכתב אבל לך הממשמש בהם ויכר ממטין של ד' איגרות הווי ב' אותות - ע"כ - בזה שפיר ס"ל לר' יהודה דמועיל דיבוק - דהו' אין משמושן ניכר שהן ד' - הו"ל אות אחת לדיו' כמו לאחר' - א"כ מאי ראוי מזה לענין היבא דכפי ספר אחד ולא שני - לא מטעם משמוש הניכר עכ"ל הובאו דבריו בספר ח"ס החו"ח סי' ה' וקלס' - ולענ"ד ע"ס שטפר אטבי תחת כפות רגלי הגאונים האלו - בעיני יפלא מאד אם לזה נתכוין רש"י ז"ל דהדיבוק אינו מועיל רק שלא יהי' ניכר במשמושן שהן ד' - א"כ יותר היה לו לר' יהודה לומר שיכרוך הד' פרשיות כל אחת על גבי השתה - או לכרוך כל הד' פרשיות בקלף אחד ויניחם בתוך הבית דאז לא יהיה ניכר במשמושן שהן ד' - דהא גם כשכותבין בקלף אחד מלר"ך בשימושא רבה לכרוך בקלף - ע"כ שתאמר שאין זה מועיל מפני שבעת שכותב ומניחם בהבית או מוליחם לכודקס - רואה שהן ד' - ורש"י ז"ל תדא מנייהו נקט - וא"כ מה מועיל כשמדבקן בדבק ה"ל הדבק אינו עושה אותם אחד - א"כ כשמדבקן ומניחם בתוך הבית או מוליחם מהבית - רואה שנכתבו על ד' עורות, ועוד הא הוכחתי דטולה עור על ש"ר לעשותן ש"י גם ר' יוסי מודה לר"ך לדבק - ושם לא מתחת משמוש הוא

רק שבאמת המה - ג"כ מ"ל כשהוא בן העלוי לעשותן אות אחד - וע"כ שתאמר אחת משני אלה - או שתאמר שני הדיבוק נעשו אחד ממש - או שתאמר שהדיבוק אינו עושה אחד וכל היבא דבעינין אחד ממש אין הדיבוק מועיל רק היבא שרמזה לנו התורה בזה דכתב בלשון יחיד לומר שיהיה אחת ולא שתיים - מועיל לנו הדיבוק שלא יהיה נקרא שתיים - ולכן ככאן דכתב לך להיות אמרין דהקפידה הוא - שלא יהיו שני אותות - וזהו שאני מבקשים - דא"כ גם בצדדיה קמייחיה דרמזה לנו הסירה שיהיה זכרון אחד ולא שנים ו' זכרונות יועיל ג"כ אם עושה הד' בתים ממנה חתיכות ביודות ומחברן ע"י דבק - וכן בנעט דכתב ספר - ואמרין דרמזה לנו התורה שיהיה ספר אחד ולא ב' ו' ספרים יועיל ג"כ אם כתב על שני חתיכות קלף הו' - כ"י דבק - דהווי חילוק והבדל יש בין הדרש דאות אחד ולא ב' ו' אותות - ובין הדרש דזכרון אחד ולא ב' ו' זכרונות - והדרש דספר אחד ולא שנים ושלושה ספרים - ואין מקום בראש לבטל שום חילוק בין הדרשות :

וה"ל נראה דכונת ר' יוסי דהעלוי נעשה אחד עם הבית דא"כ יקשה לשיטת הפוסקים דגם בשל יד בעינין שהבית החילון יהיה רואה את האויר - הרי במקום העלוי אין הבית החילון רואה האויר - וכן משמע לי מדברי המרדכי הלכות תפילין באלפסי וזה לשונו כתב הרי שמשון - בשימושא רבה מלר"ך לכרוך כל פרשה ופרשה - ואין לפסולו משום האי טעמא - דדחזינן הכא שטולה עליה עור והשתא אין עור הבתים רואה את האויר כו' עכ"ל - ביאור הדברים בזה ידוע דכל דבר שמכתיבין בחוכו איזה דבר אחד נקרא אותו דבר בית כמו שמלנו בכחוב שהטענות נקראו בתים לבתיחיים - ולפי"ז היה קשה לכאורה על השימושא רבה דמלר"ך לכרוך כל פרשה - א"כ הל על הקלף הנכרך בו שם בית - ולר"ך הקלף הנכרך להיות רואה האויר - ובאמת הפרשיות והקלף מניחים בתוך הבתים - הרי הבתים מפסיקים בין הקלף הנכרך להאויר - ואם היינו מחזיקים בסברה זו - לאסור לכרוך הפרשיות - מטעם זה היינו אושרים ג"כ לכפול דפנות הבתים של תפילין לעבותו - כמו שיעוין הסופרים שלנו - עושים גוף הבתים מקלפים עבים וחזקים - ועליהם מושכין עור אחד דק להיות הבתים מעור אחד - והרי הקלפים העבים שצפנים נקראו בתים להפרשיות - והעור הדק המכסה אותם מפסיק ביניהם ובין האויר - והיינו מוכרחין לעשות הבתים מעור אחד בלבד - ולא להכניס בחוכו שום קלף לעבותו - וע"כ הביא רבינו שמשון מדברי ר' יוסי שהתיר לעשות מש"ר ש"י ע"י שטולה עליה עור - הא במקום העלוי הקלף כפול - והרי העלוי מפסיק בין הבית להאויר - ואפי"ה כשר - אע"כ דלא נקרא שם בית אלא על הבית החילון ולא על מה שמונה בפנים - אף שגם בחוכו מונה איזה דבר - ולכך התיר ר' יוסי לעלות עליה עור דבמקום העלוי לא נקרא שם בית אלא על העלוי - ולא על הבית שתחת העלוי - ומשום"כ מיתר ג"כ לכרוך הפרשיות בקלף - דלא נקרא שם בית על הקלף אלא על הבתים החילונים - ומשם יקשה היבא שרי ר' יוסי משום דבמקום העלוי לא נקרא שם בית אלא על העלוי - הרי היבחה לעיל דהעלוי אינו משבב כל הבית לדיו' עליונו ותחתיו - וא"כ במקום העלוי - העלוי נקרא בית ובמקום שאין שם עלוי הבית הראשון הוא בית וא"כ כי היבא דבצדדיה קמייחיה אינו מועיל דיבוק להקרא זכרון אחד ה"ל לא יועיל דיבוק לענין בית חילון רואה את האויר וכמו"ס מהרש"א ברש"י כהנהר"ן שאביא לקמן - אע"כ דיבוק מועיל בכל מקום להקרא אחד - ולקמן אביא אי"ה ראיה ברורה מהכתוב - דמועיל דיבוק להקרא אחד :

ואמנם לכאורה פי' הגאון ביאור מרדכי בנעט רש"י ז"ל מוכרחה - דהא כשהדרין פ"ח ע"כ בענין זקן מתיר

קאמר שס ר"א כו' דאין לנו אלא תפילין ואליצא דר' יהודה כתב שס רש"י וז"ל ואית דאמרו כו' ואליצא דר' יהודה דאמר במנחות ולריך לדבק. ולא נהירא דהיה בתפילין ש"י קאי. ומתניתין טועפות קתני והיינו דראש כו'. והנה זה צדור דכונת האית דאמרי הוא. ומוכרח להיות כך דינא תפילין אליצא דר' יהודה. ולשיטתי דס"ל במנחות לריך לדבק. ודיבוק מועיל משום"כ כשהזקן ממרח הוסיף טועפות חמישי. ודבקו להד' בתים הו"ל מוסיף גורע. אבל אי לא הו" מועיל דיבוק הו"ל האי לחודי קאי. ועיין מהרש"א שכתב נ"כ. אלא שהוסיף דהמשקנא משום בית הולין רואה האויר תלי ג"כ בזה אי הוה דיבוק ח"ו"ו או לא. ולפי"ז לריך להבין דחיית רש"י להאית דאמרי דהתם"כ של יד קאי כו'. מאי נ"מ דבש"י קאי התם. הא שכ"פ חזיקי נט. ודיבוק מועיל לר' יהודה. ממילא ה"ה בש"ר כשהוסיף הו"מ בית חמישי ודבקו להד' בתים. מועיל הדיבוק שיעבור על כל תוסוף והו"ל מוסיף גורע. אבל לפי פי' ביאור מרדכי הג"ל. א"ש דחיית רש"י וכן נכתו. התם בש"י קאי. פי' הדיבוק אינו מועיל לר' יהודה אלא צפרשיות ש"י שלא ירגיש במשמושו שהן ד'. ומתניתין טועפות קתני. והיינו דראש כו'. פי' ומג"ל דיועיל דיבוק לר"י בש"ר כשמוסיף בית חמישי. שיעבור על כל תוסוף ולא נאמר האי לחודי קאי. ולענ"ד הוא ביאור נכון בכונת רש"י הג"ל. ולפלא על הגאון ביאור מרדכי שלא העיר מרש"י הג"ל:

אבל

לענ"ד יקשה מג"ל לרש"י ז"ל חילוק זה. דהא מפשטות דברי ר' יהודה משמע דלכל מיני מועיל דיבוק. ולכאורה הייתי רוצה לומר דילא לי' לרש"י ז"ל חילוק זה מסוגי' זו עלמא. דשס פ"ט ע"א. דאי ס"ד הדיבוק מועיל לכל מיני. א"כ אמאי לא מוקי הש"ס כגון שהניח ד' בתי. והוסיף הו"מ בית חמישי ודבקו להד' בתי ונטשו אחד. והו לא אמרינן האי לחודי קאי. ולא נלעךך לאוקמי לענין שאינו רואה את האויר. אע"כ שאין דיבוק מועיל כלל לר' יהודה לעשותן אחד ולכך אף אם דבקו האי לחודי קאי ומוכרחין אנו לבא מפני שאינו רואה את האויר. דלענין זה אף דלחודי קאי. מ"מ כיון שסיתס את האויר פסול. ודלא כמהרש"א שהבאתי לעיל. דס"ל דכל היכא דהאי לחודי קאי אינו סותס את האויר. ובזה א"ש מה שפרש"י שס שאינו רואה את האויר כגון הוסיף בית חמישי עליהם בלדו. או ד"א. והיינו כיון דהבית חמישי לחודי קאי. ואפ"ה פוסל מפני שסותס את האויר. א"כ ה"ה אם הניח ד"א אלא תפילין סותס את האויר פוסל ג"כ. אבל באמת אין זו הוכחה של כלום לענ"ד. דהא אף אם נאמר דשיבת רש"י דאין דיבוק מועיל כלל. יקשה ג"כ דהו"ל להש"ס לאשכותו גוונא. דיפסול מהמת תוספות בית חמישי. כגון שפשה הד' בתים מעור אחד ארוך באופן שאחר עשיית הד' בתים נשאר עדיין תיכפת עור יתירה תלוי אלא הבתים שלא תתכה. והתפילין כשרין בזה אף שתלוי. אללס תיכפת עור. ובא הו"מ ותיקן מהעור התלוי בית חמישי והניחה בתוכה איזה פרשה. ועשאה בשום להד' בתים דהו"ל כל ההמשה בתים מעור אחד. ושפיר הו"ל מוסיף גורע. וע"כ ז"ל דבאמת הוה מ"י לטויי הכי. אלא דהא מנייהו נקט. או דעדיפא משני דאפי' על ציטול בית הולין שיראה האויר נהרג הו"מ. וא"כ אין מזה כתיבה להאית דאמרי. דג"כ נאמר דהוה מ"י לאוקמי הכי שפשה הו"מ בית חמישי והדיבוק להד' בתי. דע"י הדיבוק נעשה אחד והו"ל מוסיף גורע. אלא דהד מנייהו נקט או דעדיפא משני. וכיון שאין הוכחה לשיטת רש"י ז"ל. א"כ יקשה מג"ל לרש"י ז"ל לחלק כן. וע"כ יותר נראה דגם שיטת רש"י דיבוק מועיל לר' יהודה לכל מיני ועושה אותן אחד. ודחיית רש"י ז"ל להאית דאמרי בצננהדין הג"ל הוא על כינה אחרת אף שהוא דחוק קלת וכמו שאבאר:

לנו למצוא בש"ר שיחייב הו"מ בתוספתו אלא שהוסיף טועפות חמישי. אבל אם הוסיף פרשה חמישית בש"ר לא יתחייב הו"מ דאין בזה פירוש מד"ס. דענין הפרשיות לא פירשו לנו חז"ל שום דבר שהכל מבוחר בתורה כל הד' פרשיות. אולם בש"י. לר' יהודה דס"ל לריך לדבק. א"כ ס"ל דבזה פירשו לנו חז"ל דהא דכתיב והיה לך לאית כשס שאית אחת מצדוקן כן אות אחת מצפנים. ולריך לכתוב כל הד' פרשיות בעור אחד דוקא. או לדבקן. וא"כ כשהוסיף הו"מ פרשה חמישית בש"י. ואחר שכבר היה מונה על ידו ש"י כדון לויס הו"מ לחתוך בהצית קלת באופן שלא יפסל הבית עי"ז. עיין א"י"ה סי' ל"ג סעיף א' ולהכניס בתוכה הפרשה חמישית ולדבקה להד' פרשיות. יש להסתפק אם חייב הו"מ. מי נימא כיון דתוספתו הוא על דברי תורה אינו חייב או דלמא כיון שצויה לדבק להד' פרשיות. הו"ל הוסיף גם על דברי סופרים וחייב. שוב ראיתי שודאי כן הוא שחייב הו"מ דהא אינו מבוחר בקרא לכתוב הפרשיות. רק שהוא הללמ"מ תפילין על הקלף. כמבואר במנחות. ובמשנה אמרו חמס טועפות ולא קתני חמש פרשיות. ובשלמא בש"ר אם הניח הו"מ ב' פרשיות בבית אחד הו"ל כל חד לחודי קאי. אבל בש"י לר' יהודה לריך לדבק שפיר מ"י לאשכותו לחייב הו"מ. והנה ר"א דאמר ואין לנו אלא תפילין ולא אמר ואין לנו אלא טועפות כלשון המשנה. אולי היה בכונתו דתפילין אפשר לאשכותו חייב הו"מ בין בטועפות דש"ר ובין צפרשיות דש"י. וזה הבין רש"י בכונת האית דאמרי שפירשו ואליצא דר' יהודה דס"ל לריך לדבק כי היכא דתמלא חייב הו"מ גם צפרשיות דש"י ועי' השיג רש"י שפיר דהא ר"א אמתניתין קאי דקתני טועפות וכן בסוף הסוגי' ואי דעביד ד' בתי כו'. א"כ חייב דגם ר"א לא קאי אלא תפילין של ראש. ובש"ר ליכא לאשכותו האי דינא בתוספות פרשה וכנ"ל. אלא שלפי"ז יקשה דהו"ל לרש"י ז"ל לדחות דצריהס. מהא דמסקינן במנחות שס דחור צו ר' יהודה והודה דא"ל לדבק:

ובמה

שלפענ"ד בזה הוא. דלכאורה הוה קשה לי אהא דאמר רבא במנחות שס מדבריו של ר' יוסי חור צו ר' יהודה. והבין רש"י ז"ל דחור צו מהא דאמר לעיל ולריך לדבק. מג"ל לרבא הא. הא לעיל בצרייתא דש"ר קתני ואס כותבין בעור אחד והניחין בד' בתים י"א. ועי' רש"י שס דהיינו שחתך בין כל פרשה ופרשה למעלה. והניח כל פרשה בבית בפני עצמו. ומלמטה כל הפרשיות מחוברין. ולפי"ז יש להסתפק להס"ד דס"ל לר' יהודה לריך לדבק. אם כתב הד' פרשיות בעור אחד. והתך בין כל פרשה ופרשה למעלה. ולמטה הם מחוברין. אם כבר לר' יהודה. כיון דלמטה הם מחוברין א"כ כשימשמש מלמטה ירגיש שהם אות אחד. או דגם בזה ס"ל לר' יהודה לריך לדבק. ומן הסברא נראה דזה כבר לר' יהודה. וא"כ יקשה דאולי זהו כונת ר' יוסי. שאמר ומודה לי ר' יהודה כו'. פי' אף דס"ל לר' יהודה דהיכא דנכתבו על ד' עורות לריך לדבק. מ"מ מודה לי במי שאין לו ש"י ויש לו שתיס ש"ר פי' והפרשיות נכתבו בכל אחד על עור אחד. ונכתבו מלמעלה והנחתו בד' בתים. ולמטה הם מחוברים. דעולה עור על אחד מהם ומניחם. דאף שאס ימשמש בלדדי הבית ירגיש שהם ד' פרשיות. מ"מ כיון דכשמשמש מלמטה מרגיש שהם אות אחת. אין להקפיד על מהותם הבתים שמפסיק בין כל פרשה למעלה. וא"כ מג"ל לרבא דכונת ר' יוסי שחור צו ר' יהודה. והיא קושי' נכונה ראוי לעמוד עלי'. וע"כ נלפענ"ד דאפשר לפרש כונה אחרת בדברי רבא. והוא דלפי' רש"י הא דאמר ר' יוסי ומודה לי ר' יהודה כו' היה אחר שנחלקו אם לריך לדבק. ואפשר לפרש בהיפוך. דהסוראה שהורה ר' יוסי במי שאין לו תפילין ש"י כו'. היה קודם. ואז היה לו לר' יוסי משא ומתן בזה עס ר' יהודה. והודה לו ר' יהודה והסכים עמו דעולה עור על אחד ומניחה. ואח"ז נפל המחלוקת ביניהם במי שכתב ד' פרשיות ש"י בד' עורות. והורה ר' יהודה לריך לדבק.

דהנה לפי הכלל והיסוד שהניח לנו ר"א דאינו חייב אלא על דבר שיקרו מדברי תורה ופירושו מד"ס כו'. אין

ואמר ר' יוסי בלשון תמיה על ר' יהודה - הא על המו"מ שהיה ציטו מכבר במי שאין לו ש"י כו' הודה לי אז ר' יהודה שטולה עוד על אחד ומניחה - ומדוע ס"ל עתה לרריך לדבק וכוון שר' יוסי עלמו תמה על ר' יהודה ע"כ שידע שההוראה היא שהפרשיות ש"ר לא היו נכתבים בעור אחד כלל - והנה המקשן הציון הדברים כפסען ולכן הקשה מודה היינו פלוגתייהו מדנקט ר' יוסי ההודאה בהוראה אחרת משמע בהוראה הראשונה עומד ר' יהודה בדעתו לרריך לדבק - וא"כ הוה חרתי דפתי - וחידש לי' רבא לא כמו שהצנת דהמחלוקת היה מקודם - ומעשה ההודאה היה אחר - רק בהיפוך - כי מדבריו של ר' יוסי חזר בו ר' יהודה - פי' אחר ששמע ר' יהודה הוראות ר' יוסי במי שאין לו תפילין ש"י כו' - חזר בו ר' יהודה וס"ל לרריך לדבק - דהא דאמר ר' יוסי ומודה ר' יהודה היה בלשון תמיה - ואולי שהיה זה קבלה בידו - דר' יוסי אמר זה בלשון תמיה - ולכך לא דחה איתו דר' יוסי מיירי בהפרשיות ש"ר נכתבו בעור אחד רק שכתבו למעלה וכנ"ל - וזה הפי' נחא עפי דלפי' רש"י קשה דהו"ל לר' יוסי לומר בקיטור חזר בו ר' יהודה כו' - והודה לי ביותר מזה שאף אם הניח הד' פרשיות ש"י בד' בתים ש"ר ג"כ כשר :

וראיתי בשו"ת הגאון מו"ה עקיבא איגר זללה"ה סי' י"א
 שגדול אחד הביא ראיה מש"ס דמנחות הנ"ל דביבוק ה"י חיבור - אלא שהוקשה לו מדבריו הו"ר ר"ה ב"ז ע"א ד"ה שיפר שנסדק כו' בסופו שכתבו וז"ל דאף אם נפרש מטעם ב' וג' שופרות כו' משמע שהתוס' מסתפקים בזה אי' דיבוק הו"י חיבור - והגאון מו"ה ע"א ז"ל דחה הראיה ממנחות ע"ד הצנת ביאור מרדכי בדברי רש"י הנ"ל - וכתב שמתו' ר"ה הנ"ל ראיה גמורה דדיבוק לא הו"י חיבור - והא שכתבו בריש דברייהו' דלא הו"י מטעם ב' וג' שופרות - היינו מטעם דלא נקרא על השצר שם שופר - ע"ש - והוסף להביא ראיה מדברי התו' סוטה י"ח ע"א ע"ש :

והנה הראיה ממנחות כבר כתבתי שהיא ראיה חזקה דדיבוק הו"י חיבור - אולם ליישב התו' דר"ה - כלפ"ד בזה כונה אחרת בדברייהו - דהמעין בתו' סוטה שם בא"ד שכתבו דאם כתב לאחתו שני גיטין כשרים ומסר לה שניהם כאחד לא מגרשה בתרווייהו - מטעם שני ספרים ע"ש - ולפ"ז יש להעיר לענ"ד בר"ה ל"ד ע"ב שמע ט' תקיעות מט' בני אדם כאחד (גירסת רש"י י"א) ותו' כתבו דגרסינן לא י"א - שאין כאן פשוטה לפני' ולאחריה ע"ש - משמע דלכ"ע אם שמע הרבה תקיעות מכמה בני"א כאחד שכולם תקעו בשוה והריעו בשוה די"א דתרי קלי משתמעי - ואמאי לא נימא שופר אחד אמר רחמנא כו' כמו בשני גיטין לשיטת התו' הנ"ל - וזה יש ליישב דבאמת מחויב ליתן דעתו לשמוע התקיעות מאחד - אמנם בצרייתא שם דקאמר תקיעה מזה ותרועה מזה י"א - ואמאי הא קיימ"ל לקמן (עו' או"ח סי' תקל"ג) תקיעות דר"ה מעכבות זא"ז א"כ הו"ל חדא מ"זה - ולמה לא נימא בזה שופר אחד כו' - ודוחק לומר דמיירי ששיהם תקעו בשופר אחד - ושוד הא מזדמן כמה פעמים שהחוקק מכוין לפניו ב' וג' שופרות - וכשעושה התקיעה והשופר אינו משמיע בטוב לוקח לו שופר אחר ומריע - ולא שמעתי מי שהתעורר להקפיד בזה מטעם ב' וג' שופרות :

ובמה שגלענ"ד בזה הוא - דהנה לעיל כ"ו ע"א בהא דקתני כל השופרות כשרין חוץ משל פרה - מפני שהוא קרן - איפלוגו שם בגמרא עולא ואב"י בעעמייהו דרבנן דפסלי בשל פרה - עולא מפרש הטעם דאין קטיגור נע"ס - ואב"י מפרש הטעם דשיפר אחד אמר רחמנא כו' והך דפרה דקיימי גלדי גלדי מתחזי כב' וג' שופרות - ולכאורה יקשה על שניהם למה להו - ומ"ל לחדש טעם אחר מה שלא נזכר במשנה - ושוד לפעמא דאב"י אם יקח גלד אחד מקרן פרה דהו ליכא משום ב' וג' שופרות יהיה כשר ולפעמא דמתניתין מפני שהוא קרן אף גלד אחד פסול - וכדמומה שכתב עמד בזה הגאון בש"א - וע"כ נראה דלעילא ואב"י הוה קשה להו הא דקתני חוץ משל

פרה - נמה לא נקט שור - דהא קרנ דמייתי ה"ש כו' כו' - בשור חיירי - ועוד קשיית התו' אמאי לא נקט חוץ משל ראם - וע"כ ס"ל לפרש המשנה בתרי טעמא - ובישור דברי המשנה לדעתם הוא כן - חוץ משל פרה - הוא טעם אחד - וטעם שני - מפני שהוא קרן - וס"ל דלכך נקט פרה לרמוז לנו פסול דפרה מפני מעשה העגל * דאין קטיגור נע"ס - ואב"י ס"ל דמשוה"כ נקט פרה לרמוז לנו הפסול משום דמתחזי כב' וג' שופרות - והוא דידוע דשור אפי' כן וימו קרוי שור - ובשנה ראשונה אין לו אלא גלד אחד - לכך נקט פרה דפרה בת שתיים - וא"כ יש לה ב' גלדי - והנה לקמן כ"ו ע"ב יליף רב מתנה מהא דכתב והעברת שיפר דבעינן שבעת התקיעים יהיה השופר כמו בעת שהצט"ח נשאו בחייו - ואם הפכו ותקע בו לא י"א ולפ"ז כיון דידעינן משופר דהקפידה תורה שיהא שופר אחד ולא ב' וג' וכסוד אלל והעברת - ע"כ דכונת התורה דבעת שהצט"ח נשאו בחייו יהיה שופר אחד ולא ב' וג' - וזה לא מלינו בשום צע"ח - שיהיה לו קרנים כפולים שמקין אחד י"א שנים וע"כ שהקפידה התורה על מין דמתחזי כב' וג' - וזהו כונת אב"י דאמר שופר אחד אמר רחמנא - פי' דהתורה רמזה לנו מאיזה מין נבשור קרני' לשיפר - מאיזה מין שבחי' אינה נשאה אלא שיפר אחד אבל המין שבחי' נשאה קרן דמתחזי כב' וג' אותו מין פסול קרניו לשיפר - והיינו של פרה - וכיון דהתורה פסלה לאותו מין - מוכן ממילא דאף בשנה ראשונה דאין לה אלא גלד אחד ג"כ פסול - וזה שדקדק אב"י בלשונו - והך דפרה כיון דקיימי גלדי - גלדי - מתחזי כב' וג' שופרות - ולא קאמר הו"ל ב' וג' שופרות - משום דבאמת הם שופר אחד ממש - דע"י החיבור נעשו אחד ולכל הדברים החיבור עושאן אחד ממש - כי היכא דחויקן גבי גט דכ"ז שמעורה נקרא ספר אחד - ולא אמרינן דהקפידה התורה על דמתחזי כשנים רק דהכא גבי שופר דכתב אלל והעברת - ולא מלינו בשום צע"ח שיהא לו קרנים כפולים כנ"ל - ע"כ דכאן הקפידה הוא על מין דמתחזי - אף שהיא באמת אחד :

ורפ"ז אפשר דזהו ספיקו של התו' דר"ה הנ"ל - אם הא דפסלה התורה קרן של פרה - הוא פסול בפ"ע וגו' דהכחוש כן הוא - והטעם דמתחזי דידעינן מדסמך שופר ליהעברת - הוא רק לשימון בעלמא דידע המין שפסלה התורה - ולפ"ז במין הכשר לשופר אף שדיבך שברים ועשה מהן שופר דג"כ מתחזי כב' וג' שופרות פשר - או דלמא דז"ו עיקר הפסול מזה דמתחזי כב' וג' שופרות וה"כ גם במין הכשר לשופר אם עשה שופר משברים - דמתחזי כב' וג' שופרות - אף שדבין ונעשו אחד - מ"מ גבי שופר פסול דכאן הקפידה התורה על דמתחזי אבל בעלמא לא עלה ע"ד שום תנא או אמורא לפסול מפני דמתחזי כשנים - וראיה ברורה לזה מסוכה ל"ז ע"א אחרונ' כדוד פסול - וי"א אף התיוס - וקיימ"ל כתי"ק דמכשר - והנה רש"י והשור וש"ע פירשו דהיינו שנים שדבין ונתגדלו יחד - ומשמע אף דיש לכל אחד עוקן ופיטע צפ"ע אפי"ה"כ כשר אע"ג דלעיל ל"ה ע"א דריש פרי אחד כו' ולא ב' וג' פירוח - וע"כ כיון דנתגדלו ונתחברו יחד מקרי פרי אחד - וכש"כ אם אחרונ' אחד גדל כתאומים דכשר ואפי' להי"א דפסלי בשנים שגדלו יחד - מ"מ באחד דגדל כב' חודו דכשר דאל"כ מ"ל לרש"י והמפרשים דמיירי בשנים שגדלו יחד - וע"כ דפשיטא להו דבאחד הגדל כתאומים לא הוה פסול הי"א - דהא דמתחזי כשנים לאו כלום הוא - רק דבשנים ס"ל להי"א כיון דבאמת הם ב' וגיכר צעיקן ופיטע שיהו ב' פסיל ואין קיימ"ל דגם בזה כשר - ולענ"ד מ"ש בכונת הש"ס דר"ה ובספיקו של התו' שם הוא נכון :

ומעתה נבוא לדברי התו' סוטה י"ח ע"א בא"ד וז"ל ופי' ר"י הא דאמר אב"י ר"ה כ"ו טעמא דרבנן דפסלי קרן של פרה - כיון דקיימי גלדי גלדי מתחזי כב' וג' שופרות - אע"ג דמתחזי הם נמי דרכו להוסף כפל שנה גלד אחד הרי הוא כמציאו משופר אחד ומדבין לזה - כדתן דיבך שני שופרות

עמי עשיו

אליהוא בן ברכאל אמר במענהו (ליוזב' ל"ג) צעיר אני לימים ואתם ישישים ע"כ זחלתי ואירא פחות דעי אתכם . אצרתו ידברו ורוב שנים יודיעו הכמה . אכן הזה הוא באנוש ונשמת שדי תבינם . והכוונה לדעתי . ע"פ מה שבארתי בכקבלות . כונת החכם מכל אדם . שאמר (קבלת ג' . כ"ח) מי יודע רוח בני האדם העולה היא למעלה . ורוח הבהמה היוורת היא למטה לארץ . וכבר נתקשו בדבריו כל המפרשים . כאלו מספק עלינו ה"ו . ענין השארת הנפש . אשר כבר מאומת אצלנו עפ"י התורה והסביבו ע"ז כמעט כל המחקרים . ע"י במפרשים שב"א מיושב את דבריו עפ"י דרכו . ואענה גם אנכי את חלקי . ואולם בטרם . נבין פסוק אחר בתורה"ק (נחלת כ' ו') וייצר ה"א את האדם עפר מן האדמה ויפה באפיו נשמת חיים . ויהי האדם לנפש חיה . וצריך להשיב הכונה מה שנפלה התורה דבריה במה שאמרה . עפר אדמה . הלא עפר ואדמה הכל אחד . ואם הכונה הוא . שנקט עפרורית מהאדמה הכללית . יקשה לנו יותר . הכי לא היה באפשרוית לברוא את האדם מחלק קטן מהאדמה אשר ע"כ היה מוכרח ח"ו ליקח העפרורית . היפלא מאתו כל דבר . גם התועלת אשר כונן הכורא ית' להודיע לנו בתורתו התמימה . שבעפר ברא את האדם :

ואשר אחזה לי בזה . הוא . רידוע אשר האדם הוא מורכב . מנפש וחומר . וסוגה לבחירתו . בעולם הגשמי . התכלית אשר כונן מהכורא ית' בכריאת האדם . הוא למען יבחר בדרך טובים עפ"י דרכי התורה אשר הורה לנו בהסוד . וכן יועץ לב האדם ויהישוב עול בתוקף ית' לאמר . הלא הורכבתי בהרכבה שוויות נפשיות וגופניות . וגם הנחני בעולם הגשמי . המכריעים הרבבתי הצד החומר . ואיך ירצה מאתי לעבדו כרצוני . האם כח אבנים כח נפשי להכריע האותי וחומרי . לזאת הקדים ית' לכפר לנו אופן בריאתו לאדם . אשר סוה יבין אשר חלק הנפש הנותן בהאדם . כמו גדול הרבה יותר מחלק הגוף אשר ממנה נברא . וספרנו לנו התורה ההבדל שבין בריאת האדם לבריאת שאר בע"ח . והוא כי ידוע הסכנת המחקרים . שבכל הנבראים יש כח הנפש . שכולם מורכבים מארבע יסודות ארבע אשר אין מטבעם להתחבר . כי הבה מתנגדים זל"ז . רק שהנפש הוא המחבר ומחויקם . הוא שאמר הדעה (תהלים ל"ג ו') ברבר ה' שמים נעשו וכרוח פיו כל צבאם . רצונו כמו שבבריאת האדם פירשה לנו התורה ויפה באפיו נשמת חיים ולולא זה לא היה יכול להתקיים . כן כל הנמצאים שבעולם לא היה באפשרם להתקיים לולא דבר ה' ורות פיו . ואמר במק"א כי הוא אמר ויהי הוא צוה ויעמד . המורם מהדברים האלו שבכל הנבראים יש בהם נפש החיים ומחויקם . וכל יסוד ויסוד בפ"ע יש לכ"א נפש המחיה ומחויקו . ויפה מצאתי בשם הטבעים שגם במים יש נפש . כי נתברר שלבפנית ועגלת הקיסור הא יוצלה מים שנתלשו ממקורם י"ב שעות . ולא תוסף תה כחה . יען כי כמו שבכע"ח כ"ז שהוא שלם בכל אבריו . או כל אבר ואבר הוא הי . אבל אם יתךך מאתו איזה אבר . האבר ההוא מת ואין בו שום חיות . כן המים כ"ז שהם מחבורים במעין או מקוה . הם חיים ויש בהם נפש . ואולם הנחלשים מהמעין נאפס מהם כח החיות והנפשיות . ומחשבים כמתים אשר לא נשאר בהם כח להצלת מלאכת הקיסור . (ומזה נבין עובד התורה שהקפידה על המים תלושים שלא יועילו לנשמת הטמאים) . וכן כלל הארץ יש לה נפש המחיה ומחויקה . ואם יוכרר מאתה איזה חלק ויהיה מונח באויר או בבלי . נאבד מהחלק ההוא חיותה ונפשיותה . (ולכך התבואה הגדלה בעציון שאינו נקוב נחשבת כתלושה . ופטורה מן המעשרות) . והנה ענין הנפש הוא ענין רצון ותשוקה . כי נתן ה' ית' רצון ותשוקה לכל יסוד שישתוקק להוציא איזה דבר נעלה . וע"כ עם שהד' יסודות הכה מתנגדים זל"ז . עכ"ז מרצונם ותשוקתם להוציא סכסך דבר נעלה . לזאת הם כהחכרים וע"ז . וח"ש בהכוב פקרת הארץ ותשוקתה . והוא מלשון השתוקקות . ומעשה נבין ההבדל שבין בריאת כל הבע"ח ובין בריאת האדם . ספרה לנו התורה (בראשית ח' לד) ויאמר אלהים תוצא הארץ נפש חיה למינה וגו' . ירצה שצדה ה' להארץ שהוציא מאתה כל הבע"ח . הגופים . וגם תאציל מנפשה הכללית . חלק נפש להבע"ח . נמצא שאין להבע"ח נפש בפני עצמה . רק מחלק כלל הארץ . וע"כ כל הבע"ח הם חומרים . ומשתוקקים לכל התאות החומריות . אולם כשבא לברוא את האדם . לא רצה ה' עיתערב בו אף חלק קטן מנפש כלל הארץ . לזאת ספרה לנו התורה יצירתו . שמקורם הברדיל ה' חלק מן האדמה עד שנעשה עפר . ואבד הנפשיות שהיה בו בעת שהי' מחובר לכלל הארץ . ומחפער הוה ברא את האדם . ואה"ז נפת ה' באפיו נשמת חיים בכח גדול כ"ב . עד שויהי האדם לנפש חיה . ירצה שבכחו יהיה להפוך מחלק האדם יורכך מהחומרי לנפשי והבן :

נבזה נבין עומק כונת ההבם . באמרו מי יודע גו' . יען שמקורם ספר לנו דברת בני"א הנשמים שאין להם חלק בבינה . וכמ"ש שם פסוק י"ח על דברת בני האדם לברם האלהים ולראות שהם בהמה הבה להם . יען שרואים כי מקרה האדם ומקרה הבהמה גו' . והמשך מדבריהם הוא שמתר האדם מן הבהמה אין גו' . ע"כ לכתור את דבריהם אמר . מי יודע . ירצה מי שיש לו לב יודע ומבין . יפול ברעתו הרגש חוק . מדוע בכל המקרים שוים הבה האדם והבהמה באין הכלל . ולמה נשתנו בזה . שהאדם הולך בקומה זקופה ראשו למעלה . והבהמה קומתה כפופה . וראשה מטה ושתה לארץ . ומוכרח הוא . יען שחלק הרוח והנפש אשר ניתן באדם כמו יותר גדול מחלק העפרי והחומרי שסמנה נברא . ושדשו למעלה חלק אלה מבע"ל . לזאת חלק הנפשי אשר שרש למעלה כושך גם את חלק העפרי והחומרי עמו למעלה . ולכן הוא הולך בקומה זקופה . אולם הבע"ח חומרים ונפשם לוקח מכללה הארץ . לזאת היא נמשכת ג"כ אחר שרשה . בכפיפת קומתה ליסודה ושרשה . וח"ש מי יודע רוח בני האדם העולה (מפני) שהיא למעלה (בשרשה) ורוח הבהמה היוורת (מפני) שהיא למטה לארץ . ומכאור עם האמור . ופנימיות כוננתו הוא ללמד אותנו דעת . למען לא נתלונן ולא יועף לבנו על מעשה ה' אשר ברא את האדם בארץ . כי בקל טכל להבין . כי כמו שהגוף נמשך אחר הרוח והנפש בהרכבהו וגדולו למעלה . כן בכל מעשיו נקל לו להמשיך אחר הנפש :

ועפ"י הכונה הגל נבין אינו פסוקים . אמרה תורה (דברים ל') כי המצוה הזאת אשר אנכי מצוך היום לא נפלאה היא כמך ולא רחוקה היא לא בשמים היא לאמר מי יעלה לנו השמימה ויקחה לנו וישמענו אותה ונעשה . ולא מעבר לים היא לאמר מי יעבר לנו אל עבר הים ויקחה לנו וישמענו אותה ונעשה . כי קרוב אלך הדבר מאד בפוך ובלבבך לעשותו . והדברים מפליאים . בענין המשל בשמים . ועבר לים . ובארינת ההסבר . האם לא היה מספיק אמרו בקיצור כי המצוה הזאת אשר אנכי מצוך היום . קרוב אלך מאד בפוך ובלבבך לעשותו . ולא מצונו בתורה הנתונה מפני עליון דברים יתרים ללא תועלת . והצראה בכוננת הפסוקים עפ"י מה שהאריך הגאון בחובת הלכות שער עבודת אלהים . אשר יש ב' מיני הערות לעבודת ה' . והם הערת השכל . והערת התורה . הערת השכל הוא . דרך החקירה האמיתית . אשר ישנו שהמכוונב אל הסבה עד הסבה הראשונה ית' . ואז ישתומם על חכמת הבריאה . וישנו סוה שמך מגדולת ורוכמות הכורא ית' . ושפלות האדם . ואז ישים אהבתו אליו יתעלה ויעבדוהו בכל לבו ונפשו כאחד מצבא סוה . והערת התורה . הוא שכר ועונש המפורשים . ואם בעל נפש הוא . ישים ללבו גדול העונש ר"ל . ורוב טוב הצפון בקיום מעשה המצות . והנה כשיוכה האדם לבוא לעבודת ה' ית' סורך החקירה . נקראת עבודה מאהבה . והיא מעלה נדולה מאד . העבודה

הקדמה

מהערת התורה נקראת עבודה מיראה. והנה מצונו באברהם אבינו ע"ה /
 עפ"י המדרש שאמרו משל לאחר שהלך וראה בורה חולקת ובאירה. אמר
 ואמר אני הוא בעל הבירה. והכונה להם בזה. שא"י ע"ה היה חוקר ודורש ב...
 . והתפלא וחשב למנע שהעולם וכל צבאיה יהיו מעצמם. ואם יש להם בורא. איך אפשר שיניחם לעצמם ולא ישגיח
 בכל כחו. עד שהשיג שיש בורא משגיח ומנהיג ועושה בעולמו כרצונו. והוא נועם מליצתם. שהתפלא בעצמו מזה
 השגתו. והאמר אין מנהיג לבירה. הציץ עליו בעל הבירה. והנה אמרו במדרש שבעת שאמר ה' אנכי ולא יהיה לך. פתח כל
 העולמות ושמי השמים ואמר לישראל ראו שאני יחד ואין שני. והכונה להם בזה. כי אנהנו עם תורת ה' בלבנו
 מאמינים. ה' התורה כולה. כפי התנועה לנו כסנינו ע"י ברע"ה כל מצותי ואזהרותי המה קטורים ודבוקים וליז. כי כל המ"ע הולת
 קטורים וליז וכלולים זכ"ו. שלא יוכל איש לומר מצוה זו אקיים ומצוה זו לא אקיים. וכן בל"ת. רק המה כולם צמודים אחדים.
 וכפי הציור שאמרו עליו רמ"ה מ"ע כנגד רמ"ה אברהם ש"א. ושם"ה ל"ת כנגד שם"ה גידים. והכונה כמו שבלתי אפשר לומר על
 אבריו ש"א שנברא באברים וגידים יתרים. כן לא נכלל לומר במ"ע ול"ת. ולזה נקרא האדם עולם קטן כפי כל י"ח. כי כל אבריו
 וגידיו ש"א כרמוזים המה ל"ת כל העולמות. ולו היה זוכה האדם שיגלה לו ה' סוד הבריאה מכל העולמות. היה מבין מעצמו ומסבים
 על כל אבריו וגידיו. וכמו כן היה מרגיש ומבין כל מצוה ומצוה. שהיא מיכרתת לפי בריאת העולם. ומעתה אפשר שזה הוא כונת
 המדרש אשר בעת שזכו אבותינו לעמוד בסנינו ולשמע בקולו של ה' ית' היו אז במעלה נפלאה עד שפתח להם ה' עיניהם והרגישם
 בכל העולמות איך המה דבוקים ומשולבים זה בזה. והתבוננו אשר כל המצות כולם המה מוכרחים לנפש האדם. ואמרו במדרש
 על הפסוק שאמר ה' לאאע"ה הבט נא השמימה וספור הכוכבים. שהגביהו ה' לאאע"ה למעלה מכל העולמות. והכונה להם בזה שהתנפיע
 ה' ית' על אאע"ה ירעה עמוקה עד שהרגיש בכל כללות העולמות. איך נבראו ואיך המה כולם נצמדים ומתאחדים וה' ית' גבה
 מעל גבה בוראם ומנהיגם ומסדרם. והוא כונת הציץ עליו בעל הבירה. ומה הכין המעשים אשר יעשה להפיק תצין ה'.
 והשיג המ"ע והל"ת המבוארים לנו בכל התורה כולה. וקיימם באהבה ויראה. והנה אמר הכתוב (דברים ד') פן תשחיתן ועשיתם לכם
 פסל וגו' ופן תשא עיניך השמימה וראית את השמש ואת הירח כל צבא השמים ונרתת והשתתית להם ונבדתם וגו'. וכבלי נאריך
 בדבוקים נאמר בכונת הפסוקים האלו. שבתורה הוזהר פן יעזרתו ויעשו ע"ג כמ"ש. ואח"כ אמר. עוד ד"א יש לי להזהירך אשר לפי דעתך
 יהיה לך שמה תשיג מעלה גדולה ונפלאה כאאע"ה. והוא. כי ידוע אשר עבודה מאהבה. היא עבודה הראשית. ועבודה מיראה היא
 לסמה בטנה. ע"כ פן ישאך יצרך לומר למה לך ללמוד התורה ולקיים מצותיה ואזהרותיה אשר היא עבודה. מיראה יותר טוב לעבוד מאהבה.
 ע"י שתהיה חוקר בשכלך כאאע"ה ואז תעבור את ה' במה שישגיך שכלך ותהיה עובדך מאהבה. ע"ז בא הכתוב להזהיר. ופן תשא עיניך
 השמימה וראית את השמש ואת הירח וגו' ותרצה לילך בחקירותך מעלה מעלה. ע"כ אמר הוזהר והוזהר מזה. כי ביראה לא תוכל לעלות מעלה
 מעלה. רק ונרתת והשתתית להם וגו'. כי תרצה בדעתך אשר המה בעליו כה. והוא כונת הכתובים. כי המצוה הזאת וגו'. רצונו
 אל יעלה בדעתך לומר אשר ללמד ולקיים התורה נצטרך להיות חוקר נפלא. ואם נפיק עצמנו בעבודה מיראה. החשוב בדעתך
 לומר. איך אשריש בקרב היראה האמיתית. והנה דרש"ה אמר (תהלים ק"ו נ') יוררו הים באננות עושי מלאכה במים רבים המה
 ראו טעמו ה' ונפלאותיו. ומה יוכל האדם לביא ליראת ה' כמ"ש הו"ל (קדמוני) הכפנים רובן הסודים. וא"כ ישאל השואל.
 מה יעשה האדם אשר אין לו שכל עמוק שיוכל להשיג מעלת עבודה מאהבה מדרך החקירה. ונפלאה הוא בעיניו. וגם להשיג
 עבודה מיראה אין טובו בידו. כי איננו בעל מכהר להיות מעטברי הימים. לראות מעשי ה' ונפלאותיו. והיה קרה מכל הצדדים.
 ע"כ אמר כי המצוה הזאת (רצונו כל התורה בכללה). לא נפלאה היא מדרך. ולא רחוקה היא. ומדרש על ראשון ראשון ועל אחרון
 אחרון. (על לא נפלאה) אמר לא בשמים היא לומר מי יעלה לנו השמימה וגו' (פ"ו מדרך החקירה). ולא מעבר לים היא לאמר וגו'
 (פ"ו להיות מיוודי ימים). כי קרוב אליך הדבר מאד (רק שיהא) בפקד ובלבבך לעשותו. והנה ע"כ והיו האדם לנפש היה תיא
 לרות במללא. ומשכן הנפש הוא בלב כמ"ש הכתוב כי הדם הוא הנפש. ועל שניהם רמז הכתוב כי הרוח והיוני כפיד והנפש היינו
 בלבבך המה יאלפוך הכמה ולא הצטרך לשום דבר. רק שתלך בדרך התורה:

והנה ידוע אשר אם יצטרך אחר לאיזה עצה בעניני עוה"ז. ומצותך סודו לפני ככה בניא זקנים ונערים. אין מדיא שהגדר יעשה
 עצמו טרם שישמע עצה הזקנים. ואחרי שהגידו הזקנים דעתם ועצתם. רשות ביד הנער. למנוע מהגיד דעתו. אבל ברובי
 עבודת ה' והתורה. עם כי מדיא הוא לשמוע מקודם דעת הזקנים. עכ"ז אין רשות להנער למנוע מהגיד דעתו וסברתו. וכמו שאמרו
 (מנחם ד' ע"ב) זכונת ל"א ע"ה) לתלמיד שיושב לפני רבו ורואה זכות בו' שלא ישחק. ולמדו זה בסנהדרין מלא תגורו וגו' ובשבועות
 מדבר שקר תרחק. כי אולי חלק לו ה' שכל ישר אשר יסכים להאמת וא"כ גם דעתו נצרכת להשמע בין החכמים. ויש אליהו צעיר
 אני לימים ואתם ישישים ע"כ (ע"ד ע"ה) וזלתי ואירא מותה דעי אתכם אמרתי וגו'. אבל אחר שזכרתם כל דבריהם ולא הועילו
 לצאת את איוב. מחוייב אנכי להגיד דעתי ג"כ. כי אכן זהו היא באטש. ונשמתי שדי תבינם. (וא"כ אולי דברו ישימו בעיניו):

והנה כן אנו אומר ידעתי בנפשי כי אני זעירא דמן הבר' קטן שברבנים. צעיר שבתלמודים. ופי אנכי לבא עד הלום להיות
 נמנה בין החכמים. וביותר לפי המבואר אצלו כונת המדרש חיות. אשר זה תארו. סמכוני באשיות אלו הלכות. רפדוני בתפוחים
 אלו האגרות. ע"כ. וכבר עמרו על המדרש הזה גדולים חקרי לב. ע"י אפיקו יהודה ואענה גם אני הלקי בזה. והנה כבר כתבתי
 שכל הברואים המה מורכבים מר' יסודות ארמ"ע. וכבר ספורם וידוע אשר תהיה יש בה פרד"ס. ולדעתי הוא נגד ד' יסודות ארמ"ע.
 פשט. הוא נגד יסוד העפר. והוא כמו שענין ישוב הארץ תלוי במעשה דוקא. כי כשיחשוב בעל השדה בהכמות ופילוסופי' איך להתחכם
 בהרישה וזריעה. ולא יעשה בפועל. לא יעשה השדה ולא יועיל לו מאומה. כן הורה לנו התורה איך לעשות כל מצוה ומצוה. ואם
 ימנע אדם מלעשות המצוה בפועל אף אם יחשוב בסויות שכל מצוה ומצוה. לא הועיל כלום ויענש ע"ז. דרוש. הוא נגד יסוד הרוח.
 והוא כמו האדם שיוסגר בבית וימנע מאתו שאיפת אויר רוח חרש לא יוכל האדם לחיות. כי הרוח נברא למדד את האויר. כי
 אם ימנעו הרוחות איזה זמן ארוך מתקלקל ומתעפש האויר. כן הוא התהו"ק. באותיות' ותיבות' היתרים לפי קוצר דעתו. ובלשונה
 הצחה רמה לנו התורה איזה ענין רחש עמוק בדרבי התורה והיראה ומפיה רוח חרש באהבת ה' ית' ותורתו. והוא ענין אגדת הו"ל
 אשר הוציאו מפנינו אמר' הרושים אמיתים המלחכים את לב האדם לעבודתו ית'. רמז. הוא נגד יסוד הים. כמו שהמים טובעים
 במקום זה. ומניחים המקום וזרדים למקום אחר. כן הוא הרמז שהתורה במקום זה מרמזת לנו איזה דין במקום אחר. סוד. הוא
 נגד יסוד האש. וכבר ידוע הסמלת החקרים שיסוד האש בטבעו הוא חשך. רק שהוא מפורי. ומוטק אצלו חלקי האור המפוררים
 בהאור ומקבלים כמו שמדרך כל ספורי לקבל כל בראה. וע"ז הוא מאור. ומתרמז לנו כאלו האש בעצמו הוא המאור. (ולדעתי זה
 טעם מהלכות ב"ש ובה (זכונת ל"א ע"כ) שביש אומרים ברא מאור האש. ובה אומרים בורא מאור האש. היינו שביש ס'ל שהוקבע
 כרבה על האש המקבץ בתוכו חלקי האור. ובאור לנו. לכך אומר מאור לשון יחיד. ובה ס'ל. אהרי שהאש בעצמו אינו מאור רק
 ע"י חלקי האור המפוררים בהאור. ע"כ יותר ראוי לקבוע הכרבה על חלקי האור. וחלקי האור המה רבים. ע"כ צריך לברך
 מאורי האש לשון רבים. ואולי זהו כונת הש"ס שם הרבה נזנו יש באור היינו שחלקי האור המפוררים בהאור. הנה נ"כ משונים
 במראותם). והוא נ"כ ענין דבור. שברמזי התהו"ק אשר לעינינו המשריים. המה ממונים ומכוסים. אולם העיבר ה' באמת בבהרה ויראה
 ובין המ' לעבוד ועיסק בתורה לשמה. מאור ית' את עיניו. ומבין את כל עמקי סודות התורה כמו ש' (השמה פ"ו) ומלגין לו רזי תורה.
 עם שבאמת אין המשל דומה. כי באמת כל הסודות גמורים בתורה עצמה. והבן:

והנה ההבדל שבין הרבות ואגרות. הוא. כי בהלכות מחוייב האומר לשקול דבריו בפנים ומאזני משפט שיהיו בשכל ישר ועפ"י
 עומק הדין לפי דעתו. (עם כי ד"ת לא ידענו). אבל באגרות. רשות להשמיע המונה בהרה ובשכל. רק שיצטיח מוכרחו איזה
 מיסר והנהגה בדרבי ה'. והנה להחזיק יין באיזה בלי מחוייב השופך לתשנית בעיני פקוחא בכל צדדי הכלי ע"ה ית' בה איזה סדק וקב

זקדמה

כ"ש. שלא יספך . מהיובב האומדן . להיות בקי בכל השי"ם עם תו' הראשונים שלא יסתרו דבריו איזה דין מפורש .ם הגדול . שתפוחים יוכל להחזיקם בכל בלי שירצה אף במנוקבת וסדוקה . כן הדורש . וכל לתפוח דבריו בתורה ומשל . וכפ"ם . כוון הדורש כמה שהמטיל האגרות לתפוחים עצמם . כי כמו שהתפוחים עצמם הם טובים למאכל . וגם יש בהם ריח רוחני אשר טוב מאד לבריאות הנפש ולחולה ל"ע . אשר נימל מפני תאנת האכילה . והוא הלוח מאד . מניחים אצלו הרבה תפוחים . והריה מרם מהוקים גופו וטבריאום אותו . כן הוא האגרות . מועילים מאד לכל איש אשר תלה תולו נפשו וילמוד דבריו אגרה . ויתן לבו להבין הרפון בדבריהם הק' יחיה את נפשו מרדת שחת . ומערת אחרו שכן . ידעתי בנפש שאיני בקי בש"ם ותוס' הראשונים כהגאונים הגדולים . ואיני ראוי להשמיע דעתי והכרעתי . אולם אמרתי רוח הוא באנוש וכנ"ל . וכבר זכיתי ת"ל להיות לי מ"ם בהלכה עם גאונים . וה"ל שכמה דברים נתקבלו אצלם . ובה' בטחתי כי לא אבוש . ובדאי ימצא בתוך דברי . דברים מועילים להלכה . ואחלה נא את כל אשר יבא ספרי זה ליום שלא יסמכו עלי בשום דין ותוראה . רק אהיו שגם הוא עצמו יסביו לוח . ועב"ז אל ידחו דברו בקש . כי ת"ל אשר בכמה תשובות יגעתי בסוגי' כמה ימים ולילות . ולא כתבתי עד שנתאמת אצלי לפי קוצר דעתי שהרון עמרי . לפי קוצר שכלי . והיה זה שכרי ביום טהר שהיו שפתותי דובבות אחרו אריכת ימי שהיני ה' יותר מכפי מעשי . כתפלת דהע"ה אגורה באהלך עלומים . וכרדשת רח"ל ע"ז שהתפלל שיאמרו הלכה משמו בעודו' :

וקראתי שם הספר אפריון דוד לאיוו כוונת . א) כי אפריון (במילוי) דוד המה היבות **פני אורי דוד** . ותפלתו שע"ז אובה להראות פני . לפני וצרי אשר בראני . וכל ימי מטך עלי חוט של חסד בין חובשי ביהמ"ד להשיבני . ואורה על העבר אשר עד ימי זקנה התייני . כן עד שיבה כל יעובני . ועד גבורות להבריאיני . וחבני לראות מכל צאצאי מעי כוב"ב למדי ה' . עוסקים בתורה ועבודה . בעו"ב והצלחה נפשיות ומדומיות . ב) לפורשי סוף ב"ם . אפריון מלשון הן . כן אני מתפלל לה' שיחני . ויתן לי חן בעיניו ובעיני כל אדם . ויקבל ספרי בעיני כל הוגי תורתו בתן . שיתנו עינם לעיון בו . כי אולי ימצאו בו איזה דבר טוב . אנא דלאו חספא . והמה יוציא ע"י מרגנותא . ג) כי תובת אפריון הוא משרש פרה' מלשון פרי . והונה על חופה . או כמה כבודה . וכן אני מתפלל לה' עספרי יעשה פרי למעלה . ואובה ג"כ להוציא לאור יתר התשובות הנמצאים באמתחתו . וקצת הידושים על ש"ס ופוסקים . ודרושים מתוקים במילוי דאגרותא . המושכים לבו שיא לעבודת ה' ית' . ואובה להסות בצל חופה לעוה"ב כמאמ"כ (יעיף ד' ס') כי על כל כבוד חופה . גם למצע ומטה . עד מאמ"כ (מל"ו כ"ג) בשכבך תשמור עליך וגו' וכרדשת רח"ל :

והנה במשנה ברכות דף כ"ח ע"ב ר' נחוני' בן הקנה הו' מתפלל בבניסתו לכוהמ"ד וביציאתו תפלה קצרה א"ל מה מקום להפלה זו א"ל בכניסתי אני מתפלל שלא אשכל ברבר הלכה כו' וביציאתי אני נותן תוראה על חלקי . והנה כעת אשר זכיתי שספרי זה יצא מבית הדפוס ועומד הכן לכנס לבית ת"ת וגדולי התורה הכמו' וגאונים . אני מתפלל לה' בקידה על אפים . ובריעה על מתנים . שיתן בלב הוגי תורתו שישומו עיניהם בדברו קטן כמיני היום . ויעשו עמדי חסד של אמת . כי אולי ימצאו בו איזה דבר טוב להלכה ולמעשה . ומה שאינו ראוי להלכה ירגישו בו המעינים . ולא אשכל . ולא יבשלו הם ח"ו . ואולי ע"י דלאו חספא . ימצאו הם מרגנותא . ויגולגל זכות ע"י . ויניו ויניו' תפתיים שמעתיא . כי מילותיו אביו המנוח בו' מ"ה יוסף זלל"ה ואמי מרת רחל הנצמיה על ברבי התורה גדולני . ומלכת בטל נענעני . ובעבודות אהבה ללמרה המשיבני . ובדרכי היראה הולכיני . (אנא זכות התורה תעמיד להם . כיוצ בן הצדיקים הוא מטותם . ינחו שלום על משבחותם . ובצורח החיים תהו' צוורה נטמתם) . וכאשר לי"ד שנים באתי . דבריהם על לבי שמתי . ובלמתי באשר יגעתי מצאתי . ואת שדיה מציתי . ולהתקבל בשני קהלות נעמאקשט וזאגר ישן . זכיתי . ולהשתעשע עם כמה רבנים גדולים וגאונים . למעלה זו באתי . בכמה שאלות בעומק הדין אשר מהם שאלתי . ובתשובותיהם אלי . יגעתי . ואת אשר בעיה חדשתי . ע"י התשובות אשר מאיוו גדולים נשאלתי . ובעור החונן לאדם דעה אחרי העיון להם השבתי . והודות לה' בעיניהם הן מצאתי . על גליון רשמתי . ועיי עיי אותם קבצתי . לכל יאכלם עש חסתי . גם כמה הדושים על השי"ם . נפעתי . ומאגרות ומדרשים עיני לא אצלתי . להבין דברי הכמים והידושים לבי הבינתי . משכל ישר ודרך הקרה דבריהם הסברתי . מעם מתוק בהם מעמתי . להוציא מפניני אמרום טוסר השכל בהם נזרתני . וכאשר ימי הילדות והשהרות כצל עפו . חותיני . ולעולם עומד מאומה לא עשיתי . והלאו שתהא יציאה כביאה אמרתני . ע"כ לכנות לי בית השקתי . והשו"ת לרפ"ם נתתי . ודפסתי מועט דפסתי . והוותר עד חזון לסוגר אחרתי . עד אשמע מרכותי על הפעט אשר לפנים נתתי . טובים דברך לומר . כאשר קויתי . וכאשר בדפוס גמרתני . מכרוע על ברכו קמתי . ולהודות לה' על העבר אשר עד הלום באתי . ובשם ומלכות אותו לברך קדשתי . שהחיני וקיימני ולזמן הזה הניעני . כן לעד כל יעובני . ולחוק את לבבי לתורה ועבודה יסעוני . ולשוב אליו בתשובה שלמה יעורני . ובטחמות ציון וירושלים יראני . ומתורתו נפלאות יביעני :

הכ"ד זעירא דמן חברי' הצעור והשפל אסקופה הגדרסת לדגלו ת"ח . ולכל הוגי תורתו **אורי דוד** בלא"א מ"ה **יוסף** זלל"ה אפרון מקארעליטש ממשפחת הרב הג' הח"ב בו' כו' הפטח מ"ה **משה יוסף** זלל"ה אב"ד ד"ק אסמינא . והרב המופלג החרף בקי ושטן המנוח מ"ה **משה** בס"ה **אברהם** נאמן זלל"ה מ"ק טורעין . חוב"ק זאגר ישן :

פותרין בכבוד אבסג' של תורה . אזכיר ברכה ותודה לכל בע"ב . ונדו"ב לב טוקוירי רבנן . ורהיטהון ד"ק איישישאק . אשר כמה שנים לטהתי בבית מדרשם . בדבוק חברים רבנים מופלגים . גדולי ישראל . ובכוד גדול עשו לנו . מפתם האכולנו . וכל נתת מוב בספ"י נתנו לנו . זכרה להם ה' את כל הטוב שעשו עמנו . ועם כל הרבנים המופלגים הגדולים החוסים בצל קהלתם . יאריך ה' יסיהם . ויצלית אותם בכל מעי' . לומר תורה ועובדי ה' יהו' מבניהם ובי"ב . ויזכו לכל טוב נופניות ונפשות . המברך בכל לב . **המחבר** .

וכברתי זו תעלה ועל ראש האלופים ומפלגים אהבני ורעי בע"ב דזאגר ישן יתול . אשר זה תשע עשרה שנה אשר אנכי בקרבה . שפע ברכה ירוק עליהם ויצלית אותם בכל מעי' . יהי שלום בחילם שלהם בארמנותם . כן אברך את כל בע"ב ד"ק נעמאקשט . אשר יהיהו אצלם בכבוד גדול :

והני נשיו זכיון באמתני לגברייהו עד דאתי מבי מדרשא . היא רעייתו המשרה בנשים הצנועה מרת ה' דבורה בת החיים רבנן הפטח מ"ה **שלמה זלמן** זלל"ה ש"ב על הגאון הצדיק מפורסם ברוחו המנוח מ"ה **משה יוסף** זלל"ה אב"ד ד"ק איישישאק וקריןק אשר הרבה טובות עשתה עמרי . הנחה אותי כמה שנים להנות בתורת ה' . ולא הפרידה אותי מאומה . וזה הו' כל הפנה ותשוקת . ישלם ה' פעלה ומשכרתה . תאריך יפיה ושנותיה . בטוב ובנעימים . ונזכה יחד לראות כשמתה בנינו ובי"ב בעו"ב והצלחה עוסקי בתורה ועבודת . **ולא** אמנע מלברך הבנים בני . היה הרבני המופלג בו' כו' מ"ה **ארי' דוב** נ"י עם רעייתו זכ"ב יחיו . והרבני המופלג בו' כו' מ"ה **יוסף יעקב** נ"י ראבינאוויץ שוי"ב מפורסם ד"ק ראסמאוו . ורעייתו ובניו יחיו . והרבני המופלג בו' מ"ה **מנחם מענדיר** נ"י אפריון . ורעייתו . יצלית ה' בכל מעי' וזאריך ה' יסיהם בטוב . ובעו"ב והצלחה . ויחוק ה' לבבם בתורה ויחזו לגדל את בניהם התורה ועבודה בעו"ב והצלחה נפשיות ומדומיות :

כן אברך את תתני הרב המופלג ושטן בו' כק"ש מ"ה **שכתי** היום נ"י שוי"ב מפורסם ד"ק בוסק עם רעייתו בתו תח"ו וכל צאצאיו . יזכו לגדל את כולם לתורה וחופה ומע"ב בע"ב . כן אברך את כל בנותי הכבודות . ואובה לראות מכולם דרע ברוכי ה' מאושרים בהצלחת נפשות וגופות :

כן אברך את אחי הרב המופלג ושטן צנמים יראת ה' אצורו כק"ש מ"ה **צבי משה** נ"י וכל בי"ב יחיו . וכד כשפחתו בכלל ופרט :

אזכרות אהבה לגי"ס הרב הישיש הגאון המפורסם הרוך ובקי גדול בשני התלמודים ובפוסקים . מיסיו לא מש מאהל תורה וזה ערך ארכינים שנה אשר תקע אהלו בק"ק פאריטש כק"ש מ"ה **אפרים צבי** ג"י וכל צאצאיו יחיו . יחד שיקבל נחת מכל בי"ב . יזכה לראות בהם כוב"ב בעו"ב ומצולחים בזה ובבא :

כן אברך את הרבנים הג' והגבורים הנרובים אשר המנו בידי בסיוע שיש בו ממש להוציא ספרי זה לאור . יצלית אותם ה' בכל מעי' . יסלחו על אשר לא הרפסתי שמתם . ואי"ה כשיאריך ה' ימי ואובה להוציא לאור שאר חברי בלי"ג אדכים עמרים למבית עולם :

על הטוב זכר ידיו המופלג היקר מ"ה שבתני בס"ה פסו
לצד לתורה ויצלית ה' אותו בכל מע"י כחפץ המהובר :

השמטות

עשה מהאי עשה - אע"כ דפשיטא לי' להש"ם דאם נאמר דלימול
לשחטה אסור משום מאי אולמא כו' אף ליעלה ע"מ לשלח אחר
ג"כ הכור דזה מיקרי ג"כ דחיות העשה - והין להקשות א"כ ל"ל
קרא לעיל למוטעו ליפורי עיר הגדחת לשחטה - הו' חל עליו המ"ש
דסריפה - דשאני ההם כמו ספירי"ז דישחטנה וישרפנה - א"כ אף
בס דחי' כלל - אבל ליעלה להאם ולשלחה לנריך להמחין עד שיחטום
לחברתה ולהזות עליו הוי דחי' - עם שהוא ק"ת דחוק בסכרא -
אולם ע"כ לנריך ליישב בן הנושנה דהמחא קחני לא יטול וכנ"ל :
נשמט מחי' ה' ובהשגחה אחרת כהנתי ראי' לזה מנ"מ דקאמר
רב עיליש גברא רבה הו' - ואיסורא להיכבי לח הוי
ספי . ולמה לא אמר ואיסורא לא הוה עביד אע"כ דכ"ז שלא נתן
הריבית לא עבד כוס איסור - רק גרם למטה שיצטרע על לא תשימוק :
נשמט מחי' ע"ו (הוכה י"ג ע"א) אגד בשנים פלוגתא דר' יוסי
ורבנן ועיין גם בגליון הש"ס שהקשה הגאון מו"ה עקיבא
איגר מאי רחי' מדבנן דמכשרי כדעבד בשנים דמקרי אגד - הא
בלא אגדן כלל ג"כ כשר בדעבד דקחני במהותין לא פסקן ולא
אגדן ; כשר כו' ע"ש - וע"ש בהוס' ד"ה מלת שהקשו דחי' גזירה שיה
גמורה היא מ"ש הכה דכשר בלא אגדן ומ"ש גבי לולב לר' יהודה
דילוף לקיחה לקיחה וקאמר שחינו אגד פסול ע"ש - ולענין נראה
לייבש בפשיטות בני הקיבוץ דהא אין קי"ל כל הראוי לפילה [אין
בילה מעכצת כו' . ולפי"ז גבי פסח מנזרים גופא אף דכתיב בה
אגודה - ע"כ לא קפיד קרא אלא שיהיה ראוי להיוה אגודה - ולפי"ז
יחא דגבי אוב דפרה לולב הגז"ש הו"ה דמני כגבעול אחר אחי
הגז"ש לאורווי לן דבעינן שלשה כמו באוב דפסח מנזרים - אבל זה
לא ירעינן דבעינן שיהיו דוקא אגודין . דכיון שראוי לאגוד אין אגד
מעכב כו' וכנ"ל - מהא"כ גבי לולב לר' יהודה דכל שלשה המיטים
כהיב בהדיא בקרא . וא"כ אי אפשר לומר שלא יהא אגדו מעכב
בי' - דא"כ גז"ש מאי אהני - וע"כ דהגז"ש אהי לאורווי - דאגדו מעכב
בי' - ומעשה מיישב קובייה הגאון הנ"ל דע"כ לרבנן דמכשרי בשנים
ס"ל דבשנים שמי' אגד דהל"כ הא"ך אפשר להכשר בשנים הא'
אינו ראוי כלל להיות אגודה ומהגז"ש שמעינן דלכל הפחות צפינן
שהיא ראוי לאגוד :

נשמט סימן ה' במה שכתבתי דלכך ס"ל לה"ק דחין לדבק
הקרעים בנתינה שני' - משום דהוה מחוסר כתיבה ודיבוק
ונתינה . עי' חולין פ"ד ע"א הוס' ד"ה ילא זה כו' - ולפי"ז רש"א
דס"ל מדבק הקרעים - אית לי' כהי' החוס' בס' - ות"ק ס"ל דאינו
דומה לרס הנחתו - ועי' באהע"ז בעור הו' קב"ד דהם כהב וחהם
בחלום והא"כ חיברו וחלשו ונתן לה פסול - ורש"א חולק ומכשר -
ולפי"ז הבהע"ט ס"ל כת"ק - והרשב"א ס"ל כרשב"א בהוספתא הנ"ל
אלה שני' מדוע ס"ל לבהע"ט בקרן של פרה וק"ן הקרן ונתן לה
פסול - הא בשעת כתיבה לא היה מחוסר ק"ינה דיכול ליתן לה
הפרה וא"כ לא יפסול ק"ינה :

נשמט מחי' ה' ולכאורה היה אפשר לומר לשיטת החוס' פסחים
(כ"ט ע"ב) ד"ה רב אחי דהמשהה חזון ודעתו לבערו
אינו עובר עליו ע"ש . וא"כ ה"ה במ"ע דואשריהם תשרפון כיון
שדעתו לקיימו אחר החג לא חל עליו העשה ומיקרי ראוי לשבטה -
אבל לענין זה אינו דהנה בתולין (קמ"ג ע"א) דבך דלא יטול אם
על הכנים אפילו לטור המזרע - משמע ודאי דלא יעלנה להך דאם
על הבנים לטורת המזרע אף היכא דירצה רק לזווגה לטור אחר
ויחטט להלפור האחר - וק"ך דאם על הבנים ישלחה - ג"כ אסור -
דליפורי מזרע א"ל להיות שניהם ראויים לשהיטה ושלוח - כמו בשעורי
יוהכ"פ - דהתם הדבר חלוי בגורל . אבל הכא אינו הלוי אלא בבחינתו -
כמו שפרק בס' קמ"ג ע"א לכל האוקימתות דמחטעו מטהרות -
גפורי עיר הגדחת - או שלא לזווגו - או שמחליפה צע"ג - ולמשלחת
ל"ץ קרא דלא אמרה תורה שלח להקלה עי"ש - אלא לשחטה - מוין
בהדי' דהרבות בידו לבחור אחת לשלוח - ולזווג לה אחרת לשחיטה -
ואפי"ה אמרו גם במשנה דלא יטול אפילו לטורת המזרע - וסתמו
קחני משמע דאף לזווג לאהרת ולשלחה ג"כ אסור :

והנה לפיל (קמ"א ע"א) דריש מהשלח שלא יטול אפי' לדבר מזה
ופריך האי עשה והאי ל"ת ועשה כו' ומוקי לה מר בר ר"א
בגן שנטלה ע"מ לשלחה דלאו ליכא ע"ש - ופריך מאי אולמא דהאי
עשה מהאי עשה כו' - ולכאורה קשה דלמא אחי קרא שלא יטול את
האם לזווגה לאהרת ולשלחה דסד"א יקיים בה שתי המצות קמ"ל
קרא דלא - אבל ליקחנה לשחטה - באמת ל"ץ קרא דמאי אולמא דהאי

נברך את ה' אשר עזרנו , ובעוסקי מלאכת הרפוס מננו , בן יוסף חסדו עמנו , לשלוח
ברכה במעשה ידינו , לראות טוב , ולהפיק רצון בעמלנו , וכל יודע ומבין ,
את כבוד המלאכה יבין ,

עי המסדרי אותיות העוסקים במלאכת הקרש באמונה

בניסין ביינוש בלא"א כמ"ה יעקב ג"י לעחאווימן . אהרן במודר"ר אברהם יצחק ז"ל גאלדבער .
החתן אליהו בלא"א כמודר"ר שלום שכנא ז"ל פייגעלאווימן . דוד במודר"ר בענר ע"ש ז"ל רימאן .

כבר לשופר. הא אף אס אינו מובדל בהרף העיניק מהתוספות.
 מ"מ און ידעיין בצירור שעליונו של קרן גדל קודם תחיתו.
 ושיעור דברי התו' וכוונתו הוא כן. דלשיטת רש"י כתיבה על
 שני דפי' היינו שני עמודים בקלף אחד. ובש"ס קאמר דמתמע
 מספר א' כו'. ולשיטתו ל"ל דאף דבאמת הוא קלף אחד מ"מ
 כיון דהס שני עמודים מתחזו כב' ספרים. וע"ז השינו התו'
 דא"כ גבי גט דכתיב ספר וממעטין ב' ספרים. ואפ"ה כבר
 לכתיב גט כב' עמודים. אע"כ דלא נוכל למעט מספר רק ב'
 קלפים נפרדים. ולא דמתחזו. וע"ז הוקשה לר"י דא"כ אף
 קאמר אב"י בר"ה דמשופר ממעטין קרן פרה. משום דע"י
 הגלדי מתחזו כב' וג' שיפרות. אלמא משום דמתחזו לחוד
 פסלין. מה תאמר מפני דשס כתיב שופר אלל והעברת.
 ובג"ל. א"כ ה"ג בסוטה כתיב בספר משמע המצורר נקפיד
 ג"כ למתחזו. והאח הירלו דהתס נמי לא משום מתחזו בלחוד
 פסלין. רק משום דדרבו להסוף בכל שנה גלד אחד. הרי
 הוא כמציאו משופר אחר ומדבקו ליה כדתיב כו'. מפני שתחילת
 ברייתו לא הייתה כב' א'. וכיכר התוספות (פי' שהגלד הראשון
 ניכר גמרו ערס שצא הגלד שאחריו. ודומה כמציאו משופר אחר
 ומדבקו ליה. דכיון שגמרו הגלד נקרא עליו שם שופר) ע"כ לא
 מהני חיבורו (משא"כ שופר של איל לא ניכר התוספות ע"כ כבר
 אף דידעיין שעליונו גדל קודם תחיתו). ולכן סימו דדומה
 לגט שכתבו על ב' תחיתו ותערן יחד דפסול. פי' שתערתן
 אחר הכתיבה נקרא על כל תחיתו ותחיתו שם ספר. אבל אם
 תערן או דבקן קודם הכתיבה דעדין לא נקרא שם ספר על
 תחיתו קלף בודאי כבר דכיון שנתחברו בתפירה או בדבק קודם
 הכתיבה נעשו אחד ממס. ולכך מיתר ג"כ לכתיב גט על קרן
 של פרה אף לאורך הקרן דהא לא נקרא על הקרן שם ספר
 כ"א אחר שנתכב הגט עליו. וכבר נתחבר מקודם:

אלא דלפי"ז יקשה בסוכה הג"ל מדוע מכשיר ת"ק אחריו
 תחום דהיינו שנים שנתחברו יחד הא גס שם קודם
 שנתחברו נקרא על כל אחד שם אחריו ואף לאחר חיבורן ניכר
 שהם שנים בטוקן ופיטס שיש לכל אחד. וע"כ נלפענ"ד דאפשר
 דצוה פלוגי הת"ק והי"א בסוכה שם. דהנה כבר כתבנו שהתו'
 בר"ה שם מסתפקין אס בזמן הכשר לשופר נפסול ג"כ דמתחזו
 כגון דיבק שבדי שופרות. או דבזמן הכשר לשופר לא היישיקן
 למתחזו. ופסול דדיבק שבדי שופרות הוא מפני דאין שם שופר
 עליו. והא דאמר אב"י דפסול קרן של פרה הוא משום דמתחזו
 כו'. אינו רק לסימן על המין הפסול. אבל הא דמתחזו אינו
 פסול כלל. וא"כ צרור דכל פלפולו של התו' דסוטה אינו רק
 לקד לך דגס בזמן הכשר לשופר פסול היכא דמתחזו. אבל להך
 לך דס"ל להתו' דדיבק שבדי שופרות אין הפסול משום ב' וג'
 שופרות. דהא דמתחזו אינו פסול כלל ובג"ל אין לוקד לכל פלפולא
 של התו'. וא"כ אפשר דבהא פלוגי. ת"ק דמכשיר באתרוג התוים
 ס"ל דהא דמתחזו אינו פסול כלל אף גבי שופר רק הוא לסימן
 על המין ובג"ל. והי"א ס"ל דהשעם דמתחזו הוא עלס הפסול
 גבי שופר. ובהספר התו' דסוטה. וע"כ גס אחריו תחום
 פסול וכיון דקיימ"ל כת"ק דמכשיר. א"כ חזינן דהא דמתחזו

אינו פסול כלל:

ובלראיה"ב כל מ"ס לא כתבתי אלא לפיפולא בעלמא. אבל
 האמת יורה דרבו. דשעמא ד"א דפסלי באתרוג
 תחום. הוא אותו הפסול דאתרוג כדודר. דהא נקטו בלשונם.
 אף אתרוג תחום וקאי אלשיל על אתרוג כדודר והוא מעשם
 בלוינו דר. וכיון שכן א"כ כ"ע מודים דליכא למפסלי' משום
 דמתחזו. והא דהולרבו התו' כלל להציא הדמיון לגט שכתב
 על שני עירות ותערן דפסול. נלפענ"ד דלא כהצנת הגאונים
 ה"ה מה' ע"א. ובת"ס זללה"ס וז"ל הגאון בעה"ס ו"א להס זה
 מהתוספתא רפ"ב בגיטין דפליגי שם תנאי בשליח שנתן גט לאשה
 ולא אמר כפ"ג יבג"ח דהתקנה היא שישלט הימנה ויהזור ויהננו

פסול. מפני שתחילת ברייתו לא היתה צבת אחת. וכיכר
 התוספות. לא מהני חיבורו. ודומה כגט שכתבו על ב' דפי' ו
 ותפרו יחד דפסול כו' עכ"ל התי"ס והנה פשטות לשון התוס' משמע
 דס"ל דאף דיצוק צידי שמים לא מהני לקרותו אחד. וכן הבינו
 הגאונים התריפים מה' ע"א כהשכתו הג"ל. והגאון בעה"ס בתלק
 א"י"ה ס"ה. וז"ל שם בחלמ"ט התשיבה. אחר שהציא מתוספתא
 מנחות ל"ג שיעשו פירש"י דלכך פסול בסוטה שני דפי' משום
 דכתיב בספר. משמע המצורר. כתב ואי תקשי הא בשופר לא
 כתיב בשופר. אלא והעברת שופר. ואש"ה פסול קרן דקיימי
 גלדי משום ב' וג' שיפרות. אע"ג דהוה כן מתחילת ברייתו.
 כבר תו' בתוס' סוטה. ויטן כו'. ע"כ אבאד כוונתם דהתס לא
 הוה תחילת ברייתו. דלאחר שכבר נגמר הקרן נחוסף עליו
 בכל שנה גלד אחד. אלא דקשה ע"ז דא"כ כל גט נמי ידוע
 כל יום ויום מתגדל בהמה והוה חדשים לבקרים. לכן הוסיפו
 התוס' שהס בעור לא ניכר התוס' שנתחדש בכל יום. אבל
 הכא ניכר תוספתו. אחר שכבר נגמר גלד אחד הראוי להיות
 שופר. נחוסף עליו גלד אחר. לכן אע"ג דהוה מתחלת ברייתו.
 הו"ל כגט שנתפר אה"כ. ויטן מיידי הכא בנחוסף אחר שכבר
 היה שופר. לכן כתבו דזה הוה כגט שנקרע ונתפר. ולא נחובו
 תו' לחלק בין נהפר אחר הכתיבה או קודם כו'. וגס לא נהחו
 תו' לחלק בין ניכר התוספות או לא ניכר. דלטולס כל היכא
 שפסול ב' ספרים. או ב' שיפרות. אין חילוק בין ניכר. או
 כדבק בלופן שאינו ניכר. אלא שכתבו הכא הכו'. לחלק בין
 שור שגדל בכל יום ויום ובין קרן פרה עכ"ל:

ולפלא בטינו על עיט הגדולה של הגאון הג"ל אף נעלם
 מאחו לבעה משנה מפורשת (גיטין י"ג ע"א) שמתיר
 לכתיב גט על קרן של פרה. ומדקתני סתמא משמע אף אם
 יכתוב הגט על אורך מקרן שחוסם כמה גלדי ג"כ כבר. ואס
 לזה נכתבו התו' מה יענו לקוש' זו. ומדוע לא דחו בר"ה שם
 דברי אב"י מהך משנה דעל קרן של פרה. אע"כ דמעלס לא
 כיונו התו' שיהיה איזה סברא לומר דחיבור צידי שמים לא יעשו
 אחד. וגס לא בדמשמע מדברי הגאון בעה"ס הג"ל. דהתוס'
 דסוטה והתו' דמנחות המה שפה אחת ודברים אחדים. אלא
 נלפענ"ד שהתו' בסוטה דעמודים לפרש עיקר דיני סוטה.
 והשינו על פרש"י דפירש אהא דקאמר הש"ס כתיבה בשני דפי' ו
 פסולה כו'. מדרשה דספר אחד ולא ב' וג' דהיינו שני דפי' ו
 כס"ס. והקשו עליו מגט ע"ש. ופירשו דהיינו בשני דפי' מתחתין
 דוקא מקרי ב' וג' ספרים אבל שני עמודים בעור אחד לא
 מיקרי ב' וג' ספרים. דהא כגט מכשירין לכתיב בשני עמודים
 בעור אחד כקושייתם. וכדי שלא תאמר כמו שכתבו התו' במנחות
 שם ליישב פירש"י דהואיל דכתיב בסוטה בספר. משמע המצורר
 יותר ע"ש. ועוד הרגישו התו'. דמר"ה שם משמע לכאורה
 כפרש"י דאף בשני עמודים בעור אחד הו"ל ב' וג' ספרים. כי
 היכא דאמר שם בקרן של פרה. דאף דמתחזו צידי שמים
 מגידולם. מ"מ כיון דקיימי גלדי גלדי הו"ל ב' וג' שופרות.
 דומה ממס לעור אחד שנתכב עליו ב' עמודים. דכן בקרן של
 פרה לך הפנימי הוא חלק אין שם גלדי. רק מלמעלה קיימי
 גלדי. וע"כ כתבו לחלק והאריכו בהסבר הדברים לשלול יסוב
 התו' מנחות. וכתבו מפני שתחילת ברייתן לא הייתה כב' א'.
 וכיכר התוספות כו'. והגאון בעה"ס הבין שלכך האריכו כדי
 ליישב שלא יקשה מכל גט שידוע שכל יום מתגדל בהמה
 ועורה. ובאמת זה אינו קוש' כלל. דבעור בהמה ובשרה.
 אין שם תוספות ועיקר. רק שבעל יום כל משהו מנשרה ועורה
 מתגדל ומתרחב ולא שייך אף במתשבה לומר שמתהו מבשרה
 ועורה יב בה מיום הולדה. ומשהו מבשר מהמטק
 אה"כ אלא יש להרגיש בקושי' מקרן של איל הכשר לשופר.
 דהא קיימ"ל (מור ל"ט ע"א וע"ב) דהאי מנייה מתחת רבי ע"ש
 וכן הנפרטים וקרני בהמה. דכל אלו כיון שיהיו חוץ לטף.
 אין בהם שום חיות כלל. ידעים מלתתה. וא"כ יקשה מדוע

דוד המרדכי שם. ורבינו אלהן הביא ראיה לפירוש מירושלמי הגליל. מדתני כרובל ב' דפין. ודף אחד. ובדל' ולחק ב' עורות ועור אחד. ש"מ דב' דפין בעור אחד קאמר. ור"ש כתב פי' הירושלמי נעלם ממני. שמא פליג על גמרא דידן. עכ"ל המרדכי :

והנה הגאון בעת"ס לקח לו לימוד דעת ר' אלהן הגליל. ומפני זה שיבש דברי תוס' בנזמחות הגליל שסיימו ובירושלמי משמע דבב' עורות פסול. וכחז' שכתב דמהירושלמי ראוה נפרש"י דבב' דפין פסול. וע"ד שכתב רבינו אלהן הגליל :

ויען שלענ"ד לרדך להבין דעת ר"ש שכתב פי' הירושלמי נעלם ממני. מדוע לא נתפיים בפי' ר' אלהן הגליל. וגם בפ"מ וק"ע פירשו כר"א הגליל. גם להבין מ"ש הר"ש שמא פליג על ש"ס דידן. אינה נמא' בש"ס שלא כהירושלמי הגליל. אם כוננו אהא דאמר שמואל כתבה בב' דפין פסולה ומפרש בב' עורות. הא למעשה במחלוקת עדוף. וא"כ יפרש כונת שמואל דב' דפין היינו בעור אחד ובהירושלמי. וע"כ נתתי אח לבי לעיין בירושלמי הגליל אם מוכרח פירושם. ולענ"ד יש לפרש פי' אחר בירושלמי הגליל דהנה יש להבין. מאי מקשה ריב"ל למה לא תנין שהספדים נכתבין בב' דפין כו'. אדרבה נאמר מדלא תנין. ע"כ אין הדין כן. דהא הך דינא דשמואל כתבה בב' דפין פסולה. אינו מכתוב מפורש. ולא מהל"מ. רק דשמואל לשיטתו דאמר לעיל כתבה כאלגרת פסולה דאחי' כתיבה כתיבה. וע"י רש"י ותוס' שם. ובין דלא תני במשנה שהספדים נכתבין בב' עורות כו'. ע"כ דהמשנה לית ליה הך גו"ש. וא"כ אין הלכה כשמואל בזה. וא"ל דשמואל ס"ל דתני ושייר. דהא בר"ש פ' מרובה קאמר הש"ס מדין אין בין קתני מרובה קתני תנא ושייר. חזינן דפשיט ליה להש"ס דהיבא דתני אין בין לא שייך לומר תני ושייר וע"י תוס' שם. וע"ק לי לפירוש הגאונים האלו דקושיא דריב"ל ודר' יצחק. המה ב' קושיות נפרדות. ופירשו אחיבה דרבה שביירושלמי. היינו קושיא יותר גדולה. ולא הנתיי במה היא יותר גדולה. אדרבה קושיית ריב"ל היא יותר גדולה. דתומ"ז אף בעור א' אינן נכתבין אלא בעמוד אחד. אבל הא דס"ת נכתבת בב' עורות לא הוי רבואה כ"כ דהא הכל רואין שכתבין ס"ת בכמה עורות. דאטו ריב"ל ס"ל דס"ת אינה נכתבת אלא בעור אחד. ועוד באמת מדוע לא הקשה ר' יצחק קושיא יותר גדולה. דס"ת נכתבת בב' עורות וב' עמודים ותומ"ז בעור אחד ועמוד אחד. וע"כ דס"ל לר' יצחק דגם תומ"ז. נכתבין בב' עמודים. וא"כ במאי היא יותר גדולה :

וע"כ נלפע"ד ברור דב' דפין ודף אחד דריב"ל כוננו הוא ב' עורות ועור אחד וכמו שפי' תוס' בסוטה ומנחות שם ב' דפין דשמואל הוא ב' עורות. ופי' הירושלמי הוא כן. דריב"ל שאל למה לינן אמרין כו' התיב (פי' התיב) ר' יצחק ברבי דר' הויא כתיבה. דרבה (פי' קושיא זו דריב"ל כבר הקשה זה) רב"ה. בלשון עורות. שהספדים בב' עורות. ותומ"ז בעור אחד. אמרין הצריח קומי דר' מנא נאמר דף אחד (דקאמר ריב"ל הוא) בב' עורות (ודפין דקאמר ריב"ל הוא דפין ממש) (וא"כ) לית היא דרבה (פי' וא"כ קושיית ריב"ל. אינה קושיא של רבה) אמר לין שכן אפי' ספדים אינן נכתבין כן וא"כ ע"כ דף אחד דריב"ל פי' עור אחד. ומדלא סאלו הצריח עוד. נאמר דף אחד דריב"ל פי' דף אחד בעור אחד. וא"כ לית היא דרבה. אע"כ דזה לא עלה על הדעת לפסול תומ"ז בב' עמודים. וזהו לדעתו כונת הר"ש במרדכי הגליל. שכתב פי' הירושלמי נעלם מאחי. היינו אם נפרש כפי' רבינו אלהן. או כפי' שפרשתי לעיל. ומעתה א"ל לריב"ל לשבש סוף דברי תוס' דמנחות הגליל. דהם הבינו ג"כ פי' הירושלמי כפרושי לעיל. ולכן אף שיבשו פי' רש"י מ"מ סיימו בירושלמי משמע דרק בב' עורות פסול. וכפי' ההוכחות שכתבתי לעיל דמוכרח פי' הגליל :

וב"ש עיד הר"ש ושמא פליג על ש"ס דידן. כוננו דף אחד אם נפרש כפי' ר' אלהן והמפרשים. א"כ יהיה מוכרח דש"ס דלין פליג על הירושלמי בזה. והוא דכבר כתבתי לעיל

לה ויאמר בפנינו כו' כו'. אם נקרא הנגזר ביד האשה. אי מהני לדבק הקרעים וליחתו לה ע"ס. וע"כ לא פליגו אלא בשליח שכבר נתן לה ונתגרסה מן החורה כו' אבל בתחילת נתינה ליכא למ"ד להכשיר קרעים ע"י תפירה כו' ע"ס. ובתשובתו שם ע"כ הביא ראיה ברורה לחילוקו הגליל דבתוספתא שליחי גיטין מיייתי עיד הפעם הך דינא דנקרע' הגט פסול. ולא מיייתי תחת דעת רש"י דמכשיר במדבק הקרעים. ש"מ דלא פליג רש"י אלא בנתינה כו' מיד השליח שכבר נתגרסה מן החורה. אבל בשליחי גיטין הגליל מייירי שהנגזר עדיין ביד הצע"ל ע"ס. והבין הגאון הגליל דלכך לא מהני דיבוק בתחילת הנתינה. שהדיבוק אינו עושה אותם אחד. וע"כ הוכרח לומר דהא שכתבו תוס' ודומה לגט שכתבו בב' חתיכות ותפין כו' דלאו דוקא שכתבין אח"כ דה"ה אם תפרן קודם הכתיבה ג"כ פסול. ואחרי המחילה הראייה מעלמותו הך' ועפר אנכי תחת רגליו. ברתת ואימה אומר שאנכי ערדת למידו נעיה כאן מפשוטו. והבין בהתוספתא דברים תמוהים דהא בהתוספתא שליחי גיטין מפליג בין נקרע לנתקרע קרע ב' ד. ונקרע דכשר ע"כ דמייירי שלא נקרע לגמרי ונפרדו החתיכות זמ"ז. רק שהן דבוקות ומעורות. ולכך כשר דלא הוי ב' וג' ספרים. וא"כ ה"ה נתקרע ע"כ מייירי ג"כ שלא נפרדו החתיכות זמ"ז. רק דהחיסרון הוא שנקרע בקרע ב' ד שתי וערב. או במקום התורף. או בין כתב לעדים. וא"כ צ"ל ממנו שם שטר. ונהי דהדיבוק היה מועיל לעשותו שטר כשר אבל גבי גט פסול דהו"ל מחוסר כתיבה ודיבוק ונתינה. ולכך לא פליג בבאן רש"י לומר דמועיל דיבוק. רק שם בנתינה ע"י ס"ל לרש"י כיון דהדיבוק עושהו שטר כשר יוכל השליח לקיימו באמירתו בפנינו כו'. ות"ק דפליג ס"ל דנהי דמועיל הדיבוק לעשותו שטר מכאן ולהבא מ"מ אינו מועיל קיימו אחרי שנתבעל אחר כתיבתו ונתינתו. וזה ברור לענ"ד. וזה ג"כ כוננת התו' בנט שכתב על ב' חתיכות ותפין אח"כ דפסול מפני דהו"ל מחוסר כתיבה תפירה ונתינה. וסיימו בזה כי היבא דלא יקשה לן בשלמא לשיטת רש"י דכתבה על שני דפין פי' על ב' דפין בעור אחד. שפיר קאמר שמואל פסולה דאין לה תקנה. אבל לפי מה שהשיגו על פרש"י דהא דמתחזי לא חיישינן. ופי' שני דפין הוא בשני עורות נפרדין א"כ אמאי קאמר פסולה. הא כיון דהדיבוק או התפירה עושה אותן אחד. הו"ל לו לומר ידבק או יתפור. ולכן כתבו דדומה לגט שכתבין בב' עורות נפרדין ותפין אח"כ דפסול משום דמחוסר כתיבה ודיבוק ונתינה וה"ל בפרשת סוטה כתיב וכתב כו' ומחה. ואם נכשיר לדבק הו"ל מחוסר כתיבה ודיבוק ומחוקה. וזה ברור. אבל לדבק השני עורות קודם הכתיבה כשר בין בב' סיטה ובין בנט :

ובברת התו' בנזמחות הגליל שכתבו ליישב פירש"י דלכך פ' סוטה פסול בב' דפין בעור אחד משום דכתיב בספר משמע המצורר לע"ג לפי ענ"ד דא"כ פרשת ויבא עמלק דא"ל הקב"ה למשה כתוב זאת זיכרון בספר. וימא ג"כ דאסור לכתוב בשני עמודים. וזה לא שמענו מעולם. וא"ל דהתם לא היה האזהרה רק למשה. ומשה באמת כתב בדף אחד. דא"כ נפטר עמימי מלכתוב כלל הפרשה בש"ס שלנו דנאמר דלא היה הלוי רק למשה. וזה מבורר הביטול. וה' יחיר עיני. וע"י בתשובת ח"ם שם ג' ע"א ד"ה והגלענ"ד ע"י פרש"י מנחות כו' וכתב שם דכתוב זאת זיכרון בספר הוא מזה לשטה. ליהושע. הוא ע"ס ו"ל למשה ו"ע :

גם מה שהביא הגאון בעת"ס בר"ש תשובתו מהמרדכי הלכו' מזוזה. אעתיק לשון הירושלמי מגילה המתניתין דאין בין ספרים לתומ"ז כו' וז"ל ריב"ל שאל למה לינן אמרין שהספדים נכתבין בב' דפין. ותומ"ז אינן נכתבין אלא בדף אחד. התיב ר' יצחק ברבי דר' הויא כתיבה דרבה שהספדים נכתבין בב' עורות ותומ"ז אינן נכתבין אלא בעור אחד. אמרין הצריח קומי דר' מנא. נאמר דף אחד בב' עורות לית הוא דרבה. אמר לין שכן אפי' הצריח אין נכתבין כן. עכ"ל :

ההסכמה ש"ס דילן דהיבא דתני אין בין לא שייך לומר תני ושייר - והקשו שם בתוס' מדקתני אין בין נדר לנדבה כו' - ושייר נדר לא בא מן המעשר והי' ללא תני רק מה דשייך לטעין חוב הצאה - אבל בשאר חילוקים שביניהם לא קמיירי - וא"כ הי' אם נאמר כשיט' ר' אלהן והמפרשים - קוביית ריב"ל דתומ"ז אינן נכתבות אלא בעמוד אחד ועור אחד - וא"כ הוא מפרט דאיך נכתבת - ולשיעור ש"ס דילן כיון דתני אין בין ולא קהשיב החילוק הג"ל ע"כ דהתנא לא ה"ל צוה כשמואל - אלא דשיין תומ"ז לספרים צוה - דנכתבים צ"ב עמודים - וא"כ אין הלבנה כריב"ל - אבל קושיא השני דר' יוחנן לחלק בין ספרים לתומ"ז אם מותר לכתוב תומ"ז צ"ב עורות - הוא מפרט דעל מה נכתבת - ושייר איבא לומר דמתניתין לא מיירי רק מפרט דאיך נכתבת - אבל לא מפרט דעל מה נכתבת - ותני ושייר - וצוה מיושב קושית תוס' (שבת ע"ט ע"ג) - ד"ה תפילין אגויל כו' - שוב ראייתו שכן חו' התוס' (מנחות לג ע"א) ד"ה תפילין על הקלף - וצוה יתיישב לן פסקי הרמב"ם אשר כבר עמד ע"ז הגאון צעח"ס - דבהל' תפילין פ"ה ה"א פסק דמזוזה שכתבה צ"ב וג' דפין כשירה וצ"ב עורות פסולה ולא מהני תפירה - ובהל' (סוטה פ"ד ה"ה) פסק דמגילת טוטה שכתבה צ"ב דפין פסולה - ולפי"ז מיושב דבסוטה העתיק לשון הס"ס כדרכו שלא לטעות - וכמו שגפרש צ' דפין צע"ס כן גפרש כדכריו - אבל במזוזה כיון דמוכח מש"ס דילן מדלא קתני צמסנה דאין בין ספרים כו' חילוק זה - ש"מ דצוה שוין תומ"ז לספרים שכתבין צמסנה עמודין בעור אחד - או שגם הוא מפרט הירושלמי כפי פרושי הג"ל - ע"כ כתב דכשירה צמסנה דפין :

מזוזה - א"כ צעין שלא יהא מחוסר כ"א כתיבה ונתינה על מזוזה - וכשכתבה על צ' עורות - היה מחוסר כתיבה והתפירה ועל מזוזה - אלא שא"כ יהיה ל"ע על הרמב"ם - שכתב דמזוזה שכתבה צ"ב וג' דפין כשירה - הא כיון שכתבה צ"ב דפין ע"כ פרשה אחת נכתבה צ"ב דפין - ולמה לא פסק צוה כהירושלמי - הא צוה אין כתיבה מש"ס דילן - ואולי או שהרמב"ם אינו מפרט כהמפרשים האלו - או שמפרט בירושלמי כפי שפרשתי לעיל - דמעולם לא פסק הירושלמי צ"ב דפין - וכיון שכן שפיר כתב הרמב"ם דמזוזה צ"ב וג' דפין כשירה כיון שמוכח בן מהירושלמי לפי פירושי הג"ל - או מש"ס דילן דמכשיר בחפילין ש"י שכתבין בד' עורות - ואפי' לר' יהודה דס"ל לריך לדבק - מ"מ הא נכתבו בד' עמודים - וא"ל דכוונתו שידבק הד' פרשות זה תחת זה - ויהיה עמוד אחד לכל הד' פרשות - הא בירושלמי מצוה דאיך נכתבים אין עושין כן - אבל בסוטה העתיק לשון הס"ס כדרכו - כיון שלא נמצא מפורט שגם מקוב שמוחר לכתוב צמסנה עמודים אבל לדינא ודאי גם הרמב"ם מודה דמותר לכתוב פ' טוטה צמסנה עמודים כמזוזה - ומעשה אחריו שהוכחנו שאין הכנה מהירושלמי לשיעור רש"י אין אנו אחרתן להמליץ חילוקים צוה - לומר דפ' טוטה כיון דכתיב בספר פסול צ"ב עמודים - ולחלק בין גע ומזוזה כאשר האריך צוה הגאון צעח"ס - אלא דגם פ' טוטה כשירה צ"ב דפין :

ובלא"ה קאח ל"ע לענ"ד סברת הס"ס מנחות הג"ל - דמפני דכתיב בספר דמשמע המצורר פסול צ"ב עמודים - א"כ פרשה ויבא עמלק דא"ל הקב"ה למשה כתוב זאת זכרון בספר - יומא גמי דאסור לכתוב צ"ב פ' הג"ל צ"ב עמודים - וא"ל דהתם לא היה האזהרה רק למשה - ומשה צאמת לא כתבה רק בעמוד אחד אבל לא לדורות - דא"כ נאמר דלדורות אין לריבין כלל לכתוב פ' ויבא עמלק כתיבה - אע"כ דז"א - דכיון דכתיב לקוח את ספר התורה הזה - וכן ועשה כתבו לכם השירה הזאת - קאי אבל התורה כולה אף אפרשת ויבא עמלק - וכבר העלה הס"ס דלכך ס"ת כשר צ"ב עורות דילפינן מש"ס דמשה דקיימ"ל מגילה מגילה נתנה - וא"כ פ' ויבא עמלק טלף מש"ס דמשה לכותבה בעמוד אחד :

נחזור לדברינו לעיל דלענ"ד צרור דהחיבור עושה אותן אחד - ולא קשדין אמתהו רק גבי שיפר כמו שהארכתי לעיל - וכבר כתב הגר"א זלה"ה ראיה צרורה ממשנה פ' י"ח תפילין ס"ר ד' כלים התייר הראשונה ותיקנה כו' התייר שניה ותיקנה כו' דמשמע דע"י החיבור נעשו אחד - וראייתו להגאון הגדול מה' צ"ב כ"י או"ש בתשובה א' - בספר זקינו הגאון הגדול כו' יצועת יעקב הא"ח סו' ל"ב הביא בשם א"י אחרון לדמות הראיה ממשנה הג"ל - דמה שאמר התייר היינו שפשו הקמטים - וחזר ותיקנה היינו שהקמטים פעם שניה - וכן שניה ושלישית - אבל צאמת נעשו מעור אחד - ונתחבט מאד לדמות הדמיו הג"ל - ואח"ז מאלתי בן בספר עמודי אור כו' א' - ובעניותי לקולר שכ"י - א"י ללייר זה דבשלמא הבית הראשון מהלדדים - אפשר לרסק העור שמלד ימין או שמאל - עס קאה העור הנעשה לתיחורא - ויפשוטה ויגביהנה למעלה - ונתבטל הבית הראשון - ואיך ג' בתים קיימים - אבל לפשט קמטי הבית השני - אף שירסק העור של הבית השני מלד פנים ואחור - בלתי אפשר להגביה למעלה עד שיפשיט ג"כ קמטי העור הנדחק למחנה בין בית לבית - וא"כ כשמגביה למעלה הרי נתבטל השני והסמוך לה - הראשונה או הג' - ופשוטת המסנה משמע דכשהתייר השני לא נתבטל רק השני - ולא גם הסמוך לה - ולחנם נתחבט צוה הגאון הג"ל - דפשוט דכוונת המסנה דכל בית ועשה מעור צפ"ע - וא"כ מוכח ממשנה הג"ל דע"י החיבור נעשה אחד :

ועוד הרי מקרא מפורש - (שמות ל"ו) פסוק י"ח ויעש קרשי כו' לחצר האהל להיות אחד - חזין דאף ע"י חיבור קרשים ביריעות - וגם היריעות עלמן נתחברו ע"י תפירה - והכתיב קראן אחד :

ומ"ז דצ"ב עורות אפי' תפרן פסול - הוא כיון דבירושלמי מפורט דצ"ב עורות פסול - ומש"ס דילן אין לזה סתירה דהא ללא תני לה באין בין מפני דלא מיירי צפרט דעלמה נכתבת - וע"כ פסק צוה כהירושלמי - והא דפסק אפי' תפרן - הוא משום דהא דספרים כשרין צ"ב עורות הוא ע"כ בשתפרן - ממילא הא דתומ"ז פסולין צ"ב עורות היינו אפי' בתפרן - ושיין תוס' (מנחות ל') ד"ה להשלים ועי' ה"ס צוה כדכרי תוס' הג"ל תמוהין :

אולם עדיין דעת הרמב"ם ל"ע - דהא בירושלמי הג"ל מצוה דגם תפילין אינן נכתבין אלא בדרך אחד לריב"ל - ולרבי יוחנן בעור אחד - ולשיעור ר' אלהן והמפרשים פשוט הדברים הוא - דתפילה של ראש כל פרשה לריב"ל להכתב בעמוד אחד - או בעור אחד - ותפילה של יד כל הד' פרשות לריבין להכתב בעמוד אחד - או בעור אחד - דמאזיה סברא נחלק לומר דתפילין ש"י יהיה כוונתו אבל פרשה צפ"ע - ובמזוזה יהיה כוונתו אגני הפרשות ביה - אע"כ דקאי אבל הד' פשויות - והרי אין קיימ"ל (במנחות ל"ד) שם כר' יוסי דא"ל לדבק - וכן פסק הרמב"ם שם א"כ לית הלכתא כהירושלמי בתפילין - ולמה פסק כהירושלמי במזוזה - ולי' כיון דבמזוזה אין סתירה מש"ס דילן - וצוה כיון דשמואל צ"ב דילן סובר כן ע"כ פסק כשמואל - ואולי זהו כונת הר"ם מ"ס ובמא פליג על תלמודא דילן :

אולם המפרשים הגאון צע"מ - ובעק"פ פ' בירושלמי שהספרים נכתבין כל פרשה צ"ב עמודים או צ"ב עורות - ותומ"ז אינן נכתבין כל פרשה אלא בעמוד אחד או בעור אחד - ולפי"ז אין כאן מהלוקת בין הירושלמי לש"ס דילן - וא"כ גם במזוזה רק פרשה אחת צ"ב עמודים - או צ"ב עורות פסול - אבל כל פרשה צפ"ע יוכל לכתוב על עור צפ"ע - ולהפירה אח"כ - וא"כ לפירושם הא דפסק הרמב"ם דכשי עורות פסול - דמשמע אף שכל פרשה הוא על עור צפ"ע ג"כ פסול - וע"כ דפסק הוא כשמואל צ"ב דילן דאמר סתמא כתבה על צ' דפין פסולה - וא"כ ל"ע מ"ל להרמב"ם דלא מהני תפירה - ואפשר דיאל לו זה מאה דילפינן לקמן ל"ע ע"א מזוזה כתיבה כתיבה - ומסיק דכשי ספר מהא דאיך נכתבת - כתיבה תמה - והדר על

שאלה ב

נשאלתי מהגבאים דביהמ"ד הגדול דפה • דבדר
 שער עתה היה פרוזדור בכל רוחב הביהמ"ד
 במערב • וכחל מערב של ביהמ"ד מפסיק בין
 הביהמ"ד ובין הפרוזדור והיו נכנסין מנד לפין
 לפרוזדור • ומהפרוזדור נכנסין דרך פתח שבכותל
 מערב לביהמ"ד • ובהפרוזדור לנד דרום עשו חדר
 קטן לעז"ז • והיה העז"ז לר מאד וקטן מהכל
 אף מקלת נשים • ע"כ רולים לעשות מכל הפרוזדור
 עז"ז • ולהכניס העז"ז לביהמ"ד שנים או שלשה
 חמות • ולעשות פתח כניסה לביהמ"ד מחלק אחד
 אשר בכותל לפין דביהמ"ד • ושאלו אחי אף להתנהג
 במכירת המקומות שבעז"ז • כי עד עתה לא היה
 לבוס בעז"ז קנין וחוקה בהעז"ז הקטן • ועתה
 שיתארך ויתרחב העז"ז רולים בעלי המקומות
 שביהמ"ד • כיוון לגביהם מקומות בהעז"ז • לפי
 ערך ומעמד המקומות שיש להם שביהמ"ד • ולא
 ימכרו המקומות בהכרזה למי אשר יוסף בדמים •
 ויעשו הערכה על הולאות התיקון על בעלי המקומות
 ועל שאר בע"כ לפי ערך המקומות ולפי הויכח •
 יחס לא ירלו בארי בע"כ ליתן לזה • יחטו הם עצמם
 ההולאה • והבע"כ שאין להם מקומות שביהמ"ד
 רולים שימכרו המקומות דוקא בהכרזה ובהוספת
 דמים • לכל מי אשר יוסף • והוא מרים עם שאין להם
 מקום קבוע שביהמ"ד עז"ז יש להם חלק ונחלה בכל
 הביהמ"ד כי בעת הכנין הכל נתנו נדבות לבעני •
 ולא נכנה ממשות בעלי המקומות בלבד • והקרקע
 של ביהמ"ד לקחו אותה מאדון העיר בלי מחיר •
 רק לשלם מש קטנ בכל שנה והמס משתלם מקופת
 הצדקה אשר מכל בני העיר • וכל הולאות ביהמ"ד
 הוא מהכנסות המלות מכל בני העיר • וגם
 יש מחויקי ביהמ"ד • וא"כ שייך לכל בני העיר זכות
 וקנין בכל הביהמ"ד והפרוזדור • ואיזה יתרון זכות
 לבעלי המקומות יותר משאר בע"כ • ואף אם ירלו
 בעלי המקומות ליתן כל ההולאות אין חט מתפייסין
 בזה • רק ימכרו בהכרזה ובהוספת דמים דוקא • וזה
 אשר השבתי להם יפה שאלתם בדבר הנוגע לממין
 חולם יש בזה שאלה גדולה לענין איסור • וע"כ
 שתחילה איש עיני בעז"ז • בענין איסור ביני
 הפתח ממערב לנד אחר ושאר איסורין המסתעפים
 בזה • ואח"כ בענין הנוגע לממון • ומה' השאלה שר
 שלא אכשל בדבר הלכה לעולם געו"מ :

ודברך בספר ביאור מרדכי שם הקשה להסבירן דדיבוק מהני •
 א"כ בשעת ע"ש דייבוי שיעורא לקלף לכתוב עליו פרשה
 קטנה שכתפילין שהיא שמע • ודוכסוסעום שאינו כשר להפילין
 בני יותר • לכתוב עליה מזה • מ"ש דשני בקלף שיעור פרשה
 קטנה • דהוי לאילטרופי להג' פרשיות אחרות דוכסוסעום נמו •
 הוי לאילטרופי לפרשה שניה ע"י דבך או הפירה כו' ע"ש •
 ובח"ס הביא קושייתו הג"ל ע"ש • ובעניי לא הבנתי קושייתו •
 דאנה מלא דעמא דקלף משום לירוף הוא • דא"כ יקשה על כל
 האובלים למה לן שיעור הא גס חצי שיעור אובלן הוי לאילטרופי
 לחצי שיעור אובלן אחרים שבעיות • אע"כ אין הכי קאמריין דכל
 דליכא שיעור שלם • אינו חשוב אללו לכלום • ואינו מלנישו לרפוי •
 א"כ ה"ג דוכסוסעום כיון שאין לו על מזה שלימה לא
 ילנישה לדבקה להטיבה אחרת • והא דקלף שני בשיעור
 פרשה קטנה • אינו משום דהוי לאילטרופי לג' פרשיות • רק
 כיון שמונחת ש"ר בבית שפ"ע • הוי דבר חשוב לעלמו • אף
 שה' פרשיות הם מזה אהת ומעבדן זא"ז • מ"מ כל אהת
 חשוב שפ"ע :

ובענין חולי יתיישב בזה מה שהקשתי לעיל • דאין ילא אם
 שמע תקיעה מזה ותרועה מזה • הא שופר
 א' אחר רחמנא • היינו טעמא משום דכל אהת • תקיעה
 שפ"ע ותרועה שפ"ע מלניו דהוי חשוב כ"א לעלמו בני
 הולאות • כדתיב (במדבר י') ובהקול הקהל התקעו ולא
 תריעו • אף שבאמת קר"ק הם מזה אהת • מ"מ כיון שכ"א
 שמע משופר אחד ילא :

ואולי דזה הלוי במהלוקת חמיו ור"י בסוכה כ"ג ע"ב דחכמים
 ס"ל תקיעה לחד ותרועה לחד • ור"י סבר תקיעה
 ותרועה אהת היא • ולכאורה ק' מאי כ"מ ומאי בינייהו • להס"ד
 דאמר לקמן דמהו דתימא אפי' כרבין ולאפוקי מר' יוחנן • חולם
 לפי מ"ש א"ש דרבין דס"ל לעיל סימנא הוא ורחמנא שיהי מזה •
 ואפ"ה דמזה הוא החשבים רחמנא לתקיעה שפ"ע • ותרועה
 שפ"ע • וא"כ ה"ה אם שמע תקיעה משופר אחד ותרועה משופר
 אחר ילא • אבל לר"י דס"ל דבני הולאות לא הוי רק לסומנא
 בעלמא • וא"כ היכא דהוי למזה כמו בר"ה ויהב"ש דיוכל • והוי
 מזה אהת • לא מלניו דאחשבים רחמנא לאהת שפ"ע • וע"כ אם
 שמע תקיעה משופר אחד ותרועה משופר אחר לא ילא :

שוב ראיתי בספר בית מאיר אהע"ז סי' ק"ל השיג על
 הב"ש ג"כ מרש"י הג"ל ע"ד ביאור מרדכי הג"ל •
 וכבר נתבאר דעתי בזה :

אולם עוד הקשה הגאון ז"מ הג"ל מהא דקיימ"ל האלות פ"ג
 מ"ד דחיבורי אדם אינו חיבור • ולפלא שלא הביא דעת
 הסו"ס נזיר כ' ע"ב ד"ה ת"ש כו' בסופו • דדוקא בעומלח מת
 שהסומאח יולא ממנו • אבל לא בשאר עומלחות • ועיינתי בר"ש שם
 הביא תוספתא אחרת שנתרן ותחבו כמים • אין חיבורי אדם
 חיבור כו' • אחרת שנתלק לשנים עשור כו' • ופי' הר"ש דהך
 דאחרת לענין ללאות בו נשנית • אלמא דגם לענין ש"ד אין חיבורי
 אדם חיבור :

ולענין שאני הך חיבור דתחבו בקיסם דלכ"ע אינו חיבור •
 דהא קיימ"ל בלחיים פ"ט מ" דתוכף תביפה אהת אינו
 חיבור • לא לשומאח ולא לד"א • ופשוט דתחיבת קיסם לא עדיף
 מתביפה אהת • והא דתלי בתוספתא בזה דאין חיבורי אהת •
 אשגרתא דלישנא דלעיל :

סוף דבר דלקיור דעתי העניו נראה דדיבוק ותפירה הוי
 חיבור טוב • וי"ל עוד להאריך בזה • והנה להם
 לישראל שם בני נביאים • ועכ"ז לענין מה דשאלנא קדמוהי
 לענין לובב הוי להשכיר בזה ע"י דיבוק מפני כמה טעמים ולא
 דלתי להאריך בזה • ידו' דו"ש באהבה —

תשובה מפורש הדין (בשו"ע אור"ח סי' ק"ג סעיף א') אין
 פותחין פתח ביהכ"ס • אלא כנגד הנד שמתפללין
 בו באותה העיר כו' • ומקור הדברים הוא מהוספתא ע"י ב"י
 ועי' סו' (ברכות ו' ע"א) ד"ה אחורי ביהכ"ס • ועי' ב"י בשם
 רא"ש ומרדכי והגמ"מ • והנה במ"א שם ס"ק ה' ז"ל ליל דאם
 היה הפתח בנד אחר ותרכה הביהכ"ס • ורלו קלת המנהיגים
 לעשות הפתח כדונה • אין האחרים יכולין לעבד אפי' הם הרוב
 ואעפ"י שמשנים סדר הישיבה יקוב הדין ביניהם ע"כ :

והנה מדקדוק לשון המ"א שכתב ותרפה הביהכ"ס • משמע
 דקודם שהרבה אין בוד הגבאים לבטח הפתח • והטעם
 נלע"ד • דאף שתחילה עשו שלא כדון כמה שלא עשו הפתח
 בלד שכנגד הארון • מ"מ אותם אנשים שקני המקומות בלד
 מערב • קנו המקומות לחלוטין • אחרי שגמרו להם שפירסוף
 ובידיעה כל אנשי העיר • אף אם הוא בהכ"ס של כרמים • דהא
 מתחילתו נכנה כן • ובאיפן זה זכו • וגם אין כ"מ שיש בהאחרים
 באיזה לך הוא הפתח • וע"כ יכולין בעלי המקומות שנתערב

לעבד שלא ישנו ואין זה ענין למקח הנעשה בחיסור בחו"מ
 ס' ר"ח . ולא גרע מביהכ"ס של כפרים שנמכר לחול . וכן
 אף אם הוא כנרטיס הא לא נמכר לחול . רק שהמנהיגים עשו
 שלא כהוגן במה שלא עשו הפתח בלד מערב . אבל אחריו שזכנה
 קן . והביהכ"ס כשר . אין לבטל קנייתם מפני זה :

והא דיכולין לבנות לאחר הורגנה . כלפ"ד דהנה קיימ"ל
 בח"ה שם ובחו"מ דכופין בני העיר זא"ז לבנות ביהכ"ס .
 ולדעתו פשוט דה"ה אם יש להם קרקע ביהמ"ק דכופין זא"ז
 שיהיו קרקע המשותפת לבנות עליו הביהכ"ס . וכן צ"ע בכל
 הבתים והקרקעות הם של ח"י . והישראלים שוכרים הבתים לדירה .
 והא"י אינם מניחין לישראל להתפלל בתוך בתיהם בצבור . רק
 שלישראל אחד יש לו שם בית וקרקע פנוי . דיכולין בני העיר
 לטופו שימכור להם הקרקע בשווי לפי המקום והזמן . לבנות
 עליו ביהכ"ס . וא"י לומר מעליה לקרקעי כנכסי דבי דר מריון
 ע"י (ב"ב י"ג ע"ג) וכמו"ס להלן :

והנה עם שזה מסתבר עכ"ז אינו ראוי לזה . דלכאורה יש
 להקדיר למ"ד ירושלים נתחלקה לשבטים ואף מקום המקדש .
 ע"י (י"מא י"ג ע"ח) מה היה בתלמי של יהודא כו' . ח"כ היה להם
 לדוד ושלמה ליעל מהם רשות לבנות הבית בחלקם . ולא מנינו
 זה כנתיב . כמו שמנינו שנתפנה הכהוב (ד"ה א' כ"ט) על במת
 לבנים שנבדלם לבנות הבית . ועוד כמה יתומים קטנים היו אז
 בשני השבטים . ולא היה אפשר ליעול מהם רשות . וא"ל דלקחו זה
 מדיון חוקת המלך . דהא (בסנהדרין כ' ע"ג) פליגי תנאי א"ל כל
 ההמור בפ' מלך מתה בו . ועוד הא ר' יהודא עלמו דס"ל ביומא
 שם ירושלים נתחלקה לשבטים . אית ל' בסנהדרין שם . דלא
 נאמרה הפדשה אלא לאיים עליהם . ועוד הא חזין דלא ראה
 דוד לוקח מארונא כהנא . והנה רש"י ביומא שם ד"ה אלא מקום
 מקדש . פ"י דכשקנה דוד הנורן מארונא . גבה הכסף מכל
 השבטים . והוא מש"ס (זבחים קמ"ז ע"ג) . ודבריו ל"ט דהא אותו
 הכסף נתנו לארונא ובמה פקע זכות השבט מאותו הקרקע .
 דהא הקרקע לא היה של ארונא :

אולם החו' (ב"ק פ"ג ע"ג) ד"ה ירושלים חו' ישיבם ביומא
 שם כהנו דלמ"ד נתחלקה . גיטתה להם דושנה של
 יריחו נגד מקום המקדש . ולפ"י לכאורה נחא קת' . דאף שכמה
 יתומים קטנים היו אז . מ"מ הא קיימ"ל (קדושין מ"ג) מונשיא
 אחד דמעמידין להן אפטרופוס לחוב ע"מ לזכות . וא"כ שפיר
 היו יכולין להתלוק על דושנה של יריחו . אבל ז"א דע"כ לא
 שמענו מונשיא אחד . אלא בדבר שלא נתחלק לצבור להם חלקם .
 אבל בקרקע שכבר הוצרך שהיא שלהם . אין רשות לאפטרופוס
 להתלוק קרקע שלהם באלתר . וא"ל דכך התנה יושב ביהמ"ק .
 דחלק מי שיבנה המקדש יתנו לו דושנה של יריחו . ויבטל הגורל
 מעיקרא מתחלק המקדש . דא"כ לא שייך לומר מה היה בחלקו
 של יהודא כו' . אש"כ דבימי דוד ה"י החליפין וא"כ קשי"כ ג"ל .
 וע"ק לשמואל דס"ל (קדושין מ"ג) שם דהגדילו יכולין למחות
 ברשות . א"כ איך היה אפשר להם לבנות ביהמ"ק . אולי
 כשיגדלו ימחו על החליפין . וע"י בריטב"א שם ואינו ה"י כעת :

ולבאורה יש להסתפק בכונת רש"י קדושין (שם ע"ג) ד"ה
 ברשות . וז"ל מי שנפל לו חלק בדרום אומר טת
 לו חלק בצפון . שהיה לו שם שדה המיכה לה שנפלה לו מאמו
 עכ"ל . אם כונתו שכבר קודם שביחרו האפטרופוסין חלקם נפל
 לאחד מהם ברובה שדה מאמו . אז ס"ל לשמואל דיכול למחות
 כשהגדיל . ואף ביה פליגי עליו ר"י . או אפילו אם אחר החלוקה
 נפל לאחד מהם שדה מאמו . ס"ל ג"כ דיכול למחות כשהגדיל .
 ובזה דוקא פליגי עליו ר"י . משום מה כ"ד יפה . אבל אם
 בעת החלוקה כבר היה לאחד מהם שדה שנפלה לו מאמו . ולא
 בירר לו האפטרופוס חלקו סמוך לשדה שלו . גם ר"י מודה
 דיכול למחות דהוה כעשות בשומא . וא"כ יקשה קשייתיה הג"ל
 גם לר"י איך היה אפשר להם לבנות ביהמ"ק דאילו כשיגדלו

ימחו על החליפין . אולם ז"א דהא שמואל ור"י שניהם
 כחכמים ס"ל דהיבא דטעו לא חמדין מה כה כ"ד יפה .
 רק דפליגי ברשות או מיקרי טעו או לא . ומעשה
 כי היבא דטעו בשומא . ע"כ שהטעות היה צטת השומא . אבל
 אם בזמן השומא לא ה"י טעות . רק שח"כ נתייקרו השדות .
 בודאי גם חכמים מודים דשומאן שומא ואין יכולין לבטל מטעם
 כ"ד . ה"י אם היה הטעות ברשות מיירי ג"כ בעת החלוקה
 היה הטעות ברשות או ס"ל לשמואל דגם זה מיקרי טעות
 ומבטל החלוקה :

ובזה נפין במאי פליגי שמואל ור"י ובשרת בא"ח . דלכאורה
 לפי ר"ה בחו' (שם ע"ח) ד"ה צורדין דמיירי בגורל .
 א"כ אין להבין כלל שרת שמואל . דיבטל החלוקה מפני שלא
 נפל חלקו אלא השדה שירש מאמו . מה היה לו לאפטרופוס
 לפשות הא הפיל גורל ולא עלה בידו . והלא גם עתה יבטל
 החלוקה יהיה מחויב להטיל גורל ובמה נגרע גורל האפטרופוס .
 וגם לפי ר"י דמיירי בלי גורל . מ"מ יפלה שמפני ספק אוני
 יפול גורלו סמוך לשדהו . נבטל מטעם כ"ד . הא במתניתין לא
 אמרו . אלא שפיתחו שרות כו' משמע דבודאי פיתחו או היתירו
 שרות . אבל לא בספק :

וע"כ כלפ"ד ברור דשמואל ור"י פליגי במחלוקת רבה ור"י
 יוסף (ב"ב י"ג ע"ג) בהאי דזבין נכסי אמרנא דבי נשא
 דס"ל לרבה דרש"י דחאו יתנו לו חלקו אלא השדה בקנה דכופין
 על מדת סדוס . ור"י יוסף פליגי עליו דיכולין לומר מעלין
 כנכסי דבר מריון . וע"כ שיצת רש"י וחו' . וא"כ פשוט דשמואל
 ס"ל כרבה דרש"י דחאו יתנו לו חלקו אלא שדהו . ולכך
 כשהאפטרופוס טעה בזה ולא בירר לו חלקו במיכה לשדהו .
 אף שהטיל גורל הוה טעות גמור בטעות בשומא בשות . וכש"כ
 לשיטת ר"י דאף גורל לא הטיל . ור"י ס"ל כר"י יוסף דלא כייפין
 בזה . ולכן אף כשלא הטיל גורל אינו יכול למחות . דמה כה כ"ד
 יפה . ומשום ספיקא לא מצעלין מעב"ד . וכש"כ לשיטת ר"ה
 דמיירי בהטיל גורל . ובזה ח"כ ספק הרא"ש בפ' אלמנה ניוונה
 ס' י"ה בהך פלוגתא דשמואל . ור"י . דהלכתא כר"י . אף דבב"מ
 פ' הובב ס' כ"א חולק הרא"ש על הר"י דפסק כר"י נגד ר' יוחנן .
 וכתב דלא קיימ"ל כר"י בדיני אלא כנגד רב ששת ולא
 נגד רבתי . ור' יוחנן ור"י ושמואל היו רבתי . וכבר כתב
 הש"ך בחו"מ ס' ס"ז ס"ק קכ"ג דהרא"ש עלמו חזר בו מהך
 דהשיג על הר"י בב"מ הג"ל . ואחת מראיותיו הוא . הך דפ'
 אלמנה ניוונה הג"ל דפסק כר"י נגד שמואל :

ולפיכ"ש אין כאן חרס מתך . דשאי הכא דר"י אינו נשיטה
 רב יוסף דב"ב הג"ל . וכבר פסק שם סתמא דש"ס
 דהלכתא כר"י יוסף שם . וא"כ ממילא דכאן הלכה כר"י . ועיין
 בקרבן נתנאל שם . שדחק א"כ מאד בזה למה פסק כר"י נגד
 שמואל . ובתב דברים תמוהים דלשמואל אף בלי טעות כלל ס"ל
 דיכולין למחות ולבטל מעב"ד . ובמחילה מכבודו הטעם ור"י .
 דלעב"ד מעולם לא עלה זה ע"ד שמואל לבטל מעב"ד בלי
 שום טעות . דא"כ לאיזה חועלת אמר דמעמידין להם אפטרופוס
 כיון שאין מעשיו קיימין כלל . אש"כ דעמא דשמואל הוא .
 דס"ל דטעות ברשות הוא כטעות בשומא בשות . דהא הרבה
 שיה לאדם שיהיו שדותיו סמוכין זל"ז ויבין דס"ל כרבה . א"כ
 הוה טעות גדול ולכך בהגדילו יכולין למחות . ובר"י שש"ס
 פריך אי דלא עשו אמאי יכולין למחות . והפ"י הפסוק הוא
 דנוקשה איך אפשר לומר דהא דאית ל' לר"י מה כה כ"ד יפה
 הוא היבא דלא עשו . א"כ אמאי פליגי עליו שמואל וס"ל דהגדילו
 יכולין למחות ואהא משני ברשות . פ"י וס"ל לשמואל דזה הוה
 טעות גדול . ור"י פליגי עליו בזה . שוב ראיתי בנאמ"א בה"י
 ד"ה הא דטעו כו' . שכתב בחד ה"י דאי הוה מתלק הש"ס
 בין שרות לפחות משות הו"י מוכרחין לומר דשמואל ס"ל דאף
 בפחות משות ס"ל לחכמים דמתן בטל . אבל בלי שום פשט
 בשומא בודאי לא יעלה על הדעת שיהיה השומא בטילה . גם

דברי מהרש"א ז"ע דא"כ איך כתבו תו' ה"ה דהמ"ל הא דעו בשמות כו' . דלולי משה"כ לא אחר הש"ס כן דפשוט אלס דעשו נפחות משמות . ג"כ לא יאמר שמואל דיכולין למחות . ומחודתא כוהטוד י"ל במהרש"א :

והנה ברמב"ם פ"ו מה' נהלות ה' ד' שהעתיק סך דינא דשמואל דמעמידין להם אפטרופוס . לא הזכיר כלל טעות ברוחות . וכן בשו"ע תו"מ סי' רפ"ט לא הזכיר כלום מזה . ומחלוקת לשונם שכתבו ואם הגדילו אינם יכולים למחות שהרי טפ"י ב"ד חלקו להם . והוא ממש טעמא דר"ג דמה כה ב"ד יפה . משמע דפסקו כר"ג . אהיכא דהיה טעות ברוחות . ולפי מ"ש ז"ע דהרי הרמב"ם פ' י"ב מה' שכנים ה' א' לפי הבנת הכ"מ פסק כרצה . דכופין האחים ליתן חלקו אלל שדהו . וא"כ הו"ל לפסוק הכא כשמואל . ואפשר לומר דהרמב"ם מפרש הסוגי' היפך מדברי רש"י . והיינו שהאפטרופוס צירר לו חלקו סמוך לשדה שנפל לו מאמו . ועכשיו שהגדילו באין האחין לבטל השלקה בטענת מעלין כנכסי בר מריון . כפי שיטת הראשונים כפי' מעלין . ולפי זה לרצה דס"ל בתחילת דינא דכופין . מכש"כ בסוף דינא שכבר נחלק כן דלא מצעלין . ולרז יוסף דס"ל בתחילת דינא דיכולין לומר מעלין ה"ה בסוף דינא דמצעלין . ולפי"ז שמואל דאמר הגדילו יכולין למחות ס"ל כרב יוסף . ור"ג דאמר אין יכולין למחות ס"ל כרצה . וא"ש פסק הרמב"ם פ"ו מחלות הנ"ל כשיפתו כפ' י"ב משכנים לפי הבנת הכ"מ הנ"ל . ושיטה זו מחודתא יותר דהאפטרופוס צירר לו חלק יפה . כפי שהוטל עליו לצרר לכל אחד חלק יפה . וכן לשון הש"ס דאמר הא דלא טעו . ג"כ א"ש טפי לשיטה הנ"ל . דאפטרופוס לא טעה כלל בזה שצירר לאחד חלקו סמוך לשדה שלו אפי' לרב יוסף . דרב יוסף לא קאמר אלא היכא דעטן מעלינא . אבל אם לא טען מעלינא . רק שאומר איני רוצה ליתן לו חלקו סמוך לשדהו גם ר"י מודה דכופין וכן כתבו הראשונים ז"ל . אבל לשיטת רש"י דחוק קאת . חדא דאפטרופוס לא צירר חלק יפה כפי שהוטל עליו . שניה הא דקאמר הש"ס הא דלא טעו ומאי יכולין למחות ברוחות . ולשיטת רש"י דהאפטרופוס לא צירר לו חלקו סמוך לשדהו . ופי' לעיל דשמואל ס"ל כרצה א"כ טעה האפטרופוס הרצה . וקאת יש ליישב פ"י רש"י דהא דמשני הש"ס הא דעשו הא דלא טעו . בא ליישב שלא יסתרו דברי ר"ג זא"ז . ולר"ג לשיטתו דס"ל כרב יוסף שפיר קאמר הש"ס דלא טעו ודו"ק . אחר שעלה בדעתי כ"ז מלאחי בחי' רמב"ן ב"ב טז . ד"ה פרש"י ז"ל מעלין כו' . כהז וז"ל והיה דאמרין גבי אחין הגדילו יכולין למחות ברוחות . נמו קאמר שאם חלקו להם אפטרופוסין בטעו נגרא ונהרא . א"ג בשומא דשוין יכולין הן לחזור בהן ולעלות כנכסי דבר מריון כמו שהיו יכולין להעלות מתחילה דסוף דינא בתחילת דינא . משמע מדבריו שבין למ"ש בשיטת הרמב"ם דשמואל ס"ל כרב יוסף . ולכך אחר יכולין למחות ושמחתי מאד שכוונתי לדעת גדול הראשונים ז"ל אלא שמשמע מדברי הרמב"ן הנ"ל שהוא פוסק כשמואל דיכולין למחות . וכרב יוסף דב"ב הנ"ל . אבל הרמב"ם לשיטתו דפסק טס כרצה . ולכך כאן פוסק כר"ג דאין יכולין למחות :

זה . צדאי שומעין לו ויכול למחות . וכפסק הריעב"א הנ"ל . ולע"ג . ואין להקשות לפי פירושי הנ"ל . הא הרמב"ם והשו"ע סתמו דצריהם שאם הגדילו אין יכולין למחות . משמע בכל גווי בין שהאפטרופוס צירר לו חלקו סמוך לשדהו . וכשהגדילו באין שאר האחין למחות . ובין שלא צירר לו חלקו סמוך לשדהו ובא הוא למחות . וכל כי האי הו"ל לפרושי . דז"א דע"כ מוכרחין אנו לטבול דוחק זה . דהא ע"כ שמואל דאמר הגדילו יכולין למחות . לא מיירי אלא בחד גוונא . דאם נאמר דמיירי שהאפטרופוס צירר לו סמוך לשדהו . ושאר אחין צרו למחות . ומה וייתו במחאתן . ע"כ דס"ל לשמואל כרב יוסף . ויכולין לומר מעלין . א"כ ממילא מובן דהיכא דהאפטרופוס לא צירר לו סמוך לשדהו ובא הוא למחות . דאין במחאתו כלום . דמה ירויה במחאתו . וגם שמואל מודה בזה . וא"ל דירויח דכשיפילו גורל מהדא אולי יפול גורלו סמוך לשדהו . דז"א לפי' ר"ח דמיירי שכבר היה גורל . ואף לפי' ר"י משיקא לא נטל מעב"ד כמו"ש לעיל . ואם נאמר דשמואל קאי אהיכא דהאפטרופוס לא צירר סמוך לשדהו . דיכול למחות . דס"ל כרצה דכופין האחין ע"ז . א"כ מובן דהיכא דצירר סמוך לשדהו . אין יכולין האחין למחות . דאין להם חוטאת במחאתן דגם עתה נכופין ע"ז . וכיון דשמואל לא מיירי רק בחד גוונא . ר"ג דפליג עלי' לא מיירי ג"כ רק בחד גוונא :

אולם לפי פ"י הנ"ל בשיטת הרמב"ם יקשה א"כ למ"ל לרב נחמן לומר מה כה ב"ד יפה . הא דינא הכי לדיו' דס"ל כרצה . וא"ל דבאמת נפרש לשיטת הרמב"ם דגם ר"ג ס"ל כרב יוסף . ואפי"ה א"י למחות משום מה כה ב"ד . דא"כ האך פסק הרמב"ם טס כרצה כיון דשמואל ור"ג תרווייהו ס"ל כרב יוסף . בשלמא לשיטת רש"י ל"ק אחאי הולקך ר"ג לומר מה כה ב"ד . הו"ל לומר א"י למחות דדינה כרב יוסף . דא"כ יאמר נטיל גורל מהדא . ולכך קאמר מה כה ב"ד והלוקחם קיימת :

והנה ע"י כפ"י קדושין טז ד"ה אחר ר"ג ותו' ד"ה הא דעו כו' . דמחלוקת שמואל ור"ג הוא . דלשמואל מעיקר הדין אין מעמידין אפטרופוס לתועלת היתומים אלא שיהיו מעשיהם קיימים עד שיגדלו . ולר"ג ולפינן מנשיאים שמעשה אפטרופוס נסתמנה עפ"י ב"ד קיים לגמרי ע"ש . ולפי"ז אפשר דגם הרמב"ם מפרש כך מחלוקת דשמואל ור"ג כשיטת הפכ"י . וא"כ שמואל ור"ג לא נטעו כלל במחלוקת רצה ורב יוסף הנ"ל . רק דמיירו שאחר חלוקת האפטרופוס נפל לאחד מהם שדה מאמו סמוך למזר שלהם . ובין בהשדה שנפלה סמוך לחלקו הו"ל לא לשמואל דאין מעשה האפטרופוס קיים רק עד שיגדלו ושדה שגדלו בטלה החלוקה . ובאים לחוק מחדש . וע"ז לרצה טיפין ולר"י מעלין . ולר"ג דס"ל דחלוקת האפטרופוס קיים לגמרי א"י למחות . כיון שצעת חלוקת האפטרופוס לא היה לשים אחד שדה סמוכה . ולא טעה האפטרופוס כלל . אבל אם היה לאחד מכבר שדה סמוכה . בזה לא מיירו שמואל ור"ג . וגם ר"ג מודה דהחלוקה בטלה דהוה כעשות בשומא בשמות . וזה הלוי במחלוקת רצה ור"י ולא בואר הרמב"ם לחלק בין ה"י לאחד שדה סמוכה מכבר . ובין שנפל לו אחר החלוקה משני שאין דרכו של הרמב"ם לכתוב מה שלא הוזכר בש"ס בפירוש :

ובה א"ש מה שלא הזכירו שמואל ור"ג בצדריהם מחאתם בצביל הרוחות . דלפי מ"ש מקידס . דהאפטרופוס עשה ברוחות . לרצה הוא רוצה למחות שלא נקח חלקו סמוך לשדהו . ולר"י שנתן לו סמוך לשדהו והאחין רוצים למחות . הו"ל לשמואל ור"ג להזכיר בצדריהם טעות האפטרופוס ושמיעטו ר"ג חודש גדול דאף שהאפטרופוס טעה בזה מ"מ מעשו קיימים . א"כ בטעות אפטרופוס לא מיירו . רק שא"כ נפל לו שדה מאמו . וזה לא הולכרז להזכיר . דהא הזכירו ר'נוס במחאה . וע"כ שיש לחזו מהם טובה בציביל החלוקה . וטעות לא היה בשומא . וע"ז הוא מפני הרוחות . ובמי שפרש"י (כתובות ק' ט"א) ארבי"ט

ור"פ זה אנו חמה מאד על הש"ך כס"י רפ"ט ס"ק ג' שכתב אדברי המחבר ואם הגדילו אין יכולין למחות . ודלא כהריעב"א פ' האיש מקדש דפסק כשמואל טכ"ל . וז"ע שהרי לפמ"ש . אפשר דעת הרמב"ם ודעת הריעב"א המה דברים אחדים לענין דינא . רק שמתחלקים כפי' הסוגי' . שהמעין צריעב"א יראה שפרש כפרש"י שהאפטרופוס לא צירר לו חלקו סמוך לשדה שנפל לו . ולשיטה זו שמואל ס"ל כרצה . ולכך פסק כשמואל דיכולין למחות . מובן ממילא דאם היה בהיפך שהאפטרופוס צירר לו חלקו סמוך לשדהו וכשהגדילו באין האחין לבטל החלוקה לומר מעלין כו' . צדאי אין יכולין למחות . וכפסק הרמב"ם . וכן לשיטת הרמב"ם הנ"ל . מובן ממילא דאם האפטרופוס לא צירר לו חלקו סמוך לשדהו . וכשהגדילו בא לבטל החלוקה מתח

אקושייה הש"ס אי דלא עשו אחאי יכולין למחות ופרש"י למה ימחו. והאח משני ברוחות וכ"ל:

ובזה ח"ט נמי דלא קאמר הש"ס הא דעשו בשמות. והא דעשו בשמות משמות. דו"א דא"כ יסבור שמואל דבשמות משמות ס"ל לחכמים. דמקחן בטל. או דאפטרופוס גרע מצ"ד עלמו. כמו"ס מהרש"א ע"ס. והו"ל לר"ג לפרש דאף שטעה האפטרופוס בשמות משמות אשי"ה אי למחות. אע"כ דלא מיירי כלל משמות האפטרופוס וכ"ל. ומיושב קו' החו'. ועו' חו' (גיטין ל') כחצו בפירוש דבשמות משמות לא יסבור שמואל דמקחן בטל:

ומעתה לפי מ"ש נשיעת הרמב"ם דהיכא דנפל לו שדה מכבר ועשו האפטרופוסים ולא בירדו לו חלקו סמוך לשדהו גם ר"ג מודה דיכולין למחות א"כ יקשה גם לר"ג קושיית הג"ל. וכ"ס למ"ד ירושלים נחלקה לשבטים. א"כ נהדר חלקם. ואיך לקחו מידם בחנם. או החליפו בדושינה של יריחו. אע"כ כמו"ס לעיל דבטור של אי"ו יש לאחד שם קרקע יכולין לכופו למכור להם לבטן בהב"ג. ובס"ב מקום המקדש והמזבח אשר הכל היה בכתב מיד ה'. ולא היה אפשר לבנותו במקום אחר. דיכולין היו דוד ושלמה לכופו דבין שימכרו להם המקום לבטן בהמ"ק. אלא שבמכירה א"א. דהרי כתיב והארץ לא תמכר ללמיתיה. ועו' רמב"ם פ' י"א מה' שמיעין דשניהם עובדים בלאו ועו' מל"מ סס. ורק שכירות היו יכולין לבקש. וא"כ אפשר דאף לשיטת החו"ס שניתן להם דושינה של יריחו. לא היה בתורת חליפין אלא מלך שכירות קרקע (*):

ויש לפלפל בזה ע"פ המזכיר בילקוט יהושע ע"ז סי' כ"ח. שאברהם אבינו כרת ברית בשבועה עם היבוסים שלא יירשו זרעו את עירו ועו' רמז הכחוש ולא יכלו בני יהודה להוריש וגו' יהושע שס ע"ש באורך. ובפ"ד ידוע שהתקף הב"י והמ"א בשירת רמ"א סי' מ"ה בשבוע ומת את היורשים מחוייבים לקיים נדרו ושבועתו. וא"כ י"ל דהם פלגי הקד' והמ"ד נחלקה לשבטים ס"ל כדכ"ה דאין מחוייבים וס"ל חס"י דלא יכלו בני ישראל לירש את כנעניו חס"י גבורתם. ומ"ד לא נחלקה ס"ל בהב"ג. וא"כ המה של היבוסים לחלוטין ובשקנה דוד מארזכאל. קנה זכותו עבור כל השבטים. ויש להאריך בזה ואין כאן מקומו:

ועב"פ הק דינא דיכולין לבוקף לא' למכור להם קרקע לבטן בהב"ג הוא צדור. ועוד ראיה מהשבת הרא"ש הובא בהו"מ סוס"י ר"ב בהג"ה. דמקום ציטול תורה שאין ספרים נמלאים יכולים צ"ד לבוקף ליחיד להשאל ספריו. ואולי יש להלק קצת בין ציטול תורה לציטול תפילה בלצור ועו' או"ח סי' קנ"ג דקדושת ביהמ"ד. המיר מביה"ב"ג אבל מן הסברא נראה שאין לחלק:

אמנם כ"ז שאין להם כלל מקום להתפלל. אבל אם יש מקום להתפלל. אף שהמקום נר. בודאי אינם יכולים לכופו למכור להם קרקעו לבנות עוד ביהב"ג שיהיה להם ריזה להתפלל. ומעשה מציאר פסק של המ"א הג"ל. דכ"ז שלא נהרצה בהב"ג. א"כ יש להם מקום להתפלל. דהא הביהב"ג לא יפסל. בזה שנעשה הפתח שלא כד"ן. ולכך אין יכולין לשנות הפתח. אף אם יראו המנהיגים ליתן להם מקומות אחרים. ואף רבה מודה בזה דאין כופין לבעלי המקומות להתליף המקומות. אבל בשהרצה הביהב"ג. ורואין לבנותה מחדש. ולעשות הפתח כד"ן. א"כ יכולין בני העיר למנוע מלצנותו. עד שיתנו להם בעלי המקומות שבלד מערב. רשות לעשות שם הפתח כדין דאם יאמרו בעלי המקומות הרי אנהו זכינו בהמקומות לחלוטין. וכבוקף אחכס לבנות כמו שהיה מכבר יאמרו בני העיר אדרבה אנהו נכוקף אחכס ליתן לנו המקומות לבנות כד"ן. ויזקן לכס מקומות אחרים תחת אלו. ובודאי

גם רב יוסף מודה בזה"ג שגובל לכופו. דהא גם הם מחוייבים לבנותו כדין. והפסד אין להם מחליפי המקומות. ורק אם המקומות שותק להם אינם שוין להמקומות הראשונים יהיו מחוייבים בני העיר לפייס אותם בממון. וז"ש המ"א ואע"פ שמשנים סדר השיבה יקוב הד"ן ביניהם:

וראיתי צב"ת תתס סופר חלו"ח סי' כ"ט. הביא דברי המג"א הג"ל. והבין כיונה אחרת בדבריו. דהא דאין יכולין לשנות קודם חירבנה הוא משום איסור נתינה ואף שהוא לנורך תיקון להחזיר הפתח כדין. הרי' אהבנדר' שבב"י יו"ד סי' רע"ו נסתפק בזה. ולאחר חורבנה דיכולין לשנות. הוא כיון דדינא הכי שהפתח לריך להיות במערב והראשונים שגו. ומכרו המקומות שבכותל מערב. הו"ל כמוכר קרקע וגמלא שאינו שלו. שהמקום משועבד לבנויה עב"ל בקי"א. ולדבריו אין המנהיגים מחוייבים ליתן להם מקומות אחרים נגד אלו. ולעב"ד אהרי המחילה הראויה מעלמותו הקדושים כל דבריו תמוהין לעב"ד. ואין דמיוני עולה ויפה דהא כיון דהבב"ג כשר אף שנעשה הפתח בלד אחר. וצויהר לפי מה שהסכים בעלמו. דקודם חורבנה אינם יכולים לשנות משום איסור נתינה. א"כ צעת גמר הבנין לא הולרבו למקומות אלו. בודאי היו יכולין למוכרן לחלוטין. ולומר דהו"ל להם להתנות שאינם מוכרין רק כ"ז שיעמוד הבנין. המפני זה נבעל המטירה שלא התנו בדבר דלא שכיח. שיחרב בהב"ג. ועוד אולי אם היו מתנים כן. לא היו מולאים מי שיקנה. וכבר נהחייבו הרבה צב"ט. והיו מוכרחים למכור לשלם להבב"ג וכיון שכן בודאי רשות בידם למכור לחלוטין. ואחר שנמכר. לא גרע משהב"ג של ספרים שנמכר. דלא יוכלו אח"כ אף שנמכרו לבהב"ג ליטול מהם צדוע. אם יש להם מקום להתפלל. ה"ג אינם יכולים ליטול מהם המקומות צדוע ולשנות הפתח. אם לא דינאי עלייהו מקום כפי' על מדה סדום וכמ"ש לעיל. וא"כ מחוייבים המנהיגים ליתן להם מקומות אחרים נגד אלו. וא"כ לא יסיה בזה מדה סדום וכ"ל:

ומ"ש הגאון הג"ל דלכך אינם יכולים לשנות קודם חורבנה. משום איסור נתינה. הסיב דעת המג"א. דלא כמו שהעלה הוא עלמו בחו"ד סי' רס"ד ורס"ז דשרי לנתוק ע"מ לתקן. וכן הוא האמת וכמו שאבאר. וישן שבטעמיותי לא הבנתי כל דבריו שבבני השויות האלו ורואותיו אינן מברשות ע"כ מוכרח אנכי להאריך קצת. הגאון הג"ל הביא שם דברי מהר"י אהבנדר' שכתב דאין להביא ראיה ממזבח ששיקלו מלכו ע"ז וסחרוס בית חשמונאי. דהתם א"א בעיני אחר כו' ע"כ. ובהב עליו הגאון הג"ל. דנעלם מאתו סוגיא דע"ז ג"ב ע"כ דמסיק קרא תשכה ובאו בה פריצים וחללוהו. וכיון דנעשה חול הוהר להם לכתור עכ"ל ע"ש. ובהשקפה אמרתי דראיית מהר"י"א הוא מהס"ד שם דלא ידעו מהך קרא דוצאו בה פריצים. ואב"ק הא"ך סתרוס. שוב ראיתי בה"ס שם סי' רס"ה שגדול א' השו"ב לו כן. והוא דחה דבריו. דבאמת המ"ל וליטעמך. ולעב"ד דשפיר הביא מהר"י"א ראיה מזה. ולפלא צב"ט שהעלים עיניו הבדולחים מסוגיא דלקמן כ"ז ע"א. דקאמר ואלא מהבני מוצח. ודלמא כדכ"ה פפ"א. וקשה מאי קאמר ודלמא. הא מוכרח כרב פפ"א. דאל"כ הא"ך סתרוס. אע"כ דמוחר לכתור. וא"כ אין הכרה לומר כדכ"ה פפ"א. רק דאפשר כר"פ (*):

אולם לכאורה ק"ל על מהר"י אהבנדר' הג"ל. מי הגיד לו דהחשמונאים סתרו המוצח. אולי מלכו ע"ז המה סתרו המוצח ואח"כ שיקלו כל אבן ואבן לע"ז ועוד למסקנא דר"פ דאמרי הובא נעבד נהצרינהו. אבנים שלימות אמר רחמנא. יקשה אם המוצח היה שלם אחר המלחמה. הו"ל לזנות לעב"ס לכתור המוצח:

ועוד ק"ל רבא דאמר (חולין פ"ו ע"א) פשיעא לי תלוס ולבסוף חיברו

דג"ה * ואמרת' להעיר בא"ה סי' קמ"ז ע"י א' בהג"ה: אין לעשות משה' לסי' מודבר' יבנים שנתחמו לנורך הדויע' ומקור הדברים מאזורה יו"ל חו' אגודה הנדפס בסוף סו"ת מהר"ו מנחות ג"ב ע"כ על העלים אשר על האם אשר על המוצח: מה מוצח שלא נהאמס להדויע אף ע"כ ואם שלא נסתמו להדיע' מנאן אימרים ב"ן

זוה מה שהגיה בל"ע על רש"י דהא גלות יבני' היא קידם החורבן .
 חולם בלאה"כ מה שנדפס הל"ע הוא מאיזה חלמיד טועה .
 ולא ממנו יאלו הדברים . דאל"כ דהא כי היכא דלשיטתו הותר
 להשתמואים לסחור המוצב . ה"ל הותר ליבניה לוקה אבנים
 ועפר משהמ"ק עלמו . אף בעת קיומו בשלימות . דהא נעשה חול .
 מה שהביא ראיה מנחמיה ששיבר שערי ירושלים השרופות מבית
 ראשון ע"מ לתקן חדשים . אין מזה שום ראיה שהיונות היו
 שרופין מאד כמואר בכתוב . וא"כ אין כאן איסור נתינה כלל
 דכליתתו דמו :

הראיה משבת ע"ה יריעה שגבל צה דרמא . ובחוספית שס
 שקורטין אותה מסופה לראשה ע"כ . לעג"ד אין
 הסוגה שקורטין חסיכה ממנה ומשליכין . אלא ששוין הקרב ארוך
 שלא יבא התפורה נקמעת . וזוה נדשה ג"כ דאיתו דלמה הולך
 קרא גבי משיל לא יקרע . דאלטרין שלא לקרוע במשיל אפילו
 לתקן שלא תהא נקמעת . אבל לקרוע חסיכה להסליך . ולתקן
 באחרת גם בשאר כלי שרת אסור . הראיה ממכתשת המזכר
 בערכין ו"ד כבר דהא הוא עלמו . ובלאה"כ כיון שהתיקן קרקל
 המכתשת . לא נהקדש התיקן כלל דהוה בעשות :

אמנם אם שדמותי הראיות ע"ל נלפס"ד שדין עמו . והראיה
 היותר נכונה ומפורשת מב"ב ג' ע"ב שהתיר צבא בן
 צומא להורדוס לסחור הנהמ"ק כדי לבניה אחר אף שביהמ"ק
 היה עדיין שלם ולא היה צויה תוסה לחד תי' שם אף שהתיקן
 הוא לימים החוקים . ולפלא בעיני על הגאונים האלו שלא הביאו
 ראיה זו . וכן גם דאמר ר"ה לא ליסחור כו' עד דבני כו' א"ל משום
 פשיעותא וא"ל משום ללווי . ולא אישתמיע חד דלומא משום איסור
 נתינה . אע"כ היכא דלא הוי דקך הבהמה רק לזוך תיקן לא
 קאי ע"ז הלאו דלא תעשון בן . ומקור הדברים נלפס"ד הוא
 מהא דאמרה תורה שמי שנכתב בקדושה ימחה על המים . ודוד
 המלך נשא מזה ק"ו לכתוב שם האספא למשדו בתהומא . אחר
 זמן הרבה שכתבתי זה הראו לי בכבר נכתובו בראיה זו בספר
 ה"א הל' לילות . ובשורת בית אפרים . ובציאורי הגר"א בא"ח
 ות"ל שכוונתי לדעת הג' . וכיון שגסתיים הדין דשדו לנחוק
 ע"מ לתקן א"כ כונת המג"א צהא דקידם חורבנה אין להמנהיגים
 לשנות הפסח . הוא כמו"ש לעיל כיון דהנהכ"כ כבר אין להם
 רשות לטול צורע מצעלי המקומות שממערב את חוקתם
 הנקטה להם כדון :

ובועתה נבוא לדקמן דנאמר ק"ו ומה צדינא דמג"א הכל דהפסח
 כבר היה בלד אחר . והמקומות שממערב כבר נמכרו .
 מ"מ יש כח להמנהיגים לטול מהם חוקתם . כדי לעשות הפסח
 כדונו במערב נגד ההיכל . בג"ד שהפסח כבר עשוי כדונו . מאין
 חסוב ומאין רקיע לעשות נגד כל הפוסקים צלי שום דבר המכריח
 לזה . וא"כ יש צוה איסור נתינה דהא אין צוה שום תיקון . ה"א דהא :

שנית יש כאן איסור הורדה מקדושה . דזה ודאי שאסור לעשות
 מצהכ"כ עזרת נשים . דאף שהנשים חייבות בתפילה
 באגשים מ"מ אינם רשאים לעשות צביר לעלמן לומר קדים וקדושה
 כדקיימ"ל א"ה ס' קל"ע דאף הזמזמת לעלמן מ"מ לא
 ימנו בשם . ועי' רמב"ם פ"ח מתפילה הל' ד' דכל דבר שבקדושה
 לא יבא בשמות מעשרה גדולים וצ"ה . והני נשוי קמניס דמו
 ועי' שם הל' ה' (אין אומרים קדים אלא בעשרה ב' . ומשמע
 גם קדים שאחר התפילה . נכאן תוכחה מנולה למה
 גדאיתו באיזה עיירות . שבחולות אבילות ל"ע נכנסות לכהכ"ג
 אגשים ואומרות קדים . דהא כיון דקדים צבי עברה א"כ דמי
 לזימון צבס דאיכס רשאים . ואף דקמניס אומרים קדים . היא
 ע"פ מדרש . ואולי מציקרא לא נהקן רק עבור צבס קמניס .
 אבל לא עבור צנות . ובלא"ה אין נכון להרגיל בחולות שישנו
 כין אגשים ודי בהערה זו :

ישלישית כבר ידוע הפסיקתא הובא במג"א ובכתה
 פוסקים ע"פ ודקמית את המעטת במשפצי ב' .

לענון ע"ז הוה תלוש מדאמר רב (ע"ז)
 מ"ז ע"ז) המשתחוה לבית אסרו . למה
 ליה למפשע בן מדרב . יותר הו"ל
 ליפשות בן ממתינותין לפי המסקנא . נהי
 דזכו הפריילים המוצב מ"מ הא המוצב
 היה מחובר ואין אסרוהו צוה שעשאוהו
 סיפ"א מהל' בית הבחירה :

לע"ז . אע"כ דתלוש ולבסוף חיברו הוה כתלוש . ולרב ג"כ קשה מאי
 קמ"ל הא מהני' מוכח בן . חולם זה יש ליישב דרצח לשיטתו דס"ל (צ"ע)
 מ"ז ע"ז) דיש נעמד במחובר לגבוה אף למכשירי קרבן . וא"כ
 ליכא למפשע ממתינותין דתלוש ולבסוף חיברו יהיה כתלוש . ויאסר
 להדיוט . דדלמא הוה במחובר ומיתר להדיוט . ורק לגבוה אסור .
 אבל ק"ל הרק המוצב לצד היה צידס . הא כל המקדש והעזרות
 היה צידס . ואם מהכל נתחלל הקדושה וילאו לחולין . א"כ הו"ל
 להשתמואים לקדש מחדש המקדש והעזרות בתורה וכלי שיר כמו
 שעשה נחמיה . (עיין שביעות ע"ז ע"ה) ולא מלינו שעשו בן .
 וגם לא היו יכולין לעשות בן דהא בימיהם כבר נסתלקה הגבוהא
 ואין מקדשין אלא צבאיא . אם לא שנאמר כמ"ס הסוס' שביעות
 שם ד"ה דכ"ע קדושה כו' צבופו להד תי' דעזרא קידש לע"ל
 קדושת מהילה ול"ל לקדושי מחדש :

וע"ב נלפס"ד עם בעפר אכני תחת כפות הגלי האריות
 הגאונים האלו . אומר בטח דהכתוב וצאו בה פריילים והלכנו
 המלמדנו דכיון שכיון שצאו בה ילאו לחולין וכו' בהן היינו דוקא דבר
 התלוש . אבל הארץ וכל המחובר לה . לא וכו' בה ולא ילאו לחולין .
 וראיה לזה דהא לקמן נ"ג ע"ב מדויק הש"ס הקרא דואשריהם
 השרפון . מבדי ירושה היא להם מאצויהם וא"ל אסור דבר
 שאינו שלו . ומאי פריך הא קודם שצאו ישראל לארץ . ישבו בה
 הפריילים קידם . וא"כ היה הארץ וכל האשירות שלהם ממע .
 דאטו משנאמר הקרא הזה ליחזקאל נתחדש זה הדין . אע"כ
 דלא וכו' הפריילים רק בדבר התלוש . ולא במחובר כלל . וא"כ
 אם היה המוצב שלם לא היה נאסר ע"ז שעשו אותו לע"ז . דלענון
 ממונא קיימ"ל תלוש ולבסוף חיברו הוה כמחובר . וע"ז הו"מ
 ס' ל"ה בש"ך ס"ק ה' ע' . ולא וכו' בה כלל . רק דלשיטת ר"ס
 מלכו ע"ז סתרו המוצב . ועשו מכל אבן ואבן ע"ז וכיון דהוה
 תלוש שפיר וכו' צבס וגאברו :

ועכ"ז אמרתי ליישב דברי מהר"י אסכנדרו דשפיר הביא ראיה
 מה"ד דנלפס"ד לפרש מהלוקה הס"ד ור"פ והוא בן . דזה
 צרור דלשיטת ר"פ דטעו לאצני מוצב ע"ז ממע . ע"כ אה"כ שגלוהם
 מלכי השמונאים בודאי כבו לעכו"ס שיצברם ויבטלם . דאל"כ
 האך גזום . הא כיון דנעשו ע"ז צעו נתינה ושתיקה ולזרות
 לרוח . אע"כ דנעלוש ע"ז שצורה צדי ע"ז . ומעתה אפשר דגם
 הס"ד ידעו מהך דרשה דקרא וצאו בה פריילים כו' . דבדבר
 תלוש זוכים ונעשה שלהם . אלא דס"ל כיון דלא קמתי במתינותין
 אצני מוצב שסתרו מלכו ע"ז ושיקטום . וגם מדלא קמתי צה
 גזמו כו' שגרי אצני מוצב ששיקטו כו' . וע"כ שהמוצב היה
 שלם . וכיון דהוה מחובר לא נאסרו מדאורייתא דהא אינם זוכים
 במחובר . ולכן לא היו לריבין שבירה דא"ל אסור דבר שאינו שלו .
 ולא נאסרו אלא מדרבנן . ושפיר הוה ראיה לבגרת רבי . ודמה
 ר"פ דהחס קרא אשכח כו' . פי' שהיה צלופן דוכו צהן . והיינו
 שסתרו תחילה ואח"כ עשאוהו לע"ז . ובאמת בעליגהו אה"כ ע"ז א"י .
 והיינו דמסיים אמרי היכא נעביד כו' והיינו לשיטת ר"פ . אבל
 להס"ד א"ל לריבין לזה . ושפיר הביא ראיה מהס"ד . אלא שדמה
 בעלמו דהחס שאני דא"ל בענון אחר :

ובועתה הובא לראיות הגאון בעה"ס . ראשונה הביא מרש"י
 (מגילה ק"ט ע"ה) דשך ויהוי . בגאיתו יבניה וביעותו
 מאבנים ועפר שהצויה עמהם כו' . ימי היתר להם להוריד
 מקדושת ציהמ"ק עו' . אה"כ כיון שצאו פריילים נעשה חול עכ"ל .
 ולפלא בעיני מי הגיד לו שגזית רש"י שהביאו אבנים ועפר
 משהמ"ק עלמו . חולי משאף מקומות המקודשין שבא"י . והיישב

וכי יש משפט לקרשים - אלא קרש שובה ליחזו כלפון לא ישנו
 לתנו בדרום - ומהרי"ל למד מזה לנכדים של סוכת מטה - וא"כ
 ק"ו לבחור מכותל לפון ולחוק האצנים והעפר למדמם שאסור -
 וחושש חנוכי פן אכן מקור ופנים מעץ תזעק ויענה :

ולבאורה קשה דא"כ מאי צע"ס הש"ס צע"א הג"ל בליס
 נשתמשו בצית חנוכי - אי משתמשין בהם צביהמ"ק
 שבירושלים למ"ד שנבנה לשם שמים - דהא ודאי לא עדיף בית
 חנוכי - מדברים שנשתמשו להדיוט - דהא הבית חנוכי הו' לאחד
 איסור הצמות - וא"כ נשתמשו גם באיסור שחופי הויך - אולם ההו'
 (במנחות ק"ע ע"ג) ד"ה והעלה בו' הקשו דיש בלאן איסור שחופי
 הויך - ותו' דלצני נח הו' מקריב - וא"כ נשתמשו הכלים בקדושה
 כמה לב"כ ועדיפא מנשתמשו להדיוט - אבל בלמה זה תלוי
 במחלוקת ר"ש ור"י יובי (וצחים מ"ה ע"ה) אם חייב בקדשי
 עכו"ם משום שחופי הויך - וא"כ אפשר דהאיבע"י צע"ז קאי לר"ש
 הג"ל דכ"ל קדשי ע"ז אין בהם משום שחופי הויך - אבל לר"י יובי
 הג"ל ליבא למצעי מידי (ולפ"ז יהיה מוכרח כפי הירושלמי בגמ'
 דה"ק דר' יובי הוא ר"ש - דלגרסת המשניות ר"מ - א"כ אצעי
 צע"ז קאי לר' מאיר - ור' מאיר ה"ל מנחות שם בית חנוכי
 הו' לשם ע"ז) וא"כ ל"ע על הרמב"ם דפסק (ב"ב י"ט מה' מעה"ק
 ה' ע"ו) כר' יובי הג"ל - הא כיון דר"י בן שאול בעא מרבי
 צע"ז הג"ל - על כלים דבית חנוכי - א"כ תרומותיו ק"ל כר"ש
 דקדשי ע"ז אין בהם משום שחופי הויך - והו"ל לפסוק
 כר"ש ור"ע :

ורענין ממונה דשאלנא קדמיכון נלע"ד פשוט דאין לצעלי
 המקומות שצביהמ"ד שום זכות יותר משאר צע"ז - דאף
 שאין להם מקומות קבועים - מ"מ יש להם זכות לעמוד באמצע
 ובסוף צביהמ"ד - ואדרבה אולי אם היינו ממלין את עומק הדין
 היה אפשר לומר - דהמקומות שצבותל מורה העזרת נשים שיך
 דוקא להצט"ב שאין להם מקומות קבועים דלענ"ד דענין מכירת
 מקומות צביהמ"ס אינו דומה כלל למכירת חלק שדה או חצר דהיינו
 אם יש למה אצבים שדה או חצר צבותפית לטובל בשיה - ומכרו חלק
 מהשדה או מהחצר לאחד מהביתפים - פשוט שיכול הלוקח להשתמש
 בהחלק שקנה - לבדו - וגם לשמש בשאר השדה והחצר עם
 השותפים - אבל צביהמ"ס אינו כן כגון צעפרים שכולין צני הכפר
 למנות לאורחים מהתפלל צביהמ"ס שצנו לעלמם - ואם ירנה אחד
 מהם שיש לו צביהמ"ס מקום שקנה - להעמיד אורח על מקומו -
 והוא יתפלל באמצע צביהמ"ס פשוט שצ"כ יוכלו למחות בידו - כי יאמרו
 לו כי יבא שמכרנו לך הזכות שהו' לנו במקומך וסילקתו עלמינו
 ממקום זה - כן אחת שקנית המקום סולקת עלמך משארי מקומות
 שצביהמ"ס כי מכירת המקומות שצביהמ"ס אינו אלא צירור חלקי
 כי עד עתה היו טובל שיים צכות כל המקומות - והיה רשות
 לכל אחד לעמוד בכל פעם על איזה מקום שמולה פנוי ואין הצ"א
 אחריו יכול לדחותי משם - אבל כיון שקנה איזה מקום יוכל
 לדחות לכל העומדים על מקומו - כי צירר לו מכל הצביהמ"ס
 אותו מקום להלקו - צרלון כל צני העיר - וכיון שכן אין לו זכות
 במקום אחר וא"כ ה"ה צביהמ"ס של כרכים מי שקנה מקום -
 אין לו זכות להניח מקומו פנוי - ולעמוד להתפלל באמצע - כי
 סולק זכותו מהאמצע צביהמ"ס :

ומעתה צנ"ד שהכנישו העו"ג לתוך צביהמ"ד צ' וגי' אמות הרי
 אחתי המקום היה שיך לאותן צע"ז שאין להם מקומות
 קבועים - והיו עומדים צריחה - ועתה ישל מהם ועומדים
 בדווקא - וא"כ שיך להם הזכות מאותן צ' וגי' אמות שבמורה
 העו"ג - ועם שאינו מהלע זה אבל עכ"פ לא גרעו זכותם -
 מצעלי המקומות :

ועוד נלפענ"ד - דמכירת מקומות צביהמ"ס אינה מכירה החלטית
 גוף מקום הקרקע והשמיים - כ"א מכירת מקום הקרקע
 להשתמש בזה בזמן התפילה בלבד - ומה שהציאתי לומר כן הוא - דהא
 קיימ"ל (ב"ב ס"ג ע"ב) דבחובר בית לחבירו לריך למוכתב לו' מתהום

ארעה בו - וכן הוא (בשו"ע חו"מ סי' רי"ד) ובמקומות של צביהמ"ס
 לא ראינו שער מעולם שכתוב בו כן - ובהרבה קהלות שאין כותבין
 ללוקח שער מכירה כלל רק שנכתב צפנקם צביהמ"ס שמקום
 פלוני נמכר לפלוני - ולפרקים נותנים לראיה להקונה שמקום
 פלוני נמכר לו - אבל אינו כתוב בדרך שער קנין - וא"כ מנין
 לנו לומר שיש לקונה קנין בגוף הקרקע כלל - וכיון שצ"א לזה
 א"כ אפשר לנו לומר שלא נקנה לו המקום רק בזמן התפילה
 בלבד - כי כן הדרך לקנות מקום ולקבוע מקום לתפילתו - אבל
 אחר התפילה שוב אין לו זכות בהמקום יותר משאר צני העיר -
 ואם אחר התפילה ישב ראובן על מקומו של במעון ללמוד סב -
 אין יכול שמעון לדחותו ממקומו - וכן צטיר שדרכם היה להתפלל
 כוותיקין - ואח"כ נתרצו עם דיוורין ויש הרבה שרואין להתפלל
 צצטיר צצחור - כשהגו צהרצה קהילות להתפלל צביהמ"ס שנים
 או שלשה פעמים צמוקדם ובאחור - אין לצעל המקום שקנה
 מקומו בזמן שלא היה רגילין להתפלל אלא כוותיקין - להשכיר
 מקומו לאחד מהמתפללים צצחור כי בזמן תפילה שני יד
 כולם שיה :

ובזה נתיישב לי מה שלא זכרו החו' (ב"ב מ"ד ע"ב) ר"ה דנ"א
 בו - שמקינן אצב מקום צביהמ"ס דהא בכל עיר יש
 צביהמ"ס ואף שאין לו מקום קנוי לתפילתו מ"מ יש לו
 חלק לעמוד באמצע צביהמ"ס אבל לפי מ"ש נישא דהנה
 כצנ הסציר לנו הר"ן ז"ל (בגדרים פ' השותפין מ"ה ע"ב)
 ע"ש דלכן אית ל"י כראצ"י צציתפון שגדרו הגאה זמ"ז
 דמותדין ליכנס לחצר שאין צו דין הלוקח - אף דצנאורייתא
 קיימ"ל דאין צריחה - הוא מפני דהיה כאלו התנו צתחולת
 קנייתן דצצעה שכל אחד משהתנו יבא כולו שלו - וא"כ צביהמ"ס
 דהוה כחצר שאין צו דין הלוקח - צצעה שכל אחד עומד בו -
 הרי מקומו כולו שלו - וכצטולא מציבמ"ס - ועומד אחר על
 מקומו - הרי כולו של האחר - וא"כ צלתי אפשר להקנות אצב
 מקום צביהמ"ס - דהא רוב ובמעט כל הקנינים אינם נעשים
 צצביהמ"ס רק צצ"ד או צציתם - וא"כ אולי צעת הקנין עומדים
 עם החרים צצביהמ"ס וממלאים כל הצביהמ"ס - וא"כ כל הצביהמ"ס
 צציתו זמן שיך לכל האחרים לגמרי - ולא נשאר לו צציתו זמן
 זכות לקנין פ"י :

ומצאתי צנתיבות סוב"ל ק"צ שצ"כ להדי' וז"ל וכן צצית
 מקום צביהמ"ס - בגוף הקרקע הוא לציבור - ואין
 לב"א רק שיעבוד יצובה על המקום לכך נקנה צציתיה :

ורצאתי צספר דצני חיים (החומ"ס סי' י"ד דף מ' ע"ה) השיג
 עליו - מדברי המ"צ סי' ל"א שכתב דשימוש היולך
 צצבול של כרמים וצצובה על מקום צביהמ"ס - קוזה כמו הלעט מלגית
 צנכסי הנר - (ב"ב ר"ג ע"ב) וכן צצידושי הרמזין מדמה הלוך
 צבול של כרמים להלעט מלגית - וכיון שכן כמו צצילעט מלגית קונה
 הקרקע לחרישה וצריעה - אף לצצית הרצ"ד והוא ה"ש מי
 שחולק שהציא הרב צצג"ה סי' קל"צ עט"ו י"א כמ"ס הסמ"ע
 שם ס"ק י"ז - א"כ ה"ה צצבול של כרמים - וצצובה על מקום
 צביהמ"ס קונה גוף הקרקע - וראיה מפורשת מדברי הש"מ (ב"ב ק'
 ע"ה) צצס עליות דר"י ד"ה טלה צצידנו וז"ל צבול ש"כ נקנה צצילוך
 בו' צין לגוף השדה לרוע - ועוד האריך ע"ש :

ולא ידעתי למה העניכ עינו מהרשב"ם שגם הוא כתב צמקימו
 נקנה צצילוך בו' - כדלפעיל ר"ג הלעט מלגית בו' - איכס
 הראיה הלועט דאפשר לא מדמי רק לענין הדין - ולא להיות שיין
 לגמרי - רק כ"א כדיונו צצילעט מלגית קונה לגמרי - וצצילוך צבול
 של כרמים אינו קונה רק להילוך - וחדע שאין דומין לגמרי -
 דהא חפ"י ר"א דכ"ל דכל קרקעות קונין צצילוך אציתיה נראה לכאורה
 דאנו קונה כל השדה - דז"ל הצציתתא - הלך צה לארחה ולרחה
 קנה מקום היולכו דצני ר"א בו' - משמע דל"ק לדידי' רק מקום
 הצצילוך אבל לא כל השדה - וא"כ לשון מכניס דאמרין אין היולך
 קונה כלום פ"י לא מצעיא דכל השדה ל"ק - אלא חפ"י מקום
 דלית

ההילוך ג"כ ל"ק. ובהלשע מלשע פשוט דקנה ע"ז כל הסדה ויש לעיין בזה :

וב"ש בשם עליוס דר"י - הא אה"ז הפ"ה ס"מ בשם הר"ה"ס דס"ל בשביל ש"כ ל"ק אלא להילוך :

וב"ה שהכריח דינו מדברי הרב בהג"ה (ס"י ק"מ סע"י ה') דמקומות של בה"כ"ג א"כ מטידים שי"ש ע"ז המקום כל פעם שג"ל לבה"כ"ג כו' מהני חוקט ג' שנים - והרי בשומן קב"ג - כתב הרב בהג"ה בחוקט סולס כו' י"א דבשי ג"ס ו"י ח"ו ע"ש בשמ"ע ס"ק ל"ג - וע"ז בע"ז ס"י ק"ה שטיף ל"ה שראוי להורות בהרמב"ם דהיכא דלא אחזיק רק לחשיבוש ולא לגוף הקרקע - לא בעי ג"ש - ולפי"ז ע"כ דמקומות של בה"כ"ג דהאר"ך הרב לעיל ג"ש - הוה חוקט בגוף הקרקע - לע"ד ל"ד כלל - דזוקף חוקט סולס ונעילת קירות וס"ד דהרבר נעשה לעמוד שם ימים רבים - כפי"ר הוה חוקט לאלתר להרמב"ם - דהרי ראה שחזירו מעמיד בדשותו דבר המתקיים ימים רבים ולא מוחה בודאי נהדרה ומחל - אבל במקומות ביה"כ"ג שנטשו להתפלל שם כל הצ"ח - וזה פשוט דא"כ מי שיש לו מקום בבה"כ"ג א"י למחות לשום אדם מלישב על מקומו בעת שאין בעל המקום בביה"כ"ג א"י יעלה על הדעת שבישיבת ח"וה פעמים על מקום שם יהיה לו חוקט שהוא שלו - אולי המערער לא בא באותן פעמים לבה"כ"ג - וא"כ אם יעירו שגם המערער היה אז בבה"כ"ג אולי לא הולך אז לאותו מקום - שיש לו מקום אחר לעמוד שם - ולמה היה לו למחות בידו - או שגם צו כבוד ולא ראה לדחותו מן המקום אז - וע"כ כ"ט מודו דבשי ג"ש דוקא - ולא נדמן בשום פעם שיערערו עליו :

ועל הוכחתו משו"ת הרשב"א ס"י תקל"ד ותקל"ה המובא בד"מ (ח"מ ס"י ר"ב) ובהג"ה שם סע"י ז' - לענ"ד אינה ראויה דאולי בימי הרשב"א היה המנהג לכתוב בשער קנין מקום בה"כ"ג מהסוס ארעא ועד רוס רקיע - ובזה גם הכתיבות מודה היכא דחקטו ליה בפירוש גוף הקרקע - גם גוף דברי הרשב"א בתשובה ס"י תקל"א ל"ע הרבה ולא ראיתי להאר"ך בזה כעת :

אחר כותבי כ"ז מלאחי בשו"ת שמן רקח ח"ב ס"י ב' ד"ה הנה מה שקל"ת דו"ס כו' כתב וז"ל ונ"ד ודאי לא היה כמוכר גוף הקרקע - רק כמוכר לפירות היינו לעמוד שם כו' - עם שראיינו שהביא משו"ת רי"ב שמחלק שם בין מוכר גוף הקרקע למוכר לפירות דבקונה לפירות א"י לשנות כו' והרי גם בביה"כ"ג א"י לשנות עכ"ל - יש לדחות דנשי דבביה"כ"ג עלמו א"י לשנות מ"מ מי הניד לו שא"י להפוך חחת מקומו לעשות שם ביר ודוח לעלמו - עכ"פ חזיק שהיה פשוט בעיניו דמקום בה"כ"ג אינו אלא בקונה לפירות - ויש עוד להאר"ך בזה ובמ"א אבאר יותר א"ה :

שאלה ג

שהיו תמוז רהאי שתא שנת תר"ם לפ"ק הייתי בק"ק ראסין וסיפר לי הרב הגאון מ"ה **משה** צ"י של ע"ן - איך שהוא נבדק ומסתפק איך לעשות בשנה זו שבעוד"ר נגבר מאד ל"ע הולי' החליר"ע והוהירו הרופאים מאד שלא להתענות שום תענות בפני הסבנה - אך להתנהג בת"ב ובצו"ג וביורה"פ בקר"ת - אם תלוי קה"ת בתענות ואמרת ענינו - וא"ל שחושש מאד לספיקו של הגאון מ"ה **ע"א** זצ"ל בשו"ת שלו ס"י ב"ד שנסתפק בחולה שהוצרך לאכול ביה"ב אם יכול לקרות בתורה במתנה - כי אולי קה"ת בשנת יורה"פ הוא משום התענות ולא משום קרושת היום ע"ש - והראה לי שבביאורי הגר"א בא"ח ס"י תר"ב א"ך ח' - הביא בשם הגמ"ר דהוה משום תענות ע"ש - ועוררני הגאון מורה"ם הג"ל לעיין בזה - ובבואי לביתי שלום נתתי לבי לעיין בזה ביר ה' הטובה עלי - וזה דהלי בעצו"ג - ומאתו אשאלה עוד שלא אבשל בדבר הלכה לעולם גל עיני ונתורתך אביטתה נפלאות .

תשובה הנה מה שענה אמרתי לעיין בדן המבואר

בא"ה ס"י תקס"ו סע"י ו' יש מי שאומר שהן עומד לקרות בתורה בת"ל מי שלא התענה וא"כ הכהן לא יתענה י"א מביה"כ"ג - ובצ"י בעור שם כתב וז"ל כתב מהר"ק כו' שא"כ הכהן אינו מתענה י"א מביה"כ"ג - משמע שאינו עומד לקרות בתורה מי שאינו מתענה ע"כ - ועיין בע"ז ומ"א שהעתיקו לשון הצ"י בס"י קל"ה דא"י כהן שקראוהו לא יעלה אם אינו מתענה והע"ז הוסיף שיש בזה חשש ברכה לצטלה (ואנשי לא מלאחי לשון זה בע"ז לא כהן ולא בס"י קל"ה) ואחר"כ נמשכו כמה אחרונים לומר שם איכור בדבר - ובעיני הדבר תמוה מאד - ולענ"ד צ"ח דליכא שום איכור למי שאינו מתענה לקרות בתורה - וק"ו שאין בזה שום חשש ברכה לצטלה ח"ו :

דהנה בחו' (תענית י"א ע"ב ובשבת כ"ד ע"א) הביאו בשם בה"ג והגאונים דבערבית ובהרית אין יחיד אומר תפילת ענינו דשמאל לא יוכל לסיים תעניתו - וימלא סקנן בתפילתו - ולפי"ז יקשה מאד הא"ך קורין בתורה בת"ל אולי הקורין לא יוכלו לסיים תעניתם ועינין איכור בקריאתם ויבדלו לצטלה - אע"כ דגם מי שאינו מתענה יוכל לכתחילה לקרות בתורה ולצדק ואין בזה שום איכור :

ובאמת לולי פה קדוש של בה"ג והגאונים ז"ל - ה"י נראה דיכול לומר ענינו בבהרית א"כ היכא דהוכחה לאכול מתמת חונם חולי קודם התפילה - דהא ידוע מהלוקה ד"י וז"ל בירושלמי המובא בש"ך חו"מ ס"י כ"א ס"ק ג' וא"כ לא מצינו לפי הגירסא דס"ל לר"י אונסא כמאן דלא עבר בתי"ש - וא"כ כיון דהלכה כר"י בודאי יוכל לומר ענינו דהא היה כמאן דלא אכל - אלא א"כ לפי הגירסא בדל"ת וס"ל לר"י דאונסא כמאן דלא עבר - וא"כ הלא א"כ דאכל מתמת חונם א"כ הו"ל כמי שלא התענה - מ"מ נלפענ"ד דשפיר יוכל לומר ענינו דש"כ לא שמענו לר"י דאונסא כמאן דלא עבר אלא היכא דהיה לר"ך לקיים התנאי בקום ועשה כגון החס בירושלמי דהתנאי היה שיכניסנו לאותו יום ונאנס ולא בכניסה - בזה אית ליה שפיר דהוה כמאן דלא עבד דהא לא בכניסה באותו יום דא"כ דהיה מתמת חונם מ"מ א"א לעשות אינו עושה בעושה - אבל היכא דהתנאי ה"י בשב ואל תעשה כגון שקודמה ע"מ שלא ילך ביום פלוני למקום פלוני - ובאונס הולכיהו עכו"ם לשם באותו יום - בודאי גם ר"י מודה - דהמעשה שבעה מתמת חונם בעל - והשוב כאלו לא עשה כלום והקידושין קיימן דהא ילפינן מולגעה לא תעשה דבר - דהמעשה שבעה מתמת חונם לא חשיב מטבה כלל וא"כ ה"ג אכילתו שאל מתמת חונם חולי לא חשיב אכילה כלל *):

ובדר"ך פילפול אפשר לומר דהוה תלוי במהלוקת שבין חבוב דשמואל ורצ"א (כתובות ל"א ע"ב) דס"ל לחבוב דשמואל דאשת ישראל שגאסה אסורה לצטלה דחיישין שמא סיפה ברעין - אלמא דס"ל דבדבר דשי"ך הגא"ה חיישין שמה נתרלטה שגאסה והשוב כאלו נצטלה מרעונה וא"כ ה"ג באכילה כיון דשי"ך בזה הגא"ה חיישין שמא צריך אכילתו נתרלטה שגאסה אכילה והשוב כאלו אוכל מרעונו דהא בש"ס מדמה להו להדדי כדקיימ"ל (בד"ה י"ט ע"ב) במתעסק בחלצים וטריות חייב סגן נהנה :

ובזה אפשר לפרש (בר"ה כ"ה ע"א) שלמי ל"י לחבוב דשמואל כפ"י ואכל מנה י"א ומקוין לה כשכפ"י

נכדים והיינו דלכבוד דשמואל לשיעורו
בכתובות הנ"ל דהך דגוף הביאה הי'
באונס ודבר הנעשה באונס לא מחשב
למעשה כלל והי"ט הול"ל דלא ילא אכל
משום דיש בזה הנאה ועל הנאה לא
שיך כפיה לכך ילא והי"ט חשבו הגאונים
לשיעור אביו דשמואל הנ"ל :

ורפ"ז כיון דאין קיימ"ל כדבא בהך
דכתובות דאפי' אימרת הניחו
לו כו' מ"מ מיתרת לבטלה דאחרין
ילרא אלבשה והכל הוא מאונס - ולדידי'
צ"ד גם ההנאה מהאכילה מיהשב אונס -
אלא דא"כ לכאורה יסתרו דברי רבא
זא"ז דכתובות הנ"ל ס"ל דמותרת
לבטלה דהכל נחשב אינא והי"ט אף
הסכים בר"ה כפאו ואכל מלא ילא -
דהא קאמר עס זאת אומרת :

ורפ"ט זה נלענ"ד דלכאורה גם
לאביה דשמואל יקשה דהא
בכתובות לא קאמר רק שמה סיפיה ברעין -
והי"ט מדוע ילא ידי אכילה מלא דהא
זה פשוט דכל דבר הנעשה באונס לא
מחשב הנעשה כלום - בין שהוא עבירה
ללו ובין שהוא קיום עשה (ועי' בשיטה
מקובלת (רי"ט בחיבות ב') סוף ע"ב
ד"ה וכתוב בשיטה כו' - מ"ט בשם
הר"ה"ס צנתן לה נע"מ"ה אה באהובא
ר"ה לבוא ונאנס ובא דדוקא בגיטין
משום דאין אינא בגיטין משמע אכל
בשאר דברים לא - יעו"ט) ולענ"ד דמשו"ה
בקרבן בגיטין שיאמר רועה אני דבלא"כ
כיון שהביא הקרבן מחמת אונס כפי'
אינו כלום - ולכאורה ה"ה בכל מ"ע
דקיימ"ל (כתובות פ"ז) מכין איהו
עד שחלא נפשו בגיטין ג"כ שיאמר
רועה אני :

והנה בהך דאביו דשמואל בכתובות
עס קשה עוד מדוע אסורה
לבטלה אחי לא ינמא לוקמה אחוקתה
כיון שראינו בתהילת ביאה שהי' באונס
ומלאתי ת"ל דהפלאה שעמד ע"י וכחב
לחרך דאביו דשמואל ס"ל כאב"י (פסחים
כ"ה ע"ב) דבלא אפשר ומכין מותר -
והי"ט לא שיך לאוקמה אחוקתה - דהא
בסוף מותרת לכין להנאה ולא עברה
בזה בוס עבירה - ואפי"ה לבטלה אסורה
דהא מעלה באישה ע"ש - ומעתה מיושב
בכפאו והכל מלא ילא דמוקמינן ליה
לא רעה לאכול מלא - מ"מ אחרי שכפאו לאכול - כיון שבאות
ה"ל כונה צודאי לא עשה להכעיס בפרוש שלא ללאת :

ורפ"י מיושב גם לרבא - דהא דס"ל בכתובות עס דמיתרת
לבטלה אין הטעם דהכל מחשב אונס - רק דמוקמינן
לה אחוקתה דהא רבא לשיעור פסחים עס דבלא אפשר ומכין
חסור - והי"ט כפי' מוקמינן לה אחוקתה דגם סיפיה הי' באונס -
אכל אה היה אפשר לה להשמע בסוף ביאה הייתה נשמעת -
והוצרך להש דאפי' אמרה הניחו לו כו' ג"כ מיתרת דילרא
אלבשה - ולפי"ז בכפאו לאכול מלא שפיר מוקמינן לי' אחיקתו
דלא נחטון בפירוש שלא ללאת וכנ"ל :

והנה כ"ז הוא אה נאמר דמאות ח"ל כונה אכל למ"ד מלות
לריכות כונה צודאי לא ילא ידי אכילה מלא בכפאו
לאכול עד שיאמר רועה אני ולא שיך לאוקמה אחוקתו דהא
קמן שלא רעה לקיים המלאה - ועי' באו"ח סו' תע"ד הביא
בשם רבינו ירוחם דכפאו לאכול מלא מיירי שפיר שהוא חמך
ונמלא מלא או ילא אכל צידע בזה מלא ולא רעה לאכול לא
ילא באכילתו - ואליב"ה יתפרש הסוג' ובאופן אחר :

ובזה נרויה ליישב מה שהקשה בס' יום תרועה - אחי דחוק
רב אשי לאוקמי בכפאו פרסיים הו"ל לאוקמי בכפאו
ישראל לקיים מלות אכילה מלא ע"ש שהארך בזה - ונראה
מדבריו שמתפשט בכפאו פרסיים לקיים מלות אכילה מלא ע"ש
ולענ"ד ז"א דא"כ הו"ל לומר שכפאו ע"י פרסיים - דפרסיים
מלך עלמא לא שיך שיכופו אותו לקיים מלאה - אכל לפי מ"ט
ח"ש - ורב אשי לסימנא בעלמא נקעה - דאי היה מוקי לה
בכפאו ישראל הוה המונא שכפאו לקיים המלאה ומלות לריכות
כוונה - ובאמת כפאו עד שאמר רועה אני לכך מוקי לה
בכפאו פרסיים מעלמא לאכול לחיזה כוונה שהיה להס - לא
לקיים המלאה ולא אמר רועה אני ואפי"ה ילא משום דמלות ח"ל
כוונה והי"ה בכפאו ישראל שלא לקיים המלאה כ"א לחיזה
כוונה אחרת - וכן מדוקדק בלישנא דשלחו לי' כו' דהיל"ל
כפאו לאכול מלא - ושפיר היינו מפרשין דכפאו לקיים
המלאה - ולכך נקטו בלשונם כפאו ואכל מלא להורות על הכונה
שלא כפאו רק על האכילה לא על קיום המלאה - וע"ז אמר
רבא זאת אומרת חתוקע לשיר ילא וכדמסיק משום דמלות ח"ל
כוונה ופרך פביעא כו' ומשני מהו דהויא התם אכול מלא
אמר רחמנא דהי אכל כו' - פו' דהו"א הא דילא בכפאו ואכל
מלא היינו משום דהמניעה מהאכילה הי' שהי' סבור שזה חמך -
ואחר הכפי' והאכילה שודע לו שזה היה מלא שפיר ילא דהרי
אכול מלא אמר רחמנא והרי אכל ומלות ח"ל כוונה - אכל בחוקע
לשיר כיון שנתכוון בחקיעתו לדבר אחר הו"א דלא ילא אף אי
מלות ח"ל כוונה קמ"ל רבא דהיא היא - כי היבא דכפאו ואכל
מלא אף שאכילתו הי' ע"י אונס מ"מ כיון שמלות ח"ל כוונה
והרי אכל ילא ה"ה בחוקע לשיר כיון שלא גילה דעתו שאינו
רועה לחקיע בשבול מלאה ילא ג"כ - וכ"ז הוא לשיעור ר"י הנ"ל
אכל לשיעור הר"ן דפי' דכפאו ואכל מלא מיירי שידע שהוא
מלא ולא רעה לאכול עד שכפאו - ואפי"ה ילא היינו ג"כ
משום דהו מעמידן אותו על חוקתו דלא יעשה להכעיס
לכין שלא ללאת :

בדחור לדקמן - הנה מקור דעת הסע' הנ"ל הוא ממכרי"ק
שורש ע' - ולענ"ד דהרבה משם משמע להדיא דרשאי
לעלות אפי' היבא דאינו מחננה - דהא הביא מזה לראיה היבא
דהמנהג בשבת בראשית למכור צדמים יקרים קריאת ראשון
דמחוייב הכהן ללאת מזהכ"ג מפני כבוד התורה וכבוד הציבור -
והביא מהר"ק לראיה דמטעים בכל זמן דבשעית צה"ב שאינו
רק מנהג בעלמא - ואפי"ה דוחים כבוד הכהנים שאם אין הכהן
מחננה ילא מזהכ"ג כו' וצודאי שאם היה הכהנים יכולין למחות היו
מיחיים אלא שאין צידם למחות ולבעל המנהג כו' עכ"ל - ואם
איתא שיש איבור צדד למי שאינו מחננה לקרות בתורה מאי
ראיה היא זו' דלמא שאני התם דיש איבור לכהן לעלות ע"כ
הוא מחוייב ללאת - משא"כ בשבת בראשית דרשאי לעלות -
ואולי כונת מהר"ק הוא כך דאם איתא דגדול כבוד הכהנים
הי"ה היבא דאין הכהן מחננה דאסור לו לקרות הוה להס למחות
שלא ליקרא בתורה כלל - ולבעל מנהגם - וזה היינו מרויחין
לחרך קיימ"ל בס"י קל"ה שהקשה למה לריכין הכהנים
ללאת מזהכ"ג - דהא בש"ס משמע דרב קרי בכהני ולא ילא
הכהנים מזהכ"ג ע"ש ולפי הנ"ל ח"ש דשאני התם גבי רב
קרי בכהני כיון דשניהם עומדים בזהכ"ג הת"ח והכהן -
וקיימ"ל במשנה סוף הוריות דאפי' ממזר ת"ה קודם לכה"ג ע"ה -
וכיון שהחוב על הציבור לתת כבוד לשניהם וכבוד ת"ה קודם

ע"כ אין לריכין הכהנים ללאת - אבל במידון זה להליבור מחוייבים ככבוד הכהן והכהן אינו רשאי לעלות - א"כ כ"ז שלא ילא הכהן חסור להם לקרות - ע"כ הם מחוייבים ללאת כדי שהליבור יקיימו מנהגם כן ה"ו אפשר לכאורה לומר אבל ז"א דאבתי קשה מאי ראייה מיידי - דלמא שאני התם כיון דאסור לו לקרות א"כ לא יריות הכהן כלום כשלא ילא - דהא יחשב להקריאה לגמרי כשלא ילא - ע"כ מחוייב ללאת כדי שיקיימו הליבור מנהגם לקרות בתורה - אבל בשבת בראשית דכשלא ילא יקראו אותו לעלות א"כ אפשר דאינו מחוייב ללאת - אע"כ דאף בת"ל כשאין הכהן מתענה רשאי לעלות - רק שהמנהג הוא שאין קורין לעלות למי שאינו מתענה - ואפי"ה נהגו הכהנים ללאת ואין יכולים למחות בזה - וא"כ שפיר הוי ראייה דכ"ש בשבת בראשית דאיכא כבוד התורה דמחוייבין הכהנים ללאת מיהו גם בזה מיושב קושיית הב"י דשאני הכא כיון דהכהן רשאי לעלות רק משום מנהג - וא"כ יבטלו מנהגם - ויקיימו מ"ע דוקודשתו ויקראו להכהן - ע"כ מחוייבים הכהנים ללאת כדי שיוכלו הליבור לקיים מנהגם ולא יעברו על מ"ע הנ"ל משא"כ גבי רב קרי בשבתי דכבוד ת"ח קודם ואינו הל על הליבור כלל מ"ע הנ"ל - אינן לריכין הכהנים ללאת :

ובמה שכתב הט"ז דיש בזה חשש ברכה לבטלה לא ידעתי מאי ברכה לבטלה שייך דהא הצרכות נתקנו על קריאתה בליבור - א"כ כיון שהליבור חייבין בקריאה - והוא קורא בליבור למה לא יברך ולפי מ"ש לעיל בכוונת דברי מהר"ק - א"כ מוכח מדבריו להדי' דאין בזה חשש ברכה לבטלה - ואין לומר כיון דהאינו מתענה אינו מחוייב לקרות א"כ אינו יכול להוילא את הרבים המתענים ידי חובתם - דא"כ יקשה הא דקיימ"ל קטן עולה למנין שבעה - איך יעלה ויילא את הרבים ידי חובתם - הא קטן צדאי אינו חייב בקה"ת - אע"כ דז"א :

דין אמת הגאון ר' עקיבא איגר בתשובתו סי' כ"ד וכחפיק בהולה ביוהכ"פ שהולך לאכול אי רשאי לקרותו במנהגה דאילו הקריאה במנהג יוהכ"פ הוי המורת קריאת ויהל בשאר העניות וא"כ אינו יכול לעלות אבל בעניות לא ידעתי מקום הכסף ולא ירדתי לטוף דעתו דמן הסברא נראה דקה"ת ביוהכ"פ אף במנהג הוי משום קדושת היום וראיתי צביאורי הגאון ראו"ל באו"ה סימן תרכ"ב סעי' ב' בהגה"ה הביא בשם הגמ"ר דקה"ת והספירה במנהג יוהכ"פ אינו אלא משום תענית כמו בכל תענית - והביא ראייה לזה שהרי בשבת שחמורה מיוהכ"פ א"א מפטירין במנהג עכ"ל :

והנה הראיה שהביא אינו אלא על ההפירה - אבל גוף הקריאה אולי גם הגמ"ר מודה דאינו אלא משום קדושת היום - שז עיינתי בהגמ"ר דשבת - ולא כתב כלל דהקריאה במנהג יוהכ"פ הוי כמו בתענית רק כתב שההפירה הוי כמו בשאר תענית - גם לא הביא שם כלל הראיה משבת שחמורה מיוהכ"פ כו' - רק הגר"א הוסיף בעלמו הרא"ה הנ"ל - ובעניות לא ידעתי דהא אררבה אמרין בשבת כ"ד ע"א דגם בשבת הוי מפטירין במנהג וע"ש ברש"י ובתוס' ד"ה שאלמלא ע"ש :

ורענ"ד הדבר מוכרע דקה"ת במנהג יוהכ"פ הוי משום קדושת היום ולא משום תענית דהנה במילה כ"ע חק לכל מפסוקין בר"ח כו' בתעניות כו' וביוהכ"פ - וכתבו שם התוס' דהאי יוה"כ היינו במנהג ע"ש וכן כתב שם הרא"ש ע"ש - ואי ס"ד דקה"ת במנהג יוהכ"פ הוי המורת קריאה ויחל בשאר ת"ל א"כ למה חשב במתנותין בתרתי בתעניות וביוהכ"פ כיון דגם יוהכ"פ הוי הקריאה משום תענית - אע"כ דהקריאה ביוהכ"פ מנחה לא הוי אלא משום קדושת היום ולכן נקט לכו התנא בתרתי וזהו ראייה ברורה לענ"ד :

העולה מזה דביוהכ"פ כה"ג א"א אין הליבור יכולין להתענות מפני איזה סיבה ברור הדבר לענ"ד שקורין בתורה אף במנהג דהקריאה הוי משום קדושת היום וכנ"ל - אבל אי מפטירין או ל"ע דלכאורה לפי דברי הגמ"ר דההפירה במנהג

הוי כמו בשאר תענית - א"כ כשאנוס מתענים אין להפטיר ולקמן נדבר בשאר ת"ל גופא כה"ג אי קריין - אמנם כן הנה לכאורה דברי הגמ"ר גופא ל"ע דמנין לו לתרש דבר שלא הוזכר בתלמוד אפי' ברמז דהקריאה במנהג יוהכ"פ הוי כמו בשאר ת"ל - ולענ"ד כונת דברי הגמ"ר הוא כן - דהנה כבר כתבנו דבשבת כ"ד מוכח דגם בשבת במנהג הוי מפטירין - ועיין ברש"י שכן הוי מנהגם רק שצמי פרסיים בעלות מחמת גזירה - וע"ש במאור שכתב בשם רה"ג דעד היום יש מדינות הנוהגין להפטיר במנהג דשבת - וא"כ י"ל דגם הגמ"ר מודה דקריאת ההפירה במנהג דיוהכ"פ הוי משום קדושת היום כמו קריאת ההפירה במנהג בשבת לפי מנהג הראשון - רק דבשבת יבטלו מנהגם אבל במנהג יוהכ"פ הניחו על מנהגם הראשון - והטעם שהניחו ביוהכ"פ על מנהג הראשון היינו משום דלא רצו לגרע כה יוהכ"פ מכה שאר תעניות דמפטירין במנהג - וס"כ שפיר כתב הגמ"ר דבצרכות ההפירה במנהג יוהכ"פ הוחמין מן דוד - כיון דכל שיקר שהניחו להפטיר ביוהכ"פ מנחה משום דלא רצו לגרוע משאר תעניות - וממילא כמו דבשאר תענית הוחמין מן דוד - גם במנהג יוהכ"פ לריך להתום כן - אבל עיקר קריאת ההפירה הוי משום קדושת היום כן ג"ל בצוה"ו - וה' הנוב יספר א"א שגיתי - ולפי"ז אף כשאנוס מתענים מ"מ מפטירין :

ובמעתה נבוא לדקמן - ונעיין בת"ל כה"ג א"א אין הליבור יכולין להתענות מחמת איזה סיבה אי קריין בתורה וא"א קה"ת תלוי באמירה עגנו - והנה א"א דאיבע' לן במגילה כ"ב ע"א בת"ל בכתב בו' - הקשה בחידושי הרשב"א בשם ר"ה אמאי לא פשיע לה הש"ס מהא דהקן תענית כ"ו גבי מעמדות יום ראשון בראשית ויהי רקיע וקיימ"ל בראשית בשמים ויהי רקיע בחדא אלמא דתלתא קרי - ועיין בקרבן נתנאל שם תירץ דהא דפירש"י בהאיבעיא או דלמא ה"ג איכא מוסף תפילה - היינו תפלת עגנו - לא פירש כן - אלא משום דרב אשי לקמן ע"ב מרבה מזה הכלל ת"ל ות"ב - ובת"ב ליכא מוסף תפילה כ"א תפילת עגנו - אבל אי הוי צמי למפסג ממעמדות הו"א דבת"ל דאיכא מוסף תפילה ששה צרכות קורין ד' משא"כ במעמדות ליכא מוסף ו' ברבות - ע"כ אין קורין אלא ג' עכ"ל ע"ש :

ובאמת תירוטו דחוק מאד דא"א איתא דיש לחלק בין מוסף ברכה אהת למוסף ששה צרכות א"כ יקשה באמת לרב אשי מני"ל דזה הכלל מרבה אף ת"ב - דלמא זה הכלל אינו מרבה רק ת"ל משום דיש בו מוסף ששה צרכות - וגם לדין יקשה לפי האמת - דהא לא דחיק הא דרב אשי אלא מצדדיהא דתניא גבי ת"ב דאין קורין אלא ג' - אבל מהא דת"ל לא אידחי וא"כ הו"ל למימר דבת"ל דאיכא מוסף ו' צרכות קא שפיר מילתא דרב אשי - דזה הכלל מרבה להו - אע"כ דכ"ז אינו דאין שום סבדא לחלק בין מוסף ברכה אהת למוסף ששה צרכות - רק דסברת הש"ס הוא כיון דהויין דהוסיפו בתפלתן צרכה ולא השו לעירחא לזיבורא ולציטול מלאכתם - א"כ מהתמא ה"ג איכא לעשויה גברא יתירא בקה"ת - וכיון שכן שפיר קמה וגם לזכה קשיית ר"ת אמאי לא כשיט לה ממעמדות :

ובאמת לענ"ד קשיית ר"ת יש לתרץ בפשיטות דמעמדות ליכא למפשע כלל - אף לפי הלך דהיכא דאיכא מוסף תפילה קריין ד' - הייט דוקא היכא דאיכא רותא - משא"כ גבי מעמדות אף שהיה מהראוי לקרות ד' כיון דאיכא בהו מוסף תפילה - מ"מ כיון דאיכא רותא כמו שפירש"י שם כ"ח ע"א לא קריין אלא שלשה ודו"ק :

ובמעתה א"א נאמר דבת"ל היכא דאין מהענין מפני איזה סיבה לא קריין כלל - א"כ יקשה לר"ת דכ"ל דמעמדות דומה לגמרי לת"ל א"כ האך קריין במעמדות צום ראשון ובישי הא אין מתענין בהם כלל - כדתקן התם בהדיא - וא"ל דנכתחילה לא נתקן בהם הקריאה בשגיל התענית - דא"כ נכחיה לר"ת טיענה - דמאי מקשה ממעמדות - הא לא תקן גבי מעמדות דכלל יומי אין קורין אלא ג' רק גבי יום ראשון תנא בראשית בשמים

ויהי רקיע בא' - וא"כ דלמא באמת בשאר יומי מעמדות קריין ד' משום דאיכא צהו מוסף תפילה ענו - אבל יום ראשון דלכתחלה לא נתקן להטענות צו - והקריאה צו אינו בשביל הטענות לכך אין קורין צו אלא ג' - אע"כ ל"ל לדעת ר"ת דכל עיקר תקנת המעמדות ה' דוקא להטענות ולהתפלל על קרבן אחיהם שנתקבל בראון - ולכך מקשה שם הש"ס בפשיטות בראשון מ"ע לא (מתענין) ולכאורה מאי מקשה לנו לא סגי בלא"ה - ולפי מ"ש א"ס - ועיין במהרש"א תירושי אגדות שם - א"כ ממילא מוכח כיון שה' מהרהרי להטענות בהם - מ"מ כיון ומיעת הטענות הוא מהמת ככנה כדמפרש במשנה שם - ע"כ שפיר קריין אף דלא מתענין וע"כ מקשה ר"ת שפיר דאם נאמר דתלוי במוסף תפילה א"כ הו"ל לקרות ציוס ראשון ד' אף דלא הטענו צו - מ"מ כיון שהוא ראוי למוסף תפילה - וגם מתפללין צו על קרבן אהיהם שפיר קורין בתורה :

ולפי"ז כש"כ בת"ל כמו צ"ד דאף שהזכירו הרופאים שלא להטענות בהם מפני הסכנה מ"מ מחאספין ואומרים סליחות ומלשטריין על המאורע - שפיר מצי לקרות בתורה שחרית מנחה פרשת ויחל - אף דנתקן קריאתה בתענית ובכ"ל - דהא לא נלינו לשום פוסק שיהלוק על ר"ת והרשב"א שהעתיקו בספרא זו :

והנה כל הפילפול הזה לא לריבין אלא לענון קריאת פ' ויחל בשאר ת"ל שהטענות והקריאה צו אינו על המאורע שטבר - רק בקסת הטענות על להצא - כגון תענית בה"ב - או על כ"ל שלא תבא על הציבור אפשר לומר דכתחילה לא נתקן לקרות א"כ מתענין - אבל ד' ימות שהטענות בהם על המאורע שטבר מנזורה הנביא לוס החמישי כו' - ואח"כ נתקן הקריאה בהם - לענ"ד הדבר ברור - אף שאירע פ"א ש"א להטענות מפני הסכנה - מ"מ קריין בתורה - וכש"כ בע"כ שחרית שהקריאה צו אינו כקריאת שאר ת"ל לזכור עיני רחמי הבורא - רק קריין מענין המאורע השייך ליום - פשיטא דאינו תלוי בתענית כלל - וק"ל ראייה מהא דקאמר הש"ס (מגילה ל"א ע"ב) בע"כ גיפיה כו' מקרא מאי - ולכאורה קשה הלא במשנה מפורש דקריין ברכות וקללות - ואיך יהלוקו האמוראים על המשנה - אע"כ לומר דגם אלו הפרשות נכללין בשם ברכות וקללות שבמשנה אלא שהש"ס בא לפרש - דבע"כ שנתקן קריאתה על המאורע שטבר - וא"כ איזה פרשה מצרכות כו' מיוחדת יותר לס"כ - ועל זה באו האמוראים לחלוק וכו"א אומר סברתו שפרשה זו מיוחדת יותר לע"כ - אלא דק"ל דת"כ שחרית אינו תלוי בתענית כלל כמו בשאר ת"ל - אלא הוא מענין המאורע - וצוה א"ש דבברייתא דמיתאי במגילה (כ"ב ע"ב) זה הכלל כל שיש צו ביטול מלאכה לעם כגון ת"ל ות"כ קורין ג' - וכן רב אשי שם דמרצה מזה הכלל דמתניתין ת"ל וע"כ - ולכאורה הלא גם ת"כ נכלל בשלשון ה"ל - ולמה הוצרכו לפרוט ת"כ בפירוש - הולם לפי"מ נראה דבברייתא דבא לומר דאין קורין אלא ג' כיון שיש צו ביטול מלאכה לעם - הו"ל דוקא בשאר ת"ל דק"ל בהם לא נתקן על מאורעות היום - הוא דאין קורין אלא ג' - אבל בע"כ דהקריאה צו הוא על המאורע היום - אף שיש צו ביטול מלאכה יקראו ד' דלכו"ל כמו ר"ח דלא נחוש על ביטול מלאכת קמ"ל דלא :

(*) וכן רב אשי דקאמר שם דזה הכלל מרצה ת"ל דאית צויה מוסף תפילה שיקראו ד' הו"ל דבת"כ דאינו תלוי קריאתה במוסף תפילה - דהא נתקן על מאורעת היום - ואף כשאניס מתענין מ"מ קריין - והו"ל דיקראו ג' קמ"ל רב אשי דזה הכלל מרצה גם ת"כ :

ועוד נראה ראייה ברורה - דליכא שום איסור למי שאינו מתענה לקרות בתורה - מחו"ט תענית י"א ע"כ - ד"ה לן שהביא משם צו"ג דבשחרית אין יהודי אומר תפילה ענו דשמא לא יוכל

א"כ אין לנו לחוש על ביטול מלאכה ומן מועד דאכיס וכו' ע"כ - וא"כ קשה לדבריו אף יוכל כל אחד לקרות בתורה ציוס התענית ולברך אולי לא יגמור תעניתו - ויברך לבטלה - אע"כ דאף מי שאינו מתענה יוכל לקרות בתורה :

ע"ן במ"א ס"ק ח' שמהלק דבשחרית שבלא"כ קורין בתורה מותר לעלות כו' ע"ש -

אחר כותבי כל הג"ל מלאחי בספר תורת האדם לרמב"ן שפי' דהא דקאמר במגילה הג"ל או דלמא ה"ל איכא מוסף תפילה - דלא כפירש"י שפי' תפילה ענו - אלא הכונה הוא תפילה נעילה דאיכא בכל ת"ל - אלא שהוקשה לו ז"ל דא"כ רב אשי לקמן דמרצה מזה הכלל ת"ל וע"כ - נלמדך לומר דגם בע"כ ס"ל לרב אשי דאיכא צו תפילה נעילה - ובפ' מקום שנהגו אר"י ע"כ אינו כח"ל לנעילה ולכ"ד ברכות - וכתב בתהלה דסוגיא דהכא פליגא אסוגיא דפ' מקום שנהגו - ולבסוף כתב דהא דמזכיר רב אשי ע"כ היינו משום דבברייתא הקודמת דפשיט מיני' דאין קורין אלא ג' נקט ע"כ לכך הזכיר גם הוא ע"כ - אבל אי הוה דייקאן עליו אף יוכל לרבות ע"כ האר"י דע"כ אינו כח"ל לנעילה - הו"ל לומר דבאמת זה הכלל אינו מרצה רק ת"ל אבל לא ע"כ עכ"ל ע"ש - ולפלא בעיני דא"כ מאי דחי ל' הש"ס לדרב אשי מברייתא דע"כ - הא בע"כ גם לרב אשי אין קורין אלא ג' - דהא ליכא צו מוסף תפילה נעילה :

העולה מכל מ"ש - דצויה"כ במגנה ובפ"כ שחרית - ברור לענ"ד דאם אין הציבור יכולין להטענות בהם מפני איזה סיבה כג"ד - יכולין לחייבום הציבור לקרות בתורה - ובכ"ל באריכות דהקריאה צו לא הוי משום התענית אלא משום מאורע היום - אבל בשאר ת"ל הקבועים אס שהראחי פנים לעיל דרשאים לקרות בתורה אף שאניס מתענים כסברת ר"ת והרשב"א - וכש"כ כשנלקח לזה דעת הגה"ת אשר"י סוף תענית דעת"ל מי שאינו יכול להטענות מ"מ אסור לו להטענ - א"כ חזיין דלא בטל שם חטנית ממנו - אף עכ"ז וכי מפני שאני מדמין נעשה מעשה לקרות לכתחילה אף זה ברור בעיני דאס קראו לתורה למי שאינו מתענה דרשאי לעלות כפסק הג"ח המוצא במ"א ובפ"כ שם - ואין צוה משום ברכה לבטלה כלל אפי' במגנה :

אחר כמה פנים שכתבתי החשיבה הג"ל - ילא לאור כפר שו"ת חתם סופר ומלאחי (בתאו"ה כו' קנ"ז) הסכים לכל מה שכתבתי - ות"ל שהנחתי בדרך אמת לבוין לדעת הגאון הג"ל והסכים דאף לכתחילה יכולין לקרות למי שאינו מתענה - וכן ראוי להורות :

סימן ד

[באו"ח כו' תכ"ב (מ"א ס"ק ו') וז"ל דאפשר באמלע פסוד"ז ג"כ מותר להפסיק לקרות הלל עם הלבור כו' - מיהו ג"ל דאז לא יצרך על הכלל לא בתחילה ולא בסוף - כיון שאומר ב"ש - וישחבה ואמר בסוף - הא"ך יצרך ב"ש - וכיוצא בזה כתבו בהגדת פסח - לכן דוקא בהלל דר"ח יעשה כן - כיון דהרצה פוסקים שלא לברך (ביחוד) אבל צימים שגומרים בהם לא יאמר אותו באמלע עכ"ל - הגה מה שהביא מאגדת פסח לא עמדתי עכ"ז דעתו וראייתו דשאני התם דאין לברך אלא ברכה אחת ברכת השיר - רק דפליגי שם מאי ברכת השיר - ומסיקא אמריין חרווייהו - ע"כ לא שייך שם חתימת ב' ברכות ויהיה הדא ברכה לבטלה משא"כ כאן דנתקן ב' ברכות על כל אחת על פסוד"ז בפ"ע ועל הכלל בפ"ע - וא"כ למה לא יצרך על הלל באמלע פסוד"ז - אס לא שיאמר המג"א אס יהיה חייב א"כ לא יהיה חובפת לפסוד"ז - ואסור להפסיק בקריאה אחרת בפסוד"ז - ולשיטתו אולי דכתב בסו"ס תל"ד ס"ק ט' דאסור להפסיק בברכה הריה בפסוד"ז ע"ש - וא"כ למ"ש הח"י שם שהמנהג לברך על הריה בפסוד"ז - וע"ש סברתו - א"כ גם בזמן שגומרין הלל רשאי להפסיק ולברך וכן בר"ח שאין גומרין ג"כ יפסיק ויברך - גם

דבריו ל"ע דהא צבי קל"ה ס"ק ו' כתב המנ"א עלמו ואפשר
בפסוקי דזמרה שרי לקרותו כו' משמע דאף לכתחילה שרי לקרותו :

שאלה ה

בבזר הרב הגדול חו"ב פפורסם כו' כו' יקר הערך בק"ש
ס"ה ירחמיאל קלמן נ"י אב"ד דק"ק טריישק
גיב"ק נבון הגיעני . עם נועם צוף אמרותיו

והנה כת"ר נ"י תמה מאד על תשובת הגאון צו"ב סו' קל"ג
חא"ח . בחינוח . שכתב בפשיטות דבסיקך בעלי השירה
דמ"ה פסולה דמכתת שיעורי' ודעת כת"ר נ"י דלא אמרינן מכתת
רק בדבר דבעי שיעור ביחד . כסופר ולוב . אבל בדבר דאף
כתות כשר לא אמרינן מכתת שיעורי' . וא"כ בסך דלא בעי
שיעור ביחד כשירה לדעתו . והוסיף כת"ר עוד . לדעת הט"ז
אף אם עשה הדפנות מעלי השירה יהיה ג"כ פסול . וזה לא
יאמר אדם דמה בכך הא אם עשה הדפנות מעמד כתות ג"כ
מויטל וכשר עכ"ל כת"ר נ"י בקיטור :

ולבאורה בדברי כת"ר ממש מלחתי בספר תורת גיעין
להגאון מלישא באהע"ז סו' קב"ד ס"ק א' . וז"ל
דלא שייך מכתת שיעורי' רק בדבר שרריך שיהיה השיעור מחובר
ביחד בשלימות כשופר ולוב . אבל בדבר שאף כתות כשר לא
שייך מכתת שיעורי' והביא ראיה ממנחות ע"ש . וזוה י"ש
דברי הר"ן שהביא כת"ר נ"י . ולפי שלענ"ד פשוט שאינו כן
מוכרח לטובי להאריך קלח . ומה' אשאל עזר שלא אכשל בדבר
הלכה לעולם :

דהנה עיין (ערובין פ' ע"ב) תו' ד"ה אבל קורה כו' שדחקו
מאד לחלק בין לחי לקורה . ולפי דעת הג"ל . הא
בפשוטי נחא . דבלחי קיימ"ל באו"ח סו' שס"ג ענין ו' דאשילו
שברים ושברי שברים כשר (ממש כסך) ואפי"ה הולכרו להלק
דדוקא בלחי דלא בעי אלא שיעור זוטא . וגם הוא דרבנן לכך
לא החמירו ע"ש . מבואר להדי' דאי הוי דאורייתא . אף דשברי
שברים כשר צו' והשיעור זוטא . היה פסול . והר' אברהם צו'
שם לא הוסיף . אלא דלכך בלחי כשר שהרי יוכל לדבק הכתיתים
בכותל . וא"כ הכתיתה אינו מויק להשיעור . ולענ"ד דגם ה"ר
אברהם הג"ל לא כתב דבריו אלא בלחי . דלא בעי אלא שיעור
זוטא . ושברים כשרים צו' . ולא הוי אלא דרבנן . ורלונו ליישב
זוה קשייתת התו' שהביאו אח"ז להקשות אפי' הראשון מלוב
צו"ע שני ע"ש :

ואולי עלם קושייתת התו' לתו' הראשון הוא מדברי ה"ר אברהם
עלמו שרצה להכריח מזה פי' . ועפ"י יהיו דברי התו'
מסודרין כראוי . ועיין מהרש"א שם . אבל בדבר שהוא דאורייתא
או אשילו דרבנן . ובמקום שלא שייך לדבק הכתיתים . אף היכא
דהשיעור זוטא כ"ע מזדו שהוא פסול . ומעתה ברור שהתו'
לא ס"ל כהתו"ג הג"ל . אולם כל יאמר הא התו"ג כתב זה
בדעת הר"ן . ואנו הר"ן משועבד לסברת התו' . והר"ן באמת
יחרץ קושייתת התו' עפ"י דרכו כג"ל . אביא ראיה מדברי הש"ס :

דהנה (ביבמות ק"ג ע"ב) פריך הש"ס על רב פפי דאמר
אם הללם בסנדל המותלע הליחה פסולה . מבית המטנע
כו' ואי ס"ד כמכתת דמי כו' . ומשני ח"ק ונתן את הבית אפי'
בשעת נחילה קרוי בית ע"ש . מוכח דלולא הקרא הוי השבין
להבית ככתות . ואף דאם עשה בותלי הבית מעפר כתות . והכנים
לחיכה אבנים קטנים בכל כותל . שיעור שני גריסון צבולן .
ושברי עלים שבין כולם כדי ליתן בין פליס לחבירו בודאי היה
קרא בית לענין ננעים . דהא אבנים והעלים אינן לריבון להיות
כ"א מהם אבן שלימה . וחתוכת עץ שלם כשיעור הג"ל . אלא
אף שברים וכתותים שפיר דמי (ואפי"ה לענין ביאה הוי השבין
לי' ככתית) . דהא לא מלינו שום רמז צ"ש דאם הוי אבנים

קטנים פחותים מכגרים כ"א . אלא שבהלכות כגס יס בהם
השיעור ונראה הנגע עליהם . שלא יעמא הבית . ולא אשילגו
תנאי במשנה ג' פי"ב מנגעים אלא שאם די באבן אחת או דבעי
לכל הפחות צ' אבנים בכל כותל :

ועוד לדעת התו"ג הג"ל לריך להבין . לרבנן דפליגי על ר"ש
בכל העומד לשרוף . וס"ל דלאו כשרוף דמי . ובכתות
דמי אמרינן . מה הסדל בין זה לזה . ומאין פשיע לי' להש"ס
בכל דוכתא סברא זו דמכתת שיעורי' :

עכ ללפענ"ד דהפ"ו בכל מקום מכתת שיעורי' . לא שאני
דין הדבר ע"ש סופו . וכאלו עלם הדבר נכתת . אלא
הכינה הוא . דהוי דעלם הדבר הוא קיים ואין לדנו ע"ש סופו .
מ"מ לדבר דבעי שיעור חשוב . והשיעור שהוא אחשבי' להיות
ראוי לאותו דבר . אם הוא מדבר האסור בהנאה . ועומד לשריפה
בשל ממנו החשיבות . וכאלו אין צו שיעור דמי . ולכך לדבר
שאין לריך שיעור כגון קלף לכתוב עליו את הגע . כשר לרבנן
אף על דבר העומד לשריפה . כיון דח"ל דין אותו ע"ש סופו
ועלם הדבר הוא קיים . וזהו טעם דברי חז"ל בכל מקום מכתת
שיעורי' . פי' דהשיעור כתות אבל לא עלם הדבר . אבל לר"ש
דס"ל כהעו"ל . כשרוף דמי . ולדידו' אנו דנין ע"ש סופו ועלם
הדבר כמאן דלית' דמי . הגט צטל . וזהו צידור כונת הר"ן
בגיעין שעליו נמשך הגאון צו"ג :

ולענ"ד זהו כונת התו' בעירובין שם צבוק דבריהם שהקשו
מכוסם ע"ש . ואור"י דהתם חשיב פתח כיון דהוי
לעלות כו' . אבל קורה הריבוי חכמים שיעורא של חשיבות
ע"כ . והכונה כג"ל דבבב"א הא דבעי רוחב ד' אינו משום
חשיבות רק שיהיה ראוי לעלות עליו . וכיון דעלם הדבר קיים
וראוי לעלות עליו חשוב פתח . אבל בקורה הא דבעי עפח
אינו אלא משום חשיבות . ובשל חשיבות בשל החשיבות . וכאלו
אין צו שיעורא דמי . וזה ברור לענ"ד . ועיין רש"י שם ויש
לפלפל בדבריו :

ולענ"ד זהו ג"כ כונת הש"ס בחולין סו"פ כסוי הדם דח"א
דאמרינן שם מכסין צעפר עיר הנידחת . ופי' רבא
שם משום דמאות לאו ליהנות ניתנו . ועפר היינו אפר שריפתה
עו' רש"י . ואקשו על' משופר ולוב . ופריך ר"א מי דמי התם
שיעורא בעינן כו' אבל הכא כ"כ דמכתת עפי מעלי' :

ולבאורה למ"ל להוסיף דכתות עפי מעלי' . הא עסקין
באפר שריפתה . דהוא כתות ולמה לן לבחשה
יותר . אע"כ הוא הדבר אשר דברו דרב אשי עלמו הסביר לנו
החילוק . התם שיעורא בעינן . פי' והשיעור אחשבי' . ובשל ע"ז
ועה"כ מכתת השיעור . אבל בכסוי חזיק דלא בעינן חשיבות
השיעור . דכ"מ השלם יותר חשוב מכתות . ובכסוי הוא להיפך
דכ"כ דמכתת עפי מעלי' . וכיון דלא בעי חשיבות רק עלם הדבר
ע"כ כשר לבכות דהא עלם הדבר לא השבין לי' כליתי' בעומם
לרבנן . וזוה אודה לי' ראיית התו"ג מש"ס הג"ל ע"ש :

אלא שעדיין חל עלינו ליישב הוכחת התו"ג מש"ס דמנחות
ק"ג ע"ב דפריך שם . לר"ש דאמר כהע"ז לשרוף כשרוף
כו' נותר ופרה אמאי מטמאין עו"א כו' . והקשה הגאון הג"ל
אמאי לא פריך גם לרבנן . הא מזדו דכתות דמי ושומאח
אובלין בעי שיעור כבילה וא"כ אמאי מטמאין . ומזה הוליד דכיון
דקיימ"ל באוכל פדור דמטמא . א"כ אף אי אמרינן בכתות שפיר
מטמא . ולכך לא פריך לרבנן ע"ש . ולענ"ד ליישב קושייתו .
דהנה ביבמות שם אהא דמשני הש"ס על הקיבו' מבית המטנע
ח"ק ונתן כו' דאף בשעת נחילה קרוי בית . לא קא פריך ונאמר
מיני' . וכי משני לי' אקושו' שני' מבנה ח"ק ונתן את הבגד דאף
בשעת שריפתה קרוי בגד . פריך ונאמר מיני' . אולם זה בפשוטי
נחא . דבית המטנע אינו עומד לשריפה . ולא מעשיל לשיטת
התו' (ערבין כ' ע"ב) דמיתרת בהנאה ועיין במעין הדבמה

צדין זה מ"ש ציטוב דבריהם . זודאי ניהא דלא מצי למילף סנדל המוחלט דעומד לשריפה . ואסור בהנאה . דיהא מיקרי שלם . מצית המנוגע . אלא אפי' לשיטת הפוסקים דצית המנוגע אסור בהנאה . עי' רמב"ם פ"ד מטומאת לרעת מ"מ בית איתו עומד רק לנחילה . ובגד עומד לשריפה . אכל הא קשי' לי דרצח מביק שם דבסנדל המוחלט חליטתה כשירה . ופירש"י דלאו מילף הוא אלא גילוי מלחא בעמחא דמיקרי שלם . וא"כ מדוע פסיק שם דציל תקרובת ע"ז וע"כ חליטתה פסולה . למה לא גמדין מבגד המנוגע דמיקרי שלם . וכן קשה במנחות שם דפרך לר"ש ניהר ופרה אחי מטמאין . ניהא דילף מבגד המנוגע . והיה עומחא מטומאה :

וראיתי בשעה"מ פ"ד מהל' גרושין סוף דין א' שהקשה במנחות הכל מאי פריך מפרה . הא גבי פרה כתיב ושרף את הפרה . ונדרוש נמי דאף בשעת שריפתה קרויה פרה ע"ש ה"ט"ב . ולענ"ד קושיא תדא מתורבת בירך הברתה . דשם במנחות . בלחמ עיקר הקושיא הוא מותר . אולם שלא תאמר דלכך נותר מטמא . ולא חשיבין לי כעפרא . משום דילפינן מטומאת בגד המנוגע דמיקרי שלם . והיה עומחא מטומאה . לכך הביא בקושייתו ג"כ פרה . ובפרה שפיר מטמא אף לר"ש משום דכתיב ושרף את הפרה ובג"ל . וא"כ הו"ל פרה ובגד ב' כתובים בו' ואין מלמדן . (ואין זה סותר למ"ש החו"מ חולין י"א ע"כ ד"ה ושחט דמושרף את הפרה ילפינן שתהא שריפתה כשהיא שלמה . דהתם מדלא כתיב ושרף איתה ע"ש . והבא מדלא כתיב והפרה ישרוף) :

ובזה יתיישב לן דעת הפ"י (פסחים ע"ז) דס"ל דהך סברא דחיבת הקודש בו' אינו מוביל כ"א בדבר הקרב על המזבח בעלים ולבונה . ולכאורה קשה עליו מהך דמנחות דפרה אינה קרובה על המזבח . ואפ"ה משני הש"ס דחיבת הקודש מהני להו . וא"ל משום דהעמאת קריה רחמנא . והו"ל כקריבה על המזבח . דז"א דהא הך תירץ קאי לר"ש . ובכך הוכיחו החו"מ חולין י"א ע"כ וע"כ דר"ש לית ליה העמאת קריה רחמנא . וגם הא ליבא נפקותא בגוף הפרה . אולם לפי מ"ש דתירץ הש"ס לא קאי רק אנוהר ולא אפרה . דבריו מיושבים . ועיין ל"ה פסחים בשיטת ר"ה סגה"כ סי' קל"ג :

ולפי"ן אורה ליה הוכחת הגאון צתו"ג מהך דמנחות . דו"ל דלכך לא פריך לרבנן נותר ופרה אחי מטמאין . דאולי רבנן דר"ש הוא ר' יהודה דס"ל קדושין ל"ה ב' כתובין מלמדן . וא"כ ילפינן נותר מבגד ופרה . דהוה עומחא מטומאה ובג"ל ולא פריך אלא לר"ש . דהא מרבנן דפליגי עליו ס"ל דב"כ אין מלמדן . ועוד אפילו לדבריו עדיין אינו מיושב לגמרי . דהא באוכל פדור שבוה מהלוקת בעדיות . וא"כ עדיין יקשה אחי לא פריך לר' דוסא דס"ל אוכל פדור אינו מטמא . אפ"כ דאין להוכיח מזה הדין שלו :

וראיתי בשו"ת תומת שלמה סי' ל"ב כתב במלות קדרות ש"ע בסיכך בעלי אשירה אם שייך בזה מכתת שיעוריה ורמו על הש"ס דיבמות בג"ל . ולא כתב מקום הספק . ועיין בשעה"מ פ"ח מהל' לולב הביא בשם ספר מעשי רוקח שכתב בפשיטות דמותר לסכך באיסורי הנאה . ואולי קאי על אשירה דלאו דמשה ויש לפסל בזה . ולדעתי פשוט שהדין עם הגו"כ :

אמנם אני חמה מאד על כל הגאונים האלו . למ"ל כל הפילוסופים בזה . הא קיימ"ל סוכה כ"ג ע"א דלכ"ע בעינן סוכה הראויה לשבעה עיי"ש . וא"כ בעלי אשירה דכל שעתא ושעתא בעמדה ושרוף קאי . זודאי לא מיקרי ראויה לשבעה . ופסול צין לסכך וצין לדפנות . וא"ל דלפי"ז איך מכשרי רבנן שם ל"א ע"א סוכה גזולה הא כל שעתא בעמדה והשיב קאי . וא"כ אינו ראויה לו' . דלא דמי דהתם הסוכה ראויה לו' להנגול . ואף להגולן כשיתן לו הנגול רשות . משא"כ הכא . אלא של"ע לעיל ז' ע"א . דמכשורין בסיכך על גבי מצוי שיש לו לחי משום מינו . והדין אינו ראוי לשבעה דהא אחר שפת אינו ראויה ליסב בזה . ומלאתי קושיא

זו בשפר קהלת יעקב להגאון מקארלין במסכת סוכה . ועיי' בחו"מ ד"ה סיכך שם ע"כ ויש לחלק :

וראיתי בשעה"מ שם הביא קושיא בשם הגאון מהו' חיים עשאל צט"ס סה"י . שהקשה בסוכה כ"ג הנ"ל . וז"ל דודאי הא דדריש ר"מ סוכה שאינה ראויה לשבעה בו' . לאו לאפוקי סוכה שעל גבי גמל אחי בו' וכי אחא קרא לדרבנן . אלא ודאי דאחא לאפוקי הא דר"א לקמן כ"ז בשושה סוכה בחו"מ בו' וא"כ קשה מאי פריך הש"ס ור"מ מאי טעמא . דלמא ס"ל כהכמים שם דפליגי על ר"א ע"כ . והגאון בעשעה"מ פילפל שם ציטוב קושיא זו עיי"ש . ולפלא בעיני איך יתכן לומר . שר"י ור"מ יסברו בזה דרשה בר"א דלא כהלכתא . ולענ"ד פשוט דהך דרשה דבעינן סוכה הראויה לשבעה כ"ע מודו בה . ורק דדרשה דלקמן כ"ז פליגי . והוא דבכתוב נאמר חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים . והיה אפשר לומר דמפלגין חיבת ל"ך מחיבת תעשה"ה . והכתוב הוזכר לנו שני דברים תעשה"ה . ול"ך . וא"כ התנאי דשבעת ימים קאי אחרוניו . אהעשה"ה שתהא ראויה לשבעה . וגם חל"ך שתהא לך לשבעה ולא יעשהה בחו"מ . והוה סברת ר"א . ורבנן ס"ל דלא מפלגין חיבת ל"ך מחיבת תעשה"ה . ואין בכתוב רק אזכרה אחת . וע"כ אין כאן רק תנאי אחד שתהא עשויה לשבעה . וע"כ בזה דרשה כ"ע מודו בה . ולענ"ד דהא דאמר אביי שם כ"ג דכאינה יכולה לעמוד ברוח מלייה דיבשה דכ"ע ולאו כלום הוא . וכן הא דאמר שמואל י"ג ע"כ ירקות שאמרו חכמים בו' פוסל בסוכה משום אזור בו' דלכיוצא בפרכי ופלי . היינו ג"כ מטעם דבעינן ראויה לשבעה . ולפלא בעיני על הגאונים האלו שהקשו וכי אחא קרא לדרבנן ולא מלאו לזייר הך דרשה כ"א לר"א . הא בפשטו הוה מצי לאוקמי הך דרשה בדאורייתא אליבא דכ"ע וכגון שאינה יכולה לעמוד ברוח מלייה דיבשה ודו"ק :

בחו"מ לדקמן דלענ"ד לא מקרי ראוי לשבעה בג"ל . ועוד דהא זו' ספק ח' זודאי אסור ליסב בה מספק . דהא אסורה בהנאה מדאורייתא . וא"כ אינה ראויה לשבעה . וא"ל דממנ"ס ראויה לשבעה . או ציור הא' . או ציור הה' . דעיין צ"ב פ"א ע"כ מקשה הש"ס בפשיטות ודלמא בכורים בו' ובעי קריה ושאונה ראוי לבילה . מעכבת ע"ש . והא גם שם איבא ממנ"ס' אי הוה בכורים מעלי' חזו לקריה ואינה מעכבת . ואי לא א"ל קריה . אפ"כ אף דלא הוה לקריה מחמת ספק מיקרי אינו ראוי ומעכבת . וא"כ ה"ל כיון שאינו ראוי ליסב בשמיני מחמת ספק מקרי ג"כ אינו ראוי לשבעה :

סימן ו

סוכה ד' ע"א היטה גבוה מעשרים וצנה בה חילטבא כו' ומן הלד אסי' משפת חילטבא ולסתל ד' אמות פסולה . הנה לר' זירא דאמר לעיל טעמא דפסולה בגבוה מעשרים משום כל ומפרש שם ע"כ הש"ס דבסוכה שיש בה יותר מד' אמות על ד' כשירה אפי' גבוה מעשרים לר' זירא וא"כ הכא אפי' יש משפת חילטבא ולסתל ד' אמות א"כ הסוכה עם החילטבא יותר מד' אמות ואמאי פסולה . וע"כ צ"ל דבגויות הש"ס אולה הכא לרצה דלעיל דטעמא דפסולה בגבוה מעשרים הוא משום דאינו יושב בגל סוכה אלא בגל דפנות . וא"כ ל"ע לשיטת הר"ן כחן דאם אין דפנות מגיעות לסכך לא אמרינן דופן עקימה . וא"כ ע"כ כיון דאמר הש"ס שחוט מד' אמות כשירה (והיינו ע"י דופן עקומה) וע"כ לדידיה מיירי הכא הש"ס בדפנות מגיעות לסכך וא"כ קשה הא מלעיל אמרינן לרצה דהיבא דדפנות מגיעות לסכך אפי' בגבוה מעשרים כשירה אפי' גלי חילטבא ומדוע לא הוכיחו הר"ן והרא"ש דלית הלכתא כרבה מפסקי הלכות אלו . אחר שהקשתו כ"ז חפשי ומלאתי ת"ל בצור או"ה סי' תרל"ב בהגהות הגאון מהר"ה ז"ל וא"ך ג' שכתב שמעטס זה כתב הטור דלא כהר"ן :

ורליישב קאת שיפת הר"ן אפשר דהר"ן ס"ל כתי' קמח שבתאי לעיל צ' ע"כ ד"ה יש בה יותר כו' שהקשו תימא וכי נכשר בו' וי"ל דלעילם לריך הרחב לפי הגובה לפי פרך

כו' . וא"כ לפי"ז יש לומר דהסוגיא כאן אולא לר' זירא ומיירי דגובה יוחר מהערך . וא"כ לריך כאן לדופן עקומה :

עוד היה אפשר לומר דלשיטת הסיבורים למ"ד דבטי ד' אמות על ד' אמות בעינן דוקא מרובעות אבל אם הרוחב אינו אלא ב' אמות והאורך הוא ששה אמות או יותר לא מלרפינן האורך לרוחב וא"כ יש לפרש הסוגיא הכא מיירי בכה"ג דהאורך הוא ששה אמות והרוחב הוא שני אמות ובגה האילטבא מן הגל אלא כותל הארוך אבל לא על פני כולה רק במשך ב' אמות וע"כ נשאר עד הפתח ארבע אמות בלי אילטבא . אבל ז"א דא"כ הא"ך נפרנס הא דאמר בגה זה אילטבא באמצעיהא אם יש משפת אילטבא ולדופן ד' אמות לכל רוח ורוח . וא"כ מחוורתא כדכתובנא מעיקרא :

שוב ראיתי דהקושיא מעיקרא ליתא . והסוגיא מלי איל שפיר אליבא דרבה ואפיה"כ אין צוה סתירה לדעת הר"ן . דהנה לקמן י"ז ע"א וע"כ אמר רבה אשכחתינהו לרצנן דבי רב דיבטי וקאמרי איר פוסל בג' סך פסול פוסל בארבעה כו' והמתבאר בסוגיא שם דרבה לית ליה כלל דופן עקומה רק ס"ל דכן הלכה דסך פסול אינו פוסל רק בד' אמות בין באמצע בין מן הגל . וא"כ אפשר דהך פיסקי הלכות לא אמרו בגנה זה אילטבא מן הגל או באמצע . אם יש משפת אילטבא ולדופן או לכל רוח ורוח פחות מד' אמות כשירה . לא משום דופן עקומה וכרבה הנ"ל . וא"כ מלי איירי כאן באין דפנות מגיעות לסך כיון דאין העעם משום דופן עקומה . רק דהש"ס מפרש משום דופן עקומה משום דכהא לית הלכתא כרבה רק כרז ושמואל דאמרי משום דופן עקומה נעשו כה ע"כ נקטו הרבותא משום דופן עקומה ולר' זירא . אבל לרבה הוה מלי הש"ס לומר דקמ"ל דסך פסול פחות מארבע אמות אינו פוסל . וספיר חשבין הדפנות לשוכה שעל האילטבא :

והנה מגין לו להר"ן להדגש דאם אין הדפנות מגיעות לסך לא אמרינן ד"ע נלפענ"ד דילא לו כן מדלא אמר הש"ס דקמ"ל דאף אם אין הדפנות מגיעות לסך אמרינן דופן עקומה . כבעירובין ט' ע"א מ"ד או לצוד כו' או הוצט כו' קמ"ל ע"ש וא"כ ה"ג הול"ל או גוד אסיק אמרינן או ד"ע אמרי' גוד אסיק וד"ע לא אמרינן . ומדלא קאמר הכא ש"מ דבאמת לא אמרי' הרתי רק דהכא מיירי בדפנות מגיעות לסך והסוגיא איל לר' זירא ובג"ל או אליבא דרבה ואין העעם משום ד"ע ובג"ל :

אולם לפי"ז יקשה לשיטת הר"ן מדוע בעירובין שם אמרינן הרתי הוצט ולצוד . ואחרי הדיפוס מלאתי בשו"ת הגאון רע"א ז"ל סי' י"ב . וע"פ דבריו שם מיושב היטיב ע"ש :

סימן ז

ביו"ד סי' נ"ז בס"ז ס"ק כ"ג ובסו' פ"ד בט"ז ס"ק י"ז דדבר הבא מעלמא אף בשלשה לא הוי חזקה והסכים בעל מ"א באו"ה סו' סס"ז ס"ק י"ב וע"ש בח"י שהשיג עליהם והביא ראיה מנזיר ס"ה במלא שבוט קברות . והנה ראיתי תמוה מאד כאשר כבר קדמי הגאון במקור חיים וקלסו' הגאון בח"ס בחאו"ח סי' קל"ז ע"ש :

ואמנם לכאורה נלענ"ד ראיה לדעת הח"י דאף בדבר הבא מעלמא שייך חזקה . והוא (מב"מ ק"ו ע"ג) תני האדא פטע ראשונה ושניה ארעה שלישיה אינו ארעה והני' אידך רביעית אינו ארעה . ואוקי התם הא רבי הא רש"ג . ואמר שם ר"ל ל"ש אלא שרעה ולמחה ואכלה חנב כו' ומפשטות הסוגיא ר"ל אהך ברייתות קאי . וכן פרש"י בהדיא שם . הוינן דאכלת חנב הוא דבר הבא מעלמא ובמקרה מ"מ הוי חזקה לרבי בתרי זימנא ולרש"ג בחלתא זימנא וחפשתי בשיטה מקובלת שהרש"ג א" פ"י כרש"י אולם הביא בשם הרמב"ן בפ"י דברי ר"ל דקאי אמתני' דקתני דאכלה חנב מנכה לו כו' . וע"ז קאמר ר"ל דדוקא באכלה חנב מנכה לו אבל צרעה ולא למחה אינו מנכה לו דמלי' א"ל כל בי זרע ארעה . פי' אף דכולהו ארעתא נמי זרעו ולא למחו

מ"מ אינו מנכה לי' דחליקן הא דלא למחו דלא כינוי כולם לזרוע בזמן שהזרעה . יפה לשדות אלו . כידוע דלפעמים הזרע בצביר זרין ונשכר ולפעמים להיפך . וע"כ אומר לו כל בי זרע זרעה . ולפי שיפתו גם הצרייתות דשלישית אינו ארעה או רביעית אינו ארעה . מיירו ג"כ לענין לחזיק הקרקע שאינה ראויה לזרעה דהוה הקלקול בגוף הקרקע . ולא מיירו כלל מאכלת חנב . רק מיירו שזרעה שנים או שלשה פעמים . או שחברה לבמה שנים וזרעה ב' או ג' שנים ולא למחה א"ל לזרעה יותר דהוה הקלקול בגוף הקרקע . ור"ל בשדה דדוקא מיירו רק דהוה מכת מדינה . ולכך אינו מחלק בין זרעה ב' פעמים או זרעה ג' . והצרייתות מיירו בשדה שאינה דדוקא . ולכך אי זרעה ב' לרצי . וג' לרש"ג אינו חייב לזרעה עוד . כדמפרש בירושלמי ועי' בשיטה מקובלת שם . ועי' ברא"ש פס"י דר"ל הצרייתות קאי . ובתב דהרי"ף ז"ל לא הביא הצרייתות . רק הך דר"ל . ואמתותין קאי . ולפי"ז הרא"ש פי' כרש"י ורש"א . והרי"ף פי' כרמב"ן . ומעשה דינא דהש"ס הנ"ל תלוי בפ"י הש"ס דב"מ הנ"ל . ובמחלוקת שבין הרי"ף . ובין רש"י והרש"א והרא"ש . מ"מ לענין דינא כיון דחזין בהו"מ סי' ש"ב שהשמיטתו העור וש"ע א"כ אפשר דלכך השמיט דב"ל דהך ברייתות דחיות הן מהך סוגיא' דמייר דמוכה דדבר הבא מעלמא לא שייך חזקה ימעתה אפשר דגם הרי"ף שהשמיט הך ברייתות היא ג"כ מטעם הנ"ל :

עוד נלפענ"ד קצת ראיה דהך ברייתות לאו דמכסה זניהו דהנה ביבמית ס"ה ע"א נבאח לרשב"ן ונא הוי' לה צנים לשני ולא הוי' לה צנים לשלישי לא הנבא ופקעה ר"י בתו' שם כיון דס"ל לחנא דלא הנבא לשלישי . אלמא דס"ל כרבי דבתי יזמנא הוה חזקה . א"כ אמאי הית לה כחובה מן השני כדמוכה בש"ס שם . וחזיק ר"י לענין ממון לא אמר רבי דבתי יזמנא הוה חזקה . רק לענין איסורא ע"ש בתו' . ומעתה יקשה הא הך ברייתא דב"מ הנ"ל דקטני שלישיה אינו ארעה דאליבא דרבי מיקמין לה שם . ולענין ממון מתני' אלמא דס"ל לרבי דגם לענין ממון דבתי יזמנא הוה חזקה והיא קושיא גדולה . וכן שמעתי מקשין . ולכאורה אמרתי ליישב הקושי' הנ"ל דע"כ לא כתבו החו' דלענין ממון מודה רבי דבתי יזמנא לא הוי חזקה אלא התם דאית לה שטר כחובה על השני וע"כ מהמת חזקה דבתי יזמנא לא מבטלין לשטרא ונובה כחובתה . או משום דשטר העומד לגבות כנפיו דמי . משא"כ הך ברייתות אולי מיירי דלא כתבו ביניהם . או שחלק בין שטר לשטר דדוקא בשטר שכתב לגבות בו לא מבטלין . אבל שטר חכירות דלא נכתב לגבות בו . רק לכוף את החיוב לזרוע לא כייפוקן לי' היבא שנתחזקה השרה בתרי יזמנא שאכלה חנב . כן הייתי רואה ליישב . הנל ז"א דא"כ מאי מקשו החו' שם על חו' הנ"ל וז"ל ומיהו תימא דלענין איסורא לא במטין ארוב נשים דחזין לצניט משום דאיתרע רובא ע"י דאיתחזק בתרי יזמנא . ולענין ממון סמכין אהאי רובא אט"ג דאיתרע . ובשלמא אמרינן איפכא עב"ל ולפי"ז לא מקשו החו' מדי . אע"כ דס"ל להחו' דלאו משום האי טעמא גובה כחובתה . רק דלענין ממון גם רבי מודה דלא הוי חזקה בתרי יזמנא . וא"כ יקשה מהך ברייתות דב"מ הנ"ל . אע"כ דס"ל להחו' דהך ברייתות דב"מ דחיות הן וקנ"ל :

והנה חפשתי ומלאתי בשפר שב שמעתתא להגאון בקט"ה'ה ש"א פרק כ"ד הביא החו' דיבמות הנ"ל . ולפי שיטתו שם כתב בכונת החו' . דהא שכתבו דלענין ממון מודה רבי דלא מתחזק בתרי יזמנא . רק בפי' ג' זימנא . היינו דוקא בכחובה משום דאליס מעשה ב"ד דכחובה . וכמותות היא . משא"כ בשאר ממון . והרגיש ג"כ הגאון הנ"ל דלפי דבריו לא מקשו החו' בסוף דבריהם כלום . ובתב שסוף דברי החו' אינם מדברי ר"י דהרי' בעלמא אית לי' לחלק בין כחובה לשאר ממון . ולפי דבריו גם מהך

שאלה ח

הרב הגביר החו"ב ופולפל מפורסם כו' בול מ"ה
שמעון הלוי הורוויץ. הראה לי קישור המורה
בעת הנדו השיעור בביהמ"ד. ומצאה אה"ו בכפר
דורש לציון דרוש ג' ד' ובריטב"א :

בז"ק י"ד ע"ג מלורע מהו שינהיג לרעתו כרגל ת"ש והלרוע
כו' והא כה"ג דכל השנה לו כרגל לכ"ע דהתן כו' ס"מ
נוהג כו' ולכאורה ל"ע דא"כ דכסה"ג כל השנה חשוב כרגל -
איך נעשה מלורע הא קיימ"ל לעיל ז' ע"ג מובנים כו' או מו"ה
הכהן ופיטו דאין רואים נגעים כרגל - ואין לומר כיון דהויקן
דריבחה התורה מוהלרוע דנוהג ככה"ג דין מלורע א"כ ע"כ
לענין ראיית נגעו לא נחשב כל ימיו כרגל - דא"כ האיך פשיט
הכא מכה"ג דנוהג לרעתו כרגל דלמא ככה"ג שאני דלענין
טומאת לרעה לא נחשב כל ימיו כרגל כי היכא דלענין ראיית
נגעו לא חשיב כרגל ולכאורה היא קושיא ע"מיה - השבתי
לו קושיא זו כבר כהובת אללי בתידושי :

וגלפניד ליישב דהנה פשוט דלרבי דיליף שם מו"ה הכהן
ופיטו דמתמינן לדבר הרשות וכש"כ לדבר מלוה
ע"כ ככה"ג רואין נגעו דע"כ לא שמעינן מו"ה אלא שימחיטו
עד שיפטו - אבל לא לדחות הענין לגמרי - וא"כ אף לרבי יהודה
דדריש מובנים שיש לך יום שאי אתה רואה ע"כ לא קאי המיטוט
רק על ש"ז אדם ששייך אללו ימים שיוכל לראות נגעו בא
הכתוב למעט איוה ימים שלא יוכל לראות נגעו אבל ככה"ג
שכל ימיו כרגל וא"כ לחלק אללו בין ימים לימים לא קאי עליו
המיטוט (וכדמות סברא זו עיין ב"ק ל"ז ע"ג) גבי שור רעו
ולא הקדש ע"ש (בפרש"י) ע"כ ל"ל כן דאם נאמר דלרבי יהודה
ממעטינן כה"ג לגמרי והבדליה דוהלרוע לרבות כה"ג אחי כרבי
מדוע לא אמר הש"ס **א"כ** דלרבי רואין נגעו כה"ג ולר"י אין
רואין וזה צדור לעל"ד -

עיד

י"ל דמשכחת לה היכא דעבר כהן וראה נגעו וטימאו
דאף אף כרגל אס עבר כהן וראה וטימאו מה שעשה
טשוי כדמוכח מהא דקאמר לר"מ מאי טעמא שתיק משמע
דאי לא שתיק הוי טמא - אלא שיה דוחק להעמיד הרבוי
דוהלרוע על כה"ג להיכא דאי עבר - ועי' יבמות ובהו'
שם (וקל"ע לר"ב דס"ל (חמורה ד' ע"ג) כל מילתא דא"ר לא
העביד אי עביד לא מהני - למה מהני כאן כשטימא כרגל :

ועוד

נלפענ"ד דהנה קיימ"ל (בכורות מ"ה ע"ג) דצעלו נגעים
טעורים הוי מוס ככהן ופסול להקריב - וזה פשוט
לענ"ד דדוקא מין נגע טמא פוסלו מלהקריב אבל לרעת צלמא
אינו פוסלו - ועיין עירובין ק"ג ע"ג - וא"כ ככה"ג שנוגד לו
לריך להראותו לכהן אס הוא מין נגע ואסור להקריב או לא
וכיון שהכהן רואה שהוא מין נגע לא מיבעי לר' יוסי דס"ל
לטהרו או לשמאו שהכהן מחוייב לטהרו או לשמאו - אלא אפילו
לר"מ דס"ל דכשהוא רואה שהוא טמא יכול לשחוק - היינו היכא
שאינו לריך לומר לו כלום אבל כיון שמיכרת לומר לו שהוא
מין נגע ואסור להקריב מחוייב לומר לו ג"ג שהוא טמא - ואף
דלענין אס מותר להקריב א"ל להראות לכהן אחר דדוקא לענין
טומאת לרעת גוה"כ הוא להראות לכהן אחר אבל לענין הקרבה
כשהוא מבין בעלמו שהוא מין נגע אסור להקריב מ"מ משכחת
לה ככה"ג שאינו מבחין בין שאר לרעה למין נגע ולריך להראות
לכהן אחר - אולם עדיין אינו מיישב דהא לענין אס כשר
להקריב יכול להראות לת"ת ישראל וצ"האל אף שיראה שהוא
מין נגע טמא א"ל לומר לו שהוא טמא כיון דדיבורו לא כלום
הוא - דהטומאה והטהרה ביד כהן כדהקן מ"א דנגעים - אלא
גלפי"ז ק"ל דא"כ למה פליגי ר"מ ור' יוסי אס רואין הנגעים
במועד - וטעמא דר"י מפרש בגמרא משיס דכתיב לטהרו או
לשמאו - יראנו תל"ח משראל - ואס יאמר לו שהוא טמא או

מהך ברייתות דכ"מ ל"ק - ולא נלערך לומר דחיות הן - אבל
באמת לענ"ד הוא דוחק דמסידור לשון החו' שכתבו ומיהו קשה
כי משמע דהר"י בעלמו הקשה כן על חילוקי הג"ל ומחוררתא
כדכתבנא לעיל :

וראייתו בציאורו הגר"א זל"ל ברו"מ סי' שכ"ב סעיף ב' חו"ק
ד' שכתב דלכך השמיטו הפוסקים הברייתות האלו
דס"ל דלאו לענין דינא מחגי' - רק לענין עובדה לאדם בשלו -
ולפי דבריו אין כאן קושי' כלל מברייתות האלו על שיטת ר"י
הג"ל - אלא שההכרח שכתב שם דמאי נ"מ בחוקה כאן - אס
מכת מדינה הוא כו' - וכונתו כמו"ש השיטה מקובצת שם -
דבמילתא דאחי על דרך שונם ושכר ליחא ב' חוקה ע"ש -
מ"מ נלענ"ד דזה הולך על שיטת הע"ז דבדבר מקרה לא שייך
חוקה כידוע דגם דבר מקרה בא בהשגחה - וא"כ לשיטת הח"י
אין כאן הכרח :

אולם חמרתו גברא רבה כהשוב"י אמר מלתא מחוייבין אנו
למשכחי נפשין ליישב דבריו - ונלפענ"ד דהראיה לשיטת
הע"ז ור"ל מהא דאין חישינן אס איגס מושכבין כדרבן - לומר
דהשדה מוחזקת בקברים - אינה ראוה כלל - דע"כ לא כתב הח"י
הך דינא דאס נמלא ג' תולעים דהתבטיל אסור דחוקה שם
כאן יותר - היינו דוקא בתבטיל שהוא דבר הנגזל - אבל בשדה
מה ענין חלק מהשדה לכלל השדה - דאס כשידוע מקום הקברים
אף אס יש בשדה הרבה קברים מ"מ מותר ליקך בכל השדה
חוק ממוקם הקברים - דהחוקה ממילתא אלו השלשה מחיס לא
העידה לנו רק על מקום זה ולא על כלל השדה - ולפי"ז אי
ס"ד דבדבר הבא מעלמא ובמקרה לא שייך חוקה - א"כ גס במלא
ג' מושכבים כדרבן - לא היה לנו לחוש ליותר - דאף שמהנהגם
הו' לעשות מערה כנגד מערה - מ"מ מאן לימא לן דקברו או
במערה השניה - אולי אחר שהכינו המערה השניה לא הולרבו
לקבור שם מתייהס - אט"כ דגם בדבר הבא במקרה ומעלמא
שייך ג"כ חוקה - ולכך במלא ג' מושכבין כדרבן לריך לבדוק
מערה שניה - דהחוקה העידה לנו גם על מערה שניה כיון
שדרבן היה לעשות מערה כנגד מערה - וא"כ ה"ה בתבטיל - אלא
שעדיין י"ל דהיינו דוקא בגורם המסתבר וכמו"ש הגאון זמק"ח
שם - עם שראיותיו שם המוהות מאד - דהראיה שהיא מיבמות
גבי קבלנית דלמ"ד מעיין גורם אין דין קבלנית בארוסה - וכן
אין דין קטלן בגברי - והוא תמוה הא התם המקרה לא קרה
בה כ"א בהס - וכיון דמעיין גורם - האיך אפשר לומר כאן
חוקה ממקרה אחרים ולכך ג"כ אין קטלן בגברי - גס דאייתו
מוסחות לא ידענא הא שם הדבר בא מגופה - וא"כ יקשה
לכ"ע - אט"כ דהטעם הוא דנגד החוקה דאורה צומט - יש להעמיד
האשה בחוקת טעורה - ועי' צט"ב קמא חיו"ד סי' ג"ה ויש
לפלפל הרבה בזה מ"מ מסברא אפשר לומר כן דבעינן גורם
המסתבר וע"כ דקרק הח"י בלשונו לומר קתת יש ראי' מהך דנזיר :

אמנם לפי מה שהעירותי צדק מהך דכ"מ הג"ל - א"כ לפי
שיטת רש"י ורשב"א והרא"ש ראייה מפורשת דגם בדבר
הבא במקרה ומעלמא הוה חוקה ואף היכא דליכא גורם
המסתבר דהא התם באכילת הנב ליכא גורם המסתבר - אלא
שלפי זה יקשו דברי הרא"ש אהדדי - דהא צפרק כל שעה סי'
כ"ה העתיק הרא"ש דלא אסרינן להך צישולא דאיסתכח ב' תרי
תלתא טערי - ולפי הבנת המנ"א הוא מטעם שיה דבר הבא
מעלמא - ובאין צט"מ שיטת הרא"ש דהך ברייתות אכילת הנב
קאי אלמא דבדבר הבא מעלמא הוה חוקה - וע"כ יפה כתב
הח"י דכאן הטעם משום דאמרין כי היכא דהני לא נתבקעו
ה"ז אס יש שם יותר ג"כ לא נתבקעו ויש לפלפל בזה מדין
ס"ס נגד חוקה המובא חיו"ד סי' ק"י סעיף ע' צט"ז ס"ק ט"ז
ובש"ך שם - ובהו נדהה מ"ש המנ"א דבכרי הימים יש לומר
סברא הג"ל : ועי' בה"ש סי' קל"ז שהארין בזה :

ר"ג הג"ל אף כסדרן לריך בדיקה כמובאר בתו' הולין מ"ז ע"א וע"כ ל"ל הטעם הוא כמו"ס האחרונים מפני דאין לנו בקיאות בין סבך לסריך ובאמת הוא חומרה בלי טעם דהא בסרוכה לדופן עיקר הטעם הוא הדחופן כיתום אף לרבינא וזה דבני סבך הוא כמו"ס הרשב"א הוציא בפמ"ג בהקדמתו לס' ל"ה דחיישין אולי פ"א לא יסתמנה הדופן (וכן מוכח לעיל מתוך דברי רב נחמן עלמו שאמר ריאה שניקבה ודופ"ן סותמת"ה ולבאורה הוא שפת יחד דהו"ל למימר ריאה שניקבה אלל הדופן כסירה - אלל בא להורות הכוונה הג"ל - שגריבין אהמו לידע הדופן סתמה ככל פשט והיינו ע"י סבך וזה בא רבינא לפרש אלל שהמקשן הבין דרבינא הוסיף דגם הסירכא מביישה לבחימה הדופן דאל"כ מה הוסיף על דברי ר"ג הא מדבריו מוכח כן - וע"כ הקשה ואי לא סבך מאי עריפה ודאית היא ויחתי כו' - ומתוך האמת דבאן העיקר סתומה הוא מהדופן וא"כ היבא דלא סבך כלל אינו רק ספק עריפה - וזהו אורה לי' הובחח התו' לשוטה רש"י) וא"כ הוה ס"ס - אולי הסירכא הוא מהדופן ואולי נקראת סבך ועיין בס' פ"א צ"ע ובמשפלות שם ועוד אין זה בקיאות כ"כ להבחין בין סבך לסריך לפי מהר"ר דוד פן יהיו צב"י שם גם הד"מ לא הזכיר טעם חומרא זו מפני פ"א בקיאות בין סבך לסריך ובאמת הרב רש"ל והגאון בעל שאגת אריה הסבירו סרוכה לדופן - אך עכ"ז אהמו בתר רמ"א גרורי וחזו לנו להקל בזה - אולם היבא דהסירכא הלכה ע"י מו"מ גלפטי"ד דיש להכשירה בלי ספק דהא דפתר"ל לא מהני מו"מ הוא כמו"ס האחרונים משום דמיוך הוא קולא גדולה ובמקום דאיבא עוד ריעתא לא מקילין ורינו דוקא היבא דבלא מו"מ היתה עריפה מדינא אף בלא תר"ל משא"כ הלא דמדינא אף בלא מו"מ כשר והמיוך הוא רק מפני חומרה - ועד"ף יוהר מסירכא תלויה מתוך הצועה דכתב התב"ש להכשיר - הוציא במשפלות סו' ל"ז ס"ק צ' ואף שלא הסכים עמזו בזה היינו משום דסירכא תלויה יש כמה הישות דעריפה - עין צב"י סו' ל"ט - משא"כ צב"ד :

איל"ם אפשר לומר צב"ד כיון דהסירכא יתה מתוך גומא ח"כ הוי כמו מחוץ לדופן דהא הדופן לא יוכל לסתום את הנקב שתחת הסירכא תוך הגומא - אמנם לעיל ג"כ ז"א דהא הא דבטיין סבך הוא כמו שהקדמנו בשם הרשב"א הג"ל ועיקר הסתומה הוא מהדופן - וא"כ לו יסיה דכל הגומא הוי נקב הא הדופן סתמה את כל הגומא והסירכא היתה ממלאה את כל הגומא - וגם ק"מ סביבות הגומא ח"כ הסירכא מחזקת את סתומה הדופן :

(ב) **ידוע** דמיתסרון מפתח יש מחלוקת בין הרמב"ם להתו' ע"י צו"ד פ"י ל"ז לדעת התו' כסירה ולדעת הרמב"ם עריפה - ואין קו"ל כהתו' - וידוע דהרמב"ם חסירה הוא סוג צפ"ע ואינו בכלל נקיפה - וא"כ ממ"ל לדעת התו' גומא אינה ריעותא - ולהרמב"ם גומא בכלל חסרון - וא"כ אף נאמר שהסירכא המעירה על הנקב יסייע לדעת הרמב"ם שהגומא עריפה - הא בתר"ל צטיין צב"ד הריעותיות יעידו על ד"א - והנה אחר שעלה בדעתי סברא הג"ל מלאתי בספר מאירת עינים להגאונים מלבוש שכתבו להכשיר צטעין זה - מחמת המו"מ הג"ל בסוף פתיחתן - אולם מלאתי להגאון בעל בית אפרים צפ"ח כתב ג"כ המו"מ הג"ל אולם לא סמך על סברא זו כ"א בסירכה תלויה אבל בדבוקה אף צטעין זה כתב דלא מהני מו"מ - ואפשר מפני דהעיקר צטיינו כשיסת זקנו הגאון בתב"ש דס"ל דחסירה הוא ג"כ בכלל נקיפה וע"כ לא ר"ה לסמוך בסירכא דבוקה על סברת מו"מ הג"ל - אבל באמת כמה אחרונים השיגו על התב"ש בזה - ח"כ לעיל יב לסמוך על סברא זו בהש"מ יכבוד שפת לכה"פ - ומכש"כ צ"עיקר טעם הראשון שכתבתי דסירכא לדופן המיוך הוא מפני חומרא אפשר שגם הגאונים הג"ל מידים דכסירה שזר ראייתו צפמ"ג בהקדמתו לס' ל"ה משמע דסירכא כסדרן מתוך הגומא הוי תר"ל אולם סתם דברי שם ואפשר

יבאנו לכתן ויטעונו - ואם יראה שהוא עמא ישחוק - ועליו אין חיוב לומר שהוא עמא - ודוחק לומר דעיקר הפלוגתא אס כהן יכול לראית -

וע"כ גלפטי"ד דכל אדם שגולד צו נגט מחוייב להראות לכהן דוקא - דהא כתיב והוציא אל הכהן - והוא מ"ע וע"י בהיותו מליט קמ"א - והדבר מוכרע דאל"כ למה לן וצ"ס למטע רגל ותסן - אס הוה הרשות ביד כל אדם שלא להראות לכהן עד זמן שירכה או שלא להראות כלל לכהן - מי פתי שירכה להשביט ממחתו צרגל - או שמתח הכשו"אין שלו - אע"כ שהוא מ"ע ומוכרע להראות לכהן דוקא תיקף שגולד צו הנגע (וע"כ לא אמרו במשנה שישאל ריאה נגעים אלל דוקא אס כהן עומד אללו) ולכך לריך קרא צרגל ימתין לו עד אחר הרגל - ואינו חל עליו המ"ע - ולחד מ"ד אף לדבר הרשות אס הוא צדך המתנה ולא יבטל הענין לגמרי - ועדיין אפשר דדוקא היבא שגריך להראות לכהן לענין עומאה - אלל אס אינו לריך להראות רק לענין אס כשר להקריב - יכול להראות אף לישראל :

אמנם גלפטי"ד דהקושיא מעיקרא ליתא וא"א לריבין כלל הפולפולים - דהנה רס"י פ"י על האיבטי מהו שינהוג לרעתו צרגל - שלא יבא לריך המתנה ולא יגלה ע"כ - וכונתו מבורחה דודאי לענין עומאה לרעה אין שום ספק שהוא עמא צרגל כמו צימי החיל - וע"כ לא קמיבטי להו רק לענין גלות מהנה וגילות שהוא מענין הגילות - ובאצילות אמרו לעיל שאינו נוהג צרגל - ולכן מייבטי להו אי דוקא הגילות ממש מדחה הרגל - אלל גלות מהנה וגילות שהמורע נוהג שהוא רק מפרטי מליט עומאה לרעה אין הרגל דוחהו כיון שהוא מליט עמא - או דלמא כיון שהוא ענין הגילות - יהיה מליט טעם שיהיה הרגל דוחה -

והנה הא דאינו נוהג הגילות צרגל אמרו לעיל שס אי הגילות דמעיקרא אהו עשה דרביס ודחי טעה דיהוד כו' והא דהולרכו לומר אהו עשה דרביס כו' הוא פשיט דאל"כ מהו אילמא דהאי עשה מהאי עשה ע"י (חולין קמ"א ע"א) ומעתה לולא שגילה לנו התורה שכה"ג מקריב אוקן אף אס הי' כתוב מפורש צכה"ג בעל ימיו צרגל - מ"מ לא היה דוחה רגל שלו הגילות - דהא הוי עשה דיהוד וגם עשה שאין שיה בכל - ואדרבה היינו אומרים דהאי עשה דהגילות השוה בכל - ודחי עשה צרגל שלו - והא דהולך ריבוי דהמורע נבי כה"ג היינו משום דככה"ג איבא עוד תרי לאוי את רחשו לא יפרע ובגדיו אל יפרוס - והו"א דלא אהו עשה דמליט רחשו פרוע יהיה ובגדיו פרוצים יהיו וידחה עשה צרגל שלו והלחין דלא יפרע ולא יפרוס - ולכך אילטרין והלרוע לרבות - ומעתה פשיט שפיר מכה"ג דכל ימו צרגל וא"כ איבא עשה דושמתח - וגם התרי לאוי כנ"ל - ואפ"ה גילה לנו התורה דענין הגילות שמתמה עומאה לרעה אינו נדחה צכה"ג אף דאיבא נביט עשה דושמתח כנ"ל ותרי לאוי :

שאלה ז

ריאה היתה כרוכה לדופן מבב אונא עליונה יפנית והסירכא יתה מתוך גומא או תריין שהוה בריאה כמין ב"ף פשוטה ורוחב הגומא או ההריץ היה כחצי אצבע וטעט יותר ועמקה פחות כרוחב אגודל קבן והסירכא הלכה ע"י מיוך בנהג - והיה בזה הפסד גדול וכבוד יעבת כי כמעט שלא היה בפה בשר אחר והנתי להכשיר פסעמים שאציע פה - וזה תהלי :

(א) **תשובה** ידוע דריאה הסרוכה לדופן במקום רביחא מדינא דנמי כשר - רק שרמ"א כתב צב"ס ל"ט דמנהגינו להעריף - והנה טעם המנהג ח"ל כמו"ס הב"י שם משום דאנו חוששין לדעת ר"ג ומלריך בדיקה נפוחה - וא"א בקיאות בזה דאי' מדוע היקל רמ"א שם ס"ד בסירכה כסדרן בלי שום בדיקה הא לדעת

דווקא רביעית ולא יותר משום השגח דסמפוטות - וק"ס ל' להחנא דברביעית ליכא השגח הג"ל - ולפי"ז על ר"ג לק"מ דהא כבר הקשו הרשב"א והש"י על דעת הרמב"ם שמטריף בועה בעבורים וגם מזריך בדיקת הסמפוטות - ח"כ הנך רבנן דחזו להנך למחי למחי אמאי לא הלריכו לבדוק אח"ז - ועב"ל לדעתו דבאמת הנך רבנן אינם חוששין לזה רק שהוא פסק בר' יוחנן שכ עיין במלחמות ואינו ת"י - והנה רב נחמן היה מהנך רבנן דמכשרי וכדאיתא שם מ"ח כי הוה אזלינן בהרי' דר"ג וע"כ יוחא דר"ג לשיטתו דאינו חושש גבי בועה לבדיקת הסמפון ע"כ גם הסא גבי נמוק אינו חושש ולזה אמר סתם כשירה אבל הצריחא ס"ל חשש הג"ל ע"כ לא הכשיר אלא ברביעית ובוה מיושב ג"כ קשיא הרשונה שהקשה הע"ז שם דאמאי לא מוקי הש"ס הסירה דמתניתין בנוגה הג"ל ולפי"ז ו"ל דחסירה דמתניתין הוא טריפות מ"ל"ע וצויתר מדביעית הוא מ"לד השגח דסמפוטות - חולס לפי"ז הדרה טעין קשיית הע"ז שם לדוכתא דהא לבדיקת הסמפון הסבים גם הב"י לדעת הרשב"א דח"ל עיין בב"י ס' ל"ו - ואיך פסק כאן כבעל אורח מועד הג"ל ואפשר ליישב דשמי בועה דבין עור לבשר הן גדולות כמו"ס הרשב"א שם - ואין לנו הוי"ו ששלט הריקסון בבשר עליו ע"כ הסכים הב"י לדעתו דלא הייבוק לבדיקת הסמפון - משח"כ במוקשה ששלט הרקסון בבשר עליו - שפיר הייבוק לסמפוטות - ולפי"ז מוכרח ע"כ דנעמא עמוקה ליכא השגח דסמפוטות דח"ל ה"ל להחנא לחלק עוד ברביעית בין אם הנמא נכנסת בעימק או לא :

(ב) אמנם כ"ז הוא רק לפלפולא בעלמא אבל האמת יורה דרכו דגם צויתר מדביעית אין הטעם משום השגח דסמפוטות לשיטת בעל אורח"מ הג"ל כ"א מטעם הסרון מצפנים (ואפשר להביא קצת ראיה לזה - דבאוסה ל"ו צ"י רבא אהרונג שגולדו צו סימני עריפה מאי - ומוקי לה הש"ס בנשפסה והביא בזה בשו"ע אור"ח ס' תרמ"ה ב' דיעות ורמ"א לא זכר שם האיד יהיה הדין בנימוק אבל אי אמרינן דהכא הטעם משום הסרון מצפנים ל"ק וק"ל) ולפי"ז נלפענ"ד להביא קצת רא' לשיטת בעלמא"מ הג"ל מדברי הש"ס דלקמן ג"ה ע"כ דפרק וסרי מוגלא דבשר בריאה ופסול בצוליא - ולכאורה קשה אולי הבני מערבא לא ס"ל הך לקיפת דרכים כעולא לעיל מ"ג ובר"י לעיל כ"ד אע"כ דהא ל"ק דח"כ מאי קמ"ל ולמה אמרו כל הפוסל בריאה כשר בצוליא ולא אמרו כשר כרגל כיון שאין שום טריפות תלוי בצוליא - אע"כ דס"ל כרכים - ולפי"ז הקשיא תמוה מאד דמה ענין זל"ז הא בריאה הסרון מצפנים אינו מוזק וא"כ לא דמי כלל - דבשלא בריאה כל חיותה תלוי בצורה וסימפוטותיה ולא בצורה ולכך מוגלא אינו מוזק כלל דלא נתקלקל רק הבשר - אבל בצוליא עיקר חיותה תלוי בצורה ולכך עריפה במוגלא - וא"ש כלל דבני מערבא כל הפוסל בריאה בחיותה יורה דהיינו העור והסמפוטות כשר בצוליא שהרי נקב כ"י - אלמא דהיות הצהמה תלוי יותר בעור הריאה והסמפוטות והראיה דבקיילקול מועט נטרפה הצהמה אבל בבשר בצוליא חף נקב בצורה אינו מוזק דלא תמית הצהמה בקיילקול מועט שצבשר בצוליא אבל באמת אם יתקלקל כשר בצוליא הרבה בודאי תמות הצהמה - וכש"כ מה דכשר בריאה בחיותה יורה כ"ש דכשר בצוליא בחיותה יורה דהיינו הבשר חולס לשיטת בעלמא"מ הג"ל דס"ל דחסר מטף הריאה יותר מדביעית חף שהעור קיים עריפה אלמא דגם בריאה תלוי החיות גם בצורה - ואפי"ם אי מליא מוגלא כשירה דחשבינן להמוגלא כאלו הוא בשר או הדרה בדיא וצוליא עריפה :

(ג) וצ"ל יתיישב עוד הא דפרק שם וסרי מים זכים דכשרים הכא וסכא ונתקשו ציה רש"י והו' שם וסרינן סתו' שם דחוק מאד ולדרכיו יתיישב דלכאורה יש להבין מאי פריך ממוגלא דהא מוגלא דכשר בריאה פירש"י דהיינו הא דאמרן לעיל דקיימן למחי עכרי והיינו בועה וא"כ יש לתרץ דלכך בריאה כשירה במוגלא היינו בועה משום דבין עור לבשר הן גדולות כמו"ס הרשב"א אבל היבא שלט הרקסון בבשר עלמוכרש דהיי

דהיינו דוקא בלא מ"מ אבל במויעך כנ"ד יורה דכשירה ומכש"כ בהפ"מ וצבד שבת :

(ד) אבל מה שנשאר עוד לעיין בזה הוא - דהנמא היחה עמוקה כמון כמעט להסמפוטות ורתיחי צפ"ח שם שכתב להטריף גומא עמוקה מפני השגח דסמפוטות כמו בועה עמוקה - ולענ"ד ל"ע חף בצועה עמוקה דיקשה עליו כעין קשיית הרשב"א על הרמב"ם דמטריף בועה בעבורים וסרוחוס - דח"כ הנך רבנן דחזו להנך דקיימי למחי למחי אמאי לא או לראיה אולי הולכת הבועה בעומק - שוב מלאתי בס' מאירת עינים הג"ל בשורש ד' ענף ה' שכתבו באמת שהגאון זל"ש השיג עליו מטעם זה וכתב להכשיר בועה עמוקה - והנה הגאונים הג"ל ישבו לקשיא זו דמסוכא תיתי לחוש אולי נכנס הבועה בעומק כ"ז שלא ראו והביאו רא' לזה מדברי הר"ר יוחנן שהביא הב"י בס' ל"ז ד"ה וכבר כתבתי דאין לחוש לכרוח טד כדואין שהוא טרוח ע"כ ע"ש :

ולענ"ד אין פגע דברי הר"ר בדבריהם - רק שכתב דהיכא דלא אכרה מבחוץ חף שרוחין דאכרה מצפנים ח"א חוששין לזה ע"ש והמלא כדברי - ולפי הצנחא לא ידעתי איך הונה להם שם השגח הב"י על הר"ר שכתב ואין נראה כן ממשמעות הנמ' וכו' - והיכא מוכח מהש"ס והפוסקים דלריך לחוש לזה כ"ז שח"א רואין - גם כהן יחולס דחוק מאד דלכה"פ היה להם להזכיר להטריח שגח יראו בועה בעומק שערפו דמהיכן ידעו הטריח שצועה עמוקה עריפה :

(ה) וליענ"ד נראה להביא ראיה צרורה אופכא דגם בועה עמוקה אין השגח לבדיקת הסמפון דהא בועה מעבר לעבר במקום סמפוטות כתב רמ"א בס' ל"ז ס"ח בהנה"ה דאי לא שפטי אהרדי כשירה חף בעבורים וסרוחוס חף דכל בועה נוגעת בחצירתה ומחויקין בכל שעה עיני הריאה מ"מ ח"א ח"שטין לסמפוטות מכש"כ בועה יהודית ו"ב :

ובל"ב זה נלפענ"ד דנעמא עמוקה אין חשש כלל לסמפוטות דנחוי אין חף נהווה הנמא דהם נבראת כך ח"כ בודאי אין חשש לקיילקול הסמפוטות עיין בפמ"ג ס' מ"ג במשפלות ס"ק ב' לענין ניקב הריאה במפולג - וע"כ לומר דחיישין אולי נבראת שלימה והח"כ מחמת חיות חולי נימוק הבשר מצפנים ואח"כ קלט גם את העור למטה (והא לא הייבוק אולי נתקלקל מבחוץ העור והבשר של הריאה דח"כ למ"ל לחדש השגח דסמפוטות הא בלח"ה עריפה משום נקיבת העור - אע"כ דלחא לא הייבוק) והנה בנימוק עוד רביעית חף שניכר מבחוץ החסרון כשירה חף להרמב"ם וכן משמע מהב"י שכתב להקשות על הרמב"ם שפוסל חסרון מבחוץ מ"ש מריאה שנימוקה * וסורן דנימוקה שאני אבל בשלא נימוקה ואפי"ה נראה דה חסרון מבחוץ קיס להו לרבנן דסופו לנקוב ע"כ - משמע שנימוקה חף שרוחין דה חסרון מבחוץ כשירה להרמב"ם ובי"ב המשפלות להדיא ע"ש - וא"כ לכאורה קשה דבכל גומא נכשיר דהא מתחילה נימוק הבשר מצפנים ואח"כ קלט גם את העור למטה - וע"כ ל"ל להרמב"ם דחיישין אולי נבראת כך - וא"כ ליכא השגח דסמפוטות - וא"כ לדין ממ"נ כשירה בנמא שאינה מבחוץ יותר מדביעית דאם הוא מתחילת ברייתא ליכא השגח דסמפוטות ואם נהווה אח"כ מחמת שנימוק הבשר מצפנים ח"כ חף להרמב"ם כשירה ואף בנמא עמוקה דלח"כ יקשה מאד על החנא שאמר סתם ריאה שנימוקה כו' כשירה כו' חפי' מהוקת רביעית כו' ולדעת כמה פוסקים חפי' הרבה יותר מדביעית ואמאי לא ביאר דאם מניע לסמפוטות דעריפה - והנה קשיא זו בעלמא הקשה הע"ז על ר"ג שלא ביאר דצויתר מדביעית עריפה חולס קשייתו יש ליישב בפשיעות להכרח הג"ל דנימוק יש השגח דסמפוטות - והיינו דבאמת תמוה מאד על החנא שהזכיר בדבריו חפי' רביעית - וזהו דוחק מ"ס הע"ז שם לתרץ זה - דהא אי היה אמר כהם חיה שנימוקה כשירה ממילא נכשיר חף יותר - אע"כ שגח להורות על הסוגה הג"ל

בריה עריפה ולכך כוליא עריפה לזה אמר והרי מים זכים
 דכשרים כו' ומים זכים דכשר בריאה היינו הא דאמרן לעיל
 ריאה שנשפכה בקיחון ופי' המפרשים בקיחון של מים והתם
 שלט הרישומא בצער עלמו ואפי' כשירה. וקס"ד דריאה
 הנשפכה בקיחון היינו אפי' מיחוי המים הם עכורים וסרוחים
 וכדס"ל בזממא להרשב"א עיין בב"י סי' ל"ז וא"כ ה"ה מוגלא אין
 העשם משום דבין עור לבשר הן גדילות דהא עכורים וסרוחים
 גרידי ממוגלא עיין בב"י שם לדעת הרמב"ם וא"כ הדרא קישיא
 הראשונה לדוכתא והרי מוגלא ומסיק דא"ל בעריפות כו' וממיל
 זכים ג"כ אין הוכחה דלא אמרן אלא ליולי אכל לא עכורי .
 (וקלמ' ל"ע לפי מה דקיימ"ל (פנהרין י"ז ע"ב) דאמרי במערבא
 הוא ר' ירמיה. וא"כ ר' ירמיה אמר הכא הכלל הנ"ל ולעיל מ"ח
 אית ליה לר' ירמיה דריאה דקיימי למחי עריפה וא"כ על גוף
 הכלל הו"ל להקשות הא מוגלא דפסיל בריאה לדידיה ופסיל
 ככוליא ג"כ ולמה ליה לדייק ולהקשות. ואולי מפני דמשמע
 דלר' ירמיה מספקא ליה ולכך הוכרח להקשות על הדיוק)
 (ולכאורה ל"ע קלמ' דהכא חשש רמ"א לדעת הרמב"ם דמטריף
 בהשרון מבחון אלא דבכף פשוטה ס"ל דזה לא מיקרי השרון .
 וכן אם אינו יכול להניח בגומא הו"ל אצבע אגודל. ועיין בר"מ .
 ואלו באו"ח סי' תרמ"ח סי"ב בהגה"ה לענין אחרוג כתב להכשיר
 אם השרון הוא מהמת קו"ים והוא מתרומת הדגן והתה"ד
 כתב להכשיר זה ע"פ דעת החוס' הנ"ל עיין בע"ז שם משמע
 לדעת הרמב"ם פסול וא"כ קשה על רמ"א הן אמת שהפמ"ג
 במשנתו כאלו ס"ק י"ג כתב דמאן דמטריף בכף כפופה לא
 מעשם הרמב"ם מטריף אלא קבלה בידו דלהכי ישלום יותר
 ע"ש. ואני אומר אם קבלה היא נקבל אכל המעיין דמ"מ יראה
 להריא דז"ל רק מעשם השרון מבחון מטריפי ועוד לדברנו
 יסחרו דברי הע"ז סכ"ד דא"כ מאי מקשי על המטריפין הנ"ל
 דלוקמא בהכי השרון דמתניחין הא אין זה טריפות מל"ע .
 ומה שדחקו להמשנות לזה הוא מה שהעיר דא"ל תחזור
 להשערה . אמנם יעוין בב"י מ"ד בע"ז וס"ך שם יראה
 דלק"מ ועוד הא לאו משום זה הכשיר הע"ז אלא מפני שגוף
 הדגן אין נראה צעיניו והכותבים זה אפשר דס"ל דעת רש"ל
 בב"י מ"ד הנ"ל . אולם לדעתי נראה דאף להרמב"ם כשר שם
 באחרוג דלא דמי כלל לריאה דנשלמא בריאה עריפה משום
 דחיוין דנבראת בעצב חלושה . וע"כ אי אפשר לבהמה שתחיה
 וכ"ש אם נחצר אה"כ מהמת חייה חולי צודאי ניהא דעריפה
 אכל התם באחרוג אדרבה אנחנו רואים שנברא בעצב שלו
 כשאר אחרוגים ולא אירע לו אה"כ שום דבר קילקול שיפסיד
 אותו רק שהקו"ים עיכבוהו מלהוליא כל יופי גדילתו וא"כ מאיזה
 טעם יופסל הא לא נחצר ממנו כלום . וזה פשוט מאד לענ"ד .
 ויפה עשה הרב רמ"א שלא עשה צוה מחלוקת . ולפלא צעיני
 על צה"ד שהולך לכתוב זה לדעת החוס') :

אה"כ יותר מרביעית ועיין בב"י סי' ל"ז ובס"ך שם ס"ק י"ב
 וא"כ הדרא קישיא לדוכתא אמאי ס"ל לר' יוחנן דכשירה . אע"כ
 מוכח כמו שכתבתי . ולדעתי זהו ריאה שאין עליו תשובה :

וידעתי שלכאורה יש להשיב על ריאה הנ"ל דבין דאפשר
 להעלות ארוכה שלא ישאר בה השרון יותר מרביעית
 לכך הוא כשירה אכל המעיין בלדק יראה שז"ל דע"כ כמו
 שהרואה חסירה עתה לפנינו בשעה שנשפכה בקיחון אף שתעלה
 ארוכה . מ"מ אותו חסרון עלמו ישאר בה רק שמהמים
 יתהווה בשר כשירא . דאל"כ אלא אף אם השרון הוא גדול
 לפנינו מ"מ כשירא יקטן השרון א"כ הדרא קישיא לדוכתא .
 מאי מקשה מהשרון דמתניחין אולי כשתרפא לא תשאר בה
 שום השרון . ואין לומר דזה קים להו דיסאר בה השרון אף
 לא כמו שהוא עתה לפנינו . ריאה זו לא כתבתי צעיני . ולריך
 לעיין כי דבר זה קשה כחורמוס דמי גילה לו לבא"מ רז
 זה יותר טוב היה לפרש דאף אם ישאר בה חסרון גדול
 יותר מרביעית כשירה ולא נלמדך לדחוק ולהקל כה"ג משנדייק
 לשון התנא שאמר אפי' רביעית ולחלוקי בכך . אע"כ כמו
 שכתבתי . ודו"ק :

(ח) **מאד** הו"קשה לי מש"ם דסוכה הנ"ל על שיטת הריף
 והרמב"ם דס"ל להטריף ריאה שנשפכה ומיחוי
 המים הם עכורים או סרוחים . דא"כ הא"ל צעיר הש"ם למשע
 שם צעיר דברא מברייחא דקתני תפוח סרוח . הא שאני
 סרוח דאף בריאה עריפה . אולם לפי דרכנו לעיל
 יסודך על נכון . וברוך ה' שהנחנו בדרך אמת . דהנה לכאורה יש
 להבין בגמרא שם דקאמר מאי לאו תפוח מבחון סרוח מצפנים .
 למה הקדים לפרש דתפוח מיירי מבחון דאין נ"מ לענין האיבטיא .
 ב' יש להבין לפי מה שאנו מפרשין בפשוטו דהש"ם רולה
 למישע דין אחרוג שנימות לחומרא מדקתני בברייחא סרוח
 ומיירי מצפנים הא ז"ל דנהי דמיירי סרוח מצפנים אכתי דילמא
 כוונת הברייחא שנכרתו גס הדרי הורע וא"כ לא מאו למישע
 מידי . אולם לשיטת הריף והרמב"ם יתיישב על מכוני והיינו
 דהם מפרשים דבאמת קא פשוט לה להש"ם מהברייחא הנ"ל
 להיתרא . והוא דהנה ידוע מ"ש הע"ז באו"ח שם דבאחרוג יש
 שלשה קליפות . א' הוא הקליפה הדקה העליונה ובה אינו פוסל
 כ"א סגנלד כולו . הב' הוא כל עובי האחרוג עד הדרי הורע
 והיא נקראת קליפה החלושה . והיא פוסלת צחצר כ"ש או
 צמפולש . הג' היא הדרי הורע . והנה לפי מ"ש לעיל לפרש
 דברי המקטן בחולין שם . דפרךך והרי מים זכים דכשרים
 הכא והכא . היינו דהמקטן היה סבור דריאה שנשפכה בקיחון
 מיירי אף בעכורים וסרוחים ולשיטת המקטן הנ"ל אולי הכא
 צבוכה האיבטיא לענין אחרוג ג"כ אף לענין עכורים וסרוחים
 והש"ם ראה לפשוט האיבטיא לקולא . ולכך הוכרח להקדים
 ולומר מאי לאו דתפוח מבחון מיירי . וליכא למימד דהכיונה
 על אותו הקליפה הדקה דהא התם צעיני נגלד כולו דווקא .
 אע"כ דהכיונה על כל עובי האחרוג שעד הדרי הורע והיא
 נקראת חלושה (וזה היה פשוט ליה דתפוח גרע מסרוח) . וא"כ
 ע"כ סרוח מיירי דווקא מצפנים דהיינו בחדרי הורע עלמם .
 וא"כ מוכח דאפי' סרוח אינו פוסל בעובי האחרוג ודחי הש"ם
 לא חירי וחירי מבחון היינו בעובי האחרוג ול"ק וכו' . וא"כ
 סרוח פוסל בעובי אחרוג וה"ה מים זכים דהא לפי הנ"ל
 שוין מים זכים לסרוח . וזה יתיישב עיד מה שעמדו
 המפרשים על הריף בלא העתיק האיבטיא דברא לענין אחרוג
 ועיין ברא"ש שם . שהבין דהריף ס"ל לקולא . ולפי מ"ש א"ש
 בפשוטו דלפי מאי דמסקין בחולין שם ב' לחלק בין זכים
 בעכורים א"כ ממילא מוכח מהברייחא הנ"ל דזכים כשר באחרוג
 אף אם נפרש דסרוח מבחון ג"כ פסול . דאל"כ לאשמעינן
 ברייתא רבואא דאפי' זכים פסול וכש"כ עכורים וסרוחים
 אע"כ דדווקא סרוח פסול אם נפרש הברייחא דמיירי מבחון
 ולכך לא הולך הריף להעתיק האיבטיא דאין נ"מ רק לענין

(ז) **נהזור** דלעיל שלפענ"ד נראה ברור שאין חשש כלל בגומא
 עמוקה לקילקול הסמפוטת . ועוד נראה לפענ"ד
 להביא ריאה גדולה וברורה לזה דהנה לכאורה קשה מאד על
 שיטת באו"ח הנ"ל דס"ל בנחצר יותר מרביעית דעריפה דהנה
 שם אמר ר"י ריאה שנשפכה בקיחון כשירה והנה העשם דכשירה
 ע"כ משום דהדרא בריא וכדאמר הש"ם צהדיא (סוכה ל"ז ע"א)
 ע"ז התם דלא שליט בה חוירא הדרא בריא וא"כ לריך להבין
 מאי מקשה כאלו הש"ם בחולין על ר"י ממתניחין דריאה שנקבה
 או שהסרה הא לכך צמתניחין עריפה משום דחסרה אכל הכא
 עדיין לא חסרה והדרא בריא אע"כ דקים להו להש"ם דאף אי
 הדרא בריא מ"מ ישאר בה חסרון . וא"כ קשה אולי ישאר בה
 חסרון יותר מרביעית . וע"כ ל"ל דצודאי לא יחסר בה יותר
 מרביעית דאל"כ איך תיכל להיות הדרא בריא הא באותו אבר
 דמיטרפה ביה לא הדרא בריא ולפי"ז מוכח ע"כ דעריפות דיותר
 מרביעית הוא מל"ע . דאל"כ אלא העריפות הוא מתעש שיחלקקל
 העור או הסמפיטת . א"כ אפשר להיות הדרא בריא אף שיחסר

בשבר - דאליג הו"ל לר"ג להשם אולי יש עוקן בשבירה:
ולבאורה אפשר ליישב השם הגאון בית אפרים ורבו - אבל לא מעטמייטו דהשבר ניקב הריאה - רק בדופן זה - כיון שהשבר מכיון נגד הנגלד אי"ב חיישין שחא מתחילה נדבקה הריאה למקום השבר - ואח"כ נתפרקה משם בכה - ומהכנה חנוכה הפירוק נתקרב קרום העליון - ונגלד הקרום משם - וא"כ שפיר חוששין גם לניקב התחתון כצו"ד כי' ג"ג סוף ג' בנשמת נף העוף דמחמת חוזק השמוטה חיישין לנקיבת הריאה - ולפי"ז יש מקום לדו"א דזכה שמואל שכתב להעריף את הנגלד הוא מכיון נגד שאר מכה בדופן - והצ"ח שם ס"ק כ"ג תמה עליו - ולפי מ"ש סרה תמיהתו ט"ש - ומעתה לא יקשה מדר"ג ודר' נחמי' דדוקא סבא חוששין דהא חזין דנתפרק בכה - משא"כ בק"ך דר"ג דסמכה לדופן דעדיין לא נתפרק בחי' - אלא דלכאורה יקשה לשיטת החו' לעיל מ"ז שסרכא שלא כסדרן לכך עריפה דחיישין לפירוק - אי"ב אמאי לא השם ר"ג לשתידה להסתפרק וגם לר' נחמיה מה יועיל לנו הפושטין - הא בחייה הייתה עתידה להסתפרק - ולר"ך לחלק בין סמכה לפרכה - דדוקא בסרכה חיישין לפירוק - אבל לא בסמכה - כך היה אפשר לומר - אבל בחמת חין דעתי טעה לחדש חומרות והומרי חומרות - ויותר מסתבר כמ"ש הגאון ב"א בתשובתו שם סי' י"ה ות"ל אשר גם אנוכי כוונתי לדעתי - דכך הוא המדה - שהמכה בדופן גרם חייה חולי בריאה (וראה מריאה שהארימה) וע"י החולי שבריאה נגלד קרום העליון לבד - ואין כאן שום השם לנקיבת קרום התחתון - אלא היכא שהקרב חינו שיה הקלוות - עשה מזה הגאון ז"ל הוכחה שנקרע ט"ו השבר - וכן תפס במובלב רבו הגאון אף בנגלד שום הקלוות - ואינו אומר שאין זה הוכחה של כלום - דהא דמכיון נגד שבר הלל - היינו בדכתיבנא שהמכה בדופן גרם לחולי בריאה נגדו ומה שאינו שיה הקלוות הוא במקרה החולי לא ישמור קלוות שוין - וללא שידעתי מך ערכי ושאנינו כדאי לחלוק על הגאונים האלו הייתי אומר המיקל בהש"מ ושעת הדחק וכבוד שבת בנגלד נגד נשבר העלם אף שאינו שיה הקלוות לא הספיד - אולם ח"ו לפמוך עלי בזה ולא צעינא לימתי אחי' שיבא מכשורא :

שאלה יא

ביום א' הביאו לפני הקצבים קשה ודוה תחוב בתוכה מספר של ברזל מעל"ע והורתי בר"ת להשרוף בהכחה - ואח"כ בש"ק יצא קול - איך שהקצבים בעצמם תחבו המספר למען העלים את העור מהחוברים - והקול יצא ע"י שכן של הקצב שראה איך שהקצב אבל הראש מבהמה זו - והתחילו אנשי הקהל לעשות הקורה בזה ובתחילה הכחיש שלא אכלו הראש ושלאו אנשי הקהל לחפש בהלב מבהמה זו אם ימצא שם הדרא הבנתא - עד שלבסוף תורו הקצבים שהם בעצמם תחבו את המספר בבדי הדעלים העור - והבשר היה עדיין בשלימות ורצו למכור הבשר - ואמרת ששאלה גדולה היא אלו - אם יש להתיר להם למכור הבשר .

והנה עוד שאלה כעין זו אירע עוד בפה בערב יו"ט האחרון של פסח שהביאו קצבים לשוחט לשחוט ד' עגלים ושאל אותם השו"צ אם הם בני ח' ימים והשיבו על שנים אלו יודעים שהם בני ח' ועל שנים א"א יודעים ושהע השוחט את כל הד' עגלים וכשנא לבדוק אותם לא הניחו לבדוק את השנים שאמרו א"א יודעים - והלך השוחט וסיפר הדברים להסוכרים כי חבד אותם שששים זה בערמה מפני שהעריפה נוח להם יותר מן הכשרות - והוליכו הסוכרים את השו"צ לבדוק את העגלים בע"כ - ומלאו במעגל א' כבד הוליאו את הריאה ומכרוה לנכרי ועגל א' בדק ובאו כולם לפני והקצבים לעקו כדרכיהם שהם

כרות - ולענין סרוח כבד העתיק הכרייתא כגורתה וממילא נפרשה להומרא דמייירי בסרוח מצחוק - ולפי"ז יאל לנו דין חדש דבסרוח לכ"ע להומרא רק במים זכים חלוי בפלוגתא דפוסקים הג"ל - ומהתימא על הפוסקים שלא העירו מזה כלום :

ואחר כיחבי כל זה הפשתי ומלאתי בספר מאירת עינים הנ"ל שכתבו קושיא זו מש"ס דסוכה על שיטת הרי"ף בשם התב"ש וכרו"פ - והאריכו בזה לשיטתם - אולם עדי בשהק שלא ראיתי מעולם קושיא זו וגם מ"ש לתרן לא ידעתי אם טבר באזהה ספר :

סיבון י

לרב גדול אחד

בדבר הנמלא על האומות - נגלד העור העליון בלתי שיה קלוות - אשר מהגו להעריף אף היכא דחין שבר בדופן - ובהשם שהחוש והנכיון מטידין שיש בזה השם נקיבת שני הקרומים - והעיד שכן הסכימו עמדתו רבנים גדולים בפשיטות - ותמיהו על המכשירין - ואינו אומר עם שלא נעלם מאתי קושן ערכי נגד הרבנים הגדולים אשר זכר כח"ר במכתבו היקר - וקענס עבה ממחתי - גם כח"ר נ"י בעלמו גדול צעיני מאד - ובפרט פירסום בקיאותו השולה על כל - עכ"ז בדבר זה לא ירד עמכם בני כי מנין לנו להוסיף על העריפות - הא כתמא אמר רבא הולין מ"ז התי ריאה דאילגידא באיניא סומקא כשייה ולא הבריכה בדוקה כלל - עיין ברא"ש ור"ן וכן הבינו כל הראשונים רק שבה"ג הוסוף ותיא דלא מפקא זיקא - והשמו הפוסקים לדבריו - וזה דוקא בנגלד כילו - אבל במקלתי לא האריכו בדוקה רק לכתחילה במזוזה בחצ"ש ובח"ל"ש ובמ"ג - והש"ך בהשם שבוה אנו בקיאותן בדוקה - ועתה קם הגאון בעל ב"א סי' ל"ז סוף י"ג וחדש לנו דאם הנגלד מכיון נגד שבר הלל אף שחור ונקשר ואין עוקן בשבירה עריפה - והוסוף דכש"כ אם מאומד הדעת כיכר שהנגלד בא מהשבר כיון שנקרע בחוזק ואינו שיה הקלוות ע"כ - ובש"מ שכתוף הלך שני סי' י"ה - ועל הראשונים אנו מלשטרים דהא גם בדיקה נפחה ופושרים משמע מדברי רבא דא"ל - אלא שהראשונים חששו לדברי בה"ג - ובחמת המעיין בחורת הבית להרש"א יראה שהרא"ה בבדק הבית פסק דלא בבה"ג - דכיון דסתמא אמר רבא כשירה משמע דא"ל שום בדיקה דהא אמורא לר"ך לפרש דבריו - ומנין לי' להגאון בית אפרים לחדש השם שגם בה"ג לא אמרו - ולדבריו בודאי ה"ו לו לרבא לפרש לבדוק אולי נשברו העלמות - אלא שעתה בא כח"ר כ"י והוסוף לנו דאף אם אין שבר כלל בעלמות רק דהקרב אינו שיה הקלוות - ואף אין שום מכה בדופן עריפה עש"י עשיעות עינו הבדולה של כח"ר נ"י ומלכד זה אם נבוא לעומק הדין יש לפקפק עובא על הידושו של הגאון ב"א הג"ל - ועל בדיקה פושטין שחידש הגאון בעל תב"ש - דהא (בחולין מ"ח ע"א) אמר ר"ג ריאה הסמכה לדופן חין חוששין לה העלתה למחוס חוששין לה כו' אמר זה כו' חוששין לה - היכא עדיין מייחשין סבינא ומפרקינן לה אי איכא רישתא בדופן הלין בדופן - ואי לא מחמת ריאה הוא ועריפה כו' - ואי ס"ד בסברת הגאון ב"א הג"ל דנשבר הלל אפשר לנקב הריאה - אי"כ איך אמר רב נחמן דחין חוששין לה - הא ע"כ ר"ג איירי שלא במקום התימא כדמוקים לה לקמן - וא"כ אין הדופן סתם הנקב והלא כל הפוסקים הסכימו דנשבר הלל השוב מכה - וא"כ אמאי אמר ר"ג בסתמא דסמכה לדופן ח"ה לה ולא בני שום בדיקה - הא איכא למוהש דלכך נסמכה לדופן מחמת דנשברו חייה מלשונותיה וא"כ לבני בדיקה אולי השבר ניקב הריאה - וכן ר' נחמיה ברי' דרב יוסף דבדיק לה בפשירי - לשיטת ה"מ המובא ברא"ש ור"ן שם דקאי אליכא מכה בדופן - אבל אי איכא מכה בדופן לא בני שום בדיקה - אע"כ לפשיני לי' להש"ס דאין שום חשש בשבירת העלמות שתקוב הריאה - ואף היכא דאיכא עיקן

אינם יודעים אם הם בני ה' ימים והחוכרים ראו שהקצבים יקבלו בחרם ע"ז. ואמרתיו להם דרך פשרה שיתנו עיר א' מהשנים להחוכרים ולהעריף את שתי העגלים. ואח"כ ביו"ט נחודע לי שהקצבים מכרו לאנשי העיר את העגל הנזקק וחרה לי מאד ע"ז ורציתי להעריף את כל הצמר הנ"ל. וחזרו הקצבים ואמרו לי שבאמת יודעים הם בצירור שכל ד' העגלים היו בני ה' ימים רק שרלו יותר בעריפה ע"כ אמרו שאינם יודעים ולא רציתי לקבל את דבריהם עד שלבסוף העיד ע"א על העגל הנזקק שהי' בן ה' ימים. ויען שלא מצאתי שאלה כוז בחוק שפרי האחרונים ושו"ת הנמלאים אללי לזאת מוכרח אנכי לדבר קלה בזה לפי קצ שכלי כפי אשר יורו מן השמים. ומן קדם מרא דבשמיא אבקש עור שלא חשבל בדבר הלכה לעולם והי' היה בעזרי דאיתא מלסא דהתקבל וזה החלי בעור לורי וגואלי.

(ח) **הנה** מפירש ביו"ד סו"ס א' ע"ב שטעם סימן בראש הכנסת כי ביון שנתן אמתלא לדבריו נאמן והוא מדברי הרשב"ץ ומקורו בכחובות כ"ב ע"א ע"ש. אולם הע"ז שם הקשה דברי המחבר שהדדי דהא כפי' קפ"ה פסק דאם ראוה לובשת בגדי נדה לא מהני אמתלא ומהוך כך החמיר גם בדון הנ"ל והסכים עמו הפ"ח והש"ך כפי' קפ"ה הביא תירוק בשם הב"ח ביון שהיה מוכרה על המעשה מהני אמתלא ועיין חב"ס סי' הג"ל שהשיג ע"ז ועי' באחרונים. אמנם לעג"ד נראה להביא רא' לדעת הש"ך דהנה לכאורה יש להבין בכחובות י"ה ע"ב דפר"ך כ"ב בפשיטות כל כמניה ביון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד מנין לרשא זה דלמא הקרא דאם לא יגיד דאינו חוזר ומגיד מיידי היבא דאין להעדים אמתלא אבל היבא דאית להו כי הבא דאמרי אטוסין מחמת נפשות נאמנין (אחר כותבי זה מצאתי להגאון בעל פני יהושע שם שעתד ע"ז וגשאר בל"ע) אט"כ דרשא לשיטתו דאית לי (סנהדרין ע' ע"ב) דאין אדם משים עצמו רשע ולפי"ז ליבא למימר דהקרא קאי על בני אמתלא דלזה א"ל קרא דא"ל משים עצמו רשע. ומעתה אם נאמר דאף היבא דהי' מוכרה על המעשה לא מהני אמתלא היבא קאי הקרא דאם לא יגיד דאינו חוזר הא ביון שהתמו עלמם על השטר אין לך מעשה גדולה מזו. וא"כ קרא למה אט"כ כדעת הש"ך הנ"ל ביון שהיו מוכרחים על המעשה מהני אמתלא רק דבעדות גוה"כ היא דאינו חוזר ומגיד אף באמתלא וזה צרור לעג"ד ואף שמקור הר"י שביא הרשב"א ופ"פ דעל מעשה לא מהני אמתלא משם מוכה דאף היבא דהי' מוכרה על המעשה ג"כ לא מהני דהא ראיתם הוא מדאמר ר"י (קידושין פ' ע"א) הוחוקה נדה בשכנותיה בעלה לוקה עלי' ואי הוה מהני אמתלא לא הוי מלקיין לי' ע"כ ע"ש. וא"כ מוכה נמי דאף היבא דהיתה מוכרה על המעשה ג"כ לא מהני אמתלא דה"ל הדרא קושיא לדוכחא מ"ע מלקיין לי' דלמא אית לה אמתלא על המעשה וכן כתב התב"ש ע"ש שהרבה להביא ראיות ע"ז מ"מ מה שהוכחתי ללפענ"ד מוכרה גם עיקר ראיותה אינו מוכרה לעג"ד דים לדחות עפ"י מ"ש התו' (בגיטין ל"ג ע"א) ד"ה ואשקיעינאו כו' ע"ש דמוכח דאף דאפשר להתגלגל שלא תהיה אשת איש מ"מ אם בא עלי' א' נסקל על ידה דמיקמיין לה אחוקתה כמו שהיא עתה. וא"כ הי' דאף שכשתתן אמתלא על לבישתה בגדי נדות תהי' נאמנת מ"מ כ"ז שלא נתנה האמתלא מוחוקת היא לנדה ולכן בעלה לוקה עליה וכן ראיה שני' שהביאו מהא דכחובות ע"ב ומשתחו נדה נדה ג"כ בזה ביון דלא נתנה האמתלא ע"כ יולאת שלא בכחובה ובאמת אם טחנת אמתלא על לבישתה בגדי נדות מהני רק דאין קאמרין כ"ז שלא נתנה האמתלא יולאת בלי כחובה:

(י) **אמנם** קשה לי על גוף הדין המבואר (בכחובות כ"ב ע"א) הנ"ל דבאמרה א"ל אני וכן באמרה טמאה אני דמהני אמתלא אמאי לא אמריין בזה ביון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד. וספור הייתי לומר דכמו דקו"ל דאין העדים חייבים קרבן שבוטה אלא על תביעת ממון כדילוף הש"ס (בשבוטה ל"ג כ"ב) דאין הכתוב מדבר אלא בתביעת ממון

כן הגוה"כ דאם לא יגיד דאינו חוזר ומגיד מיידי ג"כ בתביעת ממון דוקא אבל בשאר דברים חוזר ומגיד באמתלא אלא דלפי"ז יקשה דהא בסנהדרין מ"ד ע"ב פריך הש"ס בפשיטות גבי דיני נפשות ביון שהגיד אינו חוזר. ולכאורה ל"ע מנין להב"ש זה ואפשר לומר דהנה בשבוטות שם פליגי תנאי מנין דאין הכתוב מדבר אלא בתביעת ממון. ור"א יליף שם מואין כמה מלינו משבוטות הפיקדון. ולדוד' בודאי כל הכתוב מיידי בתביעת ממון. אבל לר"ע שם דיליף מיהיה כי יאשם לאחת מאלה יש לומר דהקרא דברים הפרשה אם לא יגיד קאי אבל הענינים אף אדני נפשות ושאר איסורים רק דהכתוב והי' כי יאשם דמיידי פקרבן שבוטה ממעט לי' שאר איסורים. ואף דשם ל"ד ע"א פריך הש"ס ואיפוך אגא ומתוך שם דר"ע אואין דר"א כתיב ללפענ"ד דהכונה הוא רק לענין גילוי מילתא בעלמא דלא נימא איפוך אבל לא לעיקר לימוד. ואף דהש"ס שם פריך מאי בינייהו בין ר"א ור"ע ולפי"ז היה יכול לומר דנ"מ לענין חוזר ומגיד באמתלא בשאר איסורים ובנ"ל. וזה היה עדיף טפי לטענת נ"מ בעיקר ילפוסא דידהו. דהא הנ"מ לענין עידי קרקע או עידי קנס אינו תלוי בלפוסא דידהו. י"ל דהש"ס רצה למטא נ"מ בתביעת ממון גופא ואף שהוא דוחק קלת. ולי' בזה מ"מ מה שכתבו הג"מ בין ר"א ובין ר"ע צרור לעג"ד:

והנה לענין הלכה בדברי מי. ללפענ"ד דהלכה בזה בר"ע ואף דרבים פליגי עליי ע"ש ובתירובין מ"ז ע"ב משמע דרק מחזירו הלכה כמותו. מ"מ י"ל ביון דר"י הגלילי ור"ש היו תלמידיו (עי' סה"ד סדר הנאים אית עיין) אף דר"א רבו היה אף ביון דר"א שמותי הוא ע"כ קו"ל בר"ע (עי' בשו"ס הו"י סו' ל"ד דאפשר דאף ג"כ רבים הלכה כמותו) ולדוד' הכתיב דאם לא יגיד קאי אבל מילי ובנ"ל. ע"כ פריך הגמרא בפשיטות בסנהדרין הנ"ל גבי ד"ג ביון שהגיד ובנ"ל. וא"כ ה"ה שאר איסורין ולפי"ז הקושיא במקומה עומדת מדוע יועיל אמתלא בהך דכחובות הנ"ל גבי א"ל אני וכו'. ואין לימר דדוקא ההגדה צ"ד קפיד קרא דלא יחזור ויגיד דאש"ו צ"ד כתוב בקרא רק דהש"ס (בשבוטות ל"ב ע"א) יליף דלא אמרתי לך אלא במקום שאלו מגיד זה מתהייב ממני. ועי' ברב"י שם. ולפי"ז י"ל דכל חד וחד הוה כדוגיה דצ"מ וכפשות דהעיקר תלוי צ"ד לכך דוקא אם העידו צ"ד אינם חוזרים ומגידים. אבל בשאר איסורין דהכתיב מוטל על כל אחד להודיעו לחזירו אם זה אסור או מותר נימא דאף ה"ך לצ"ד ביון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד:

(כ) **אמנם** ליישב זה ללפענ"ד להבין מקודם דברי הש"ס הנ"ל דהכי איתא התם בעא מיני' שמואל מרב אמרה טמאה ותורה ואמרה עבודה אני מהו א"ל אף בזה אם נתנה אמתלא לדבריה נאמנת ט' ע"כ והנה מלשון אף בזה משמע שמואל ורב שניהם ידעו מהצרייתא דלעיל מיני' אמרה א"ל אני כו' דמהני אמתלא. וא"כ מה ס"ד דשמואל דכאן לא יועיל אמתלא וע"ש ע"כ בתוס' ד"ה מהו דפירשו ג"כ האובעיא אם מוטל אמתלא וע"ש במהרש"א ומהר"ס סוף שדחקו מאד בזה מדוע לא יועיל אמתלא ואענה אף אני חלקי:

והנה בקידושין ס"ג ע"ב משפיקא לי' להש"ס גבי אב שאמר קדשתי את בתי מהו לבקול על ידו (בזמן הסנהדרין) ופליגי התם בזה. רב אמר אין סוקלין. כי הימנא רחמנא לאיסורא אבל לא קפלא. ורב אבי אמר סוקלין. לטובה מילתא הימניה. אמר ר"א ומדינא באומרת נתקדשתי שאין סוקלין כו' ע"ש כל הסוגיא. והנה רב אבי דאית לי' התם גבי אב דלטובה מילתא הימניה רחמנא א"כ הי' נדה דכתיב וספרה לה הוה ג"כ נאמנה גמורה. ומסתא אפשר לומר דזה היה שפיץ של שמואל אף שידע מהצרייתא דלעיל דאפשר לומר דדוקא באמרה א"ל אני מהני אמתלא דהא לא הימנא רחמנא לדדה כדאמר ר"א בקידושין שם. משא"כ גבי אמרה טמאה אני דהימנא

דמנהא ופפרה לה וכיון דהוי נאמנה גמורה אינו מועיל אמתלא ורז לשיטתו דס"ל התם דאף דהימני רתמנא לאז אפי"ה אין סיקלן דלאו לכולה מילתא הימנא וא"כ ה"ג גבי נדה לא הוי נאמנת גמורה - ולכך שפיר הטיב לו דאף בזו דהימנה רתמנא מהני אמתלא דלא הוי נאמנות גמורה :

העולה מכ"ז דלכך באמרה א"ח אני כו' ובאמרה עמאה אני כו' מהני אמתלא כיון דלא הוה נאמנות גמורה אבל היבא דהוה מהורת עידות דהוה נאמנות גמור אז באמת לא מהני אמתלא (ואולי אפשר לומר לעג"ד דבקרא דאס לא יגיד כחוב , והוא עד" ממשע דדווקא בהגדת עדות קפיד קרא שלא יחזור ויגיד אבל היבא דלא הוה מטעם עדות לית לן ילפותא דלא יחזור ויגיד ולכך מהני אמתלא :

(ד) ועפ"ז נלפענ"ד ליישב קנת קושיות הגאון בעל פני יהושע בקידושין ס"ג שהקשה אדברי הרמב"ם פ' ע"ז מה' סנהדרין שכתב דאין לר"ך שני עדים למלקות אלא בשעת מנשה - אבל האיבור עלמו אס נתחזק ע"י ע"א שוב לוקין ע"י ע"ש ובקינעראם אחרון - והקשה מסוגיא דהתם דגם שם באז באמר קדשתי את צתי מיירי בנתחזק ע"י אב קודם שצא עניה אחר דאלה"כ ליבא חיוב בקילה דהא לא הוי התראה כיון דלא ידעו שהיא מקודשת ע"ש - ולפי"מ מיושב דדוקא בהך דינא דהרמב"ם דאיתחזק ע"י ע"א וכיון דע"א נאמן באיסורין והוה נאמנת גמורה ולכך גם החזקה ע"י הוה חוקה עובה - משא"כ גבי אב וכמובן - ואף דבהחזקה נדה בשכטותי בעלה לוקה עליו היינו מסיים דהחזקה ע"י מטעם אבל אס לא הוה חוקה אלא ע"י אמירתה באמת לא הוה בעלה לוקה - וכן לפענ"ד מוכח מפירוש"י וכל המפרשים התם דפירשו הוה דרז יהודה כגון שראוה לובשת בגדים המיוחדים לנדושה - ולכאורה מנ"ל להמפרשים זה דלמא מיירי שהחזקה ע"י אמירה צפני השכנים אלא ודאי דס"ל דבכה"ג אין בעלה לוקה - הן אמת שראיתי צביה שמואל ס"י"ט הביא בשם מהרי"ק שאף אס נתחזקה ע"י אמירתה בעלה לוקה רק שלענין חיוב מיתה צטיין צנה כרוך אחרים ע"ש - וכן הביא בשמו הגאון בעל סדרי טהרה צבי"קפ"ה ע"ש - ולכאורה הוה נ"ל כדעת מהרי"ק הג"ל ולפרש גס דברי רב יהודה דמיירי שהחזקה ע"י אמירתה - וכן מוכח לעג"ד דאלה"כ למה הביא כלל לענין מלקין על החזקות מדרז יהודה - הוה מדסיקלן ושורפין על חוקה כהאי דרבה בר רב הונא ממש"כ דמלקין (כו) לעג"ד אין חילוק בין הך חוקה דרבה בר רב הונא להך חוקה דרב יהודה לפירש"י ושאר מפרשים הג"ל) וגם ר' יוחנן גופא הו"ל למימר הכל ביחד מלקין וסוקלן ושורפין למה הצדיל ציניהם מלקין על החזקות וסוקלן כו' על החזקות - אע"כ דלענין מלקין על החזקה מיירי שנתחזקה ע"י אמירתה ואשמועיך דאף דלא הוה נאמנות גמורה מ"מ מלקין עלה אבל לענין סוקלן כו' צטיין חוקה עובה שנה כרוך אחרים אבל מה אעשה שהרי מדברי רש"י ושאר כל המפרשים שפירשו הוה דרז יהודה שנתחזקה ע"י גנדי נדושה מוכה דלא ס"ל כמהרי"ק הג"ל (וקל"ת יש לפלג צוה ע"פ מ"ש הגאון צו"כ מה"ת אההע"ז ס"י ע"ז דבחיובי מיתה סוצר הרמב"ם דהתראה ספק לא שמים התראה - וא"כ ניחא גבי אב שאמר קדשתי כו' הוה התראה ספק שמה יחזור ע"י אמתלא משא"כ היבא דנתחזק ע"י ע"א שוב אינו יכול לחזור אפי" ע"י אמתלא והוה התראה ודאי ולכך לוקין אס נתחזק ע"י ע"א - ועיין בתוס' גיפין ל"ג ע"א ד"ה ואפקיענהו דהיבא דהוה חוקה עובה לא מיקרי התראה ספק - ועוד דבחיובי מלקיות גם התראה ספק שמים התראה) וכיון דע"י ע"א הוה חוקה עובה הוה התראה ודאי - ויש לשלפל צוה - ואין להאריך) :

דמתלה שלו הוה שרונה לקנות ממנה צער * - וא"כ הנאמנות שלו הוה מטעם ע"א נאמן באיסורין ובהגדת עדות לא מהני אמתלא אפי" צע"א - וע"י צחוי"מ סוכ"י מ"ו ובצ"ך שם :

ולכאורה אפשר ליישב זה ע"פ מ"ש הס"ך סי' קכ"ו ה"ק י"ד צו"ד לחלק בין היבא דע"א נאמן באיסורין שאין הנאמנות שלו לגמרי ליחשב בשנים ובין שהתורה האמינו לע"א אז נחשב עידותו כשנים - ועפ"ז י"ש שם קושיות הסוכ' צמח' סוטה ע"ס - ועפ"ז יש לומר ג"כ דדוקא היבא דהתורה האמינה לע"א כשהוה דהו"מ סוכ"י מ"ו דהתורה האמינה איתו לשבועה ע"כ לא יוכל לחזור ולהניד כיון דהוה נאמן מן התורה קאי עליו הקרא דאס לא יגיד אבל בהך דע"א נאמן באיסורין דאין הנאמנות שלו מן התורה רק מסבירא או מתקנה חכמים כמ"ש הס"ך שם לא קאי עליו הקרא דאס לא יגיד - וע"כ יוכל לחזור באמתלא :

אך לפי"ז יקשה הוה דאמר רב פפא בשבועות ל"ב ע"ב הבל מודים צעד מיתה שחייב כו' כגון דלא אמר לא לדידה וגא לב"ד - ויה ידוע דעדות מיתה לרוב הפוסקים אין ע"א נאמן מדאורייתא - ג"כ אין יתחייב קרבן שבועה הוה לא קאי עליו הקרא דאס לא יגיד - אע"כ ו"א דאף דרצין עשאוהו לעד מ"מ כיון דמהני עדותו קאי עליו הקרא דאס לא יגיד - וע"י שבועות ל"א ע"א תוד"ה ורצין שכתבו בן להדיא - וא"כ ה"ג אמאי יוכל לחזור באמתלא - ועוד דנלפענ"ד דכאן גבי טבח הוה נאמן מדאורייתא - דהא בריש האשה רבה ד"ה ש"ס למילף מאי הודע אליו העאתו דע"א נאמן באיסורין מדאורייתא ודחי הש"ס דלמא שאני התם דשתיקה כהודאה דמי' וע"ש בתוד"ה שתיקה כו' דעיקר החיוב בא עליו מהמת הטד רק כיון דשתיק הוה רגלים לדבר ע"ש - וא"כ גבי טבח לא מיבעיא אס אמירתו שהוה ערפה הוה מפני שאמר שאורע לו איזה קילקול בשחיטה וכיון דבהמה צחייה בחזקה אינה זביחה קיימא א"כ החזקה משייב להעד ובודאי נאמן מדאורייתא אלא אפי" אמר שהוה עריפה מהמת הרייאה או שאר עריפות נלפענ"ד דג"כ נאמן מדאורייתא מאו הודע הנ"ל דהנה זה ידוע מהחזקות הראשונים שהוה דשתיקה כהודאה דמיא אי שתיק מהמת שאינו יודע צירור הדברים - אי הוה כהודאה דדעת הסוכ' בקידושין ס"ה ע"ב ד"ה נעמאו דכה"ג לא הוה כהודאה ודעת הרשב"א ושאר גדולי הראשונים הוצא צו"ד סי' קכ"ז בש"ך ס"ק פ"ז דהוה כהודאה וע"י צכריותות ריש פ' אמרו לו בתוס' ד"ה ואשה כו' מוכה התם לסדיא דדעתס דהוה כהודאה דאלה"כ לא הוה מוכחי מידי ע"ש דבאני גבי גזלן דהך דקידושין דשתיק שהוה סמיא מהמת שלא ידע צירור הדבר - וכן הכרעת הס"ך שם צס"ק הנ"ל רק שדחק להביא ראיות לזה - ולי העני בדעת נראה להביא ראיות צרורה לזה מדינים התפירסמים צס"ס ומקורס צמח' מעילה כ' וכו"א - השליש שעשה שליחותו כו' לא עשה כו' השליש מעל - ושם שלה ביד חש"ק התנוני מעל כו' וכל היבא דקתני התם מעל פ"י שחייב קרבן מעילה - אלמא דע"פ הגזבר להוד מתחייב השליח או התנוני בקרבן - ודווקא גדול לומר שכל הפרק שם מיירי שנתברר כ"ז ע"ש עוד ע"א דאשו לא זיהו של העד מידו של הגזבר אע"כ כיון דהשליח או התנוני שותק מהמת שאינו יודע צירור הדבר הוה ג"כ שתיקה כהודאה וחייב בקרבן מעילה - וע"כ דברור להו להו"ל דילפיין מאו הודע הנ"ל דאף צכה"ג הוה שתיקה כהודאה ג"כ - אלא שצ"ע לשיטתס מאי קא מדחי הש"ס בריש האשה רבה דלמא שאני התם דשתיקה כהודאה - הוה גס באשה שאמר לה ע"א מת בעלך הוה שתיקת ג"כ מהמת שאינה יודעת צירור הדבר - ואולי בדבר שא"א למידע כלל כמו גבי אשה שהך בעלה למדה"י גס הך פוסקים מודים דלא אמרינן שתיקה כהודאה - ואין ת"ו הר"ך והירוש'

(ה) ולפי"ז קשה לי מאד על הך דינא דפגמ הנ"ל - האין מהר אלנו אמתלא הוה ע"כ מיירי שאינו שלי כיון

וחידושי הרשב"א לעת עתה לעיניי בהס' - ועי' בתו"מ סי' ע"ב
בש"ך ס"ק ג' ונ"א מעין סברא זו :

(1) **ולפי"ו** ל"ע מאד לעג"ד בהך דינא דעפא הנ"ל הא כיון
דהשע"ב נתן לו לשחוט ולבדוק הוא ממש כאלו
הוא בידו וכשאומר עריפה בודאי השע"ב שותק ועוד אם
הוא אומר שערפיה מעריפות הריאה - אפשר לברר ע"י ענה אחר -
וא"כ העצה נאמן מדאורייתא וכיון שכן טוב לא יוכל להזיז
אפי' בהמתלא ובנ"ל - ול"ע שלא ראינו מי ששער בזה - ואף
שכניזון המעשה מהשמה שהיה צפה יש מקום להקל ע"פ
סברת הגאון בעל חמדת שלמה לעיל בהגה"ה וז"ל דכיון שיש
ציד העצה להחזיק הכשר לעלמו או למכרו לאחרים ולא להגיד
שהשער מהשמה זו אינו בגדר מעשה כלל עכ"ל - מ"מ קשה
מאד צעירי להקל כיון שהמתלא גרוע מאד - שלפי דבריהם ר"ט
לעשות מעשה רשע להעלים מהתכרים את העור אפשר דאין
נאמנים - ומאחזי שכבר העיר בזה הגאון בנ"ל מה"ח סי' ל"ח
בהשע"ו - ועוד כיון שהגידו כן לפני הנ"ל שמאלו המסמך תחוב
ואח"כ הלכו להודיע להש"כ שלא יאכל הלשון והיה הדבר מפורסם
מאד שהיה עריפה קשה צעירי להקל :

ומעתה נבוא לענין השאלה השניה - והנה לפי מה שמבואר
בתו"מ סי' כ"ט ע"י א' בהגה"ה דאפי' אמרו אין
אלו יודעים אם אח"כ נאמנים המתלא לדבריהם כו' יכולים לחזור
ולהגיד כיון שלא אמרו בהיפוך תחילה ע"כ ע"ש - וא"כ ה"ה כאן
נאמנים לומר שמה שאמרו תחילה אין אלו יודעים היה מפני
שהעריפה נוח להם יותר מן הכשרה - וגם נגד החוכרים לא
היה כאן מעשה רשע - דאטו כל אנשי העיר משועבדים להם
לשחוט בכשרות רק אנשי העיר מהוייזים ליתן הסוד אם נכשר -
ובאין כיון שלא ראו להגיה לבדוק ולהכשיר הדין עמהם לפענ"ד
וכיון שכן הם נאמנים ע"י המתלא הנ"ל לחזור ולהגיד שהם בודאי
בני ח' ימים - אולם מעטם אחר לבי מהסס להחמיר - אם אמרו
כן לפני השו"כ קודם השחיטה שעל שני אלו אינם יודעים אם
הם בני ח' ימים - וא"כ השו"כ שתע אותם בחזקה שהיו עריפות
א"כ אולי לא נזהר בכל הדברים הפוסלים את השחיטה ואף
אם יאמר השו"כ צדי לי שיפה שחשתי אפשר דהיו נאמן מעטם
כל מילתא דלא רמיח עליה דאינש כו' :

שוב מאחזי בהנאות שור שהציו בשס רש"ל דאף דקיימ"ל
דלשחיטת חולין לא צעו כוונה אבל אם כיון לנחור
כו' ועלמא בידו שחיטה הגונה פסול - וע"ש בתו"ש סי' ג'
שהסכים להחמיר - ולפי דבריו אף בנ"ד ראוי ונכון להחמיר -
ואף שיש לחלק בין נ"ד לנידון דרש"ל - גם דעת רש"ל גופא
ל"ע קת" - מ"מ מעטם שכתבתי נכון להחמיר לפענ"ד :

סימן יב

וזה אשר השיב לי הרב הגדול החרף מפולפל כו' בזה'
אליהו מאיר ג"י :

(2) **אחד"שה"ב** ע"ד הוכחתו מכתובות י"ה לשיטת הש"ך דהיבא
דמוכרה למעשה מהני המתלא דאל"כ קרא דכיון
שהגיד ל"ל הא כחיבת השער הוי מעשה עכ"ל - דבריו תמימים בזה
דוודאי הקרא לא איירי בהעלאת בשער רק בכל העדלות אינם חוזרים
ומגידים אף אם יש להם המתלא אבל בגוונא דמעשה אפשר דלא
מהני המתלא אף בלא קרא דכיון שהגיד - ור"תינו לדחוק
בכוונתו דהוכחתו מגמרא דמקסי מקרא דכיון שהגיד ולא מקסי
בלא קרא כיון דעשו מעשה לא מהני המתלא - אך זה לא קש'
דבהמת עיקר דיכס נוצע מהא דרז יהודה הוחזקה גדה כו'
ול"ל להגמ' להקשות מרז יהודה מקסי מקרא עפי לפי שיטה
רצא גופא מפני דא"ל מע"ר וכדבריו בת"ר - ועוד לעג"ד עיקר

הענין ל"ד כלל - דכל עיקר דברי הקדמונים אפשר לא שייך רק
לענין שו"א עליה דה"א דשס מעטם נאמנים קאחזין קאמרי
בסברא היבא דעביד מעשה מובה הרבה לאמיתת הדבר לא
מפני המתלא - אבל לענין העדלת עדים דשס כמה חידושי
דינים בגוה"כ - ובאמת לפי הנראה עדות צפה קפיד מפניהם
כו' חזין איפכא דדיבור הוי עדות ולא מעשה כלל דעדות
צתבז לא מהני כלל וצפער הוי עממא דהוי כהגדה כדנ"ל
עדות שנתקרה כו' (לפי שיטת הרמב"ם שער באמת רק דרבנן
מתיקין העולם) א"כ לעג"ד הסברא פשוט דכיון דהמתלא עקר
לדיבור אף אם הוכחה דמעשה לא נעקר בהמתלא לא נשאר
רק הוכחה דמעשה ועדות לא מהני ע"פ מעשה רק ע"פ דיבור -
ולענין הוכחה דדיבור מהני המתלא - ובגדה לא צענין רק
לידע אמיתת הענין שפיר שייך סברת הקדמונים בהא דהיחזקה
כו' - ועיין הטיב בזה כי לעג"ד נכון :

(3) **תירוצו** על קישוית הפ"י דלמא קרא כיון שהגיד לא
מייירי רק בלא המתלא - ותיקן בת"ר דבלא
מתלא בלאו אהמ"ר - אף שדברי חכמה דיער אך לפי שיטת
הסוברין ביו"ד כו' קש"ט דבהציעה ע"פ לא אמרינן אהמ"ר
היבא דא"ל מינו - ובאמת ע"כ סוגיא דכתובות לייבא בתרא
קש' עובא דבמאי עדיפא עדים מלוה גופא דמדינת ולא אמרינן
א"ל מע"ר ישוין שס בש"ך :

אך באמה הכא חירי צפעה ופסיר אמרינן גם בזה גופא
דלא מהימן וכשיטתם כס ביו"ד הנ"ל - אבל מקרא אין להוכיח
דלר"ך לחציעה ע"פ דגס הלוח נאמן - ולא מחייבין מעטם
דא"ל מע"ר - ומכש"כ דלא מחייבין ללוה מעטם דלא ניהמן
לעדות מסברא דא"ל מע"ר - לכן שפיר אינעריך קרא דכיון
שהגיד כו' כמובן - ואחזי קישית הפ"י במקומה שומדת :

אמנם באמת יש ללמד דאם תוור ומגיד לא שייך כלל
אהמ"ר כיון דמזי לחזור אך זה צורכא דא"כ
אמאי חייבים דהמנא מלקות לעד סקך כיון דמזי לחזור וכדאמרי'
בסנהדרין בסוגיא דשיקול הדעת דאם טעה תוור מאי קעביד
ועי"ש הטיב בסנהדרין - א"כ אם עדים מזי לחזור מאי קעבד -
ובאמת לעג"ד בזה מתורק קו' הפ"ה הנ"ל דע"כ חירי קרא אף
בהמתלא דאם דוקא בלא המתלא ל"ל קרא דכיון שהגיד הא
ממילא ידעינן דלא מזי לחזור כסתמא מהא דחייבי מלקות
וכנ"ל מהא דסנהדרין - אע"כ דקרא אחיז להיבא דנותן
אמתלא כנלענ"ד :

ובאמת ק"ל לפי"ו על היבחת הקדמונים מהא דהיחזקה
גדה כו' והוקשה להם דלמא יש לה המתלא אמאי
לא תיקשי להו הכא גבי מלקות דעדות אמאי חייבים מלקות
דלמא אית להו המתלא ומזי לחזור ומאי קעבדו דומיא דסנהדרין -
ובע"כ מדחייבים מלקות הא מוכח ג"כ דאינש נאמנים אף אי
יהבי המתלא - וא"כ קרא דכיון שהגיד ל"ל - לכן לעג"ד באמת
מוכח דמדחייבים דהמנא מלקות ליבא לאוכותי כלל דאף דאיבא
למימר מאי קעבדו דומיא להא דסנהדרין - מ"מ חייבים דהמנא
מלקות דעברי אחימרא דהמנא דומיא להא דתמורה בשעיה
רצא גופא בסוגיא דאי עביד יעו"ש דרצא סובר דלקי דעבר
אחימרא דהמנא שס א"כ אין להוכיח ממלקות וכמובן -
אמנם לאצני שס ק"ל כנ"ל דל"ל הסברא דלקי דעבר כו'
יעו"ש - וגם בקרא דכאבר זמס ק"ל דאם מזי לחזור וודאי
דמיא להא דסנהדרין דמאי קעבדו - אך באמת יש לחלק -
ולא כהצתי רק להעיר קת" :

(4) **בירתר** פלפוליו הנאמרים בזכות הרשוין אהזס לעג"ד קת'
דרבים אבר נפו מגרזו ויבידות האמיתים ובאמת
הדברים עמוקים ואין כהו להשיב עיוני כעת בזה מהמת רפיין
ולא שטה ולא יוס אחד נדרשים לעיניי בזה - אך אמרתי דבריו
נרדנים

מעשים למכור בשתיקה ונחמד זה) כג"ד אפשר איכא קלא מינו דחי צעי אמר דראה האך שתחב אחר או נחמד ממילא . אמנם כיון דהאי מעל"ט נחוקת טריפה קרוב כה"ר שלדק צדינו דאפשר היכא דאיתחזק איבור לא מהימן ע"א . וה"ל אפשר מיקרי התחזיק ולא דמיא לשהימה אף החס טרה הרבה הפמ"ג . לכן קרוב אשר כה"ר לודק צוה . רק דינא דשו"ע עשה סימן כו' צראש הכבש אינו מוכרה כן ומי אינו לחזיק צוה הדין על צוריו במקום אשר גם הראשונים לא הכריעו לגמרי . וקרוב צדאורייתא להחמיר . וצדין העגלים דרבנן להקל :

סימן יג

אל כבוד ידיר עליון וידיד נפשי ה"ה הרב המאוה"ג
הו"ב אור הברקי . משנתו קב וגני . שנון . זית רענן .
המפורסם בפולפוליו האמיתים . ההולכים ע"ד האמת .
בקש"ת בפארים טו"ה אלה"ן מאריך ל"ו יורה עד בואת
דאין וצורה . ולבל אשר באהלו שלום שלום :

ידידי . גיב"ק לנכון הניעני ביום וא"ו ג' ק"פ' אומר ומאד שתיתי
בצמא את דבריו הקדושים הנאמרים בהשכל . אף שלא זכיתי
שמעתי"ר נ"י ישים עין עיונו בדברי הפעמים מעושי הכמות והאיכות
מחמת רפיון בחו וצער לי באר ע"ז . ואני תפלתו שגורה להרפא
נאמן שיחיותו וירפאהו רפואה שלימה בהוך כלל ישראל ויארך
ימיו בעשר והצלחה בתורה ויראה :

(א) **והנה** בדבר הוכחתו מכתובות לשיטת הש"ך . והתפלא עלי ידידי דודאי לריך קרא דאין חזר ומגיד בעדות בע"פ אבל בגוונא דמעשה באמת לא מהני אמתלא אף בלא קרא דאש לא יגיד עכ"ל בקי"ר . ומעכת"ר נ"י בגדל טובו ראה להפוך בזכותו דוד ולפעמים כונה אהרת בדברי . ע"ז אמרתי גודל ה"ח לידידי . אולם לא זאת היא כוונתי רק כוונתי היא כפשוטו שהיה דוחק בעיני להעמיד הקרא בעדות בע"פ כאשר אבאר . רק זאת הצקש מידידי מעכת"ר נ"י שיש עין עיונו צוה ולהודיעני אם מלאו דברי הן בעיני ואם שנית יודיעני ואני אודה ולא אצום לומר כי פלגה קילמתי דברי שגגה . והנה ערש אענה כמה שרלה מעכת"ר נ"י להמליך בעד הגאון בעפ"י ולהעמיד קושייתו לשיטת הסבורין צו"ד סוס"י קס"ג דהתביעה ע"פ לא אמרי' אהמע"ר היכא דאית ליה מינו . אף שדבריו מתוקים וערבים עלי מאד עכ"ז לצדי לא כן ידמה . כי לעג"ד נראה כוונה אהרת ששיעס ולא כמו שהצין הש"ך לשיעס היכא דאית ליה מינו אמרינן אדם מע"ר . כי לפי דבריו קאין דברי המחבר אהדדי דכאן ס"ל דהיכא דאית ליה מינו נאמן הלוה וצחו"מ ס"י פ"ב כתב המחבר הוליא עליו שער שאינו מקויים כו' . וה"ס כל מה שיעשן לצטל השער כגון אמנה או כתבתי ללות ולא לוייתו כו' ומדוע לא כתב האך הדין אש טען ריבית הוא כמו שביאר בעני' יו"ד שם משמע דצריבית אין הלוה נאמן מעט דאחמע"ר וכדעת הש"ך :

ור"י שב זה נלפענ"ד ברור ע"פ מה שכתבו החוס' (צ"מ נ' ע"ב) ד"ה ומה אש יראה כו' שהקפו והא אחמע"ר . וחילוני שרולה לעשות תשובה שלא להביא חולין לעזרה ע"כ . וא"כ גם כאן גבי לוח אחאי לא נקבל טענתו ונימא שרולה לעשות תשובה ואינו רולה ליתן ריבית . ואדרבה לכאורה לא ש"ך כאן כלל אחמ"ר דהא הלוה אף שנתחולט הלוהה הצטיח ליתן ריבית מ"מ כ"ז שלא נתן לא עשה עדיין שום איבור דדוקא מלוה וערב ועדים עובדים מיד על לא תשימון אבל הלוה אינו עובר עד שנתן הריבית . ולדעת החוס' צ"ק למ"ד ע"כ ד"ה והבאים כו' שכתבו דלא תשימון לאנשי צמלוה ולוח וערב משמע לכו הייט בעער אבל צמלוה ע"פ בודאי אין הלוה עובר עד שנתן הריבית . ולפי"ו נחא דצמלוה בע"פ שפיר כהב הב"י צו"ד ס"י קס"ג ה"ל דהלוה נאמן דרולה לעשות תשובה

ערבים עלי ובהכרח הוא ג"כ בקי"ר אמרים ומאחו הצקש להסיס טונו עליהם . כי אף אש הדברים שלא בעיון ובקי"ר לע"ד אפשר דצוה הדרך כמה ענינים על מכוונ יציאו . והוא דהא דאיתרה א"ל אני לאו בגדר עדות כלל שייכא דכללא קי"ל אדם קרוב אלל עלמו ולא נכנס בשום גדר עדות כלל רק לגבי עצמה מעט שויה עליה הד"א קאיתין ולא נכנס כלל בגדר דכיון שהגיד דאמר גבי עדות [ובענין שויה עליה הד"א כבר נכתבו בעטמא דהך מילתא אי מעטס הודאה אי מעטס נדה] ואיצטיה בהא דנעמאו מיכפיה ל' אי מהני אמתלא באמת האיכפיה הא דנתנה הסורה נאמנות מקרה דוספרה אי הויה בגדר עדות או מעטס נאמנות להודא דומיא דע"א נאמן בשאר איסורים דלע"ד לא הויה רק מעטס נאמנות שהאמינו תורה ולא מעטס עדות [וכל דיני עדות לא בעינן במקום דמהני ע"א דומיא דעדות נשים דעשו כשאר איסורין דמהני עדות ככתב וסכולי עדות כהב גדל ציפמות בסוניה דשס] ולפי פשטות שלו קרא דוספרה לא מעטס עדות רק מעטס נאמנות ומהני אמתלא . והא דבעלה לוקה עליה ולא מדמינן להא דקידושין ס"ג (ותירן כה"ר דשס מעטס דעצדה מעטה דלכסה בגדיה אין נלענ"ד כלל דאש דצורה לא מהני מעטס דעצדה מעטה וודאי ליכא תלקות) נלענ"ד נכון בכללא עפ"י שיטת הרמב"ם שהביא כה"ר דלענין החוקה לא בעינן כלל בני עדים . ותמה עליו הפ"י דקי"ל ע"א נאמן וודאי מהני הנאמנות אף לתלקות ולכל דבר כיון דהוין דהנהה הסורה נאמנות לע"א בכל האיסורין אמרינן דהמני' לשולא וגם מדה דאית לן קרא דוספרה אמרינן ג"כ דזה מגדר ע"א נאמן באיסורין ולית לן צוה שום חידוש ואדרבה מקרא דוספרה ילפינן לכל איסורין ע"י גניטין דף ב' ע"ב בחוס' ד"ה ע"א יעו"ש (וכן בחוס' יצמות) דילפינן כל איסורין מגדה . ומדחזינן דהאמינה תורה לאבה על עצמה הא אדם קרוב אלל עלמו . חזינן דבאיסורין לא צעי רהמנא עדות כלל רק לנאמנות וגלי רהמנא דיכבינן נאמנות אף לאשה על עצמה ומינה ילפינן לכל איסורין שבעולם . וצוה לע"ד מתורן קו' החוס' גיטין ב' ע"ב ד"ה הו' דבר כו' יעו"ש :

ור"פ הג"ל מסורין דבלאו קרא ה"א דהאמינה תורה ע"א באיסורין מעטס עדות וכדקי"ל בסנהדרין אדם קרוב אלל ממוט לא אמרינן אבל בדה דאדם קרוב אלל עלמו לכן הולך לקרא דוספרה לדחש באיסורין לא בעינן כלל עדות רק נאמנות לחוד . לכן בקידושין שם לענין נאמנות האב לענין קידושי בחו דכבר קי"ל דדבר חידוש גדול דאב נאמן צוה פליגי צמאי חידש אי לכל מולי אי לענין איסורא להוד . יעין כה"ר צוה דלע"ד זה ברור לתרן הרמב"ם וראייתו מהא דבעלה לוקה עליה כמובן וקו' הפ"י לדעתו נכון מאד :

ועפ"י האמור ברור בכל מולי דשאר איסורין מהני אמתלא אף בע"א דלאו מעטס עדות קאיתין עליה רק מעטס נאמנות כו' . וניחא קושייתו בהא דעבד שהלך להקשות אמאי מהני אמתלא . ולפי הג"ל נחא דמוכח מגדה דמהני אמתלא אף דלקי עליה . והייט מעטס דנאמנות מהני ובג"ל . ולא מעטס עדות וכן בכל ע"א באיסורא ולענ"ד ברור :

(ד) **ובגוף** הדין הקדמונים מהא דהוחזקו ל"ע צמנה מקומות בהא דעשה סימן לאחר צו"ק כחובות . וצחו"מ ס"י פ"ה באהרת דיהבי זוזי כו' ובס"י ס"ג ופ"א כתי' יכול לעשן משעה ועוד כמה מקומות אף צעושה מעטה מהני אמתלא ולכאורה מוכח סברת הש"ך . ובהא דנ"ד יש ללמד מהא דגיטין מתוך שנאמן להפסיד שכרו כו' גם כנ"ד דראה להעלים העור ואח"כ בהודאתו נאמן על העור שצלומוין איכא ג"כ הסברה הג"ל מתוך שנאמן להפסיד העור כו' דומיא דס"ת הג"ל . ועוד צמ"מ אמרינן חוקה אין אדם חוטא כו' . ובנ"ד לפי הגר"ה אין להס ריוח צעורה איכא נ"כ חוקה דאין אדם כו' המשייט לאמתלא (אך עיינתי היציב בעובדא דכה"ר שעשו במהפך

תשובה ואינו רוצה ליתן ריבית. אבל בחו"מ סי' פ"ג הל' דמיירי במלוה בשטר ובכר עבר הלוה על לא תשימון כמו"ס החו"מ ב"ק הל' ו' ואז באמת אין הלוה נאמן מטעם האמער ולכך לא כתב המחבר ברי"מ סי' פ"ג הל' האך הדין אם עומן ריבית הוא. ואע"ג דכסעו' י' שם כתב המחבר גבי הוליא עליו שטר מקיים דאם עומן ריבית הוא דאין הלוה נאמן משמע דבשאינו מקיים הלוה נאמן יש לומר אגב מוזיק ואמנה נקט שטר מקיים. אבל לענין ריבית אף באינו מקיים אין הלוה נאמן ובג"ל. וזה מיושב כל השגות הש"ך ביו"ד סי' קס"ט ס"ק ע"ט הל' שהשיג על הב"י מהסמ"ג ומהרי"ו ושאר מקומות. דלפי מ"ס יש לומר דהסמ"ג ומהרי"ו מיירי במלוה בשטר רק שהשטר אינו מקיים ובג"ל. ולעג"ד ברור שזהו טעם שיפסדו ומהר"א תמה על הש"ך הל' שהקשה עליהם כ"כ בפשיטות שלא נאמן ללוה מטעם האמער. ועוד אני תמה על הש"ך הל' דאם כדבריו שמטעם האמער אין מקבלין טענת הלוה אף להחזיק מה שבירו. אי"כ כש"כ שלא נקבל טענתו אם רוצה להוליא בטענה זו מיד המלוה וק"ו הוא דמה כאן שעדיין לא נתן הריבית א"א חושבין טענתו לכלום. מהש"כ אם תובע מהמלוה הריבית שכבר נתן לו שכבר עשה האיסור שלא נחשוב טענתו לכלום אף להשביע את המלוה מטעם האמער. ואין קי"ל בחו"מ סי' פ"ג סעי' י"ד שמשביעין את המלוה בטענה זו ולי"ע :

קאי הריבא דהיו הלווין מהמת נפשות דאית להו אמתלא ובג"ל. ומיושב קושיא הפ"י ובג"ל. ועדיין אפשר לומר דמיירי בהעדאה ע"פ וכדברי כח"ר. אמנם הגה בתו' (שבוטות ל"ז ע"ב) ד"ה ואין הקשו למ"ד שיעבדא דאורייתא היכא משכחת לה לשבוטת העדות ושבועת הפיקדון הא כל מלוה אפי' מלוה צ"ע אי"כ שפבד קרקעות. ותיירי שמחל בפירוש השיעבוד ע"ש. ולפי"ז בהפדשה דקרבן שבועה מיירי באי"כ שפבד קרקעות. אי"כ ע"כ הקרא דאם לא יגיד קאי ג"כ על תשומת יד באופן הג"ל. והנה כ"ז שייך שפיר אם נאמר דהקרא מיירי בעדות בשטר שפיר אי"כ לאוקמי כגון שהתמו עלמן על השטר שהיה כתוב בפירוש שלא יהיה לו שפבד קרקעות. ועתה אמרתי שהתמו באונס מהמת נפשות. וקמ"ל הקרא דאינס חוזרים ומגידים. אבל בהעדאה ע"פ הוא לעג"ד רחוק המליאות מאד שיטעו מחילה שפלוני חייב לפלוני באופן שלא יהיה לו שיעבוד קרקעות ולבסוף יחזרו ויאמרו שהיו הלווין מהמת נפשות. וכיון שהוכחנו דהקרא מיירי בעדות בשטר אי"כ מוכח שפיר דעל מעשה מהני אמתלא וכמ"ס באגרת הקודש. וכיון שכל הפלפול שלנו הוא לשיטת הרמב"ן ובג"ל. והרמב"ן ס"ל ג"כ דשיעבודא דאורייתא עיין בש"ך חו"מ סי' ל"ט. וא"כ מוכרחין אנו לומר ג"כ אליבא דהקרא מיירי בעדות בשטר ובג"ל. וא"כ לשיטתו שפיר קמה וגם נלכה הוכחתו הג"ל ודו"ק :

ולפי"מ יתיישב ג"כ מה שהקשה הש"ך שם ס"ק פ"א ח"מ"ס הרמ"א ואם יש שטר ביד המלוה נכצע וטול בו והקשה הש"ך דהא בבי' בשם המרדכי מבוחר דהמלוה טול בלא שבועה בו ע"ש. ולפי"מ"ס נוחא דהמרדכי מיירי בשטר מקיים. וכן משמע מלשון הב"י שם שכתב דהמרדכי מיירי בשטר אי משכון משמע דמיירי בשטר דומיא דמשכון והרמ"א מיירי בשטר אינו מקיים ולכך לריך המלוה ליצבע. ודוחק קלח :

אמנם באמת קשה לי לפי דברי החו"מ הג"ל דהיכא דאפשר דרו"ה לעשות תשובה לא שייך האמער. ולפי"ז יקשה לכאורה בכתובות הג"ל אמאי אין העדים נאמנים לומר אלוסיס היינו מהמת ממון ללישנא בתרא שם נימא שרו"ס לעשות תשובה ורו"ס שלא יתקיים מה שהתמו שקר. הולכ באמת ז"א דהא קי"ל בחו"מ סי' ל"ה דעדים שאמרו שקר העדו דאף שאינם נאמנים לפסול השטר מ"מ לגבי עלמא נאמנים וחיובים לשלם ללוה הפסדו ע"ש. וכבר מבוחר בחו"מ סי' ל"ז דנוגע פסול לעדות וא"כ לפי דבריהם שהתמו שקר בשביל ממון חייבים לשלם ללוה הפסדו ואין לך נוגע בעדות גדול מזה ולכך אין נאמנים. והא דנאמן לומר מויד הייתי היינו משני דאין סהדי דניחא ליה בכפרה. וזהו יתיישב קושיית החו"מ בכתובות שם שהקשו ללישנא בתרא אמאי לא נימא פלגיין דבורא והיו הלווין אבל לא מהמת ממון אלא מהמת נפשות ע"ש ולפי"מ"ס א"ש דכיון שהם נוגעים בעדות א"א לומר פלגיין דבורא ולחוק עדותם ועיין בחו"מ סי' ל"ד בש"ך ס"ק כ"ח. ותמלא כנרא כוז ממש עיי"ש :

אילם אחר כל הערה הזה לא נתיישב עדיין דלפי"מ"ס באגרת הקודש דדבר זה תלוי בשלגותא שבין ר"ע והכמים. ולר"ע דהילכתא כותיה הקרא דאם לא יגיד קאי אבל מילי. וא"כ נסתר ההוכחה הג"ל דאף דהכתוב דוהיה כי יאמס מיירי בעדות בשטר עכ"ל הכתוב דאם לא יגיד מלי איירי בעדות בש"פ ע"ש. מ"מ נלפעג"ד לקיים הוכחתו הג"ל :

דהנה עיין בחו"מ סי' שפ"ח סעי' ד' שיטת הרי"ף והרמב"ם דהיכא דאכסוהו לאחד עד שנשא ונתן ביד אפי' היה הלווים מהמת נפשות חייב לשלם וע"ש בש"ך ס"ק ק"ד דגם הרמב"ן וכמה גדולי הראשונים הסכימו לזה. ולפי"ז יש לשיין בעדים שהעידו שקר מהמת נפשות אם חייבים לשלם :

והנה הש"ך שם בש"ק כ"ז הביא בשם הרמב"ן והרשב"א והרא"ם דהיכא דהראה על ממון חזירו מפני אונס ממון פטור מלשלם. ולדעת הרא"ם גם הרמב"ם סובר כן והסכים עמהם הש"ך שם ע"ש. ולכאורה לריך להבין לפי"ז מדוע בעדים שאמרו שקר העדו מפני אונס ממון חייבין לשלם כדקיי"מ"ל בחו"מ שם סי' מ"ו סעי' ל"ז ובסי' כ"ט ול"ה ע"ש. וע"כ לריך לחלק ולומר דבשלמא באנס שלקח מעלמו אף שהראה לו מ"מ כיון דמה שהראה לו היה מהמת אונס והלקוחים היה ע"י האנס לכך פטור. אבל גבי עדים שהעידו שקר אף שהיה ע"י אונס מ"מ כיון שע"י עדותם הוכרחו הב"י לחייב את הנחשע לשלם הוה כאלו נשאו ונתנו ביד דהא נעשה מעשה על פיבס ועדיף מהא דקאמר בסנהדרין ל"ג ע"א גבי זוכה את החייב כיון דא"ל פטור אתה כאלו נ"ג ביד. ועפי"ז נלפעג"ד ליישב מה שהקשה בש"ך חו"מ סי' כ"ה סו' סעי' ג' אהרמב"ם והמחבר שכתבו ה"א דעשה בשקיל הדעת אף שהדין חוזר היכא דלא נ"ג ביד מ"מ חס אי אפשר לחזור חייבין לשלם. והקשה הש"ך מסוגיא דסנהדרין הג"ל דהיכא דחזיר לאו בלוס עבד ופטור מלשלם אף דא"א לחזור ע"ש. ולפי מ"ס ל"ק מויד דדוקא ה"ס דסנהדרין בא"י"ס דלא נעשה ב"ס מעשה ע"פ הוראתו שהיא ערפא דהא דהאבילה לפלגים היה ממלא ולא היה הבעה"ב מוכרה לזה ואלו היה קיים היתה כפורה לכך שפיר אמרין דלאו בלוס עבד אבל גבי דין שנעשה מעשה על פיו לא שייך לומר דלאו בלוס עבד דהא שיבא עבד. וזהו אפשר ליישב ג"כ תמיהת החו"מ (בספרות כ"ה ע"ב) שהקפי אמאי לא הוכיח הש"ס מאנשה שם ע"א בפירו שנסחט שלא ע"פ מומחה יקבר ותייב לשלם דהוה כר"מ דדאין דינא דגמרי ע"ש

ובזה היה נראה לכאורה ליישב קושיית הפ"י הג"ל שהקשה דלמא הקרא קאי על בלי אמתלא. דלפי"מ"ס על בלי אמתלא בלאו קרא דאם לא יגיד אינס נאמנים מטעם נוגעים בעדות ובג"ל. אמנם באמת כ"ז הוא בורכא דהא הטעם מה שהעדים חייבים לשלם הוא מטעם דינא דגרמי ודינא דגרמי לרוב הפוסקים הוא דרבנן ומדאורייתא אינס חייבים לשלם וא"כ אינס נוגעים בעדות מדאורייתא ואכתי אילערין קרא אף בלי אמתלא וא"כ קושיית הפ"י במקו"ע (ואולי כיון דבדיני שמים ודאי חייבים מדאורייתא מהש"ג כ"כ לנוגעין ול"ע) והנה כ"ז הוא לשיטת שאר פוסקים. אמנם כל הפלפול שלנו באגרת הקודש הוא לשיטת הרמב"ן דהא הך דינא דנעשה לא מהני אמתלא הרמב"ן הוא שחידש ע"ש בטור יו"ד סי' קס"ה והרמב"ן הא ס"ל דינא דגרמי הוא דאורייתא. וא"כ ע"כ הקרא דאם לא יגיד

דנשאלרו בתומה . ולפימ"ש אפשר דאף לרבנן דפליגי אר"מ בשאר גרמי מודו דהכא חייב לשלם דכיון דנשחט ע"פ אי"כ טובא עמיד ועדיף משאר גרמי :

שוב עינתי ומלאתי שהש"ך בעלמנו שם צ"ק ה' אות ה' הירץ כן לפי דרכו שם לקו' התוס' כמו שכתבתי . ושמחתי מאד ע"י שגונתי לדעתו הגדולה . ואף שהטור צ"י מ"ו הנ"ל כתב בשם הרא"ם דהא דהעדים חייבים לשלם היינו מבוס דינא דגרמי וכן כתב הרמב"ן הביאו הש"ך בחו"מ סי' ל"ח ע"י גלפגנ"ד דהיינו לאפוקי דלא הוה מייק ממש בידים אבל עדיף יותר משאר גרמי דכזה אף לרבנן חייבים וזה ברור לענ"ד :

ומעתה לפי מ"ש דלכך העדים חייבים כשארמו אלוסין היינו מחמת ממון משום דכיון דנעשה מעשה ע"פ עדותן וחייבו צ"ד להגחצב לשלם הוה כאלו נוי"ג ציד . ולפי"ז ה"ה כשהיו אלוסין מחמת נפשות חייבין ג"כ לשלם לשיטת הר"ף והרמב"ם והרמב"ן ושיעורו הג"ל . מיהו גלפגנ"ד דהיינו דוקא כשהעידו צ"פ דחייב שהעידו חייבו צ"ד להגחצב לשלם אבל אם חתמו על השטר מחמת אונס נפשות כיון דקיימ"ל שטר העומד לגבות לאו כגבוי דמי . אפשר דלא הוה כאלו נוי"ג ציד ופטורין לכולי עלמא . וראיה ברורה לזה שהרי הטור והמחבר צ"י מ"ו הנ"ל לא כתבו דהעדים חייבים לשלם רק באונס ממון . ואף דלפימ"ש אף באונס ממון הוה להם לפטור כיון דלא הוה כאלו נוי"ג ציד מ"מ לא גרע משאר גרמי ועדיף מהראש על ממון חזירו בלבד . ואפשר דהרא"ם הנ"ל ס"ל כהגמ"י שהביא הש"ך צ"י שפ"ח ס"ק כ"ב הנ"ל דבאונס ממון אף בהראש בלבד חייבין . ועוד אפשר לומר דעיקר חובן הוא אהא דקאמרי כ"י הוא זה דלא הו"ל לקיים התימתן רק הול"ל אלוסין היינו דאו היו נאמנין . ולפי"ז ה"ה דכתב ידס יולא ממקום אחר . וביאו העדים ואמרו שקר חתמו דלא קיימו התימתן פטורין מלשלם וקאת הוכחה לזה דלא כתב הטור ומחבר צ"י מ"ו הנ"ל דהעדים חייבין לשלם רק באין כ"י יולא ממקום אחר . ויהיה א"ך שיהיה לפיענ"ד ברור מה שכתבתי לעיל דנעוונת צ"פ חייבין לשלם אפי' היו אלוסין מחמת נפשות לכ"ע . ונא ידידי כה"ר לעיין בזה ואם הדבר כן קמה וגם לנזה הוכחתו הנ"ל מתק דכתובות דלפי"ז ליכא לאוקמי הקרא בעדות צ"פ דהא הוה נוגעין בעדות וע"כ מיירי בעדות בשטר ומוכח שפיר דהיכא דהוה מוכרחין על המעשה מהני אמחלל וכמוכן :

אחר כותבי כל הנ"ל מלאתי צ"י מהנה אפרים הלכות נוקי ממון סי' וא"י שדעת השואל היה לחייב המעידים שקר מחמת אונס גמור והוא ז"ל השגו עליו ע"ש שהאר"ך צ"י לפוליו . וכל מה שהאר"ך לא נתיישב דעתי מדוע לא נתייב את העדים מעט דהוה כאלו נוי"ג ציד כמו שהוכחנו לעיל . ועוד לא גרע לענ"ד מהא דכתב הש"ך חו"מ סי' כ"ה ס"ק מ"ה דהיכא דדן ע"י כפי' הוה כאלו נוי"ג ציד ואין לך כפי' גדולה מזו שפ"י עדותן חייבו צ"ד להגחצב לשלם . גם ראיתי שם שהביא בשם רש"ל שכתב דהמרדכי והגמ"י נסתפקו בעדים שחתמו שקר מחמת נפשות אם חייבים לשלם והם השינו עליהם ע"ש . ולענ"ד אפשר דהמרדכי והגמ"י ס"ל דהלכה כצ"ש דשטר העומד לגבות כגבוי דמי . ולכך מספקא להו . ועיין בשו"ת מקום שמואל שהראה פנים לפסוק כצ"ש בזה . ויש לפלפל בזה ובדברי הגאון במ"א הנ"ל ולא ראיתי להאר"ך מאפס הבריאות . ומעתה מה שראה מעכ"ת ללמד דאם חוזר ומניד לא שייך אלא מע"י מהא דנסהדרין דאם עשה חוזר מאי קעביד ושבו רבה לתרץ בזה קי' הפ"י ועפ"י בא מעכ"ת כ"י בקושי על הקדמונים והכל צ"ל לשלם נעוונת ונחמד ושפתים יושק . אולם לפימ"ש הכל ליתא כנ"ל וכמוכן :

במה שכתבתי ליישב דעת הרמב"ם מקושיית הפ"י דהיכא דאוחזק ע"י ע"א הוה חזקה גמורה ולכך מלקין ע"י

חזקה זו משא"כ גבי איז דלא הימני לכולה מילתא ולכך גם החזקה ע"י לא הוה חזקה גמורה . והקשתי לעלמי מהחזקה נדה דבעלה לוקה וכחצתי מסיס דהחזק ע"י מעשה . ומעכ"ת כ"י כתב דאין כ"ל כלל תירוטי דאם דבורה לא מהני מעט מעשה דעבדה ודאי ליכא מלקות עכ"ל . אמחלל מאד על ידידי דהא ע"כ מוכרחין אנו לומר כן לדעת הרמב"ן ורשב"א דס"ל דעל מעשה לא מהני אמחלל מדלקין עלה . ועל דבורה גרידא מהני אמחלל . וא"כ יקשה עליהם קושיית מעכ"ת . אע"כ דז"א רק דהטעם הוא דע"י המעשה נחזקו דדיבור יותר . (ועוד לפי פרש"י ושאר מפרשים דהחזקה נדה מיירי שראיה לזבשת צ"ג משמע דהאמת כן הוא דעל מעשה גרידא מלקין ל"י אף שלא אמרה צפני השכנים שהיא עמאה) ובוזה אודה ל"י ג"כ מ"ש מעכ"ת דברים דבריו דלדעתו עיקר הענין ל"ד כלל דכל עיקר דברי הקדמונים אפשר דלא שייך רק לענין שווי' הנפשי' חד"א דשם מעט נאמנות קאמרי קאמרי בסברא דהיכא דעביד מעשה מוכח הרבה לאמיתות הדבר לכך לא מהני אמחלל משא"כ לענין עדות חזין איכא דדיבור הוה עדות ולא מעשה עדות בכתב לא מהני וכשטר הוה שטמא דהוה כהגדה כד"ל אי"כ פשוט דכיון דאמחלל עקר לדיבור לא נשאר רק ההוכחה דמעשה ועדות לא מהני ע"פ מעשה עכ"ל בקי"ו . ולפימ"ש דע"י המעשה נחזקו דדיבור יותר אי"כ שווי' עדות לנאמנות . ולענ"ד גם הא דאמר ר"ל דשטר הוה כמו שנחקרה עדותן צ"ד הוה ג"כ הטעם כיון דעבדי מעשה מוכח הדבר לאמיתות הענין ולכך הוה כמו שנחקרה עדותן צ"ד . והא דלא מהני עדות בכתב עמא אחרניא איכא בהא מילתא . ולא ראיתי כעת להאר"ך בזה :

בזה שפלפל מעכ"ת כ"י שהכמה וכתב להלך דכלל דכיון שהגיד לא שייך אלא בעדות ובאמרה א"א איז לא הוה צדד עדות רק מעט שווי' נפשה חד"א ובוזה לא שייך כלל דכיון שהגיד דלא שייך אלא בעדות . ידידי גם אנכי בענייני כוונתי לזה יתחול מעכ"ת לעיין עוד הפעם במכתבי הקודם דכ"ה העולה מכ"ז כו' כתבי בן שני הא"י עיגול וז"ל ואולי אפשר לענ"ד דבקרר דאם לא יגיד כתוב והוא עד משמע דדוקא בהגדת עדות קפיד קרא דלא יחזור ויניד אבל היכא דלא הוה מעט עדות לית לן ילפיתא דלא יחזור ויניד ולכך מהני אמחלל עכ"ל שם . אלא שמעכ"ת כ"י הוסיף דגם בהא דקיימ"ל ע"א נאמן באיסורין ג"כ לא הוה מעט עדות אלא מעט נאמנות שהאמינה אותו הסורה . אולם אנכי לפי קע שכלי נעיתי מזה דאל"כ הא"ך אמר ר"פ (בשבוטות ל"ב) הכל מודים צעד מיתה הא לפי דעת מעכ"ת גם עד מיתה לא הוה מעט עדות אלא מעט נאמנות כיון דילפינן לכל איסורין מנה ואל"כ לא קאי ע"ז הקרא דאם לא יגיד . ולענ"ד נראה לפי פשוט הענין דכל מילתא דצעינן הגדה ילפינן מעדות דלא יחזור ויניד ובאמת לא זכיתי להבין טומק כוונת מעכ"ת כ"י שכתב דבין בהא דקיימ"ל ע"א נאמן באיסורין ובין בגדה לא בזה מעט עדות רק מעט נאמנות ולכך באמרה עמאה איז מהני אמחלל ולא שייך בזה כיון שהגיד כו' עכ"ל בקי"ו . ולפי"ז לא הננתי מאי מספקא ליה בתיבות שם באמרה עמאה איז אם מהני אמחלל וראיתי שמעכ"ת דהק בזה מאד . וכתב דהאיכעיא הוה דתגה הסורה נאמנות מקרא דוספרה אי הוה צדד עדות אי מעט נאמנות לחודא ע"כ ולא ידעתי דאף אי נמא דהוה צדד עדות עכ"פ ודאי לא עדיפא מע"א וצ"א כתב ג"כ מכ"ת דהוה מעט נאמנות ולא מעט עדות . וא"כ מהני אלא ג"כ אמחלל וא"כ מנ"מ תיתי מהי תיתי . אולם לפי מ"ש באגרת הקודם ליישב דברי הש"ס הנ"ל הכל יחא :

במה שפלפל מעכ"ת כ"י שהכמה ליישב דברי הרמב"ם מקי' הפ"י ואעתיק לשונו בקי"ו דכל איסורין שבטולם דקיימ"ל ע"א נאמן מהני הנאמנות אף למלקות דאמרינן לכולה מילתא הימנה רחמנא . וגם נדה דאית לן מקרא דוספרה אמרינן דזה

דהא דנאמנת על עימאתה מדאורייתא היינו משום דשוויי נפשה דה"א. מ"מ וכי עדיף גבי אב שחין שום סברה שיהיה נאמן ואפי"ה אמרינן דכיון דסימניה רחמנא הוה נאמנות גמורה ולא מהני אמתלא. א"כ כש"כ גבי גדה דמוכה דסתורה האמניה על עימאתה. ואיכא ג"כ סברה מעליא שיהיה נאמנת משום דה"א בודאי לא מהני אמתלא. ואפי"ה חזין דמהני אמתלא. וא"כ כש"כ גבי אב. והקושיא במקומה עומדת. אולם לפי"מ הקושיא מעיקרא ליתא. גמר החשבה נאכד מאי וקשה עתיקא ה' יחזיר לי אבידתי ויחזיר עמי במאור תורתו:

סימן יד

החובה'ש לכבוד יד"ה ויד"ג ה"ה הרב המופלג הר"ף
ישנן. וזה רענן. בבבבא. ישרה. נחית לעימקא דרונא
במפלג בקט"ה מ"ה יצחק בנימין וואלקר ג"י
דיין מצוין דק"ל טאורראג.

אחדשה"ט אודיעהו אשר גיב"ק לנכון הגיעני זה היום ימים
ובתוכו רלף ארבה בחקירות ובדיקות אבד בדיק
לן מע"ל בדבר הד"ת שהיה בין ר"א ובין הקל"ן ר"מ מבאמלאך.
ומעכ"ת ל"י העלה ע"פ עומק שיונו לזכות את ר"א הנ"ל בכל
פעטותיו ומפך למען לזקן לשמוע את דעתו העני' בדון זה. לזאת
אמרתי להשתעשע עם מעכ"ת ל"י קלת באריכות. ונא יד"ג
לכל להתרעם עלי על שניטית מדבריו בדון הנ"ל כי כן דרך
הסורה זה בוגס וזה סותר זה הולם וזה פותר עד שמנולא רווחי
שמעתתא. ומני ומניה הסתיוס הלכתא. ומאוד הנקשה להבין עין
שיונו בדברי בכמות ואיכות ולהביט דעתו בכל מ"ש. ומ"ה אבאלה
עור שלא אכפל בהלכה ג"ע ואנ"י:

והנה נעתיק בקיצור שורש הענינים שנינוסם בכדי בלזה גסוס
משרת דברינו. הנה ר"מ הנ"ל הראה לפנינו שני פטרות
השטר הראשון הוא אשר נכתב הענין שנינוסם בר"מ הנ"ל
הסחייב א"ע בקנא"ס כד"ת למסור לר"א הנ"ל את הוועקסעל שיש
לו על חזון אחד ע"ס קרוב לאלף רז"כ בכתו"ס החוק. ונגד
זה הסחייב א"ע ר"א הנ"ל ליתן לר"מ דיקאמענט [על הכנסת עיר
אחת אשר שייך לר"א הנ"ל הנמסר לו ע"פ עקדאוויזט מאדון
אחד] ע"ס שבעה מאות והמסוס רז"כ על ריוח ששה למאה לשנה.
ושיקבל ר"מ מהכנסת העיר הנ"ל במשך שבעה שנים את כל
הסך הנ"ל וכל ההולאות הפרזימינאל על ר"א. ואחר כמה זמנים
שנגמר הדבר ונכתב השטר הנ"ל שנינוסם בא ר"מ הנ"ל לקיים
הענין והזר בו ר"א הנ"ל מכל הנ"ל ולפי דבריו ר"מ עלה לו
אז כבר כמה הולאות ע"ז וחצב את ר"א או לדון וסידר ר"א
מללכת עמו לד"ת. ואמר לו ר"א לר"מ אס ירצה לקבל מאתו
דקומענט ע"ס ששה מאות חמשה ושבעים רז"כ או יקיים הענין.
ומהמת שר"מ הו' מיכרה לזה הנ"ל נתרצה למעשו ולפי דבריו
ר"מ מסר אז מודעה בפ"ש איך שאינו מוחל לו רק בא"כ
יתבע אותו. ור"א הנ"ל השיב אמת שכדבריו כן הוא שחזרתי
מעסק הנ"ל איך לא תבע אותו לד"ת ולא היו לו או כלל הולאות
רק שמעלמו נתרצה לפחות מסך המפורש בשטר הנ"ל. והנה
עתה כבר הלפז ועברו קרוב לשבעה שנים ממת שבעה ציניוס
עסק הנ"ל. ור"מ הנ"ל קיבל מהכנסת העיר הנ"ל קרוב לכל
הסך המבואר בהדיקאמאנט שתי. ועפ"י הדברים האלה הנ"ל
נתעלמו שניוסם לדון. ר"מ הנ"ל תובע מר"א שישלם לו את
הסך שהחסיר לו בעד דקומענט נוספי השטר הראשון היינו
חמשה ושבעים רז"כ ועוד חמשים רז"כ ההולאות שהיו לר"א הנ"ל
ליתן כמבואר בשטר הראשון. ואחר החזרה הוכרה הוא ליתן.
ור"א הנ"ל השיב כנ"ל ועוד תובע ר"א הנ"ל מר"מ את כל סך
הפ"ט שקיבל ר"מ במשך הנ"ל באמרן שהוא ריבית קטנה כיון
שבהדוקאמענט מפורש שסך ששה מאות וממשים היא קרן ופ"ז
ישול ששה למאה וכן מפורש בהשטר ראשון שיתן לו דקומענט
ע"ס כך קרן על ריוח ששה למאה. וא"כ היו לו צ' השעמות

ג"כ מגדר ע"א נאמן באיסורין וליח בזה שום חידוש בו ומדהוינן
דהאמניה תורה לאשה על עממה הא אדס קרוב אלל עלמו
חזין דבאיסורין לא בעי רחמנא עדות וגלי רחמנא בנדס ומניה
ילפינן לכל איסורין. וזוה מסורץ קושי' החוס' (גיטין ב"ב)
דבלאו קרא הו"א הא דע"א נאמן הוא מעטס עדות דלא אמרינן
אדס קרוב אלל ממנו אכל גבי גדה דאדס קרוב אלל עלמו לא
מהימנא לכך אינטריך קרא. אכל בקידושין גבי אב שאמר
קדשתי את בתי דקי"מ"ל בדבר שבטרוס צעו שניס והכא גלי
רחמנא דאב מהימן בזה פלוגי חו' לכולה מילתא הימניה רחמנא
או לא. ע"כ. וכל דבריו בישוב דברי הרמב"ם הוא עפ"י הדרך
שכתבתי גם אני לתרץ דברי הרמב"ם דגבי ע"א הוה נאמנות
גמורה ולכך גם החוקה ע"י הוה חוקה טובה משא"כ גבי אב
כמ"ס באיגרתו הקודס. רק שמעכ"ת כ"י הוסיף בהסברת הדבר
דלכך גבי אב לא הוה נאמנות גמורה משום דהוה חידוש גדול
דהוה דבר שבטרוס. אמנש לדידי חזי לי דברי החוס' ישינוס
(בכתובות כ"ב ע"א) ד"ה 'מנין לאב' שהקשו אדרבה למ"ל קרא
דאב נאמן הא דבר שבידו הוא ואף שחירטו דלא הוה בידו
כ"כ מ"מ חידוש גדול לא הו'. ועוד אמאי לא נימא גם גבי אב
דכיון דגלי רחמנא דאב מהימן לא היה מעטס עדות רק מעטס
נאמנות ולכולה מילתא הימניה כמו גבי גדה לדברי מעכ"ת.
ועוד אמאי לא נימא גם גבי גדה. כיון דכלל דוכחא קיימ"ל
אדס קרוב א"ע. לא לכולה מילתא הימניה כמו גבי אב לדברי
מעכ"ת. אולם קלת יס ליישב זה דעיקר קרא דוספרה אתא
להתירה דסמכין עלה דספרה ז"ל ועבלה ע"כ איכא למימר
דלכולה מילתא הימניה משא"כ גבי אב דבאיסוריה הימניה.
אולם בלמת ז"א דאיכא למימר הא דסימניה רחמנא
להיתרה היינו משום דגם הא דהיתה מקודס עממה
היה ג"כ עפ"י עממה שאמרה שראתה וכיון דלא היו
נאמנות גמורה לכך מהימנה גם להתירה ועפ"י יתייבש
קושיית החוס' ציבמיה פ"מ ע"א ד"ה צרי לי כו' שכתבו י"מ
דגמרינן מנדה מוספרה לה. וא"ת א"כ אפי' איתחוק איסורא
נמי ואומר ר"י גדה נהי שעכשו ראתה מ"מ לא איתחזיק
שפתאה לעולם עכ"ל. ואנכי בעניותי לא הבנתי תירוטו דהא
הינה שנאמנת על ספירתה ז"ל אכל על עבילתה למה מהימנא
הא איתחזקה לעממה. גם לא הבנתי מה שהקשה הרי"ב"א על
דברי הסו' הנ"ל דאיך אפשר למילף שאר איסורין מנדה הא
איכא למימר שאני גדה דא"א בענין אחר ולפי"מ י"ל דעיקר
הלימוד הוא מהא דנאמנת על עבילתה. אולם לפי מ"ש לעיל
קושיית הסו' מעיקרא ליתא דגם גבי גדה לא הוה חוקה גמורה
כ"א ע"י עממה ולכך איכא למילף שאר איסורין מנדה רק איכא
דלא איתחזיק איסורא כנדה. ועיין בסוף האיגרת:

ובנה יתייבש לפענ"ד קושיא חמורה שהקשה הגאון בקא"ח
על ספיקו של הכמי פריבונלא הובא בספר המדה שלמה
בתה"ע"ז כו' כ"ו שנסתפקו באב שאמר קדשתי את בתי אס יכול
לחזור באמתלא ובתנו דאף דבאשה שאמרה א"א אני יכולה לחזור
באמתלא. היינו משום דתחילת נאמנותה לא היה רק משום
שוויי נפשה דה"א אכל גבי אב נאמן מדאורייתא י"ל דשוב לא
מהימן לחזור אפי' באמתלא דכיון שהגיד שיב אינו חוזר ומניד
(מזה יראה מעכ"ת דשפיר כתבתי דכלל מקודס דבעינן הגדה
שייך הכלל דכיון שהגיד ולא כדעת מעכ"ת כ"י) והקשה עליהם
הגאון בקא"ח דהא מוכח משוגיא שס דאפי' איכא דהוה
נאמנות דאורייתא מהני אמתלא. דהא בלשה שאמרה עממה
אני אע"ג דנאמנת מדאורייתא מוספרה לה ואפי"ה מהני
אמתלא. ותירץ הגאון הנ"ל. וכונת תירוטו הוא כך.
דמוספרה אינו מוכח רק דנאמנת על ספירתה והא דנאמנת
נול עומאתה אינו אלא משום שוויי נפשה דה"א דהא כל הנשים
בחזקת עברה לבעליהן. ותירוטו לענ"ד אינו מובן דאף דהכתוב
דוספרה לה קאי על טהרתה מ"מ ממילא מוכח דנאמנת על
עימאתה דאלה"כ למה לריביה כלל לספירה. דאף דאיכא למימר

שם שיש בו ריבית - ור"מ הרחה לפניו הדקומענט והשער הראשון .

(א) הנה מע"ל כ"י כחצ בפשיטות דעודא הג"ל דמי לדין המפירש בחורמ ס' ר"מ צמי שערות הוצאות על דהא דהא דעל פני את הראשון כו' . ולע"ד פשוט דלא דמי דהא מבוחר שם דוקא שאין שום יפוי כח צהשני יותר מבהראשון או אמרינן דיעל כו' מש"כ צ"ד שהשער השני דהיינו הדאקומענט יש בו יפוי כח גדול כי הוא העיקר עפ"י דיניהם . וכמו שנתחייב א"ע ר"א הג"ל ליתן לו דאקומענט כפי הזקקין וא"כ אין לך יפוי כח גדול מזה . ושער הראשון הוא ג"כ שפיר מחזיק ר"מ הג"ל . דהא עדיין לא שילם לו ר"א הג"ל רק החזי מהחוב שהתחייב א"ע בשער הראשון נגדו וע"כ לא קאמר סרין [הוצא בהג"ס ס' שם] דלמ"ד אודו' אודו' לי' אש בשער הראשון כתיב שדה שלימה ובשער השני חזי אוחה שדה . דיעל שני את הראשון אלא דוקא צנונא הג"ל דבשער הראשון קיה כל השדה . וא"כ למה היו לי' להלוקח לעול שער השני . ורק על חזי שדה . או אמרינן ע"כ דשער הראשון מוזיקוף הוא . מש"כ אש היה שער הראשון שער חוב שהתחייב א"ע למכור לו שדה שלימה . וא"כ נתן לו המוכר שער מכירה על חזי שדה בכונן זה צרור לדעתו . דלא יאמר סרין דיעל את הראשון ועודא דידן דמי ממש לזה . וע"כ שפיר תובע ר"מ את ר"א ששילם לו את הנשאר עליו בהחוב מכפי המבואר בשער הראשון ומכ"כ לפי מה שאכתוב להלן אי"ה דהף אש הו' ר"א נותן לר"מ דאקומענט על כל הסך המבואר בשער הראשון ג"כ היה מוכרה ר"מ להחזיק בשער הראשון אללו . וא"כ בוודאי לא שייך בזה דין דיעל שני את הראשון . ולפלא צעמי על כ"ת שכתב דבריו בלי עיון :

(ב) אכונם או איכא לדמוי' הך דינא . לכאורה להא איכא לדמויה . לדין המבואר בחו"מ ס' פ"ה והוא (מכתובות ק"י) פלוגתא דאדמונ ותבמיס דיוכל הוא שיאמר אלו חייב הייתי לך למה מכרת לי את השדה ע"ש . וא"כ לכאורה ה"נ יוכל ר"א לאמר לר"מ אש לא נתרית על מקח השני למה מסרת לי את הווקסעל שלך . כיון שהיית עדיין מוחזק בו . אבל באמת זה אינו . חדא דיוכל ר"מ לאמר יראתי שלא תחזיר מכל העסק ואתה לא רית לילך עמדי לד"ת לכך הוכרחת לקבל מאתך וע"ש צמ"י ב' בהג"ס . אך לפי"ז ה' לריך ר"מ לזרר שר"א היה מסרב מליך לב"ד או שידוע שהוא אלם צעירו . אבל באמת אי"א לריבין לכל זה . דהא ר"א אינו עושן שר"מ מחל לו בפירוש המקח הראשון רק שאומר שזה שמסר לו הוועקסעל שלו אף שלא ריתו ליתן לו כפי המקח הראשון מסתמא נחלטה על מקח השני ומחל לו הראשון ולפי"ז נראה לפענ"ד דיוכל ר"מ לתבוע הכל אפילו בלא מודעה כלל . ורא"י לזה דהנה (בצ"מ נ"א ע"א) בההוא גברא דנקט וורשמי לזבוגא והו' שווי חמשא וקרי שתא וחי' הו' יהיב לי' חמשא ופלגא הו' שקיל אתה ההוא גברא אמר אי יהיב לי' חמשא ופלגי הו' מחילה אתן לו שיתא וההבני' לדינא אתה לקמי' דרבא אמר ל"ש אלא בלוקח מן הסגר אבל מצע"כ אין לו עליו אונאה . ולכאורה נראה דאפשרי' רבא להאי גברא וא"כ נחזי אן היבא מיירי אי גילה הלוקח דבר זה לפני עדים שלכך הוא נוקן לו שש ע"מ לתבוע ח"כ אונאתו א"כ אמאי אפשרי' הא ע"כ לא אמרינן דבלקח מצע"כ אין לו עליו אונאה אלא היבא דידע הלוקח שהמוכר הוא צע"כ ומנא דביחא יקורא עליו ובמש"כ הרא"ש שם וכן הוא בש"ע חו"מ ס' רכ"ו או אמרינן דהלוקח מחל לו . וא"כ זה שגילה לפני עדים שאינו רוצה למחול לו לכל הפחות הו"ל לרבא לבטל המקח ולא להפסידו לגמרו . אש"כ דמיירי שלא גילה זה לפני עדים . רק שהלוקח צעלמו אומר שאחת היה כוננתו ויכר הדבר דהא אין מדרך ב"א ליתן להמוכר כמה שהוא מבקש בלי כסיון אולייתננה בפחות . ולפי"ז היה לו לרבא לפסוק דאפילו אש היה תגר אין לריך להחזיר לו כיון דידע הלוקח שיש בו אונאה שתת ואפ"ה נתן לו וע"כ דמחל

לו או מתנה בעלמא יהיב לי' . אש"כ דמזה שנתן לו המעית אף שידע דחית ב"י אונאה אין ראה כלל דמחל לו דיוכל הוא שיאמר מפני שהיית רוצה בחפץ זה לכך נתתי לך כמה שבקשת אבל האונאה לא מחלתי לך . וא"כ ה"נ יוכל ר"מ לאמר דמפני שהיית רוצה בעסק זה מסרתי לך את הוועקסעל . אבל החייב שנתחייבה נגדי לא מחלתי לך ואיני לריך למודעה כלל . וע"י צמ"י פ"ה סעיף א' בשמ"ע ובהגהות ח"ל שם צמ"י :

(ג) אחר שכתבתי כ"ז חשתי ומלאתי ב"ס מתנה אפרים הלכות אונאה ס' י"ט שהציא בשם הס"ח דהבא מיירי שגילה זה לפני עדים והוא ז"ל הסיג עליו מצע"כ שכתבתי דא"כ אפי' בלוקח מצע"כ נמי חית לי' אונאה ומפני זה הכריח דמיירי שהלוקח צעלמו אומר כן . וע"ש מה שפילפל בזה וחולק שם . ולמה שכתבתי אין לורך לחולקו רק כיון דאיכא למיתלי' בלכך יהיב לי' שר"ה בקיית הספך . לא אמרינן מתנה בעלמא יהיב לי' . אולם אמרתי גאון כפ"ה אמר מולתא מהוייבין אנתו למשכמו נפשוין אדרס ולחרץ את דבריו . ע"כ אמרתי דעדין איכא למימר כדעת הס"ח דמיירי שגילה כן בפני עדים ואפ"ה לא קשי' אמאי אפשרי' רבא וכו' . דאויבא למימר דהני קאמר לי' רבא דהף שגילה זה לפני עדים דדעתו לתבוע אונאתו . ע"כ הוא שקר רק שבלבו היה למחול לגמרי . דאל"כ למה נתת לי' ששה ומה שאמרת מפני שהיית חפץ במקח . ז"א . הא כיון דצע"כ אין אונאה א"כ אף שהדן עמך שהוא מיכרת להחזיר לך אונאתך מ"מ אש ירצה המוכר יוכל לבטל המקח כיון שהוא צע"כ . וא"כ אין לך אמתלא ע"ז שנתת לי' המעית צמ"י שיקיים המקח וא"כ כיון באתה בעלמך אומר שר"ה המקח אן כהדי שמתחל לו את האונאה . וע"כ מיכרתין אנו לימר כן דאל"כ למה אפשרי' רבא לגמרי' הא הטעם דבלקח מצע"כ אין דין אונאה משום דמנא דביחא יקורא עליו ואינו רוצה למיכרס בפחות . וא"כ הבא דהיה ידוע דאי היי נותניס לי' ה' ופלגא הו' שקיל . לכל הפחות הו"ל להחזיר ההני זוז . אש"כ כיון דלא היה להלוקח אמתלא על שנתן לו המעות אמרינן בוודאי מתנה הוא דיהיב לי' הכל וכנ"ל . ועוד אפשר לאמר לדעת הס"ח דבאמת לא אפשרי' רבא בלוס רק דהני קי"ל כיון שהוא צע"כ אין שייך בו דין אונאה . וא"כ אף שגלית לפני עדים שאין אתה מוחל לו מ"מ א"ל להחזיר לך האונאה כדן אונאה שתות כיון שהוא צע"כ רק שאחיה יכול לבטל המקח . ועכ"פ יהיה איך שיהיה נלפענ"ד צרור דא"ל כהן כלל מסירת מודעה ועיון בהגהת ח"ל דלעיל וכאן ג"כ יש לו אמתלא טובה ודוק :

(ד) והנה כ"ז כתבנו אחר שר"א לא טען שר"מ מחל לו בפירוש . ונלפענ"ד דהף אי הו' טען שמחל לו בפירוש מ"מ כיון שר"מ מכחישו אינו מהוייב רק ליטבע נגדו היבא שטען השבט לי' כבח"מ ס' פ"ב סעי' ד' . וזכר יש פלוגתא ע"ש בצמ"י י"א . והנה בש"ע ס' פ"ה הג"ל לא ביאר לנו המחבר שם סעיף א' איך הדן אש טען מחלת לי' אש כמא דתלוי בפלוגתא הג"ל . או אפשר כיון שיש הוכחה טובה דלמה מכר לו את השדה כ"ע מודו דמהני טענת מחילה . וכן נראה קל"ט מן הסברא וא"כ אי הו' אמרינן דכ"ד דמי להך דס' פ"ה וכנ"ל היה ר"א נאמן בצענתו . אך לפי מה שהעלתי שאין כאן שום הוכחה . א"כ כ"ד תלוי בפלוגתא הג"ל וכנ"ל . הגה"ה (*) העולה מכל מ"ש דלענ"ד זכה

(*) וקנה ל"ע שם דהא הך דינא ר"מ צעענטו והיינו אש לא טען ר"א דס' פ"ה ש"ס מפירש שמחל לו בפירוש . ואש יטען שמחל כחובת שם בלי שם חולק לו בפירוש מהוייב ר"מ ליטבע נגדו דבחרתא דביצי זוזי והדר כתבי שטר' יכול הוא שאמר אלו חייב הייתי לך כו' ואפ"ה שאין ק"ס מייעיל בשער . לדידן הו' הפיל המחבר שם ב' דעוה לן השער הראשון וכחוב בלשון חוב שהתחייבו שניהם א"ע בקנא"ש לקיים ומאי נהא בך דנא דס' את הטען וא"כ חל עליהם החוב ר"מ הג"ל בפני בערות כו' ואין יכולים לחזור בהם . ומ"ש ידונו

עוד דכ"ז שלא מסר לו ר"מ את הוועקטעל מיקרי עסקין בראתו ענין ויכולין לחזור בהם תמה אני אם יאלו דברים אלו מפיו ואין לורך להשיב ע"ז כלל :

(ה) ומעתה נבוא לטענה שיהי
 שתבע ר"ח מר"מ את הפ"ע שלקה עפ"י הדאקומטענט. והנה ביו"ד סופ"י קס"ט סעיף כ"ה בהגה"ה ואם יש שטר ביד המלוה. המלוה כשבע ונטל וע"ש ב"ש דהיינו כשעוין בהיתר עשיתי עמך והנה היבא דהריבית מפורש בשטר אי נאמן לאמר בהיתר עשיתי עמך ומה שכתב בלשון ריבית הוא אימר המתלה שהיה מוכרה לכתבו בלשון ריבית כג"ד לא נתבאר בשום מקום האין הדין עשה. ולכאורה נראה דבזה הלוה נשבע ונפטר דיון דהריבית מפורש בשטר א"כ איתרע

דמיל להד מ"ד סס ארזוי אורי לי והיינו לאמריק מוויק הוא ומשמע סס דאפי' בלו סוס עשה חק עשיתן לי מוויק הוא ולפי הנראה ב"ד דכ"ז פ"ה הוי יותר אומדנא דמוכה דבעל שטר מוכר דב' שטרות ולענין נראה דבתחת הר"ח דכ"ל ב"ד דכ"ז דפי' פ"ה לא אמריק מוויק לביטתו אולי הפסק ב"ד דב' שטרות כמ"ד חלוי חלוי ולא אמריק מוויק משום אומדנא. ולפי"ז יב לאמר דגם רש"י ספי' ב"ד דכ"ז פ"ה והלוה עוין מוויק או פרוע הוא אין טוונתו לכ"ע רק ככתב זה לכל מה בראית לי דהיינו לרפס לטעל אפי' בעינת מוויק. ולרב ח"א אינו נאמן אלא בעינת פרוע ולא במוויק. ולפי"ז ל"ע על התבאר כפי' פ"ה הנ"ל בהב"א ב' דיות בזה ולפי"ז ל"ע ולפ"ה לא שיערו האחרונים מזה :

לא יגיד קאי על בלי המתלה דבזה בלא"ה"כ אין נאמנים מטעם הנ"ל. ומעשה אם נאמר דאף היבא דהיה מוכרה על המעשה לא מהני המתלה למ"ל קרא דאינו חוזר ומניד הא כיון שהתנו עלמן על השטר אין לך מעשה גדול מזה ואל"כ חוזרת הקויסא לתקומה קרא למה ח"ע"כ בדעת הב"ח דהיבא דהיה מוכרה על המעשה מהני המתלה אלא דבעדות גז"כ הוא דאינו חוזר ומניד :

אולם עדין איבא לתדמי הוכחה הנ"ל דלוי הקרא דאס לא יגיד דאינו חוזרים ומנידים קאי אהיבא דהעידו בע"פ דלא עשו העדים מעשה וספיר לר"ך קרא :

(ז) אמנם לענין נראה דע"כ הקרא איירי בעדות בשטר דהנה בב"מ ג' ע"ב בתוס' ד"ה ומה אם יל"ה הקשו והא אין אדם מביט עלמו רשע וסורן דרול"ה לעשות חטובה בו. ולפי"ז לכאורה קשה בכתובות הנ"ל אחיזי אין העדים נאמנים לומר אנוסין היינו מהמת ממון לביטא בתרא סס נימא שרואים לעשות חטובה שלא יתקיים מה שהתנו סקר. ולישב זה נראה דהא קי"ל בתו"מ סו' ל"ז נוגע פסול לעדות ומבאר בתו"מ סו' ל"ח דבעדים שאמרו סקר העדו ח"ך שאינם נאמנים לפסול השטר מ"מ לגביה עלמן נאמנים ותייבין לשלם ללוה הפסידו. ולפי"ז נימא דלפי דבריהם שהתנו סקר בשביל ממון הייבוס לשלם ללוה ואין לך נוגע בעדות גדול מזה ולכך אין נאמנים. ומה שתירצו תוס' הנ"ל דנאמן שלא להביא קרבן היינו מפני דאין סהדי דנימא לי' בנפרה. ובזה יתייבש קושי' תוס' בכתובות סס שהקשו לביטא בתרא אחיזי לא נימא פלגינן דיבורא בו' ע"ש. ולפי מ"ש ח"ש דכיון שהה נוגעין בעדות. ח"א לומר פלגינן דיבורא ועיין בתו"מ ב"ש"ך סו' ל"ד ס"ק כ"ח סברא כזו. ובזה היה נראה לכאורה לישב קו' הפ"י הנ"ל שהקשה דלמא הקרא דאס לא יגיד קאי על בלי המתלה. דז"א דעל בלי המתלה בלאו קרא אינו נאמנים מטעם נוגעין בעדות. אמנם כ"ז הוא צירכא דהא הטעם מה שהעדים הייבוס לשלם על מה שהעידו סקר הוא מדעי דגרמי. ודניא דגרמי לרוב הפוסקים הוא דרבנן ומדאורייתא פטירין. וא"כ מדאורייתא אינו נוגעין בעדות. ואכתי אילעך קרא ח"ך על בלי המתלה ולפי"ז קושי' הפ"י קמה שפיר [ואולי כיון שבדיני שמים ודאי הייבוס מהשבי ג"כ לנוגעין ול"ע. וק"ש אי הוי נוגעין מטעם השם תערומתן] והנה כ"ז הוא לשיעת סאר פוסקים. אמנם כל הפילפול בלנו הוא לדעת הרמב"ן דהא רק דיבא דמעשה לא מהני המתלה הרמב"ן הוא שחודש ע"ש בסור יו"ד סו' קפ"ה ולשיעת הרמב"ן דינא דגרמי הוא דאורייתא ע"י בתו"מ סו' ספ"ו. וא"כ לדודי' ע"כ הקרא דאס לא יגיד קאי אהיבא דאית לכו המתלה שהיו אנוסין מהמת נפשה ונכ"ל. ומיושב קישית הפ"י הנ"ל. ועדין אפשר לומר דמיירי בהעדאה ע"פ ונכ"ל :

אמנם תוס' בשיעור ל"ז ע"ב הקשה למ"ד שיטתא דאורייתא בו' הא כל מלוה אפילו ע"פ הוי טעמו קרקעות בו' וסירלו דמיירי שהתנו בפירוש שלא יהיה לו שיעבוד נכסו ע"ש. והנה הרמב"ן הוא מכה הסוברים שיטתא דאורייתא ע"י הו"מ סו' ל"ע ב"ש"ך ונ"ל לדודיה ג"כ תי' תוס' הנ"ל. ולפי"ז כיון דגמריק בשבועות ל"ג ע"ב מגז"ש דאו אין שבועת העדות מפקדון ע"ש ובפיקדון כתיב תשומת יד. וא"כ הקרא דאס לא יגיד מיירי ג"כ בתשומת יד. וע"כ באופן הנ"ל שלא יהיה לו שיעבוד קרקעות כנ"ל. והנה כ"ז שייך שפיר סס נאמר דהקרא מיירי בעדות בשטר מיירי שהתנו עלמן על השטר שהי' כתוב בפירוש שלא יהיה לו ש"ק. ועתה אומרים שהתנו סקר מפני אונס נפשות. וקמ"ל הקרא דאינו חוזרים ומנידים. אבל אם נאמר דהקרא מיירי בעדות בע"פ הוא לענין החוק המליאות. שיעידו מתחילה שכלו הייב לפלוני באופן שלא יהיה למלוה שיעבוד נכסו ויחזרו ויאמרו שהיה אנוסין מהמת נפשות להעיד כך. וע"כ הקרא קאי על עדות בשטר ונכ"ל וא"כ מוכח שפיר דעל מעשה מהני המתלה ונכ"ל :

(י) אמנם זה לי יותר משנה שהארבתי בהשוכה אחת. והבאתי ק"ת רא"י לדעת הב"ח הנ"ל מש"ס (כתובות י"ה ע"ב) דפר"ך רבא סס כ"כ בפשוטות כל כמיניה כיון שהניד שוב אינו חוזר ומניד. ולכאורה קשה מנ"ל לרבא זה דלמא הקרא דאס לא יגיד דאינו חוזר בו' קאי אהיבא דאין לעדים המתלה אבל היבא דאית לכו המתלה כי הכא דאמרי אנוסין הייב מהמת נפשות בהמת נאמנין. שוב מלאתי להגאון בעפ"י שטמא ע"ז וכשאר בל"ע. ולענין נראה לישב דרבא לשיטתו דאית ליה סנהדרין ע"י ע"כ דא"ח מע"ר. ולפי"ז ליבא לומר דהקרא דאס

שטרא ואין מועיל בו שום המתלה. אבל אחר העיון נראה דזה חלוי בפלוגתא שבין האחרונים ביו"ד סו' קפ"ה באס נראה לזכשת בגדים המיוזתים לגדותה כו' והש"ך הביא סס בשם הב"ח דהיבא דהיתה מוכרתת על המעשה מהני המתלה והתב"ש ביו"ד סו"ס"י א' השיג ע"ז וכתב דמראית הרשב"א ופאר פוסקים משם מוכח דאף היבא דהיתה מוכרתת על המעשה ג"כ לא מהני. דהא ראיתם הוא מקדושין פ' ע"א הוחזק נדה בשבועותיה בעלה לוקה עליה. ואי ס"ד דמהני המתלה על מעשה אחיזי לוקה אולי אית לה המתלה. וא"כ ממילא מוכח דאף היבא דהיתה מוכרתת על המעשה ג"כ לא מהני. דאל"כ עדין קשה אחיזי לוקה אולי היתה מוכרתת על המעשה עכ"ל בקי"ור. וא"כ לדעת התב"ש הנ"ל גם הכא לא מהני המתלה דהא אין לך מעשה גדול מזה שכתב שטר והתמים עדים ליקח ריבית ואדרבה איבא כאן ק"ו ומה לענין מלקות דשייך ק"ת בזה ושבטו וכו' והלילו בו' לא מהני המתלה מכש"כ לענין ממון סקל. ולדעת הב"ח גם הכא מהני המתלה. והנה מדברי תוס' (ב"מ ע"ב ע"א) משמע ק"ת דהכא לא מהני המתלה. דהא בתוס' הביאו תוספתא ונ"ל המוליא שטר ב"ש בו ריבית יקרעטו בא ל"ד יקרעטו. וכן פסק ביו"ד סו"ס"י קס"א בהגה"ה. ואי ס"ד דמהני המתלה אחיזי יקרעטו אולי אית לי' למלוה המתלה כנ"ל. ואף שהתוס' תדלו שס על קושי' כעין זו. משני שאביר להסודיתו. גלפעת"ד דזה שייך שפיר על קושייתם דאמאי קרעיון לי' הא גבינן בו' מבני חורי. ואסא תירלו שפיר כיון דהשעבוד נכסו שבשטר בעל ח"כ אסור להשחיתו. אבל אם נאמר דמהני בזה אינו המתלה. ח"כ ספיקא הוא אולי כל השטר בתקפו הוא שומד וליבא בו' שום עול. לענין לא שייך בזה תי' תוס' ח"ע"כ דלא מהני בזה שום המתלה. וולוי דברי תוס' היו גלפעת"ד לישב קושייתם בפשיטות דמהמוליא לא קשה דכיון דנפל איתרע לי' בנפילה. ומבא ל"ד ל"ק דמיירי דהמלוה בעלמו הביאו ואינו טתן המתלה לכן יקרעטו. וכדי לגבות מבני חורין באמת כותבין לו ב"ד שטר אחר וא"כ אין ראייה מזה לענין כ"ד וק"ל.

(י) אמנם זה לי יותר משנה שהארבתי בהשוכה אחת. והבאתי ק"ת רא"י לדעת הב"ח הנ"ל מש"ס (כתובות י"ה ע"ב) דפר"ך רבא סס כ"כ בפשוטות כל כמיניה כיון שהניד שוב אינו חוזר ומניד. ולכאורה קשה מנ"ל לרבא זה דלמא הקרא דאס לא יגיד דאינו חוזר בו' קאי אהיבא דאין לעדים המתלה אבל היבא דאית לכו המתלה כי הכא דאמרי אנוסין הייב מהמת נפשות בהמת נאמנין. שוב מלאתי להגאון בעפ"י שטמא ע"ז וכשאר בל"ע. ולענין נראה לישב דרבא לשיטתו דאית ליה סנהדרין ע"י ע"כ דא"ח מע"ר. ולפי"ז ליבא לומר דהקרא דאס

הראש דעדים שאמרו כתי' הוא זה אבל הניסוס היינו מחמת
 ממון דחייבים דמיירי בשטר מיוזבן הוא אלוזמרתן כתי' הוא .
 דלא הוי להו לקיים השטר :

ולפי'ן יאל לנו דין הדש דהיבא דכ"י יאלא ממקום אחר ואמרו
 העדים שקר התמנו דפטורין . וקלת הוכחה לזה
 דבתי"מ סו' כ"ט וכו' ל"ב בהגה"ס ובסו' ל"ה בכל המקומות
 האלו השתיק המחבר והר"ב עדים שאמרו שקר העדו .
 ולא אישתמיט לכחוב עדים שאמרו שקר התמנו ה"ך הדין . אלא
 ודאי דבכה"ג פטורין לשיטת הרמב"ן והרשב"א והרא"ה הג"ל .
 יתחול יודי לעיין הטיב ככ"ו :

ואם הדבר כן קמה וגם נלצה הוכחתי מהך דכחובות הג"ל .
 דלכא לאוקמי הקרא דאם לא יגיד בעדות בע"פ דכיון
 דחייבים לשלם מדינא דגרמי דהוה דאורייתא לשיטת הרמב"ן
 וביישתו וכג"ל אי"ב הו"ל נגשין בעדות ובלאו קרא אין חוזרים
 ומגידים . וע"כ הקרא קאי על עדות בשטר דפטורין וכג"ל .
 ועל בלי אמתלא ליכא לאוקמי דהא אלאמ"ר וכג"ל וע"כ דהקרא
 איירי דהוי אנוסין מחמת נפשות . אלא אף היבא דהוי
 מוכרחין על המעשה מהני אמתלא וכדעת הב"ה הג"ל לצד בעדות
 דגוה"כ הוא וכג"ל . ובלא"ה"כ עיקר ראיות הרשב"א הג"ל
 אינו מוכרח לע"ד ועי' בנ"טין ל"ג ע"א בתוס' ד"ה ואפקעינהו
 ע"ס דמיבא דאף דאפשר להתגבל בלא תהיה ה"א . מ"מ אם
 בא עליה אהר נסקל ע"י דמוקמינן לה אחרתהי ביהא עתה
 ה"א . וא"כ ה"י אף דכשתתן אמתלא על לבישתה בגדי נדות
 תהיה גאמת . מ"מ כ"ו שלא אמרה האמתלא מוקמינן לה
 אחרתהי שיהיה גדה . ולכך בעלה לוקה עליה וכן ראייה ביה
 מונשתתתו גדה נדחה ג"כ בזה ע"ס . ועלה לנו מכ"ו לנד
 לפענ"ד דמהני אמתלא זו שהיה מוכרח לכתבו בלשון ריבית
 וכג"ל . אך שנקל אפשר זה להתגרר אם באמת כן הוא חוק
 המלך אולם לפ"ז היה לריך ר"מ ליטבע ע"י שביתת עשה עמו
 כמבואר בתו"מ סו' פ"ב סעי' ב' . אמנם אחר העיון נלפענ"ד דאף
 שבושה א"ל ר"מ דהא כיון ששניהם התמו עלמן על השטר הראשון
 ושם מפורש שר"מ ימסור לר"א וועקסעל ע"ס קרוב לאלף רוי"כ
 ור"א התחייב ח"ע ליתן לו עבור זה דקימטנט ע"ס שבעה מאות
 והמסים רוי"כ על ריזת ששה פראלמנט וסיקל ר"מ את כל הפרעון
 הג"ל במשך שבעה שנים מהכנסת העיר הג"ל . וכשנחשוב הפראלמנט
 מהמשך הג"ל עס הקרן עולה כמעט שיש לסך הוועקסעל שמשך
 לו ר"מ ומעט פחות . וא"כ הוי הוכחה גלויה שגם הריבית הג"ל
 הוא עבור הסך מה שדמי הוועקסעל של ר"מ עולה יותר מדמי
 הקרן המבואר בהדיוקאמנט . ולפי"ז היה מוכרח ר"מ להחזיק
 ג"כ השטר הראשון ודלא כמו שכן מש"ל דהוי כמו שני שטרות
 המכתיסין זה"ז דהדרכה לולי השטר הראשון היינו דנין את
 הדיוקאמנט לשטר שיש בו ריבית . ועתה השטר הראשון מגלה
 לנו שאין כאן ריבית כלל ועי' מ"ס לעיל סוף אות אלק .
 ויותר נלפענ"ד דאף אם יתברר שהאמתלא של ר"מ הוא שקר
 מ"מ אין לריך ר"מ להחזיר את הריבית שקובל . דהא לעיל
 אות ד' הוכחנו שעל טענה ראשונה אם ישעון ר"א שר"מ מהל
 לו בפירות מחוייב ר"מ ליטבע נגדו לחד דיעה המבואר בתו"מ
 סו' פ"ב סעי' י"א . וא"כ יוכל ר"מ לאמר קיס לי . כדיעה
 ראשונה שם שאין חוב שבושה בטענת מחילה . כיון שהוא מוחזק :

(יא) ומעתה נבוא לדברי מע"ל שכתב שאינו נאמן ר"מ לומר
 בהיות עשה עמו היבא דלשון השטר מנגדתו
 וראיה מעובדא דכ"י רב עיליש ב"מ ס"ח ע"ב כו' וכו' דאי טען
 מילא השטר שדברו ביניהם בע"פ באופן המותר . ואפ"ה לא
 פנה רבא אל דבריו כו' עכ"ל בקי"מ . ולענ"ד נראה פשוט
 כתי"מ דאמתלא מועיל בכל דוכתא . וק"ו הוא ומה ב"א"ל החומר
 מועיל ככחובות כ"ב ע"א מכש"כ באפק ריבית דרבנן . והתם
 בעיבדא הג"ל שאני דהא הנותן בא להוציא מיתמי ולכך אינו
 נאמן להוציא בשם אמתלא רק מה שממשע ומוכה מלשון השטר .

(ח) והנה עדיין יש לדחות הוכחה הג"ל . דהא קי"ל שבושות
 שם מגז"ש הג"ל דאין העדים חייבים קרבן שבושה
 אלא בהציעת ממון . ולפי"ז ע"כ גם הגוה"כ דאם לא יגיד מיירי
 ג"כ בהציעת ממון דוקא . ולפי"ז קשה לי כשהדרין מ"ד ע"ב
 דפריך שם הס"כ כ"ב בפשיטות גבי דיני נפשות כיון שהגיד כו'
 מכלל זה כיון דאין הכחוב מיירי אלא בהציעת ממון . ולכ"כ זה
 נראה דהנה שבושות שם פליגי תנאי מנין דאין הכחוב מדבר
 אלא בהציעת ממון . ור"א יליף שם מאו אין . ולדידיה באמת ע"כ
 גם הגוה"כ דאם לא יגיד מיירי ג"כ בהציעת ממון . דהא אז אין .
 ואם לא יגיד בחד קרא כתיבו . אבל לר"ע שם דיליף מיהו כי
 יאשם . לדידיה איכא למימר דהקרא דבריש הפרשה אם לא יגיד
 כו' קאי אבל מילי אף אינו נפשות ושאר איסורים . רק דהכחוב
 והיה כי יאשם דמיירי בקרבן שבושה קאי אבהציעת ממון דוקא
 ואף דשם ל"ד ע"א פריך הס"ס ואיפ"ך אלא ומשני דר"ע אלו אין
 דר"א כתיב . נלענ"ד דהכונה הוא רק כעין גילוי מלתא בעלמא דלא
 נימא איפ"ך . אבל לא לעיקר לימוד דהא ע"כ ר"ע לית ליה
 הגו"ש דאו אין דל"כ לת"ל קרא דמאלה . ועי' חידושי שבושות
 להר"י מוג"ש . ודבריו ל"ע דהא אין גו"ש למחלה . ואף דהש"ס
 פריך מאי ציטיהו . ולפי"ז היה יכול לאמר דנ"מ לענין חוזר
 ומגיד בשאר איסורים באמתלא וכג"ל . י"ל דהא מגייהו נקט . והלכה
 בזה יודע דהלכה בר"ע . ולדידיה יוכל להיות דהכחוב אם לא
 יגיד קאי אבל מילי וכג"ל . וא"כ מאי איירי שפיר בעדות בע"פ .
 ובשאר איסורים יד"ג :

(ט) מ"מ נלענ"ד לקיים הוכחתי הג"ל . דהנה לכאורה יש
 לחקור לשיטת הר"ף והרמב"ם דבאנוסיהו לאחד עד
 שגשא ונתן ביד אפילו היה האונס מחמת נפשות חייב לשלם עי'
 בתו"מ סו' שפ"ה סעי' ד' ובש"ך שם ס"ק ק"ד כהב דגם הרמב"ן
 ובאר גדולי הראשונים הסכימו לזה . ולפי"ז ל"ע בעדים שהעדו
 שקר מחמת נפשות אם חייבים לשלם . והנה הש"ך שם בס"ק
 כ"ב הביא בשם הרמב"ן והרשב"א והרא"ה דהיבא דהר"א על
 ממון חבירו מפני אונס ממון פטור מלשלם וכן הסכים הש"ך
 שם . ולכאורה ל"ע לפ"ז למה בעדים שאמרו שקר העדנו מפני
 אונס ממון חייבין לשלם כדקיי"ל בתו"מ סו' מ"ז סעי' ל"ז ובסו'
 כ"ט ו"ה ע"ש . ועי' לריך להלק ולומר דבשלמא בלגם בלקה
 בעלמא אף שהר"א לו מ"מ כיון דמה שהר"א היה ע"י אונס
 והלקיחה היה ע"י האונס משה"כ פטור . אבל גבי עדים שהעדו
 שקר אף שהיה ע"י אונס ממון מ"מ כיון שעי' עדותם חייבו
 ב"ד להנצט לשלם הוי כאלו נ"כ ביד דהא נעשה מעשה על
 פיהם וזה עדיף מהא דקאמר בסנהדרין ל"ג ע"א גבי זוכה את
 החייב כיון דאמר לו פטור אתה כאלו נ"כ ביד דמי . וכזה נתיישב
 מה שהקשה הש"ך בתו"מ סו' כ"ה סעי' ג' להרמב"ם ומהכר
 שכתבו היבא דטעה בסיקול הדעת . אף שהדין חוזר היבא
 דלא ע"י ביד מ"מ אם היה אפשר לחזור חייבין לשלם . ועי'
 הקשה הש"ך מביא דהנהדרין הג"ל דהיבא דחוזר לאו כלום
 עבד ופטור מלשלם אף דה"א לחזור ע"ס . ולפ"מ ש ז"א דדוקא
 התם בסנהדרין דלא נעשה שום מעשה ע"פ הוראה דהאכליה
 לכלבים היה ממיילא ולא היה מוכרח לזה לכך שפיר אמרינן
 דלאו כלום עבד . אבל גבי דין שנעשה מעשה ע"פ לא שייך לאמר
 דלאו כלום עבד . דהא עובא עבד . ובסברא זו יש ליישב כמה
 קושיות בש"ך שם . ומעשה לפ"מ ש דלכך העדים חייבים כשאמרו
 שקר העדנו מחמת אונס ממון . אף דבהר"א על ממון חבירו
 פטור מלשלם . משום דכיון דנעשה מעשה ע"פ עדותם הוה
 כאלו נ"כ ביד . ולפי"ז ה"ה כשהיו אנוסין מחמת נפשות חייבים
 ג"כ לשלם לשיטת הר"ף והרמב"ם והרמב"ן דלעיל :

(י) בידהו נלפענ"ד דהיינו דוקא כשהעדו בע"פ אבל אם התמו
 עלמן על השטר מחמת אונס נפשות כ"ו שלא נתקיים
 השטר . לא הוי כאלו ע"י ביד ואפשר דבזה פטורין לכ"ע
 [ואולי אף בלא אונס כלל ג"כ פטורין וראיה לזה מהא דתי"מ
 ה"י סו"ס ע"י א' בהגה"ה ועי' בהמ"ש שם סק"ה] והא דפסק

ובזה יתיישב מה דקשה לכאורה בש"ס שם דמקשה רב זצ"ל
 דלמא רב פיליש טיבל עמו צ"ל הוה ודמי ליה דלית הלכתא
 כר"י ע"פ. ואכתי קשה דלמא ק"ק ליה הוה דזה מותר לכ"ע.
 ובתדומה שכן הקשה הגאון זע"פ ע"פ. ולמ"ס נחא דפסלמא
 רב זצ"ל שפיר הקשה דלמא טיבל עמו כו'. דכיון דפשוט
 לשון השטר מוכיח הענין כפשוטו דהתנו ציניהם שיהי' פלגא
 שאגר ופלגא בהפסד. לכך עדיף טפי לחלות שפסל עמו צ"ל.
 וא"כ ישאר פשיטות לשון השטר על מסובי כיון דרב פיליש גברא
 רבה הוא. אבל אם נאמר דק"ק לי' דינר ע"פ לרדך לפחות
 הדינר ממחלות הדיות של הוהאן דהא אינו נאמן לומר שכבר
 נתן הדינר לרב פיליש ולהו"א מיתומים. וכיון שכן בטל
 משמעות השטר שהטתן יקבל מהיתומים בשלימות. לכך אמריון
 לטובת היתומים לדון לשון השטר שלא כפשוטו רק דאז או
 קאמר. ואחרתה ק"ו הוא ומה להו"א מיתומים פמכין אבשרא
 בעלמא דהיטרא לאינסי לא היי ספי. כש"כ היכא דהוהאן
 והמקבל שניהם לפנינו ונתן אמחלא טובה פשוטא דיוטיל
 אלא שרדך ליכבש ע"ז היכא

דמכחשו כמ"ס לעיל * :
 (ולענ"ד ז"ע על לשון העור והמחבר
 כש"ע ס' קע"ז סע"י כ"ז
 ככתבו וז"ל והכא שהא דאם גדול
 דדיינין להיטרא אס יס בו ריח כו'.
 דמשמע מלכונס דאיורי שהוהאן והמקבל
 שניהם לפנינו ומודים שבהיתר נעשה
 השטר ורק שמחולקים על הכריתה ביד
 מו' ולענ"ד כיון ששניהם מודים שבהיתר
 נעשה אף אם אין ציניהם גברא רבה
 ג"כ הדן כן ע"פ) :

(יב) ואף שהשטר נכתב בלי
 ריבית ולכאורה

משמע מל' הריב"ש הוציא
 צ"י יו"ד סוס"י קס"א
 דבגדוטייה התניס אף שמתיר
 להתנות קודם הנשואין שאם
 לא יתן לו לזמן פלוני שיוסיף
 לו בכל שנה כך וכך ומ"מ אם נכתב בלי ריבית פתח
 השטר פסול עכ"ז אחר העיון הטיב מלבוטו שהוציא שם
 נראה להדיא שלא פסל אותו כלל. רק שחרה לו על הכותב שהוא
 שכתב בלשון ריבית מדוע הורע את כה השטר שהרי אם יוצא
 לפני צ"ד לא יגזו כ"א הקרן כמו שסיים בסוף לשונו שם ע"פ
 משמע דדוקא אם יוצא לפני צ"ד שאינם יודעים אמיתת הענין
 שהחוב הוא בא מהמת הגדוטיא והותנה כן קודם הנשואין.
 אבל אם היו הצ"ד יודעים אמיתת הענין אף שכתב בלי ריבית
 גוזין בו את הכל דאל"כ הוי לי' להריב"ש לסיים אבל עתה
 שכתב בלי ריבית הוא פסול ואין גוזין בו אלא הקרן אע"כ
 כמו"ס. ומכש"כ אם היה נכתב בשטר שהוא בא משום גדוטיא
 ונחתיב א"ע ליתן ד' מאות וכו' לנדוניה חומ"י ואם יעכב
 מלפרוע יתן לו כך כך יותר לכל שנה. שבודאי כל צ"ד מחויבים
 לנכות לו הכל :

(יג) ולפ"ז א"א אריבין לכל אריכות הפילפול דלענ"ד
 אין כאן שום איסור ריבית כלל כיון שפורש

בשטר הראשון שר"מ מחד לו ווטקטעל על סך קרוב לאלף
 רוי"כ כג"ל אף אם היה מפורש בהשטר שאם ירלה ר"א ללסם
 לו מיד יפחות לו מהסך הג"ל. ואם יעכב מלפרוע יתן לו יותר
 יכולים צ"ד לנכות לו הכל ואף שאין מרבין על המכר אם פירש
 לו אם מעכשוו בפתות וע"י צו"ד סו' קע"ג. גלפנ"ד דהיינו
 דוקא בחפץ שאין שומתו ידוע דכיון דפירש לו אם מעכשוו
 בפתות א"כ מודה בעלמו שאינו שום עכשוו יותר וא"כ מה
 שנוטל יותר לזמן פלוני הוי ריבית אבל בדבר ששומתו ידוע
 ופירש ואמר לו שאם ישלם לו עכשוו יפחות לו מן המקח
 ואם לזמן פלוני ישלם כל סו"י שרי. דזה לא גרע משכירות
 דמבואר בש"ס צ"מ דשרי להרבות והטעם מבואר שם דכיון
 דשכירות אינו משתלמת אלא לכסוף משהו הוא דהיינו סו"י וכש"כ
 הכא במכר כג"ל שהכל רואין שההפך הוא שיה עכשוו כמו
 שמבקש מאהו לזמן פלוני. רק שעכשוו הוא רוחה להו"ל לו דשרי.
 ואף דצו"ד שם סע"י ג' משמע דדוקא היכא שזכי הלוקה צו"כ
 אז שרי להתנות אם מעכשוו בפתות. אבל בלא"כ לא. לענ"ד
 מייירי ג"כ בהפך שאין שומתו ידוע. אמנם ראייתו בש"ע הקטנים
 אשר שם פ"ת מביא שם בסק"ד בשם ספר הפארת למטה דאף

אם מכר לו שום י"ב צו"ד הסור ליקח אח"כ י"ב ע"פ דכיון
 שנתרמה ליקח יו"ד א"כ אם היו לו לליקח משותף ה"י ליקרתי
 צו"ד ומה שטתן לו יותר הוא בשביל ההתמנה ואין ספק הג"ל
 ת"י. ולענ"ד אין נראה כן וכן משמע קתא מטרשא דרב פסא
 דדחו לי' מתי חו"ס דאלות בחר דודך זיל בחר דדחי סו' משמע
 דדוקא בפתותה שאם היה להם משותף היו משנים לקטת
 בפתות או אסור אבל בדבר שאף אם היה להם משותף לא היו
 משנים לקטת בפתות רק שאז היה נאך למשותף ור"מ להו"ל
 להם אם יתנו לו עכשוו משותף. לא שייך לומר נול בחר דדחי
 כו' דהא לא תלי הדבר בדדחי רק במכר דהוא אינו רוצה
 להו"ל רק אם יתנו לו עכשוו משותף ושי' בחדושי אגבי שם שם.
 והנה כ"ז בהפך או בפתותה אבל במכירתה ש"ח כג"ל שכל כך
 הדיקומטנט שנתן לו ר"מ ע"פ הריבית אינו עולה יותר מסך
 הו"טקטעל שמהר לו ר"מ. לענ"ד אף הגאון בעל הפארת למטה
 מודה דלא שייך כאן לומר דמה שנתן יותר לזמן פלוני הוי
 ריבית. דהא הליקח ר"א אינו נתן משלו כג"כ רק הסך שקיבל
 עבור הו"טקטעל של ר"מ רק אם היה מקדים לו המשותף היה
 ר"מ מותר משלו ואם אינו מקדים אינו רוצה ליותר לו. צדדו
 לא מקרי כאן ריבית כלל. ותי רש"י שאלה שאלה שומתו כל
 הג"ל הפסתי ומלמתי בפסד מחנה אפרים הלכות מלוה וליה סו'
 ל"א שכתב בפשיטות בדברי דהפך ששומתו ידוע שרי להתנות.
 והצ"ח ר"מ מדברי הרמב"ם. והשיג על הצ"י שכתב על דברי
 הרמב"ם האלו דמייירי שכתב וזה כי הלוקה צו"כ ע"פ. ויבמתי
 מאוד שנותי לדעת הגאון הג"ל. ולענ"ד נראה דגם הצ"י עלמו חזר
 צוורא"ם דש"ע לא העדיף כללן הרמב"ם במכר לו הפך בש"ח.
 וקת"י יס לנחית זה דהצ"י לשיטתו דפסק בפרש"י דרב נתן ח"ל נכחיו
 במכר כשו' ע"פ אבל האמת יותר דרבו דלא שייך צוה כלל איסור
 ריבית וכג"ל. ובג"ד היה מקום עוד לפסל כדון ריבית ט"י שליח
 כותי כי ר"מ הג"ל לא קיבל כל החשבונות שלו רק מיד טו"י אלא שלא
 ראייתו להאריך צוה מפני שלענ"ד וזה ר"מ הג"ל בכל משטתו כג"ל :

סימן פו

אחר ששחתתי התשובה הג"ל לחרב הדיון הג"ל.
 הנינו דברי להנאונים מ"ה משה צו"כ ס"ח אב"ד
 דק"ק ראסו"ן. ובמ"ה יצחק אייזיק אב"ד
 דק"ק שאו"ל. וזהם השינוי עלי וזאת אשר
 השבתי להם בעצמתי. ויען שהגאון מדרב הג"ל
 הוא מאו"ג לזאת שמתו איתו לפטרה בכל תשובתי
 דג"ל עם שבו"ם כיוצא לז"א. כבוד הרב הגאון
 ב"ה משה צו"כ ס"ח נ"י. יקבל ידו"ג תשובה
 על כל דברי השטתו ע"פ סדר אותיות :

(א) באות א' כתב מנכח"ר נ"י וז"ל ר"מ מש"ל להשגיח
 שטר שם צו ריבית באמתלת המלוה שבהיתר
 נעשה עפ"י דעת הס"ח בהחזקה נדה דמהני אמחלא אפי'
 במעשה ע"כ. תמה אינו מה ענין זל"ז האם היה משיג אמחלא
 בהחזקה נדה אם היו עדים משעדים אותה שראו דס"ג
 מאתה. וס"ג כיון שהעדים החתומים על השטר מעידין שדמי
 ריבית הוא. ועדים החתומין על השטר נעשה כמי שהקרה
 עידותן צ"ד ומה ישיג בהחשתי. ולא נאמר אמחלא אלא
 בדבר שלא הוהאן כ"א על פני כו' אבל לא להכחוש את העדים.
 עכ"ל בקי"ר. ובדבריו כתב ג"כ הרב ה"י דק"ק שאו"ל. והרב
 הדיון ג"י ואנשי בעניתי אמחלא מאד. האם דברי ר"ל שאמר
 נעשה כמו שהקרה עדותן הוא כוללתא בלא שמתא. וא"כ
 מאי פריך רבא בכחיות שם על דברי רמב"ם מדבריו אולי לא
 ס"ל כר"ל בה"א אע"פ דנעם דג"ל הוא משמע חזקה שבודאי
 עבו בהבשר. ובדמפרט הס"ס שם בחר ה"י קטנים נמי כדמפרט
 חזקה אין העדים כו'. ולפ"ז בהידוון שהעדים חתמו עלמן על
 שטר שם צו ריבית א"כ חזקן שלא עשו בהבשר. לענ"ד בחר
 שלא שייך לומר צוה האלו נקרה כו'. ואחרתה לענ"ד נראה

ליישב דרבה לשיעור דאית לי' ארמז"ר - ולפי"ו ליכא למימר דהקרא דאינו חוזר ומגיד קאי על בני אמתא ע"ש שהארכתי קלת בזה - ולפי"ו ליכא למימר דדוקא בעדות גז"כ הוא דאינו חוזר ומגיד אף באמתא - וכן מסתבר דבבבא דשבושת העדות כתיב והוא עד משמע דדוקא בהגדת עדות קפיד קרא דלא יחזור ויגיד - ולבך בע"א לשבושה וכן בעד סוטה כיון דרחמנא אכשרי לעדות משה"כ אינו חוזר אף באמתא - אבל היכא דלא הוי מטעם עדות רק מטעם נאמנות לית לן ילפותא דלא יחזור ויגיד באמתא וכן הסברה נראה דמועיל אמתא וכמו"ש לקמן :

ב וזה יתיישב מה שהקשה הגאון בעל פני יושוע בחידושו לקדושין על דברי הרמב"ם האלו דהא גס שם באב שאמר קדשתי את בני מיירי דאיתחוק ע"י דאלה"כ הוי התראה ספק ומדוע אש בא עליה אחד אינו נסקל ע"י ע"ש שהאר"ך בזה - ולפי"ו מיושב שפיר דשאינו גבי ע"א באיסורין דהנאמנות שלו הוא מטעם עדות ושבו אינו יכול לחזור אפי' באמתא ולבך התוקה ע"י הוה חוקה טובה משה"כ מלקינן ע"י - אבל גבי אב הג"ל הנאמנות שלו אינו מטעם עדות רק דרחמנא סימניה ואפשר שיוכל לחזור באמתא א"כ החוקה ע"י לא הוי חוקה טובה משה"כ אינו נסקל ע"י - גם בלח"כ לפי מ"ש לעיל אית ב' לשיטה הגאון ב"ב בשיטת הרמב"ם מיושב ג"כ שפיר - אונס חירין זה נלפע"ל עיקר ואמת :

ד ג"כ דין השני שהמליץ הרב בעל תו"ד הג"ל דהיכא דלא אמר בפני ב"ד יכולה לחזור אף בני אמתא אין נראה לע"ד - דכיון דקיימ"ל ארמז"ר לפי"ו נראה דבכל מקום דמועיל אמירתה חסוב מע"ר אש חוזר בני אמתא - ומה שהביא ר"ה מהחושבנותא הובא בחו"מ כ"ו הג"ל דמה שאמרו בעדים הוי לב"ד יכולין למגד מבדין היינו - ואף דכתובסתא איתא בין לאיסורין בין להיתר - ע"י צירושלמי בחובות פ' ב' הלכה ג' דפי' שם הגאון בעל פני משה דהכוונה להעיד על אשה שנתקדשה או שנתגרשה - לע"ד דשאינו החס כיון שאינו מועיל אמירתה הוי לב"ד משה"כ לא חסוב אמירה דהוי כלל - משא"כ בע"א באיסורין או בעמאה אינו לך דמועיל אמירתה הוי לב"ד - לע"ד נראה ברור דלא יוכלו לחזור מדבריהם אלא באמתא וכמו"ש לעיל סוף אית ב' :

ה ה"ה נראה לע"ד ברור דבכל מקום מהני אמתא חוץ מהיכא דהוי מטעם עדות וכמו שהארכתי לעיל - אמנם מה אעשה שבהפסי באמתתה הספרים אשר לי מלאתי להגאון בעל חמדת שלמה בתשובותיו חאה"ע סי' נ"ה וג"ו החוק ג"כ בסברה א' דלא מהני אמתא בנאמנות גמורה והביא שגם הגאון בקלה"ה טובר קן [ואש שיש לפלפל בדבריו הקדושים לא רליתי כעת להאר"ך בזה] ובע"כ מוכרח אנכי לעשות אנוי כאפרבסת ולקבל את דבריהם כי דעתם רחבה מדעתי העינים אשר די לי להבין את דבריהם ולא להלוק עליהם - אש כי לדין יש תשובה על כל דבריהם ע"י עליהם :

ו וזהנה כ"ז היכא דהוי מטעם נאמנות גמורה וכנ"ל - אבל בדיון הג"ל שהמלוה הוליא שג"ח על הבירו שםפירש בו ריבית וטתן אמתא טובה על שה" מוכרח לכתבו בלשון ריבית והמלוה היה מוחזק והוליא כמעט כבר את כל הריבית מהכנסת העיר - וגם עפ"י דיניהם הוא מוחזק בכל הדיקומטנט שה"י - ובהבתי שיש ללמד להאמין את המלוה באמתא זו בשבושה כמו שהארכתי בתשובתי הראשונה - לא ידעתי מה ענין זה לנאמנות גמורה - והנה הרב כ"ו מוהרי"א אב"ד משאוועל האר"ך קלת להבביר זה וכתב וז"ל (אחר שהאר"ך באות א' דנאמנות גמורה לא מהני אמתא) באות ב' - וא"כ לפי"ו בהטדון שהוליא המלוה לפני ב"ד שטר שיש בו ריבית שאין שייך בזה כלל ענין שו"י ארמז"ר חד"א רק מלך תורת נאמנות טעם בזה שהמלוה בטלמו קיבל השטר מהלוה והוליא שטר כזה לפני ב"ד והוי כהודאת בע"ד עלתו שסתורה הימני"ו לא מאני כלל אמתא ע"כ והאר"ך

דבבבין זה אף העדים בעממן נאמנין לחזור ולומר שטעו או מבזרים היינו או אנוסים היינו מהמת נפשות - לרצון דכ"ל בשטר שיש בו ריבית גובה בו את הקק - דהא שם בכתובות הג"ל ה"י הס"ד דכללא דכיון שהגיד לא שייך אלא בע"פ ולא בשטר רק שהש"ס דהא זה מדר"ל הג"ל והוא מטעם חוקה וכנ"ל - וא"כ בשטר שיש בו ריבית דלא שייך חוקה הג"ל וכנ"ל לא שייך כללא דכיון שהגיד הג"ל ונשאר סברה הס"ד :

ז ולפי"ו יאל לנו דין חדש דבשטר שיש בו ריבית מפורש דקיי"ל בחו"מ סי' נ"ב ברצון דגובין בו את הקק - דהו נר"ך קום מדאורייתא - אש הלוח מכהשו - ולא מקילינן בזה כבשאר קום כגון אלו נאמנין להעיד בגודלן כ"ו וכיוצא - ולפלא צעני על הפוסקים שלא העירו בזה [ואף לשיטת הפוסקים דהעדים אינם פסולים דלא חשימונן לאינשי במלוה ולוח משמע להו מ"מ איתרע חוקיהו - דהא לא עדיף משטר אמנה דקאמר בש"ס בחובות שם דעולה הוא ולא מהימני אף דבגודלו אינם נפסלים אש החמו על שטר אמנה - וא"כ כש"כ בשטר ריבית דאין לך עולה גדולה מו בודא"י איתרע חוקיהו ולא שייך לומר בזה כאלו נחקרה עדותן ב"ד וזה ברור לע"ד :

ח אמנם מה שטען הרב המאוה"ג מהרי"א נ"י - דלא מלינו שיועיל אמתא רק נגד שו"י ארמז"ר חד"א - ולא היכא דהוי מטעם נאמנות גמור והאר"ך בזה והביא ר"ה מד' הרמב"ם ע"י מה' סנהדרין אמר ע"א שזה הלכ כ"ו ואכלו לוקה כ"ו ואש נאמר דבע"א באיסורין מהני אמתא א"כ אמתי לוקה הא הוי התראה ספק ע"כ לכאורה הוא עטנה גדולה - אמנם לכאורה נפלאהי ע"י דהא באמתה עמאה אינו לך דהוי נאמנות גמורה דהא מהימנא מדאורייתא מוספרה ואש"ה מהני אמתא כדאמר בש"ס (בחובות כ"ב ע"א) - וה"י הדבר כ"כ קשה צעני עד שתקרתי אחר ספר חות דעת ומלאתי שהגאון הג"ל ב"ד סי' קפ"ה כתב בדברי הרב הג"ל אוח באות וגם הוא הביא ר"ה מדברי הרמב"ם הג"ל - ודחק א"ע מאוד ליישב הקושי' הג"ל מאמרה עמאה אינו לך - וכחז ליישב דגם בעמאה אינו לך הוה מטעם שו"י נפשה חד"א דאלה"כ היתא נאמנת לחזור אפילו בלא אמתא כיון דלא אמרה כן ב"ד ע"ש שהאר"ך בזה - ובצעתי עיקר הישוב שלו חמוה מאוד שכתב דדוקא בהגדה ב"ד תלוי הא דאינו חוזר ומגיד - דאנו ב"ד כתיב בקרא רק דהש"ס (בשבושת ל"ב ע"א) יליף דלא אמרתי לך אלא במקום שאילו מגיד זה מתחייב זה ממני וע"י ברש"י שם - וא"כ א"כ למימר דכל חד וחד הוה כדניה - דבד"מ ונפשות דהעיקר תלוי ב"ד לבך דוקא אש העירו ב"ד אינם חזרים ומגידים - אבל בשאר איסורין דהחייב על כל א' להגיד לתירו אש זה אסור אי מוחר - או בעמאה אינו לך שהחייב עליו להגיד לבעלה שהיא עמאה - ומועיל אמירתה הסברה ניחנת דאף חוץ לב"ד אינם חזרים ומגידים - וכדמות ר"ה לזה מהא דקיי"ל דאש לא א"ל בפעם ראשון שמלאו - נתנסך ייך שוב לא מהימן כ"ו - ולא רליתי להאר"ך בזה כי זה ברור - גם פראה שהביא מדברי הרמב"ם הג"ל לע"ד לאו ר"ה הוא כלל והוא עפ"י מ"ש הגאון ב"ב בזה"ה חאה"ע סי' ע"י דבחיובי מלקות סובר הרמב"ם התראה ספק שמה התראה ע"ש - ויש עוד לפלפל בזה - וע"י בשו"ת הר"ן סי' מ' וסי' מ"ו ובשו"ת מ"ס רביס סי' ל"ב :

ט ואמנם לע"ד - דהנה עיקר רליתו של הגאון בעל חות דעת הג"ל - דהיכא דהוי מטעם נאמנות גמורה אינו מועיל אמתא - הוא מהא דקיימ"ל בחו"מ סי' כ"ע דאף בע"א לשבושה אינו חוזר באמתא וכן מעד סוטה ע"ש - ולע"ד אין משם ר"ה כלל - והוא עפ"י מ"ש במכתבי הקודם לחמוה כל דברי רבא שהקשה (בכתובות י"ה ע"ב) כל כמיניה כיון שהגיד כ"ו מ"ל לרבא זה רליון חוזר ומגיד אף באמתא כי החס דאמרי אנוסים היינו מהמת נפשות וכן הקשה ספ"י שם - וככתתי

ויד' חך שיהיה ע"פ זה לעגל ברור דגלד יפה דתי
 דהמלוה נ"ג ומחוק כמה שזירו דהא גרועה עטנת הלוה
 טובא מטעם דאחמ"ר וכמו"ס הס"ך הג"ל. ומכ"ס צידון
 המעשה שכל לפינוי דהוה חבך ריבית ע"י מכירה. ומכ"ס
 שהיה לו לר"מ עוד תביעות על ר"א. ומכ"ס של הברט להס
 הד"ס. רק עש"י ביה"ס פתח לדעתו בודאי יפה עש"י. וכל
 כי הוה מילתא ליתאמרו משמאי:

ויבעתה נטה יתיר דברו מעטתו כ"י. ברוח צ' חרף
 על מה שקשה על דברו רבא (כתובות י"ח
 ע"ב) דפריך כל כמיניה מ"ל זה דלמא הקרא מיירו בלי אמתלא
 ותיך ידיו דקיימת רבא מנה הבריתא (בנהדרין מ"ד ע"ב)
 דמבאר שם דאף באמתלא אינן יכולים לחזור וספור מקשה רבא
 מנה הבריתא ע"כ. ולא ידעתי מה הועיל בחירוטי. הלא דלמא
 רב"ס לא ידע מהבריתא וה"ל לביא הבריתא ולקרקת ממנה.
 ועוד דקיימתי חסוב גס על הבריתא עלמה מ"ל זה. אך
 משום זה לא ה"י כדאי לקרקת על מעשה"ר כ"י:

אילם מה שכתב באות ג' על מה שכתב לתוך קט"ו הג"ל
 דרבא לשיטתו דאיה ל"י האחמ"ר וה"ל לביא למימר
 דהקרא מיירו בני אמתלא דהוה פשיטא דאין תיור ומינ"ד ע"כ.
 וכתב ע"י ידיו ו"ל המה המה הקרא ל"י מ"ל כ"ס פגומה
 בזה האחמ"ר ומ"ן חילק ע"י. ולא נחלקו אלא ל"י פלגין דיצירא
 והארך ק"ת בזה. ויחזיל ידיו בלש"ן שגג בזה מ"ל כ"י ונעלם
 מאתו סוגי' (דנהדרין כ"ה ע"א) דקאמר ה"ס ג"כ רבא לשיטתו
 ע"כ. אולם זה י"ל לדחוק לדעתו אמנם נעלם מאתו סוגי' (דיבמות
 כ"ה ע"ב) דמטיק ה"ס להדיא דלרב יוסף מהמנין ל"י אילום
 מלתא חך דעוסס עמ"ו רבש ולכך הוא לא יבא את אשתו אבל
 לאחר תנאי. דלדודי' גלן דאורייתא ג"כ כשר לעדות אשה הלמא
 ס"ל אחמ"ר ועוד לדעתו' מאי מקשה ה"ס (ב"ב ק"ג ע"ב)
 על מ"ד לא פלגין דיצירא מדרבא הג"ל אולי מ"ד לא פלגין
 ס"ל כרב יוסף כה"ל. חך דלא ס"ל כרב יוסף שם כה"ל דהו"ל
 ובידו לגרסה ע"כ. א"כ זה בירכא דכ"ט ס"ל פלגין דיציריה.
 אלא דר' יוסף ס"ל בין דא"ס מ"ר לכך לא מהמנין על חבירו
 באמרו שרשע לר"מ בין שהוא רשע. (וקא"ל ל"ט פנינין ה')
 ע"כ) דס"ל לחב"י שם דלא פלגין דיציריה] ובהו א"כ כ"ס
 ב"ב הג"ל דפריך מ"ס מדרבא בפלגו ב"א על אשתו. ולכאורה
 אמאי לא פריך מדרבא קמיתא ברבש לר"מ אבל לפימ"ש נחא
 דה"ס ר"ה להקשות אלו"ל דכ"ט ולכך פריך מדרבא בפלגו
 ב"א על אשתו דשם ג"כ ר' יוסף מודה דפלגין דיציריה בין
 דמה שהוא פסול ללל אשתו הוא מפני שהוא קרוב לה. ולכך
 לא מפסל א"כ"ט ומס"ס על חבירו מהמנין לו ל"ט:

ובזה יתיישב ג"כ מה דדייק ה"ס שילתי נדרים אמתתו
 דהאומרת עמ"ה אי לך כו' או באשת ישראל וברטן
 מי אית לה כתובה כו'. ולכאורה עדיפא הו"ל לה"ס לדייק
 לשיטת הסוברין דלא מ"ו לטו"י נפשה חד"א בין דמשועבדה
 ל"י. ולי באשת ישראל וברטן מי מהימנא ה"א אחמ"ר. וא"כ
 אמאי הלא. א"כ"ט דה"ס ר"ה לדייק ל"ט א"כ"ט לר' יוסף דאיה
 ל"י אד"ס מע"ר א"כ"ט ה"א לאוקמי באשת ישראל וברטן דמי
 תיה לה כתובה:

ועפ"ו יתיישב ג"כ מה שקשה בשו"ת חוט השני ס"י י"ז
 דבדברי הראש"ד טובא בר"ן (כתובות ע"ב) אה"א דמאכלתו
 שאינו משועבד כו' שקשה אנחי לא אוקי ה"ס גנון שהיא
 בעלמה הודיתה שהאכלתו שאינו משועבד ותי' דא"כ לא ה"י
 מפסודה מכתובה דה"א אחמ"ר. וקשה ע"י בשו"ת הג"ל
 מסוגי' הנדרים הג"ל. ה"א לפי המקנן שקשה אי ברטן מי
 י"ס לה כתובה. הלמא דה"א חמ"ר אחמ"ר לענין ממז"א
 ע"כ. ולפי הג"ל ל"ק דה"ס ר"ה להקשות ל"ט א"כ"ט נ"כ
 יוסף דאיה ל"י אד"ס מע"ר ובג"ל. ובהו אד"ס ל"י כל מ"ב
 ידיו באות הג"ל:

עוד בזה. ולא ידענא מה. הוא סה מה ענין זה ללמנות. ואדרבה
 לעגל נראה ברור דכענין זה מהני אמתלא. ור"ל ברורה לזה
 דבחו"מ ס"י קמ"ז כ"ד זה אומר של אבותי כו' חזר המחזיק
 כו' גאמן שהרי נתן אמתלא לדבריו ע"כ. ואין לדחות דלכך
 מהני ה"ס אמתלא מפני שהוא מחזק. ז"ל שהרי מכיון ששטן
 תחילה של אבותי ולא מ"ל עדים ע"י רק על שאכלה בני חוקה.
 א"כ הקרקע עומדת בחוקת המעשה שהביא עדים שהיא של
 אבותי. וא"כ חך יועיל אמתלא אחר כ"ז וע"י (ב"ב ל"א) בתי'
 שם שגם האמתלא הוה גרועה דלמ"כ הוה עשוק לירש ע"כ.
 יא"כ ק"ו צידון דידן דהאמתלא הוה טובה ובענת לזה גריעה
 טובא מפני שאחמ"ר וכמו"ס לקמן. כ"ס"כ דיוטיל. אולם
 זה י"ס לדחות ק"ת דה"ס אינו נגדר אמתלא רק שהוא מתוך
 דבריו הראשונים. אמנם י"ס להביא ראיה יותר ברורה (מכתובות
 כ"ב ע"א) כשא"י מינ"י שחיל מר"ב אמרה עמ"ה אי וחזרה כו'
 וע"כ ע"ב בתי' שפירשו הא"כ"ט ח"ס מועיל האמתלא וכתבו אבל
 אין לפרש מהו ח"ס נריכא אמתלא כו' וע"כ בנהרש"א שכתב
 בטות דבריהם דה"א בין שיש לה מנו דעבלה לא תאריך
 אמתלא ע"כ מוכרח לפי"ו דאמתלא עדיף ממינו. והנה בחו"מ
 ס"י מ"ג ס"י ט' כש"ס מתנה שהיה לו לכתוב בתי' ג"ה וכתב
 כ"ז ומכתב מחובו כו' מ"מ המקבל מהנה גאמן לומר ששם
 ה"י במו"ו כו' הלמא א"כ"ט דשטר מיקדש גמור הו"י מ"מ מהני
 מינו לאבשרי. וא"כ כ"ס"כ דה"א אמתלא בג"ד ומכ"ס"כ בין
 שהוא מחזק:

(1) והנה"ה כ"ז לא כתבתי אלא לפיפולא בעלמא. אבל בעיקר
 הענין לא ידעתי מה הרעש הגדול הזה. והנה
 סו"ד ס"ס"י קס"ט בנה"ס. אבל ח"ס המלוה ב"א להי"א הלוה
 נשבע ופסור כו'. והס"ך שם המה על ה"ב"י שכתב זה. דה"א
 במרדכי כתב סתם דהמלוה נ"ג. רק דה"ב"י כתב דהמלוה ע"כ
 פשיטא דהלוה נשבע ופסור. ומ"ן פשיטא ל"י ה"א לביא למימר
 דמטעם אחמ"ר אין הלוה גאמן וכ"כ הסמ"ג כו'. וא"כ ק"ו
 הוא ומה במלוה ע"כ גרידא המלוה נ"ג לדעת הס"ך. וכ"כ
 במלוה נשבע וי"ס לו למלוה אמתלא טובה על שכתב בנשין
 ריבית דודאי המלוה נ"ג:

(2) דין אמת שבמקום אחר הארכתי ק"ת וכתבתי בדברי הס"ך
 הג"ל המוה"ן לעג"ד דמה שייך במלוה ע"כ גבי לוח
 אחמ"ר. ה"א כ"ז שלא נתן הלוה את הריבית לא עשה עדיין
 שיש איסור. חך שקיבל ע"ע ליתן הריבית. דדוקא מלוה וערב
 עוברין מיד על לא תשימן אבל לא הלוה דה"א אינו עובר
 רק אלאו דלא חשך וכ"ז שלא נישך אינו עובר. וע"י ק"ת
 ס"י ל"ה שהר"ש בשו"ת ס"י קס"ב כשהפק בזה. וע"י מ"ל"מ
 פ"ד ממלוה. ומה שהביא הס"ך ר"י מהסמ"ג ומהר"ו לפע"ד
 לאו ר"י ה"א כ"ל. דהסמ"ג ומהר"ו מיירי במלוה נשבע רק
 שהשטר אינו מקיים דאז עבר הלוה על לאו דלא תשימן.
 ואפשר דעבר ג"כ אלאו דלא חשך דכיון שמודה שכתב את
 השטר והסתים עדים א"כ הוה באפשרי לקיימו. אז אין הלוה
 גאמן חך דיש לו מינו מטעם דאחמ"ר. אבל במלוה ע"כ לעג"ד
 ל"ט לא שייך כלל אחמ"ר. ודברי ה"ב"י נכונים. וק"ת ר"י
 לזה דבחו"מ ס"י פ"ב כטיף א' גבי שטר שאינו מקיים דגאמן
 הלוה בכל עטמותו לא כתב השטר והמהדר רק בגאמן לענין
 חמ"ה או כתבתי ללות כו' ולא כתבו שגאמן ח"ס טופן ריבית
 הו"א. ובסע"ו י"ד שם גבי שטר מקיים הוכיח המחבר חך עטנת
 ריבית. ולכאורה הלא דבר הוא אבל לפימ"ש נחא פס"ר:

אחר כיהני זה הפסתי ומלאתי שש"ס הו"י ס"י ק"ד הביא
 בשם הגאון מהר"ס"ג אשכנזי שגם הלוה עובר מיד והביא
 ר"י מדברי המרדכי בסי"א דבר בניתוס (בנהדרין כ"ה ע"א)
 ע"כ. ולעג"ד ג"כ מדברי המרדכי אין ראיה דאולי ג"כ ה"א
 דבר בניתוס מיירי במלוה נשבע ודו"ק:

(ב) באות ד' כתב ידיו על מה שכתבתי לתוך עוד על קיש' הנ"ל דבלא אמתלא פשיטא דא"כ מפני שכן יגיען צדקותו כו'. וכתב רומעתי'ר כ"י ע"ז גיטע וז' אינו יודע מה טיבה. דמה בלע להם צדקות הנ"ל אדרבה צדקותן הנ"ל הוא דמתחייב' אלו הו' הלוה נפסד כו' ע"כ. ידידי הלא דברי דרורים כיון שכן יודעין בעלמך שלפי עדותן ראשונה אם יתקיים הם מתחייבים לשלם ללוה לכך הם רוצים להקן זה. וא"כ כיון שיהי' להם הנלח ממך מזה אין לך נוגע גדול מזה. והם כונת מעכתי'ר שממ"כ נקיים עדותן כיון שאנו חושדין אותם לנגעין א"כ הדבר המת. כאשר אמר לי מעכתי'ר כ"י פא"פ. א"כ יקשה גם לרז יוסף בפלוגי רבנני לראוי אחי אין הורגין ע"י עותו כיון שאנו מחזיקין אותו לרשע עפ"י דיבורו א"כ הדבר המת. והם הוא שקר א"כ אינו רשע. אע"כ פכ"ז הוא בודק רק כיון שלפי דבריו הוא רשע ופסול לעדות א"א להרוג ע"פ דיבורו. וא"כ איך אף שבלא דיבורם לא היינו מחייבין אותו שלא ידענו שהעידו שקר. מ"מ כיון שעתה הן בעלמך למען שהעידו שקר ויודעין בעלמך שהם חייבים לנוה אם יפסיד ע"י עותה. וא"כ אין לך נוגע בעדות גדול מזה ועיין בחו"מ סי' ל"ז סעי' י"ב בהגה"ה וצ"ח שם. ולפי דברי מעכתי'ר כ"י יכול הערב להעיד למלוה. אם הלוה כופר ואין עדים שהוא ערב:

(ג) באות ה' הסיג מע"ל על מה שכתבתי במכתבי שמיירה הוועקבעל הנ"ל דומה לדבר ששימחו ידוע. ובדבר ששומחו ידוע כתבתי שלע"ד מותר לומר אם השלם עכשיו אפחות לך מהמקח והם לזמן פלוני השלם כל שו"י. וע"ז כתב וז"ל. הלא כל השפחות אינם נמכרים הלא לפי שימתן מהמת הברון גיבינ"א כ"י והאריך בזה. ידידי מי לא ידע בכל אלה. אמנם הלא כל מה שהשפחות אינם נמכרים הלא לפי שימתן הוא מפני השם הנ"ל ועוד שארי השמות המבואר בפוסקים. והנה כ"ז הוא אם המוכר מקבל מעות מוזמנים עבור שטר. אבל אם גם הלוקה אינו טוען לו הלא שט"ה א"כ חזרו להמכר כל ההשפחות האלו למקמן. וא"כ גם השט"ת של הלוקה אינו שוה הלא כפי השומא. וא"כ בהיטות אם יאמר מעכתי'ר שהוועקבעל של ר"מ אינו שוה כ"א כך הקרן המבואר בהדאקומענט. וא"כ גם הדאקומענט של ר"א עם הריבית אינו שוה רק ערך הקרן המבואר בהדאקומענט. ואולי ג"ז אינו שוה ולפלא יהי' אם יתעקש אדם בזה. ולפי"ז שפיר כתבתי אז שצמירה שט"ה כנ"ד כ"ע מודו שמיחר לומר אם מעכשיו אחי נותן לי ה"ה לך צסק כך והם לזמן פלוני השלם לי כך ואין זה בגדר ריבית כלל. רק שלא יוסף לו מהסך המבואר בהשט"ת שלו. ולע"ד ששני הדיעות המבוארים ביו"ד סי' קע"ג סעי' א' מודו בזה וע"ס ובספר חו"ד שם ס"ק א' כי כל דבריהם הוא במוכר הפך שאין שומחו ידוע וכיון שאומר לו אם מעכשיו הרי הוא לך צפחות א"כ מודה בעלמו שאין שוה יותר. וא"כ מה שלוקח יותר לזמן פלוני הוה א"ר. משא"כ צמירה שט"ה דהכל יודעין דמה שמוזיל לו מהסך הוא עבור ההשפחות הנ"ל. ולכך כיון שגם הוא ניתן לו שט"ה וגשאריו כל ההשפחות ואינו רוצה להזייל לו לא מהו ריבית. כי זה דומה ממש לשכירות דאמרי' משוה הוא דהכי שוה כאשר הארתי שם אות י"ג. וידעתי שיוכל המתעקש לומר שהדאקומענט עדיף יותר מוועקבעל ולא שייך בו כל ההשפחות הנ"ל. אבל האמת הוא מי שידע צפוק שיה אצטע וועקבעל ודאקומענט העששים עפ"י הוקי המלך והרואה להשפט יוכל למטוא פענות לנרע בה שניהם. ומכש"כ כנ"ד שמבואר בהדאקומענט כמה האריות קיבל ע"ע ר"מ הנ"ל:

והנה כ"ז לא כתבתי רק להסיר מעלי השנת ידידי כ"י ולהתלמד במקום אחר. אבל כנ"ד א"א לריבין לכ"ז דהא כנ"ד לא דברו אז ביניהם שאם מעכשיו יתן לו עבור כך הקרן המבואר בהדאקומענט (ושניהם מודים בזה) רק שהכל נכלל באופן המכירה שמכר לו ר"מ הוועקבעל על תנאי שיתן לו ר"א דאקומענט ושיהיה מבואר בהדאקומענט כך כך הוא קרן על ריוח ששה

פראלענט. ואולי אף אם הו' רוצה ר"א אז לשלם לו כך הקרן לא הו' ר"מ מרואה וא"כ אין כאן השם ריבית כלל. ואף שמלשון הדאקומענט לא משמע כן. הלא כבר כתבתי שם אות י"ב ראי' מלשון הריב"ש הובא כנ"י יו"ד סוס"י קכ"א צדווייית חתמים אף שהשער נכתב בלשון ריבית מ"מ אם הובא לפני הדיקים אמיתת הענין יכולים הפ"ד להגנות לו הכל ע"ס. ובפרט כנ"ד שיש ה"י ר"מ השטר הראשון הנכתב ציניהם. אף שהחייב א"ע ר"א הנ"ל ייתן לו דאקומענט על כך כך קרן על ריוח כך ושניהם חתימים עליו. א"כ מבואר הוא לעיני הכל שהכל הוא נכלל באופן המכירה ושצ"ח אחר לא רצה ר"מ למכור. וכן כתב הרב הנ' מוהר"א כ"י אב"ד משאוועל באם הו' הכל נכלל באופן המכירה הו' הכל מותר. רק שכתב שמלשון הדאקומענט מבואר ההיפוך. והלו הו' יודע שכן היא האמת. ושכן מבואר בשער הראשון שה"י ר"מ הנ"ל לא הו' כותב כן. גם עמ"ס דבהפך ששימחו ידוע שרי לומר אם מעכשיו אפחות לך מהמקח והם לזמן פלוני השלם לי כל שו"י והצאתי קאת ראי' לזה. וכתב ע"ז ידידי שאלתי להלוק על גדולי הראשונים. באמת לא מלאתי זה מבואר בגדולי הראשונים שאורחים. וכבר כתבתי שם ליישב כל דבריהם דמיוני בהפך שאין שומחו ידוע. רק שהובא שם ספר הפלחה למשה שאומר כן. ואנכי הצאתי שאלתי להגאון בעל מהנה אפרים בדברי. ולע"ד ראוי הגאון הנ"ל ליסמך עליו אף להוציא:

(ד) ור"ב"ן אחר שהוכחתי שהכל הו' נכלל באופן המכירה ונכלל לא ידעתי הוועקבעל בכל דבריהם אף אם העמדו בזה לומר שאין היתר לר"מ ליקח הריבית עכ"ז הלא אם יעטין ר"מ א"כ הו' המכירה בטעות. ואני חוזר מכל המכירה. והחזיר לי את הוועקבעל שלי אז את הדמים שקבלת עיניו ואני אחזיר את שלך. הלא יהיה מהיוב ר"א להחזיר לו. ואף שמבואר בחו"מ סי' ר"ה דמקח שנעשה באיסור ריבית המקח קיים. הא מבואר שם דהיינו דווקא בדבר ששומחו ידוע דהיינו שמכר לו שוה יו"ד כ"ז. אבל בדבר שאין שומחו ידוע המכר בעל ע"ס. וא"כ כנ"ד איזוהו שומא ובלבד לו ר"א. אין לומר כך הקרן המבואר בהדאקומענט הא לא מכר לו אז עבור הסך הנ"ל רק שהכל הו' נכלל באופן המכירה ומשולם לא נחרזה ר"מ למכור עבור כך הנ"ל ונכלל והם תלמידי לפשות שומא חדשה אף אם הו' הדין נותן כן כמדומה לי שילפך ר"א אחר השימא לשלם יותר מהסך שמשלם כעת. וא"כ להנה הוא כל העורה. ומיבשחתי שכאשר ישים ידידי עין עיונו על כל דברי יודה על האמת:

(ה) באות ו' הסיג מע"ל עמ"ס דאלוי הקרא מיירי בעדות בע"פ. אבל בשער בלא קרא דאם לא יגיד אינו חוזר מטעם דעבדו מעשה. וכתב ע"ז ידידי שהוא נגד הש"ס דקאמר וכ"ה הנ"מ ע"פ אבל בשער לא. תמה אני אם ילאו דברים אלו מפיו דסדרת הש"ס הוא קודם דידעין מהא דר"ל אבל אחר שהביא מדר"ל דשער מהני א"כ באמת שער עדיף מצע"פ מטעם דעשו מעשה. ואולי גם עשמו של ר"ל דס"ל כאלו נחקרה כנ"ד הוא ג"כ מטעם הנ"ל כיון דעשו מעשה. וזה פשוט מאוד. וזוה פירו כל ההשנות מעלי. וכן הסכים עמדי הרב הג' כו' כו' מו"ה ישמעאל כ"י אב"ד דק"ק טאוורג' כפי שאתיק מכתבו אלי:

(ו) ואחר כלות כל הנ"ל תמה אני מאוד אף הוסכס האליכס כי כנ"ד הוה ר"ק הלא הוא דקך מכירה. וא"כ לא היה אף לפי דעתיהם רק אבק ריבית ועיין ביו"ד סי' קע"ג הנ"ל. וא"כ כיון שר"מ מוחזק אף אפשר להוציא מינו. וברשיעת הרעיון יש להציא ראי' לדברי מבמה מקומות דמהני אמתלא בממון אף נגד מעשה והוא מהא דיוכל לעטין על כתי' מעשה ושענת השצטה ומהא דעשאה סימן לאתר סוף כתובות:

סימן שז

ז' התשובה תרחי"ת מאוראג

ברך לקחתי וברך לו אשיבנו לירידי רב החיפאי הרב
הבאה"ג הריף ושטן וית רענן כבוד מו"ה אורי דוד
ג"ל הרב אב"ד ר"ק טעמאקסט :

הגדה בנדון ר"מ ור"א כבר מלתי אמורה שאין שום בית מיהים
מאיכור רבית לפי לשון השטר הנעשה בדרך מכירה
במחלה שמכר ר"מ האבליג לר"א - ובדרך שכירות בסוף ששכר
ממנו הכנסת העיר ולא היה צעק הזה שום הלואה וגם לא
אגר נטר כי אם היה רוצה ר"א לסקל במזומ"ט לר"מ המקח
הקצוב בשטר על האבליג היה ר"מ יכול לעכב עליו ולכופו לקיים
דוקא כפי המדובר להחזיק הכנסת העיר כאשר מתחלה היה
ביטוח הפסיקה על תנאי זה והתנו כן קודם שמכר לו
האבליג וקודם שהחזיק בהכנסת העיר - ואפי' אם קאן לו דבר
קצוב לכל מאה מותר בכה"ג דז"ל הרשע"א שאותם המיחדים
חיובות ומחנות שאם לא יפרע לו מבאן ועד יום פלוני שהוא
מוסיף על כל ל"מ ד' פשיט' בחדש מותר ע"ל הרשע"א - וכ"ס
בג"ד שלפי לשון השטר נעשה ג"כ הקצבה על שנים ביהויק ר"מ
הכנסת העיר וא"כ השבון הפראלטנט הוא לנכות לא להוסיף :

ורענין אם מפורש בשטר רבית בדרך אסור והעדים אין
יודעים איך היה התנאי ביניהם והמלוה טוען בהיתר
נעשה ונתן המחלה למה שנכתב בלשון היסוד יש לזדד לדעת
הרז"ה ובעה"ז דס"ל לענין מוקדם הנאמנים העדים לומר ע"ז
התמנו וע"ז לא התמנו - ולפ"ז אין כאן רק הודאת בע"ד - וזה
צאנו לספיקו של הש"ך ביו"ד סי' רל"ב ס"ק כ"ח בהודאה שנשבע
להצילו אם מהני אמתלא כשהצירו מחיבו - וע"ז ע"ז בה"מ
סי' ע"ג ס"ז דמשמע דפשיטא לי' דמהני אף לענין מהני -
ואפשר דה"ל אמתלא לענין רבית בהיתר גם הש"ך יודה כיון
דאיכא חוקה דלא שציק התיורא כו' - ולענין טענת הלוה איכא
סברא דאין אדם נוע"ד - וזהו יתורן ג"כ דלא תקשי חשענת
אמנה או שטר פסיס - ועיין וכו"ש לפי מה שכתב החומים ס"ק
כ"א דהאידיגא שכל נוסח שטרות כותבין בשבועה בפועל מתם
ד"ל להטוען דלא נשבע דהוא גאמן - ובג"ד נמו כיון שנכתב
השטר בלשון רופי' והכותב לא היה צ"ב - י"ל דכתב בטובח
המורגל בלשון :

ויתברך כתי' ממקור הצרכות כרלון נפשו השלימה ורלון
דו"ס באה"ד ואה"ע שמעון בלאמ"ז מוהר"ז
זלה"ה מטאוראג :

סימן יז

עיין בשו"ת ז"ל סי' כ' צאם הלוה על משכונת ולהיתר רבית
מכרם לו - ואח"ז שבא לפדותו לא ראה להחזיר לו -
ע"ש שצטק שמחוייב להחזיר - והביאו ראי' מדברי החו"ב ב"מ
סי' ע"א ד"ה בשמשך ע"ש שכתבו דמשיכה דהכא לא הוי אלא
לענין היתר פיסוק ולא לקטותו כו' ע"ש :

ולענין לכאורה יפלה מאד - דא"כ מאי מקשה הש"ס אי
במשמך פשיטא כיון דהמשיכה לא הוי קנין מניין לנו
מסברא לחלק ולומר דמהני להיתר רבית - ועוד מאי ראי'ה
מודברי החו"ב לדן שלו דבשלמא החס דקנית החיטיס היה בדרך
היתר - דהא בשעת הפסיקה היה לו היטיס - והאיכור רק משום
דמחוי כריבית וכיון שמשך אף שלא משכו לקנין תו לא מחוי
כריבית - אבל הכא במכירת המשכונת כיון דמחוייב להחזיר לו
א"כ לא הוי רק הערמה גמורה - וכי נשרי הערמה בדאורייתא -
ועוד דהא בסו' קע"ד סע"ו א' דאם א"ל לכשיהיה לי משות
תחזיר לי אסור - ובכה"ה שם דאפי' בשהמא רק שנהנו להחזיר
ג"כ אסור דאדעתא דמנהג מכר - ועיין בסו' קס"ט סע"ו י"ה
בש"ך כ"ק ג"ז האריך דאף במשכונת של כותים אם התנה
שיהיה מחוייב להחזיר לו ג"כ אסור ע"ש שהתם על הרב בהג"ה -

וע"ש בט"ז - ואחר שעלה בדעתי כ"ז מלאתי בספר בעד המשפט
י"ד סי' קע"ד שהרגיש כמעט בכ"ז - והסג עליו והסכרע דלא
כהל"ל ע"ש - ועיין באליו רבם בח"ה סי' רמ"ז בט"ז ס"ק ה'
הסג ג"כ על ראיית הל"ל מחוס' - שוב ראייתו באהע"ז סי' כ"ח
בב"ש ס"ק כ"ט כתב בפשוט דמן הדין אינו מחוייב להחזיר
המשכונת ע"ש :

אולם להיפך ג"כ קשה מדוע לא יחוייב להחזיר כיון דהמנהג
להחזיר - א"כ אדעתא דהכי מוכר כמו שכתב הרשב"א -
הביאו רמ"א בהג"ה הג"ל - ועוד נריך לעיין איך מלאט ידיו
ורגלינו בהמך בפסח דהמנהג למכור לנכרי (ועיין בח"ה סי'
תמ"ח דמיתר לומר לנכרי עד שאתה לוקח במנה קח במחתיס
שחא אלטרך וחקקתו מתך חת"פ) הא כיון דהמנהג דלוקחים
ממנו חת"פ א"כ מחוייב להחזיר ולמכור להישראל וא"כ עבר
על כ"ז לדעת הרשב"א הג"ל - כיון דבישראל כה"ג השבין ליה
לריבית - א"כ הוה הלואה ולא מכירה - גם נצי"ה"י - ובשפודארו
חת"פ איגלאו מלתא למפרע דהוה חמך של ישראל :

ע"כ בלפענ"ד דהדין עם ז"ל ולא מטעמיה - דהנה בבב"ז קל"ז
אחרוג זה נתון לך ע"מ שתחזירנו לי החזירו י"א ט' -
וכן שם ע"א אחרוג נתון לך ואחרך לפלוני - מדויק שם דלענין
מופק כ"ע לא פלוגי דנפיק כו' הלמא חזין דאף שלא נתן לו אלא
לזמן מועט - לרבי - דאחר שילא בו מחוייב ליתן איתו להאחר
או להחזירו לבעליו - מ"מ אמרינן דלזמן מיעט הג"ל נתן לו את
נוף האחרוג ומקרי שפור לכס - דהוי שלו ממש - ולבאזרה קשה
בב"מ סי' ע"ב - מכר לו בית כו' וא"ל לכשיהיה לי משות
תחזירנו לי אסור - ואמאי לא נימא ג"כ דעד שייהיה לו הוה
מכירה ממש ולא הלואה - וז"ל דבאמת אם היה אומר לו
הדיני מוכר לך השרה ע"מ לכשיהיה לי משות תחזירנו לי
דהוה מכירה לזמן היה מותר - רק כשהמכר תחזירנו לי
בלא ע"מ דלא הוה מכירה כלל ולכך אסור ועיין ביו"ד סי'
ש"ה סע"ו ה' בהג"ה ע"ש הרשע"א וע"ש בבב"ז יס"ך - ומבאן
ישיה ראי'ה צדורה לחילוקי של הרשע"א הג"ל :

ועיין בט"ז הניחא חו"ד סי' ע"ה שכתב כשהתפק דאם ה"ל
הדיני מיכר לך השרה ולכשיהיה לי משות תחזירנו ותמכרנו
לי מותר - ע"ש שהאריך קצת - דהלשון ותחזיר ותמכרנו לי מותר
דעד שיהיו לו משות מכר לו לזמן והוה מכירה ואין בזה
משום ריבית :

והא דאמרינן בפרכין ל"א ע"א גבי מוכר בית בבתי ערי תומס
ה"ז כמין ריבית ואינה ריבית הא דקרו לה ריבית -
היינו כמנ"ש הט"ז שם שאינו נריך להקטותו מחדש בחורה -
ולפ"ז בט"מ שכשיהיה לי משות תחזיר לי לריך קנין בחזירנו -
וכדעת הר"ש בשובה פ"ג סי' למ"ד ע"ש :

והנה אף למאי דחזין נשיית דעת הגאון בעל נ"ב ז"ל שם
דאף בכה"ג שח"ל תחזור ותמכור לי ג"כ אסור ע"ש -
ז"ל דהחילוק שבין מתנה למכר דבמתנה הובא שח"ל ע"מ
שתחזירנו לי מהני וי"א בו גבי אחרוג - אלמא דהוי קנין סגוף
לזמן - ובמכר אף כה"ג אסור היינו משיס דבמכר מחזיר לו
המוכר סך הוחס המעות שנתן לו - ואף אם הוצלו נכסים - אם
לא יחזור לו סך המעות שנתן לו לא יצטרך לחזור ולמכור לו
ולא יצטל מכירה הראשונה מחמת שאינו מקיים התנאי - דהא
התנאי לא היה כ"א שיחזור וימכור לו באתם המעות חזין
שלא היה כוונתה למכירה סגוף לזמן - דהא היוקרא וזולא
הוא הכל של המוכר אבל אם ח"ל לכשיהיה לי משות תחזיר
ותמכור לי במעות אלו - ואם יזול תמכור לי בשויה דאחריות
הזול על הלוקח - לענ"ד בטעון זה לכ"ע שרי דהוה מכירה
גמורה לזמן - וכן בט"מ כה"ג לדעת הר"ש שריך קנייה בחרה
ואף לדעת האחרונים שהשינו על הר"ש וז"ל דא"ל קנין מהדס
רק כשתשלם לו המעות ממילא נפקא זכירתו של הלוקח ג"כ
שרי בכה"ג :

ומיעתה נלפטי' דהדין עס ל"ג ולא מעמיה. רק דאמריין כיון דהמנהג דכל הממשכנין ע"פ היתר מכירה מחזירין להם המשכנות כשמוסיפין על המעות שקיבלו לפי ערך הזמן. א"כ מי מכירה אותנו לומר דלא הוה מכירה גמורה. רק אמריין דהוה מכירה גמורה לזמן. ובאילו התנו שחוזר ומכור לו בהוספת דמים לפי ערך הזמן. לדעת הרא"ש ולדעת האחרונים א"ל לחזור ולמכור. רק דהוה כמו שהתנו בע"מ והוה ממילא של המוכר כשמוסיף הדמים. ואם יוולו הספלים באמת א"כ המוכר לפדותה:

ומיעתה מחולק השנת הס"ז בחו"מ סו' רמ"ו ס"ק ה' (ברמז על הל"ג הג"ל) דכיון דהוה מכירה ממש לזמן הוה שלו ויכול להקדישו לזמן כמו"ש החו' (כ"ב קל"ד ע"ה). או דמיא דהוה כמו שמכר לו רק לענין יוקרא וזולא. דא"ל שיהי' יכול להקדישו כמו"ש החו' בתו' שני ע"ש וכמו"ש הרא"ש ע"ש ופסקו כוות' בחו"מ סו' רמ"א בעי' ה'. וגם הס"ז מודה בזה ולא השיג רק כפי ששמע מהביתר של הל"ג הג"ל. שאין זו מכירה כלל. רק להפקיע איבוד ריבית:

שאלה יח

ראובן לקח משמעון סך מעות צעיקא למהיית עכר והפסד שפ"י היתר כד"ס. ושמעון לא האמין לו על הקרן והריוח ונתן לו ראובן לבטחון ע"ז משכנות כסף והסב והמשכנות הו' של התנו. ולקחה ראובן שלא צדיעתי. ושמעון לא ידע מזה. אחר כמה הדשים נחודע להקני ותקוטע ע"ז ע"ש חותנו (ואז נחודע ג"כ לשמעון) והצטיהו חותנו לפדות ולהחזיר לו. ויהי כי ארבו הימים. וחותרנו לא פדה המשכנות. בא התנו של ראובן. וחובע משמעון להחזיר לו המשכנות חנם כיון שהותנו לקח ההפלים שלא צדיעתי הו"ל כנגזו. ואף דנגזו ומשכן הגניבה קי"ל דמחוייב להחזיר הדמים. מ"מ משכון על עיסקא גרע. ועוד אף אם יהי' מחוייב לשלם הקרן. אבל הריוח שעלה על העיסקא א"ל לשלם. דהא קי"ל דא"ל לשלם הריבית שעלה עליו עיין בחו"מ סוס"י סו"ז בהג"ה וע"ש כהמ"ע שס"ר ידוהס. ונתעלמו בעטותיהם. ויען שדבר זה הוא מלוי מאוד. וע"כ אמרתי לעיין בזה. ומה' השאלה עזר שלא אכשל בדבר הלכה. גל עיני ומחורתיך אביטה נפלאות:

(ה) **לבאורה** הו' גראה דאין בזה שום ספק. כיון דשתמא אמרו בש"ס (כ"ק קט"ו ע"ה) דבגנז ומשכן אפי' בזה בשום מ"מ עשו בזה תקנת השוק ולריך בעל החפץ להחזיר ללוקח הדמים. וא"כ למה יגרע כשמשכנס על המעות שקיבל צעיקא. ואין לומר דוקא כשמשכנס על הלואה. דקנה הלואה המעות להיות שלו לעשות בהם כל חפלו. או נשתעבד נגד זה המשכון להמלוה. והוה כמכירה ולכך עשו בזה תקש"ז. אבל כשקבל מעות צעיקא דלא קנה המקבל. את המעות להיות כשלו. ואדרבה המעות וכל העסקא ברשות הנותן עומדים. לענין דאסור לו להמקבל להוליא מהמעות לענמו. ואינם נעשים משלשלין אלל בניו. והמשכון שבידו אינו אלא לבטחון שיקיים המקבל תנאי העסקא וע"כ לא קנה הנותן את המשכון ששתעבד לו נגד מעותיו. ולא הוה כמכירה. לא עשו בזה תקש"ז. ולפי"ז היה יולא לנו דין הדם. בהא דקי"ל ח"מ סוס"י ל"ט בהג"ה באם אמר להלות לו על משכון והחזיק במשכון לא יוכל המלוה לחזור. היינו דוקא בהלואה אבל אם אמר ליתן לו מעות צעיקא על משכון אף שהחזיק במשכון. יהי' יוכל לחזור בו. אבל באמת ז"א דהא גם בהלואה במשכנו בשעת הלואתו. אין לו קנין בגוף המשכון כלל כדאמר בש"ס בכמה דוכתי. אומר דאמר ר"י שלא בשעת הלואתו. בשעת הלואתו מי אמר. רק שהוא בשעת הלואתו. יכול לגבות מהמשכון. וא"כ ה"ל צעיקא לא מבטי' על הפלגא מלוה. דהוא דומה ממש לשאר הלואה גרידתי דהא כל הגאה שלו ושיך בזה. תקש"ז. אלא אפי' הפלגא

פקדון. כיון דלא רצה להפקיד אללו בלי משכון. לענ"ד לא גרע ממלוה ושיך גם בזה תקש"ז. דהא חזקין (כ"ב ע' ע"ב) בשטר כים הולא על היתומים. דק"ל לדייני גולה דנשבע וגיבה בולה דלא עענין להו נאנסו. ולא החזרתי צמנו דנאנסו. והנה בחו"מ סו' רנ"ה סעיף ע' היה פקדון ביד אביהם ואינו יודע היכן הניחו. ואמרו לו בתלום. סו' במקום פלוני כו' דברי הלומות כו' אלא הרי הם שלו ע"כ. משמע מלשון זה דהיתומים ידעו שהי' לו פקדון ביד אביהם. רק שאינם יודעים היכן הניח את הפקדון. הם פעורים מלשלם לו. וא"כ למה בשטר כים הם חייבים לשלם כולו לדייני גולה. ואף לדייני א"י דאינו גובה אלא מחנה. היינו משום דעענין להו החזרתי. אבל לולא הפענה הג"ל היו חייבין לשלם. אע"כ דשאלו עסקא מפקדון גרידא. דפקדון צעלמא. ברשות הצעלים עומד בכל מקום שהוא ולא נשתעבדו נכסי הנפקד והמפקד כלל אלא משעת פשיעה. משא"כ צעיקא נתי דהמקבל אין לו רשות להוליאם. מ"מ גם הנותן אין לו רשות לעלם באמצע העסקא. וכמו שמתעבד הפלגא מלוה להפקדון. כן משיעבד הפלגא פקדון להמלוה. ויש להמקבל תועלת מהפלגא פקדון ונשתעבדו נכסי המקבל אף נגד הפלגא פקדון. וכיון שכן אם משכן לו דבר הנגזו הוה כמשכון על הלואה גרידתי ועשו בזה תקנת השוק:

(ב) **ויותר** נלפענ"ד שגם על כך הריוח שעלה עד זמן שבה הנגזו. להוליא את שלו ג"כ נשתעבד המשכון. ושיך בזה תקש"ז. דהא כיון דהנותן הקפיד מהחילה ולא נתן לו העסק עד שיהי' המשכון שוה גם נגד הריוח שיעלה. כפי הקצבה שטעו ביניהם. ולא האמין לו הריוח בלא משכון. א"כ דומה לגנב שהניח החפץ הנגזו במשכון אלל אחד. שכל מה שקבל מזה אח"כ בפרוטרוט. יוחשב הכל על המשכון. היעלה על הדעת לומר כיון שצעת שהניח אללו המשכון לא היה חייב לו כ"א מעט. אינו חייב בעל החפץ לשלם מה שלקח אח"ז בפרוטרוט. וא"כ ה"ל אם עד שצא בעל החפץ. הריוח המקבל בהעסקא. א"כ נתרצה חלקו של הנותן. ונשתעבד על זה המשכון וזה צדור לענ"ד. הולש בחו"מ סו' סנ"ז סעיף ז' בהג"ה דלומן שנתנו לו כלים לתקן והשכינס. דלריבית הצעלים ליתן לו מעותיו אבל לא הריבית שעלה עליו דלא עשו תקנת השוק על הריבית והוא מתה"ד. נלפענ"ד דהיינו דוקא באומן בותי שהשכין את הכלים הריבית שמשותיו של המלוה לא הריוחו כלום רק שהכותי הצטיהו ליתן לו ריבית. בזה שפיר כיון דריבית הסולה אינו ריוח המשות שקבל בהלואה בו לא עסק בהם כלל רק מהמת המתנת פירעון החוב. הוה שפיר כמו מתנה. וע"ז לא שיך תהש"ז. אבל ישראל שקיבל על המשכון מעות צעיקא שפלגא פקדון של הנותן הריוחו לו המעות והלק ריוח פקדון שיך להנותן והן שלו. הו"ל כאילו הלוה לו עוד מעות על אותו המשכון. וא"כ שיך שפיר תקש"ז על הריוח כמו על גוף העסקא. שוב עיינתי בהה"ד סו' ש"ט ומפורש ע"ש דמיירי באומן בותי:

אולם בש"ס (כ"מ ע' ע"ה) מעות של יתומים היבא עבדין להו אמר רבה דקיקין נכרא דאית ליה דהבא פריבא ונקעין דהבא מיניה כו' אבל דבר משוייב לא דלמא פקדון כו' והתא מריה ויהיב סימנא כו'. והקשה בהגהות אשרי הא עשו תקנות השוק כנגז ומשכן וא"כ מאי תשם הוא זה. הא ילערך לשלם מתקש"ז. ותירך דעכ"פ יפסידו היתומים כו' ע"כ. משמע מזה דאף ששם המעות שלהם הריוחי. לא עשו תקנות השוק. אף על ריוח בזה. ולא ידעתי למה. ועוד קשה לי על רמ"א הג"ל למה הו' לי להעתיק דברי תה"ד יותר הו' לי לכתוב דברי הגהות אשרי הג"ל. אשר על כן נלפענ"ד דעיקר הו' של הג"ל לא ניתן להאמר כלל דהא כיון דהם צעירים על הקרן שילערך לשלם מהקנות השוק. גם אם הספק על הריוח. גם זה יובלל בקרוב לכבר ורחוק מהבשר דהא באמת זה תשם רחוק מאוד. דהא הוקה כל מה שח"י האדם הוא שלו:

(*) **וראיתי** נשימה מקובצת ב"מ שנתחבט מאוד בהיחזק קושיא זו. והביא בשם הראב"ד. וז"ל אלה תרולא דמלחא. משיס דלא הוי לא כמכר ולא כמשכון. אלא אהריסא בעלמא היא. משיס דטיקר שטבודא דיתמי אטיקרה דטיסקא הוא. דהוא גברא לא שרי לי למשתי' בי' שוכרא. ולא ליהודי עסקא לנפשי'. אלא רוחא לתרווייהו. ואם מת אינו נעשה מטלטלין אלא בניו. ואלו היה מכר או משכן. אין בו אהד מעל אלו הלכך אין דנין בו תקשה' עכ"ל וכן כתב שם בשם רמב"ן ובשם ריב"ז א"ל הביא וז"ל והנכון בזה כו' לא עשו תקשה' אלא בגנב ובגזלן גמור. אבל לא כפולא בזה. וכש"כ הא דלא חביב גזלן. אלא כשומר שמסר לשומר שהרי דעתו לפדותו שאינו אלא להצטיחו על העסק שהוא מקבל. ומעוסקא גופא פרוק לה דפסידא דעסקא לא שכיחא עכ"ל. וחי' הראב"ד הג"ל הובא בגי' וכתיב שכן הסכימו המחברים. ועיין בגי' שהאר"ך בזה ועיין בתומים סי' ע"ב סעיף י"ח או"ק ל"ז שהניח דברי הראב"ד בג"ע. וכתיב הוא לחלק כן דעל פלגא מלוה יהי' מחוייב לשלם מתקשה'. רק שכל פלגא דפקדון לא ילמדך לשלם שיטעון בעל החפץ. כיון שהחפץ הוא שלי. ואתה רוצה להוליח מאתי מעות הני אומר שמא נאנסו. ואף שהמקבל אומר שלא נאנסו אין אני מחמין לו בזה. משום"כ אמר הס"ס אבל דבר מאיסי לא. ע"ש:

(ז) **והנה** עם שבדרי הראב"ד ז"ל הוה כהלכתא בלא עמא דהא קמין דלא האמינו לו ב"ד בלא משכון ולא סמכי אטיקרה דעסקא. עכ"ז כיון דילא מפי הראב"ד והסכימו עמו המחברים מחוייבים אנתו למשכנוי נפשין אהרצ ולהבין סברתו. ונלפע"ד דזה הלוי צפונתא אס חייב אונסיה דשאל הוא משעת משיבה. או משעת אונסין. דהנה הס"ך בסי' ר"א ס"ק מ"ד בהג"ה שם כתב השעם דלכך למ"ד לא נשתעבד נכסי השואל אלא משעת אונסין. משיס דלא דמי להלוואה דהולאה כזנה. ולכך חיובא רמי מיד אונסיה. אבל בשאלה כיון דהדרה בעינא. לא רמי חיובא אונסי דשאל. דכ"ז שהוא צעין הייב להתזירם ולא חל שטבודא אונסי כ"ז שהיא צעין. וז"ל ה"ג בעיסקא כיון דלא נהנו המעות בהולאה חל שם משכון על החפץ. ושייך בזה תהשו'. וזה ברור לעג"ד כפרת הראב"ד והרמב"ן. ועיין ס"ך סי' שמ"א ס"ק ד' הביא דשיטת הרמב"ן הוא כשיטת הרא"ש שם. דדוקא בשבחה הבנים ואכליה חייבים לשלם אם היתה להם אחריות נכסים. אבל כשמתה אלס פטורים מלשלם דשטבודא לא רמי אלא משעת אונסין. וא"כ אפשר גם דעת הראב"ד כן. והנה זה פשיע לעג"ד דאף לשיטת הראב"ד והרמב"ן דאם משכן על מעות שקיבל בעיסקא לא חל עלה שם משכון. מ"מ אם אח"כ פשע בעיסקא. או שהולאה לנפשי' חל עלה שם משכון למפרע. או דהוה כאלו התנה עמו צעת שהיתה. שאם יפשע. או יקח המעות לעלמו יהי' החפץ משכון על זה. ועיין בגי' ובמל"מ פ"א מהלכות שאלה ופקדון ה' ה' ס'. וכיון שכן בהש"ס א"ש דדבר מחוייב לא דכבר כתבו תוס' שם דכל החשב הוא שמה יבוא אהד לאהר מיתת המקבל ויהיב סימני'. וא"כ חיישינן אולי מעות העיסקא מוגחים באיזה מקום שאינו ידוע לנו. והמקבל לא פשע בזה כלל. ולא הולאה לנפשי'. וא"כ לא חל על הדבר המסויים שם משכון. ולא שייך בזה תקשה' כלל. משא"כ בג"ד כיון שהמקבל אינו רוצה להחזיר מעות העיסקא יהי' מאיזה סיבה שיהי' אם אבדו בפשיעה או שהוליאן לנפשי'. א"כ חל על החפץ תיקף שם משכון. ושייך בזה שפיר תקנות השוק. אף לשיטת הראב"ד והרמב"ן הג"ל. ומעתה נבוא למה שצטן הגאון בא"ח הג"ל. דעל מתנה פקדון. יטעון בעל שמה נאנסו לשיטת ה"א שכתב ק"ה סעי' ד' דטענין ליתמי נאנסו ע"ש:

ס"ק מ"ד דלדעת תלמידי רשב"א בשם הרמב"ן. דהיכא דהנפקר אי' לשבע צבירור שאלום הפקדון. חייב לשלם. א"כ ה"ג לא יוכל בעל החפץ להוליח המשכון מצטל העיסקא בטענת ספק שמה נאנסו ביד הגנב המקבל העיסקא. דהא גם מקבל העיסקא עלמו אינו נפטר בטענת שמה נאנסו. אבל לדעת הגי' המוציא בש"ך שם בשאל המור לרובו עליו שלוחו. ומתה צדק והדבר ספק אי בפשיעה אי באונס פטור דהוי כח"י אם הלויתו כו' ע"ש. א"כ ה"ג פטור. וכיון שהכריע הש"ך שם דלא כהגי' ע"ש. וז"ל אין מקום להכריע התומים. שוב הולתי צנחיות שם שיבש דברי הגי' וכתיב דאין ב"ן מהלוקה. דע"כ לא קאמרו תלמידי רשב"א דאיתו נפטר בטענת שמה. אלא היכא דה"ל לידע כגון ששאל החפץ לעלמו. אבל היכא ששאל מתחילה החפץ עבור הצירו כגון דהגי' ששאל המור לרובו עליו שלוחו. אם כן לא הוה ליה לשואל לידע אם מתה בדרכה או באונס שפיר כתב הגי' דפטור בטענת שמה נאנסו ע"ש. א"כ גם הכא דבעל החפץ לא הו"ל למידע מה נעשה במעות העיסקא שקיבל הגנב. אפשר כפרת התומים נכונה. דעל פלגא פקדון יוכל לטעון שמה נאנסו. ועיין בקצו"ה סי' ש"מ. אולם ז"ל לעג"ד דדוקא התם בגדון דהגי' דהמשאל ידע ששאל עבור הצירו. איכא למימר דנתרלה וידע שאם יארע ביד שלוחו איזה אונס (יבנה) אין להשואל לידע מזה ולכך פטור להגי'. אבל הכא הנותן העיסקא לא ידע שהמשכון הוא דבר הנשכח. ויהי' פטור שכל דיו יהי' עם המקבל שאם יהיה איזה אונס יבנה או יבצע א"כ מה לו בזה שבעל החפץ לא הו"ל למידע מה נעשה בהפגלא פקדון הא אדעתא דהכא לא מסר הפקדון. ועל הגי' זה קיבל המשכון או שיחזור לו הפקדון או שיבשר בטענה או בעדים. וכברא נכונה לחלק כן :

(ו) **וביותר** אפשר לומר לעג"ד דאפילו אם גם המקבל דהיינו הגנב טוען שנאנסו ג"כ אינו נחמן ומחוייב בעל החפץ לשלם. דהא כיון דנתכפר עליו שהוא גנב א"כ הוא חסוד על השביעה. ודיו שנגנזו נשבע ויטעל. אולם הא כבר כתב הרמב"ם בג"פ מטעם ה' ד' דבשומר שחשוד וטוען שנגנב או נאבד לא שייך לומר שנגנזו יבצע ויטעל דהא אין צטר"ב יכול לשבע וא"כ השומר פטור. וכן הוא (בתומ' סי' ל"ב סעי' ה') אבל המשיין צטור שם יראה שהביא בשם ר' ישעי' ורמ"ה דפלוני עליו וס"ל דכיון שאין בטי"ב יכול לשבע ויטעל בלא שבעה. ועיין שם בג"ה שהביא ראיות לדעתם. ועיין בתומים שהאר"ך בפלפול לדחות ראיות הג"ה. עכ"פ זה ברור דיוכל הטוען לומר קים לי כרבינו ישעי' והרמ"ה והב"ה דאף בשומר חסוד יוכל שנגנזו בלי שבעה כיון שהוא תפוס בהמשכון. ומשכ"כ הובא דאין המקבל דהיינו הגנב טוען נאנסו רק שבעל החפץ טוען שמה נאנסו. ויכול לומר קים לי בתלמידי רשב"א ובהכרעת הש"ך דאף היכא דלא הוה ליה למידע אין השומר פטור עלמו בטענת שמה. ומלבד כ"ז נלפע"ד דשאני עיסקא דידן משיסקית שהיה בימי חכמי הש"ס וכמו שאבאר. דז"ל רמ"א בתומ' סי' קע"ז סוף סעי' א' מי שהלוה לחבירו. ואח"כ אמר ליה יהיה צידק למחליט שכר ונאנסו צירו חייב בכל האונסין כמו בתחילה. דלא נסתלק משמירתן בדיבור בעלמא. וכן כתב סוכ"י ק"ך. והוא מהמרדכי סו"פ החובל וע"כ. והנה יש להסתפק בכוונת המרדכי. אי כוננו דרק לענין חייב האונסין. המעות והעסק הוא ברשותי. אבל תנאי העיסקא לענין יוקרה וזולת קיים. ושייך על שיהי' דמחליט הרווח שייך להטותן למחליט הסכר מהמת זולת. שייך ג"כ על הטותן. או שונתו כיון דאין המעשה נשמה בחלופת הדברים הו"ל הלוואה כמו שהיתה עד עתה והיתה וההפך מהמת יוקרה וזולת שייך בכל הלוואה :

(ז) **וראיתי** בשם מהנה אפרים הלכות שומרים סי' ק"א בסופו שכתב בג"ע על עיקר דברי המרדכי הג"ל. דהא עממי של המרדכי הוא מפני שאין המעשה משתנה בחלופות דברים. והרי בש"ס ב"מ ל"ח ע"ב איבטיא לרא' ב"מ שאם

צבעלים ושכרה של צבעלים מהו או אמרין שאלה לחודים קיימא ושכירות להודו קיימא. או דלמא שכירות בשאלה מישך שייכא כו'. ופירש"י שאלה צבעלים וקודם שהחזירה חזר ושכרה ונגנזה כו'. מוכח מהכא דהמעשה משהנה בחליפות דברים כו' ע"ש שהאריך והסכים דלא כהמרדכי: ולפלא צעמי על גאון כמותו שיחשוב זאת לסתירה דמה ענין שאלה להלוואה. ולדבריו היה לו להקשות יותר. דהא בשאלה קי"ל ב"מ פ"א ע"א ובהו"מ כו' ש"מ סע"ו ה' דאחר שכלו ימי שאלה לא הוה עלייהו רק שימר שבר ומטעם כיון דנהנה מהנהגה ולילא זה לא הוה חייב כלל. אלמא דהמעשה יוכל להשתנות אף גלי חליפות דברים כלל בכלות הזמן. אע"כ דלא דמי הלוואה לשאלה כלל. דבשאלה ההפך עומד לעולם ברשות וחזקה המשאיל אף בחוץ ימי השאלה. ולכך כגור טעל בה פי שנים. וע"כ בשכלו ימי שאלתה עומדת ברשות המשאיל. לענין אונסין. ולא הוי שואל עלייהו שומר שבר רק מטעם כיון דנהנה מהנהגה. משא"כ בהלוואה המעות עומדים מיד ברשות הלוה לגמרי ונעשו שלו. ואין הסבור של המלוה טעל בה פי שנים. אף אחר שכלה זמן ההלוואה והמעות מוגחים מוכנים ביד הלוה להחסי למלוה. דכ"ז שהמעות הם ביד הלוה. אינם יכולים להעשות של מלוה אם לא שימכרם הלוה ליד המלוה. וע"כ שפיר כתב המרדכי דאף שאמר לו יהיה בידך למחילת שבר אחר שכלה זמן ההלוואה. מ"מ אין המעשה נשחטה בחליפות דברים. דהמעות שהיה עד עתה של הלוה לגמרי. יעשו של המלוה מחמת דברים בעלמא. אם לא שימכרם תהיה ליד המלוה וזה ברור לעג"ד ולא יורדתי לסוף דעת הגאון במה"א הג"ל *):

הגדה

(ח) ברה"ק לרקמן דלפי מש"כ לעיל צעמי דיעו

בל המרדכי. דהמעות שהיו של הלוה לגמרי. אינם נעשים של המלוה בחליפות דברים בעלמא. א"כ אין עליהם שם עסקא כלל. אף לענין יוקרא וזילא. וראיה לזה דבסוף סו' פ"א סע"ו ל"ב העתיק מהמבר תשובת הרא"ש בראובן שהצטע לשמעון ריוח הרוכ שיהיה עליו מכמה שנים. ואומר שהתנה עמו לתת לו ריוח. ושמעון אומר שלא התנה. שמעון פעור אף משבועה. שאף לדברי ראובן לא היה תנאי זה בשעה שנתחייב שמעון. ואף אם אמר שמעון אח"כ אתן לך ריוח. דברים בעלמא הן בלי קנין ויכול לחזור בו עכ"ל. והנה פשטות דברי הרא"ש מורין כמו"ש לעיל. דדברים בעלמא א"א להעשות מתלוה סקדון וכ"ל:

(י) אור"ח הסמ"ע שם הקשה מכו' ר"צ סע"ו

ז' בהג"ה דמבאר שם דחייב ליתן לו הריוח. וכתב להלק בין הצעו לאח"ז פרעון להצטו בתוך זמן פרעון ע"ש. וההילוק אינו מוכן כיון דדברים בעלמא לא נשחטה מהלוואה לסקדון מה לי בתוך זמנו או לאחר זמנו. והש"ך כתב להלק. בין

כש"ס. וחייב השמירה שייכא לשאלה שהיה צבעלים. ועתה שכרה שייכא לזמן המפסיק שהיו השמירה בין לשאלה. וע"ש בתוס'. דצמי' הראשונה ובעת' לא הוה תרי שיעבי עד צמיא בלית' והצמיא. ועוד דצמיא בניה שפיר צבעלים ושאלה בנה צבעלים. ע"כ דשוכרין הוי לומר דשאלה היתה קודם שכלו ימי השכירות. דאם נלו ימי השכירות קודם ששאלה. א"כ היתה עומדת לגמרי ברשות המסביר לכל מילי. וא"כ נפקת השכירות הראשונה לגמרי. וא"כ גם צמיא הראשונה מתפרש ג"כ כצמיא דהשכירות היה קודם שכלו ימי השאלה ולא אפשרות שם ודאי כן שאלה להשכירות ו"ל ביד המכיר. וי"ל כפי"ל ע"כ ולפלא בלא העירו עליו כו' :

מעות סקדון דמיירי כס' ר"צ הו"ל מצטל כיוו. אבל צמיא הלוואה פעור ולא שייך בזה מצטל כיוו. ואנכי צעמי. לא ידעתי להלק. ואולי כיונת הש"ך הוא דבהלוואה הו"ל ריבית. וכן מלאהו בשו"ת שבות יעקב ה"א כו' ס"ד כתב בצמיאות דהוה ריבית. ויש לעיין בזה. ועיין בתומים אור"ח מ"א נהחבצו בדין הג"ל. שוב ראיתי צי"ש פ' החובל כו' ע"ו. שהביא דברי המרדכי הג"ל. וכתב בצמיאות דהלוה חייב באונסים. ואם אין הלוה רוצה ליקן לו מהרווח הרשות צידו כי לא נחית טלה שם עסקא כלל וכלל. ע"ש ודמו עליו הש"ך בסו"ס פ"א הג"ל. ובסו' ר"צ ע"ג :

אור"ח לעג"ד תמיהין לי דברי ה"ש"ש בנות דעת המרדכי הג"ל. דהא ז"ל המרדכי בראובן שהלוה לשמעון י' לערין לזמן קצוב. ואחר הזמן אמר ראובן לשמעון אוחס י' לערין שאתה חייב לי יבא לך למחילת שבר. וכבר נתעסק שמעון בהם ונאנסו. נראה דשמעון חייב באונסין כשהחילה כי אין המעשה נשחטה בחליפת הדברים עכ"ל. והנה מהלשין וכבר נתעסק שמעון בהם משמע דזה ידוע בשמעון קניה שחורה דמי הלוואה לזורך שניהם. וכיון כן. נתי דמעות הלוואה שצד שמעון לא יוכלו להעשות של ראובן. מ"מ כיון שקנה שחורה בלוי ראובן ע"ד שניהם למה לא יתחייב ראובן באונסו מחילת השחורה. ודמי קך דינא להא שמבאר בסו' קפ"ג סע"ו ד' בראובן שאמר לשמעון זכין לי האי מידי כו' קניה ראובן כו' אע"ג דיהיב שמעון דמים משלו כו' וע"ש בסמ"ע סו"ק ט' דהציב באלו הלוה שמעון לראובן מעותיו ובודאי אי אירע אונס בהשחורה תל האונס על ראובן. וא"כ למה יגרע קך דינא דמרדכי הג"ל. דלא יתחייב ראובן באונסין :

(י) **וראיתי** בנתיבות סו' קע"ו העיקר אי אור"ח אי השיא כונת המרדכי מפשוטו. וכתב להלק דהא דהלוה חייב באונסין היינו אם נאנסו המעות ערס שלקח שחורה לשותפות. אבל אם קנה שחורה ע"פ לוי המלוה ונאנסו השחורה בודאי חייב המלוה במחילת ההפסד. ואף שצ"מ כתב ובכך נתעסקו. הכונה שהחיל לילך בעסק ונאנסו מידו המעות ע"כ ע"ש. ולפי' הלשון דחוק מאוד לפרש ובכך נתעסק שהחיל להעסק. ובפרט בלשון המרדכי שכתב וכבר נתעסק בודאי א"א לפרש דקאי רק על ההחלה. ולשיעורו היה לו לפרש בפירוש מרווח. דמ"ש המרדכי וכבר נתעסק. ולגו' הד"מ בכך נתעסקו הכונה שכבר נתעסק שמעון עם המעות וקנה בהם שחורה צעה שהיו המעות צידו שחורה הלוואה ערס שאמר לו ראובן שיהיה צידו למחילת שבר. וכיון שדברים לא נשתנו מעשה. א"כ השחורה שהיה לו מומן הקודם המה בחזקת שמעון דכ"ז שהשחורה צידו והם שלו לגמרי. לא יוכלו להעשות של ראובן בדברים בעלמא בלי קנין ולכך שמעון לבדו חייב באונסין. אבל אם קנה שחורה על דעת שתהיה לשניהם בודאי גם ראובן חייב במחילת אונסין וכ"ל. אבל לעג"ד ג"ז דחוק. ופשטות דברי המרדכי מורין דס"ל דשמעון חייב באונסין אף אם קנה שחורה לזורך שניהם :

(יא) **ובאמת** לולא דמהתפינה להכניס ראשי בין הריס גדולים. הייתי מפרש כונת המרדכי. לא כהגאון מהרש"ל ולא כהגאון נתיבות. דנראה מה שהביא להגאונים לדחוק בדברי המרדכי. דס"ל דזה תלוי בזה היינו חייב האונסין תלוי בריוח והפסד דיוקרא וזילא. ולכך ס"ל למהרש"ל ז"ל דכיון

בכתב המרדכי דחויב האונסין על שמעון. ע"כ דלא חל אללו כלל שם עיסקא לענין יוקרא וזילא ג"כ. והסתובות ס"ל להפך דכיון דאם קנה שמעון סחורה אחר אמירת ראוונ ע"ש שטיהס הסחורה שייך לשטיהס לענין כל מילי. ממילא דגם חויב האונסין מהסחורה שקנה הוא על שטיהס. וא"כ ע"כ מ"ש המרדכי דחויב האונסין על שמעון כונתו על המעות כ"ו שלא קנה בהם סחורה. ואני אומר עם שעפר אנכי תחת רגלי הגאונים הלדיקים האלה. מ"מ בד"ת הרשות נתינה חף לתלמוד קטן כמוני להוות דעתי הענייה. ולומר דס"ל להמרדכי דחויב האונסין אינו תלוי בריוח והפסד כלל. דהא ידוע דעת הרב"ן בתוס' (ב"מ ע' ע"ה) ד"ה דקא מקבלי והוצא בשו"ד סו' קפ"ז דמוחר ליתן מעות בעיסקא. חף שהמקבל יקבל כל אחריות האונסין. והתוס' השינו עליו. וכחצו וז"ל ומכאן קשה על פי ריב"ן כו' דא"כ למה הו' לריך כאן לקבל תוסבא דתשא. לא יקבל אלא זולא ע"כ. ועיין בתורת חיים שמישב קושיית התוס'. וא"כ אפשר דהמרדכי ס"ל כהריב"ן הג"ל דחף דאחריות אונסין הוא על המקבל. מ"מ העסקא קיימת לענין ריוח והפסד דיוקרא וזולא. אולם א"א לריב"ן לב"ו. דנלעג"ד דחף לשטיהס התוס' שאיכסרין בכה"ג מ"מ ודאי אינו אלא חכך ריבית. דהא אינו מקבל ריוח כ"א מהעסק עצמו. אם יזילא ריוח. וא"כ אפשר לומר דע"כ לא אסרו התוס' אלא בתחלת הלואה בשעה שנותן לו המעות ואם אז מתנה עמו שהאונסין יהי על המקבל ויוקרא וזילא לשטיהס. וכיון שהמקבל מקבל על עצמו חויב האונסין א"כ נעשו כל המעות אללו הלואה. דלולא זאת מאיזה טעם הוא מהייב עצמו באונסו מעות של אחרים. ולפיכך מה שנותן לו מחליט ריוח הו"ל ריבית. וחף שנגד זה הנותן מקבל עליו מחליט זולא או אשילו כל זולא. מ"מ זולא לא שביח. ולכך אסור. אבל צידן דהמרדכי שכבר הלוח לשמעון מעות בהלואה גמורה ונעשו המעות של שמעון לגמרי הו"ל כאלו הו' לשמעון מעות משלו. ומתנה עם ראוונ שכל מה שיפסוק עם מעות של עצמו. יהו' כל אחריות אונסין על עצמו. רק ריוח והפסד מיוקרא וזולא יהו' לשטיהס. כדלפי גס התוס' מודים דשרי. דחויב אכסור יהו' בזה. והוה כאלו מקנה לראוונ המעות או העסק לפירות. א"כ ה"ג כיון שמעות ראוונ שאלל שמעון בהלואה נעשו כבר לגמרי של שמעון. א"כ כשאומר לו ראוונ אה"כ יהו' צידך למחליט שכר. ואמדין לדעתו דראוונ שלא פטרו מאונסין. רק יוקרא וזילא יהו' לשטיהס הו"ל ממש כאלו התנה ראוונ עם שמעון שיהא עסק שמעון שצד שמעון ממעות עצמו. ביניהם למחלה לענין יוקרא וזילא דברי לב"ע. וזה דעת המרדכי. ולפ"ז אם הריוח הוה שעלו ונתייקרו המעות שצד שמעון אחר שא"ל ראוונ יהוה צידך למחליט שכר. א"כ ליתן לראוונ מהלח הריוח. וכן אם בשעה שא"ל ראוונ זה הוה ציד שמעון סחורה שכבר קנה בהמעות קודם אמירת ראוונ. ג"כ א"ל ליתן לראוונ מהריוח. דכיון דחין המעשה משתנה בתליפת דברים. לא קנה ראוונ חלק בהמעות והסחורה. אבל הסחורה שקנה שמעון אחר אמירת ראוונ. אדעתא שיהוה לשטיהס לענין יוקרא וזילא. ודאי דקנה ראוונ דהו"ל כאלו הקנה לו שמעון הסחורה לפירות. דהא קנה הסחורה לצורך שטיהס וז"כ :

(ג) **שוב** ראיתי שבדעת המרדכי א"א לריב"ן לומר כן. דהא בהו"מ סו' קע"ז סעיף ב' בהג"ה הביא דעת המרדכי דכל שנותפין מתנין זה עם זה קיים וא"ל קנין. ולענין מה שהריוח כבר הביא הרב הרצה פוסקים דמהוייבוס לקיים. וא"כ חף הריוח שעלו לשמעון מהמעות או מהסחורה שבידו בעת שא"ל ראוונ שיהוה צידו למחליט שכר. שייך לשטיהס וא"ל שוב קנין למחליט ריוח מעותיו. רק כשמעיתו גס ריוח משאר עסקים. לריך קנין כמו שפיים בהג"ה שם. ומעשה צדור בזה דעת המרדכי. דלדידיה ולהרצה פוסקים הג"ל. נחריבו ראוונ ושמעון לקיים כפי מה שהתנו ביניהם לענין

יוקרא וזילא. דאגז דלייתו אהדי גמרי ומקמי אהדי. דכמי שנתחייב המקבל ליתן לו מחליט הריוח. כך נהויב ראוונ נגדו לשלם לו אם יזיל. ולפלא צעני על גאון מהרש"ל ז"ל שהביא שם שכ"כ המרדכי. ואח"כ כתב בפשיטת שאין הלוח צריך ליתן לו מהריוח. ומה שהכריח מהרש"ל שם דעו דאם נאמר שחייב ליתן לו חלק מהריוח. א"כ תמלא קרוב לשכר ורחוק מהפסד חף לדידן. שילוח לו ליוס א' ואח"כ יאמר לו יהא צידך למחליט שכר. ולדעתו חין זה הכרח כלל. דלכאורה קושיא כעין זו יש להקשות לשיטת הראב"ד והרמב"ן שהבאחי דלכך דבר מסויים לא. דלמא אחא מריה ויהיב סימנא כו'. והקשו הראב"ד והרמב"ן הא עשו תהשו'. ותי' דבמשבון שעל עיסקא לא עשו תהשו' ובג"ל. וא"כ יקשה דהמ"ל לעשות כן. יקחו ממנו דבר המסויים לתשבון. ויתנו לו המעות בהלואה גמורה על יוס אחר. וא"כ יהול על הדבר המסויים שם משבון גמור וחף לשיטת מהרש"ל הג"ל דבמעות הריוח כה"ג חין בזה שם עסק כלל. אבל במעות יתומים דחף לכתחילה שרי להתנות שכל האונסין יהוה על המקבל כש"כ אה"כ. ורק שיהוה על דבר המסויים שם משבון לענין תהשו' יעשו כן. ויהול על הדבר המסויים שם משבון. ואח"כ כשיאמרו לו הכ"ד שיהוה צידו למחליט שכר. בדברים לא ישתנה וישאר על הדבר המסויים שם משבון. אבל באמת לעג"ד ליק כלל. דאם הכ"ד והמקבל יכונו בתחלת הלואה רק להערים בזה שיסאר על החפץ שם משבון. ועיקר שיהוה צידו המעות למחליט שכר. באמת לא יהול על החפץ שם משבון כלל. לשיטת הראב"ד והרמב"ן הג"ל וטעמם. דה"ג עיקר שצדורא דיתמי אטיקרא דטיקרא רמי. ואם לא יכונו לזה. א"כ חין רשות לב"ד להלות מעות יתומים לאחרים בלי הועלת ליתומים וכיון שכן גם הסכרה של המהרש"ל אויל ליה. דאם הנותן והמקבל יכונו בתחלת הלואה לזמן. כדי שאח"כ יוכל לאמר להמקבל שיהוה למחליט שכר ויהוה כל האחריות על המקבל. כדלפי גס זה אכסור וכי עגדקי לאכסורא. ואם יכונו בתחילה באמת להלואה גמורה ואח"כ יודמן שיאמר לו הנותן כן שיהוה למחליט שכר. והמקבל יתראה לזה ויהוה קרוב לשכר מלהפסד כיון דמן הדון שרי ובג"ל מה אכספת לנו בזה. ובזה מיושב מה שנתחבט הסומים בסו' סו' פ"א בדברי הרא"ש הג"ל :

(ד) **אלא** שמועד לגדו דברי הרא"ש בתשובה שבסוף סו' פ"א הג"ל ובג"ל. אולם המעיין בדברי הרא"ש בתשובה שכתיב וז"ל כ"ל ששמעון פטור וכו'. כי נראה לפי הענין שאף לדברי ראוונ לא היה תנאי זה בשעה שנתחייב שמעון החוב וחף אם אמר שמעון אח"כ חתן לך ריוח. דברים בעלמא נינהו בלי קנין ויכול לחזור בו. וכיון שהוא כופר א"ל שצוטה. מאחר שהוה יכול לחזור בו אם היה מודה ע"כ. ולכאורה למה לריך לכל האריות. הו"ל להשיב בקולור כיון שהתנאי לא הוה בתחלת החויב רק אח"כ א"כ לא הל ע"ז שם עסקא כלל וא"ל ליתן לו הריוח. אע"כ דהרא"ש הולך לזה. יען שהו' משתפק בטנות השואל להעתיק שאמר ראוונ בתביעתו שכן התנה עמו שיתן ריוח. אם כונתו שהתנאי הו' בתחילת החויב או אח"כ. לכך הולך להשיב להשואלים אותו. שידעו להשיב להצט"ד דין צדור וע"כ הקדים ובתב שנראה לו לפי הענין שתנאי זה לא הו' בשעה שנתחייב שמעון. וע"כ הוא פטור חף משצוטה. דחף דא"ל שמעון אח"כ חתן לך ריוח כו' יכול לחזור בו. וכיון שהוא כופר א"ל שצוטה מאחר שהו' יכול לחזור (פי' שהו' יכול לחזור בו אז מיד אחר ההצעה והו' מושיל החזרה לענין ריוח דלהבא) מזה נשמע. דאם אולי צדור להשואלים בטנות ראוונ בעטנתו הו' שהתנאי הו' בתחלת החויב לא יושיל חזרת שמעון חף על להבא. וחף דמחזיר צו"ד סוס"י קע"ז סעיף מ' במתעסק שאמר לפני עדים שתור בו משלוחתו. דמהני התרה. ע"כ היינו דווקא בטינה כמו שמואר ברביעי ירוח היבא ככ"ז שם

מעתה נמשכין דברי הרב יפה . דעל מ"ש מקודם דעל
עלת המחבר יש עדיין חשש דאם שינה ואמר כו' ולהגלל
מהשם זה כתב ולכן יתנה שאם יוציאה ללרכו כו' (פי'
ותנאי המחבר לא יתנה כלל ומעתה לא יהיה כאן שום
חשש . דלחיתרו לעלמי חגי עושה לא יועיל לו כלל . כיון
שבחתי אפשר בידו לשנות וכנ"ל . ואם יוציאה ללרכו .
הו"ל מלוה ולא ישתנה הח"כ מעסק לענין אונסים רק לענין
יוקרא וזולא :

(טו) אולם שעדיין יש להחשש ולומר דלדרכה מכאן יהי'
ראוי לשיטת הנתיבות . דלח"כ כשמהזירה לעסק
האונסין הלך על שניהם . דהא ידוע מה שהק"ש הרא"ש סו"פ
המפקיד סי' כ"ו על שיטת הר"ף דפסק גבי הפקיד אלל שולחני
מעות מותרין . כר"כ דנאנסו לא . דהיתר תשמיש אינו מחייבו
באונסין . מ"ש מדמי אבידה דקיי"ל היכא דמותר להשתמש בהן
הייב באונסין . וע"ש שהסכים לתי' הרא"ש דהיתר תשמיש
דפקדון גרוע מאבידה . דירא להשתמש בהן פן יבא בעל הפקדון
פתאים ויחבט מעותיו . משא"כ באבידה ע"ש . וא"כ צריך
דהרמ"א הג"ל . שנתן לו רשות להוציאם ללרכו . א"כ אינו ירא
מהנותן שיחבט פתאים מעותיו . דהא נתן בידו המעות עד זמן
שקצבו ציניהם וא"כ הל על המקבל תיכף חויב האונסין מהמת
היתר תשמיש . וכיון שכן הו"ל כאילו התנה בתחלת העסק קרוב
לשכר ורחוק מהפסד וזה אסור . אע"כ כהנתיבות . דלח"כ
כשחזירנה לעסק יהי' האונסין על שניהם . אבל באמת ז"א
דאף שהרשבו להוציא ללרכו היינו על זמן קצר . ולא להוציאם
ללרכו לזמן מרוב . וא"כ ג"כ כאן ירא להוציאם ללרכו . אולי
לא יעלה בידו מעות אחרים להכניסם בעסקא ויבא הנותן .
ויקח מידו העסקא . וא"כ אינו חייב באונסין עד שיוציאה
ממש ללרכו :

ועדיין הל עלי חובת הביאור דציו"ד סי' קס"ז סעי' א' מלוה
אדם להצירו מנה ע"מ שיחשק בו' לריוח המלוה עד
שיהי' שני מניס . ואח"כ יחזרו שני המניס מלוה וכל אותו
הזמן הוא באחריות המלוה ואחר שיהי' שני מניס יהי' הכל
הלוואה . ובאחריות הלוה כו' והר"ף הרב בהג"ה דה"ס איפכא
שמלוה לו תחילה ללורך הלוה ואח"כ יבסוק בו ללורך המלוה
ע"כ ע"ש . וא"כ לדעת המרדכי יקשה איך ישתנה ממלו' לפקדון
ובכאן לא שייך מה שחיראתי לעיל . דהא בכאן התנאי הוא
בתחלת העסק א"כ הוה קרוב לשכר ורחוק מהפסד . אש נאמר
דלחירות האונסין יהי' על המקבל אף בשנה שני' . ועוד
דמלשון הרב משמע דבשנה שני' יהי' באחריות הנותן . אבל
באמת אין זה קישיא כלל . דע"כ לא קאמר המרדכי בדבריהם
לא משתנה ממלוה לפקדון . אלא היכא דהוה בתחלה מלוה
גמורה ולא התנו כלל שאח"כ יהי' פקדון . רק שאח"כ אמר לו
שיהי' בידו למחילת שכר . ע"ז שפיר קאמר המרדכי דלא משתנה .
אבל אם בתחלת קבלת המעות מהנה עמו ששנה ראשונה יהי'
מלוה ושני' פקדון . גם המרדכי מודה דשפיר דמי . דהא קיי"ל
רשאי השואל להחנות שיהי' פטור מאונסין . וזה פשיט כמו
סו"ב להחנות שיהי' פטור לגמרי מאונסין . כן יוכל להחנות
שביום פלוני יהי' הייב באונסין וביום פלוני יהי' פטור . ומשנה
שלימי' שינו (צ"מ ל"ז ע"ה) שאלה חגי יום ושכרה חגי יום .
וצרור כמו כן דהלוה בתחלת הלוואתו . יוכל להחנות עם המלוה
שיהי' פטור מאונסין לגמרי . וכן בזמן פלוני . יהי' חייב ובזמן
פלוני יהי' פטור . וא"כ כשמת' בתחלת קבלת המעות ששנה
ראשונ' יהי' מלוה גמורה ויהי' חייב באונסין ובשני' יהי' פקדון
הו"ל כמו שהתנה ששנה שני' יהי' פטור מאונסין . וא"כ ממילא
הל הפסד האונסין על הנותן :

ואף שכתבתי לעיל דעת הרב בהג"ה כשמתנה בתחלת נתינת
העסק דאם יקח המקבל ויוציא ללרכו לא יהי' נקרא שולח
יד . דאם באמת הוציא ללרכו . אח"כ כשמהורר להעסק . נשאר
השוב

דדוקא בשניה מהני החורה . והארכתי קלת בזה בתשובה אהת'
וא"כ משמע מדברי הרא"ש להיפך דמה שהריות קודם החור'
מחייב ליטע ללרובן . וזה שדקדק הרא"ש ז"ל וכתב מאחר שהי'
יכול לחזור בו . והיינו אז קודם שהריות . אבל אחר שהריות אינו
יכול לחזור בו וכדעת המרדכי (*):

(טו) ואחר שיבטנו דברי הגדה
הרא"ש . אציא
עוד ראוי לדברינו והא"ז נבוא
לדקמן . ז"ל המחבר ציו"ד סי'
קט"ז סעי' ה' . מותר ליתן
עסקא למחילת שכר ולהחנות
שלא להחשק אלא בדבר פלוני
ואם ישנה יהי' כל אחריות על
המקבל כו' ואם שינה והפסיד
כל הפסד להמקבל . ואם הריות הוא לאמנע כו' הג"ה ומותר
למקבל לשנות לכתחיל' ולא אמרינן דהוה כגזלן בכך כו' מיהו
אם אמר לעלמי חגי עוש' ולא בתורת עסקא הוה כגזלן ומה
שע"ש עשה לעלמו [ר"י] . ולכן יתנה הנותן תהלי' שאם יעול
לפטמים מן העסק ללרכו . שלא יהי' מקרי שו"י בפקדון בכך
דאז הוה כגזלן . וכל הריות שלו . והמעות מלוה עליו . ואסור
ליעול אח"כ ריבית כו' . ואם נהגו שלא להקפיד בכך מהסתמ'
כאלו התנו דמי כו' עכ"ל . והנה צריך להבין במ"ש הרב בהג"ה
ולכן יתנה כו' שאם יעול כו' איזה דבר חידש בזה על המחבר .
ובעלתי אין הועלת רק למקבל אם ירצ' להוציא ללרכו לא יהי'
כגזלן . אבל להנותן אין בזה התנאי שום הועלת . ואדרבה מגרע
זכותו בזה . דלשיטת מהרש"ל בודאי אם יוציא' המקבל ללרכו
אז נעשית מלוה אללו . וכשיחזרו' להעסק לא ילערך ליתן לו
ריות אם לא שיזכה לו ע"י אחר . ורמ"א לא הזכיר זה . ולשיטת
הנתיבות הא אח"כ כשיחזירנה לעסק יפטר מאונסין . וא"כ לא
הועיל להנותן כלום בעלמ' . וגרע זכותו . במה שנתן לו רשות
להוציאם ללרכו . דלולא הרשות לא הי' מוציאה ללרכו שלא יהי'
גזלן . ועוד בלשון הרב שכתב ולכן יתנה הנותן כו' אינו נמשך
על דבריו הקודמין שכתב מיהו אם שינה ואמר כו' . וא"כ
נראה לפענ"ד דמזה ראי' ברור' דיפה כונתו בדעת הרב . דנתי
דבדברים לא ישתנה ממלו' לעסק לענין אונסין . אבל מ"מ שם
עסק עלה . לענין יוקרא וזולא . וחייב הלוה ליתן לו מחילת
הריות . ולפי"ז אסיין שפיר דברי הרב . ודבריו נמשכין יפה .

דהמהבר נתן עלה על הנותן שיהי' העסק קרוב לשכר כו'
ע"י שינה הנותן עם המקבל שלא ישקוף אלא בדבר פלוני
ואם ישנה יהי' כל אחריות על המקבל כו' . ועי"ז יהיה קרוב
לשכר כו' לא השיב ריבית כו' . ומותר למקבל לשנות לכתחיל'
כו' . וע"כ כתב הרב ע"ז (דעלה זו אינה נכונה עדיין בשלימות)
דמיהו אם שינה ואמר לעלמי חגי עושה ולא בתורת עסקא
כו' ומה שעשה הוא לעלמו . וע"כ בא הרב ליתן לו עלה יותר
נכונה שיהי' להנותן קרוב לשכר כו' דהיינו שלא יתנה כמ"ש
המחבר שיעסיק דוקא בעסק פלוני . אלא אדרבה יהי' רשות
ביד הנותן לעסוק בכל עסק שירלה . רק שינה עמו שאם
יוציאה ללרכו לא יהיה מקרי שולח יד . ואז כשיוציאה ללרכו
ויחזירנה אח"כ להעסק יהי' כל האחריות על המקבל דהא כבר
נעשית מלוה . ובדברים לא ישתנה ממלו' לעסק לענין אונסים .
ומ"מ שם עסק עלה לענין יוקרא וזולא . ויהי' מותר לקבל
מחילת שכר . ומעתה אין כאן חשש ג"כ שמא יאמר לעלמי
חגי עושה . דהא לדעת רבינו ירוחם הג"ל דדוקא היכא שינה
ואמר לעלמי חגי עושה הוה כגזלן אבל בלי שינו . אין
בדברים כלום מה שאומר לעלמי חגי עושה . ועיין הו"מ
סי' קפ"ג סעי' ג' בהמ"ע סק"ז ע"ש וא"כ כשלא יתנה
הנותן שיעסוק בעסק פלוני דוקא . א"כ הו"ל כאלו נתן
לו הנותן רשות שיעסוק במה שירלה ובכל עסק שיעסוק
לא מקרי שינו ולא יועיל מה שיאמר לעלמי חגי עושה .

לקמן ע"ג גבי החמרון מעליך. בשם הרמב"ם ז"ל לכך פי' בחוס' כי החמרון הס מקבלין בו' ואין זה ממולא משום ריבית מאוחרת כי בשכר מה שהלוי' לו עורת גגו להביאם לו. וקאמר תלמודא דהא שרי כיון דאיכא הני עמינו בו' הרי להדיא דזה נקרא ריבית מוקדמת ומאוחרת חף שה' התנאי בתחלת הלווא' ודעת הפרישה והש"ך נכונים ע"ש וע"כ מה"ש:

(יג) **ומערתה** נבוא לדקמן. הנה שערי עיסקות שלנו הנוטין כמ' דברים מהעיסקות שהיו בימי חכמי הס"ס

א' בשערי עיסקות שלנו מתנין עם המקבל שלא יהי' נאמן על הפסד הקרן כ"א צעדים כשרים. ועיין בסו' קט"ז בש"ך וכו' פ"ג. והנה זה פשיט בכל ז"ד כשאנו מביא המקבל עדים ע"ז אינו נאמן ומחייבין את המקבל לשלם להטות את כל הקרן בשלימות. חף שהמקבל לוח שהפסיד או שנאנס מידו. ורול' ליבצע ע"ז. אין שומעין לו. וע"כ שאמר דין ה' התנאי ביניהם שז"ל שלא יהי' לו עדים על הפסד או האנס. הוא מקבל ע"ע הפסד והאנס. והטותן לא הנגים ח"ע בהפסד ואנס כ"א כשיהי' להמקבל עדות. וזה לא נקרא קרוב לשכר בו' (אלא שאנו מסתפק היבא דאמר המקבל שהי' לו עדים על הפסד והאנס. רק שמתו או שהלכו לתדה"ו. אי אמרינן כה"ג הרינא לשקר ירחיק עזותו או לא כבתו"מ סו' ע' סע"ג ג' עיין בש"ך שם ס"ק י"ד. ומסתברא כיון דלבן השנה היא ועל הפסד הקרן אין אינו נאמן כ"א ע"פ עדים כשרים. אי"ב פסל ח"ע שלא יהי' נאמן כלל אל"א ע"פ עדים דוקא ול"ע) ויאל לנו מזה דין הדם כהא דמצינא בתו"מ סו' ק"ח ס"ד בהוליא על התומים שז"ע התני בו'. והתני אינו נעיל אפי' בשביעה בו' ה' נאמן לומר החזרתי במו דנאכסי וטעמין להו בו' ע"כ. וא"כ בשט"ע דין דאינו נפצה בטענת אונס א"כ הציא עדים. אי"ב גם ליתמי לא טענינן להו החזרתי במיע דנאכס'. ואף ליע' האחרוני דשם דטענינן ליתמי נאכסו גרידא. מ"מ מודים דבשט"ע דין לא טענינן להי נאכסו דהא אביהם התחייב עלמו שז"ל שלא יציא עדים לא יהי' נאמן ויהי' הפסד ואונס עליו. וע"כ אין לעטון ג"כ עטורם שאם הי' אביהם קיים הי' מביא עדים על האונס. דהא סוף סוף לא הביא עדים (ויש לעיין ולפלפל בזה במחלוקת שבין ר"י ור"ל בירושלמי הובא בש"ך חו"מ סו' כ"א אי אונסא כמאן דעבד בו' אצל אין זה עיקר) ולפי"ז הויל ל"י כבדת התומים דלעיל שכתב דעל פלגא פקדון יפסוד עלמו בעל החפץ בטענת שמה נאכסו. ואינו מאמין להגנב שאומר שלא נאכסו. דאדרבה דאפי' אם הגנב עלמו הי' ג"כ אומר שנאכסו והי' רוצה ליבצע ג"כ מחוייב לשלם. דכיון דאין לו עדים על הפסד והאנס. התחייב ח"ע לשלם חף אם באמת נאנס והפסיד. וזה ברור לענ"ד:

(כ) ב' **ידוע** אשר רוב עיסקות שלנו. אין הטותן יודע כלל עסק של המקבל. כי רוב המקבלים מעיט בעסק. יש להם מעות עלמם. ואין להם עסק מיוחד רק עוסקים בכל מה שזדמן. ורק לפרקים צומן שאין מפסיק להם מעות עלמן מקבלים מאהדים מעות בעוסקא. והמעות שמקבלים מתערב בכל העסקים עד שהמקבל עלמו אינו יכול לידע ביהוד באיזה עסק הניח מעות שקיבל. כי הרעות צידו להניח המעות בכל עסק שיראה. וגם להוליא בלרכיו. כמ"ש הרמ"א הג"ל דבמקום שנהגו חף אם לא התנה כהתנה דמי:

והנה לעיל א"ק ע"ז התנאי תירון הראב"ד על מה שכתב הר"ף בהפקיד מעות מותרין כרז נהמן דאינו הייב באונסין. ובדמי אבידה פסק הר"ף דחייב באונסין. דהיינו ששמה דבמעות פקדון חף דמותה להשתמש בהן. מ"מ הנפקד ירא להוליאן פן יבא המפקד פחאוס ויבזק מעותיו. משא"כ בדמי אבידה ובתנאי לעיל דה"ס בעסקא חף לפי עלת הדב רמ"א דיתנה עמו שיוכל להוליאן ללרכו. מ"מ אינו הייב באונסין. דג"כ ירא שמה יוצא הטותן פחאוס ויראה שהוליאם ללרכו

חייב האונסין על המקבל. היינו משום דשם לא שייך לומר דהוה כאלו התנה כשיחזירה להעסק יפסוד מאונסין. דהא לא התנה המקבל עמו שיוציא ללרכיו דוקא. רק הטותן הוא שאמר לו שאם יוציאה ללרכו לא יהי' נעשה גולן. והיינו לצוזהו. כדי שיסאר המקבל בחיוב האונסין אם יוציאה ללרכו. ולא שייך בזה לומר. דהו' קרוב לשכר ורחוק מהפסד. דמי הכריח להמקבל שיוציאה ללרכו ועיקר התנאי מהטותן הי' לכונה זו שאם יוציאה ללרכו יהי' הל עליו האונסין. וכמ"ש לעיל דזה הי' עלת הרב כהנ"ס דע"ז זה התנאי יהי' קרוב לשכר:

שוב מלאתי להגאון בתות דעת בסו' קס"ו א"ק ג' עמד בזה על הרב כהנ"ס הג"ל לדעת המרדכי הג"ל חף ישתנה ממלו' לפקדון. ולפלא בעיני על גאון שכמותו שלא עמד על החילוק הזה. גם מ"ש שם לתרץ עפ"י מ"ש שם לעיל בא"ק ב' מחמת קושיותיו שם הוא דכתב המחבר ואם התני עמו בתנאי ככ"ס סגי. הא תני לא ישכור ממנו בפחות ע"ש שהאריך בקושיא זו (גם בשער המשפט סו' הג"ל עמד על קושיא זו ונשאר בל"ע) וע"כ כתב לתרץ דתנאי זה דבשנה ראשון יהי' כל הריעות להמלו' ובשני' להלו' הוי כחלוקת שאר העסקות רק באופן אחר. דהיינו בשתם עיסקות מחוייב המקבל לעסיק בחלק המלו' והפקדון ביחד. ואח"ז תילקין הריעות וההפסד. והתני מתניס שיהי' החלוק' ביניהם דשנה ראשון יהי' כל הריעות והפסד למלוה. ובשני' הכל ללוה. אי אפכא. ואין הפרש בין העסק והחלוקה ביחד או העסק והחלוקה בזה. ולכך שרי כשמתנה עמו ככ"ס כמו בשאר עיסקות היבא דהעסק והחלוקה ביחד דשרי. כשמתני ככ"ס עכ"ל. וזהו נחפיים דגם דעת הרמ"א הג"ל שכתב וס"ה אפכא הייט טעמא דהו' כשאר עסקות רק בהחלוקה הוא צומן שנה ראשון לטובת המקבל והשני' לטובת הטותן. ע"ש. ובפעיותיו לא ירדתי לכוף דעתו מה הועיל בהירואו סוף סוף כיון ששנה ראשון הי' הכל של המקבל ונעשית אללו הלואה גמורה. חף ישתנה בכלות הזמן לפקדון. וגם מן הסברא נראה שאין לדמות חלוקת העסק צומן אחד. לחלוקת הזמן. ואיז' שם שותפות הל צו'. הא אין להם זע"ז כלום. דהא אם צומן של אי' מהם יהי' הפסד הרב'. אין לו על הצידו כלום. ואיז' מכון שייך צו' הא שנה ראשון הכל הוא של המקבל. או אפכא. ושניה הכל הוא להטותן או אפכא. ובגוונא דהרמ"א לא שייך לקרות לשנה ראשון עסק. כ"א מלוה גמור' וא"כ מה שמעריח עבור הטותן בשנה שני' הוה ריבית אם לא יתן לו שכרו משלם. ועיין בשער המשפט הלכות ריבית שם האריך בקושיא זו ונשאר בל"ע. ולענ"ד נראה. דכי היבא דגבי ערשא דרב חמא ס"ה ע"א היתר הוא דשקבי להו מכסי חף בחזרתן. ובדף ע"ג ע"א החמרון מעלין במקום היוקר כבמקום האול. משום דיתחא להו דמגלי להו חרעא או דאולו גביהו. אי"ב הי"ג ניתח לי' למקבל ש"א עליו קול שיש לו מעות בעסק במשך שני שנים והרצה יקפאו לסחור עמו. ויעלה לו ריות מזה בשנה ראשון. וכן צוסיף אם שנה ראשון הוא עבור הטותן ניתח לי' שבשנה ראשון יתפרסם לסוחר. ויעלה לו מזה ריות בשנה שני' ולכך סגי בהתני ככ"ס. או לשיטת הש"ך שם חף בלא התנה סגי ככ"ס. ובלא"ה נלפענ"ד כבבדת הפרישה. והש"ך. דלא נקראת רק ריבית מוקדמת ומאוחרת דהא לא אמר לו בפירוש ערש עבורי שנה ראשון או שני' בשכר שאלוך בשנה ראשון או שני' רק נתן לו כסתם על שני' שנים. שנה אחת עבור המקבל ואחת עבור הטותן ואחר כתיב כ"ו מלאתי להדי'. ולפלא בעיני על הגאון כהו"ד ושער המשפט שנעלם מהם דברי השיטה מקובלת כ"מ ס"ה שכתב. בא"ד וז"ל עוד י"ל פ"ה דלעולם אחריות הלוכה על רב חמא. ומ"מ בו' משום דה"א דכיון דביתר דזבנה התם במקום היוקר מלוה להם המעות שיבחרו בהם לתועלתם. כי ערתי בהליכ' להוליכ' לשם. ולמכור אות' לו. הו"ל כריבית מוקדמת. ומשום"כ איצטרך לומר דאין כאן ריבית מוקדמת בו' שקבי להו מיכסא בו' וכ"כ השיט' מקובלת

ולא היתה צעק ומן הרבה יקח מידו מעותיו - מ"מ נלפענ"ד
דמינו דוקא בימיהם שהי' הנותן מקבל מהלכה ריחה מן העסק -
הי' הולך לחקור אלל המקבל אם היתה צעק - אלל צומניט
שהמקבל יתפטר עם הנותן צעד חלק הריחה היזה פ"ט קלוב
אם יחי' ריחה - א"כ הין הנותן חוקר כלל על העסק - וכמה
הוא מהעסק ואם היתה צעק - כי צעות הוא שהדבר הקלוב
שהבטיח ליתן לו - אף אם לא יתעסק המקבל במעותיו רק
במעט מן הזמן יעל' בידו ג"כ ליתן לו הדבר הקלוב - וא"כ
הין מקבל מחירא מלהוליא בלרבינו - מחשב שמא יבא הנותן
פתאים - ועד סוף הזמן שקלבו ביניהם בעיה המקבל שלא יבא
אליו הנותן - וכיון שבין - נלפענ"ד דבזה אף רב נחמן מודה
דחל עליו חיוב האונסין מיד אף על הפיקדון - ולפי"ז אף לשיטת
הראש"ד והרמב"ן דלעיל דס"ל דבמשכן על מעות שקיבל בעסקא
לא חל שם משכון על החפץ - הייט דוקא בעסקות שבזמן
הש"ס שלא הי' המקבל רשאי להוליא כלל - מהא"כ בעסקות
הנהוג בזמנינו וכנ"ל :

שאלה יט

לרב גדול אחר

אחד ש"ה גיב"ק נכון הגיעני - והנה איזה שעות קידם -
בא אלי אבי השי"ב - ובידו מכתב מבני הסו"ב
כחוב בו שאלה הנ"ל בשעתי קלח ולא עמיתיו דבר רק אמרתי
לו אם הי' במו צפה הייתי מיביתו על פניו - מה ראה נעבוד
המנהג והגדר שגדרו הראשונים הביאים הרב רמ"א ז"ל וכל
האחרונים - אח"כ בא לפני עם בני הסו"ב - והתנגל לפני שנהייב
בזה עם איזה מופלגים - וביקש מאחי לחיה לו דעתי לענין
דיפגד - ולהבא יחי' וזכר בזה - והוכחתו מאד - ולענין דינא
לא השבתי - אולם לבת"ר נ"י אמרתי להשיב ענ"ד ומה' השאלה
עוד שלא חבטל בד"ה ג"ע ואמ"ן - וז"ל כת"ר נ"י הנוהג צפה
שלא למתך במרכות גו"ט עד ימי הסליחות וזיוס ה' שהע
הש"ב פלה קמן בערך חיי שנה ויונק - ומל"א בה מרכא חזקה
ועבה - וקלף איזה בידו החזקה והכשירה עכ"ל - אולם במכתב
הש"ב כתוב מהגנס הוא רק עד ר"ח אלול - והסרסא היה
לשימן הלכ הלויסה וקלוסה - וקלף אותה בנהת ועלחה בנפיה
כד"ת והיתה גדולה עד שמשקל הפנים הי' שנעה עשר ליט' :

(א) תשובה ז"ל רמ"א ביו"ד סי' ל"ט סעי' י"ג - עוד נהגו
בעיריני להעריך כל סרכות גו"ט כו' - ולא
למתך בהם כלל - כי יש קבלה בזה להעריך - כי הסרסא עדיין
רכה ומתנתקת ע"י מיעוך ע"כ - ובעניווחי לע"ק - דז"ל התב"ש
סי' ל"ט אות ל"ו במדינות אלו נהגו להקל כו' ממשמשים
וממעשים כו' מחויקים אותה לריר כו' ומ"מ אשר שהסו"ו
הסירסא בודקים מקום הסירסא ע"י נפיה ופושרין ורוק כי
חוששין שמא לא נהר למשמש כ"כ בנהת - או שמא מפני שזה
זמן קרוב שנעשה הסרסא לא הוקשה עדיין עכ"ל - ולפי"ז יש
להבין החילוק שבין גסות לגו"ט - הא גם בגסות להכי מלריכין
בדיקה אחר המיעוך - דחיישין אולי מיטעה בחוק - או שהיתה
סרסא בת יומא ולא הוקשה עדיין - ואפי"ה מועיל בדיקה - ולמה
יגרע גבי גו"ט דלא יועיל הבדיקה - וז"ל דגסות דהסרכות
מלויית בהן - לא ילאו בזה מרוב בהמית כשרות - דגס כשרות
מלויית סרכות - מלתלוות המסקה שהריחה שואבת - וכיון
שנתמעכה ונבדקה הוה הוכחה שאין זה סרסא וא"כ לא יתה
מרוב - מהא"כ בגו"ט כיון שאין דרך להיות בהם סרכות - א"כ
ילאו בזה מרוב כשרות - והמיעוך אינו מזכר לנו שאין זה סרסא
כי אולי מפני רכותה נתמעכה :

אולם היתה לשיטת רש"י ז"ל דאין סרסא בלי נקב - ולכן
בגו"ט דאין מלוי להיות בהם סרסא ילאו מהרוב - אבל
לשיטת התו"ד דיש סרסא בל"ג - ובשלא כסדרן דעריפה - הוא
מפני דסופה להפסק ותעשה נקב - וכשנתמעכה כשירה -
דחליק דגס צחי' היתה מתפרקת מעלמה באמלעט ולא היתה
עושה

עשה נקב - וא"כ ק' אמאי לא יועיל המ"מ בגו"ט הא ע"י הסרסא לא יתה מרוב כשרות כיון דיש סרסא בל"ג. וא"כ נימא דגם בגו"ט א"ס ביה"ס היתה מתפרקת ומתנתקת באמלטה ערס שתגדל ותתקפה הסרסא. ולא היתה מנקבת הריאה. ועכ"ל הא דמתירין בגו"ט. הוא דאלו תושבין לשיבת רש"י :

(ב) ור"י איתי בשו"ת גאונים בתראי כו' לא כתב ג"כ הא דבגמטות לריבא בדוקא אחר המיעוק. דהיישוקן לסרסא בת יומא. ובגו"ט שסרסותיהם רבים ודקים וע"כ מתנתקים ע"י מו"מ ובדאי סרסא גמורה היא. ואפי' מיעבה ובדקא כיון דאין סרסא בלי נקב כו' עריפה. וכ"כ שס בסו' הספיצה וז"ל וא"ל א"ס עגל רק דודאי עריפה אכלו עכ"ל. הא דודאי עריפה משוי לה. עכ"ל דס"ל כמו"ס לעיל. כיון דבגו"ט אין סרסות מלויות בהן יל"ז מרוב כשרות כשרות וע"כ היא ודאי עריפה. כיון דאין סרסא בלי נקב. כמו"ס להדי'. מזה מתואר דלשיבת החו' אין הפרש בין גו"ט לגמטות ובסולן מהני הבדיקה אחר המו"מ. ואפשר דלשיבת החו' אין לורך לבדיקה כלל אחר המיעוק אפי' בגמטות. דכיון דלשיבת אין הסרסא מעיד שכבר יש נקב רק שתעשה נקב כשהתפרק. וכיון דמתעבה באמלטה. ואמריין דלא הוה סרסא גמורה. וגם בחו' א"ס היתה מתפרקת לא הו' עשה נקב. א"כ למ"ל הבדיקה כלל :

(ג) ור"י אמרין להקיר בהך דינא דגו"ט. דעין בש"ך שס ס"ק ל"ח דבגו"ט אף שאין יונקים. רק כ"ז שנקרא גו"ט בלשון בג"א. וע"י כתב"ש וז"ל ולב"ש שזה תלוי במנהג מקומות. יש מקומות שאינם מתמירים רק עד הג כשרות. ויש עד ר"ה תמי' או אלו ויש עד ר"ה. ולכאורה יש להעיר איך הדין א"ס נשתה עלה קידם ר"ה במקום שהמנהג הוא עד ר"ה. וגמלא בה סרסא. והטרפטוה כד"ת. א"ס מותר להוליך הסבר למקום שמנהגם הוא רק עד כשרות. ולאכול שס הסבר. ולפי פשוטו נראה שמיחד דהא (בהולין ל' ע"א) לבישא קמא שס דפליגי בני א"י ובני חו"ל דדאיתירא קאמר (בפסחים כ"א ע"א) דרבה בבי"ט שהלך מא"י לחו"ל אכל דאיתירא. אף דבני חו"ל אוסרין. ובפרך שס היבא אכל הא עתקין עליו חומרי מקום שהלך ומשני הוין לתהום. או דבני חו"ל כייפי לבני א"י. ומשמע ודאי אלו היו מביאין חלב דאיתירא מחו"ל לא"י היו הכל מותרין לאכול. וא"כ כ"ד נמי לא גרע. וא"כ ה"ה להיפך א"ס נשתה עלה אחר כשרות במקום שהמנהג הוא עד כשרות. והכשרות. והוליותו הכשר למקום שהמנהג הוא עד ר"ה. אסור לאכול הכשר. אבל באמת יפלא מדוע נתחלקו מנהגי המקומות הקאור קארה ידס מלכתוב לכל המקומות לקבוצ זמן אחד. ועוד שהדבר תמוה לתלות הדבר כ"ז שנקראים גו"ט בלשון בג"א הכי קריאה השס מרובין הסרסות. ומחוקין הסרסות. וע"כ נלפע"ד שכל דברי חכמים קיימים. ובאמת זמן אחד הוא לכולם רק שהדבר תלוי בזמן עיבורן ולידתן הבה משניו המדינות. כי היבא דהויין השינוי מא"י לחו"ל אשר אנתו שוכנים. דבפ"ק (דר"ה ח' ע"א) דריש ס"ס מהכתוב לבשו כריס האין שמתעברות בארד ויולדות בא"כ. ובמדינותו אלו רואין שכן מתעברות מהדס תמיז א"כ עד השין כסלו וע"כ נאמר דחכמים השו מדותיהם. ונתנו זמן קבוצ שד' או ה' חדשים אחר לידתן אינו מל"י בהס סרסות. והסרסות שזמן ההוא רסה ומתנתקת. וא"כ הדבר תלוי בשינוי המקומות מעיבורן ולידתן וע"כ במקום שהמנהג הוא עד כשרות. בודאי הקדמונים הקרו השינוי אשר במקום ההוא רובן מתעברות בחודש תמוז. א"כ. ובמקום שהמנהג הוא עד ר"ה שס רובן מתעברות בחודש חשון כסלו. ולפי"ז אין דין זה שזה להלב דאיתירא דשס פליגי א"ס זה מקרי חלב או לא. ובני חו"ל קיבלו ע"ש להחמיר. והבא מא"י לחו"ל שייך ליתן עליו חומרי מקום שהלך לשס. אבל א"ס הו' מביאין חלב דאיתירא לא"י מותר להס דהא ס"ל דלא נקרא חלב.

אבל כך ד"ד. אין בין המקומות מחלוקת כלל. ומה שאין נוהגין חיבור רק עד כשרות הוא מפני בגו"ט בלבה נולדו קודם. וע"כ א"ס מביאים להס כשר גו"ט מהמקומות שמנהגם עד ר"ה גם לאותן המקומות היא עריפה. וכן להיפך הגו"ט נולדו במקומות שמנהגם עד כשרות ונשתה אחר כשרות מותר הכשר אף לאותן מקומות שמנהגם עד ר"ה ולעג"ד הסרסא ישרה ואמת. ולפי"ז שגנו מאלו במהניכס לפי מה שסיפר לי השו"כ אשר מכבר הו' המנהג אלליכס שלא למעך בגו"ט עד ימי הסליחות. רק שזה כ"ס שנה. ששני וקבשו המנהג עד ר"ה חלול. דלפי מ"ס אין ציד שוס רב וגאון לשיבת המנהג בשוס מקום. כי הקדמונים שששו המנהג עד לזזה זמן בודאי הקרו ודרשו השינוי זמן עיבורן ולידתן של גו"ט במקום ההוא. וא"ס כניס הדברים שאמר השו"כ. מחוייבים לחזור למנהגם הראשון וז"ל דעתי. ולריך לפרסם הדברים האלו במקומות הרחוקים שמישישבים שס ישראל כרגיל בשנים האלו בחד הקיבור יר"ה יברכהו ה' בהרחוב גבול ישראל. שלא יהו' הדבר מסור לכל שו"כ ושו"כ להגביל הזמן לפי מה שלבו הפך. רק יחמירו עד זמן האחרון מכל הזמנים דהיינו עד ר"ה א"ס לא שרבים הגדולים יעמדו על המחקר זמן עיבור ולידה של גו"ט בכל מקום ולפיכך יגבילו הזמן :

(ד) ור"י א"י נמשכו אחר שיבת בג"י ורמ"א והרבה פוסקים אחרונים. שלא הו' מתירין שוס סרסא כ"א ע"י מו"מ. ולזוהו כדכתיב על המקולין להכשיר ע"י קליפה. אבל לפי מה שכתשט המנהג להכשיר כל סרסא ע"י קליפה. והגאון מו"ס סעגדרר ז"ל דבו של הגאון ב"א העיר מקור נאמן להמנהג עפ"י מעשה דרייט"ס המוצא (בט"ז כו' ל"ה ס"ק יו"ד) רמז עליו בלב"ש בשו"ת שבשו' כו' ל"ע. ועיין לשונו הזהב שהעתיק בג"א כו' ל"ו ארו"ק קמ"ג. וע"י שו"ת ח"כ הו"ד כו' ל"ע קל"ט מחד לבשרתו והסכים עמו לדינא. נלפע"ד דמעשה אין להלק כלל בין גסות לגו"ט אף לשיבת רש"י. דכיון דהקליפה הורה לנו שאין הסרסא מנוף הריאה. רק קרוב נתקדס על הריאה מה לי גסות מה לי גו"ט. וא"ל כיון דבגו"ט לא שכיח סרסות א"כ יתה מרוב כשרות דז"ל דכיון דנתקלפה מהריאה. אינה מעידה על נקב. וכיון שאין כאן רישותא. לא יתה מרוב. כ"ז היה נלעג"ד ברור. אולם אח"ז מלאתי בג"א שס ארו"ק קמ"ה ששמד ג"כ שזה דלסרסא זו אין להלק בין גסות לגו"ט. ודחה זה מסרסא. דהיישוקן אולי מפני רכותה נפסקה הסרסא באמלטה. ושורש שלה נשאר נקב כשריאה. ולכך עלתה בגפיחה ע"ש. ועס שלעג"ד לרקו דכרי. דהא ידוע כשקולפין סרסא נותרין השו"כ שיסא קרוב הריאה נקי בלי שוס שינוי. וא"ס הו' נשאר לזזה שורש הו' ניכר. ועוד הא העטס דבגמטות מועיל מיעוק כחצו הסוכקים דקבלה צידס דסרסא גמורה אף כשימשמש בה כל היום לא התמעך. אבל על קליפה אין להס קבלה. ומעטס זה לזוהו כמה פוסקים על הקליפה. וא"כ אף לדין ניהוס גם בגמטות אולי אף שנתקלפה נשאר לזזה שורש נקב הריאה אע"כ כיון דהויין עוד הריאה נקי במקום הריאה לא היישוקן. וה"ג בגו"ט. אבל מה אעשה הוואיל וילא מפי הגאון בעלה דעתי נגדו. ונכון לשימש אליו :

אחר שכתבתי כ"ז מלאתי בג"א כו' ל"ט ארו"ק קמ"ב הביא בשס ר"י הלבן טעס על סרסא שנספקה שחמת הגמטה כ"ש שכשרה. דבזה ניכר שהיא בה יומא. ודקדק מזה דס"ל לר"י הלבן דאף שהיא סירסא גמורה. וא"ס היתה הבהמ' כתיב הית' מתעב' ומתחוקק עכ"ז הוואיל והשפתא בה יומא היא כשיר' והקס' ע"ז כיון דאין סרסא בלא נקב מה לי בת יומא או לא. ותירץ דהוא ס"ל כשיבת החו'. ולפי"ז ברור דכ"ל לר"י הלבן. דגם בגו"ט יש להכשיר וכמו"ס לעיל לזית ב' ושמתחי מאד שבינותי לדעתו הגדולה. ומעשה נלעג"ד ברור דיש להקל לעטין דיעבד אחרי שכבר נאכל מזה הכשר הרבה. שיש כאן הרבה ספיקות. וס"ס שמה הלכה בחו' וכמו"ס ב"א ז' וביותר

שנתן לו ובעד המהות שיתן לו ולת' ה' אף בלא ע"מ הוא ע"כ ג"כ בכלל דמעמס"כ דהא הש"ס קאמר דזוקא חיך הוא שורא משמע דאם לא אחר בלשון חוץ הוא מעמס"כ (ואולי למסקנא שם דאיקו פלוגתא דה"מ הוא ג"כ שורא פלוגי צוה אם זה נכנס בכלל דמע"מ ש"כ צהור' ודוק) ולפלא בעיני על הגאון בעמוד' של א"ת דברי התו' הג"ל - והג' אן קיימל"ן צו"ד סו' ס"א סעי' כ"ט דמתן לכל כהן שיר' דע"מ תנאה הוא והו' מתנה עמס"כ צהור' אלתא דגס במכר דהיינו זה בעד זה ג"כ נכנס בכלל דמעמס"כ ולעג"ד דנידון דהמל"מ דריבית אף בלא ע"מ רק שאמר לו אני מלו' לך וחתן לי ריבית - ג"כ נכנס בכלל דמעמס"כ - כיון דליכא למימר כאן שורא וכ"ל ואפשר דדוקא במתנה צ"מ דאם לא אחר בלשון ע"מ רק הריני מוכר לך הפרה והמתנות שלי - הוא תלין בשורא - אבל היכא דליכא למיתלי בשורא - הוא תנאי :

ובזה יתיישב לן מה שהק' הסו' צהור' סו' רי"ב סעי' ג' פסקי הרמב"ם אהר"ד דגבי מעשר פסק כהך דצ"ב סו' ע"א צ"ן לוי שאמר לישראל אני מוכר לך השד' ע"מ שמעשר ראשון שלי מעשר שלו ועי' בש"ס שם דאמרין דמקיס המעשר שיר' וצו"ד הג"ל דאמרין דע"מ תנאה הו' ולא שור' וכמה דיו נשפך צהור' קיביל הג"ל :

ואשר נלפע"ד צוה הוא דהנה הרא"ש צ"ב שם הכרית דהאי תנא סבר דע"מ שורא הוא ולא תנאי דהאי תנאי הו"ל למתני אם נתן לו מעשר בכל שנה קנה וה"ל לא קנה בו' וטעם דהוי שור' ולא תנאי בו' עכ"ל - והנה כבר עמד הגר"א בצו"ד סו' ר"ט על דברי הרא"ש הג"ל דהיכא קאמר הרא"ש דהי תנאי הו"ל למיתני אם נתן קנה בו' הא אם תנאי הו' הו"ל מעמס"כ ות"כ והו"ל למתני מתנה לכל לוי שיר' עי"ש וע"ק לי לאו' ענין כייס הרא"ש וטעם דהוי שור' מי בקש זאת מידו ליתן טעם לדברי התנא ומדוע לא נתן טעם לדבריו בחולין שם - אשר ע"כ נ"ל דמסביר אית לן למשיכי נפשין שיחייב כל תנאי שמתנה אדם דהא ארעא דהוי נתן לו דבר פלוני - (עיין (כתובות נ"ו ע"א) הוד"ה הרי זו מקודשת צהור' ר"י וצפנ"י שם) רק היכא דתנאי בלא לשל מעמס"כ או תנאי בעל והמעט' קיים דהוי אלא כמפלגה בדברים כמו"ש הרמב"ן (צ"ב קכ"ז) ע"ש - וע"כ אם אפשר לנו לקיים דבריו שלא יחשב מתנה ע"מ שכתוב צהור' - או מעמדוין את דבריו דכן הו' כוונתו ולא לשם תנאי - וצוה פלוגי הכך תנאי בחולין שם דחד תנא ס"ל דאין דנין דבריו בתנאי רק בשורא כיון דמתחילה הו' שלו ולכך ה"ה שלו וחד תנא ס"ל כיון דהו"ל בלשון תנאי אין דנין אותו בשור' - והתו' צהור' קאמר ס"ל - להך תנא דס"ל דהוה תנאי א"כ מכר לו כל הפרה רק שהתנה שיתן לו המתנות הו"ל זה בעד זה וצוה לא שייך מתנ' עמס"כ כשצרת התו"ד - וצת' השני ס"ל דגם צוה בעד זה שייך מתנה על מעמס"כ ולכך נותן לכל כהן - וה"ל דנין בשור' - אבל אם הו' אפשר לנו לדון דבריו דשייר לעלמו - ועכ"ז הוכרח להו"ל דבריו בלשון תנאי - ולא יהי' צוה מתנה עמס"כ צהור' לעג"ד כ"ע יודו צוה דדין כן :

והנה לריך להבין צ"ב שם דמתוך הש"ס מקום מעשר שור' שירי חיך הו' כוונתו אם הכונה דשייר לעלמו עשירית השדה - באופן שהלוקח יזרע כל השד' - ויתן לו עשירית התבואה א"כ הו' הלוקח מחויב ליתן לו עשירית התבואה בעצמן ואיך הוא פוטר עלמו בממון חבירו ואם הכוונה שהשדה יקנה לו המעשר וס"ל מתנות שלא הורמו כמו שהורמו דמי ושייר לעלמו זכות זה בהשד' ששדוהו יקנה לו המעשר - א"כ מדוע לא מלינו בשום מקום בש"ס שיבאו מצריחות הג"ל ראי' דמתנות שלא הורמו כמו שהורמו דמי ועי' (קידושין נ"ד ע"ב) ועיין בשע"מ פ"ה מהלכות אישות ה' ו' - אע"כ דאמרין דכן הו' כוונתו ששייר לעלמו עשירית השדה באופן שהלוקח יזרע כל השדה ועשירית התבואה שייך לו - רק שהתנה שהלוקח יוכל לעשות

לפי שיטת ר"י הלכן כ"ל - ואף אי הלכה כרש"י אולי לא היה רק ריר בעלמא - ועוד הנס שכתבתי לעיל דהקדמונים שקצבו הזמן הקרו אחר זמן עיבור ולידתן - היינו אחר הרוב - אבל זה צרור דכל מקום ומקום אף שרובן מתעצרות צמודים זה מ"מ יש מקדימין ומאחרין - וה"כ אולי עלה זה הו' מהמקדימין והו' גדול - ולמה נהגו בקליפ' אולי ג"כ אין לחלק בין גבות לגו"ע - וע"כ צ"ל אות קס"ב הג"ל סייס שאין להקל בו' זולת היכא שנסרסה לשומן הלכ מעט שכתב מר יעקב גאון עכ"ל הרי לפניך עוד לד' היתר דהא גם כאן הו' הסרסא לשומן הלכ - וצ"ב לדעתי - ולולא שיעתי קוטן ערבי הייתי אומר דצפנ"מ וכבוד שבת - גם לכתחיל' אפשר להקל כנ"ד אם הקליפה היא צנהת - ועכ"ז יפה עשה כה"ר כ"י - שנער על סו"ב - ור"ל להפריק הגשאר מהשער - אחרי שהקל ראשו לעצור ולפרוץ גדרן של ראשונים - אבל יזכר כבודו שלא יגרום לו רעה הו' גם שלא יבוא מזה מחלוקת - ועי' בשו"ת נאיתי צהור' שם שהשואל הכסיר עגל שה' צו' ב' סרכות ומיטך אחת והשנית לא מיטך כלל - ועכ"ז כתב שאין על השואל אשמה כ"ל להזיכרו על להבא ע"ש - והו' זה שלום :

שאלה בא

לכבוד הרב הגאון הגדול הצפורים בהריונותו ובקיאיותו ובפלו"ו הנחמדים בו' ב' בק"ש פ"ה יצחק **אלחנן** נ"ו אב"ד דק"ק קאוונא - בעה"מ שו"ת באר יצחק - ולכל המסתופפים בצלו שלום שלום :

אחדשה"מ כראוי וכיין - עם כי ידי מרתהין מעולם פלפוליו ודוחב בקיאיותי ועמק הסנתו כאשר טעמתי מופת לוף אמרו זה איז' פעמים וצו"ת מחיבורו הגדול - לואת אבקשהו להשיבני מלא דבר כדרבו בקודש - על דברת המל"מ פ"ה מה' מלו' סו' ה"א צמי שהלו' להצירו מעות צריבית - והח"כ חוזר בו מליקח ריבית מפני האיסור ומבקש מעותיו מהלו' בתוך הזמן באמרו שע"מ כן שלא ליקח ריבית לא הלוהו - ופסק שמהוי"ב הלו' להחזיר לו מעותיו ע"ש וראיתי בספר חו"ד סו"ב קס"א הביא ראיות לדבריו - וכת"ד נ"י בספרו הנחמד חו"ד סו' י"ד הביאו וקלסו' - וגם הוסיף להביא ראיות לדבריו ולחוקי - וגם ראיתי בספר מחנה אפרים הלכות מלו' ולוה סו' ל"ז פלפל מאד ומסקנתו להסכים עם המל"מ ולעג"ד עם כי מי הנכי לבוא לחלוק על כת"ד כ"י ועל הגאונים האלו ומתיירא הנכי פן ידלו נגלתי - אולם חור' היא ואין מתניפין לשום אדם - ולא צאתי אלא כהלמוד הדן לפני רבותיו - כי לעג"ד כל הראיות אינן מכריעות כאשר יבואר לפנינו אחת לאחת - ואדרב' לעג"ד נרא' ראי' צרור' דלא כהמל"מ הג"ל :

רא' ראשונ' הביא הגאון צהור' הג"ל ממקדש אחרתו - ואחתי - ועיקר דבריו שם שמתקן בין היכא שנתן לו דבר במתנה ע"מ שיעש' לו דבר פלוני זה נכנס בכלל דמתנה ע"מ שכתוב צהור' - דאם התנאי הו' איסור תנאו בעל - אבל אם נותן זה בעד זה אינו נכנס בכלל דמתע"מ שכת"ז ובעל התנאי והמעט' ע"ש ולדבריו ה"ה אם אחר הריני מלו' לך ע"מ שחתן לי ריבית או הריני נותן לך עלה ע"מ שתיבעל לי ג"כ התנאי בעל כן נרא' לכאור' - ואולי דבלשון ע"מ גם צנידון זה בעד זה מוד' צהור' דנכנס בכלל דמע"מ משכת"ז - והנה כלל דברי צהור' הג"ל תלוי לעג"ד בשני תירוטי התוס' (חולין קל"ד ע"א) ד"ה חוץ שהקשו בע"מ שהמתנות שלי אמאי נותנין לכל כהן הו"ל להיות המקח בעל עי"ש - וחורזי דמיירי שהתנו שלא יהי' המקח בעל אף כשלא יתן - ועוד תו' דהוה כמ"ע מ"ש צהור' ע"ש ומעת' מפורש דתת' קאמר צהור' גם צ"מ אינו נכנס בכלל דמעמס"כ רק דהוה צדור זה בעד זה דהיינו שמוכר לו הפר' בעד המעות

כמפליגה בדברים - ורצו ס"ל דגמר ונתן לבוס פיקדון - משא"כ
 באהנין דלא שייך ארס יודע וטיקר המעשה הוא הצעילה וכיון
 שהמעשה בעל הנתינה ג"כ בעילה - ולריבה להחזיר לו העלה :

ובאמת לא ידעתי באהנין גופא מנין לו להגאון דלריבה
 להחזיר לו העלה - ומ"ש שכן מצואר צדק פרק
 השוכר את הפועלים ובענייניו לא מלאתי שם - ואדרבה לכאורה
 מוכח משם דאינה לריבה להחזיר - והוא מהא דפרק שם ס"ג
 ע"ב וכי נתן לה ולא בא עלי' פשיטא כו' מתנה בעלמא כו' ולדבריו
 הו"ל להקשות כיון שלא בא עלי' חייבת להחזיר לו ואינו שלא
 ושם ס"ג ע"א דמוקי לה כשקדמה והקריבחו ופריך אי דאמר
 לה קמי מעבדו פשיטא דשמי - ופירש"י חע"ג דעל מנח ביאה
 יהיב לה כו' לאו שבר ביאה - ולדבריו כיון דאי לא תבעל לו
 חייבת להחזיר לו אמאי לא מיקרי שבר ביאה ואפי' אי סימא
 דלא מיקרי שבר ביאה - מ"מ לאו פשוט הוא כ"כ - ומאי פריך
 פשוטא - חע"כ מוכח להיפך דגם כזה אמרינן ארס יודע כו'
 ונתן לבוס מתנה ואינה לריבה להחזיר ארס אינה רוצה מהמת
 איבור - אלא דאי איתא לטלה בשעת ביאה שפיר חל עליה שם
 אהנין דהא חזינן דלא רתה לקטוה בחינם - וכן מוכח ע"ד
 מהא דנצי שם קדמה והקדישתי מאי כיון דאמיתו לגביה
 כמסירתו להדיוט כו' כמאן דאקדושתו דמיא - ואי ס"ד דאם
 אין רגוה להבעל מחוייבת להחזיר - וא"כ אף אי מקרה איתו
 להדיוט לא קנה ההדיוט במשיכה כ"ז שלא נבעלה לו - ואימתי
 נגמר הקנין של ההדיוט בשעת ביאה - וא"כ הכא שהקדישתי -
 עד הביאה אינו שלה וא"י להקדישו כדכ"י דנתיבס א"י להקדיש
 וא"כ בשעת ביאה בודאי חל עליו שם אהנין - חע"כ דאינה
 מחוייבת להחזיר דארס יודע כו' וכיון דאקדישתי והוא כמסירה
 להדיוט - ובשעת ביאה אינו בדשותה לא חל עליה שם אהנין

אלא דא"כ יקשה לרז דלא ס"ל מעות מתנה א"ך יפרש
 הכרייתא הנ"ל - ואפ"ל דרז מפרש - דבפירוש אמר לה א"י
 מלפריך לך קמי מעבדו אף שלא תבעל לי - ואולי גם הגאון
 בעהר"ד הנ"ל פ"י באמת דברי הש"ס כן דלא כמשמע מפירש"י
 ואולי דגם רב מודה בכלן דהוא מתנה משום דכוש ליתבע
 מאתה - וכמאמר הסורה בן לבזו נהיה (ע"כ) תיקה לה :

ועוד אף אי יהיבנא לי' כל ספרתו - מ"מ אי אפשר ללמד
 דין דהמל"מ ממקדש אחותו - ואהנין - דהנה כבר כתב
 הנימוקי יוסף ב"מ שם דהא דאמר רב גמר ונתן לבוס פיקדון
 לאו לפיקדון גמור אלא פיקדון דומיא דמלוה ורשאי במוכר
 להוילחם ולהשתמש בהם כו' ולא גרע ממפקוד משנת אלל
 שולחני כו' והילכך חייב באונסין ע"כ ולכאורה לריך להבין הא
 במפקוד אלל שולחני קיימל"ן דאם גאבזו לא - ומדוע בלוי יתחייב
 באונסין - וע"כ לחלק דבשלמא במפקוד אלל שולחני - דמטיקרא
 בפיקדון יהיב לי' אף דשרי להשתמש בהן - מ"מ כ"ז שלא
 נשתמש אינו חייב באונסין - אבל בהכיר בה שאינו שלו דמטיקרא
 לאישתמושי בגווייהו יהיב לי' - ואף אם בא לבקש מעותיו
 מהמוכר קודם שנשתמש בהן והויליין - לא הייט מהייצין אותו
 להחזיר עד הזמן שיוציא הנגזל השדה מהלוקת - וכן כתב הרה"ש
 שם להדיח דהא אדעתא דהכי יהיב לי' שהמוכר ישתמש במעות
 והוא יוחס לארעא ויאכל פירותי' עד הטירפא כדאמר בש"ס
 שם - וכן במקדש אחותו לרז דס"ל מעות חוזרין היינו ג"כ דומיא
 דהלואה וחיובת באונסין אף קודם שנשתמש בהן דהא אדעתא
 דלהויליין נתן לה - ולכל הפחות עד זמן סתם הלואה דסייט
 שלשים יום בודאי אינה מחוייבת להחזיר לו - וא"כ ה"ה בהלואה
 צריכות כיון דארעא דלהויליין עד הזמן שהלואה לו נתן לו -
 אינו חייב להחזיר לו עד הזמן שקבצו צנייבס - כיון דאמרינן
 ארס יודע כו' - וזה ברור דאין לחלק בין הכיר בה שאינו שלו
 ובין מקדש אחותו דכזה לרז להחזיר אחר הטירפא וכו' מד
 דכל כו' האי הו"ל לרז לפרושי ולא הו"ל לרז הש"ס לעשות
 לריכותא - וא"כ ה"ה צריכות וכנ"ל אם לא שנאמר דצריכות לא

לעשות הלוקו בהצנאה - מעשר על כל התעשה הלוקי של
 הלוקה - והנה אהני קיימל"ן (גדרים ל"ו ע"ב) ההורס משלו על
 של חבירו טופת הנאה להחורס - וא"כ שפיר שייך המעשר לבן
 לוי המוכר הנ"ל - ולא שייך בזה לומר כלל דהוה מתנה על
 משכ"כ - וא"כ הוה כוונת הש"ס כן דמזה התנאי שהתנה עמו
 ע"מ שמעשר ראשון שלי אלו תולין לומר דמקום מעשר דסייטו
 עשירית השדה - שייך לעצמו וכנ"ל - ולכך הוצרך להסתות שיהי'
 הלוקה רשאי לעשות הלוק המוכר מעשר על שלו :

ומעתה יצואר כוונת הרה"ש בתחילה הכריה דלכך פריך
 המקשן והא א"כ מקנה כו' - משיס דע"כ ס"ל
 להאי תנא דע"מ שירא הו"ד דאי תנאה (וגימא דס"ל דכזה בעד
 זה לא הוה מעמשכ"כ ובתי' הראשון שבתו) - א"כ הו"ל למיתני
 דאם נתן קנה וה"ל לא קנה דהא כיון דאחתי מעשר שלי ע"כ
 דלא אחתי שנס אם לא יתן לא יבעל המקח - ובתנא עוד דלא
 יקשה לך על התנא למה לן לדחוקי נפשין כולי האי ולומר
 שירא יותר הו"ל למימר דהו"י תנאי ויהי' תלוי הקנין בזה - או
 לתירוק הב' שבתו יהי' תנאו בעל - ע"ז בא כמתרץ דא"כ לא
 יסקול הלף עבודתו כ"א משום תנאי - והא"ך יפטור הבעה"כ את
 עבדו בזה - ואין מחוייבין למשוכי נפשין לקיים תנאו - וא"ך
 שיהי' בטונת הרה"ש - זה ברור דכוונת הש"ס בתי' דמקום
 מעשר שייך - הוא כמ"ש דהוה שויר ותנאי ומעתה פסקי
 הרמז"ס עולין כהוגן דבאמת קיימל"ן בכל דוכתא דע"מ תנאה
 הו"י - ולכך במתנות הנלו בעל - כיון דהתנה בע"מ לא אמרינן
 שירא משא"כ כאן בע"כ הנ"ל דהו"י שירא ותנאה וכנ"ל :

ועתה נחזור לדברי הסו"ד הנ"ל - כיון דקיימ"ל דע"מ תנאי'
 הוה ולכך במתנות נותן לכל כהן שיראה - והמקח
 לא בעל - אף דהו"י זה בעד זה - ונלפע"ד דאף היכא שלא
 התנה בלשון ע"מ רק שאמר אנו מוכר לך הפרה והמתנית שלי
 הוה ג"כ תנאי כיון שלא אמר בלשון חוץ - וראי' לדברי דגניטין
 ריב פרק המגרש שקיל וערי הש"ס האי אלא חוץ הוא או על
 מנח הוא - ולכאורה מאי מספקא לי' - הא ע"כ האי אלא חוץ
 הוא דאי ע"מ א"כ פליגי ר"א והבב"ב בע"מ וס"ל - לחכמים
 דע"מ שירא הוא והלכה כחכמים וא"כ רבי שסידר המשנה
 הא"ך סתם בחולין הנ"ל דע"מ

הנה"ה
 הו"י תנאי * ולא שירא - מדלא * ודוחק לומר דלכך לא נקט
 נקט במשנה רבותא יותר דגם בע"מ משום דבפלוגתא לא
 ע"מ המתנות שלו - חע"כ דהכי מיירי ובאמת גם ע"מ שירא
 דו"א דהא בודאי יעשו בזה כיון דנקט במשנה חוץ - משמע דרתי
 דע"מ הוה תנאי - כדפריך בפשיטות לקמן קל"ד ע"א מי דמי חוץ שירא
 ע"מ תנאי :
 ע"מ תנאי * ולא שירא - מדלא * ודוחק לומר דלכך לא נקט
 נקט במשנה רבותא יותר דגם בע"מ משום דבפלוגתא לא
 ע"מ המתנות שלו - חע"כ דהכי מיירי ובאמת גם ע"מ שירא
 דו"א דהא בודאי יעשו בזה כיון דנקט במשנה חוץ - משמע דרתי
 דע"מ הוה תנאי - כדפריך בפשיטות לקמן קל"ד ע"א מי דמי חוץ שירא
 ע"מ תנאי :
 ע"מ תנאי * ולא שירא - מדלא * ודוחק לומר דלכך לא נקט
 נקט במשנה רבותא יותר דגם בע"מ משום דבפלוגתא לא
 ע"מ המתנות שלו - חע"כ דהכי מיירי ובאמת גם ע"מ שירא
 דו"א דהא בודאי יעשו בזה כיון דנקט במשנה חוץ - משמע דרתי
 דע"מ הוה תנאי - כדפריך בפשיטות לקמן קל"ד ע"א מי דמי חוץ שירא
 ע"מ תנאי :
 ע"מ תנאי * ולא שירא - מדלא * ודוחק לומר דלכך לא נקט
 נקט במשנה רבותא יותר דגם בע"מ משום דבפלוגתא לא
 ע"מ המתנות שלו - חע"כ דהכי מיירי ובאמת גם ע"מ שירא
 דו"א דהא בודאי יעשו בזה כיון דנקט במשנה חוץ - משמע דרתי
 דע"מ הוה תנאי - כדפריך בפשיטות לקמן קל"ד ע"א מי דמי חוץ שירא
 ע"מ תנאי :
 ע"מ תנאי * ולא שירא - מדלא * ודוחק לומר דלכך לא נקט
 נקט במשנה רבותא יותר דגם בע"מ משום דבפלוגתא לא
 ע"מ המתנות שלו - חע"כ דהכי מיירי ובאמת גם ע"מ שירא
 דו"א דהא בודאי יעשו בזה כיון דנקט במשנה חוץ - משמע דרתי
 דע"מ הוה תנאי - כדפריך בפשיטות לקמן קל"ד ע"א מי דמי חוץ שירא
 ע"מ תנאי :
 ע"מ תנאי * ולא שירא - מדלא * ודוחק לומר דלכך לא נקט
 נקט במשנה רבותא יותר דגם בע"מ משום דבפלוגתא לא
 ע"מ המתנות שלו - חע"כ דהכי מיירי ובאמת גם ע"מ שירא
 דו"א דהא בודאי יעשו בזה כיון דנקט במשנה חוץ - משמע דרתי
 דע"מ הוה תנאי - כדפריך בפשיטות לקמן קל"ד ע"א מי דמי חוץ שירא
 ע"מ תנאי :
 ע"מ תנאי * ולא שירא - מדלא * ודוחק לומר דלכך לא נקט
 נקט במשנה רבותא יותר דגם בע"מ משום דבפלוגתא לא
 ע"מ המתנות שלו - חע"כ דהכי מיירי ובאמת גם ע"מ שירא
 דו"א דהא בודאי יעשו בזה כיון דנקט במשנה חוץ - משמע דרתי
 דע"מ הוה תנאי - כדפריך בפשיטות לקמן קל"ד ע"א מי דמי חוץ שירא
 ע"מ תנאי :
 ע"מ תנאי * ולא שירא - מדלא * ודוחק לומר דלכך לא נקט
 נקט במשנה רבותא יותר דגם בע"מ משום דבפלוגתא לא
 ע"מ המתנות שלו - חע"כ דהכי מיירי ובאמת גם ע"מ שירא
 דו"א דהא בודאי יעשו בזה כיון דנקט במשנה חוץ - משמע דרתי
 דע"מ הוה תנאי - כדפריך בפשיטות לקמן קל"ד ע"א מי דמי חוץ שירא
 ע"מ תנאי :

ה"א לריכין להסגרה דהאס יודע רק דהוי צללא דמתנה עמשכ"ב ות"ב וכל"ל ודו"ק:

ומעתה נבוא להראות שהביא מר גאוונו נ"י. ראשונה מדברי (רש"י קידושין ו' ע"ב) ד"ה ריבוס מעליה. ואמאי קרי לה אבן ריבוס ע"כ. ורקדקו הפוסקים (עיין ב"ש באהע"ז כו' ק"ח ס"ק כ"ו) מדלא פירש"י קושית הש"ס ריבוס מעליה ואמאי מקודשת כלל. אע"כ דהמקדש צריבוס קלוס מקודשת ע"כ והקשה מר נ"י דאף דימא דצריבוס קלוס מקודשת היינו דוקא היכא שנתנה לו כצר הריבוס דהבעלים קנו הריבוס כמו"ש הנתיבות סו' ר"ח מש"כ"ש שלא קבל ממנה כלום ולחצו מחתה אינו יכול לא קבלה מאתו כלום לקידושין. וגם אין לה שום הנאה צמה שמוחל לה. ובמה התקדש בו' אע"כ כדעת סמל"מ הנ"ל. וא"כ יש לה הנאה צמה שמחל לה הריבוס. כדי שלא תלעך להחזיר לו המעות הוך זמנה עכ"ל דמר נ"י בחיבורו ומלאתי כדברי מר ממש בס' קהלת יעקב להגאון בעל ה"ד. ש"ל מקרוב לאור:

והנה קושיתו על רש"י מלאתי שכבר עמד בזה בספר פני והתי' של הפנ"י אינו מובן. שחירך שצוה אללה ההנאה שלא תלעך למיזל עמו בדינא ודיינא א"ש הייבט לו הריבוס הנ"ל או לא. פרוטה. ע"ש וז"ע הא הש"ס שהמא קאמר אילמא דאוקפה ארבע בחמש היינו ריבוס ומי לא עסקינן שהלוה לה ארבע פרוטות בחמש א"כ כל הויכות שביניהם הוא על פרוטה ואיך שייך לומר דההנאה שלא למיזל עמו בדינא שום ג"כ פרוטה. ואפשר בהרבה שני התיוראים דהשפק א"ש תלעך להחזיר לו המעות ושלא למיזל עמו לדינא ע"ז. הוא שום פרוטה. וא"כ איזל לי' הרא"ה הנ"ל:

אמנם לענ"ד תפלא מאד על הגאון בעל פני הנ"ל דבלא"כ תירוץ לא יתכן. דהא כבר תפלא לן הר"ן ז"ל דלפי המקדש במלוה אינה מקודשת אף שיש בזה ג"כ הנאה מחילה וז"ל דכי מקדש לה צטיק המעות לאו מידי יתב לה בו' א"כ אפשר דכל שמחל המלוה עלמה אפי' אמר לה בהיה הנאה דעתו' אזוי בו' עכ"ל. וכונתו דלתי' ראשון כיון שלא הזכיר לה הנאה מחילה. אין דעתה אלא אטיק המעות דהיינו מה שהזכיר לה. ולפי"ז א"ש ה"ו אומר לה צפירוש התקדש לי במלוה ובנחת המחילה היתה מקודשת כדין המקדש במלוה ופרוטה דדעתה אפרוטה. ולתי' הב' אף שלא הזכיר המלוה כלל בקידושין רק שאמר לה אני מוחל לך המלוה ותקדש לי בהנחת המחילה ג"כ אינה מקודשת דדעתה אזוי. והשתא נדון ק"ו ומה התם בדין דהר"ן לתי' הב' שלא הזכיר לה רק הנחת המחילה. אפי"ה אמרינן דדעתה אטיק אזוי. ק"ו כאן שלא אמר לה רק שתקדש לי בזה החמישי דרביה. ולא הזכיר לה כלל הנחתה שלא תלעך למיזל עמו בדינא ודיינא על הריבוס לא כש"כ דאין דעתה אלא על עיקר הזו דריבוס. וכיון שאין לו גבס ולא מידי אין כאן קידושין כלל אפי' אי הוה אמרינן דמקדש במלוה מקודשת. ולפי"ז אפי' בהרבה שני התיוראים וכל"ל ג"כ לא יתורן. ובמובן:

ולענ"ד נראה לתרן דברי רש"י ז"ל. דלקמן מ"ה ע"ל דבעא הש"ס לאוקמא הפלוגתא ביניהם לשכירות מתחילה ועד סוף בו' חזין דלהנ"ד דאינה לשכירות אלא בסוף היא מקודשת אף אי ס"ל אין אומן קונה בשבט כלי ע"ש בסוגיא ולכאורה לריך להבין הא בקידושין נתינה בעינן ומה נותן לה הא מה שהיא חייבת ליתן לו בשכר פעולתו הוא בידה. ומה בין זה למחילת מלוה. ונריך לומר כיון דחויבה ומחילתו באין כאחד השיב כנתינה לידה ומשום הכי מקודשת. ולהסביר זה נלפענ"ד. דהנה קיילין עבר ליה לאיש מלוה. ובפורע חובו של חברו קיימלין דפטור מלבלס דהו"ל כמזריה ארי עיין חו"מ סו' קכ"ח. וא"כ במחל לה המלוה. הו"ל ג"כ מזריה ארי שמסלק רשותו מעלו מש"כ"ש כשהיא מתחייבת לו השכירות. דאז

שיך ארס יודע. וזה אנו מצקסין דא"כ הו"ל מתנה עמשכ"ב והנאו בעל וההלוהה קיים עד הזמן וכל"ל. לפי מאי דקיימ"ל וזה צעד זה כתי' הב' שבתוס' וכל"ל. וזה ברור לענ"ד ודו"ק:

וקצ"ע לענ"ד על הכ"י הנ"ל למ"ל ללמוד דינו דחייב צאונסין ממפקיד אלל שולחני תיפוק לי' כיון דאין יכולין לחזור בהן עד זמן הטיורפא. וא"כ המעות המה צהלוהס גמורה עד זמן הטיורפא. ובמ"ש הרא"ש. ואולי שלא נעשה בזה לומר נתי שאין יכולים לחזור בהן עד הטיורפא מ"מ המוכר יתי' אסור להשתמש בהמעות. וע"כ למד ממפקיד אלל שולחני דרש"י להשתמש בהן. וכיון דרש"י להשתמש לפיכך חייב צאונסין. וא"ל דצחמת הנ"י יהלוק בזה על הרא"ש. ויסבור דלרצ יכול הלוקח ליחבע מאתו הפיקדון מיד קודם הטיורפא. וכן לשמואל רשות להמוכר שלא ליתן לו הקרקע. ז"ל דהא בדעת הרא"ש מוכח בש"ס דפריך בין לרצ בו' התי' לארעה במאי קא נתיב בו' ופי' רש"י דזה הוי הוכחה דלא כהר מהני דתי הוה דעתי' למתנה או לפיקדון היכא הוה נתיב לארעה ואוכל פירותי'. וכן הוא בשיטה מקובלת דקושית הש"ס היא דכיון דירד לארעה הוי הוכחה שלא נתן המעות לשום אחד מאלו ע"ש. ואי ס"ד דצחמת לרצ יכול הלוקח לחצו מחתו מעותיו הפיקדון מיד ולשמואל רשות המוכר שלא ליתן לו הקרקע דארס יודע בו' א"כ מאי פריך. אולי הפלוגתא בין רצ לשמואל. רק היכא שבאו לדין מיד ערס שירד הלוקח לאכול פירות הקרקע אבל א"ש לא באו לדין רק אחר הטיורפא שכבר החזיק הלוקח ונהנה מן הקרקע גם ר"ש מודים דהוה מקח עטו והמעות חוזרים כיון דהוה הוכחה ברורה שלא נתן מעותיו לשום אחד מאלו. אע"כ דזה פשוט להש"ס דשניהם אינן יכולין לחזור בהן עד זמן הטיורפא דארעה דהכי עשו המקח ולכך מקשה הש"ס בשיטות כיון דאינם יכולים לחזור התי' לארעה במאי קא נתיב בו'. וא"כ הוה שלא למתנה ופיקדון נתן המעות ומתרן דלעולם נתן המעות למתנה או פיקדון ובכך אינם לארעה בו' ולאחר הטיורפא יתי' למר מתנה ולמר פיקדון. וזה ברור לענ"ד. וזה אודא לי' גס:

הראיות שהביא הגאון בעל מהנה אפרים כה"ל מלוה וזה סו' ל"ז לדעת סמל"מ הנ"ל מדברי הרשב"א והר"ן בשם הראב"ד שהביא הנמוקי' פרק הריבוס גבי משכנתא צחמתא דמשלקי. וז"ל ומיהו בו' א"ש אמר לא צטיקא דתיכול ארעאי בו' מסלקינן לי' מפירי בו' ומ"מ מויליין מלוה למלוה מעותיו בו' עכ"ל. ופשיטא דמיירי תוך הזמן. וכן הביא עוד מהשיטה מקובלת בשם הריב"ז אומש הרמ"ה ע"ש. שכולס מיירו במשכנתא שירד בה הלוח מתחילה לאכול פירותיו. וא"כ הוי הוכחה ברורה שע"מ כן לוח לו המעות. ולא דמי כלל להך דהכיר זה שאינו שלו דצ"מ הנ"ל דהתם השדה אינה של המוכר א"כ אף שהלוקח נתן המעות להמוכר במתנה או בפיקדון. עכ"ז כבר איכות לארעה בו' אבל בהך דהשדה הוא של הלוח עלמה א"ש ה"ו הוה המלוה להלותו בלי ריבוס למה ירד להמשכנתא לאכול פירותיה א"כ הוה הוכחה גמורה שלא הלוח רק אדעתא שיאכל פירותי'. ובשרוה להלקו מהפירות מחוייב להחזיר לו המעות. וא"כ ה"ה צידון דהמל"מ הנ"ל אף שהנה עמו שיתן לו ריבוס ואף שכתב שער צריבוס מ"מ כיון דאמרינן ארס יודע בו' ואנו דנין שמעולם לא רצה ליקח ריבוס והוכחה צמעשה לא ראונו מאתו שדעתו צחמת ליקח ריבוס. אנו תולין התנאי והכתיבה צריבוס לאיזה טועלת אחר. או לזרז להלוה שיטלס לו להזמן שקלצו ולא עבר על לאו דלא השימון כי הלוח מיתלי תלי כמו"ש התוס' (צ"מ ס"ב ע"א) ד"ה לא. ואף לת"ק שס דס"ל דעבר על הלוח אף היכא דלכסוף לא לקח הריבוס. היינו היכא דמתחילה ה"ו כוונתו ליקח ריבוס אבל כאן אנו דנין אותו שמעולם לא רצה ליקח ריבוס רק עתה הוא חוזר ורוצה לקבל מעותיו קודם זמן ההלוהה. ואף א"ש יאמר שמתחילה ה"ו בדעתו ליקח ריבוס אינו נאמן דא"א מע"ר. בוודאי א"א כופין להלוה שיחזיר לו מעותיו קודם הזמן. ומכש"כ א"ש נאמר דכאן

היו בשעת מתן מצות מחילתו או שלא הלערך להיות עבד ליה נחשב כאלו קבל המצות מאתה. והחזיר לה לשם קדושתן והוא כנתינתה ממש ולכך כשחמר לה בהנחת המחילה דום הוא כחוב חדש ליתן לו פרוטה שימחול לה החוב. ג"כ מקודשת דה"ל כאלו נתנה לו הפרוטה והחזיר לה לשם קדושתן:

ובזה יובן כינת הש"ס דקאמר האי הנחת מלוה ה"ד חילומא דאזקפה כו' ולכאור' למה לן הזקופה לכאן בפשיטו הו"ל לומר חילומא דאמר לה התקדשי לי בריבית שיש לי בידך. ב' דקאמר ועוד מלוה היא. יקשה על הש"ס קיישית הגאונים הג"ל איזה מלוה חייבת לו (ולא ידעתי למה העמידו הגאונים קושיה על רש"י ולא על הש"ס) אולם לפמ"ש א"ש הכל. דהנה במאי דצעי הש"ס למימר דמיירי באזקפה. ע"כ דמיירי דמקדשה בהריבית שמיניע לו צעד הזמן שעבר. דצעד זמן שובא לא הוה אף מלוה כלל. דכל יומא ויומא מתחייבת לו מעט מעט אע"כ דמיירי דמקדשה בריבית שכבר עלה וזקף עמה. והודיתה בפני עדים שקך וכך מיניע לו ריבית עד היום וקודשה צוה. והנה אי הוה אמרינן דאינה לשכירות אלא בסוף. אי"כ חוב הריבית צעד הזמן העבר לא צא אלא בשעת הקידושין. וכיון דאמר לה התקדשי לי בהדינך החמישי. הו"ל או שעת הקדושין כמתן מצות. והקידושין כחורה. והו"ל חובה ומחילתו לשם קידושין באין כאחד וחייב כנתינתה ליה ממש ולכך מקודשת:

ומעתה מיושב כונת הש"ס דבאמת אם היה מקדשה בריבית שהיא חייבת לו מכבר. לא היו קדושין כלל דהו"ל מלוה וגרע ממלוה דהא באמת אינה חייבת לו כלל. ולכך קאמר הש"ס ה"ד חילומא דאזקפה עתה בשעת הקידושין הריבית צעד הזמן שעבר. ולכך מקודשת החובה ומחילתו באין כאחד. והוא כנתינתה ממש וכנ"ל. וקאמר צוה דאינה לשכר הריבית אלא בסוף דהיינו בשעת הקידושין וכנ"ל קשה הא זה הוה ריבית גמור ואמאי קדי לה אפק ריבית. ועוד הא מלוה היא. ר"ל הא באמת קיימ"ל דישנה לשכירות מחילה ועד סוף. וא"כ אף אם הוה מותר ליקח ריבית לא היה אפשר לקדש בהריבית שעבר עלה. דהא משעת הלוואה ועד הקידושין נעשה מעט מעט כל יומא ויומא וכל שעה ושעה מלוה. ועיין בחו"מ סי' קכ"ז בש"ך סעי' קטן ע"ז:

וסעוד לדברי מלחמי במל"מ פ"ה מה"ל מלוה הלכה א' שכחז ויש להסתפק במי שחשב מחזירו דינר וסודה לו. ונתן לו הפך בשביל הדינר. ושיב נחזרר שעה בהודלתו. והלוקה מודה לו. ומעתה המוכר תוצע הפך. והלוקה רוצה לשלם הדינר כו' ומיהו נראה דלא דמי לסוגיין דשמי מוכר הפך בשביל ריבית. שהריבית חוב הוא שנתחייב הלוה. אלא שהחורה גורה דאף שנתחייב לא יתן. ולפיכך אם מכר בדמי הריבית המכר קיים כו' ע"ש שהאר"י קלט צוה. וא"כ שפיר כפצתי דאם היינו אומרים דאינו לשכירות אלא בסוף. ונתקדשה לו בהריבית שעלה בשעת חובה. דהוה כשעת מתן מצות דמקודשת:

ראי' שני' הביא מר גאון כ"י מר"ה כ"ב גבי בייחוסין שביקשו להטעות את החכמים כו' א"ל חכמים הד' מאות זו נתונים לך במתנה ופירש"י ואתה רשאי לעכבן. ואעפ"י שלא השלמת תנאי שגך. דיש כה לב"ד לעשותו הפקר כו' אלמא דלולי הפקר צ"ד הו' ריך להחזיר כו' עכ"ל דמר. ראי' זו לא הבנתי כלל. דהא לעיל פירש"י שם דכונתה בהטעיה זו. הו' כדי שיקלע עלדת באחד בשבת כדדעתה. ועי' בחו"מ שם וא"כ לדעתה מלוה קעבדי. ויש להוסיף עוד דלולי ס"ל להבייחוסים כר"י לעיל כ' ע"א דמאיימין על העדים על ההודש שלא נרא' בזמנו לקדשו. וא"כ לדעתה ודאי מלוה קעבדי. (ומיושב קושיית החוס' שם ד"ה להטעות) וא"כ זה שחשבו עלמו להם. השוכרים אותו סברו שגם הוא ס"ל כן ובודאי יעיד שקך ואין צוה שום עבירה ולא שייך כלל צוה לומר אדם יודע דלדעתה הוא מלוה וגם הכלל דמתנה עמשכ"כ

תנאו בעל לא שייך צוה. דהגע עלמך אם אדם נתן מתנ' לתצורו ע"מ שיאכל חתיכה זו. והנותן לא ידע שהחתיכה הית' של ערופ'. היעלה על הדעת להכניס זה בכלל דמתנ' עמשככ"כ. הא הוא לא התנה לעצור על ד"ת וא"כ ה"ל לדעתה אינם מתנים לעצור על ד"ת. וא"כ מן הדין הו' מחויב להחזיר להם הכסר:

ועי' בחוס' כתובות ק"ו ע"א בד"ה הרי זו. דכתבו ג"כ דכיון דסבר דיש מלוה בבית חוניו ואין מחזיקין לטקור בית לן למילף כו' ותנאו קיים ע"ש. אלא דקשה לי בהירושלמי. דא"כ דהו' תנאו גמור ותנאו קיים. אמאי קתני רישא יגלה במקדש הא הו' חולין בעור'. ו"ל לענ"ד דהתוס' סמכו עלמה בהירושלמי זה חתיכות (בגמיר י"א ע"א) ד"ה ע"מ שהקשו ג"כ קושא זו. ע"ש בהירושלמי שכתבו דהטוירות מיתלי תלי וקאי כו' ע"ש. וא"כ ה"ל בכתובות כוונתם כן דמסקתא לן אי לתנאי גמור איכיון או לאו לתנאי גמור איכיון. ולכך אי גילה במקדש גליא מלתא דלאו לתנאי גמור איכיון. והם גילה בבית חוניו גלי דעתא דלעשרא בעלמא ולתנאי גמור איכיון:

וראותי בספר מתנה אפרים ה' מלוה וגוה סי' ל"ט השג על דברי החוס' דא"כ מאי מקשה הש"ס במנחות שם אלא מעתה סיפא דקתני הריני נזיר כו' אם גילה בבית חוניו י"א כו' הא האי גברא על תנאי קאמר ולא הוה נזיר כלל. ומאי פריך ע"ש. ולא הבנתי קיישית הא החוס' לא כתבו זה רק למסקנא דתירוצא בש"ס שם דקאמר האי גברא ללעזרי' נפשיה כו' אמר אישתי בבית חוניו מלעזרי' ואהא קשיא לכו מאי קמשני הא הו"ל מתנה עמשכ"כ. ותיירא דלין זה מתנה עמשכ"כ ובאמת לא הוה נזיר. אבל קיישית הש"ס קאי למאי דס"ד דמתריך דהוה כאומר ע"מ שלא לתחייב בהטוירות. אבל נדרה שפיר נדר. ואהא פריך דא"כ נדרה הוה רק בהתנה שלא יתחייב בהטוירות קרבנותיו א"כ אימא סיפא. בניירות אף דהתנה שלא יתחייב בהטוירות קרבנותיו הא נזיר בלי קרבנות לא מסכבר ע"ש. והוא פלא. ומה שפי' בדברי הש"ס דלא כדעת החוס' הג"ל. והצי"ח שגם בחוס' נזיר י"א פירשו דלא בדברי חתיים' כאן. לפענ"ד שני דיבורי החוס' הנה לאחדים ומה שספר זה גילה זה דע"כ גם בחוס' כתובות מוכרחין לנו לפרש כמו שפירש נזיר דאי כפשוטו שהחוס' מפרשים כיון דסבר מלוה קעבדי תנאו קיים. וא"כ לא הוה נזיר כלל. א"כ האך קתני רישא יגלה בבית חוניו הא הו"ל חולין בעורה. אע"כ דגם כונת החוס' כאן דהטוירות מיתלי תלי וקאי אי גילה בבית חוניו ללעזרי' גמורה מבין. וכן החוס' נזיר ע"כ ס"ל בהתוס' כתובות הג"ל. דאל"כ יקשה הא במתיבתין קתני יגלה במקדש משמע דאם צא לשאל לחכמים יורו לו שיגלה במקדש ואך יכולין להורות לו שיגלה במקדש. הא לפי לשון החוס' משמע דבעינן שיגלה דעתו אף היה כונתו אם לנזירות גמורה או ללעזרי' בעלמא ע"ש בחוס' וכיון שצא לשאל לחכמים א"כ חיינן דמסופק בעלמו אף יתירו לו להצי"ח חולין בעורה. אע"כ ל"ל דהתוס' מפרשין יגלה במקדש היינו שורו לו שיקבל ע"ע נזירות אחר בתנאי אם לנזירות גמורה איכיון בתחילה. יהיה נזיר נדרה ואל"ל נזיר חובה. ואם גילה בעלמו בבית חוניו י"א דלעזרי' מילתא וע"כ ל"ל דלכך מהו גילוי מילתא משום דסבר מלוה בבית חוניו דאל"כ בכל מתנה עמשכ"כ כאמר אם יגלה דעתו דלתנאי גמור אמר יבעל המעשה:

אולם צ"ד א"ל לריבין לב"ז דהא הטעם דעמשככ"כ ת"כ כתבו הרשב"מים דהו' כמשלינה בדברים ואין כונתו לאמיחה תנאי. וא"כ בהך דבייחוסים אן סהדי דכונתו הו' דוקא שיעיד שקך. ולא נתן לו המעות במתנ':

ואחרי שדחיתי כל הראיות האלו הביא לענ"ד ראי' בדורה דלא כמל"מ והוא. דהנה הרא"ש פרק הריבית סי' כ"ז גבי נכרי שלוח מישראל בריבית כו' ר"י אומר בין כך כו' מ"ע דר"י שלא יאמרו בשביל מעותיו נתנייר. כתב הרא"ש

הלך שקל אפי' ריבית שעלה משנתגויר עד שעת הפירעון.
 אע"ג דאיסורא דאורייתא כו' והנה זה מוכרח דהרא"ש קאי
 הנוכח דמבנתגויר וקפן עליו במלוה. דאם הזקופה היתה קודם
 הגירות אין כאן כלל איסור דאורייתא ועי' בפלפולא הריפתא
 אע"כ דהזקופה היתה אחר הגירות. וס"ל כדעת רש"י המובא
 בעיר יו"ד סו' קט"ו דקא"ל דאחר הלואה ג"כ איסור דאורייתא
 ואולי אף לדעת הרמב"ם שם דבקא"ל דאחר הלואה ליכא איסור
 דאורייתא הנ"מ היכא דהלוה סתם לישראל דבשעת הלואה לא הו' שום
 תנאי ריבית. אבל בנדון דהרא"ש הנ"ל דבשעת הלואה התנה
 עמו ריבית ואז הו' שרי דהי' כותי ואחר הגירות קאן עמו
 ג"כ ריבית. גם הרמב"ם מודה דליכא איסור דאורייתא. ויהי' אף
 שיהי' דעת הרמב"ם הרא"ש ע"כ ס"ל דבנוכח הנ"ל ליכא איסור
 דאורייתא. ואי כדעת המל"מ הנ"ל. מ"ל להרא"ש דלר' יוסף אפי'
 בכה"ג שרי ליקח ממנו הריבית. הא עיקר טעמי' דר' יוסף שלא
 יאמרו בשביל מעותיו נתגויר. ולהמל"מ בשביל הריבית שיעלה
 לאחר שנתגויר לא יאמרו שנתגויר בשמ"ע. אף אם יהי' איסור
 ליקח ממנו הריבית דהא אם ירצה ישראל יכופו להחזיר לו
 מעותיו ואף יתגויר בשביל זה
 שלא יתן ריבית (* אע"כ שלא
 כדעת המל"מ הנ"ל ולא יוכל
 ישראל לכופו להחזיר לו מעותיו
 ואם הו' איסור ליקח מאתו
 הריבית. יאמרו בשביל מעותיו
 נתגויר לכך שפיר כתב הרא"ש
 דלר' אף בכה"ג מותר לקבל
 ממנו הריבית :

הנה"ה

וא"ל דהפי' שלא יאמרו כו'
 הוא כן יען שאחר שזו לא
 הוצרך לו המעות והם הו' מחוייב
 להשאל הו' מחוייב (כלל כל
 הריבית בעד כל זמן ההלואה ולכן
 נתגויר פיה' ויכל להחזיר לו
 מעותיו ולא יצטרך לכל ריבית.
 ד"ל דא"כ למה לא החזיר לו
 המעות אחר שנתגויר. ועוד דהא
 קאי גם איסורא דמבנתגויר וקפן
 עליו במלוה. וא"כ נדרש. ליתן
 ריבית. ויבי' דהי' כפך להמעות
 וא"כ מוכרח הפי' בשביל מעותיו
 נתגויר שיתוק המעות. וריבית
 לא יכל כדן ישראל :

וא"ל דלכאורה מדברי הרמב"ם
 פ"ה מה' מלוה הו' משמע
 שהמל"מ דאיהו פסק שם כו'
 יוסי. ואפי"ה כתב שם דבנוכח
 דכותי שלוח מישראל אינו משלם
 רק הריבית שנתחייב בהיותו כותי. וא"ל דס"ל דר"י לא הסיר
 רק ריבית דרבנן אבל ריבית דאורייתא שאחר הגירות לא הסיר.
 ז"ל דהא איהו לשיטתו. בצ"ז שם ה' ג' פסק היכא דלא קאן
 בשעת הלואה רק אח"כ לא הו' אלא חבך ריבית. אע"כ דס"ל
 שהמל"מ הנ"ל דיוכל ישראל לכופו להחזיר לו מעותיו אף
 היכא שלא יעבור ישראל רק איסור דרבנן. וא"כ לא יאמרו
 שבשביל זה נתגויר ולכך לא הסיר ר"י רק הריבית שעלה
 קודם הגירות :

אבל עכ"ז אף שנאמר כן בדעת הרמב"ם אין כאן ראי'
 להמל"מ דא"ל דזוקא הכא דהכותי הלוח עלמנו בגירותו
 גרם שלא יוכל ישראל ליקח הריבית או שפיר יוכל לכופו
 להחזיר לו מעותיו. אבל בנידון דהמל"מ הנ"ל שהלוח לא גרם
 כלום אימא לך דגם הרמב"ם מודה שלא יוכל לכופו להחזיר
 לו מעותיו :

סימן כב
בפלוגתא המפורסמת שבין הרמב"ם. והר"ם והר"ן שביו"ד
 סו' רל"ד סעי' ה' צענן השבון שנת רבתי. וכל
 הראשונים נתקשו בדברי הרמב"ם בזה. ולענ"ד נראה אחרי
 העיון שהדין עם הרמב"ם ע"כ אמרתי להאריך קצת. ומה'
 השאלה עזר שלא אכשל ח"ו בדבר הלכה גשומ"ת. וזה
 החלי בענ"ג :

רק הריבית שנתחייב בהיותו כותי. וא"ל דס"ל דר"י לא הסיר
 רק ריבית דרבנן אבל ריבית דאורייתא שאחר הגירות לא הסיר.
 ז"ל דהא איהו לשיטתו. בצ"ז שם ה' ג' פסק היכא דלא קאן
 בשעת הלואה רק אח"כ לא הו' אלא חבך ריבית. אע"כ דס"ל
 שהמל"מ הנ"ל דיוכל ישראל לכופו להחזיר לו מעותיו אף
 היכא שלא יעבור ישראל רק איסור דרבנן. וא"כ לא יאמרו
 שבשביל זה נתגויר ולכך לא הסיר ר"י רק הריבית שעלה
 קודם הגירות :

סימן כב
בפלוגתא המפורסמת שבין הרמב"ם. והר"ם והר"ן שביו"ד
 סו' רל"ד סעי' ה' צענן השבון שנת רבתי. וכל
 הראשונים נתקשו בדברי הרמב"ם בזה. ולענ"ד נראה אחרי
 העיון שהדין עם הרמב"ם ע"כ אמרתי להאריך קצת. ומה'
 השאלה עזר שלא אכשל ח"ו בדבר הלכה גשומ"ת. וזה
 החלי בענ"ג :

גיטין ג"ג ע"ב. ההך כדקתני טעמא אחר ר' מאיר מפני
 מה אני אומר בשבת בשוגג יקיים צמוד יעקר ובשביעית
 בין בשוגג בין צמוד יעקר. מפני שישאל מניין לשביעית ואין
 מניין לשבתות. ד"ל נהשו ישראל על השביעית ולא נהשו
 על השבתות. מאי ד"ל ה"ק וכ"ה שנת נמי זמנין דמיקלע יום
 למ"ד בשבת. דאי נעט הוה יומא הוא דסקלא לי' שאל ואי

לא לא סלקא לי' שאל. ת"ש ד"ל כו' ע"ש. ועיין רש"י שם.
 ולכאורה כונת הש"ס הוא דיקא כשנעט שלשים יום מלומדים
 לפני ר"ה דאז יצטרך למנוח לערלה ג' שנים שלימות. או ישכתח
 הדבר שנעט בשבת אבל אם הנעימה בשבת היתה אחד משלושים יום
 לפני ר"ה אז ע"י שיאמר להם שהשלושים יום שלפני ר"ה השובין
 שנה יזכרו שנעט בשבת. והיינו ע"י שיזכרו קביעת השנה שהי'
 בעת נעיתו. שהי' ר"ה בשני בשבת. אבל אם הכבת שנעט
 הו' יותר מלמ"ד יום לפני ר"ה. לא יעלה על זכרונם שהי'
 הנעימה בשבת. אולם מסוים דברי הש"ס ואי לא לא סלקא לי'
 שאל. משמע דיקא כשהנעימה בשבת הו' פחות משלושים יום
 לפני ר"ה דאין לרדך ג' שנים שלימות. ואז ג"כ יצטרך לומר
 להם שאותן הימים שלפני ר"ה עלתה לו שנה. יזכרו ג"כ
 שהנעימה היתה בשבת. וא"כ קשה למה נקט הש"ס שכתב
 דבריהם דמקלע יום שלשים בשבת. והוא דקרוק נכון לענ"ד
 ולולא דמסתפינא הייתי אומר בזה דבר חדש אשר בזה יוסי
 מיושבים דברי הש"ס על נכון :

דהנה כבר ידוע מתלוקת הרמב"ם והר"ם בשעת הברייתא
 דר"ה יו"ד ע"א. כמה שאמרו ופירות נעימה זו
 אסורין עד ע"ו בשבט דלדעת הרמב"ם בא למעט דדוקא
 בנעימה זו שהקלטו עליו בתחלתה לחייב שלשים יום לשנה.
 ההמירו עליו בסיפא לאסור פירותיה עד ע"ו בשבט בשנה
 הרביעית. אבל בנעמה פחות משלושים יום לפני ר"ה שאותן
 הימים לא עלו לו לשנה רק מחשבון שנת הערלה מהשני. אז
 א"ל לאסור עד ע"ו בשבט בשנה רביעית. ע"כ בהלכות מטעם
 שני ונעט רבשי פ"ט ה' י"א. ולדעת בעל המחיר אף בשנים
 שלימות לרדך להמתין ג"כ עד ע"ו בשבט ע"ש. ועיין ברא"ש
 ה"ק הלכות ערלה. ועיקר מחלוקתם תלו בשבט דברי הירושל'
 עיין ברא"ש שם ובר"ן ר"ה שם ובמאור. ולכל הפי' דברי
 הירושלמי דזוק מאיד כמו שיראה המעיין. ולענ"ד דברי
 הירושלמי יתפרש כפשוטו :

ד"ל הירושלמי סו' הנוטע כו' למ"ד יום לפני ר"ה עלתה לו
 שנה שלימה כו'. אבל אמרו פירות נעימה זו אסורה עד
 ע"ו בשבט מ"ט כו' ובשנה הרביעית כו' א"ר בא בר ממל קובי
 ר' זעירא נראין הדברים שבשנתן למ"ד יום לפני ר"ה אבל בשנתן
 פחות מל' יום לפני ר"ה את חמי שנה שלימה לא עלתה לו
 והא אמר הבין (פי' דר' בא רוצה להכריח שלא נעמה לפרש
 הסוים דברייתא ופירות נעימה זו אסורה עד ע"ו בשבט יוסי'
 קאי על פחות מלמ"ד יום. ונאמר שהימים שעד ע"ו בשבט
 יעלה לו לשנה לזה אמר דאינו כן את חמי שנה שלימה לא
 עלתה לו עד תשרי והא אמר הבין. פי' דאם נפרש שהימים
 דעד ע"ו בשבט יעלה לשנה. א"כ לא הו' בשנה הרביעית שמשם
 למד דלרדך להוסיף איסורו בשנה הרביעית. וע"ז אמר שנה
 שלימה לא עלתה לו עד תשרי א"כ לא הוה רביעית) אלא ע"כ
 סוים הברייתא דפירות נעימה זו קאי על כשנעטן למ"ד יום
 לפני ר"ה דאז עלתה לו לשנה שלימה. וכשנעטוין עד ע"ו
 בשבט שפיר מתקיים הדרש ובשנה הרביעית) א"ל אין כימי (פי'
 כן הדבר) ומקשה ואפי' נעט למ"ד יום כו' והא אסור עד ל'
 יום לפני ר"ה (פי' כיון דגזירת הכתוב הוא שיהי' נוהג איסורו
 בשנה הרביעית א"כ יהא משלים כל השנה) מאי כדן (פי' מה
 זה שהאיסור נפסק באמצע השנה דהא לענין ערלה ילפינן שנה
 מתשרי). א"ר מנא מכיון שהוא עומד בתוך שנתו של אילן
 הוא משלים (פי' דר' מנא בא לומר דכן הוא משמעות הכתוב
 ובשנה הרביעית פי' מעט יוסי' נוהג איסורו בשנה הרביעית ולא
 כל השנה כולה דל"כ הוה לי' לומר והשנה הרביעית. מאי
 ובשנה הרביעית דמשמע מעט ברביעית אע"כ דההורה תלה
 הדבר בדעת הכמים. והס קאנו עד ע"ו בשבט מפני שהוא
 ר"ה לאילן) שוב ראינו בק"ע שפי' ג"כ תחילת דברי הירושלמי
 בדברי אלא שבאף דחק עלמו מאוד ע"ש ודו"ק ומעתה אם

וא"כ ע"כ שנטע לי יום מצומצם לפני ר"ה וע"י שזכרתי
 הקביעות שהי' או ר"ה צום ב' יזכרו שהנטיעה הינה בשבת -
 וג"כ שפיר קאמר הש"ס פעמים שזכרציעות לפי שאם נטע
 יותר מל' יום לפני ר"ה אף דחשיבין אותן ימים בעד ר"ה
 לרציעות מ"מ אינם ממש רציעיות - והדברים ברורים לענ"ד
 לילא שהראשונים הג"ל לא פ"ן ואו"א דא"ה ודוק :

ורענ"ד יש לדקדק בר"ה יו"ד ע"א . דמשי עס אפי' תימא
 ר"מ כי קאמר ר"מ יום אחד בשנה חשיב שנה בשוף
 שנה - אבל בתחילת שנה לא - ולכאורה קשה נתי דבתחילת מנין
 שנות ערלה לא חשיבין הימים שער ר"ה לשנה כיון דהו פחות
 משלושים יום וכל היותר יהי' מונה שנים עלמנו מיום אל יום
 ואחרי כמות שני שנים מיום אל יום לנטיעתו נחשוב הימים
 שער ר"ה לשנה שליטת ואז הוא סוף שנותיו ולכאורה משמע
 מדברי' רש"י בתחילת הסוגי' ע' ע"ב ד"ה פחות משלושים יום
 לא עלתה לו שנה - פרש"י עד תשרי הבא ע"כ - משמע דר"ל
 עד תשרי שני - ולא אמרין כיון דעד תשרי ראשון לא עלתה
 לו שנה - א"כ נחשוב לי שנות עלמנו - ויכלה לו שנה ראשונה
 בכלות שנת עלמנו מיום אל יום זה לא אמרין - רק שהימים
 שער תשרי ראשון בעלים ואינם מלמדפון למנין כלל אבל באמת
 זה תימא דמנין לי' לרש"י זה - ומה טעם לבעל הימים האלו
 שלא יעלו בחשבון כלל אף לשנת עלמנו - וע"כ נלפענ"ד דדברי
 רש"י הג"ל נמשבין כאלה - וכונתו הוא על תשרי הראשון - וכן
 הוא הולעת לשונו - פחות משלושים יום לא עלתה שנה עד תשרי
 הבא (היינו תשרי ראשון) אלא שנתו הוא מיום אל יום - וכנעטע
 בשני או בשלישי כ"ז באלול כשיצא אותו יום באלול לשנה
 הבאה כלתה לו שנה - וכן בשניה - וזה ברור לענ"ד בטובת רש"י -
 ולפי"ז קשה מה שהקשתי - וראיתי בט"א בר"ה עס שהבין בטובת
 רש"י הג"ל - דמה שכתב עד תשרי הבא היינו תשרי השני
 ופלפל בדברי רש"י הג"ל - ופשוט צעני שבא לו זה מהמת טעות
 המדפיסוס שעשו נקודה המפסקת בדברי רש"י בין היצת לא
 עלתה לו שנה - ובין תיבת עד תשרי הבא : ולכך סבר דרש"י
 כתב זה לפרש עד תימתי לא עלתה לו שנה - הוא עד תשרי
 הבא - ולפי"ז הוא ע"כ עד תשרי השני - אבל באמת הוא טעות
 והנקודה ל"ל אחר תיבת עד תשרי הבא - והדברים נמשבין
 ביחד - לא עלתה לו שנה עד תשרי הבא והיינו תשרי ראשון -
 רק שהשבין לו שנות עלמנו מיום אל יום :

ומה שהביא הגאון הג"ל רח"י מדברי הרמב"ם פ"ט מה' **מ**
 מע"ש שכתב ג"כ שלא עלתה לו השנה עד תשרי השני
 ע"ש - ובאמת המעיין ברמב"ם עס לא כתב על שנה הראשונה
 רק שכתב דשנות הערלה לא עלו לו רק עד כמות שלשה שנים
 מיום אל יום - ועד תשרי - והוא רק על דרך שכתבתי - כי אף
 אם כלו ג' שני ערלה באלול מ"מ לריך להמתין עד תשרי -
 והוא מהמת הוספה דובשנה הרציעית וכג"ל באריכות וזה
 ברור לענ"ד :

סימן כג

ברבר שנתוכחו צינייה הגאונים ה"ה בעל פמ"א ח"א סו'
 פ"ב - והגאון צבי"ו ה"ב סו' קנ"ה צהדין שבא
 לפניהם - בראובן שהי' חייב לשמעון מנה ונחלקך הזמן ולא
 שילם לו - וראובן הביא בחירה לעירו של שמעון למכור על
 היריד שהי' עס - והערים עליו שמעון וקנה מאתו הסחורה
 ולא גילה לו החוב ההוא - ואחר יום או יומים בא אליו ראובן
 לבקש מאתו מעותיו ענה אותו שמעון - באמת לא רציתי מעולם
 לקנות מאתך הסחורה רק שמניע לי מאתך כך כך - והששתי
 לבקש פן תדיחני בלך וכו' - או שאר אמתלאות - ע"כ הערמתי
 לקנות מאתך הסחורה ועתה בלך לי החוב וקה לך שחורה
 שלך - וראובן לועק ככרוכי'א נכס לי החוב אבל שלם לו יתר
 המעות עבור הסחורה - בפמ"א חייב את שמעון לשלם עבור

כניס דברי צפי' דברי הירושלמי אפשר לומר עוד כיון דמסקנא
 הירושלמי דנעטע פחות מל' יום לפני ר"ה א"ל להוסיף עד
 ע"ז בשבת לשנה הבאה ג"כ - ולכאורה טעמא צפי' כיון דאותן
 הימים שלפני ר"ה אינן נחשבין שנה - רק שכלתה שנתו בתשרי
 לשנה הבאה - א"כ יהא לריך להוסיף ג"כ עד ע"ז בשבת מהמת
 גוה"כ ובשנה הרציעית - ע"כ נלפענ"ד דהנה כבר נתקשה המאור
 לשיטתו דס"ל דכל איננות הן שנטעו בתחלת תשרי והן שנטעו
 בפחות מל' יום לפני ר"ה ככולם לריך להוסיף איסורו עד ע"ז
 בשבת מפני הגוה"כ הג"ל - א"כ א"כ הוא הש"י בש"ס דילן
 פעמים שזכרציעית ע"ס - ובר"ן שדחקי מאור צום :

וראיתי ברמב"ם עס ה' י"ב היבא דנעטע מר"ה תשרי עד
 ע"ז בשבת מונה לה ג' שנים מיום ליום - וכתב
 עליו הראב"ד שר"ל מע"ז בשבת לע"ז בשבת שהרי הסרו ימי
 הקליטה - ומה שילא אחר תשרי קודם הנטיעה - והב"מ כתב
 עליו מדברי הראב"ד אינם מרזקדקים ע"ס - ומעתה יקשה יותר
 לשיטת הרמב"ם הג"ל מדוע נעטע אחר תשרי איזה ימים לא
 יאמר עד ע"ז בשבת - הא לפי תירוק הירושלמי כיון שצומד
 בתוך שנתו של אילן הוא משלים - וכפי שהבינו כל המפרשים
 בלריך להשלים עד תום שנתו של אילן - וא"ך פסק הרמב"ם
 דרק במיום אל יום סגי - וזה נראה ברור שיפה כונתי לעיל
 בטובת הירושלמי הג"ל שאין כונתו בדיקא להשלים עד תום
 שנת האילן רק בלריך להוסיף מעט בשנה הרציעית כפי שיקבעו
 החכמים זמנם :

ומעתה הי' אומר דע"כ לא שמענו מש"ס דילן וירושלמי
 לריך להוסיף עד ע"ז בשבת רק נעטע למ"ד יום
 מצומצמים לפני ר"ה - אבל נעטע יותר מל' יום לפני ר"ה א"ל
 להוסיף עד ע"ז בשבת - והענין הוא כן לענ"ד דאחרי ששמענו
 מהכתוב בלריך להוסיף איסורו איזה זמן בשנה הרציעית -
 והכתוב הלה דעת חז"ל להגביל הזמן כפי דעתם - ע"כ הגבילו
 חז"ל בכל נטיעה ונטיעה זמןן שכלה ג' שנות הערלה שלו -
 עד זמן שיקרה ג"כ שנה והוא בשנה הרציעית - והנה מנינו
 בכל נטיעה ג' זמנים הנקראים שנה - או שנתו מיום אל יום
 או שנות העולם דהיינו תשרי - או שנה שנתו חז"ל לאילן דהיינו
 ע"ז בשבת - והנה לפי מ"ש התו' ר"ה עס ד"ה שנים כו' דלרבנן
 נמי דמשמאז לה למפרע מ"מ מדאורייתא מותרת לשמש בשביעי -
 מיד אחר הטובלה ע"ס - אלמא כיון דאמרין מקלת היום
 ככולו השבין למותר היום כאלו הוא יום אחר - ומעתה אפשר
 לומר גם כאן כן דהיבא דנעטע יותר מל' יום לפני ר"ה כיון
 שהגיע יום ל' עלתה לו שנה - ולמחרתו נקרא אלא נטיעה זו
 שנה אחרת וכיון שכן אין לך נטיעה ונטיעה שאין מוסיפין איסורה
 בשנה הרציעית - והיינו היבא דנעטע יותר מל' יום לפני ר"ה כיון
 שעברו ל' עלתה לו שנה ובשנה שניה לאותו יום נחשב שני שנים ובשנה
 שליטת לאותו יום ג' שנים - ומאורתו יום עד ר"ה השלישי נתוסף
 איסורו מהמת גוה"כ ובשנה הרציעית - ואם נעטע ל' יום מצומצמים
 לפני ר"ה אז לא כלו הג' שנים רק מצומצם בר"ה - ולריך להוסיף
 איסורו עד זמן מוגבל ולכך אסור עד ע"ז בשבת שהוא שנה לאיננות
 והיבא דנעטע אחר תשרי עד ע"ז בשבת - כיון שהגיע תשרי הג'
 כלו לו הג' שנים - ולריך להוסיף איסורו עד זמן מוגבל -
 והיינו עד יום שחלו לו הג' שנים מיום אל יום - וא"ל להמתין
 עד ע"ז בשבת - כי אותן ימים שמתשרי עד תום ג' שנות
 נטיעתו נחשב לשנה רציעית וכדעת הרמב"ם הג"ל :

ובנותה מאירים לנו דברי הש"ס גיטין הג"ל זמין דמקלע
 שהיא יומא בשבתא דיקא פי' כיון שדואין אחר ע"ז
 בשבת שאחר שתי שנים שאוכל מהפירות ע"י פדיון וקודם ע"ז
 בשבת לא אכל יצאו לידי חשבון אימת נעטע דכיון שקודם ע"ז
 בשבת לא אכל - ע"כ שלא נעטע קודם ל' לפני ר"ה דא"כ הי'
 מותר היבא אחר ר"ה וכג"ל - ולא אחר תשרי או בפחות מל'
 יום לפני תשרי - דא"כ הי' אסור עד ר"ה הג' כמובן כג"ל -

דסי' ק"ז ור"ד הג"ל ע"כ הוכרח הרמ"ג ללמוד דינו מהך דכתובות הג"ל:

וראיתי להר"ן קידושין בסוגיא דכנסי סלע הג"ל דמיאן בסברא הג"ל שכתב עם וז"ל דאמרין דאינה מקודשת אלא בדשדך - אי"ג דאמרה אין היינו דוקא דאמר לה מעיקרא בו' שאני חייב ליכי - אבל אמר לה כנסי סלע זו בתמא וחזר ואמר לה התקדשי לי בו' אעפ"י שהוא חייב לה סלע מקודשת - ולא אמרין לפרעין קבלתא ע"כ הוכחו דבריו להלכה בשו"ע אהע"ז סי' כ"ה סעי' ג' בהגה"ס - וע"כ דיוקו הוא מדנקט בצרייתא שאמר לה מעיקרא כנסי סלע שאני חייב ליכי - ולפמ"ש מג"ל להר"ן זה - דלמא לכך נקט שאני חייב בו' דאל"כ אף שאמרה אין היטה יכולה לומר דידי שקלי - ומה שאמרתו אין כונתי הו' להערים סתיו לי - ואין לומר דהר"ן פ"י הש"ס דאמרה אין אחר שקיבלה המעות דזה פשיטא ומאי קמ"ל - דהא בכתובות שם קאמר הש"ס באתרא דיהבי זוזי כ"ע לא פליגי בו' אע"כ לית לי' סברא הג"ל - ודוקא לומר דאחרי דקיימ"ל מהך דכתובות הג"ל דבמכר לא מצינו להעל המקח - ממילא ידעין דה"ס בקידושין וא"כ למה נקט התנא שאמר לה מעיקרא כנסי בו' שאני חייב ליכי - אע"כ לדיוק דינא דהר"ן - דז"א דאנו גבי הדדי טינהו - וא"כ אינו התנא דצרייתא הג"ל משמיטנו בקידושין ג"כ הך דינא דדיוקין מדברי הכמים במכר - אע"כ דהר"ן לית לי' סברא הג"ל - ולריך להבין מנין לו להר"ן ז"ל זה לפיט:

וראיתי ומאלי שהר"ן ז"ל רוח אחרת עמו - וגמך בזה אחר דברי הרשב"א ז"ל בחידושו בקידושין הג"ל - ויען דברי הרשב"א ז"ל לריבין קת"ב ביאור ע"כ אמרתי להעתיק את כל דבריו ולבאריו - וז"ל כנסי סלע זו שאני חייב ליכי וחזר ואמר לו התקדשי לי בו' כי יש לפרש שחזר וה"ל לא לפירעון אלא לקידושין ולפי פירש"י זה דוקא כי אמר לה כנסי סלע זו שאני חייב ליכי דאע"ג דהדר ואמר התקדשי לי בו' יכולה היא שתאמר לשם פירעון קבלתי כמו שאמר תהילה והוא שהגיע זמנה (והיינו היכא דקבלתה בשתיקה כג"ל פירושין) אבל הו' חייב לה ול"א הגיע זמנ"ה ואמר לה התקדשי לי במנה זו ואישתיקה מקודשת - דכאן דלשם קידושין יהנה ופשיטה ידה וקבלתה בשתיקה חזקה למאי דקאמר שקלתו' - ואינה יכולה לומר אין שקלי ודידי שקלי - ואע"ג דלענין דינא דהדין עמה דאלו הו' חייב מנה לשמעון ומנה ללוי - ואמר לי' לשמעון הולך מנה זה ללוי שאני חייב לו וקבלו בשתיקה יכול לומר שמעון ללוי אין שקלי ודידי שקלי וכדמשמע מהכא - דאע"ג דבשעת נתינת חזר ואמר לה לא לשם פירעון אני נותנך אלא לשם קידושין וקבלתו בשתיקה אפי"ה אמרין דיכולה לומר אין שקלי ודידי שקלי - אבל לענין קידושין דחזקה כל הנשים ראוה להתקדש - כל שלא הזכיר לה פרעון מעיקרא לשם קידושין נחזקה והיינו דאפילו איזכר פירעון כל דשדך והשתיקה מקודשת - דחזקה מינה נתיח לה ומסתמא לשם קידושין קיבלה כדאמר לה ואפי"ה חזרה ואמרה לבסוף אין שקלי ודידי שקלי אינה נאמנת דמכנין אחזקה זו בו' עכ"ל האריך לענינו ועוד האריך ע"ש:

וראיתי לכאורה דבריו אלו שכתב ואע"ג דלענין דינא דהדין עמה דאלו הו' חייב מנה לשמעון בו' מרפסין איגרי דהא קאי אחזקה שהו' חייב לה ולא הגיע זמנה - ובכה"ג נלפע"ד ברור שאם הו' חייב מנה לשמעון ולא הגיע עדיין זמן פירעון וא"ל לשמעון הולך מנה זה ללוי שאני חייב לו - אינו יכול שמעון לתפסם לעצמו - ועיין בחו"מ סי' פ"ג סעי' א' בהגה"ס והוא מתשובת הרשב"א המובא בצ"י סי' כ"ה מחודש ג' ולא זכר שם שעדיין לא הגיע זמ"פ של שמעון - ולכאורה כבוד הייתי לומר דע"ס נפל בחידושו הרשב"א הג"ל - וז"ל שהגיע זמ"פ ולא הצדיל הרשב"א רק תלוקה אחת שצרישא הזכיר לה הפירעון

הסחורה מדין מוזיק וגרמי אבל לא מדינא - ובשנ"י כתב עליו שנעלם מאתו סוגיא (דכתובות ק"י ע"א) במוליא שט"ח על חזירו והלה הוליא שמכר לו שדה ואמר חכמים זה הו' פיקח שמכר לו את הקרקע כדי שיוכל למשכנו בו' ע"י שם - ועוד נעלם מאתו שדין זה מפורש בחו"מ בשני מקומות בסו' ק"ז סעי' ו' בהגה"ה ובסו' ר"ד סעי' י"א ע"ש - עכ"ל בעל שש"ו:

והנה שני הדינים הוא מדברי המרדכי והג"א סוף כתובות בשם רב האי גאון שהוליא כן מדברי הכמים כתובות הג"ל שאמרו זה הו' פיקח שיוכל למשכנו משמע אבל לבטל המכירה לא הו' יכול - ועיין בציאורי הגאון חו"מ סי' ק"ז הג"ל:

ולכאורה קשה למ"ל לר' האי גאון לדיוק דין הג"ל מדברי הכמים - הא קיימ"ל בח"מ סי' ר"ה דבמכר לא מהני אונס לבטל - רק באונס דאחי' לי' מאהרינא ולא באונס דאחי' לי' מעצמו ומלאחי' להגאון בעל נתיבות המשפט בספרו בית יעקב על כתובות בסוגי' זו - הקשה כן אדברי אדמו"ן והאריך בזה - ולענ"ד אין בזה סרך קושיא מהרי טעמיו - א' הא כבר כתב הש"ך בסוף סי' ר"ה דדוקא במכר לאחרים לא מהני אונס דאחי' לי' מעצמו - אבל במכר להאנס עצמו יוכל לבטל אף באונס דאחי' לי' מעצמו: ב' הא קיימ"ל שם דדוקא בהלוואה וזמן אמרין אונס אונסא וזוזא גמר ומקנה אבל לא בהלוואה ויחיב - וא"כ כאן כיון שאומר שהו' מוכרה להערים למכור לו השדה - מפני ההשג שלא יכריח מטלטליו - וע"כ הערים ובאמת לא קיבל המעות רק על חובו - א"כ מכר להאנס עצמו - וגם ליכא כאן זוזי דהא המעות שקיבל הוא על חובו - וא"כ הו' יכול לבטל המכירה - ובפיר' למד רה"ג האי דינא מכאן:

אולם עדיין קשה הא הדין הג"ל הוא ש"ס מפורש (קידושין מ"ט ע"ב ג' ע"א) דדברים שבלב אינן דברים - והבי קיימ"ל חו"מ סי' ר"ז סעי' ב' - ויש ליישב דע"כ לא שמענו מדב' רבא דדברים שבלב אינן דברים - רק היכא שהמכירה היחה מכירה באמת - רק שאומר שבעת המכירה הו' בדעתו איזה תנאי כגון למיסק לא"י - או בעשה שליח ליקח מן החלקן או מן הדלוסקמא שמודה שבאמת עשה שליח רק שאומר שבלבו הו' על משות אחרים שהו' מונחים שם על החלקן בו' אז אמרין שאין בכה דברים שבלב לבטל הדברים שאמר בפועל מפורש לאתיסת הענין - אבל היכא שאומר שכל מה שדבר ושעשה הוא רק להערים - ויש לו אמתלא טובה מג"ל דלא מהני הא קיימ"ל דיכול לעשות משטה אף על כתי' כח"מ סי' ס"ט וסי' פ"א וא"כ ה"ה דמהני טענתו צנזון דסו' ק"ז וכו' ר"ד הג"ל דמעולם לא נתכוין לשום מכירה - רק לנבית חובו ע"כ הוכרח רה"ג ללמוד דינו מהך דכתובות דלא מהני טענתו לבטל את המכירה:

אמנם עדיין קשה - דלכאורה יוצר יש ללמוד דין הג"ל מש"ס (קידושין י"ג ע"א) כנסי סלע זו שאני חייב לך וחזר ואמר התקדשי לי בו' רכתי בו' אלא רכתי דאמרה אין לא רכתי דאישתיקה בו' אין שקלי ודידי שקלי ע"כ - אלמא היכא דאמרה אין אינה יכולה לומר מה שאמרתו אין מפני שכונתי לערמה לקבל החוב שלי - ודוקא היכא דאשתיקה - והוא אמר לה מקודם כנסי סלע זו בחוב אף שחזר ואמר התקדשי לי בו' - יכולה לומר על דברך הראשונים שמכתי ודידי שקלי אבל היכא דאמרה אין - שוב אינה יכולה לומר כונתי הו' לקבל החוב ולא לקידושין - וא"כ ה"ה כאן בסו' ק"ז ור"ד הג"ל כיון שאמר שקיבל למכירה שייב אינו יכול לומר שכונתי הו' לקבל בחובי ולא למכירה - ואפשר דמשם אין ראוי דכיון דהוא עצמו אמר תהולה לפני העידי קידושין כנסי סלע זו בחוב בו' למה הו' לה להערים ולומר אין הו' לה לומר בפירוש אני מקבל בחנם ולא לקידושין - משא"כ בהך

ואולי אפשר לומר דע"כ לא כתב רש"י קך דינא דאינו יכול לבטל המכר אלא היבא דהמלוה התחיל ואמר המכור לך קרקע שלי ועל דבריו אלו מהר לו הלוה המעות למכר - אבל היבא דהלוה התחיל ואמר להמלוה מכור לו קרקעך זמנה והמלוה שתק וקיבל המעות או אפי' אמר אין - מודה רש"י דהמלוה יכול לבטל המקנה - וקצת משמע בן דצמרדכי והג"א סוף בתובות שהעתיקו הדין בשם רש"י כתבו כולם שהמלוה התחיל ואמר המכור לך קרקע זמנה - וכן בשו"ע ב"ב המקומות צ"ט ק"ל ור"ד הג"ל כתבו שהמלוה אמר ללוה המכור לך קרקע ואפי' אפשר דלא פליג הרשב"א והר"ן על רש"י הג"ל דאיגוהו מיירי שהלוה אמר התקדשי לי בשלש ז' דהא העמידו דצריכה על הברייתא דכנסי שלש ז' - משום ד' הולכין לומר דהעטס משיב חזקה דאשה רוצית להתקדם - וזוה ארווח לתרן מה שהקשה בנתיבות סי' פ"ה דמ"ט והך דסי' פ"ג סע"ג ב' בהג"ה דהמלוה יכול לומר שתקתי בשנתת לי - כדי שתתן לי המעות - ולפי"ז מיושב דשאלו בהך דסי' פ"ג דהלוה אמר לו הולך מעות לפלוני לךך מהני שתקתו - אבל בהך פ"ה מיירי דהמלוה אמר לו המכור לך השדה שלי - אבל באמת המטיין בספר מקה וממכר לרש"י בשער י"ג יראה שלא הזכיר כלל מזה החלוק - דדוקא כשאמר המלוה מתחלה המכור לך השדה :

אולם אפשר דצמרדכי והג"א הם מעלמה כיווני לחלק בזה בכדי שלא נשוו מחלוקת זוה בין רש"י ובין הרשב"א והר"ן הג"ל ואחרים נמשכו צעלי השו"ע - אבל קשה לפיכך לחלק בזה דלמה יגרע כשהמכור אמר המכור לך כיון שנתן המתלל טובה על אמירתו שראה להיליח מאתו המעות לקבלה בחובו - ואף דאיבא עדים שאמר בפניהם שמכור לו הקרקע ואפי' אין לו מיגר מ"מ הא כבר כתב הש"ך צ"ט פ"ג בשם הרשב"א דאף היבא דלית לי מיגר נאמן לומר שתקתי כדי שתתן לי המעות - ואפי' למה יגרע אמירתו - ודאיחתי בתומים שם שבאמת השיג על הש"ך והקשה מהא דסי' רס"ה גבי מליאה דהיבא דלית לי מיגר אינו נאמן לומר לעלמי כונתי לזכות - ואף שנקל"ס"ח ירד להיליח את הש"ך מקשיית התימים - ובתב לחלק בין זכה לי לפני הולך דהוה כוזב - מ"מ דבריו תמוהין - דהמטיין בחידושי הרשב"א שהעתיקו לעיל יראה שלמד קך דינא דקיבלם בשתיקה יכול לומר לעלמי כונתי והש"ס דקידושין גבי כנסי שלש דבדאיחתיקה יכולה לומר דידי שקלי אף דשם לשון הקידושין ברור וכפטי עדים וצלה"כ סי' דחוק :

אמנם עכ"ז נלפענ"ד דקשיית התומים מעיקרא ליחא - ולפלא צטיגי על גאון כמיתו טיקשה בן - דאח קשייתו קובי' א"כ יוחר סי' לו לדחות מפני קובי' קך דינא דסי' רס"ה דהא קך דסי' פ"ג הוא מש"ס מפורס גבי קידושין דאף שקיבלה הקידושין בפני עדים בשתיקה יכולה לומר דידי שקלי אפי' דכ"ז אינו דשאלו בהך דקידושין ובהך דסי' פ"ג ד"ס להס' המתלל טובה על שתיקתו - שוב מאלחתי בנתיבות סי' פ"ג שכתב ג"כ לתרן קשיית התומים כמ"ס ות"ל שונתי לדעתו הגדולה - ובין שכן למה יגרע אמירתו - כיון שיש לו המתלל טובה - ואין לומר הא בהך ברייתא דכנסי שלש ז' בו' קתני דאח אמרה אין - מקודשת ואינה יכולה לומר דידי שקלי אלמא דאמירתה מהני - ז"א דשאלו התם דאיבא חוקה דאשה רוצית להתקדם - ולכך בקיבלה בשתיקה יכולה לומר על דברך הדאשויים שמכתי שהזכיר לה הפירעון משא"כ כשאמרה אין - אי"כ כיון דאמר לה בתחילה כנסי שלש ז' בחובו בו' אף שאמר אח"כ לא לפירעון אלא לקידושין מ"מ מפשיית הברייתא משמע שלא שאל אותה אם תקבלה לקידושין יתן ואם לא לא יתן - רך שאמר אלא לקידושין ושישבו לה הסלע ואפי' למה סי' לה להשיב ולומר אין לכך מקודשת ואין לה המתלל על אמירתה אין - אבל במכר שדרך הלוקה לשאל את המוכר אם תמכר לי קרקעך - אי"כ סי' מוכרה להשיב אין ויש לו המתלל טובה על אמירתו אין למה לא ישיל המתלל שלו - ולפי"ז יא' לנו דין חדש דבקידושין כה"ג היבא שאל אותה אם רוצית להתקדם יתן לה ואם לא - לא יתן אינה מקודשת דהאיש לה המתלל טובה :

לכך אם קבלתה בשתיקה יכולה לומר דידי שקלי - אבל סי' הייב לה בו' בו' כל שלא הזכיר הפירעון מעיקרא לבס קידושין נתכונה אבל זהו דוחק דא"כ לאיזה לירך הזכיר כשיפא שהגיע הזמ"פ - ע"כ נלפענ"ד ברור שאין כאן ע"ס - רק לירך לפרס דבריו הק' דהנה בתחילה כייס והו"א שהג"ע זמני - נראה מדבריו שהשיל ב' הנאים בהא דאמרינן אם קיבלה בשתיקה יכולה לומר דידי שקלי - אי דוקא שהזכיר לה שאני חייב לוכי - שנית שהגיע זמנו - מוזן מעלמו שאם הבר אהר מאלו השני הנאים היא מקודשת ואינה יכולה לומר דידי שקלי - ומעתה פשוט שזה סיוס דבריו אבל סי' חייב לה ולא הגיע זמנה וחמר לה התקדשי לי זמנה זו בו' והוי"ו של ואמר לה הו"ו"י המתלק ופי' או שאמר לה התקדשי לי בו' ולא הזכיר כנסי בחוב שאני חייב לוכי - בשני אלו אינה יכולה לומר דידי שקלי - וזה ברור לענ"ד - ומעתה מ"ס ואע"ז דלענין דינא דין עמה קאי החלוקה שני' היבא דלא הזכיר לה החוב - והגיע הזמ"פ דלענין דינא סי' יכול לתפוס לעלמו שהגיע הזמ"פ מ"מ לענין קדושין מקודשת ואינה יכולה לומר דידי שקלי - דחוקה שאשה רוצית להתקדם :

ומעתה ברור צטיגי שמ"ס הס"ס באהע"ז סי' כ"ה ס"ק ט' שצ"ח כתב בשם תשובת הרשב"א שכתב שלא הגיע הזמ"פ אפי' קיבלה בשתיקה מקודשת - ובתב הס"ס שלא נמלא בן בתשובת הרשב"א ושהע"ז השיג עליו - לענ"ד ע"ס הוא צ"ה בשם תשובת הרשב"א - רק ל"ל חידושי הרשב"א הג"ל - והדין ג"כ מסתבר דאף שהזכיר מקודש שרולה ליתן לה בפירעון החוב מ"מ כיון שלא הגיע הזמן פירעון יוחר זו ואמר לבס קידושין אני נותן לך אינה יכולה לתפוס על החוב כיון שחזר מפירעון - ויכול לחזור בו קודם נתינתו לידה - וטיינתי בפ"ז ולא הננתי השנתו כלל כי גם מתשובת רש"א סי' הלך רכ"ז שהביא הוא בעלמו מוכח דדון הג"ל שכתב וז"ל כיון דמעיקרא אמר שנתנו לפירעון - אפי' חזר ואמר לא לפירעון אלא לקידושין אפשר לה לומר אני לא לקידושין קבלתי אלא לפירעון כמו שאמר תחילה - לפי שאפי' לא אמר לה לפירעון ומכר לה שלש בפיקדון או להוליכו לאיש אחר וקבלתו בשתיקה אפי"ה יכולה לומר לא לדעתך קבלתי אלא לדעת פרעוני והו"א שהג"ע זמני של מלוה עכ"ל הרשב"א בתשובה המוזכר צ"ט - והמטיין יראה שכתובה זו כיון למה שכתב בחידושי הג"ל - ובפי מה שפרשתי דבריו - והוא דהרשב"א ז"ל ראה להכריח דהא דאמרו בש"ס אם קבלה בשתיקה יכולה לומר דידי שקלי - היינו דוקא שהזכיר הפירעון - הב' דוקא שהגיע הזמ"פ - וע"כ אמר כיון דמעיקרא אמר שנתנו לפירעון בו' אפשר לה לומר בו' אלא לפירעון (והביא לראי') שאפי' לא אמר לפירעון ומכר לה שלש בפיקדון או להוליכו לאיש אחר (והיינו לענין דינא שלא אמר לפירעון ולא אמר לקידושין אלא לענין שהיא יכולה לתפוס על החוב) ועל שני אלו כייס והוא שהגיע זמנה וזה ברור :

נמשכנו מענין לענין ונחזור לדקמן דזה ברור דמה דפשוט לי' להר"ן ז"ל דהיבא דלא הזכיר לה הפירעון רק אמר כנסי שלש ז' ויחר ואמר התקדשי לי זו דמקודשת ואינה יכולה לומר דידי שקלי - הוא כדעת הרשב"א הג"ל והעטס הוא משום חזקה דאשה רוצית להנשא :

ומעתה לפי דעת הרשב"א הג"ל והר"ן הנמשך אחריו העטס דהיבא דלא הזכיר לה הפירעון מעיקרא דמקודשת משום חזקה הג"ל וע"כ שילא להם בן מזה שהזכיר הברייתא כנסי שלש ז' שאני חייב לוכי דהזכיר לה הפירעון או אם קבלה בשתיקה יכולה לומר דידי שקלי אבל בלי הזכיר לה הפירעון מקודשת ואינה יכולה לומר דידי שקלי מעטס חזקה הג"ל - מוכח דלא ס"ל קך דינא דרב האו גאון הג"ל דאל"כ למה לי' העטס דחזקה תיפיק לי' דאף במכר דאית לן חזקה להיפוך דאין אדם רוצה למכור וכסיו אפי"ה אינו יכול לבטל המכירה ולומר דידי שקלי וכונתי סי' להערים :

ע"כ נלפענ"ד דהכי פי' דודאי באחרא דקוין צכספ לחוד והמוכר טוען לבטל המקח כי לא כיון למכירה רק להוציא מעיתו וטען זה אחר המכירה בעת שלא הלכו עדיין העדים משם דנאמן כמו בכל דוכחי דמלי למיטען משעה . וקל"ה ראי' (משבשות מ"ג ע"א) גבי סעראי דמסקין סס והנ"מ דפרעי באפי סהדי ולי"א אידכ"ד לי' עזר"א ופי' שהמלוה לא הזכיר לי' בעת קבלת הפירעון צפני העדים שעדיין ג"ח לו מלוה בשטר (וע"כ ברש"י שכתב שיטול השטר מידו מנזאר דקאי על המלוה ולא כמו שגם בדברי רש"י הג"ל ופי' דבריו דקאי על הלוה שלא הזכיר לי' הלוה שיחזור לו השטר . דא"כ הו"ל להש"ס לומר בלשון אפי' . ובדברי ה"ה ל"ל שיחזור לו השטר אפי' כדפירשית דקאי על המלוה) מנזאר מזה דה"ס המלוה אומר במעמד העדים עדיין יש לי שט"ח עליך ופירעון הוא סעראי ה"י נאמן . וא"כ ה"ה הבא שאם אחר המכירה ערס שהלכו העדים משם אחר שקיבל בפירעון ולא כיון למכר ה"י נאמן . ובאופן זה גם ארמון לא הוה פליג אלא דפליגי צנומי שלא הזכיר המלוה אחר המכירה צפני העדים שקיבל זה בפירעון וכיון שכבר נגמר המכירה באחרא דקוין צכספ לחוד איב לא מלי למיטען סעראי ולבטל את המכירה רק אפי' הוה זה הוכחה לבטל את השט"ח פליגי ולכך פריך הש"ס בפשיטות מ"ט דרבנן . ה"י קי"ל בפשיטות סס דאיתרע שטרא ואף דבפשיטות סס פליגי ר"פ וסבר לא איתרע שטרא סיבה הש"ס דשאינן הבא כיון דאין סהדי דאין אדם מיכר נכסיו צרואן . א"כ ה"ה הוכחה יותר דלכ"ע איתרע שטרא . ולכך בא הש"ס לפרש באחרא דיהבי זויי והדר כתבי שטרא דכ"ע לא פליגי כ"י ה"י נך לפרוע את ש"ך (ופירש"י לא ה"י לו לכתוב שטר מכירה מנזאר מזה ג"כ דאם לא ה"י כותב לו שטר ה"י יכול לבא המכירה אף שקיבל המעות על המכר ולא גילה להעדים שהוא לפירעון החיוב מ"מ כיון שעדיין לא נגמר המכירה בלי שטר נאמן לומר סעראי ולא ה"י כינחו למכירה) ולכך משני כי פליגי באחרא דכתבי שטרא והדר יתבי זויי ארמון סבר כ"י והבמים סברי כ"י אלא שקשה לי דלפי מ"ס לשיל דהיכא דגילה זה בעת שלא הלכו העדים עדיין משם דלא קיבל המעות למכירה רק לגביית חובו המקח בטל לכ"ע . א"כ למה לי' לארמון לומר סה"י לו למכור מודעא יותר הו"ל לומר ה"י לי' לגלות להעדים אחר קבלתו המעות שקיבל זה לגביית חובו ולא למכירה אולם זה יש ליישב בקל דאולי באחרא דכתבי שטרא והדר יתבי זויי המנהג שבתחילה ה"י כותב לו שטר מכירה ומוריד אותו לשדהו ואח"כ יתבי לי' הלוקח זויי הן צפני עדים או שלא צפ"ע . וא"כ אין שום נ"מ אם ה"י מגלה לפני עדים אחר קבלת המעות או שטוען עתה לפני צ"ד בעת שצ"ח לגביית צפ"ע שצ"ח שצ"ח ולכך הוכחה ארמון להוכיח מזה שלא מסר מודעא . והבמים ס"ל דלא הוי הוכחה :

וקצת ראי' לדברי . דהנה לפי מה דמשמע מחידושי הרשב"א שהעסקאי לשיל דלכך באמר לה תחילה ככתי סלט כו' שאני חייב לזכי וחזר ואמר לא לפירעון אלא לקידושין וקבלתה בשתיקה דאינה מקודשת משום דיכולה לומר לפירעון קבלתי כמו שאמרת תחילה . ועל דברך הראשונים במכתי משמע לכאורה דאם לא אמר תחילה שיתן לה לפירעון החוב אף שהזכר החוב כגון שאמרה לו תחילה תן לי סלט שאחה חייב לי ואמר לה לא אהן נך לפירעון אלא לקידושין וקיבלה בשתיקה דמקודשת . ולכאורה קשה דהא בהך דחטף וורשבי (קידושין י"ג) אמרה לי' הבה ניסלי והוא השיב להאי יתיבא נך מקודשת לי . חזקן שלא ראה מעולם ליתן לה בחורח השבה רק לקידושין ואפי"ה אמר ר"ג דיכולה לומר דידי שקלי . אפי"כ כמ"ס . ה"ינא לנו מכ"ז דהרשב"א וסר"ן פליגי אהך דינא ודע"כ ויג"ל () :

ומעתה כפזא להך דינא דסי' ק"ל ור"ד הג"ל . * הן אמת דלכאורה קשה לי אסברתם ולכך מקודשת באופתיקה מבום חוקה דאבה רוגיה להקדש . א"כ היכא פשיט (ב"ב מ"ט ע"ב) דבתלוהו וזבן אפי' בדה זי הוה זבני מהא דאמר מר ה"ה וקדים מקודשת דמחא שאני התם בהך דקידושין דחוקה אבה רוגיה להגאף ויש ויש ליישב .

דהנה המעיין בשטר מקח וממכר להר"ה ג"ה ה"ל בשטר נ"ג ובמדרבי והג"א יראה שאינו מביא שם שום הוכחה מהש"ס הג"ל שלא יתי' ויכל לבטל המקח רק הוכיח מש"ס הג"ל דיוכל לגביית חובו מזה המכר שלא נאמר דהחוב בטל דה"י לו לפרוע שלו . אבל אם המוכר רוצה לבטל המקח אינו מנזאר צדבריהם ואף שקל"ת משמע מלשונם שלא יוכל לבטל הנזק מהא דכתבו גבי מכירת מעלמלין שאם אינם רוצים לתת לו אחר שתתן הליקח מנה אחרת עבור חיבו הרי הוא כמו שפרט . מ"מ אין זה הכרח . דאולי מיירי היכא שאין המוכר טוען שמתחילה לא נתראה על המקח . רק שאומר שעתה רוצה לחזור בו :

ועוד קשה לי אם נתפוס בפשיטות שדעת רה"צ שלא יוכל לבטל המקח מ"ס מהא דקיימ"ל (ב"ב ג"א ע"ב) דמכר לאשתו לא קנתה דאמרינן לגלויי זויי הוא דעבר . וכן הוא באה"ט סי' פ"ה סעי' ט' ע"ס . וביותר קשה לדעת הרמב"ם והוא דעת השו"ע דמעות המכירה אינו קונה הבעל רק לריך לקנות קרקע ויחלל הוא פירות' חזקן דאף דגוף המעות אינן שלו רק סה"י לריך לגלויי זויי כדי שיחלל הוא הפירות . אמרי' דהעדים והמכירה בטילה . כש"כ היכא סה"י לריך להוציא מעת הלוואה שנוף המעות שלו . דיוכל לבטל המכירה :

ועוד נחוי אכן אם יש להביא ראי' מש"ס הג"ל שלא יתי' יכול לבטל המקח . דהנה יש להבין צכספות סס דפריך בפשיטות מ"ט דרבנן שפיר קאמר ארמון מנ"ל למקשן ה"י דינא דמכר אינו יכול לעטון סעראי ניגהו וכונתו ה"י להערים ולא למכר גמור ואף אם סבירא לי' דגם באשתו לא אמרינן לגלויי זויי כדאשכחן צ"ב סס מהלוקח צוה . מ"מ מנ"ל להקשות כ"כ בפשיטות . וטור אף דכ"ד דמהלוקותם הוא אף באחרא דיהבי זויי והדר כתבי שטרא מ"מ אף צכס"ג סברת הבמים לא רחוקה כ"כ דאולי ה"י נכרך לשני אלו המעות לגביית חובו וגם למכור קרקעו וחשש אם יתחיל לתצוע חובו יסתמיט ממנו ולא יתי' לו ממה לגביית חובו . ע"כ מסר לו הקרקע כדי שיבי' בטוח גם על חובו ומה שכח לו שטר מכירה היינו משום שה"י חושש שאם לא יכתוב לו השטר יבטל הלוקח את המקח והוא לקח מאתו עבור הקרקע יותר מבדי שווי' דהא אין אונאה לקרקעות . וע"כ כתב לו שטר מכירה שיהי' הקרקע קנוי' להלוקח ואח"כ יגבה מאתו הקרקע כפי שומת צ"ד . עוד יש לדקדק מדוע לא ביאר לנו הש"ס שם אף הדין באחרא דקוין צכספ לחוד ואין כותבין שום שטר :

ומעתה חיי אומר דע"כ לא שמענו מש"ס הג"ל דאינו יכול לבטל המכירה אלא היכא שנגמר המכירה צפני עדים אבל היכא דהיתה המכירה שלא צפני עדים ולא הוריד אותו עדיין לשדהו או אם היתה מכירת מעלמלין ולא מסר לו עדיין המעלמלין אף שמודה על המכירה שמכר לו . רק שטוען שלא כיון רק לגביית מעותיו כ"ע מודי דיכול לבטל המכירה :

ולפי"ן דקד הגאון צפמ"א בזה שלא הביא בתשובתו סס מהך דינא דסי' ק"ל ור"ד הג"ל כיון דצפ"דא דיד' . לא ה"י סס עדים שקנה מאתו הברזל א"כ צודאי יוכל לבטל המכירה דאית לי' מינו דאי צבי אמר לא קנה כלל . או שכבר שילם לו צעד כל קנייתו ומהימן צמינו דמתחילה לא ה"י צדעתו לקני' . ולא מיתשיב זה למינו צמקוס עדים כיון שנתן אמתלא לדבריו . וקל"ה ראי' לדברי מדברי המשנה ע"מא דקתני וסלה הוציא שמכר לו השדה ולמה לא הני רבותא יותר דהלה טוען שמכר לו השדה אבל אין לו שטר מכירה ע"י . אפי"כ דכ"ה ג"ג

גם אדמון היה מודע דמהימן חף לבטל המזכירה . ולא פליג רק בגוונא שהלה הוליא שטר מזכירה :

ואפשר לומר עוד דע"כ לא אמרינן דלא יוכל המלוה לבטל המקח אלא בגוונא דכבר הוריד אותו להקדקע אבל אם קודם שהוריד אותו להשדה עטן שלא כיון למזכירה יוכל לבטל המקח דהוה דומיא דמכר שדהו לאשתו דלא קנתה דנלפע"ד דהעעס הוא מפני שלא ילא השדה מרשות הבטל עדיין :

וקצת ל"ע לע"ד צ"ח דמוכר שדה לאשתו דאמרינן לגלויי זוזי הוא דצבי ולא בוארו לנו הפוסקים אם לריך שיטעון דוקא שפעה זה להערמה בדקיומ"ל בחו"מ סי' פ"א דבטענת משטה לריה שיטעון דוקא] :

והנה כ"ו כהנתי למשכני נפשי אדרה"ג הכל - אולם כשאתי לעלמי הייתי אומר עם שפטר אחי תהה כפות רגלי הגאון הכל . ואיני כדאי להיות מקטני תלמידיו ודי לנו להבין דבריו מ"מ תורה היא ורשות לעיין ולהקור ולסלסל בדבריהם . דכ"ו מ"ל לדקדק בן מהש"ס אולי צכה"ג היבא דרואה לבטל המקח ע"י המתלה או גם אדמון מודה דיכול לבטל ולא פליגי אלא היבא דאינו רואה לבטל המקח . ואומר שכונתו ה' למזכירה ממש כי נזרך למשנת המזכירה וגם רואה לגבות חובו וחשש אם ימטר השדה לאחור לא יחי' יוכל לגבות חובו פן ישמט ממנו ויבדח מטלעליו ע"כ מכר לו השדה שיהי' יוכל למשכנו אדמון סבר ה' ל' למסור מודעה . כי אולי ע"י המזכירה יטעון הלוה נגד השע"ח לבטלו . ורצנן סברי הברך כו' וא"כ לא ה' אפשר לו למסור מודעה ומה שמכר ל' ולא לאחרים ה' פיקח שיוכל למשכנו :

סימן כד

העתק השאלה אשר שלח לידי הרב הג' וכו' פ"ה שמעון אב"ד דק"ק טאווראג .

כבוד ירידי ואהובי ירא ה' ואהב תורתו באמת הרב כו' פ"ה אורי' דוד' נ"י .

דבני אחר"ש כת"ר כהו"מ ליראי ה' . ואחר התורה הראוי' להודות לה' הסוד . והחוב לכפר נפלאותיו לב"א : הלא נדע את הנפלאות אשר עמי לברי ויהי שמו הגדול סבורך אשר נתקדש לעיני כל על ירי . ורצוני לחדש בה דבר . לואת אני שולח לכת"ר האהוב קונטרס ספור המעשה אשר נמצאו בזה כמו תשעה תקורות בדני שומרון . ואשר ידעתיו נחית לעומקא דינא . ע"כ ירידי יבוחל בטיבותו לשום בו עין עיונו וכאשר יעלה במצורתו ישלח אלי דברי קדשו ואעדרם עשרה ירידותיו"ש שמעון הורחי חנהפה ק"ק טאווראג .

שאלה ראובן מעיר פלוני הזדמן לעיר אחרת . וזהו שם משמעון כך מועט שה' לריך להולאה שלו ע"מ לפרוע צעירו ללוי . ואחר איזה ימים ביום שחזר ראובן לביתו הביא לו שמעון מעות סך מרובה לשלוח אותם ע"י ללוי הנ"ל . ובשעה שנתן שמעון לראובן את המעות לשלוח ללוי לריך גם את ההולאה הנ"ל בחשבון . וכלל במכתבו ללוי הסך שקיבל ראובן ממנו בחתולה בחורח הלוואה . ג"כ בחורח שלוחות דהשחא . ועוד לקח ראובן ברשות שמעון מעות קטנים מהשלוח שיהי' לו אם יערך להולאות הדרך ונתנם צפני שמעון צבים ההולאה שלו . ומותר המעות כך מרובה פאפיר געלד כרכס שמעון צעיר ומסרם לראובן . וראובן הניחם בן צפני שמעון ומדעתו בחוק הים שבצגד התחתון שלו ונתפרדו זה מזה . ובדרך נתלה לראובן בחור אחר אשר הצע"ג שהולך את ראובן קיבל את החזר להביאו עד עיר ולפי שכבר נכע עמו בלוחתא שמינה פרסאות ולא הרגיש בו ריעותא לחושבו כרמאי וגם תלבושו היו מצודים . האמין ראובן למה שאמר שהוא נכדו של איש חסוד ומפורסם וכאשר בא ראובן לעירו לא זו

הבחור לבקש לו הכסויא אחרת רק נכנס מן העגלה לביתו של ראובן ואשת ראובן צראתה אותו בא עם צעלה כשצורה שיש לו איזה שייכות עמו . קבלה את הבחור בכבודים והזמינה אותו על סעודת הערב ואחר האכילה אמרה לו שאין לו מקום לינה בביתן והראתה לו בית הכסויא בסמך והשיב כי אין לו לירך להתעכב רק עד ערך חמי הלילה . ושכנר ה' מדובר ביש וצין איש אחד אשר הבינו להציר אותו צומן הגל וליולך עמי לדרכו . והיא לא העלתה על לבה שום חשש מזה . להיותה טרודה מאשר בא בעלה מדרך אשר נשתתה עם זמן רב גם במדה שהי' המשרתת נעירה עד זמן הלכות הבחור בדרך המשרתת שהן נעורות בליל ה' השייך לע"ש עד אחר הלוח . וראובן מיד אחרי בואו אל ביתו נטרד מחמת האביס רבים אשר באו לקבל פניו . ועכ"ז שם על לבו להציע ושלח מיד את מכתבו של שמעון ע"י שליח ללוי ע"ד שיקבל מעותיו . וביקש ע"י השליח שיביא לוי בעלמו אלי' לדבר עמו . ולפי שלוי בעלמו לא ה' בעירו מסר השליח את המכתב לאשת לוי והיא שלחה תומ"י לקרוא לגיסה . ורצה גיסה לילך לקבל את המעות ומנעה אותו אשת לוי מזה כי הסה על כבודו של ראובן שלא להפרידו צבואו מן הדרך . והיא נ"ג בשל בעלה בכל טפסיו וראובן ה' ממחן ומלפה בכל משך זמן הכל שצבואו היא או שלוחה לקבל המעות מידו . נכנס ראובן לאחור משכנו ודבר שם עם צ"ב ואוהביו מעסק נפישתו ותסלכות דרכו . ומנה הפאפיר געלד והחזירם לכיסו שבצגד התחתון אשר פשט עתה וקיפלו סביב המעות והניחו בן צמטתו תחת החבן שבלידו לשכבו עליו . סוף דבר הבחור הכל כמין ע"ז דרך בית החיטון אשר נס שם . ונתעכב עד שגם המשרתת הלכה לבין והוליא בעלטה הפאפיר געלד ומה שהי' בהכיס שבצגד התחתון וצרה באמצע הלילה :

כת"ר ישים עין עיונו ע"פ ד"ת ולבאר את האדדים אשר עפ"י הדברים האלה יש לחיוב את ראובן בתשלומי המעות שנכנסו ואת האדדים אשר על פיהן יש לפיפרי מהשלומין ומי משמעון ומלוי הוא הבטל דבר אשר יש לו לדון עם ראובן והסכרעת כח"ר בכל זה יהי' לבלבטן לעינים להלכה ולמעשה :

וזה אשר השבתי להרב הג' הנ"ל

אחדשה"מ כראוי ונכון ליראי ה' . באתי להשיב למר דבבר הד"ת כאשר הליעמר את כל פרטי טענותיהם בשפה צרורה . והנה מר נ"י מנדל ענותותו גזר עלי להיות דעתי הנמוכה צזה . וכבד כדני בדברים הערבים עלי מאד אולם מר נ"י העלים ממני . המקומות הרבים עיון צדינים הללו רק שכתב שחדש צזה ט' דינים צדיני שומרון . לזאת ותלתי ואירח להליע דברי צזה לפני גדולת תורתו כי ידעתי את מך ערבי ושפלות דעתי אמנם כי ידעתי את מזנו הטוב . ע"כ אמרתי יעבור עלי מה ארואה עד איש ח' אולי ימלאו דברי הן צעימו . ובקשתי שפוחה מול הדרת כבודו שיעיין בדברי אלה בכל פו"פ ואם שגיחי יודיעני באריכות ובפלפול כדרכו דרך הקודש גם לכתוב לי את אשר חידש צזה כי מאד אני משתוקק לשחות בלמא את דבריו הנ"ל ובפרט צדיני שומרון אשר המה עמוקים מאד גם אם יבכים מעכ"ת נ"י לכל דברי אלה אשר אליע בקונטרס הנ"ל יודיעני ג"כ מליזה טעם הסכמתו ומוצאתו צמדת עובו שיקיים צקשתי קצתי בתפילתי וזה החלי בעזרת צ"ג ומה' אשאלה עזר שלא אבטל בדבר הלכה :

(א) **הנה** לפי הולעת כת"ר נ"י שמעון מודה לראובן בכל טענותיו . רק שהמה לשאל הנישו לצבר להס הדין ומכוחלי טענותיו של ראובן נראה שהוא ה"ה ע"כ אמרתי לא מצינא רישא לבי בדיא עד דמהפיכנא בזכותיה כל מה דאפשר . וערם כל הקדים שזה פשוט לדעתי אשר משנת נייר הנהוג ציענו אין להס דין מעות רק דין שערות לכל הדברים דצבי גופן מומן . כגון לענין שימרון וס"ד וכן לענין חלק בצורה . אך דבס איבא למימר דהעעס דאין הכסוד נועל פי שנים במלוה בשער היינו משום דהוי ראי' ולא מוחזק וא"כ ה' אפשר להקק ולומר . כיון דמעות נייר המה פשוטים

אחר המחילה הראוי מעלמותו הק' הדן עם רוב הפוסקים -
 לזאת מוכרח אנכי להאריך קצת - ואף כי ידעתי את מך ערכי
 מקולר השנתי - ולא נעלם ממני עיני גדולת הש"ך ז"ל אולם
 חירה היא וללמוד אני לריך ואין אני אומר ח"ו קצלו דעתי -
 רק באתי להעיר לז המעיין ואבוא היום על העיין בדברי
 הש"ך ז"ל על סדר דבריו - הנה בתחילה דחה ראיית החוספות
 והראשונים ז"ל - מהך סיגיא דס"פ החובל גבי לשמור ולא לחלק
 לעניים - דמוכח משם דכל הך דאיתעמו מכלל ופרט - הך
 מפשיעה פטורין - ודחה הש"ך דשאינו ממון עניים דתמעט מלשמור
 וכיון דלא הוי שומרין כלל הוה כאינש דעלמא - ע"כ פטורין
 אף מפשיעה - משא"כ עבדים ושטרות וקרקעות לא נתמעטו
 רק משבועה ע"ש והנה ראייתו בנתיבות המשפט סי' ש"א
 שהביא שם החומים לדחות ראיית ראשונים הנ"ל באופן אחר -
 דשאינו גבי לדיקה - כיון דגלי קרא דלאו ממון בעלים הוא -
 אלא של עניים - ממילא אף מויק פטור - כמו גבי מתנות כהונה
 כו' ע"ל - ולענ"ד יפלא - היכא מוכח מדאי קרא דלשמור -
 דלא הוי ממון בעלים הא מהאי קרא מתעטין ג"כ ולא לאבד
 ולא לקרוע - ואטו אם לא איבדן השומר - לא יוכלו הבעלים
 לקחת מידם - אסתמה - רק דהכחוש גילה לנו דאם נתן לאבד
 או לחלק פטור מדין שומרין - אבל ממון בעלים מקרי - וכיון
 שכן אם נאמר בש"ד הנמטעים מכו"פ ג"כ אינש פטורין - רק
 משבועה אבל בפשיעה חייבין - אי"כ מ"ל לאבדן דהך מיעוטא
 דלשמור ממעט אף מפשיעה :

(ה) **ובמה** שדימה זה לכהן דמויק מתנות כהונה - דהוה ממון
 שאין לו תובעין - אפשר לומר לע"ד דאף דקיינויל
 (חולין ק"ל ע"ב) המויק מתנות כהונה פטור - והוא הלכה
 פסיקה - מ"מ נלע"ד להלק בזה - דלכאורה ק"ל לדעת החומים
 הנ"ל דאף מעות עניים הוה ג"כ ממון שאין לו תובעין - וכן
 הוא ברש"י סו"פ החובל הנ"ל - וכן הוא ברמב"ם הל' שאלה
 ופקדון וקשה מ"ש מהא דאמרין (ב"ק קי"ז ע"א) גבי חמרא
 דרב ספרא - דאדעתא דאריא אפקריה - ולא אדעתא דכ"ע -
 וא"כ גבי מעות עניים נמי - ע"כ נתן אותם אחד לחלקם
 לעניים - וא"כ כשלא נחלק לעניים - למה לא יוכל הנותן לתבוע
 אותם מיד המויק - דהא אדעתא דידיה לא נתן - ע"כ כ"ל
 דבאמת כן הוא דדוקא גבי מתנות כהונה דאין להבעה"כ בהם
 רק עובת הנאה אבל גוף המתנות אין של הבעה"כ - לכך לא
 יוכל לתבוע מהמויק - וכן הא דמקשה התם בחולין מצעה"כ
 שהי' עובר ממקום למקום - גבי לקט שכחה ופאה - היינו ג"כ
 כיון דאין להבעה"כ חלק בגוף הלקט - אבל גבי מעות עניים
 שהי' מקודם של הבעה"כ - ולא נתן אותם כ"א ע"ד לחלקם
 לעניים - בודאי יוכל לגבות מהמויק וכן מוכח לענ"ד - (בב"מ
 ע"ב ע"ב) גבי מגבת פורים דדחי הש"ס - דלמא שאני התם
 דאדעתא דפורים יהבי ליה אדעתא דמידי אחרינא לא יהבי ליה
 ופרש"י שם וכיון דלאו אדעתא דהכי יהבי נמלא המעות
 בחוקת הבעלים הן הוין מן היולאין בצעודת פורים ע"כ - ואף
 דהש"ס קאמר בלשון דלמא - מ"מ לענ"ד סברא זו נשאלה אף
 לפי האמת - רק דמסיק דא"ל כאן בסברא זו כיון דמוכח
 הסברא דכל המעביר ע"ד בעה"כ נקרא גזלן - וכן מוכח
 להדיא (ב"ק ק"י ע"ב) דקאמר שם דכסף מכפר מחלה כו' מ"מ
 אדעתא דהכי לא יהבי ליה ע"ש הסוגי :

(ו) **ולא** דמסתפינא הו"א דבר חדש דאף דק"ל המויק
 מתנות כהונה כו' פטור היינו דוקא אם הזיקו או
 אכלן הבע"ה ע"מנו אבל אם הזיקו אחר יוכל הבעה"כ לתבוע
 ממנו דלפענ"ד דמתנות יש בהם ב' ענינים - ענין אחד שייך
 להבעה"כ לקיים בהם מצות נתינה והב' דגוף המתנות שייכים
 להכהנים וא"כ אפשר לומר דהא דפטור במויק מ"כ ה"ד
 שהזיקו בעה"כ או אפילו הזיקו אחר רק שאין הבעה"כ תובע
 ממנו לקיים מצות נתינה - וא"כ נגד הכהנים הו"ל ממון שאין
 לו תובעין ולכך פטור אבל אם הבעה"כ תובע ששילם לו כדי

מאד ולא מקרי מהובר גופינא מקרי מוחזק - אולם מ"ל להלק
 צין חוב להוב - וגם כמה פעמים הדבר ידוע שאינש מתקבלים
 ברצון כמוזבן - ואם שיש לפלפל בזה - מ"מ לענין דין שומרין
 ודאי אין גופן ממון - וא"כ אין להו דין שומרין :

(ג) **אולם** מה שרריך לעיין בעובדה הנ"ל כפי הלעט כח"ר
 ג"י אם ראובן נקרא פושע - ולענ"ד נראה דנקרא
 פושע - דמה שטען ראובן שבכל הדרך לא ראה מהבחור שם
 רישותא להושוו דרמאי - אין זה עונה - דה"ו לו להבחר ממנו
 ולסגור דלת של חדרו בעת משכבו - או להניח את כל המעות
 בתיבה סגורה ורא"י מתו"מ סי' ל"א בהגה"ה וז"ל וכן
 אם הניח אחרים לכנס במקום שהפקדון מונח כו' - ולענ"ד
 דלאו דוקא שהניחם לכנס אלא שלא סגר הדלת עד שצאפטרם
 לכנס ג"כ דינא הכי ומה שטען עוד ראובן שסמך על המשרתת
 שהיא נעורה בדרכה תמיד - בכל לילה השייך לעש"ק - ג"כ
 אינה עונה - דהא דה"ו לי להזהרה שלא תישן עד שילך הבחור
 לדרכו - ועתה אדרבא הואיל וראתה את כל הסכוד שעשה לו
 ראובן - ואשתו סברה שהוא איש השיב - ומה לה להזהר ממנו -
 ועוד דכ"ז היינו נריכים לפלפל אם ראובן פשע או לפטור את
 ראובן מטעם כל המפקיד ע"ד אשתו וב"כ הוא מפקיד - וא"כ
 המשרתת פשעה :

(ג) **אבל** לענ"ד נראה דאף אם ה"ו מזהירה שלא תישן עד
 שילך הבחור - ואף אם לא ה"ו עושה להבחור
 כל הסכוד הנ"ל מ"מ חייב הפשיעה הוא על ראובן - דלענ"ד
 נראה הא דקיי"ל ב"מ מ"ב כל המפקיד על דעת אשתו וב"כ
 הוא מפקיד - היינו דוקא אם הפקדס אלא שימר ע"ד שיהיוקס
 וימכרם בביתו - אבל אם מפרס המפקיד להשומר כשהי' חזן
 מציתו ע"ד שיוליכס לטירו - וימכרם שם ללוי - מ"ל לומר
 בזה ע"ד אשתו וב"כ מפקידה - אולי ה"ו דעתו שימכר השומר
 חיקף ללוי ולא יהיוקס כלל בביתו - אולם לא מלאחי מי שהעיר
 בזה - ועיין בהו"מ סימן קכ"א עט"ו ה' ובסמ"ע ס"ק י"ח הביא
 תשובת מהר"ל דאף בשליח שייך סברא זו דכל המפקיד ע"ש
 וז"ע (ואפשר לומר לענ"ד דאף מהר"ל ל"ק אלא דוקא באשת
 השליח משיב דאשתו בטופו - אבל לא בשאר ב"כ) ומה שטען
 עוד ראובן שחיקף בצואו שלח המכחב ללוי - ואינוהו שיבוא לקבל
 מעותיו והוא לא ה"ו בביתו ואשתו לא ראתה להעריח לראובן
 כו' - כונת טענתו למה שמבואר בהו"מ סימן ק"כ עט"ו ה'
 שאם אמר למלוה ב"א ועול מעותיך נפטר בכך ע"ש ובהגה"ה
 שם שאם החזיר לאשת המלוה והיא ט"ו נפטר בכך - והתחכם
 ראובן להרכיב ב' הדינים - וסובר דהוא הדין אם אמר לאשת
 המלוה - ב"א ועול המעות שליתי מצעלך ג"כ פטור אבל באמת
 לא דמי כלל דבשלמא כשאמר כן למלוה עלמנו וידע המלוה שהלוה
 נשתלק משמירתה - ועכ"ז לא ב"א לקבל המעות - א"כ נחרפה שיהי'
 ציד הלוה בלי חוב שמירה אבל כשהמלוה לא ידע מזה כלל רק שאשתו
 פצרה אותו מחויב שמירה - בודאי אין מחילתה כלום - הגע בעלמך -
 אם היתה מוחלת להלוה לגמרי את החוב הדין מועיל מחילתה - וא"כ
 ס"ג דכותי - ומה ילא לנו דין חדש שא"א הו"כ שנתנה לאחד פקדון
 ובעלה לא ה"ו בביתו והתנה עמה השומר שיהא פטור מפשיעה - אין
 בתנאו כלום וחייב בפשיעה - ואולי איכא למימר בזה כיון דהשומר
 התנה מתחילה שיהא פטור מפשיעה א"כ מעיקרא לא שטבד נפשיה
 כ"א ע"מ כן - וכמו דמסקינן (ב"מ ל"ד ע"א) דה"ט דמהנה שו"ח
 להיות פטור משבועה - אבל ז"א לענ"ד דכיון דהשומר ידע שאין
 בידה להסתות ולהפקיר - אין בתנאו כלום :

(ד) **ומעתה** אחר שבארנו שראובן לא ילא מדין פושע גמור
 נבוא לעיין אם חייב לשלם - והנה כבד הקדמנו
 באות א' - דמעות נייר דין בטרות יש להם - וא"כ דין הנ"ל
 תלוי בשני הדיעות המבוארים בהו"מ ס' ס"ו עט"ו מ' ע"ש -
 והנה הש"ך שם הכריע כדעת הרמב"ם - דאף הדברים שנתמעטו
 מדין שומרין מכלל ופרט מ"מ חייבין בפשיעה - והשיג שם על
 רוב הפוסקים ראשונים ואחרונים שלא פסקו כן - ולפי שלענ"ד

שקיים מלות נתינה חייב לשלם . אולם לא מלאתי מי שהטיר
זוה . אבל לענין ממון עניים מה שכתבתי הוא כבוד לענין :

(ז) **ובזה יתייבז** דלכאורה קשה למה לן הך קרא דלשמור
ולא להלק בו בלאה"כ תיפוק לי' כיון דהוי ממון
שאין לו תובטין למי יתייבז השומר ליבצע או לשלם אם פשע .
אלא ע"כ כיון דהתייבז חכה צעה"כ וגם יש עדיין לצעה"כ זכות
בגווייהו לחלקם לכל מי שירצה לו לאו קרא דלשמור ה' השומר
חייב נגד הצעה"כ אף אם אין העניים תובטין אותו וכן משמע
מדברי רש"י שם שכתב כיון שנתן לו לחלקם תו לא דמפקיד
ננהו בו ע"ש . משמע דהיינו דוקא שנתן לו לחלקם וא"כ סילק
הצעה"כ רשותו מהמשותף או פטור . אבל אי לא נתן לו לחלקם
רק שהפקיד אלו שיתירם לו באמת השומר חייב . והנה מה
שהכריח לרש"י לפרש כן . ולא פי' כפשוטו דאף אי לא נתן
לו לחלק . מ"מ מקרא דלשמור ממעטיין כיון דגוף הממון של
עניים פטור השומר היינו משום דא"כ יקשה מההיא ארנקי
דפריון שבזים דכפ' הגזול ומאכיל קו"ז ע"כ למ"ל למימר אין
לך פ"ש גדול מזה תיפוק לי' מלשמור . וכן הוא להדיא בגמ' ע"ש .
ולפמש"כ א"ל לחילוקם רק לחלק בין היכא שהצעה"כ היה תובע .
וא"כ א"ל לפועלו מקרא דלשמור לכך הולך לומר אין לך פ"ש
גדול מזה אבל בהך דסו"פ החובל שלא תבע הצעה"כ רק רב
יוסף תבע מאתו לחלקם לעניים ע"כ ארסי' לי' אביי שפיר
דהא נגד העניים כבר נחמט מקרא דלשמור (וה' אפשר
לפלפל זוה מפלוגתא אי עובת הנאה ממון אי לא) :

(ח) **אמנם** בחו"מ כו' ס"א סע' ו' בהגה"ה דאם הנבאי אמר
לשומר שומר לי חייב כשאר שומר ע"ש . משמע
דאף דאין צעה"כ חייב רק הגבאי ג"כ חייב וע"כ הוא לפי
פרש"י הג"ל דכיון שלא ניתן להשומר רשות לחלק לעניים ע"כ
הוא חייב . אף דמפקיד הדין במרדכי שם משמע לכאורה
דעס החייב הוא משום שהתנה עמו ע"ש . אך ז"ל דהא
קו"ל דתנאי לא מהני רק היכא דקנו מידו ע"י בחו"מ ה'
ס"ו סע' הג"ל . וא"כ ע"כ מ"ש המרדכי לשון הנאי הוא לאו
דוקא . אמנם כל הפוסקים לא הזכירו חילוקו של רש"י ז"ל .
וגם הב"י בסו"ס"א בעיר שדרכו להביא כל הדיעות לא הזכירו .
וא"כ ל"ע על הרב רמ"א שלא כתב זה בשם יש מי שאומר
כיון דהמחבר שם כתב שתמא דצמעות עניים פטור משום דהוי
ממון שאין לו תובטין ולא חילק כלל ע"ש . וגם על הב"י ל"ע
שלא הזכיר דעת רש"י והג"י הג"ל . אולם לפימ"ש לטוב אית ו'
א"ש הכל ואין כאן מחלוקת בין הפוסקים כלל . דבאמת היכא
שהצעה"כ תובע אותם מהמזיק או שהגבאי תובע שרואה לקיים
מלות נתינה בזכה זוה צמה שנתנו לידו בידי השומר חייב
דלכא למעטו מלשמור ולא לחלק לעניים דהא השמירה לא
היתה עבור העניים רק עבור הצעה"כ . או הנבאי שקיימו
מלות נתינה . רק היכא שאין הצעה"כ או הנבאי תובעים
לעצמם אלא תובעים עבור העניים ואין מקפידים אם יתירם
השומר לידם דוקא . רק שהשומר יתלקס לעניים ע"י מייחתי קרא
דלשמור דפטור . כיון שהשמירה היתה לאורך העניים . ועפ"י
י"ל דמ"ש רש"י דכיון דא"ל חלקהו תו לא דמפקיד נינהו בו' .
אין הכונה ש"ל כן צעת שנתן הפקדון לידו דוקא . אלא אף
אם צעת הצביעה א"ל חלקהו אהה ג"כ פטור ובג"ל אלא
שלפ"י יקשה מאי הקשה אביי לרב יוסף אולי רב יוסף רצה
לחלק בעלמו . אמנם אדרבה מזה יש' מוכח מ"ש דלכאורה
קשה על ר"י דהייב' להווא גברא איך נעשה בעלמו דיון בדבר
זה הא הוא החייב והצעה"כ והו"ל לחצוע אותו לפני דיון
אחר אלא ע"כ דר"י לא הו' החצוע המשותף שנתן לידו דוקא
רק שהווא גברא יחלק לעניים . וכן מוכח הלשון חייב' ר"י .
וע"י הקשה לו אביי שפיר כיון שאין אהה תובע המשותף לעלמך
רק עבור העניים התני' לשומר ולא לחלק בו' (אחר כמה
שנים מלאתי בשיטה מקיבלת שעמד ע"י איך נעשה רב יוסף
דיון זוה ע"ש) :

(ט) **והבנא** לדינא דהנה (בערכין ו' ע"א) האומר שלע
או ללדקה מותר לטותה כו' . א"ל זעירא לא
שט כו' . מתקף לה רבא כו' אבל אמר עלי לא ופרש"י
דבלאה"כ מחייב באחריות כו' ע"ש . ולכאורה קשה מאד מהך
סוג' דלשמור דמעות עניים פטור אף מפשיעה . ואף יתחייב
הצעה"כ באחריותם . וא"כ אדרבה הוי לו לפסוק דלא ישתמש
בזן כלל בין אמר עלי בין אמר הרי זו . אע"כ כמו שכתבתי
דאף דלענין גוף הממון פטור משמירתו ונחמט מלשמור . מ"מ כיון
שקיבל ע"ש הצעה"כ ליתן את הסלע ללדקה בין בעלי בין בהרי
זו חל עליו חוב הנתינה וזה לא נחמט מלשמור . ע"י פרש"י
שם שדבריו ל"ע גם הסוג' שם עמוקה מאוד :

וביעתה מסולק השגת התומים דהא באמת הוי ממון בעלים
ולא דמי למחנות כהוגה כלל . וגם במחשבת גופא
יש לחלק ובג"ל וגם דחיות הש"ך נדהה לפ"י דאף שכל מה
שכתבנו לא שייך אלא לענין מזיק אבל לענין פשיעה יוכל השומר
לומר לצעה"כ מה לי זוה שאתה לא נתת רק אדעתא דעמיס
הלא השורה לא חייבתי בפשיעתן . אולם כו"ל לא שייך כ"א
לדעת הפוסקים דמסברא לא היינו מחייבין אף לומר בפשיעה .
אבל לדעת הרמב"ם דכ"ל דפושע הוה כמזיק ממש לענין דאף
מהסברא היינו מחייבין להשומר בפשיעה כמו שהאריך זוה
הש"ך בסמוך . וא"כ צעה"כ שקיבלן השומר לשימור מחייב
לשימור כדן ושלא יפגע בן . רק אה"כ כשישען השומר השורה
פטורתי בודאי יוכל הצעה"כ לומר אדעתא דהכי לא נתייבזתי
נשאר השומר צחיצו כהסברא מבתיך ולדעתו זהו סברא
ישנה ודקה :

(י) **גם** קשה לי לדברי הש"ך הג"ל דדוקא לגבי משותף עניים
ליתנהו צהורה שומרין כלל אבל כל הך דאומטו
מכלל ופרש לא נחמטו מדן שומרין לגמרי ה' הש"ך עלמו
הביא בסו"ק קנ"ט לתרץ בשם החוס' והראשונים דלכן צייק קני
מידן כיון שאין בתורת שומרין כלל ע"ש . ולשיטת הרמב"ם
הג"ל הא גם אלו הם עדיין בתורת שמירה . דהא אלו לא הו'
בתורת שומרין לא הו' חייבין בפשיעה ודוקא לומר כיון דהובן
הוא אף מסברא לא מהבני צהורה שומרין . אלא ע"כ כשיש
התו' והראשונים דכולהו הך אומטו לגמרי אף מדן
פשיעה ודו"ק :

ומה שדחה הש"ך ראי' החוס' והראשונים (ב"מ מ"ז ע"ב)
מברייתא דהשוכר את הפועלים לאו דחיה נמירה באשר
דחק הש"ך עלמו זוה ואין להאריך זוה :

(יא) **אמנם** מה שהביא השגת הראב"ד על הרמב"ם צפ"כ
מה' שירות ודחה השגתו . ועשה איתו
כמתעטע וכאלו לא ידע מאי קאמר וכמכלכל את דבריו וכבר
ידוע גדלות הראב"ד ז"ל ואנכי צעמתי באשר עיינתי בדבריו
עמדותי מרעיד ומשתומם כי ראיתי שהשגת הראב"ד גדולה עד
מאוד . וראויים למי שאמרה . והש"ך ז"ל צמחולה מכבודו הגב
חורפ' לא עיין זוה ע"כ מוכרח אנכי להאריך קצת ולפרש את
דבריו וז"ל הראב"ד ז"ל צפ"כ מה' שירות א"א ואם
אמת הוא שומר הנס למה אינו נשבע על טענתו שלא פשע .
שהרי אם פשע משלם . ואם נפסך לומר הלא מודה במקלף
שאל יודה ישלם ואעפ"כ אינו נשבע הרי אמרה תורה כו"פ
בשומר הנס וכלל ופרש בשומר שבר מה שומר שבר מיעט את
אלו מטיקר החשלומוין ולא מן השצועה לבדה . אף שומר הנס
שמיעט את אלו מטיקר החשלומוין מיעטן ולא מן השצועה
עכ"ל . והנה בהשקפה ראשונה מלבד קוסית הש"ך עליו דבריו
חמוסין עד מאוד . שהחול להקשות על הרמב"ם שלדעתו למה
ש"ח אינו נשבע והוא תימה הא לדעת הרמב"ם הכתיב מיעטן
משצועה . ואם על הכתיב צא להקשות הלא גם לשיטתיקשה
למה מיעטן הכתיב כלל הא אין זוה סברא מלך השכל יושד
יש לדקדק בדבריו שכתב ואם נפסך לומר הלא מודה מקלף כו'
מ"י :

מדוע לא הזכיר בהוכחתו גם משבועה דע"א כאשר הזכיר
הש"ך. ועוד שכתב הרי אמרה תורה כו"פ כו' ולפי הדגת
הש"ך ז"ל היא השגה אחרת וא"כ אין דבריו נמשכין יפה.
ובקושי ראשונה התחיל ולא כיימה. ואין זה מדרך הראש"ד
ז"ל. אמנם אחר העיון נ"ל בדבריו נכונים מאוד. והוא דהנה
התו' (בכתובות פ"ז ע"ב) ד"ה אין נשבעין על כפירת שיפוד
קרקעות הקשו היכא אשכחן דאימטעי קרקעות וכל הכך אף
משבועה דע"א ע"ש שדחקו מאוד זה:

אמנם הר"ן ז"ל בשבועות על כך משנה דאלו דברים שאין
נשבעין עליהן האריך להכביר זה בטוב טעם וכתב
שם וז"ל וכך נ"ל בטעמו של דבר כו'. אבל בטעמים וקרקעות
ושטרות אין הדבר כך שהרי דיעו הלוק מן המטלטלין לענין
השלומין בשני עדים שאם באו עדים והעידו על המטלטלין
בשומר חנם שפסע כו' חייבין. ואם העידו בכיולא בזה בקרקעות
פטורין לפיכך כשם שהורע כהן של שנים בהן לענין השלומין
כך ראוי שיורע כהן של עד אחד בהן לענין שבועה ואי אהת
יכול להטיל ריעותא אחר בזה אלא שתאמר שבמטלטלין יהא
קם לשבועה ולא בקרקעות כלל כו'. ע"ש שהאריך עוד קצת
בזה. ובין שכן קשה מאוד לשיטת הרמב"ם הג"ל דכל אלו
אם פשעו בזאת חייבין לשלם. וא"כ לא הורע כהן של שני
עדים בהם לענין השלומין דהא אם העידו שפסעו חייבין.
ולפי"ז מנ"ל דפטורין משבועה דע"א והו' קוש"י גדולה לדעת:

(יב) **אמנם** כן לולא דברי הר"ן ז"ל. הו' אפשר לומר קצת
בטעמו של דבר דהנה אין קיימ"ל כל מקום
ששנים מחייבין אותו ממון אחד מחייבו שבועה. וטעם הדבר
אפשר לומר דהנה בריש ב"מ ילף ר' יהא דהם כפר בכל
ועדים מעידים שהיב לו מקצת שהיב לישבע מן התורה על
השאר שלא תהא הודאת פיו גדולה מטעמא דעדים עיי"ש.
וא"כ י"ל קצת דכיון דשני עדים דומין ממש לפיו. א"כ עד
אחד דהוה ה"י עדנת דומה קצת למודה במקצת ובין שאלו
הנמשטין מכלל ופרט פטרה התורה משבועה מודה מקצת.
דהא כי הוא זה דמיני' ילפינן מודה מקצת. בשה"ה כתיב. א"כ
ה"ה דפטורין משבועה דע"א ולפי"ז אחי שפיר שיטת הרמב"ם
דאף לא הורע כהן של שני עדים באלו דהא אם העידו
שפסע חייבין לשלם מ"מ פטורין משבועה דע"א כי היכא דכפיו
לשיטתו אף שאם הודה שפסע חייב לשלם מ"מ אם הודה
במקצת פטור משבועה:

(יג) **אמנם** לכאורה גם לשיטת הרמב"ם ז"ל אין לומר סברה
זו דהא קיי"ל כשמואל מ' ע"א דבשענת נלוה
והעדאית ע"א א"ל כפירת ב' כסף. עיי"ש א"כ הו"ן דלא דמי
שבועה דמודה במקצת לשבועה הבאה ע"י ע"א. וא"כ ז"ל
כחידון הר"ן וא"כ חוזר וגיטר הקושי' לדעת הרמב"ם מנ"ל
דכל הכך אימטעו אף משבועה דע"א. דהא לדידו' ליכא
למימר ה"י הר"ן ובנ"ל:

(יד) **ומעתה** לפי כל הנ"ל יהי' נדרש כהן הומר כונה
הראש"ד ז"ל בהשגתו ודלא כמו שהבין הש"ך
ז"ל שמת"ש הראש"ד הרי אמרה תורה כו"פ כו'. הוא
השגה אחרת ואיכה שייכה לדלעיל. רק הכל הוא השגה אחת
ודבריו נמשכין יפה יפה. ועיקר כונת קושיותו הוא משבועה
דע"א ונאמר שיש הסרוך ב' תיבות בדבריו וכך ז"ל א"א אם
אמת הוא זה ש"ה למה אינו נשבע על עענתו נגד ע"א שלא
פשע כו'. ואולי אף בלי הסרוך ב' תיבות אלו ע"כ כונתו כן
דאל"כ לא שייך לומר על טענתו מי טען נגדו. הא שבועת
שומרין הוא בשמא ושיעור דבריו כך הוא הראש"ד ס"ל בספרת
הר"ן הנ"ל דלכך מתעטין כל הכך גם משבועה דע"א היינו
מ"שם דהורע כהן של ב' עדים בכל הכך לענין השלומין.
ע"כ הורע כהן של ע"א דלא קם כלל בכל הכך לשבועה:

וא"כ לדעת הרמב"ם דס"ל דכל הכך אם פשע חייב לשלם
וא"כ לא הורע כהן של שנים לענין השלומין. וא"כ קשה
לדעתו מנ"ל דכל הכך אימטעו ג"כ משבועה דע"א וליכא למימר
דילפינן משבועה דמודה במקצת ז"א הא שבועה דע"א המיר
משבועה דמודה במקצת לענין ב' כסף ובנ"ל וא"כ מאיזהו סברה
נילוף דבר ההמיר מודבר הקל. מה תאמר שאין זה ילפותא
אלא גילוי מלתא בעלמא וע"כ שתאמר כיון דהו"ן דבמטלטלין
ההמירה תורה מאוד בשומרין לחייב שבועה אף בשענת שמי
ובלי שום הודאה במקצת והכך דאימטעו נחמטעו אף מטענת
ברי והודאה במקצת. א"כ ממילא נחמטעו אף משענת ברי והודאה
במקצת א"כ ממילא נחמטעו אף משבועה דע"א אף שהיא המורה
עוד יותר ולא נכתבה כלל אלא שומרין. אף שלפי"ז מכ"כ
שטבל ללמוד הכך דאימטעו מכלל ופרט ש"ה מש"ש לענין
השלומין כיון ששניהם נכתבין זה אצל זה:

ומעתה יא' כוננה דקתה הראש"ד ז"ל ולשונו השגור נמשך
יפה מתחילה ועד סוף. והכל הוא השגה אחת.
ראשונה הקשה לדעת הרמב"ם ב"ה למה אינו נשבע נגד ע"א.
הא לדידו' אין לומר בספרת הר"ן ובנ"ל. וכנה ואם נפשך לומר
כו' הרי מודה מקצת כו'. וא"כ ילפינן ליפטור בהכך שבועה
דע"א אף דלא כהובנה בה"י עינא וחומר יותר ממודה במקצת
הקל. א"כ כש"כ שילוף ש"ה מש"ש לענין השלומין. וי"ש הרי
אמרה תורה כלל ופרט בשה"ה וכו"פ בשה"ה כו' ודו"ק:

(טו) **ובו"ש** הש"ך דלכך ליכא למילף ש"ה מש"ש לענין ליפטור
מתשלומין. דהכלל ופרט לא אחי אלא ליפטור
בכל אחד ואחד מחייבין דיליה שהייתו תורה אבל פשיעה בשה"ה
לא אחי קרא לחייבין דכלא קרא מהכרח נמי הוה מחייבין לי'
דפושע מו"ק הוא ע"כ. והסביר שם הש"ך עוד דלאו מו"ק
ממש הוא. אלא לענין דמן הסברה הוה מחייבין לי' עיי"ש.
ובענין יפלא הא פושע לא הוה כ"א גרמא בעלמא ועוד דא"כ
יקשה לפענ"ד לר' שמעון בן מנסי' דס"ל (ב"ק ל"ז ע"ב)
דהדרשה דשור רעבו ולא שור הקדש היינו להחמיר דבהקדש
אף הם חייבין כ"ש ע"ש א"כ ה"ה בשומרין דדרשין רעבו ולא הקדש
היינו ג"כ להחמיר אחי לא אישתמיט הש"ס לדייק על מחתינן דאלו
דברים שאין נשבעין עליהן (ב"מ כ"ו ובשענת מ"ב) לומר מחתינן
דלא כר"ש בן מנסי' כדדייק על מחתינן דב"ק הג"ל. אע"כ דבשומרין
אפילו ר"ש בן מנסי' מודה דמתעטין הקדש. ולכאורה טעמא
בעי דמ"ש אלא ע"כ דלא כש"ך הג"ל. אלא דמן הסברה אף
לחייב פשיעה בשומרין דהא לא הו' כ"א גרמא בעלמא. ובה
ניחא דבאמת אף ר"ש ב"מ מודה דאין לחייב בהקדש יותר
מבהדיוט. ולכך ליכא למדרש גם לדידיה בשומרין דבהקדש יתחייב
עוד יותר דלדרכה אף מה שהייתה התורה פשיעה בשומרין
בממון הדיוט הוא הומרא ולא מסברה ובנ"ל ולכך גם לר"ש ב"מ
דרשין בשומרין למעט הקדש ולאוקמי' אסברה חילונה. רק גבי
שור נגח ס"ל לר"ש ב"מ מדחזיק דהשוה התורה ממנו שהו"ק
כאלו הוא הזיק בעלמא וא"כ מן הסברה היינו מחייבין אף לתם
שהו"ק ג"ש דס"ל פלגא נוקא ממונא רק שהתורה הקילה לגבי
תם שלא לשלם רק ח"ג. ע"כ ה"ל לר"ש ב"מ דרעבו דגבי
נגיחה בא להחמיר ולאוקמי' להקדש אסברה חילונה לחייבו אף
בחס כ"ש. וזה ברור לדעתו. ובה יתיישב דלא פלוגי ר"ש
ב"מ ורבנן בספרות הפוכות לגמרי ודו"ק. ומתה קמה וגם
נלכה השגת הראש"ד ז"ל דשפיר איכא למילף ש"ה מש"ש לענין
לפטור מתשלומין. דהא גם חייב פשיעה בשומרין חידשה התורה
ולא מסברה ובנ"ל:

(טז) **ועל** מה שהוביח הראש"ד והראשונים ז"ל דאם פושע
מו"ק פשיעה בצעלים מנ"ל דפטור. כתב הש"ך
לדחות זה ולחלק בין הכך דאימטעו מכופ"פ. ובין פטורא
דפשיעה בצעלים. וכתב בא"ד וז"ל אבל פשיעה בצעלים כפי'
כתבה התורה לפטורא דהא כתיב אם צעלו עמו לא ישלם
א"כ קאי על כל מה שהזכירה התורה להיבוא דהיינו פשיעה
וגניבה

חייב באונסין - דלענד' גב' ש"ס הדין כן דצמיתרין ישתמש בהן - ולפי"ו הו' לריך להקיר בג"ד חס קיבל ראונין שבר על ערחתו צהולכת המעות האלו או שסמך ראונין שבודאי יבלס לו לוי עבוד ערחתו כנהוג ור"כ חייב ראונין באונסים (ואולי יש להלק קלת בין פקדון לאבידה) :

(כ) **אור"ח** הר"ח ש"ס דחה תירוק זה והציג בשם הראב"ד ז"ל לתקן דהיתר השמים דגבי' פקדון גרוע מאבידה דירא להשתמש בהן כן יצא המפקיד פחאוס ויהבע משותי משא"כ באבידה ע"ש [והילוק זה לע"ק דהא מתניטין דמפקיד מעות צהולכתי מיירי שדרשו להקליף מעות על מעות אחרים וא"כ אמאי יתי' ירא להשתמש בהן - כשיציא המפקיד יסן לו מעות אחרים - ועוד ל"ע דלענד' כיון שצחיתר הוליאן חף אס יצוא המפקיד לפקס מעותיו - הונו מחוייב למכור סחורה בפחות משויו' ועיין בהגה"ה סי' זה דאס ח"ל המפקיד הולאחיס צעק בו' ע"ש] הציא תירוק זה ג"כ הסמ"ע סי' הג"ל ס"ק ע"ז - ולפי תירוק זה לע"ק בג"ד דלענד' אפשר להלק ולומר דהא דירא להשתמש בהן כן יצוא המפקיד בו' - הונו דוקא היכא שהמפקיד והנפקד גביהם צעיר אחת - משא"כ כשגלה שמעון מעותיו ע"י שליח לעיר אחרת ללוי צודאי לא יתי' ירא ראונין להשתמש בהן בדרך כשיודמן לו חזרו עסק כי מו יתבעו אולם מפני שזה דין הרש הוא - ולא מלאחי באחונס מי שהעיר שזה ע"כ אין לחייב לראונין שזה :

(כ"א) **ועדיין** ל"ע בג"ד דהא מצוהר בסו' רל"ב סע"י הג"ל דאס שבר נשתמש בהן חייב גס באונסים - ושי' צמיתות המשפע שס שכתב דחף אס לא הוליא רק פדוטה אחת חייב בכל המעות - ע"ש שביציא רל"ו לזה - וא"כ בג"ד לפי הלענת כח"ר כ"ו בשעה שהציא לו שמעון את כל המעות לקח ראונין את מעות הקטנים ונתקן צביטו על הילוח הדרך צרסית שמעון ור"כ נעשה לזה על כל המעות - אלא שדרך להקיר בדברי ראונין הג"ל מה שאמר צביטו על הולאות צרסית שמעון' מה כוונתו שזה אס הכונה צביטק רשות משמעון שירששו ליקח מעות הקטנים כג"ל - א"כ גילה ראונין דעתו שאין צדלנו להשתמש במותר המעות - וגס שמעון גילה דעתו שאינו מרשה לראונין להשתמש ביהר המעות דאל"כ כיון ששאל לו ראונין אס להוליא את מעות הקטנים ה"ו לו להשיב גס בכל המעות אחת רשאי להוליא וכיון שלא הביב לו כן אסור ראונין להוליא את יתר המעות - ואס כונת טענתו כמה שאמר שנקח מעות קטנים צרסות שמעון - רל"ו צפטי שמעון ובשמעון שחן ל"ו ולא אמר לו כלום - ור"כ הא צודאי נעשה ראונין לזה על כל המעות והררצה פיקח ה"ו שמעון שחח ולא אמר דבר כיון שראה שראונין החחיל להוליא מעותיו לעצמו ונעשה לזה על כל מעותיו :

(כ"ב) **אבינם** כן דברי הנתיבות לענד' אין מחזורין דהנה הוא ז"ל הציא רל"ו והוליא זה מדברי רש"י (קידושין מ"ז ע"ב) דפי' שס גבי מלוה דאס החחיל להוליאם אפלי צטוס פרוטה החזיק בהם ואין הצעלים יכולין לחזור ע"ש - ורלה ללמוד מזה דה"ה בפקדון כה"ג היכא דמותר להשתמש בהן אס החחיל להוליאם החזיק והין הצעלים יכולין לחזור - ולענד' מסוג' דקדושין שס מוכח איפכא דאס כדבריו יבאר לפי המסקנא שס קיסית המקנן דלמה ל"ו להצטייתא להלק בין מלוה לפקדון לפלוג וליתמי בפקדון גופא היכא דהפקיד אלאה מעות מותרין והחחילה להוליא חף אס באר הפיקדון קיים אינה מקודשת - אע"כ דלא כדעת הנתיבות הג"ל אלא אפי' אס החחילה להוליא מ"מ מה שבטעין הוא עדיין צרסית המפקיד ולכך אפי' צה"ג אס נפתיר שיה פרוטה מקודשת דשמי פקדון מהלואה - והילוק מופן מעלנו - דדוקא מלוה צייתנה כולה להוליאם או חף למ"ד דכ"ז שהוא בטעין צרסית מלוה קאי לחזרה - מ"מ כיון שהחחיל להוליא קנאה כולה לצמדי - אבל פקדון לא ניתנה לו להוליאם רק לשומרה אלא כיון שלא

אגינצה וראונין ע"כ - לענד' הש"ך מדוויל ידיו משתלס וכך הוא כונת הוכחתו דהא פטורא דצבעלים לא נכתב אלא ש"ח - רק לתך מ"ד ס"ל דמקרא נדרש לפניו ולפני פניו (ע"י צריס פרק השואל ל"ה ע"ה) - וא"כ יקשה לדודי' נימא נמי דפטורא דצבעלים לא קאי רק על מה שחודשה הסורה לחיובא גבי שומרין אבל גבי פשיעה צמ"ח דלא אחי קרא לחיובא דבלאו קרא מסבירא נמי הו חייב כמ"ש הש"ך עצמו בסמוך ע"ז לא קאי פטורא דצבעלים - ועוד מנ"ל להש"ס למימר דרב אחא ורבינא פליגי צוה אי קרא נדרש חף לפני פניו נימא דכ"ע ס"ל דמקרא נדרש חף לפני פניו - רק דפליגי אי מקרא נדרש חף אחתי דהוה מהוייבין מסבירא - אע"כ שכ"ז אינו וגס פשיעה צמורין לא היינו מהוייבין מסבירא ושפיר קמה וגס ללצה כל הרלויות והוכחות של הראב"ד והראשונים ז"ל ודו"ק :

(י"ז) **ומעתה** אחרי שזכינו לחוק רלויות הראשונים ז"ל - נבוא לעיין כמה שהציא הש"ך רלויות לשיטת הרמב"ם ז"ל - רל"ו הראשונה למה נקט התנא ש"ח אינו כצבע וש"ס אינו משלס בו' כצר תירלו זה הסו' (צ"מ כ"ז ע"ב) והראשונים ז"ל : **וב"ש** למה לא נקט בקוליר אין להם דין שומרין - לענד' יפלא מאוד על גאון כמותו שיאמר זה דהא באמת יש להם דין שומרין לענין שכל אהה חייב לשמור כפי דין השמירה שלו - כגון לקדס צרוטים ומקלות דקיי"ל ש"ח צחנס ונכח שבר צצכר - וגס לענין כספים שאין להם שמירה אלא בקרקע ס"ל לכמה פוסקים דהיינו דוקא צמ"ח אבל ש"ס חייב לשמור יותר עיין עליהם - חף שאס לא עשו כן פטורין מלשלס - וא"כ לא הוה מלי למיתני אין להם דין שומרין דהוה משמע שאין חייבין מתחילה לשומרין בדרך השומרין - ועוד כ"מ לענין ליטול את שכן - גס כ"מ לענין שליחות יד - ולפי"ז לא הוה מלי למתנינא צפ' ארבעה שומרין ולמתני צהנגך שאין להם דין שומרין - ועוד לדודי' מי ניהא למה לא נקט צפ' ד' שומרין דככל הדברים אס יתי' צבעלים אין להם דין שומרין :

(י"ח) **וב"ש** הש"ך רל"ו נכונה מהא דאמר ר"א (צ"מ כ"ה) שצטוס זו תקנת חכמים שלא יזלזלו בהקדש - ולפי"ז תמה הש"ך על שיטת החוס' והראשונים ז"ל כיון דבאמת אס זלזל ופצע פטורין איך שייך לתקן שלא יזלזלו ולחייבין - ע"ש שהארין מזה - ולענד' יפלא ולשיטת הרמב"ם מי ניהא הא חף לשיטתו דכל הקד דאימעיטו מכו"פ חייבין בצפטיה מ"מ בהקדש ורלי פטורין דלא עדיף פשיעה ממוזיק צידים דפטור בהקדש מקרא דכי יחבל פרט למזיק - טוב מלאחי צפ"י שס שהרגיש צוה ע"ש :

ואחר שהודיע ה' לנו את כל זאת ילא לנו הדין דבג"ד ראונין פטור דהלכה כרוב הפוסקים דכל הנך דאימעיטו מכו"פ חף מפשיעה פטורין ומעות נייר דידן אין להם רק דין שטרות וכנ"ל - ולכל הפחות צלי ספק שובל ראונין לומר קיס לו וכרוב הפוסקים וכנ"ל :

(י"ט) **אלא** שדרך לעיין עוד צדן זה דהא קיי"ל סי' רל"ב סע"י ז' צש"ך ס"ק י"ב במפקיד מעות אלא הצירו דהאידנא כ"ע דינס כשילחתי - ולפי"ז כיון שאס ה"ו מודמן לראונין חזרו סחורה בדרך ה"ו מותר להשתמש בהן דהא לא מחר לו שמעין את מעותיו לרורין כמו שהל"ע מר כ"י צענת ראונין - וא"כ חייב באחיותה - חף ז"א דהא מוצאך שס דמשוס היתר תשמיס לא ה"ו עלייהו רק שומר שבר - וא"כ חזר הדין דצבערות אין צהס דין שמירה וכנ"ל - אמנס עדיין לריך לעיין דהנה הרא"ש ס"פ המפקיד סי' כ"ו הקשה להרי"ף מ"ש מהא דקיי"ל גבי דמי אבידה היכא שמותר להשתמש בהן דחייב באונסין - ומתחילה תירך דשמי צדמי אבידה כיון דחף בלא הכלאת שימוש ה"ו עלייהו ש"ס משוס פרוטה דרב יוסף - א"כ ח"כ מחמת היתר השמיס מעלין הו דרגא וחייב חף באונסים משא"כ במפקיד ע"ש - ולפי תירוק זה משמע דבמפקיד אס ה"ו נותן לו שבר עבוד הפיקדון דה"ו בלא"ה ע"ש - א"כ מחמת היתר תשמיס ה"ו ג"כ

חייב. ועי' בכתובות ס"ו ש"ד מזה שפולפל בזה. וא"כ צ"ל כש"כ שראובן חייב אפי' באונסין ופיתר המעות לפי קולר השנתי ים לפטור את ראובן כאשר הארכתי למעלה. אולם בתנאי כפול אם יבטל מעתה"ל נ"י לכל מה שכתבתי:

כ"ה **ובמה** שהעיר מעתה"ל נ"י מי משמען ומלוי הוא הסגל דבר לדון עם ראובן בהשקפה לא ידעתי מקום הספק. כי לענ"ד אם המעות ה"י מכלוא או פקדון כיון דבאלו קיי"ל חו"מ ס"י קב"ה דהילך כו"י. א"כ ה"י לוי בע"ד. ואף דפקדון קיי"ל ע"ס סעי' ב' בהשקפה ה"י יכול לחזור בו אם לא יבא דכפר הנפקד ע"פ. מ"מ ה"י מבוחר ע"ס דא"ס ה"י הנפקד רגיל להפקיד אלא הסני א"י יכול לחזור. ובג"ד כיון שראובן ת"ח מסתמא מרובה הנפקד וא"י מקפיד במסירתם לראובן. אולם ים לחקור בזה דלענ"ד ה"י דמבוחר ע"ס דא"ס רגיל להפקיד אלא א"י יכול לחזור בו. לר"ך ג"כ יודע אם רגיל לשלוח על הדרך. כי יודע אשר ים אכסוס אשר המה זכירים וזכירים בדרך. וים בג"ל אשר המה עליו. וא"כ אף שראובן הוא א"י נאמן וה"י הנפקד אלא פתוי. מ"מ לא ה"י טולה ע"י בדרך אם הוא א"י רגיל להיות משפתי דרך. ובכ"כ יכול הנפקד לחזור בו. ומ"מ ג"כ משמען הוא בע"ד שלו ויכול לדון עמו לא מפני' בהלואה כיון דה"י באחריותם יכול לפטון עמו אלא אפי' בפקדון אכפר דחייב משמען נגד לוי בע"ד. דלא ה"י לו לשלוח מעות נייר. וא"כ ה"י ג"כ בע"ד. וים לדון בזה:

כ"ו א"י לא הולאה ולא פקדון רק משמען שנה ליד לוי את מעותיו לקנות טבחו השורה. א"כ ה"י צ"ד א"י א"י לוי ש"ס בע"ד בזה לדון עם ראובן. ואכפר א"י ים למעשה"ל נ"י א"י ספק והערה בזה ימחול ע"פ כתבתי לי פולפלו בזה:

אחר כותבי כל ה"ל חפשי ומלאחי צ"כ קמא חו"מ ס"י ל"ו כתב ג"כ בפשיטות דמעות נייר א"י להס דין מעות אלא דין שערות. ושמתתי מאד שכונתי לדעת הנאון הגדול ה"ל:

וזה אשר השיב לי הרב דגאון מ"ה שמעון אב"ד רב"ק טאווראג.

דנ"ג להשיב מפני הסכוד הנס כי כבד עלי הכתתי מדב"ח: לבינת הצליות ערדות אשר השתרגו עליו עלי. הנה האהבה מקלקלת השורה. ואה פני מבין מדעתו כמותו הסליחה על אשר לא יבוא דברי אליו מסודרים ע"פ האותיות הרבמות במכתבו אלי. כ"א ע"פ סדר רמזי החקירות אשר רשמתי לעלמי ביום הכשרה שנמלאו המעות. ע"פ הדברים האמורים בלשון השאלה אשר שלחתי לכת"ר בהיותו שפקודויל:

דנ"ד כת"ר באות י"ט העיר במ"ש צ"י ר"כ דהאידנא כ"ע דינס כשולחתי. וזה הדבר אשר עלה בתחילת דעיוני לחייב את ראובן השליח בגמ"ב והצדקה אפילו א"י כ"א ש"ס פשיטה. ושוב עלה בדעתי דלאו כלל"א הוא. ועכ"פ גם האידנא סני במילואות דין בע"כ הסני פתחיתין כוון מי שידוע לכל שאין דרטי כלל להיות טובין בע"כ. וא"ן חידוש דיע של המרדכי שבקמ"ע ס"ק י"ה דומה לחידוש דיו של מהר"ק שם ס"ק י"ט שא"ן הטון ב"ן עשיר גדול לעני וצ"ן תגרים מלויים כו'. דהתם א"ן א"י דנין רק על הסגלה. בזה הוכיח המהר"ק דלע"פ שא"ן הסגלה תלוי אפי' ה"י עליו ע"פ. והיינו מדל"ג מפליג במ' מדי ע"ס במהר"ק והיינו דוקא סידי דהית' הסתמים ברור"א ל"ן אלא שהיו מלוי כ"כ שיתגמ"ש ב"ן. א"י לענין היתר החתמים ע"כ א"י לריכין לומר דתלי ב"א"ס שהנפקד הוא א"י ש"ס שלפ"ך להסתמ"ש ב"ן. דה"י חזיק דמלפנין ה' גמ"ש טוב"א דלר"מ אפילו תניי א"י רשאי להסתמ"ש. וכמ"ס רש"י בקדושין העטס מסיס דא"י לר"ך כ"ס למעותיו ע"פ ור"י

לר"ך גילה דעתו שא"י מקפיד אם יולאה. ויעשה לוח עליהו א"כ כל פרוטה ופרוטה בשעה שמו"א נעשה לוח עליו ולא על השאר וזה ברור לענ"ד:

י"ז להסכור זה יותר דלעשות לוח על מעות לר"ך מתחילה גילו דעת שניהם דחיינו דעת המלוה שרואה להלות לו כל המעות ודעת הלוח שרואה להתחייב באונסי כל המעות. וא"כ מה"י הולאות הפרוטה לקנין. והיינו דוקא ע"ס בקדושין דמירי בהלואה. וא"כ ה"י ע"ס גילוי דעת שניהם על כל המעות אבל כ"ן במפקיד מעות מותרין אף ש"ס כ"ן גילוי דעת המפקיד שא"י מקפיד בהולאות כל המעות. אבל א"ן כ"ן גילוי דעת הנפקד שרואה להוות לוח על כל המעות. וא"כ כשהול"א פרוטה א"ן כ"ן גילוי דעת על השאר:

י"ח ים לחקור צ"ד אם המעית ששלה משמען ללוי ה"י עבור טוב שה"י חייב לו. וא"כ היקף ש"א"י המעות ליד ראובן וזה כ"ן ללוי בדקיי"מ"ל חו"מ ר"ס ס"י קב"ה וא"כ אפשר לומר לענ"ד דה"י דקיי"מ"ל דבמעית מותרין מותר להסתמש כ"ן היינו דוקא במפקיד שהמעית הם שלו וכיון שלא לר"ך גילה דעתו שא"י מקפיד אם יסתמש כ"ן הנפקד. אבל בשולה חובו כיון שזכ"ס כ"ן חזירו. והחזירו ה"י לא גילה דעתו שא"ן מקפיד בשימוש. א"כ אפשר דא"י השליח להול"אן. וי"ע בזה כי לענ"ד מהכפר יותר דאף בכ"ג הכל תלוי במשלה. דאף שזכ"ס השליח כ"ן ללר"ך חזירו היינו לענין חזרה הכל מ"מ גוף המעות ה"ן של המשלה לענין אונסין וס"ד. ונראה ע"ד דאף אם מסרין להשליח לרורין. מ"מ רשאי המשלה להרשות א"י להשליח לשמש כ"ן ככ"י ש"י' האחריות על השליח רק באופן שלא יגיע מזה הסכר ללוי. דהיינו שיפלט לו השליח היקף ש"א"י לעירו. וקב"ע ב"מ ע"ס דפר"ך כי לרורין מאי ה"י מ"י פריך ה"י קיי"ל לטיל (כ"ט ע"כ) דבמעית אצדקה דלא ערה בזה חסור לשמש. וא"כ כ"ן במפקיד לר"ך גילוי דעת שא"י מקפיד בשימוש. והיינו כשמתקן לו מותרין שלא בדרך שא"ר כ"א שמתחייקן מעותיהם לרורים. ואף שלבאורה רש"י נהר מזה ומשמעות דבריו דהגילוי דעת ה"י בזה שהפקדון אלא שולחתי הלר"ך תמיד למעות. מ"מ מ"ל למק"ן. דלמ"א תרוייבו כ"י מסירתן לשולחתי ומותרין וי"ע). אולם מדברי התוס' (קדושין מ"ג ע"ב) ד"ה לעולם כ"י משמע דכ"כ"א א"ן רש"ן לשמש בהמעות. דהת"י הקשו ע"ס. דאף למ"ד לר"ך לפירשו בעדים נמו לא ית"א. דה"י קיי"ל (שביעות מ"ה ע"ב) דהמפקיד בעדים א"ל להחזירו בעדים דנאמן ב"יגו דנאכ"ו ט"י ע"ס. וא"כ בשבועות ע"ס מירי בפקדון חפ"ן או מעות לרורין דא"י מותרין כיון דמותר להסתמש כ"ן א"כ א"ן לי מיגו דנאכ"ו כדקיי"ל (ב"מ מ"ג ע"א) וא"כ כ"ן כתמ"א דמילתא כששולח לפרוע חובו מוסר להם מעות מותרין. וא"כ א"ן להם מיגו דנאכ"ו. ומאי מק"ו ה"י א"כ ס"ל להתוס' כששולח לשלם חובו אף במעות מותרין אסור להסתמש כ"ן. כ"ן ה"י נראה לבאורה. אבל ז"א דה"י הסוג' כ"ן א"י לר"ך נחמן ור"ג לשעתי כ"מ ע"ס ס"ל נאכ"ו לא. א"כ אף אם מותרין להסתמש ים להם מיגו דנאכ"ו:

כ"ד **ומעתה** כבוא לבאר את כל הפרטים. הנה ב"ך המעות שבתחילה לוח ראובן משמען. ע"מ לשלם ללוי צעירו כמבואר בהשאלה. וכן בהמעות הקטנים שקיבלס ראובן לתוך כ"סו על הולאותיו בעת שחבר לו משמען את מותר סך המעות כמבואר ע"ס. בידאי חייב ראובן אפי' באונסין. כי אף ש"ירק לו משמען את א"י ע"ס כל הסך בתורת שליחות מ"מ בזה י"א ראובן מסירת לוח ב"לו. וגדולה מזו כתב רמ"א חו"מ כו"כ ק"כ וצ"י קע"ו סעי' א' דמי ששלוה לחזירו מעות וא"כ א"ל ית"א בידך למחילת סכר כ"י חייב באונסין. והוא מהמרדכי ס"פ החובל. ומבואר במרדכי ע"ס דאף שבתחיל הלוח להתעסק כ"ן ללר"ך המלוה אפי"ה

ור"י דפליג עליו מהתמא אין מתקוות במזילות וא"כ עמא דר"י הוא כיון דעב"פ לפרקים לריך למעות הוי לי' להמפקיד לחסיקי על דעתו שאדם צהול על מעות שהיו דבר המתקש אלל הנפקד והו"ל לקשרם בקשר משונה ומדלל עבד הכי מהתמא לא איכפת לי' ומש"ה מותר להשתמש ומדהויין דאפ"ה מודה ר"י בצעת"ו. ולא יהא כמ"ש המרדכי דתנא בה"י קאי שכל עסקיהם בצדה כו' הא ח"י צפ' הצע"י הפוכי בעסקא עב מינך. וגם מליט דדמי אבידה שאפי' המזיל צעה"ו מותר להשתמש בהן. ומשמע מטעמא דההירא דאמר ע"ז אביי (ב"מ ד' כ"ט) הו"ל וטרח בטיפולא דסקרו הו"ל לטובת המזיל אלמא גם בצעה"ו צומן המשנה שייך שיהי' נלרך למעות. וא"כ הא דאסור צעה"ו להשתמש במעות פקדון הוא משום דלא שכיח שיהי' נלרך למעות אלל לעתים רחוקים אין האומדנא מה שלא קשר המפקיד בקשר משונה צדורה דלא איכפת לי' ולא מסיק חדעתי' שישתמש בהם. ולהכי אסור להשתמש דלגבי' דידו' דמו מעות מותרין לשאר כלים הראויים לתשמיש אדם דהוי שולה יד כו' [משא"כ הא דלא שכיח משום דהוא עשיר גדול. או שאין תגרים מטיים צהאל לא איטרע האומדנא דמפקיד. ומוזן מאליו החילוק בין לא שכיח משום דלא אינצרך לי'. ובין לא שכיח משום דלאו צר הכי הוא. וכח"ר ימלא דוגמאות לזה צע"ס ופוסקים ואין להאריך] וא"כ מו שאינו צעל עסק הרי זה אפילו להמרדכי בצעה"ו ולדון ארץ ובהגונו לה"מ. דאסור להשתמש במעות פקדון לפיכך אם אבדו אינו חייב באחריותו:

ורענין מ"ש כת"ר לחקור צהא הנפקד קיבל סכר על שמירת מעות יהי' חייב באונסין ולהק צוה בין תי' של הרא"ש על הר"ף מבין מה שהביא צעס הראש"ד והניח צל"ט. גם דברי הראש"ד העיר סביון שבהיתר הו"לוא אפי' יצא המפקד כו' אינו מחוייב למכור סחורתו צפתות משווים ולהעמיד לו מעותיו כו'. ושוב ראה כת"ר לחדש עפ"ז הלוק בין שליח לנפקד. אם שיש לפלפל צכ"ז גם לפי הצנת כת"ר צדעת הראש"ד והרא"ש. אין ציכולתי להאריך כעת. ועוד חזון למועד ואולם העתיק בקלרה מאשר כתבתי צוה לחוק את האומר למעלה. וממילא רוחא שמעתא צההערות אשר עליהם כיון כת"ר וזה לשיני:

ועפ"ז יש לישב דעת הרמ"א צכו' רס"ז דעל מה שכתב המחבר צדמעות אבידה הוי ש"ס הגיה די"ה וס"ל דאינו אלל צ"ה ולא כתב שלשהולקין לא הוי צדמי אבידה קודם שצשתמש רק ש"ס ולא כמ"ש המחבר דהוי שואל. דנלע"ד דמה שצפסס הסמ"ע לדוחק צכ"ק ל"ח יש צו ע"פ הנ"ל טעם מריוח. דהא צמעות אבידה צשמע דאפי' הו' המזיל שולחני אסור להשתמש וע"כ הצעס כנ"ל ומשום דאין כאן הוכחה מצעל האבידה דלא איכפת לי' וליכא דעת מקנה. ומש"ה להפוסקים כצדה הוי ש"ח כמו שומר חפץ אבידה. ומ"מ צדמי אבידה אפי' אם יצבור צדה כר"ג דנאנסו לא היינו דוקא צפקדון דאכתי אין כאן שאילה צדורה קודם שצשתמש דהא מפלגין בין צעה"ו וחגיגי ושולחני. משא"כ צדמי אבידה דחז"ל סס שהתירו אפי' לצעה"ו להשתמש בהם. קמו המעות צרשותו דמולא מיד והו"ל שואל מיד מדעת מקנה דסס הו"ל:

והרא"ש ששהיא סצרת הראש"ד צעעמא דמהרי"ק והרענבר"מ שהציא הג"י סכו' להלק בין פקדון מעות מותרין לשולחני ובין דמי אבידה. אינשו אצברי לן לדעת קונה דגם המזיל ניחא לו למהוי שואל מיד. ובכלל דצריהס דעיו לו יוחד למולא להשתמש צדמים ולהתחייב צאחריות אונסין דלא שכיח כ"כ מלשעמידם בעין ויהי' צאפשר שיתבעס המפקיד היום אי מצד אי צתפסול המעצב ושמירת כספים הרי קיבל עליו. ולא מלאתי צפוסקים מדין שולחני שומר סכר צמעות שיהי' חייב צאינסין לפי טעמו של הרא"ש ודעימי' ואפשר צצאמת אסור להשתמש בהן לפמ"ש לעיל משום דאין כאן

אומדנא של המפקיד דלא איכפת לי' משום דסמך אהא דלהכי יהבי לי' אגרה שהוא הנפקד צעלמו יחמסס הו' יקשרס צקשר משונה וכדאמרין ס"פ הפוטלים. וע"פ כל הנ"ל יוצן היצב טעמו של הרמב"ם פ"ז מהל' שו"ס ה"ה צמה שכתב דצדמי פקדון צמכר צצ"ד אינו אלל ש"ס. דמ"ש המ"מ צעעמו אין מספיק. אם מתחילה הו' ש"ס על הפקדון דודאי גם צצ"ס שייך משום סצב אבידה לצעלים דריקצון וחומץ אונס הוא. והא דמותר להשתמש צדמים לאחר צמכרו צצ"ד הוא משום דלא קיבל עליו רק שמירת חפץ ולא קיבל עליו שמירת כספים ע"כ מה שכתבתי צחשיבה. ועפ"ז ממילא אין מקום למה צהאריך כת"ר צמכתו חות י"ט וחז"ל כ':

ובעים צ' לפעור את ראיצן השליח מגו"א אפי' צמעות פקדון הוא מה צרמותי צלשין סשאלה שלקה מקצת המעות על הולאות הדרך מדעת מפקיד ובפניו צצורה הלוואה והמותר הניחו צפניו צצגד החתון ע"ד להולוכס כן לעירו והצבתי זאת לקשר משונה דאסור להשתמש דהא גם צצמת שלקה על הולאה לא הו' לריך לרשותו של המפקיד ומדלקה מה שהו' לריך להולאה צרשותו גילה צדעתו שלא ישתמש צהמותר ושיב אסור להשתמש. וכח"ר הוליד אדרבה מזה חויב על השליח כמו שהאריך צכו' כ"א כ"ב והביא דברי הנתיבות דאם לא הוליא רק צפוצה אהת נעשה ליה על כל הצעות ויפה השיג כת"ר עליו צוה וכיון למה שכתבתי הני צחשופה אחר שהארכתי ליישב דעת הרמב"ם פ"ז מהל' מעילה ה"י. שהשיג עליו הרמ"ך שהוא נגד גמ' ארובה. והתומים סו' ע"ב הוסף צחמיותו. וגם כתבתי ליישב דברי הס"ך סו' ע"ג ורצ"ב ממה שצפסס עליו הה"ל צהגהותו לט"ז סו' ע"ב עמ"ס הס"ך דהיכי דמותר להשתמש צמעות יכול להחליפס אפי' אם חוצב קודם שהוליאם. אין פנאי להעתיק מה שאינו נוגע לגידון הזה. ואי"ה כאשר יוצנו השו"ת להחלואות פ"ה"פ פה אל פה כדצר מזה. אצתיק צקלרה השייך לדברי הנתיבות אשר הביא כת"ר. וכחתי עס צוה הלשון:

הג"ה מהרא"ש פ' המפקד שפי' דהרי"ף מיירי שהחזיר למקום צראה דלא ס"ל צוה כחתיבות. דא"כ ספי הו"ל לפרס דקמ"ל דאפי' לא צשתמש רק צצ"ס צחתייב צכולו דהוי צצוהא עפי וכמ"ס הנתיבות צעלמו סס ס"ק יו"ד. ותמטי שהביא רא"י מדברי הרא"ש אלו והעלים עין מזה. ומ"ס הנתיבות עוד דאם צצר הוליא כל המעות לא הו' הרא"ש לריך ליתן טעם דלא מהני חזרה. צלא דעת צעלים. דצלא"ס לא נעשו של המלוה עכ"ד. ולפמ"ש לעיל. שלשת הרושים הרי"ף והרמב"ם והרא"ש לדבר אהד נתכוונו. היינו האלפ"ס כו' צעס הנאון דלא נימא אם הצשתמש צהס השולחני ר"ל שהחליפס צמעות אחרים והיינו החזירס למקום סכו' הרא"ש [וכ"ה צהדי' צהג"א צעס מהרי"ת] והיא דכל שהמעות האחרים סס צעין ולא הוליאם ללרכו אכתי צרשותיה דמפקיד קאי דהא צמעות אין קפידא ובדלעיל (ר"ל בישוב דברי הס"ך סו' ע"ג) ואינו עליהם רק ש"ס כיון שהשליחות יד הו' צרשות חז"ל (ר"ל כמ"ס שס בישוב דעת הרמב"ם צהל' מעילה) וגשאר שומר כמקדס דלא צעי דעת צעלים צצורה. קמ"ל דהוי ככל מלוה צצעלס וגחתייב צאחריות עד שיהוירס לצעלים ואהכי הולרך הרא"ש ליתן טעם ע"ז היעיל וכבר נהגס ועוד מלפס להנות נעשה שואל ממש ושואל צמעות ה"ס כלום (ע"פ מ"ש הס"ך סו' ע"ג) וצכתי ניחא נמי מה דצשמע מדבר לשון הרמב"ם פ"ז מהלכות שאלה ופקדון צצמעות פקדון דוקא נעשה שואל וליה אם צשתמש צהס אלל צדמי פקדון צמכר צצ"ד לא חילק כלום והיינו מצעס הנ"ל דאם הוליאם ללרכו לא הולרך להשמיטנו דנחתייב צאחריותן ואם החליפין צאחרים ולא הוליאם ונאנסו צצמת פטור דצשמיס צהס הו' צרשות ואינו מיסוף עליו חויב כיון צצמרת כראוי ולאו חוי קפקל מיני'. ע"ס צרמב"ם ודו"ק צצבר לשונו

ומיש רש"י קידושין ד' מ"ז ע"ב ד"ה וקאמרי דאם שלח בה יד להוליא ממנה ש"פ הרי החזיק בו' היינו לענין חזרה למאן דס"ל מלוג ברשות בעלים קיימא אע"ג דלהוליא ניתנה ולא להעמידה בעיסקא . וא"כ לריך גבול לחזרה וע"כ כ' דהוליא ש"פ הוי חוקה בצולה דאין יכול לחזור . וממילא דה"ה לאונסיס והיינו למאי דס"ד . אבל לבתר דמסקינן דמלוג ברשות לוב קאי לא שמעינן מידי בזה וסברא הוא דבפקדון בה"ג שרק מותר להשתמש ומעיקרא לא אשתעביד להסתויב באונסין רק לבטילה אמרי' מאי דגלי ברטנו גלי ומאי דלא גלי לא גלי . ושאיני שליחות יד הגזו"כ הוא בנפקד . ולא זכיתי להבין מ"ש הנתיבות ראו' מרש"י הג"ל . ע"כ מה שכתבתי שם . וממילא דבג"ד יש מקום לומר דבהמות ראו' ש"ש לא הוי דגלי דעתו' בלא ישחמש בהן :

ומעם ג' לפעור את ראובן מנו"א בלא פשיעה אפילו במעות מותרין כיון ג"כ כתי' מדעתו למה שעלה בלבו רק שתלה כתי' זה באת כ"ג במהבנו מטעם שהי' מלוג למלוג בעד חובו שכיון שזכה בהם בעד המלוג שוב אין רשות לשלוח להוליאן . ואעפ"כ הניח כתי' בל"ע ולדידי' אפילו אם היו המעות מתנה . או שהי' שליה ממלוג ללוב מציאר בהדיח בבי' צו"ד סי' קס"ט . בד"ה ולא דמי למעות . שאפי' הוא שולחני והס מותרים אין לו רשות להוליאם כיון שלא מסרום שישבו בירו שום זמן אלא כדי שימכרום מיד ללוב עכ"ל הבי' ע"ם . ולא אישתימטתי' להש"ך בבי' קב"א ס"ק ל"ה דברי הבי' אלו כמ"ש עליו הנתיבות שם . רק דמייירי בזהם שלוח שיש לו לשהות בירו המעות איזבו זמן דאז אם הי' הטובי או שולחני רשאי להשתמש בהם אפי' אם הי' מלוג למלוג דבהכי איירי בבי' קב"א (מדברי הש"ך אלו ג"כ משמע דהא דהאידינא כ"ע דינס כשולחני לאו כללא הוא) אע"ג דהילך הוי כזבי והרי הס של המלוג והוא לא נתן לו רשות . לא מצעו' לפי מה שהעליתי בדעת הרמב"ם דלא תלי בדעת המפקיד רק חו"ל הפקעו דין שליחות יד במעות מותרים אליבא דר"י אלא אפי' לפי רש"י דמשמע דאומדן דעת הבעלים הוא דהרשה להשתמש בהן מדלא קשרן בק"מ . הכא א"ל הרשאת המלוג . דלענין זה אכתי ברשות לוב קאי דהוי כאלו שלח לו ע"י מקצת המעות . או בתנאי שלא יתנס לו עד זמן פלוני או במקום פלוני וכדומה . דהשלוח אין לו עסק כלל עם המלוג רק שאינו רשאי להחזיר ללוג מה שזכה בו המלוג . והשמוש במעות מותרין ששלח לו הלוג ע"י שלחני עדין לא זכה בו שיוכל למחות בו :

וידון שרמזתי בשאלה לפעור את ראובן אפי' אם דינו כש"ס כמה שהודיע לאשת לוי שתקבל המעות כיון שאין לו עסק עם מי שנשתלחו רק עם המשלח . ולגבי' הוי בלתי שמירתו כמה שהביא לעירו והודיע למי שנשתלח לו דיותר מזה לא קיבל עליו בשעה שבאו המעות לירו . ויש מקום לומר שאפי' הודיע לא הי' לריך שעל המשלח הי' מוטל להודיעו להמלוג במהבנו ע"י פאסט שילך אלל השליח לקבל מעותיו כשיבוא לביתו שכל ההנאה היתה שלו שויתר לעלמו דמי הפארטע . והשלוח לא אסיק אדעתו' להחנות דבר דמהיכי תיתי יעלה בלבו פשיעה . וזהו אם נאמר דאפי' בלתי שמירתו דש"ס הוי ש"ח ואין בזה הכרע בפוסקים . ובג"ד הוי ס"ם להוליא ממון . אודה לי מ"ש כתי' באת ג' ובאת כ"ה :

ולענין קרידיענט צילעטיין החליט כתי' דאין להס דין מצעע רק דין שמרות . והפריו על המדה ליתן להס גם דין ראו' לענין חלק בצורה ונימוקו משום דאין לחלק בין חוב לחוב וגם שאינס מתקבלים ברטין הנה גם שהביא כתי' דן מהכ"ב סי' ל"ד שכתב כן בפשיטות גם לענין נחלות וכו' ג"כ בזה ש"אין לחלק בין חוב לחוב ואזו רואין שאין הסער שום והוא עולה ויורד . וזו מן הדברים המתמיהין ובי כל המפלעלין השער שלסס אין עולה ויורד . ובי אין בהם שום זכינא דרמי על אפיה

והרי בכלל כל מה דלא מחובר גזינא הכבוד מוטל פי שניס ואין שום חוב על הנתיבות האלו כלל כיון דיוציאם בהוליא . ולאידך ניסא ראייתו להגאון רמ"ס בס' החס סופר סי' קל"א שהחליט דבאנקטנאטען הוי כסף גמור לענין שומרין ופצועה . והפריו ג"כ על המדה להחזירו כסף גם לקדושי אשה ולפריון מע"ש . ולא הביא כלל דברי הכ"ז הג"ל . ואין בדעת פשים כמוני להכריע . ואולם הנראה כיון דהא דילפינן לענין שומרין דצעינן גופו ממון הוא מפרטא דכסף או כלים ודאי דאין בכלל כסף שפרא דמלכותא לומר שיהי' ג"כ נחשב גופו ממון . א"כ מאי הוי דאמרי' מה כסף דבר חשוב אף כל דבר חשוב דהא אין החשיבות דעלמותו של כסף רק משום שיכול להוליאם בכלים . וכן אין שייכות לומר מה כלים שניס אף כסף שניס דמזה ילפינן להטענה שתי כסף . כיון שאין הכונה במ"ש בקרא כסף למה שאנו לועזין זילבערשטיק רק לפי דברי הגאון ח"ס למה שאנו לועזין געלד שיולא בהוליא . כמ"ש בלבונו שאין חלוק בין אם יהיה זה או כסף או נייר . א"כ מה מספר שניס שייך בזה . בשלמא אם אין במוצן כסף דקרא רק מצעע טבוע בין אם יחי' כסף לורי או כסף מדינה שייך הפירושי' שהביא התי' בקדושין ובצבורות לפי הגירסאות ע"פ מ"ס הסמ"ט בבי' מ"ז דבכל מצעע יולא בהוליא לפי ערך משקלו ושויין . ואפשר לומר מצעע אחת או שנים משא"כ בנייר כך לי נייר של פרוטה אחת או שנים או נייר של מעט אחת ושתיים ושלש ויותר (וגזירת הכתוב הוא בצערות שאין גופן שיה ממון החביעה רק שטומד לראי' על יותר משוי' יחי' השער מנייר או ממיני מהבות אין בהם דין שומרין . מ"ד אקרקטות דאפי' לר"ם דס"ל דבר הגורם לממון כממון ממעט להו מגזירת הכתיב ומ"מ יהיה על השערות ההם דין שום כסף על שויין להתיבן דזה לא מיעפה התורה . וזהו אין מקום להוכיח הגאון מרוב מצעעות שבזמנינו שאינם שויים כ"כ כמו שיוציאם ומסגו בהוליא בעלמא) ואם כוונת הגאון משום דינא דמלכותא דינא בזה וגמנה תורת המלכות ונשתדשה הלכה הנס שאין דינא דמלכותא במשמעת המקרא לבד שא"כ אין מקום למה שהביא אחר זה לענין פדיון מעשר שני . נראה דלא שייך בזה דינא דמלכותא . שאין דינא דמלכותא ע"י רק שיקיבל הראוי' כמו ממון עלמו לא שיהי' נחשב הנייר לגופו ממון . ושמה מוכיח ע"י קרעדיטיני צילעע שהוא הלעז מן שער חוב בלשון רוסיא וכתיב עליו דיני חוק המלכות שיתקבל בהוליא כמו מצעע ממש . ולא הכניס המלך עלמו לחוות דעתו בדיני השומרין שהם ע"פ התורה הק' מחוק מלכו של עולם בגזירת הכתוב ולא ע"פ שכל אנושי כלל :

ובאות ב' ואות ג' החליט כתי' ע"פ דברי השאלה שראובן הוא פושע . בזה לא היה כן דעתי דכיון דבגוף שמירת הפקדון לא הוי שם פשיעה וכמו"ס מהרי"ק בא"ח סי' תמ"ג בזה דברי ריבז דכל שאין הפשיעה בנפשו של שמירת הפקדון אינו אלא נרמא בעלמא . וגם בלע"ד דכל פשיעה אינו רק מה דהוי לי' לאסוקי אדעתו' מה שאין כן סיבה רחוקה ונפלאה מה שאין דרך להעלות על הדעת לאו פשיעה היא . וראי' מעלתה לראשי' לוקין אף שהעבירה דרך מקום שיש בידה לעלות . ותי' ל"ל דדודן שלטו מה שלא נהר כ"כ בהאורח לקיים חשדו אינו נחשב פשיעה כלל . דודאי פושע דשומר לא גרע ממויק . והרי אמרו שם ע"ש בה"ש פטור מפני סרך ברשות . ולשון הכ"ז דמשום דלליךך מלוג מה דהוי צהיל משונה בע"ש הוא ברשות והביא עוד דהא דהביאו בגמ' ר' ינאי מרקיד ואזיל מרקיד ואתי קמ"ל דאעפ"י שהוא לכבודו הוא ברשות ולפי דרכו שמעו' מסוגו' דהחם גם לפי גירסא שלנו דאע"ג דמר מהעטף וקאי בו' ובהכי הוי סגי לכביד שבת מ"מ מאן דכביד מילחא יתירתא ונסיק ואמד בואו וללא לאו משנה הוא כיון דכוונתו למלוג . וסברא הוא דלא עליה ע"ד המפקיד שיתבטל השומר ממלוג דהכנסת אורחים בשביל הפקדון (ואין דומה לנודמנו לו אורחים לא ישענה בו' דעשה מעשה בגוף הפקדון וקליו' בידים) וכמ"ס במפקיד בע"ש מה"י

יכול להחליפין בצער אחר אבל בתרומות ומעשרות שאין חלקן מצורר דהא הצעה"ב יכול להפריש מהצואה אחרת על זו ואף אם כבר הפריש יכול הצעה"ב לישאל עליהן - ואף במכירי כהונה לא הוה שלו וכן משמע מצרייתא דב"ב הג"ל דקמי דהצבור נטל פי שנים צורוע כו' ולא נקט פהס בתחנית כהונה י' הצ"ב כמו"ש דדוקא צורוע כו' הוה של הכהן במכירי כהונה אבל שאר מתנות כהונה לא הוה של הכהן ואין הצבור נטל מהן פי שנים - ועב"ז קושיא הגאון בש"א הג"ל - ל"ק לפיענ"ד דהנה צהא דב"מ מ"ט דישראל שאמר ללוי כור מעשר לך בידי דרשאי הלוי לעשותו תרומת מעשר על מקום אחר - וקמי סיפא נתנן לאחר אין לו עליו אלא תרומות - ולכאורה קשה אמאי לא חיקטו חכמים אהת משתי אלה או בלא יהו' יכול לעשותו תרומת מעשר כו' או בלא יהו' יכול הצעה"ב לחזור בו דאל"כ יוכל לבא לידי אבילת טבלים כדפריך הש"ס שם ל"ח וליחוש דלמא הו"ל יותר מכדי חסרון וצניניה וקאביל טבלים - עיד קשה אמאי לא נקט הדין בישראל גופא שקנה טבל מהבירו בדברים צעלמא - אם רשאי ישראל לעשותו תרומת מעשר על מקום אחר :

עב נלפענ"ד דצ"חאם אם עשאן הלוי תרומת מעשר שוב לא יוכל הצעה"ב לחזור בו בשום אופן - והא דקמי נתנן לאחר הייט כ"ז שדוע שלא עשאן הלוי תרומת מעשר והסתברא פשיעה דהא כיון דרשאי הלוי לעשותו תרומת מעשר הו"ל כאלו נתן לו הצעה"ב רשות לתרום משלו על של בן לוי - וכיון שברשותו הוה על המעשר שם תרומת מעשר שוב לא מצי לחזור בו - וכיון שכן שפיר מיושב קושיית הגאון דש"ס שפיר מקשה מר"ג שאלה לצער המעשרות - ובתרומות ומעשרות כ"ז שכן ביד הצעה"ב אף במכירי כהונה לא הוה שלהן - ואריך לזכות להן ע"כ פריך שפיר הא ע"י חזר א"א כיון שאינם עומדים בלדה - ומוכרה הש"ס לבא לקטן אגב - אבל ר' יהושע לנפשי דס"ל עוה"כ אינה ממון ולא קנה בקנין אגב ההבס מלד אחר דהא כיון שאמר לו עישר שאני עתיד למוד נתון ליהושע - אף שלא זכה מ"מ הו"ל בישראל שאמר לבן לוי כור מעשר לך בידי דרשאי לעשותו תרומת מעשר - ועב"כ אמר תרומת מעשר שאני עתיד למוד נתון לראש"ע - וכונתו על כל המעשר של ר"ג שיהיו תרומת מעשר על מעשר אחר שיש לו - ומעתה כיון שטעמיהו ר' יהושע תרומת מעשר - אינו יכול ר"ג לחזור בו - כיון שברשותו עשהו - וגם בשאלה א"א כמו"ב - ועיי' בגדרים כ"ט ע"א בתרומה ביד כהן דלא מצי למתשל עליה - ועיי' שפי' הרא"ש שם בשם הרא"מ כהונה דהכהן לא מצי למתשל שהרי הוא לא קרא עליו שם תרומה - וא"כ הכא ישראל לא מצי למתשל - ועיי' בב"מ פ"ד מהל' תרומות הלכה י"ז - ואף דבגדרים ל"ז ע"כ איבעיא לן התורם משלו על של הבירו עוה"כ למי - ומסקין דהוי של התורם - מ"מ הכא ראש"ע הו' בודאי ממכירי שניהם - וכיון שהתרומת מעשר מצורר - וראש"ע הו' ממכירי כהונה נעשית שלו בלי שום זכוי' ולא הו' חסר רק להוליא מרשותם מהמת שנת הביעור וכיון שהשכיר לו ר"י את מקומו נמלא ממילא שהתרומת מעשר של ראש"ע מינה בתלוי של ראש"ע - וא"ל לשום זכוי' - ודו"ק - (אחר כמה שנים שכתבתי כ"ז מלאתי בירושלמי תרומות פ"א וז"ל ר' יוחנן בשם ר' ינאי ישראל שאמר ללוי כור מעשר לך בידי כו' ועשאן תרומת מעשר על מקום אחר כו' - ונתנן לבן לוי אחר אין לו עליו אלא תרומות - הדא דתימא בשנתו זה עד שלא עשאו זה - אבל אם עשאו זה עד שלא נתנו זה לא כו' - ושמתיה מאה על שנינותי האמת - ועיי' בקרבן עדה שם - ועיי' בפני משה במראה הפנים - מה שפלפל בזה והקשה מסוגי' זו בירושלמי על הסוגיא דפ' הזהב :

אחר כותבי כ"ז - מלאתי בש"מ ב"ב הג"ל בשם עליות ר"י שכתב וז"ל במכירי כהונה י"מ כיון דמתמא לא הדר ב"ו הוה מוחק אף שיכול לחזור בו כו' ומסתברא לן כיון שיכול

ממטיקן מבבל אשר ימלא לו אף דבר דעדיפא מראוי - כיון דלא הוה שלחם ממש או לא - אבל לדידך דס"ל דא"י מוחזקת היא והוה שלחם ממש - א"כ מאי מספקא ל' - וחיי ראשי שההר שעלה בדעתו זה מלאתי בשיטה מקובצת בשם הראש"ד שכתב וז"ל אם אינה מוחזקת מספקא ל' שמא אינה מוחזקת ואינה ראוי' ע"כ - ושמתיה מאה שאולי כוונתי לרעת הגאון הג"ל - והא דבכור טעל לפי שנים צורוע כו' נלפענ"ד דמתנות כהונה שאני כיון דגוף המתנות אינן של בעלים - רק שייך לכהנים אלא דהתורה זכתה העוה"כ לבעלים שיכולים לברר אוהו כהן שירלו וליתן להם - וא"כ במכירי כהונה כבר הכהן מצורר ועומד והוה שלו ממש - ומכש"כ לפי מה שהובקף רש"י בגיטין למ"ד ע"א דבמכירי כהונה שארי כהנים אשתו דעתייהו - ומעתה אפי' רבנן דדרשי מלתת לו דבשינן מעי' לידי' מ"מ במתנות כהונה מודי דהוי שלו ממש :

ולפי כל הג"ל הדרא קישיא לדוכתא מאי מקשה בב"מ שם הא מתנות כהונה הוה שלו ממש - וסבור הייתי לומר דהקיישא בב"מ הוא מר"ע דזיכה לו ר"ג מעשר עמי ושם לא הוה מכיריו - דהא ר"ע הו' גבאי לדיקה וזכה בהן לעניים דלמלא - וראיתי בירושלמי גיטין אהך מהניתינן המלוה מעות את הכהן כו' סו"פ כל הגט דף למ"ד ומקוי לה במכירי כהונה - ופריך ויש מכיר לעמי - משמע דבמעשר עמי לא שייך כלל מכיריו - וכן פ"י הפ"מ שם - ואף דבמראה הפנים רובה לפרש בנייתא מ"מ לשון הירושלמי לא משמע כן - אולם מש"ס דילן דמשני ג"כ במכירי כהונה - ועב"כ גם במכירי עמי - לא משמע כהירושלמי עיין בשו"ת ח"ס חו"ד סו' רל"ז בסופו :

שוב ראיתי במשנה למלך פ"ז מה' מעשר הלכה ו' האריך בזה ועשה פשרה בין הירושלמי לש"ס דילן דבמעשר עמי המחלק בסוף הבית יש לו בהם עוה"כ - וזוה שייך מכיריו והירושלמי מיירי במ"ע המחלק בגורן - וזוה אין לצעה"ב עוה"כ ולא שייך מכיריו - עכ"פ אפשר להעמיד קושיית הש"ס בב"מ הג"ל דמקשה ממעשר עמי דלא שייך בזה מכיריו ולא הוה עדיין שלחם האך וזה בהן ר"ע והיינו מרוחין לתרץ בזה קושיית הגאון בשאלת ארי' סו' ע"ז ע"ש שהקשה לר' יהושע דס"ל פסחים דעוה"כ אינה ממון - א"כ איך זכה התרומת מעשר לראש"ע כדחיתא בסיפא דף משנה הא ע"י חזרו א"א כיון שלא עמד בלדה כדמסיק בש"ס - ועיי' אגב וחליפין א"א כיון דעוה"כ אינה ממון ע"כ ולפ"מ ש' דהקושי' בש"ס לא מצי קאי רק ממעשר עמי דלא שייך מכיריו אבל במתנת כהונה דשייך מכיריו א"ל לשום זכוי' א"ש - וכנ"ל ועיין בשעה"מ פ"ה מהל' אישות ה"ז ובטעם המלך שם - אבל באמת מלשן הש"ס וכי ר"י ור"ע בלד שדכו של ר"ג הוה עומדים משמע דהקיישי' ג"כ מר"י - ותו מג"ל להש"ס דמיירי במ"ע שאינו מתחלק ולהקשות :

ע"כ נלפענ"ד דודאי הסבירא כהונה מ"ש לעיל דבמתנות כהונה כיון שאין של בעלים רק שייך לכהנים ובמכירי כהונה כיון שהכהן מצורר ה"ה שלו וא"ל לשום זכוי' - אמנם כ"ז אינו שייך רק צורוע ולחייס כו' שהמתנות מצוררין ואין הצעה"ב

שיכול בעה"כ לחזור בו אינו ממונו של זה ואיך יעול בו צבור פי שנים כו'. והוא דהשגיח הכא מוחזק בו' דממכרי כהונה אינו יכול לחזור בו' ע"ש :

ודאיתי בקא"ה סי' רע"ה ס"ק ע"ז שנסתפק במי שנשבע ליתן הפך אחד לחזירו. ומת המקבל אי מיקרי מוחזק לענין צבור. וכתב להוכיח מדברי החוס' ב"כ הג"ל דהוי מוחזק כיון דאסור לו לחזור. אלא שמקשה שם מב"ב קכ"ה סי' ע"א שהיה דאמר נכסי לבנתא ואחרים לירחאי הו"ל הו"ל ברתא דהוה נסיבא ומתה בחיי בעלה ובחיי סבתא. ואסקינן דהוי רחוי ואין השעל נועל בראוי. והלא באחרית אסור לו להראשון למכור בו' ע"ש מה שחירק. ולפמ"ש דדוקא גבי זרוע ולו"ק הוה מוחזק אין ללמוד דין שלו מדברי החוס' הג"ל :

שוב מלאתי בנתיבות המשפט סי' הג"ל שהשיג ג"כ עליו וכתב דבממכרו כהונה שאני אלא שכתב דבממכרו כהונה אינו יכול לחזור. כיון דאסור לו לחזור שוב אין לו בהם עושה"כ ע"ש. ולא ידעתי איך יפרנס מ"ש ב"מ מ"ט ישראל שאמר לבן לוי בו' נתון לאהר בו' אלמא דיכול לחזור. ומשמע דנתן לבן לוי אהר אף באמירה שנתן לו רשאי האהר ג"כ לעשותו חרות מעשר. ואולי יפרש דדוקא שמתקן לפני אהר. אבל באמירה בעלמא אין הלוי השני רשאי לעשותו ת"מ. ואם בא בעה"כ לשאל לב"ד אם ימכרו להראשון או להשני ב"ד מזוין למוסרו להראשון. דהא הוי מוחזק להראשון. ולעני"ד ז"א דה"ל כיון דידע שכבר השגיח ליתן לאהר וחזר בו. אי"כ אולי גם ממנו יחזור בו. ולא הו"ל לסמוך דעתו עליו. דה"כ בהס"ח דכתבינו לאורחא לאחד ובצפרא לאהר (ב"ב קנ"א) גימח נמי דלא סמכא דעתו דשני ולא יהיה קנינו קנין. וגם התם ה"ה אמירה. ומעשה שהי' בכתיבה דהא דברי ש"מ ככתובין וכמסורין. אע"כ אף דחזר מהראשון ויכל השני לסמוך עליו ולעשותו ת"מ. וכן הב"ד יפסקו לו לעשות כמו שיראה דממ"כ נגד אהר הוא אינו טומד בדיבורו. אע"כ דיכול לחזור ויש לו בהם עושה"כ ליתנה עדיין לכל מי שיראה. ואף שטבאחי לעיל בשם עליות ר"י שכתב ג"כ שאינו יכול לחזור בו. הלא כיים שם דכ"ל דעשו שאינו זוכה כזוכה כר"י בגיטין ובאמת אכן לא קי"ל כר"י דגיטין נ"ע. ואולי כונתו כר"י דב"מ י"ב ע"א וכדמפרש רבא שם משום דעשו שאינו זוכה כזוכה. ואולי זהו כונת רש"י גיטין למ"ד במלוה מעות את הכהן ואוקים רב בממכרי כהונה. ופירש"י דשאר כהני אהבו דעתיהו והיינו כר"י דב"מ הג"ל. משום דעשאוהו כזוכה והוה שכי"ס רש"י והוה כמאן דמעי לדייהו דהני וממילא אינו יכול לחזור בו וכן משמע מפירש"י לקמן ד"ה אבל כהן חוזר בזיון דעשאוהו כזוכה יכול לעטון בו' ולבאורה יפלא דבשלמא לאוקימתא דשמאל במזכה וכן לעולא דעשאוהו כזוכה שפיר יכול לעטון אבל לרב אימתו זכה הכהן. אע"כ דגם בממכרי כהונה לריבין לבא להסביר דעשאוהו כזוכה. ועיין פ"י :

אלא דלפי"ז יקשה הא דקאמרה הש"ס דלכבו לא ראה לאוקמי כעולא דכיתודאי לא מוקמינן. הא לפי"ז רב גופא אזיל אליבא דר"י וכ"ל. וי"ל כמו שהיראו החוס' בב"מ אליבא דשמואל דדוקא יביא דלא מסתבר עממי' לא פסק כר"י אבל בב"מ שם דמסתבר עממי' משום דעניי' גופייהו אשמי דעתייהו בו' ע"ש בחוס' ד"ה וא"ש הלכה כר"י כן י"ל אליבא דרב. דהכי ג"כ מסתבר טעמיה בממכרי' דהניס' גופייהו משהו דעתייהו ושמואל אף דהיבא דמסתבר עממייהו פסק כר"י מ"מ לא ראה לאוקמי מחמתין דגיטין כר"י כיון דממכרי לא קתני יוחר ניתא לאוקמי במזכה וברבנן. ובזה יתיישב קושיית הרשב"א מהא דקאמר שם אבל כהן חוזר נתן הסכף בו' הא כיון דהמעשר אלא בעה"כ לא שיק החשש דנשרפו חוטר וא"כ אינו יכול לחזור ולפמ"ש נוחא כיון דעשאוהו כזוכה הו"ל כאלו הוא בידו של כהן. ובזה יתיישב נמי מה שלא תיראו החו' בגיטין כתיובלם (בב"מ ובב"ב קמ"ט ע"ב) משום דתירולס שם לא יתיישב מדוע לא אוקים כרב בממכרי כהונה :

אמנם באמת לעני"ד הוא פלא גדול שבממכרי כהונה לא יבי' הבעה"כ יכול לחזור בו ואיזה קנין יש לו להסבין בממכרוו בשלמא בהך דגיטין שפיר. כיון דבעה"כ הלוה לו ע"ז משום"כ אינו יכול לחזור כדחני שם בצרייתא ועשאוהו כזוכה אבל בממכרי כהונה גרידא כמה קנה הכהן ובמה עטל העושה"י מהבעלים וכן משמע קלת (מחולין קל"ג ע"א) דה"ל רבא לשמע"י וזה לי בממכרו רב ספרא לא אבל. ואקרוהו בהלמא מעדה בנג' בו' וא"ל רב יוסף כי אמיתא אלא באהר בו' וכי אמיתא במאן דלא אפשר בו'. והנה השמע"י ע"כ הוי ממכרי כהונה דבעה"כ דה"ל הו"ל לרב יוסף לומר כי אמיתא אלא בממכרי וכיון דהוה ממכרי כהונה אי"כ אין הבעה"כ יכול לחזור וכיון שכן צודאי מדינא יכול הכהן לזכות לכל מי שיראה דהוה דומיא לשדה זו שאירש מאבא היום מכור לך דקנה. ע"י חו"מ סי' רמ"א דהא מיירי שכבר שחטו העגל כדאמר שם עבדו להו עגלא תולתא. ואח"כ ה"ל רבא לשמע"י וזה לי ואמתי אקרוהו לרי"ם בהלמא בו' כאלו עבד רבא איסורא. ורב יוסף נמי אמתי לא התייר אלא למאן דדחיקא לי'. אע"כ דיכול בעה"כ לחזור בו ואין לו לבתן בממכרו קודם שבא לידו שום זכות וקנין ולכך לא התייר ר"י אלא למאן דדחיקא לי' ורבא סמך א"ע כיון דאסור לבעה"כ לחזור הו"ל מוחזק לשמע"י ויכול לזכות ודו"ק :

אחר כותבי כ"ז ראיתי בקא"ה סי' ר"ד שדקא א"ע מאד בש"ס דב"מ מ"ט הג"ל איך רשאי הלוי לעשותו ת"מ הא עדיין אינו שלו. והביא שם בש"ס ש"מ שני סי'. הא' דמיירי בממכרי כהונה דהשיב כאלו בא לידו. והב' כיון דנתן לו רשות לתרום ע"ש והוא ז"ל דהא את שניהם ע"ש. ותיירך הוא ז"ל וכ"פ ספרת הרמ"מ הוצא ברה"ש (גדרים ל"ד ע"ב) דבכ"כ של הפקר ואין שם אדם יכול לזכות אלא הוא יכול להקדיש. ומדמ זה ליכול לפדותה דכתובות. ולעני"ד בממכרי' אף לפי הבנתו וי' דמיונו עולה יפה. דשאני התם בכתובות במסכתא דהוא שלו ממש וכיון דבידו לפדותו יכול להקדישו. וכן בהפקר כיון שאין רשות אחרים על ההפך ובידו לזכות בו לכך יכול להקדישו. אבל הכא כיון שהמעשר הוא ביד בעה"כ וברשותו. רק שהבעתו ליתן לו בדברים בעלמא ובידו לחזור בו. ומעולם לא היו שלו הדרא קיביל לדוכתא איך יכול לעשותו ת"מ. גם בעיקר דבריו אחפלא הלא לפי שיבת הר"א ממיז מיירי הש"ס שאמר לשאלה בה תקדוש. ולא שהקדישה מעשיו. ולכך דוקא נעלה אז מעל. אבל אם לא זכה בה ולא נעלה לא חל עלי' קדושה ויכול אהר לזכות בה לעלמו. וכן פסק הרמב"ם פ"י מהל' טירובין ה' כ"ע דבאומר שדה זו שמשכנתי לך לכשאפדנה תקדש מכשיפדה אותה תקדש ע"כ. אבל קודם פדיון לא חל עליו הקדש. ואם מת ופדאה בנו אינה קדושה. וכ"כ שם החו' בכתובות ג"ע ע"ב דבשדה ממושכנת אינה יכול להקדישה. ואף להאי נמי שכתו' שם שכתבו דהקדש חל על השדה אף בשעה שהיא ממושכנת מ"מ כלפעני"ד דהיינו דוקא בשדה הממושכנת דהנף שלו גם עכשיו. אבל בכ"כ של הפקר אינו יכול להקדישה עכשיו כיון שמעולם לא הי' שלו. וכן מיכה מהר"ן והרא"ש שם בגדרים דפי' דבכ"כ הוי מונח בתוך ד' אמותיו שקוטות לו משמע אבל רחוק ממנו אף שאין שם אדם אחר ובידו לזכות בה אפי' אינו יכול להקדישה עכשיו כיון שאינה שלו. וכ"כ החו' בגדרים שם. ואף להאי נמי כתו' שם ד"ה להורשה לבניו. שכתבו דאף ברחוק ממנו יכול להקדיש כיון שאין שם אחר ובידו לזכות בה. ולפעני"ד דהיינו דוקא בדבר הפקר שאין רשות אחרים על הכ"כ. אבל בדבר שיש רשות אחרים עלי' גם החוס' מודים דאינה יכול להקדישה :

ובאמת לפיעני"ד שיקר דברי החוס' ל"ע דדמי בכ"כ הפקר שבידו לזכות בה להך דקידושין ס"ב דכל שנינו לאו כמחוסר מעשה. ולקיי"ל דעמי נראה דהסבירא דכל מה שבידו בו' אינו מועיל רק להסיר המעשה בדבר שהוא שלו. כגון

דאסיר לפעם"ב מלחוד מ"מ לא זכה עדין הלוי בהמטער. עכ"ז
 העטיה טעסה איתם הלוי ת"מ הוא ברשותו. ולא גרע מצטע"ב
 שאמר לגלותו לא תרום דאחר בתרם חין צידו לצעלו :

וראיה בצורה לזה דעה (בצ"מ ו') שקול ופרי הש"ס הם
 הקדש דהוי כחקפה. ונהי דמסיק שם דלא הוה
 כחקפה מהא דא"י גזל ולא נתיישבו הצעלים שניהם. ח"י
 להקדשו כו' לפי שאינם ברשותו. היינו דוקא הובא דחזירו כופר
 ואומר שלי הוא אבל הרשבו חזירו להקדשו בודאי הל ההקדש.
 ועיין בה"מ סי' ר"ט צ"ד ס"ק י' וסי' ר"א סעיף ז' ובש"ך
 שם. ומה שהקשה הקצו"ח כיון דהמטער אינו כל צע"ב כו'
 א"כ היכי מלי ליתן רשות להרום משל אחרים כו' ע"ש. לא
 ידענא מאי קאמר. דהא ציד הצעלים לצדור צעלו להמטער
 אינם לוי שירטו. וכיון שצוררו לזה ואסור לחזור בו בודאי הו
 לא מיקרי של אחרים :

וביה הפקר ליישב קצת לע"ד הא דהולין קל"ג שטבאחי
 לעיל דענין רב יוסף על רבא שא"ל למטעו זכה לי
 במתנות. ואמר ר"י אימור דאמרי אנא למאן דדחיקא לי. רבא
 אפטר לי ע"ס. ולבאוריפלא כיון דלמאן דדחיקא לי הוא היתר גמור
 לזכות. והבע"ב י"א ידי נתינה לבסן. א"כ גם למאן דאפטר
 חין כחן בים איסור. ולמה הקצו"ח לי בתלמא כאלו יש צוה
 איזה איסור :

דהנה בהקדש עניים ידוע מחלקת הפוסקים אי הוא בהקדש
 גבוה. ולהפוסקים דהיה בהקדש גבוה א"כ שפיר
 אמר ר"י שם האי כהן דאית לי לזבא מפני שביצותו לזכו לי
 כו' במכירו כהונה. דכיון דממטרו בדיניה רשות צידו להקדוש
 דה"ל כאלו נתנו לו הצעלים רשות להקדוש וכיון שזכה הכהן
 שיש חין יכול צע"ב לחזור בו. וכל מה שנתן להזכרה
 מרבין אה"כ הוא מתמת שזכה לו הכהן והוא אמירתו לגבוה
 כמסירתו להדיוט וחשוב כאלו קיבל הכהן מיד צע"ב ומסר
 בעלמו להעני הוא. משא"כ כשמזכה לעשיר דלא קנה העשיר
 כ"ז שלא בא ליד הכהן וא"כ כשהבע"ב ימכור לעשיר לא קיים
 מלות נתינה לבסן. ורבא לשיטתו (ב"מ ע"ז ע"ב) דאדם מקנה
 דשלב"ל א"כ צע"ב שקיבל רבא המתנות מיד הצעלים עזר
 הכהן שרגל ליתן לו מתנותיו או נגמר הקנין שהקנה לו הכהן
 וא"כ הוא כאלו בא ליד הכהן והכהן מסר לו דכיון שהבע"ב
 אינו חוזר מליתן להכהן הוא. ואף כשיתן ליד הכהן יהיה הכהן
 מהוי"ב ליתן למו שהקנה לו. וא"כ הפוכי מטרתיא למה ויכול
 צע"ב למכור להזכה וי"א ידי נתינה לבסן. אמנם כ"ז הוא
 לשיטת רבא דאדם מקנה דשלב"ל אבל חין קי"ל שם סב
 דאמר שם או לכשאקנה קטיוה כו' דא"ל מקנה דשלב"ל. א"כ
 לא יוכל העשיר לקבל מיד הצע"ב המתנות בשביל הכהן דהא
 לא זכה כלום. ואף דאם יתפוס שוב לא יוכל הכהן לחזור
 כדאמר ר"י (ב"מ ס"ו ע"ב) והכי קי"ל בה"מ סי' ר"ט סעי'
 ד' ע"ס. היינו מ"ד תפיסהו אבל הצע"ב לא י"א ידי תופת
 נתינה להכהן דהא א"כ ה"ו ציד הכהן לא היה מתוייב
 ליתנה להעשיר. לכך הקצו"ח לר"ס בתלמא על רבא מעדה
 נגד כו' :

ורבא חף שכתבתי לעיל לתמוה על הר"א ממ"ז דפי' בהך
 (דנדרים ל"ד ע"ב) דאמר לכשאזכה תקדוש מי איכא מדי
 כו' היינו שימשול בנטילתה לאכלה. אבל נדר הוי ומהוייב
 להקדישה עכשיו. כדעת הרמז"ס בה"מ סי' ר"ב סעי' ז'.
 וא"כ בהך דר"י שזכה לזבא מרבין עני. הכהן חייב לקיים
 נדרו. וא"כ י"א הצע"ב ידי נתינה :

ישן ראיתי שם להפליא על הר"א ממ"ז הג"ל להיפך. דלמה
 לי לדחוק ולפרש שאמר לכשאזכה בה יהא הקדש אבל
 עתה אינו יכול להקדישה. הלא זהו מימרא דרבא ורבא לשיטתו
 (ב"מ שם) דאדם מקנה דשלב"ל. וא"כ יכול להקדיש
 ג"כ מעכשיו :

כעון בהך דקדושין דאמר פירות ערוגה זו מחוברת יהא
 תרומה כו' דהפירות הם שלו רק שהמניעה מהמת חזרון
 וכיון שצידו לחולטן ולהסיר המניעה הוה כאלו כבר הוסרה
 המניעה ויכול לעשותן תרומה. אבל שישל מה שצידו להיות
 שלו להעשית כשלו ולהקדישה זה לא מלינו. ולע"ד זהו צע"ס
 כונת הש"ס שם. דמשני שם אהא דפרין אלא מעשה האומר
 לאשתי ה"א מקודשת לי לאחר שאגדשך כו' ומשני נהי דצידו
 לגרשה צידו לקדשה. ובה"מ שם דה"ה דהוה מלי לשטוי לעיל
 הכי. וזה פשוט דעל קושיא הראשונה בלאחר שאתגמיר לא
 הו"מ לשטוי הכי דהא ה"ה הוא מקדשה לאלתר וא"כ אם
 נחשוב צידו להתגמיר בלאו מחוסר מעשה א"כ הרי צידו לקדשה
 דהא הוא מתרמית להקדש לו עתה. אע"כ כונתה על קושיא
 השנייה האומר לשפתו כו'. ולבאורה גם כאן יקשה אם נחשוב
 זה לצידו א"כ הרי צידו לקדשה דהא הוא מתרמית להקדש
 לו עתה. ומכ"כ לפי שיטת הר"ן בנדרים (ל' ע"א) שניין
 קדושין הוא שהיא מצטלה דעתה ורלוהה נגד המקדשה ושישית
 עלמה כהפקר והוא מניסה לרשותו. וא"כ אי תשיבין צידו
 לשחרר כאלו כבר שחררה הרי צידו לקדשה. וע"כ כמו
 שכתבתי דהסברא דכל מה שצידו אינו מיעיל רק בדבר
 שהוא שלו. רק שיש צוה איזה דבר המונע אותו עתה לעשות
 מה שירצה. או אמריון כיון דצידו להסיר המונע יוכל לעשות.
 אבל בדבר שאינו שלו רק שהוא רואה לקנותו להיות שלו
 ויש לו איזה מניעה שלא יוכל לקנותו חף דצידו להסיר המניעה
 לא אמריון כיון דצידו להיות שלו הרי הוא כשלו :

ור"י צורר צע"י ע"ס הר"ן והר"א"ם בנדרים שפי' דוקא שפי'
 נעוה בתוך ד' אמותיו. והר"א ממ"ז שפי' שאמר לכשאזכה
 תוקדוש. גם דברי הר"א ממ"ז הנ"ל קשיין לי כיון שהרב מודה
 שקידש שצטלה אינו יכול להקדישה דהא לכך פי' שאמר
 לכשאזכה בה תיקדש. א"כ גם לכשיזכה אינו חל ההקדש.
 דהא כשתצות (נ"ע שם) ובנדרים (פ"ה ע"ב) פריך הש"ס ומי
 איכא מדי דאלו השתא לא קדים ולקני' קדים. ובקיל וערי
 שם הש"ס צוה ע"ש. וע"כ לא שמעינן מהש"ס שם דבדבר
 שצידו חל ההקדש אלהא לא בדבר שהגוף צידו גם כשה
 והפירות צידו לפדותה כמו שדה זו שמשכנתי לך. אבל
 בדבר שאין הגוף צידו כמו ככר של הפקר כיון שעתה חין
 צידו להקדישו מ"ל דחל ההקדש לפ"א. ואולי י"ל דהא
 קי"ל בה"מ סי' ר"ט סעי' ה' צמכר דבר שאינו ברשותו
 דלא קנה מ"מ אם ערם המוכר וקנה החפץ שמכר לריך
 לקיים מחלו כו' כי היכי דליקום בהומותיו. וא"כ כש"כ
 בהקדש אמריון דלכפי ערה והגביה אדעתא שיזיה הקדש וקנה
 הקדש בהגבהו. ולפי"ו אם פירש קודם שהגביה שאינו מגביה
 רק לטורך עלמו יכול לאוכלה. ולא ראיתי מי שנתעורר צוה.
 ולפי מ"ס יהיה מזה קצת ראיה לדינא דרמ"א בה"מ הג"ל
 דהא לא קיבל ע"ע כאן להגביהו שיזיה הקדש רק אמר
 לכשאזכה תיקדש ועי' בצ"ז שם :

ובחזור לדקמן כיון שבררנו שלדעת הר"ן והר"א"ם והר"מ
 והתוס' צ"ח הא'. דבככר של הפקר חף שצידו
 לזכות בו מ"מ אינו יכול להקדישו מעכשיו. וגם לה"א"ם שבה"מ
 לא מלינו רק בככר של הפקר דאין רשות אחרים עליו. א"כ
 אייל לי תי' הקצו"ח והדרא קישי' לדוכתה חך יכול הלוי
 לעשותן ת"מ. ע"כ נלפע"ד ששני התיורוים של הש"מ נכון
 לדינא. ומה שדהה הקצו"ח דחף דמיידי במכירו כהונה הלא
 חין להלוי בה"מ שום קנין ואינו שלו רק שאסור צע"ב לחזור.
 וגם תי' הכי דהה הלא הנוטער אינו של צע"ב. וא"כ הו"ל
 כנותן רשות לתרום מכרו של חזירו. לע"ד שניהם כאלה
 דקו יחדו. והוא עפ"י מ"ס לעיל דכשעושה הלוי ת"מ שוב לא
 יוכל הצע"ב לחזור בו כיון שברשותו עשה הלוי ת"מ בין
 במכירו כהונה ובין שאמר לו כור מטער לך צידי. דנהי
 דלא זכה הלוי בהמטער בחמירתו וכן במכירו כהונה חף

א"כ בשעת הגבחה הוא זוכה לאב מפני דרכי שלום. ואף למאי דק"ל כר"י דלא קטן ממס אלא הלי בסמוך ע"ש אב"י מ"מ בסך סגרא לא פליג. וא"כ לר"י בקטן ממס דלית לי' זביה לנפשי' אמרינן בשעת הגבחה זכה האב. אבל כשנעשה גדול דלית לי' זבי' לנפשי' א"כ בשעת הגבחה זכה לנפשי'. וא"כ אב"י מנייה קא זבי. וא"כ לפי דעת הש"ך הג"ל יסיה ג' מדות בקטן דל"ד. בקטן ממס דבשעת הגבחה זכה לאב"י מפני ד"ס. א"כ הוי כתופס משל אב ואין לבצ"ח אחרים חלק בה. ובשעה גיע למדת ררור הג"ל דלית לי' זביה לנפשי' א"כ בהגבחה זכה לנפשי' רק שא"כ יכול אב"י לזכות בה. וכ"ז שלא בא ליד האב אין תפיסתו שלום דלא מיקרי כלל ממונו של אב ומחוייב להחזיר לאב"י וא"כ יעלו כל הצ"ח בשום:

אחר כותבי כ"ז ראוני בשפר שער משפט כ"י פ"ז סעיף ה' ס"ק ה' שהצ"ח בשם ש"ח ארבעה טורי אבן שאלה בעין זו. ופסק בפשיטות דיוכל האב לומר אי אפשי בתקנת חכמים שתיקו לטובתי. וא"כ המזיחה יהיה של הפן ומחוייב התופס להחזיר לו. והמחבר הג"ל השיג עליו ע"פ דרכו שפלא מקודם דאף בדבר שהחזיר אינו אלא מדרבנן כגון מונוס האב מ"מ אם לוחה מאחרים וגשהעבד להס הבטל מדר"ג אינה יכולה להתול. וא"כ ה"ז כיון שהאב חייב להחזיר והקטן חייב שהגביה המזיחה נתחייב ליתנה לאב"י א"כ ממילא נתחייב הקטן להחזיר מדר"ג. ולא מהני מהלכת אב"י. ואף לה"ז כ"ו דהיבא דהחזיר מדרבנן מהני מהלכת כ"ו מ"מ מדאורייתא בלא"ה המזיחה של התופס דהא אינו אלא גול מפני דרכי שלום כ"ו ע"ש שהאר"ך עוד בזה:

ולפענ"ד אחרי המחילה הראויה מעלתותיו הקדושים ופטר אב"י תחת פסית רגליו. ככאן לא דק כלל מה ענין מחילה לכאן דהא כ"ו שלא באה המזיחה ליד האב לא היה מעולם שלו. וכיון שאמר אי אפשי בתקנת חכמים א"כ למחילתו. וה"ז דומה לזכיה לאחד מהנה ע"י אחרים ופרס שבה ליד המקבל אמר אי אפשי בה קי"ל דאינה כלום ע"י סי' רמ"ה. ואין הצ"ח שלו יכולין לנפוס המתנה. וטוב דכ"ז שלא בא ליד האב אם תפס אחד מהקטן קי"ל דאין מצינאן מידו א"כ לא נקרא ממונו של אב כדמוכח בפ"מ שם דמקשה אי ס"ד תקפו כהן אין מוצינאן מידו כ"ו במיני של פתן ע"ש. וכיון שלא נקרא ממונו של אב א"כ לא שייך כלל לומר שהקטן כשהעבד מדר"ג. גם הא"ך שייך לשון מחילה בהפן. ע"י סי' רמ"ה. גם מה שהקשה עוד דהמזיחה הוא בלא"ה של התופס דאינה אלא גול כ"ו לא ידענא מאי קאמר. הא התופס לא רצה לגולה מיד הקטן ולעפור על תקנת חכמים:

סימן כה

עובדא בא לר"י. ר' דוד בר"ן תלה את חליו אשר ימות בו ולא היו לו בנים כ"א שאר יורשים. וכל ימי חייו אמר כמה פעמים שאינו רוצה להניח רבושו ועמלו לזרשו. רק או שיזכה לעלות לאה"ק או שיניח לדבר מליה. כי היה איש ישר וי"ש. ויהי בתלותו שלה אחרי שרצונו לסדר טוואה ולחלק נכסיו כרצונו. ובפעם הראשון נחשבל הענין והתחיל לסדר ולא גמר. ואח"כ כשתקף עליו החולי שלה אחרי עוד הפעם את היורשת אחיתו שאבוא לשמוע סידור לזאתו. ונתתי את לבי לעיין יזכה. דהנה במשנה (ב"ב קל"ג ע"ב) המחלק נכסיו לאחרים והניח את בניו מה שעשה עשוי אלא שאין רוח חכמים נוטה הימנו. רש"י אומר אם לא היו בניו טענין כשורה זכור לעוב. ופש בגמרא איבעיא להו פליגי רבין של רש"י כ"ו ומסיק מהא דה"ל שמואל לר"י שינא לא תהוי בעבורי אחסנתא כ"ו וכ"ש מברא לברתא דלא ידע מאי זרשא נפיק מיניה. והנה הרמב"ם והטור וש"ע ח"מ סי' רפ"ב העתיקו המשנה הג"ל ומאי דאזיזר לי' שמואל לר"י. רק שנינו ק"ל

גם על שיטת הר"ן והרא"ש שפירשו דאיירי שהכנה מונה בסוף ד' אמותיו ולכך זכה ההקדש דה"ל מגביה מליאה להצירו כ"ו הא רבא ס"ל (ב"מ ה' ע"ה) דמגביה מליאה להצירו לא קנה הצירו אם לא היבא דזבי לנפשי' ע"ש. ואולי ס"ל להר"ן והרא"ש דרבא חזר בו וס"ל דקנה הצירו ולכך הקשה (ס"י ו"ד ע"ה) לר"ג. והתו' שם ד"ה איחיבי' רבא כ"ו כתבו להסתפק להיפך ע"ש. אולם התו' לשיטת דמהתפיקס צפ"י דכרי רבא (בגדרים שם) אי איירי בכבר המונה בחוך ד' אמותיו. וא"כ יהיה מוכח מזה דס"ל קנה הצירו וחזר בו רבא. או הסוגה דמיירי אף ברחוק ממנו ומשעס דצידו לזכות בה ע"ש. אבל כיון שהוכחתי לעיל לדחות דברי הא"י שבתוס' א"כ אין דרך לנטות בדברי רבא (דגדרים שם) כ"א שמונה ב' אמותיו. וא"כ צפ"י חזר ב"י רבא וס"ל דמגביה מליאה להצירו קנה הצירו:

ודנה אחרי שהארכנו קצת מעיין לענין והוכחנו שגם במתנות כהונה לא מיקרי מוחזק לאב"י רק דוקא בזרוע כ"ו שאין ביד צעה"צ להחליף. ובצירוף דגוף המתנית שייך לכהנים. ומפני דהקור לצעה"צ לחזור. אבל משום איסור לחוד לא מיקרי מוחזק לכהן. א"כ פשוט בגד"ד אף שאסור לתקוף מיד הקטן מ"מ לא מיקרי ממונא של אב. וא"כ אין תפיסתו תפיסה ומחוייב להחזיר להקטן. ואפשר כיון דליד הקטן אסור לו להחזיר דהוי הצידה מדעת (כצ"ב פ"ז ע"ב) וא"כ מחוייב להחזיר לאב"י וכשיבא ליד אב"י וזכה בה אב"י יכול לגביה ממנו בפרט. וא"כ אב"י מותרתא למה לן. אמנם כ"ז ככאן לו לאב"י צ"ח אחרים אבל אם יש לו צ"ח אחרים וכשיבא ליד אב"י יהיה יד כולם שוים וא"כ גם עתה שייך לכל הצ"ח. ואולם כ"ז הוא בקטן שלא הגיע למדת ררור וחזקו אב"י ונעלו דלית לי' זבי' לנפשי' כלל. אבל אם הגיע למדת ררור וחזקו אב"י ונעלו. ולדעת הש"ך סי' רמ"ג השי' ט"ו בהו"מ דלית לי' זבי' לנפשי' מדאורייתא ע"ש. רק שהחמים תיקו שיהא מליאתו לאב"י. ולכאורה זה פשוט דאם אין הקטן רוצה ליתן המזיחה לאב"י שאין ב"ד מוקפין להזיח מיד הקטן למושרו לאב"י. וא"כ זה שאין תפיסתו תפיסה כמו שהארכנו לעיל. להקטן אסור לו להחזיר כנ"ל. ולאב"י אין לו להחזיר ממין הקטן וכנ"ל. אבל באמת ז"ל דהא היבא דבדור לנו החוב מוצינאן מהקטן ע"י בהו"מ סי' ק"ה וסי' ק"י. וא"כ הכא מוצינאן מהקטן ומושרין להאב. וכיון שזה תפס בצביל האב לכאורה הוי תפיסתו תפיסה ואין לשארי ב"ח חלק בזה. אולם כיון שהוכחנו שכ"ז שלא בא ליד האב לא הוי ממונא של אב. א"כ אין תפיסתו לעלמו כלום:

אולם נ"ל דבקטן ממס שלא הגיע למדה הג"ל. כיון דבתפיסתו זכה עבד האב שאין אחר יכול לתקוף מהקטן. א"כ זכה הוא בתפיסתו עבד חוב שלו דזכותו עבד האב ותפיסתו צ"ח כאחד. אבל בקטן שהגיע למדה הג"ל דלדעת הש"ך הוא זכה מדאורייתא לעלמו רק שתחמים תקו שיהא לאב. א"כ אין בתפיסתו שום זביה עבד האב. ולא יזכה בהן האב אלא כשיבא לידו. ואז יהיו כל הצ"ח שוין. אמנם כל האחרונים השיגו על הש"ך הג"ל וס"ל אף שהגיע למדה הג"ל אין לו זבי' לנפשי' מדאורייתא. וא"כ יכול התופס לומר קום לי. אולם בגדול וסמוך על שולחן אב"י דג"כ מליאתו לאב"י. או הדן כנ"ל דמחוייב להחזיר לאב"י. ואז כל הצ"ח שוין וכנ"ל:

ודנה יש להקיר בהא דתיקו חכמים מליאת קטן לאב"י אף היתה התקנה. אם כשבא ליד הקטן זכה בו האב או דכ"ז שהוא ביד הקטן אין לאב"י בה שום זביה רק שתיקו שהקטן מחוייב ליתנה ליד האב או שהאב רשאי לקחנה מן הקטן לעלמו. והנה (ב"מ י"ב) הקשה הש"ס לשמואל א"כ"ב קטן לית לי' זבי' כ"ו ובתוס' שם ד"ה א"כ"ב. דמדרבנן אין סגרא לחקן ב' זביה. ולפי המסקנא שם דקטן לית לי' זביה

(כתיבות נ"ב ע"ב) לה משמע כן . דאחא דאמר שם מ"מ תיקנו כהוצאת בנין דערין כדי שיקפוץ הדם ויתן לבתו כבנו . פריך ומו אובא מידי דרחמנא אמר ברא לירות ברתא לא תירות ואתו רבנן ומהקמי דתירות ברתא . ומתקן סא נמי דאורייתא בוי ועד כמה חבוי וכדא דאמרי תרווייהו עד לעיבור נכסיו . משמע להדיא דיותר מעיבור הסור לאה ליתן לבתו . אף דהוה מליה רבה הכנסת כלה . ועל האב רמי' להשיאה . כדאזכיר עליו הכהוב ואת בנותיהם תנו לאנשים . ואם לא יתן לה חניה מי ירחם עלי' ליתן לה אפי"ה יותר מעיבור לא אף דנשאר עוד הרבה עבור בניו . וכן משמע בתוס' (כתיבות ט"ז ע"ב) ד"ה ע"ג . שוב מלאתי להרין פרוק מליאת האשה שנתה להדי' דמשים הנ"ל מוכח דאסור לאה ליתן לבתו יותר מעיבור דהוה העברת נחלה הובא דעתו ב"הע"ז ס' ק"ג סע' א' בהג"ה ע"ג . וא"כ ישאר הקושיא על מר עוקבא וכלבא שביע וכנ"ל :

(ד) ור"אית' בהפלאה שם שדקוק בש"ס הנ"ל דפריך ומתקני רבנן דתורות ברתא . הויה ירובה להבת יש כאלן . ופי' כוונת הש"ס דמתקניה זו שתיקנו כהוצאת בנין דערין שיקפוץ הדם ליתן לבתו . מזה הוה דנין אומדנא . שאם מה האב קודם ששייח את בתו מחוייב הבן ליתן לה עיבור נכסי בדיקמן . וא"כ שפיר קאמר הש"ס שתיקנו דתורות ברתא ע"ג . ולשיעורו יש לומר דבאמת מה שנתן האב בחייו אף יותר מעיבור נכסי און בזה שיש חיסור העברת נחלה . וקיימית הש"ס הוא על לאחר נתיחה וכנ"ל . וא"כ יתיישב הך דכלבא שביע . אבל דבריו נפלאו . דהא לקמן בעובדא דרב פפא ואבא סוראה . דלא ראה ר' יהודה בר מרימר למיעל לבית אבא סוראה . א"ל רב פפא מאי דעתך משום דא"ל שמואל לר"י שינגא לא תהוי בוי' משמע לכאורה כהדיא דכל מה שנתן האב בחייו יותר מעיבור נכסי הוה אוסור משום העברת נחלה . ואפשר ליישב לפי דרך ההפלאה הנ"ל עפ"י שיטת המחבר באה"ע ס' ק"ג סע' א' דאם השיא בת אחת בחייו ונתן לה יותר מעיבור ואח"כ מת ינתן לבתה בדרך שנתן לראשונה . וא"כ בעובדא דרב פפא ואבא סוראה יוכל לבא ג"כ לירי העברת נחלה לאחר מיתה כגון אם מפני שבדו של ר' יהודה בר מרימר יוסף אבא סוראה ליתן לה יותר מעיבור . ואח"כ ימות אבא סוראה ויטה בת בלא השיאה . ונתן לה בדרך שנתן לבתה ר"ס . וא"כ דעת הר"ן אינו מוכרח ד"ל כשיטת ההפלאה וא"כ מה שנתן האב בחייו און בזה אוסור . ומה דאמרו חבוי ורבא עד לעיבור הוא רק למינה דעד עיבור מליה ליתן (או אפשר דמחוייב ליתן עד עיבור לאחר תקנת הו"ל) . אולם באמת זהו דוחק גדול . דכשלא הש"ס מקשה שפיר . דתורות ברתא דהתקנה היתה ליתן לבת עיבור נכסים כשמת האב . אבל שימנע ר"י בר מרימר למיעל לבית אבא סוראה מהשם הנ"ל הוא רחוק מאוד . גם גוף הש"י של ההפלאה בש"ס הנ"ל אינו מסתבר כלל . דא"כ הו"ל להשי"ם לקצוע הך קשיא לקמן על המשנה דינתן לבת עיבור . ופשיטת הדברים מוכיחהו לפי קשיית הש"ס דיש בזה העברת נחלה . ולולא דמלאו להם הו"ל סמך מדבריו קבלה לא היו מתקנים . וא"כ הוה ויער הקושיא על מר עוקבא וכלבא שביע :

(ה) ור"י קשה לי לפי"ז למה הולדנו לתקן באושא שלא לבזבז יותר מחימס . ומה הועילו בתקנתם . הא בלא תקנתם הוה אסור לו לבזבז יותר מעיבור אף לדבר מליה דהא חזינן בכתיבות הנ"ל דלמליה רבה להשיא בתו שהכתוב הוילע עליו כמו שדרשו כאן מיתמו את בנותיהם . ונתן בקדושין כל מליה הבן על האב ובגמרא שם להשיאו אשה . וס"ה להשיא את בתו ועיין במקנה שם אפי"ה יותר מעיבור לא . א"כ כש"כ לשאר מליה . וה"ל דתקנתם הוה שיוכל לבזבז עד חומס דמלשון התקנה שלא יבזבז יותר מהחומס לא משמע כן . ועוד דמפרש הש"ס עטס התקנה שלא ינטרך לבתיות . משמע להדיא דקודם התקנה הוה יכול לבזבז יותר . ועוד לריך להבין מדוע

קאם כי במשנה צבלי וירושלמי איתא והניח את בניו והתא כתבו יורשיו במקום בניו . וזה ג"כ ברור לענ"ד דאף שברמז"ס וס"ע כתבו בזה"ל ומדת הדידות שלא ישיד אדם שביב בלוואה . שאין הכוונה שאם היה אדם חשוב עד בלוואה שלא ישיד כי אין זה מן הסברה שמפני שערב והיה עד יעציר על דברי תורה ויכבדו עזותו . וגם מנ"ל להרמז"ס זה הא שמואל לא אוסור אלא שלא יהיה עד . אבל אם היה עד בוודאי גם שמואל מודה שמחוייב להעיד . כיון דמה שעשה עשו . אלא ע"כ שגם ברמז"ס וס"ע כן הכוונה שלא יהיה עד אבל אם היה עד כ"ע מודים דמחוייב להעיד . והנה אף שזהו דין פשוט . מ"מ מעשים בכל יום שבושין לוואות עפ"י צ"ד וגדולי ישראל ואינם חוששים לאזהרת שמואל הנ"ל . ות"ו לומר שלא חשבו למדת הדידות הנ"ל . גם יש לעיין בכתה פרעו דניס כאשר יבאר א"ה . ומ"ה אשאלה שור שלא אבטל בדבר כלכה . גל פיני ומסורתך אביעה וכלאות :

(א) גרסינן (בכתיבות ס"ז ע"ב) מר עוקבא הוה לי' עמיא בוי' שדרי' ביד צרי' בוי' כי הוה קא ניחא נפשי' אחר אייתי לי תושבנא דנדקס השבת דהוה כתוב בוי' בו' אחר זודאי קלילא ואורחא רחוקא קא בזבז' לפלגא דממוגי' . ותיכי עמיד הכי בוי' המבזבז אל יבזבז יותר מהחומס . הנימ מחיים שמיא ינטרך לבתיות . אבל לאחר מיתה לית לן בה ע"כ . הובא זה להלכה (ביו"ד ס' רמ"ט) ובעתיקו הרב בהג"ה שם . ולכאורה קשה דנסי דנשעת מיתה דליכא החשב במא ינטרך לבתיות איולי ל' תקנת אושא . הא מ"מ אוכא אוסורה דהעברת נחלה . וכי מר שמואל הוה עושה דבר שלא יהיה רוח חכמים נ"ה . כבב"ב הנ"ל . וכעין זה הקפי התיב' (קדושין י"ח ע"א) ד"ה כאן על רבא ע"ג . וביותר קשה על הב"י ורמ"א שהעתיקו דין זה להלכה כאן ביו"ד . ובחו"מ ס' רפ"ב פסקו כהתם משנה דב"ב הנ"ל וכאזהרת שמואל לר"י . ומלאתי להנאון בהפלאה שעמד על כעין קשיא זו (בכתיבות ס"ג ע"א) דכלבא שביע שנתן לר"ע פלגא דממוגי' . הא ר"ע עלמו לעיל ט"ן ע"א לא הניח לי' לר' ישבב לבזבז יותר מהחומס . ותיקן בתקנה דפלגא דממוגי' לא הוה פלגא דנכסי' . דהא בב"מ אמרינן לעולם ישליש אדם משותיו בוי' וא"כ פלגא דממוגי' לא הוה רק שתות מנכסיו ט"ס . אבל על מר עוקבא ליכא לטרך כן דלא בזבז רק פלגא דממוגי' דהוה רק שתות מנכסיו דא"כ מאי מקשה עליו הש"ס והיכי עמיד הכי הא באושא התקינו בוי' אע"כ דבכל מקום דאוסור הש"ס פלגא דממוגי' הוה פלגא דנכסי' . גם בל"ז הו' ההפלאה אינו אלא דבר הכמה אבל פשוטן של דברים לא משמע כן :

(ב) ור"ב אור"ה סייתי רוצה לחלק בין המבזבז לעניים א"י להקדש ולת"ה ובין המחלק נכסיו לאחרים . דע"כ לא קתני בנותינתין דאין רוח חנ"ה אלא במחלק לאחרים אוסביו ורעיו דבזה הוה דאין רוח חנ"ה ואסור להעביר נחלתו אבל להקדיש כנ"ל אין בזה משום העברת נחלה דרוליה לזכות במלואו ונפשו עדיפא לי' . אולם לכאורה ז"א דהא בב"ב שם דאיבעית להו מי פליגי רבנן על רשב"ג בוי' ראה לפשוט מעובדא דיוסף בן יעור בוי' מדקתני הכנים ש"מ דשפיר עבד . והמאי לא דהו שאני התם דאקדשי' לבמים . אע"כ כ"ל להש"ס דאין חילוק בין מקדיש לשמים ובין מחלק נכסיו לאחרים אוסביו ורעיו :

(ג) ור"צירתי לחלק עיד ולומר דע"כ לא משמע ממשנה דב"ב הנ"ל דיש אוסור העברת נחלה אלא במחלק נכסיו לאחרים והניח את בניו לגמרי . וכן משמע לשון המשנה והניח את בניו . אבל אם אינו מחלק רק מקלת נכסיו ומקלת מוריש לבניו . אין בזה משום העברת נחלה . ודלא ברשב"ס שם . ובזה הוה מיושב הך דמר עוקבא ודכלבא שביע (רק שעל הב"י ורמ"א הנ"ל ישאר הקושיא דהא כתבו דנשעת מיתה יכול לבזבז כל מה שיראה משמע אפי' כל נכסיו) אלא בש"ס

הוא אחר מהירש'ים. דאי ליכא הלל חד יורש דהיינו הקרוב
 אי"כ לשיטת העור למה לי להש"ס להציא רז"ו מהכתוב ט"ב
 שכן קרוב כו' תיפוק לי' דעל הקרוב לא הי' לו ללוות. אי"כ
 כנ"ל וא"כ קשה כנ"ל:

(1) **ויישיב** זה נלפע"ד עפ"י מה שרמזתי בתחילת דבריו.
 דיש לחלק בין מעצור נחלתו מצטו או משאר
 יורשים. דבאמת לפי לבין המשנה הניח ה"ה צטו ולא קחתי את
 יורשיו. וכן באהרת שמואל לר"י לא תהיו צטורי אהבתא
 אפי' מצרף כו' וב"ש מצרף כו' ולא הזכיר לו אשאר יורשים.
 משמע במעצור נחלה מצטו יש קפידא. ואין רוח הג"ה.
 אבל משאר יורשים אין קפידא. וע"ז לא אמר דאין רוח הג"ה.
 וכן משמע לי מדברי הירושלמי פרק יש מהלין הל' ו' דמסיק
 לי' הא דאין רוח הג"ה מן הכתוב ותהי עינתה על עצמותה
 (וחקאל ל"ב). וע"ז פני משה שדחק לפרש הילפותא הנ"ל
 דטעותה היינו טען דהעצרת נחלה. וזה תמוה דמ"ל לחז"ל
 למדרש כן. אולי קאי על שאר עניות. ולענ"ד הילפותא הוא
 עפ"י שאמרנו (גדה) אצו מוריש לופן ממנו עצמות כו'.
 והנה (בברכות ז' ע"א) מרומי' דקראי מסיק דבצי"חאון משעה
 אצותיהם צדיקה או הקצ"ה פוקד טען אצית על צטו וב"ב.
 לפ"ז כוונת הכתוב ביהוקאל הוא כן. ותהי עינתה (פי'
 על האצות) על עצמותה (פי' היינו הכניס) ולשולם דגם חז"ל
 פי' הכתוב הנ"ל דקאי על שאר עניות. והילפותא הוא כן.
 דכיון שהכתוב אומר דהצטו נעשים בצטיל אציהם. אי"כ אין
 להעצור נחלה מהצטו דאין זה מהוציא שיריש להם דבר רע
 דהיינו העניות. והצ"ב היינו הנמון יתנו לאהר"ם. וזה ברור
 לענ"ד כוונת הירושלמי (אלף שקל"ט לפ"ז אצויה לא
 יליף לה צירושלמי מהכתוב שצורה פוקד טען אצית וגו' וי"ל)
 ובין שכן דוקא צטו יש קפידא אבל לא בשאר יורשין
 ובמובן. וכן משמע מהפסע שאל שמואל לר"י משיס דלא
 ידע מאי זרעא נפיק מני' משמע משום דצ"ב הן צטו:

ומעתה גם מביא זו יש להוכיח כן. דאמאי לא קאמר
 ת"ה וכן. שכן וכן. מי קודם. אי"כ דעת"ה וכן
 וכן וכן צודאי הן קודם משום העצרת נחלה אף דכבר
 כתבתי לעיל דנפשו עדיפא לי' היינו דרשות ביד האב לזכות
 נפשו ולא לחוש להעצור נחלה אבל כאן דלא ידעין לזכות
 טובי' אמר להח"ח או לבנו תלין יותר שכוונתו היה לבטל. ולא
 קאמר הש"ס דת"ה קודם או שכן קודם אלא בשאר יורשים
 דאין בהם משום העצרת נחלה כלל צוה שפיר תלין דלהח"ח
 אמר שר"ה לזכות נפשו ולהשכן מהכתוב דטוב שכן קרוב.
 ובין שיצטו הצי"ח לדעת העור לענ"ד מוכרח שיהי' דלה"ל
 ה"ל להש"ס לחלק ובנ"ל:

(2) **והירשבו** וי"ע שיש לבין המשנה והעתיקי יורשיו
 במקום צטו לא ידעתי מנ"ל. ומאיתי
 במרדכי פ' מי שמת רמו תרבי"ה על האשה שאותה לר' יצחק
 על המעיות שלה שהיו תחת ידו שיטעה בהם המועט. והיה
 לה אח יורש. והורה ר"מ שיתן המעות לאחיה ולא לזקנה
 (היעתק ברמ"א סי' רפ"ב סיפ"י רנ"ב). כיון לומר שכוונתה
 הי' (לעשות המיטב) היינו ליורשין. כדמוכח מהך דיוסף בן
 יעזר דמסיק שם הש"ס דלא שפיר עבד כו' (והיא שאמרה
 המועט היינו ליורשין ועשה שפיר) ואין לחלק בין בן לשאר
 יורשין דאידי ואידי דאורייתא. אבל העור מוכרח לחלק בין בן
 הרמב"ם שעינה לבין המשנה מצטו ליורשיו. היינו ג"כ משמע
 הנ"ל דאידי ואידי דאורייתא. אבל העור מוכרח לחלק בין בן
 לשאר יורשין ובנ"ל. ולכך העור (בסו' רפ"ב) לא העתיק לבין
 הרמב"ם רק לבין המשנה והניח את צטו. וכבר הראיתי מקום
 לחילוק זה מן הירושלמי. ושיעור הסוד מהורה לענ"ד
 דלשיטת הרמב"ם והר"מ ושו"ע הנ"ל מוכרחין לומר דאידי
 דקרוב ות"ח ת"ה קודם. מיירי בקרוב שאינו ראוי ליורשו

בשאר משנת יכול לצטו עד הומש. ולהשיא צטו לא יסיה
 יכול ליתן יותר מעצור. אולם זה יש ליישב קצת. דמה
 שצטו עד הומש. כתבו שם החוס' צטו הירושלמי דכפעת
 רהבון הוא מהקרן ומכאן וליך הוא רק מהריות. אבל עיבור
 נכסים שיתן לבתו הוי כל פעת מהקרן אף אם יש לו כמה
 צטו ניתן לכל אחת עיבור מהקרן ואף אם כבר צטו הומש
 לשאר נכות. (וקצ"ע לענ"ד דלכאורה זה ברור אף לשיטת הר"ן
 דאסור ליתן לבתו יותר מעצור. מ"מ אם בהעצור ברובה
 ליתן לה אי"כ לו להשיאה כי מבקשין מאתו יותר כדו"א ויש
 צידו עדיין החומש שהפרים מנכסיו לשאר מלות. צודאי מוהר
 לו ליתן לבתו החומש והעצור כי גם זה הוא מלות גדולה
 הכנסת כלה. ועיין (צו"ד סי' רנ"א) דקרוב קרוב
 קודם כי אין זה מן הסברה שתגדור הורה בפני האב שלא
 יהיה יוכל ליתן לבתו כדו"א רק עיבור. ואם לא יר"ה אדם
 השוב לקחתה צוה המעט ימסרנה לע"ה או למטול ומ"ש.
 והחומש יסיה דוקא לשאר מלות. ואדרבה להיפך מצינו (בבב"ב
 מ"ט) לעולם ימכור אדם כל מה שיש לו וישא בת ת"ה וישא
 בתו לת"ה. ומשמע לי דהא דימכור כל מה שיש לו קאי גם
 אצופא. על וישא בתו לת"ה. וא"כ ה"ך קאמר ר' יהודה לקמן
 דאם הביא בת הראשונה יתן לפניה כדרך שנתן לראשונה.
 לשיטת הבוסקים דהאומר הוא אף להוסף על העצור. אולי
 הא דנתן לראשונה יותר מהעצור. היינו שהיה צידו ממין
 מהחומש שהפרים מנכסיו לצטו לשאר מלות והוסף על
 העצור ונתן לבתו להשיאה לאדם השוי ובנ"ל. ול"ע. וזה הוא
 דוחק לענ"ד. ויותר יסיה מוכח מזה דרשות ביד כל אדם
 לעשות בשלו כל מה שיר"ה. ואין צוה משום העצרת נחלה.
 לולא תקנת אושא. כמו שאבאר לקמן:

(3) **ויישיב** קצת ראיה לזה (וכתובות פ"ה ע"ב) הוא דאמר
 נכסי לעצו כו' ומסיק שם ת"ה וקרוב
 ת"ה קודם. ומפרשין שם משום דאדם רולה להנדיק נפשו צטת
 מיתה ע"ש ומשמע דקאי המשקל אכעין הוא עובדא דמייסוי
 הש"ס בתחילה שאמר נכסי לעצו' וצאו שני טובי' אחד קרוב
 ואחד ת"ח ומשמע שאמר כל נכסי לעצו'. ואלו זה מסיק
 הש"ס דת"ח קודם. ומשמע דאפילו הקרוב הוא היורש. אלא"כ
 הוה לי' להש"ס לפרש. והג"מ דהקרוב הוא אינו יורש. אבל
 אם הקרוב הוא היורש הקרוב קודם דצודאי להקרוב אמר
 משום העצרת נחלה. אי"כ דצטת מיתה שאדם רולה לזכות
 נפשו הרשות צידו לעשות בכל נכסיו כל מה שיר"ה ליתן לת"ח
 או להקדש. ואין צוה משום העצרת נחלה כלל. כי נפשו
 עדיפא לי'.

ואפ"ר לחות. דבגמ' הש"ס הוא דהיבא דהקרוב הוא
 היורש צודאי להחזיר אמר אפי' הינו ת"ח. דעל
 היורש לא ה"ל ללוות כלל דהטו מי יורשנו. וזה הדין לא
 היה לריך להשמיענו דפשיטא הוא. אבל עדיין קשה דה"ל להש"ס
 לחלק היבא דהיה לו שני יורשים ואחד מהם שמו טובי' ויש
 כאן ת"ח רחוק שמו טובי' אף הדין. אלא ודאי דהש"ס קאמר
 דבכל גומי הת"ח קודם. שוב ראיתי (בטור חו"מ סי' רנ"ב
 סעי' כ"ט) הביא י"א דהאי קרוב מיירי בצאינו ראוי ליורשו.
 דבראוי ליורשו צודאי על הקרוב אמר. והעור דהה דבריו
 דאדרבה אופכא מהתפרא דעל הקרוב לא היה לריך ללוות
 ועיין בגמ' שם שם הפרישה. ולפלא צעתי על הב"י
 בשולחנו העיבור שלא הביא כלל הך דינא וגם צ"י הארוך לא
 הכריע צוה ועיין שיטה מקובלת הביא שני הסברות. ועיין
 בגי' צטת ככתב בפשיטות דמיירי בקרוב שאינו ראוי ליורשו. ולא
 ידעתי מנ"ל הא. ולפי מ"ש מוכרח דעת העור. אלא שלפ"ז
 יקשה דהא צטת בקרוב אומריק ג"כ דשכן קודם. ואם נאמר
 דמיירי בקרוב הראוי ליורשו. אמאי שכן קודם הא כאן ליכא
 סברה דנפשו עדיפא לי'. והו"ל לומר דקרוב קודם שלא נחשד
 אותו שהעצור נחלה. וע"כ מיירי ביש לו שני יורשין והקרוב

זה דוחק כאשר כתבתי לעיל. ולפי"ז לא לנו דבט"ח וקרוב שראוי ליורשו יש לספק למי נותנין. וכן בת"ח. וכן בצנ בין הבנים יש לספק חף לפי דעת העור. המדוע לא אמר לעובי בני. ול"ע בכל זה:

(ט) **ואחרי** כל הדברים האלו נלפע"ד דכל החילוקים שכתבתי נכונים לדינא. ובמקדים לעניים או לת"ח או להקדש הוא כן. דבחייו אינו יכול לצבזבו יותר מהומש משום תקנת אושא שמה ילטרך לבריות. ולכך נשעת מיתה דליכא תקנת אושא יכול לצבזבו כל נכסיו ואין בזה משום העברת נחלה כלל דנפשי' עדיפא לי'. וראוי ממד עוקבא וה"ו לומר עליו ששעה דבר נגד רוח חכמים. וכמו שאמר בפירוש זודאוי קיללא בו'. והמכוון בדבריו שלכך מתלק לאחרים עניים ומצבזבו להקדשות מפני דודאוי קיללא ונכסו עדיפא. ולפי"ז היכא דידיעין שלכך מצבזבו לעניים ולהקדשות שאינו הפך להנחיל לבניו. מפני שאינם גוברים כשורה או שאר המתלה. אפי' נשעת מיתה יש משום העברת נחלה. ומיושב הך דיוסף בן יעזר שהקשינו לעיל. דשם איירי שידעו שלכך הקדים מפני שלא נהג הפן כשורה:

(י) **ולפי"ז** כיון דטעם תקנת אושא שלא יצבזבו יותר מהומש הוא משום שמה ילטרך לבריות. אפשר לומר דאם הוא עשיר גדול. שמהנשאיר אלו יוכל לפרנס א"ע כל ימי חייו בריות. יכול לצבזבו בחייו יותר מהומש. ואולי דבזה היו מחילקין ר"ע ור' יששכר. דאיתא שם בצרייתא (ב' ע"א) ומעשה צאה שפקס לצבזבו יותר מהומש ולא היתו הבריו ומנו ר' יששכר בו'. דר"ע ב"ל אהר שחי' עשיר גדול (בדאיתא נדרים ס"ט ע"א). ומהנשאיר יכול להתפרנס בריות קשאי לצבזבו יותר מהומש. ור' יששכר פליג עלי' דאף בעשיר גדול אינו רשאי לצבזבו יותר מהומש דלא פליג רבנן. ולפי"ז מיושב הך דכלפא שצוע שנתן לר"ע פלגא דמומני'. דר"ע לשיטתו וכלפא שצוע היה עשיר גדול. ומיושב קשיית ההפלאה. וב"ז במצבזבו לעניים או להקדש. אבל במחלק נכסיו לאחרים לאוהביו ורעיו ונותן מחטת. הוא בהיפוך. דבחייו יכול ליתן כל אשר לו במתנה לכל מי שירצה. ואין בזה משום תקנת אושא כלל. כי באושא לא הפקינו אלא במצבזבו לעניים או להקדשות. דהששו אולי משום חביבות מליה יתן כל שיש לו ולא ישייר לעלמו כלום ושמה ילטרך לבריות. אבל על מתנת שאחד נתן לחבירו לא תקנו באושא. ולא הולכנו לתקן. כי כבתס מתנה בודאוי לא יתן כל אשר לו. ולא ישייר לעלמו פרנסת כל ימי חייו. ובה מיושב נמי הך דכלפא שצוע דהא חזיק דמטיקרא קודם שידע שהוא חטני. אף דידע שהוא גברא רבא. לא נתן לו כלום. רק אח"כ שאמר לו שהוא חטני או נתן לו פלגא דמומני'. דהו"ל כנותן מתנה סתם לאוהביו ורעיו ולא משום להטות ת"ח מנכסיו ולכן לא שייך כאן שיצר על תקנת אושא:

(יא) **וגם** אין במתנת שום איסור מפני העברת נחלה. דהא קי"ל מתנה הוה כמכר. דאי לאו דהוי לי' הלאה מיני' לא יהיב לי'. והיינו דמלינו בש"ס בכמה תנאים ואמוראים. דיהבו מתנת זה לזה ולא הששו משום העברת נחלה. וקלת ראי' לעג"ד דבמקדש אחיות (בקרדושין) ובמוכר שדהו ביוצל ובלקת קרקע וידע שהיה גזולה (ב"מ ע"ו). דככולהו איפליגו רב ושמואל. דרב כ"ל מעות פקדון ושמואל ס"ל מעות מתנה. וע"ז דפליגי אהם מסתבר יותר למתנה או לפקדון. ואם איתא דבמתנה אית צי' משום העברת נחלה בודאוי לא הוי אמר שמואל מהנה. דאדרבה משום איסור העברת נחלה יותר הו"ל למימר מעות פקדון. דאדם יודע שאין קידושין בו' וגמר ונתן לשום פקדון. אע"כ דבמתנה אין שום איסור העברת נחלה כלל. ואף במתנת שב"מ במקלה כיון דבעי' קטן הו"ל כמתנת בריות. ואין בזה משום העברת נחלה. כ"ז נראה ברור לעג"ד:

(יב) **אל"א** שלריך ליישב לפי"ז סוגיא דכתובות הנ"ל וכ"כ שהר"ן הוליא מזה שיש איסור על האב ליתן לבתו יותר מעישור. וכן מעובדא דר"פ צו אבא סוראה. והנה ראיתו מעובדא דר"פ תמוה. דהא צהדי' אל"ר ר"י צר מרימר לר"פ הנ"מ מדעתה' אלמא דמדעתה' מותר להוסיף. ומלמתי שכבר עמד ע"ז בשפר אבני מלוואים להגאון בקל"ה. והשיג עליו ע"ש. ולדידי קשה עוד דאף עבר ד"פ על העברת נחלה ובקש מאבא בוראה שיוסיף על העישור. כי כן נראה בשפסות המעשה שלא נתן אבא סוראה מה שנתן אלא עפ"י בקשת ר"פ. ועוד אה"ס יש בזה איסור העברת נחלה מדוע לא הטיה אותו ר"י צ"מ לחזור בו הא עדיין לא קנה בן ר"פ את מה שכתב לו. ועי' בתוס' שם:

(יג) **מכר** זה אינו אומר צעה. דאין שום איסור על האב בחייו ליתן מנכסיו לכל מי שירצה בין לאחר בין לבתו. רק אם אחר מרלה לאב שיתן מנכסיו לאחרים עליו יש איסור. ועי' שאמרו (שבוטות לא"ע א"ה) ואשר לא עוב עשה בעמיו זה האב בהרשאה. כי אין מן הויצר לשום אדם לגרום שהאב יתן מנכסיו לאחרים. ובה יתפרש לנו סוגיא הש"ס הנ"ל. דאחרי שהשיב דלכך הויקו כתובת צנין דכרין כדי שיקפון ויתן לבתו בו' נמלא בעי' תקנתא גירמיה שאם בלא זה לא היה האב נותן לבתו כלום עכסיו ע"י תקנתא יקפון ויתן לבתו. ועי' מקשה שפיר מי איכא מודי בו' ואתו רבנן ומתקני דתורת ברתא. פי' דעי' תקנתא גירמיה לאב שיתן כל"ל. ועי' השיב הא נמי דאורייתא פי' שיתן האב לבתו. וביון דהוא מדאורייתא שרי לרבנן לעשות שלדקי שיתרלה האב ליתן. והנה אביו ורצא סברי דכוונת תקנתא לא היה רק עד עישור נכסיו. וא"כ על יותר מעישור לא הותר לאחרים לרצות. אבל ר"פ פליג עלייהו וב"ל דעפי' תקנתא הותר לאחר להסתדל אלל אביו הצת עד שיתן לה כל נכסיו. כי תקנתא היה שיקפון האב ויתן כל מה שיתן אפי' כל נכסיו. א"כ ה"ה אפי' אחר מותר להסתדל שיתן האב אפי' עד כל נכסיו. ובה יתיישב לעג"ד דקדוק עלים בש"ס שם דברים הסוגיא קאמר הא נמי דאורייתא. ור"פ כשהשיב לר"י אמר הא נמי תקנתא דרבנן היא. ובה מיושב דבתהילס מקשה הש"ס על תקנתא. הא עי"ז הס גירמיה שתורת ברתא. ומכני הא נמי דאורייתא היא. פי' וביון דרלון התורה שיתן האב דבר מה לבתו שתוכל להנשא. יש כח צידס לעשות ג"כ איזה תקנה שעי"ז יתרלה האב ליתן לבתו. אבל עדיין לא שמענו כמה היה רלוכס שיתן האב. וב"ל לאביו ורצא דלא היה רלוכס רק עד עישור. ור"פ השיב לר"י הא נמי תקנתא דרבנן היא פי' להוסיף הרבה אפי' עד כל נכסיו היה ג"כ בכלל כוונת תקנתא וזה ברור לעג"ד בפשט הש"ס. וזהו שיטת הפוסקים דאומדן דעת האב אפי' להוסיף על העישור אם השיא בת אחת בחייו והוסיף על עישור. ועטן הר"ן שם וכי מפני ששעה האב שלא כהוגן והוסיף לה על העישור בו'. ולפי מ"ש אין זה קשיא דהפוסקים הנ"ל פסקו בר"פ דלא מפשיא מדעתה' דאב דשרי להוסיף וכנ"ל דאין בזה איסור אלא אפי' להסתדל אלל האב שיוסיף לה על העישור ג"כ שרי בר"פ דעבד עובדא נפשי' ומעשה רב. וגם ר' יהודה צר מרימר לא הטיה לאבא סוראה למיהדר צי'. ואם היה בזה איזה איסור בודאוי היה מיתו לחזור בו. וזהו לעג"ד כוונת הש"ס שהציא הך עובדא דרב פפא לאשמועינן דהוא פליג על אביו ורצא. והלכתא כותבי' דמעשה רב. ולפי"ז אפשר דהא דאמר לי' שמואל לר"י דלא להוי צעיצורי אחנתא. היינו שלא יסתדל אלל אחד שיעביר נחלתו. והא דלמדו הפוסקים מזה מדת חבידות שלא להיות עד. היינו ע"ד שאמרו חז"ל (ב"מ ע"ד) ואלו עובדין בל"ת בו' והעדים:

(יד) **וב"ז** בכל ימי חייו אין על האדם שום איסור להלק את נכסיו. אם להקדש עד שימש כתקנת אושא ואם לאחרים

לאחרים הדיוטים אף כל נכסיו. אבל אם מחלק נכסיו בשעת מיתה. או. להקדש או לת"ח שרי אף לחלק כל נכסיו כמעשה דמר עוקבא. וביותר מהך סוגיא דת"ח וקרוב ת"ח קודם לשיטת העור. אבל לחלק בשעת מיתה לאחרים ולהניח את בניו אז אין רוח חנ"ה. ודוקא במחלק כל נכסיו. ודוקא במניה את בניו. אבל אם אין לו בניו רק יורשין אחרים בזה לא שמענו שלא יהיה רוח חנ"ה. דהא לשיטת העור מוכרח דמחלק בין בניו לשאר יורשים וכנ"ל רק שהרמב"ם שינה מלשון המשנה והוא יהוד בזה. כי מדברי ר"מ במדרכי הנ"ל אין הכרח שמשום אותן לגמרי. רק בעובדא דידי' שהמוריש העלים שם האדם ושם הדבר. וכיון שגם זה הוא דבר טוב דחזין שהחורה זכתה לו. ע"כ תליין שלאחיה אחרת. אבל אם החולה רוצה ליתן לאחר אין לנו שלא יהא רוח חנ"ה. וקצת ראיה דמדוע לא הזכיר ר"מ במדרכי שם הך סוגיא דת"ח וקרוב ולחלק דדוקא בקרוב שאינו יורש. אבל בירוש ודאי לקרוב אחר. כדעת הי"א שהביא העור. אע"כ שגם ר"מ ס"ל כדעת העור דאפי' בקרוב היורש אמרינן דת"ח קודם לבד מן כנ"ל. רק דכאן שאני שלא הזכיר שם אדם ושם דבר:

(פו) **אחר** כותבי כ"ז מלאחי צו"ח חתם סופר ההו"מ סי' קנ"א האריך קצת בענין זה. ובאמלע תשובתו הביא בשם התשב"ץ לחלק בין מקלפת נכסיו למחלק כל נכסיו. ובשם העיטור. לחלק בין בניו לשאר יורשים. ושמחתי שפ"ל כוונתי לדעת הגאונים הראשונים. אלא שהגאון בעה"ס הנ"ל מפני שנתחלה תשובתו שם הביא ראיות שאין שום חילוק בכ"ז. ע"כ לא נחפיים בדבריהם. ובגודל חריפותו רוצה לעייל פילא בקופא דמחטא. ופי' דברי הירושלמי צפי' רחוק במחילת כבוד תורתו. לומר שר' אבא בר ממל בירושלמי שם הוסיף על המשנה שם. דבמשנה שם לא אמר אלא אין רוח חנ"ה. ור"א הוסיף שיש בזה הטא גדול מותחי עונות על עלמותה. ובזה מחלק העיטור דהחטא גדול הוא דוקא במעביר נחלה מבנים אבל משאר קרובים אין כאן הטא רק אין רוח חנ"ה וכן בכל נכסיו הוא הטא גדול אבל במקלפת אין בזה אלא שאין רוח חנ"ה. ובזה י"ב הך עובדא דר"א בר ממל בירושלמי שם שהחזיר מקלפת להבן אף שלא נהג כשורה. כדי שלא לטיות מסייע ידי עובדי עבירה בחטא גדול וכן ביונתן בן עוזיאל בש"ס דילן ע"ש. ובזה קלרה דעתו העניה להיות נוהג מדבריו. דהמשיין בירושלמי יראה שהדברים פשוטים שר"א בר ממל בא לפרש המשנה מאין יאל להם לחז"ל שלא יהיה רוחם נוהג בעשייתו. הא כל אדם יכול לעשות בשלו כל מה שירצה. ומלא להם כמות מהכתוב הזה וע"ד שפירשתי לעיל. גם מ"ש שר"א צ"מ החזיר מקלפת נכסים להבנים בעת שלא היו נוהגין כשורה. המשיין בירושלמי שם יראה שבעת שנתן להם המקלפת היו נוהגין כשורה. ונתן להם המקלפת. מפני שכן פקד עליו אביהם שאם ינהגו כשורה יתן להם המהלה. רק אח"כ שהבנים התחילו לערער על לוחות אביהם ורצו להוליא מחתו החלי השני. אמר להם אח"כ. בזה הערעור הרי אי אהם נוהגין כשורה. וא"כ אגבי אוליא מכס המחלה הראשונה שנתתי לכם ע"ש תראה שכן הוא. וא"כ אדרבה מוכח מזה שלא הש' ר' אבא כלל להא דמסייע ידי עובדי עבירה. גם מ"ש עפ"י שיטתו הנ"ל ליישב הך דיונתן בן עוזיאל שלבך החזיר השלים שלא להיות מסייע ידי עובדי עבירה. לא ידעתי מאי הועיל כלל. אף לפי שיטתו. דכיון שקיבל ואח"כ נתן א"כ מה שהחזיר. משלו נתן להם והעבירה כבר נעשית. אע"כ כמ"ש לעיל דהנותן לת"ח אין בזה שום איסור העברת נחלה. דרוצה לזכות את נפשו:

(פו) **ובמ"ש** הגאון בעה"ס הנ"ל להוכיח מעובדא דר"פ כי אבא סיראח דאין לחלק בין נתן מקלפת נכסיו לנותן כל נכסיו דהא ר' יהודא בר מרימר לא רצה ליכנס

לביט אבא סוראח מהחילה מהשש שמה יוסוף לה מעט על העיטור כו' עכ"ל. ולענ"ד אדרבה משם מוכח איפכא דהא אמר להדי' הנ"מ מדעתו (מוכח להדיא דמדעתו שרי להוסיף). ומה שרצה למנוע מלכנסו אמר דמשלחי ידיי הוינו עשייה ובזה כ"ע מודו דיש לאדם חסוב לומר מלהכריח לחבירו שיתן אף קצת נכסיו לאחרים אפי' שלא במקום העברת נחלה. אבל אם נתן מדעתו שרי אף לאדם חסוב להיות עד בדבר. דהא הוינן שגנבם לשם וצוודאי אי היה איסור בדבר לא היה שומע לר"פ ליכנס. והויכוח שהיה בניו לר"פ נלפענ"ד דהיה בזה. דעיינן (בשבושת ל"א ע"ה) בתלמוד שאמר לו רבו שיכנס לב"ד בעת שיצבע לאחד עפ"י עד אחד. ושהוא ישב וישתוק רק שהצב"ד יענה שצא להעיד ג"כ איסור מפני שגאמר מדבר שקר תרחק. ובזה היה הויכוח ביניהם. דר"י בר מרימר היה ס"ל כיון דע"י כניסתו יוסוף אבא סוראח על העיטור הו"ל כאילו עשה. אף שצא זה ע"י שתיקתו וכבהתלמוד הנ"ל. ור"פ הוכיח לו כיון שלא יאמר דבר רק שישתוק אין בזה אף מדת חסידות. ולא דמי להך דהתלמוד הנ"ל. דההם איכא דבר שקר אם יטויד אבל כאן אף אם ידבר בזה אין כאן שום דבר שקר. ע"כ אם ישתוק אין כאן שום איסור אף ממדת חסידות. וחזין דאף בסוף בשכתב אבא סוראח כל נכסיו עכ"ז לא הניחו ר"י למיהדר ב"י וחלו היה בזה איסור בודאי היה רשאי לחזור בו. ולא היה ממהוברי אמנה כלל. אלא ע"כ רשות ביד האב ליתן בחייו כל מה שירצה לכל מי שירצה. ומה שאמר לי' ר"י אי מנאי דידי אפי' מאי דכתבת לא יתח לי. פי' כיון דהכתובה היתה שלא לזורך כ"א מפני כבודי. וכן מוכח לפענ"ד מעובדא דיונתן בן עוזיאל צ"כ שם ואם הו' בזה העברת נחלה בודאי לא היה מקבל. וכן מוכח לענ"ד מהני תרי עיבדי המובא (בקדושין כ"ו ע"ב) שצקשו ליתן במתנה כל המטלטלין ואמרו להם הכמים אין להם הקנה אלא כו' ומת וקיימו הכמים כו'. אף נחט להם הכמים עלה שויכלו להקנות לאחרים. יותר היה להם לייעץ שלא יעבירו נחלתם מיורשיהם. אע"כ אי כרצנן שהיה מהנת בריא אין כאן העברת נחלה כלל. ואי כר"א שהיה שכ"מ מיירי שהניחו מקלפת לבניהם. או שלא היה להם בניו רק שאר יורשים ובאחת מאלה אין כאן העברת נחלה כלל:

(פו) **ובמ"ש** דמלשון הרמב"ם ושו"ע ששינו לכתוב יורשיו במקום בניו משמע שאין לחלק בין בניו לשאר יורשים. כבר כתבתי דמלשון המשנה בבלי בירושלמי ומלשון אהרתי שמואל לר"י ובפרט לפי פירושי בירושלמי נראה ברור דשפיר יש לחלק ובנ"ל ובש"כ שכן כתב להדיא העיטור. והגאון בעה"ס בעלמו אחרי שראה שכן מעשים בכל יום שבושין לוחות הסכים לכל החילוקים שכתבתי. ואם שרצה מדבריו שהסכמתו היתה מפני שרחק ליישב המנהג. מ"מ אחרי שהראיתי בבירור שכל החילוקים האלו נכונים לדיוא והסרתו כל הפקפוקים של הגאון בעה"ס הנ"ל נלפענ"ד דשפיר יש לסמוך ע"ז אפי' ממת חסידות ובפרט בידון דידי שנקבלו כל החילוקים. שלא היה לו בניו להמנוח הנ"ל. ולא חלק כל נכסיו. ומה שהניח הניח להקדש לזכות נפשו בקנן קיימת והפירות יעשי פרי למעלה לעולם למנוחת נפשו ולזכרון שמו לנצח. ובפרט שנקראתי לשמוע לוואתו. כי לפענ"ד נראה עיד ליישב המנהג שנהגו לעשות לוואתו בפני ב"ד וגדולי ישראל. וה"ו לימר שאין רוח חנ"ה. דע"כ לא שמענו מאהרתי שמואל לר"י שלא יהיה בעבורי אהסנתא אלא שלא ילך בעלמו להיות עד בדבר. ושלא ירצה לאדם להעביר נחלתו. אבל אם החולה שולח אחר אדם חסוב שרוצה לסדר לוואתו בפניו מחוייב האדם חסוב לילך לשמוע לוואתו ולהעיד. דהא י"א צה"מ סי' רנ"ד סעי' א'. דאם החולה מצקם שיקבלו ממנו קנין על לוואתו. אף אם יש נפקותא בקנין. מותר לעשות ואפי' בבעת שלא הטרוף דעת החולה. אף שיש בזה איסור דרבנן. וזה ודאי שכל הלוחות יש

יש היום העברת נחלה. כש"כ וק"ו כשהחולה רוצה שיבוא אליו אדם חשוב שאין בזה שום איסור אלא הרחקה ממדת חסידות. אין ספק שמחוייב האדם חשוב לילך אצלו שלא תערך דעת החולה בזה. ומלוא רצה קטניו. ועכ"ז שמכתי וקבלתי הלוואה הנ"ל בעת שהיה שפוי ומיושב בדעתו כאחד הבריאים:

(יח) עיין במהרי"ט ח"ב חו"מ סי' ה' ד"ה ויש שעטו כו' ולדבריו כל מתנת שאלים נותן במתנת שב"מ ח"ך מצניו עזריי החסנתא מיקרי. והא ודאי ליחא ע"ש בדבריו:

סימן כו

ואחר שילקתי מעלי החלונות והפקפוקים בעיני קבלת הלוואה. עתה אבוא ליישב מה שלכאורה יש לדבר בעיני קיום הלוואה. כי ראיתי להגאון בקלות החושן חו"מ סי' ר"ן סעי' ג' א"ר"ק וי"ו בא"ד וז"ל אמנם קשה דמשמע מהפוסקים דהקדים וחילק לעניים ומת ולא חזר בו דודאי לריבין לקיים הלוואה. ואמאי הא כיון דמספקא לן בהילק לעניים אם חזר כשיעמוד והיינו משום דמספקא לן שמא גמר להקדים מהיים וא"כ תו ליבא משום מתנת שב"מ. דכשמת נמא שמה גמר להקדים מהיים ובמ"ס רמ"א כסעי' ט' דמתנת שב"מ שכתוב בו מהיום הוי כמתנת בריא ולריב"ה קנין. דדין מתנת שב"מ אינו אלא היבא שדעתו לאחר מיתה וא"כ לא זכו עניים בנזירת מתנת שב"מ. ומדין נדר אין היורשים לריבין לקיים נדרו וכמו"ס הרמ"א סי' רי"ב כו' ע"ש שהאר"ך בזה. והביא ראיה מדברי הריב"ש סי' ר"ו ע"ס. ועי' בנתיבות המשפט סי' הנ"ל. ולפי דבריהם לכאורה גם כאן בעובדא דידן אין הלוואה בלום כי הניח הרבה לדבר מזה:

ולפ"א בעיני על הגאונים האלו דפשוט דברי הש"ס (ב"ב קמ"ח ע"ב) מורין דמספקא להו לחז"ל בהקדים והסקיר וחילק לעניים שיקנו לגמרי מדין לוואה שב"מ אף מהיים. חדא דלישנא כל לגבי הקדש כו' גמר ומקני. משמע ודאי מחמת לוואה שב"מ ולא משמע נדר דע"כ מיירי דלא היה שם קא"ס או שאר קנינים דאי הוי קנין שם אי"כ זה תלוי במחלוקת רב ושמואל דלקמן קנ"ב בכל לוואה שב"מ שהיה בקנין. ועוד דמשמע דבהקדש ואיך מספקא להש"ס דלמא עדיפי משאר לוואות שב"מ. ולפי שיטת הגאונים הנ"ל אדרבה גריעו משאר לוואות. ועוד כיון דגמרי דבמקדים ואיך גמר ומקני מהיים הו"ל כמתנת בריא. וא"כ עבר על תקנת אושא שלא יבזו יותר מחומש וא"כ מאי מספקא לי' להש"ס דלמה נחשוד אותו שעבר על תקנתו:

ועוד קשה לענ"ד קשיא עלומה דמאי מספקא לי' להש"ס אם יכול לחזור בו כשעמד הא קי"ל (גדרים כ"ח ע"ב) סתם נדרים להתמיר ופירושן להקל ופירשו שם רש"י והר"ן והרא"ש וכן פסקו כל הפוסקים דאע"ג דסתם נדרים להתמיר מ"מ אם פירש דעתו לא הו"ל לאיסור מותר. וא"כ היכי מיירי אם אומר שלא היה כוונתו להקדש ואיך כ"א כשימות אי"כ אמאי לא יהי' גאמן הא פירושן להקל כנ"ל. ואם אומר שבאמת היה כוונתו להקדים וכו' אף כשיעמוד מחליו פשיעא דאינו יכול לחזור בו. לא מיבעיא בהקדש והפקד דנדיבור בעלמא נקטו נכסיו להקדש והרי הן מופקדין ואם זכו בהן אחרים פשיעא דאינו יכול להוציא מידם ואם עדיין לא זכו בהם אחרים בודאי שיכול לזכות בעלמו מן ההפקד דלא גרע מאחר אלא אפי' בהילק לעניים דלא מיקני בדיבור מ"מ נדרא הוי ואיך יכול לחזור בו:

(יט) וראיתי בשו"ת מהר"י מעראני ח"ב ברו"מ סי' קכ"ד באמצע התשובה שם הביא שהגאון מהר"ש חיון ז"ל הקשה דברי הרשב"א אהרדי דבעיין אי יש יד ללדקה (גדרים ו' ע"א) הביא הר"ן בשם הרשב"א דפסק לחומרא ואלו בהך בעי' דפ' מי שמת הנ"ל בשב"מ שהקדים כל נכסיו

ואיך הביא הכ"י צו"ד סי' רנ"ט תשובת הרשב"א דפסק לקולא. והביא ג"כ תי' מהר"ש הנ"ל דלכך גבי יד פסק לחומרא משום ספק איסורא אבל בהך דב"ב לכך פסק לקולא משום דאינו ידע בנפשו' שלא גמר להקנותו מהיים כו' ע"ש. והגאון מהרי"ט ז"ל לא נתפיים בחיובו מתרי עמי. חדא דא"כ מאי מיבעיא לכו (בגדרים שם) אי יש יד ללדקה או לא דאפי' תימא דיש יד ללדקה כיון שאומר לנפקותא איכוני אמאי לא מוסינן כמו שהוא נאמן על פתחו כו' ע"ש. והשני דגם בהך דב"ב לא ניחא דהא בהך דש"מ לא מספקין בדעתו' באותה שעה אם גמר לתת במתנה מהיים דהא ודאי להדיא כתב מתנת בריא כו' וכי אמר לא גמרתו להקנות מהיים מי לייטנין לי' להפחיש דברי השער אלא לכן הוא דאמרינן לדעתו' דמה שגמר לתת מתנת בריא היינו מפני ששער שימות ואמרינן אלו היה ספק בדעתו אולי יהיה ה"ה מתנה בפי' אם מתי דומיא דר"ש בן גמסיה דמייתי עליה בשמע שמת בטו כו' ומספקא לן במקדים כל נכסיו אם אומדנא זאת מכרתה דכל לגבי הקדש ואיך שזיק אינש נפשו' ואפי' היה מספקא אולי יהיה גמר לתת לעניים או לא כו' עכ"ל בשינוי לשון קאת:

(ז) ואחר נסיקות עפרות זהב של הגאון מהרי"ט הנ"ל דבריו הקדושים נעלמו מאתי. דהן אמח מה שהשיג על הגאון מהרש"ה מטעם הראשון דבריו אודקים אבל מה שהשיג עליו מטעם השני וזיכר לו דרך לעלמו שלא בדעת כל המפרשים לפרש דברי הש"ס בשער מתנת בריא סיכי מיירי. אם כשכתב בו מהיום ח"כ מאי מספקא להו בהקדש ואיך אם יכול לחזור הא אף צנתן להדיעו וכתב בשער המתנה מהיום ה"ה מתנת בריא ואינו יכול לחזור כשעמד. כמו שמבאר ברו"מ סימן ר"ן סעיף ט' והוא מדברי הנ"י. ואם כשלא כתב מהיום ולא קנין וגם לא כדקליר ודמי בערכו' עי' סי' רנ"א סעיף ב' ובהג"ה שם דעל המקבל להביא ראיה אם יש בה קנין והמקבל אומר שהי' מתנת בריא ואם אין בה קנין ה"ה מתנת שב"מ. כללו ש"ד בעניונו לא עמדתי על כוונתו ומלאתי להגאון במתנה אפרים הלכות לדקה סי' ב' הביא דברי מהרי"ט הנ"ל וכתב עליו ולא ידעתי מנ"ל הא. וע"ש:

אשר ע"כ נלענ"ד הדברים כפשוטן והאיבעיא דהקדש ואיך מיירי במתנת שב"מ בלי קנין וכתב בה כדקליר כו'. והנה קי"ל דמתנת שב"מ אינו קונה אלא לאחר מיתה. ואם הקנין הוא למפרע או לא כבר נחלקו בזה הפוסקים עי' בקה"ה סי' הנ"ל סעי' א' וזה ידוע דמתנה שב"מ שקונה הוא מדרבנן כר"י ב"ב. והנה העטם דתקנו חז"ל שלא יקנה אלא לאחר"מ הוא מפני דירדו חז"ל לדעת כל המליט בלוואה שב"מ שאינם רוצים להקנות כ"א בגמר מיתה אבל אם יהיו רוצים בחזרה ולכך אף אם יודמן שב"מ אחד שהוא להקנות מהיים לא הוצרכו חז"ל לתקן שיחול הקנין מהיים דהא אם ימות יקנה המקבל ואם יחי' בלא לא יהיו ידיו איסורות מלהקנות לו או בקנין גמור ועוד בשביל יתיד לא שייך תקנה:

ומעתה מספקא להו לחז"ל בהקדש ואיך אולי הו' כוונתו להקדים מהיים בלוואה שב"מ ומשעם שלא תערך דעתו יהיה שייך בזה ג"כ תקנת חז"ל שיקטו ההקדש ואיך תיכף מהיים. דהא גם בשאר לוואות שב"מ שמחלק לאחרים הוי קונים מהיים דק דאמרו חז"ל דעת המליט שאינם רוצים להקנות כ"א בגמר מיתה וכנ"ל. וכיון דלפי' לד האיבעיא' דבהקדש ואיך אומדן דעתו הוא דגמר ומקני מהיים אי"כ שפיר יקנה מהיים מטעם תקנת חז"ל דזה לא הוי תקנה בשביל יתיד. וגם העטם שכחתי לעיל הלא אם יחי' יהי' יוכל להקנות לו או בקנין. לא שייך בזה. בדבר מל"ה שב"מ עלמו חושש אולי יחזור אה"כ ועוד דבהקדים וחילק לעניים רוצים לעשות מל"ה בממונו כדי שעי"ז ינלא ממיסה ויהיה מחולי זה שמועל בו. ואם יהיה רשע בידו לחזור בו ח"כ עדיין לא נגמר המל"ה ולא תנין עליו שיחיה ע"כ הוא גומר להקנות מהיים:

(יא) וראיה לדבר דנש"ס שס קמ"ו ע"כ אהא דקתני שס לא שייך קרקע כ"ש אין מתנתו מהנה - מדויק בגמ' מהן תנא דלולין בטר אומדנא ואלוקי לה ר"ג כר"ש בן מנסיא כו' ע"ש משמע להדי' דמאן דפליג על ר"ש במ"ג וס"ל דלא אולין בטר אומדנא כאן בשכ"מ שלא שייך אף קרקע כ"ש מהנתו מתנה ואף אם עמד אינו חוזר - וע"כ מיידי מהניתיין בלא קנין וא"כ ע"כ דלדידיה נקנה מהנת שכ"מ מחיים מהקנתא דרצון שמה תערף דעתו' וא"כ פשוט דבהקדש ואיך לזד האיזע' דגמר להקנות מחיים נקנה בהקנתא דרצון מחיים וכנ"ל :

ובאמת לענ"ד לע"ג על שיטת הראשונים דס"ל בהך בטי' בהקדש ואיך כיון דנשאר הש"ס בחיקו לא וכו' בהקדש ואיך דאין מולאין מן היסודים ואמאי הא כיון דמסקא לרז"ל אף ה' דעת השכ"מ א"כ אין כאן אומדנא דלא רצו להקנות מחיים וכיון שאין אומדנא הו"ל לקנות מחיים וכנ"ל :

אדא דא"כ יקשה על חו"ל עלמס - כיון שלא ה' בידם לירד לבסוף דעת המל"ס ליתן להקדש ואיך - א"כ אמאי הכתיבו הדבר בחיקי - הו"ל לפסוק דקנו ההקדש ואיך כיון שאין כאן אומדנא - ובע"כ ל"ל דהאיזע' בש"ס הוא מהאמוראים אחרונים שנסתפקו בהקנת חו"ל חכמי המשנה והקידמים להם שתקנו בלואות שכ"מ יקנה - ולא יקנה אלא בגמר מיתה מחמת אומדנא כנ"ל ה' אז האומדנא גם על המל"ס להקדש ואיך או לא - וכיון שכן אף שכל ספק בדבר הלךך אומדנא הו"ל כאלו אין כאן אומדנא כלל והו"ל לקנות מחיים בהקדש ואיך - מ"מ כיון דשיקר מה שקונה בלואות שכ"מ הוא מהקנתא דרצון - הו"ל ספק בהקנה - וכל ספק בהקנה יד המקבל על התחטותה - ולכך שפיר פסקו איזע' או דלא קנו ההקדש ואיך :

(יב) ומעתה ממילא מיושג קיישיית הגאון מוהרש"ה שכתב דהנה מהר"ט ה"ל כסתירת דעת הרשב"א ה"ל - דדוקא בספק אי יש יד ללדקה פסק להומר דהתם הוא הספק בגוף הדין - אבל בהך איזע' בהקדש ואיך דהו' ספק בהקנה שפיר פסק דלא קנו ההקדש ואיך ודו"ק :

ואדרבה קשה לי על הרמ"ש דפסק בהך איזע' בהקדש ואיך דזכו ההקדש ואיך - ואמאי הא הו' ספק בהקנה - ובאמת לא הנהיגי דברי הרמ"ש בפשוטן שכתב שס בפי' מי שמת סו' כ"ג וו"ל איזע' כו' וכיון דסלקא בחיקו ומסקא לן אי שייך סכא אומדנא או לא יראה שאין מצטלין כו' שאין מצטלין אלא היבא דבריר לן אומדנא כדפדישיית לעיל עכ"ל - ורמז בזה עמ"ש בסו' כ"א אומדנא דר"א בר מניומי אר"ג שכ"מ שכתב כל נכסיו לאחר ועמד אינו תיזר דהיישין שמה יש לו נכסים במקום אחר - וכתב ע"ז הרמ"ש והא דהיישין מספיקא לחפוקי ממונא - היינו משום דיש כאן מתנה גמורה בקנין כו' והאי אומדנא לא אמרינן אלא היבא דבריר לן כו' עכ"ל - ולענ"ד לא דמי להתם - דשס ה' קנין ברור אפשר דשפיר קאמר הרמ"ש דלא מצטלין קנין מבורר משום ספק אומדנא - אבל כאן בהקדש ואיך דמיידי בלי קנין - וכיון שע"ז אינו דנין אם ה' כוונתו להקדש מחיים או לא - הו"ל ספק בהקנה וכנ"ל - וראיתי בסמ"ע חו"מ סו' ר"ן ס"ק יו"ד הרגיש בזה וכתב בהקדש ואיך עדיפי מקנין דאמירתו לנבזה כמסירה בפועל להדיוט - ולפמ"ש ז"א ואף לפי דבריו לא הילי אה הרמ"ש מקושיא וכמ"ס להבין :

וחילוק זה מוכרח לענ"ד - דלכאורה קשה אדברי הרמ"ש בסו' כ"א ה"ל דהא משנה שלמה שנינו לקמן ק"ג ע"ז הוא אומר שכ"מ הייתי וכן אומרים בריא היה דס"ל להנמיס עליהן להביא ראיה - וע"כ איירי התם בקנין דבלא קנין אף כשה' בריא אינו כלום אלמא דמצטלין קנין הברור מספק אולי האמת אהו שה' שכ"מ - וכיון שעמד הקנין בטל מתחת האומדנא - ויקשה על הרמ"ש - ובע"כ לךך לחלק דשס במשנה האומדנא ברור רק שספק לנו אם האמת כדבריהם שה' בריא וא"כ אינו מועיל האומדנא או כדבריו ובעל הקנין

כי האומדנא ברור - ע"כ אין יכולין להוליא מוחתו מספק - משא"כ בהך דר"ג דהקנין ברור והאומדנא ספק דאולי יש לו נכסים במד"ס - ומחמת ספק אומדנא לא מצטלין קנין ברור - וא"כ הך איזע' בהקדש ואיך להא דמתניתיין דמי - דהא להך לז דהקדש ואיך גמר להקנותו מחיים אינו מועיל אומדנא ולכך לז דאינו גומר להקנות מחיים בהקדש ואיך - האומדנא ברור דבעל ההקדש ואיך - וכיון שספק לנו בגוף הקנין המוליא מחזירו עליו הראיה כמו במשנה ה"ל - וזה ברור לענ"ד ודברי הרמ"ש בזה לע"ג :

(יג) ומה שהוליא הקדושה זה מקדוק לטון הסוד - אין זה כדאי להוליא מזה דין חדש - ועוד דלדבריו מאי מקשו הסו' שס קט"ז ע"כ ד"ס שכ"מ כו' אהא דאמר ר"ה שס שכ"מ שהקדש כל נכסיו ואמר מנה לפלוני בידו דלאמן - והקשו הסו' דאמאי לא פשיט מדר"ה הך איזע' בהקדש ואיך אי מלי לחזור או לא - דאי ניתא דמלי לחזור מאי קמ"ל דלאמן וגם למ"ל הטעם דחזקה דאינו עושה קטויה על הקדש - הא בל"ה יכול לחזור בו וליתן לאחר - ומחמת קישיא זו הוכרחו לפרש דברי ר"ה שהקדש בעודו בריא ועשה שהוא שכ"מ אומר מנה לפלוני כו' וכן פו' בחידושו הרמב"ן שס ושאר מפרשים ע"ש - ולפי דעת הקנות החובן ה"ל דלמא האיזע' דלעיל קאי על הקדש בומה"ז דלשיטתו לא הו' אלא מפעם נדר - וא"כ גם בכה לז דלא מלי לחזור בו בהקדש ואיך מ"מ הא לא הו' אלא נדרא אבל נוף הנכסים לא נקנו להקדש ואיך וא"כ כשהו"ז בו בהקדש ומל"ה ליתן נכסיו לאחרים ודאי נקנו הנכסים לאחרים מלואות שכ"מ מהקנת חו"ל - וא"כ לזד זה דלא מלי לחזור ג"כ יקשה למ"ל לר"ה לחדש הטעם דאין אדם עושה קטויה כו' וליכא לחפש מדר"ה לשום לז מהאיזע' ה"ל - אלא דמבחוץ אינו מוכרחין לומר דרז הוגא מיידי בהקדש כשה' בריא דל"כ לשני אדדי האיזע' לא הו' לחדש הטעם דאינו עושה קטויה וכנ"ל - אע"כ מדהברייתו הוגא' והרמב"ן ושאריו פוסקים מקושי' זו דוקא דרז הוגא מיידי בהקדש כשה' בריא - ע"כ דלכך לז דאינו חוזר בהקדש ואיך אסיין דברי רז הוגא כפשיטן בשכ"מ שהקדש אף בומה"ז - ונקנו הנכסים להקדש מהקנת חכמים בלואות שכ"מ מחיים - ולכך הולך לחדש הטעם דאינו עושה קטויה - דבל"ה אינו נאמן כיון דאינו יכול לחזור בו - ודו"ק :

(יד) הן אמת דברי הסו' והרמב"ן ה"ל לריבין לי טיון - וקיישיית אינה מובנת לי דמאי הוכיחו לךך לז דיכול לחזור בהקדש ואיך - מאי קמ"ל רז הוגא דלאמן פשיטא דהא יכול לחזור בו - ולמ"ל להטעם דאינו עושה קטויה - ולענ"ד ז"א דהא לעיל קמ"ה ע"כ מסקינן דחורה במקנת הו' חורה בשולה - וא"כ אולי הוא לא הו' רוצה לחזור מכולה רק ממנה - וא"כ אם הו' אימר שיתנו מנה לפלוני הו' כל ההקדש בטל - ולכך הוכרח להתחכם ולומר מנה לפלוני בידו - ואין כאן חורה כלל - וא"כ אין כאן מינו דחורה - וקמ"ל רז הוגא דלאמן מפעם דאינו עושה קטויה על הקדש - מאי אמת דעדיין יש לו מינו דהו' לו לומר תנו מנה לפלוני ולהקדים כל נכסיו מחדש - דאולי הו' חושש כיון שהוא שכ"מ לא יעלה בידו לנמיר הדברים להקדים מחדש ויתבעל ההקדש - ולכך בחר לקצר דבריו לומר מנה לפלוני בידו וכנ"ל :

(טו) ובחזור לדקמן - הקלה"ח הנה"ה שוב ראיתי שאלו דבר זה תלוי בספקי של ר"י בהו' יבמות ק"י ע"ז ד"ה לפיך עשו לו שלא כהוגן כו' דמסקא לר"י אי עמא משום דכל המקדש אדעתא דרצון מקדש או משום דיש בה ביד חכמים כו' עכ"ל - ולכאורה יפלא מאי נ"מ בספק זה - ולפענ"ד בדרך זה דאם נאמר משום דכל המקדש אדעתא

נראה דאם הי' ספק בשניהם ולא באו מהמת קירבה אלא שהקדים נכסיו וקידם שמת חזר בו ונתן בלויאם לאחריים דאין לבקש כלום וזכו האחרים במתנתן דכיון שמת בשל נדרו ואין הורשים לריבין לקיים וא"כ מכה מתנת שכ"מ זכו מקבלים האחרים כיון שחזר מן ההקדש אין להקדש בחירת מתנת שכ"מ ולהחזיק יש להס' זכו בחירת מתנת שכ"מ ואפי' לדעת הר"ש דההקדש קיים - כיון שמת פקע נדרו וכמו"ש וזכו מקבלי המתנה - וזה ברור לעני' עכ"ל - ולעני' מלבד מ"ש לעיל דבהקדש ואיך להך דגמר להקנותו מהיים לאו משעס נדר אחיזק עלה אלא מטעם מתנת שכ"מ וכנ"ל - בידאי הדין עם פריב"ש - דלא עדיפי האחרים מההקדש - אלא אפילו לשיעט הקלו"ח דהיי משעס נדר ג"כ הדין עם הריב"ש - דלפע"ד בהך דינא דלעיל סי' ר"ח במקח שנעשה באיסור דהמקח קיים אם נתקיים באחד מדרבי הקניית היינו דוקא שנתקיים בקנין דאורייתא אבל אם המקח לא נקנה רק בקנין דרבנן כגון שיטומתא או בלויאם שכ"מ דלא הוי רק קנין דרבנן או המקח בטל - ומילתא דמסתבר הוא - דהא כל עיקר תקנתא דרבנן בלויאם שכ"מ הוא שלא תערף דעתו - ובמלתא דעביד איסורא תערף ותערף ולא תיקנו רבנן בזה שיקנה המקבל - ואם הדברים כנים נלפע"ד דה"ה בגדר ליתן חפץ פלוני לפני - ואח"כ רוחה ליתנו בלויאם שכ"מ לאחרי דלא קנה האחר כיון דפי' לוואתו לא יקויים נדרו - דהא הכ"ד מהוייבוס לבופו לקיים נדרו כדילפינן בר"ה ו' מויקריב איתו מלמד שבוטין אותו - ואיך יתקנו רבנן דתקייים לוואתו - וכיון שכן ע"כ הדין עם הריב"ש דהיבא דהספק בשניהם כגון שחילק לעניים ואח"כ חזר בו וזוה ליתנו לאחרי בלויאם שכ"מ ומת ותפסו העניים את המטלטלין שפיסתן תפוסה אף לשיעט הקלו"ח דהוה מטעם נדר ואין הורשים ולא אותו האחר יכולין להוציא מידם דאם יבא הורש יאמרו לו בין אם לא הקנה לנו מתים או אף שהקנה מתים רק אחרי איך ריב"ה לקיים נדר מורישך הא קנה

ודינא - דהא חזין דאף באלו שטפין להוציא מ"מ אין גיטו גט עד שיאמר רובה אני - אלמא דכן גזרה הסורה בלא יוציל טוב גט עד שיאמר שנתן ברטון - וא"כ היבא דביטול דהגט ואומר שאינו נתן ברטון אין כח ביד חכמים להגשיר את הגט דאף אם נאמר דלא מהני הביטול מ"מ הא הכר הרטון - והנאי הגט הוא שנתן ברטון - וזהו לעני' כוונת קוביה ס"ס דמקשה ומי איבא מידי דרמנגא חמר לה להוי גיטא כו' היינו דס"ד דמה באמר רשב"ג מה כח ב"ד יפה פירושו דכיון שאמרו בלא לבטל אינו מושל ביטולו דאי עבד לא מהני - ולכן פריך כיון דרמנגא לא הכריזה גט בזה שספר הרלוך ואיך יבשרו אותו חכמים כיון שספר מתנאי הגט - וע"ז משני כל המקדש כו' פי' לא שבשרו את הגט שיעקור האיכות מכלן ולהבא - רק מכיון שפיר דבדברי חכמים שהאיבדו שלא יבטלו הפקיעו את הקדושת - כיון שהלה נדעמה ונעשית פטייה למפרע - ובתו שכתבו הסוס' דלכך הוא אומר כדה מו"ו (ולא שייך בזה לומר שיהיה ר"ג שכל המבטל גיטו יבטלו קדושו - כי היכי דלא מבטלין הקדושת בהמיר דהו אף שבעה עבודה יוהר תמורה) ולכן הוכרח רב יוסף להוכיח מלך אחר דהלכה כרשב"ג :

סימן ב

שאלה ראונו קנה משמעון הפך אחד ונתן לו כל דמיו - אבל לא משך החפץ - ואח"כ הלך משמעון המוכר ומכר את החפץ ללוי והקנה אותו לו בק"ס אבל לא מסר לו את החפץ - וכעת נתעלמו לדין ראונו ושמעון - ובספק ב"ד לשמעון שיקבל מי שפרע - ושמעון אינו רוצה לקבל מי שפרע ואומר אלו ידעתי שאהיה מחוייב לקבל מש"ס לא הייתי מוכרו ללוי - ורוצה למסור החפץ לראובן - ולוי תובע את החפץ - ומעתה יש לעיין איך לדון בזה - ומה' השאלה עור שלא אכשל בדבר הלכה לעולם :

תשובה הגם יש לחקור בהא דקו"ל כר"י דדבר תורה משות קוונת - רק שהחכמים תקנו משיכה וביטול קנין כסף איך היה התקנה אם מעתה אין כסף קונה כלל - ואין ללוקח כגוף החפץ שום קנין אף כ"ז שלא קיבל המוכר מש"ס - או שלא ביטלו קנין הכסף ממילא - רק שנתנו רשות לכל או"א לחזור בו ולקבל מש"ס - ומתחזרה וקבלת מש"ס ואיך נעקר קנין הלוקח מהחפץ וקנין המוכר מהדמים - וקודם החזרה וקבלת מש"ס יש להלוקח קנין בהחפץ ולהמוכר בהדמים : **והנה** במהלוקת ר"י ורשב"ל (ב"מ מ"ז ע"ב) אם ד"ח משות קוונת - פירש"י ז"ל מ"ה ע"א ד"ה קאי באבל דנפקא מינה לענין איסורא כגון אם קידש בו את האשה ע"כ - ופשמית כוונת רש"י ז"ל לעני' הוא - דכין שקידש הלוקח אשה בהחפץ (כגון שלקה את החפץ שלא בידעיה המוכר וקידשה בו) - או שהמוכר קידש אשה בהדמים שקיבל - בשניהם לר"י מקודשת - וא"כ מוכנה מזה דס"ל לרש"י ז"ל דכ"ז שלא חזרו בהם יש להלוקח קנין גמור בהחפץ דאל"כ אמאי מקודשת כיון דרבנן הפקיעו את קנין כסף דאורייתא לגמרי אי"כ אינו שלו כלל - ולא עדיף זה מהא דרב גדל (פסחים ו' ע"ב) המקדש בחפץ משם ולמעלה אפי' בחיטי קודמנייתא אין חוששין לקדושו ולדעת קל"ה הראשונים (ע"י רש"י ותוס' סה) דהוי תרי דרבנן ואפי"ה אין חוששין - אלמא אפי' דמדאורייתא לא הוי חפץ כלל וגם בזמן התירא - אפי"ה אינה מקודשת כיון דרבנן הפקיעו רשותו מהחפץ והפקר ב"ד הפקר - וא"כ ה"ג אף דמדאורייתא משות קוונת והוי החפץ שלו - מ"מ כיון דרבנן הפקיעו את קנינו והפקר ב"ד הפקר אי"כ אינו שלו (ע"י אה"ע סו' כ"ה סעיף י"ב) אפי"כ ס"ל לרש"י ז"ל דכ"ז שלא חזרו בהם יש להחזיק קנין בהחפץ ולהמוכר בהדמים לר"י רק שהחכמים תיקנו שאם חזר אחד מהם - מאז נעקר קנין הלוקח מהחפץ - ומתחייב המוכר להחזיר המשות להלוקח :

אין לו זכ' כלום בקנייתו. ועי' תומים (סי' כ"ח ח"ק ד' כסופו) דאשתמיטת' דברי רמ"א הג"ל. ואין לו ראי' למחש"ל מש"ס הג"ל עיי"ש:

ומעתה אפשר לומר דזכו כוונת החוס' באריכת לשונם דס"ל דהנחת הביאה הוא במקום נתינת דמים על המקח. וע"כ כתבו דאפי' לרי" דס"ל מטות קטות ד"ת. הכא גבי אחתן לא קני כיון שהפקיעו בו' גם ממנה הפקיעו ואין כאן אחתן כלל בו'. ולכאורה יש כאן יתור לשון דלמה לכו למומר בתחלת דבריהם הכא גבי אחתן בו'. הא בכל קנינים הפקיעו. וגם למה סיימו בסוף ואין כאן אחתן כלל. אבל לפי מ"ש ב"ד דבריהם דקדוק דכתבו דאפי' לרי" דד"ת מטות קטות (פי' ואפי' לאחר שהקנו משיכה מ"מ נשאר הקנין מטות לענין מי שפרע) מ"מ הכא גבי אחתן לא קני דכיון שהפקיעו הכמים בו' ואוקמה אמיכה (פי' נשאר קנינים) גם ממנה הפקיעו (לגמרי) ואין כאן אחתן כלל (פי' אפי' לענין מש"ס. והטעם הוא כיון שנעשה בטעיה כדעת רב האי גאון הג"ל). ועי' הקבו אח"כ שפיר ולא דמי להאי דפי' הוזהב נתנה לסיפון מעל חזקן שקניית הכסף מועיל (פי' והא גם במעילה הדבר נעשה בטעיה). והאי חזקן דכיון דמעל מן החורה מי יפקיע המעילה ממעות הקדש (פי' דהא חזקן דרלון החורה הוא שימטול ויביא קרבן חף שנעשה בטעיה. וביתר דהא הכח שבד הכמים לבטל קנין המעות הוא מעט הפקר ב"ד. וצ"ה דמעילה לא היינו לריבין להפקר ב"ד דהגט בעלמך מי שהיה מופקד בידו חפץ. ועשה וכבר שהוה שלו ומכרו במשיכה. ולבסוף נחודע לו שהוא אינו שלו והלוקח מאמינו או שיש עדים. היטלה על הדעת שיש ממש במכירה. דהא גם בלקח מן הגנב לא קנה החפץ. רק בלריך לשלם לו מה שנתן מפני הקנת השוקי' וכן אם היה מופקד בידו מעות באופן שאסור להשתמש. ואח"כ עשה וכבר שהמעות הוא שלו ונתן המעות על קניית חפץ ואח"כ נתברר שהמעות היה של הפקדון הוקנה במעות אלו החפץ. בודאי בנדון כזה לא היו לריבין חכמים לחקן שלא יקנו המעות. וא"כ במעילה אמאי מעל הגזבר הא לא קנה כלל את החפץ וכדפריך הס"ס (קדושין נ"ד ע"ב) ובי מאחר דאינו מתחלל קרבן אמאי מחייב. אלמא חזקן דרלון החורה שיהייב במעילה חף שצמעות הדיוט ב"ד לא קנה החפץ מ"מ במעילה גזב"כ הוא דכיון שמשך הגזבר מעות הקדש שב"דו להמוכר. ילאו המעות לחולין. והמוכר רשאי להוליחן לכל דבר חולין חף שמאמין להגזבר שהמעות היו של הקדש. וקנה הגזבר החפץ. וגם החכמים אין להם כח לחקן שלא יקנו המעות. דכבר כתב הט"ז (יו"ד סי' קי"ז) דבר שהחורה הוזהב בפירוט אין כח ביד חכמים לאסור. וא"כ ה"ג כיון שהחורה החירה להמוכר שיוציא מעות הקדש שקיבל מהגזבר לחולין. א"כ אין חכמים יכולין לבטל הקנין ולומר שהקנין בטל והמוכר יהיה אסור להוליח המעות לחולין. וכיון שהמוכר רשאי להוליחן לחולין לכך חייב הגזבר במעילה. וזהו כוונת החוס' במחק לשונם דכיון דמעל מן החורה מי יפקיע המעילה ממעות הקדש. ומעשה חף לפי תירוצ הרשקון שבחוס' (צ"מ מג' ע"ב) דס"ל דהמוכר אסור להשתמש במעות. מ"מ בגזבר שקנה חפץ במעות הקדש שתיקף ילאו המעות לחולין וכ"ל. רשאי המוכר להשתמש במעות. ואפשר דצ"ה ג' גם החפץ נקנה להגזבר. ושיניהם אינם יכולים לחזור. ולפי תירוצ הרשקון הג"ל השוה חכמים מדותיהם בכל הקנינים שבעלו הקנין מהחפץ ומהמעות. וא"כ הכא שלא היה בכחם לבטל הקנין מהמעות ורשאי המוכר להוליחם לחולין א"כ גם הקנין מהחפץ קיים. וזה צדור בטיני בכוונת החוס' ופלא כפי הנחת הגאון מהר"ם לובלין בדבריהם שבחוס' מחלקין בין החפץ ובין המעות. אלא שהחוס' מחלקין בין חולין להקדש וכ"ל. והיינו במקח הנעשה באיסור. אבל במקח הנעשה בהיתר יש לומר שגם החוס' מודים לפרט

וא"ל דכוונת רש"י ז"ל דדוקא צמוכר שקידש בהדמים מקודשת לרי". אבל לא כשקידש הלוקח בהחפץ וכמו"ש (העור מ"מ סי' קל"ח). דלעג"ד אין סברא להלק בנייהם. ובפרט לפי מ"ש הס"ח והסמ"ע שם דלחומר לא עקרו בתקנת קנין דאורייתא וכן מוכח לעג"ד מדברי רש"י ס"ג ע"א גבי ברייתא דר' איבעי' דבאש יש לו מותר. שכתב וז"ל ולא אמרינן דלאו כאיכרו הפל לידו היכא דיש לו. דוכה ב"ה האי מהשתא. ואע"ג דלא משך כי מוקרי ברותו מוקרי ולא הוה ריבית הואיל ואם בא לחזור קאי עליהו במש"פ ע"כ. אע"ג דדברי רש"י הללו ל"ע אין כאן מקומו. עכ"פ מוכח מדבריו דיש להלוקח זכ' וקנין בגוף החפץ. דאל"כ איסור רבית האך נפקע:

וכן מפרש לעג"ד בדברי הרמב"ם סופ"ע הלכות תרומה שכתב דבין כהן שקנה פרה מישראל בכסף. או ישראל שקנה פרה מכהן בכסף אינה מאכלה כרשיני תרומה ע"כ. אלמא דאף מגוף החפץ לא עקרו החכמים הקנין כסף דאורייתא:

ואור"ל לכאורה משמע שהחוס' לא ס"ל הכי. דע"ג (ס"ג ע"א) תוס' ד"ה והא מיהסרא משיכה. כתבו וז"ל. ואפי' לרי" דס"ל דבר הורה מעות קטות הכא גבי אחתן לא קנה כיון שהפקיעו הכמים דאין קניית מעות קונה לאוקמה אמיכה. גם ממנה הפקיעו ואין כאן אחתן כלל. ולא דמי להאי דפי' הוזהב (מ"ח ע"א) נתנה לסיפון מעל שקניית הכסף מועיל. דכיון דמעל מן החורה מי מפקיע המעילה ממעות הקדש עכ"ל. ועיין במהר"ם לובלין שפי' בדברי החוס' דכ"ל לחלק דמהחפץ הפקיעו חכמים הקנין לגמרי אפי' לחומר. ומהמעות לא הפקיעו ע"ס. אמנם לעג"ד נראה פי' אחר בדברי החוס' דהנה בחידושי הריטב"א הביא קיטוי צ"ס הרשב"א ז"ל. והא דהקשה הס"ס שם גבי נתן לה ואח"כ בא עליה. ואוקי כגון שקדמה והקריבתי בו' הקשה הס"ס היכא מלי מקרבה בו' הקשה הרשב"א אמאי לא מלי מקרבה הא הוה שלה וברשותה. דכיון דמשכתי' קנתה במשיכה. ואי מוסד דעדיין לא בא עלי' הא אין המעילה אלא הדמים. וכל שמשך ופסק דמים קנה אע"פ שיעדיין לא פרע הדמים ואין המעות אלא כחוב אלא לוקח בו' וכחז עליו הריטב"א ז"ל שהיה קושי גדולה. והריטב"א י"ש ב זה צדוק גדול ע"ש:

ועוד נראה ליישב קישייתו בפשיטות. דהנה (בח"מ סי' ר"ה) במקח שנעשה באיסור קי"ל דהמקח קיים וכבר הריך שם במש"ע ובס"ך ובתשובת נו"ב תניח סי' קכ"ט בח' אהע"ו ובכמה שו"ת דלרצ"א דס"ל (חמורה ד' ע"ב) כל מלתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני אמאי המקח קיים ע"ש בייביבן. ונראה לעג"ד פשוט דע"כ לא אמרינן דמקח שנעשה באיסור המקח קיים אלא היכא דכבר נעשה האיסור וא"א להחזירו. אבל היכא דעדיין האיסור לא נעשה חף אפי' דס"ל דאי עביד מהני כל שלא נעשה האיסור עדיין אין בהמעשה כלום. ומעשה בכל זוגה מעשה המעילה הוא עבירה דהא קי"ל דאין איסור אחתן אלא באשה שהיא ערוה עליו או חייבי לאוין עי' (רמב"ם פ"ד מה' איסורי מצוה הלכה ה'). וא"כ כשהמסוך לה העלה ע"מ שתבעל לו. כ"ז שלא נעשה לו לכ"ע מאי דעביד לא מהני והמקח בטל. ולכך פריך הס"ס שפיר מי מלי מקרבה. דהא העלה אינו שלה כיון דהמקח בטל. וזה צדור לעג"ד בישוב הקושי:

והנה במקח הנעשה באיסור כבר כתב הס"ס ב"ה ר"ח הג"ל. דלא הוה מקח קיים כ"א היכא דהוה קנין נמור. אבל היכא דלא נתן לו על המקח כ"א מעות. המקח בטל. ואין מוסרין אותו למי שפרע. וכ"כ (רמ"א צ"ב) ר"ע סעי' ז' בהנה"ה. ע"ש שכתב זה צ"ס הג"ל צ"ס רב האי גאון עי' ב"י צ"מ פ' הריבית בהא דגלימא תפקין מיני'. והנה רש"י שהבאתי לעיל מדף ס"ג כתב דלכך לא הוה ריבית הואיל וקאי עליהו במש"פ. מוכח להדיא דהיכא דליכא מש"פ

רש"י ז"ל. דיש להס קנין בחפץ ובמעות. אף לפי תירוץ קמא שכתב הג"ל שהמוכר אסור להשתמש בהמעות מ"מ יש להס קנין וכנ"ל :

ורעת הרא"ש זצ"ג שם ל"ע א"ך דעתו טופס בזה. דהנה צ"ל השוכר את הפועל ס' ב' הקשה הרא"ש אהא דמקשה הש"ס והא מיהסררא משיבה. כתב וז"ל קשה לן הא שטר פעולה לא בעי קנין דפועל העושה עם הבעה"ב קנה שכרו כו'. וקושייתו לא הכנתי לזה קנין יש לו להפועל בההפץ. לכל היותר יש לנו לומר שהבעה"ב נתחייב ליתן לו ההפץ. אבל כמה קנה הפועל את ההפץ. ובודאי אם אירע לזה איגס בההפץ מחוייב בעה"ב לשלם לו שכרו. אם לא שגאמר דהרא"ש נקטיהו ס'ל. דשטר פעולה הוה כמחנות דמיס על ההפץ. וקונה אותו הפועל בדמים לענין מי שפרע. ולפי"ז נהיה מוכרחים לומר דהרא"ש פליג בזה ארב האו"ס דאף שבעה בעבירה מ"מ חייב במש"פ. ויש לו להפועל קנין בגוף ההפץ. ולכן מקשה הרא"ש שפיר דמאי מקשה הש"ס. הא שפיר הל על הטלה שם אהתן. ולפי"ז יהיה ל"ע על הרב רמ"א צס"י ר"ד סע"ו יו"ד הג"ל שסתם כדעת רב האו. ואולי נאמר דגם הרא"ש מודה לרב האו דאין מוסרין אותו למי שפרע. אבל מ"מ ס"ל דיש לה קנין בגוף הטלה בין דמאורייתא. משות קונות. ודלא כמו"ס לעיל דהקנין תלו בחיוב מי שפרע. עכ"פ א"ך שיהיה מוכה מדבריו דס"ל דבקנין מעות יש לו להלוקה קנין בההפץ. ולפי"ז ל"ע כמה נתפיים הרא"ש בחיובי שכתב דמכאן ל"ל דכאומר לפועל עשה עמי ואתן לך הפץ בשכרך שרשאי ליתן לו דמי ההפץ כו' ע"ש למה יגרע מתינה דמים על ההפץ ולי"ע. ועי' בשו"ת מהרי"ע ח"א סי' כ"ב וח"ס (ה' חו"מ סי' כ"ג) ד"ס ואיכא למידק:

ובן מוכח לעג"ד דעת כל הראשונים דהא הרז"ה ס"ל דהיכא דאיתנים ההפץ איתנים ללוקה ולא מהני חזרה אחר האונס עיין בצעל המאור שם. ואף שהרמב"ן במלחמות שם והרא"ש ובס"י. וכל הראשונים השיגו עליו עיין עליהם. מ"מ בזה דמוכרח לומר דס"ל להרז"ה דחכמים לא עקרו את קנין מעות לגמרי בזה לא השיגו עליו. ועוד למה לנו לעשות פלוגתא רחוקה בין ר"ש לרבנן דלר"ש ע"כ דס"ל מעות קונות לגמרי. רק דחכמים תיקנו חזרה במוכר לבד. ולרבנן יהיה החזרה תלו בשניהם אף בלוקה. וגם לומר דעקרו את קנין מעות לגמרי. אע"כ דאף לרבנן לא עקרו את קנין מעות לגמרי וכנ"ל.

ובמה שכתבתי יחייב לבאורה למה דקשה לעג"ד למה נקט רש"י הכ"מ לענין קדושי אשה. ולא נקט הג"מ לענין מעילה דמיימי בסוגיא שם. ולפמ"ס ניהא דרש"י נקט מ"מ לשניהם למוכר ולוקח דהיינו אם קודם המוכר בהדמים. או הלוקח בההפץ. אבל לענין מעילה אין נ"מ אלא גבי מוכר. ואחר כותפי כל הג"ל מלאתי להגאון צעל פ"י בחידושיו שדקדק ג"כ מדברי רש"י הג"ל שכ"ז שלא חזרו בהם יש להמוכר זכו' בגוף המעות שהכמים לא תקנו רק שיוכלו לחזור. אהתם הגאון הג"ל לא כ"ז רק לענין הדמים. אבל לענין ההפץ כמעט שמיכח מדבריו להו' שאין להלוקה בו קנין אף קודם חזרה. ולעג"ד מ"ס היה צדור ועיין בהגהת אשר"י שהוכיח מדברי רש"י ז"ל דסבירא ל"י כדעת הרז"ה הג"ל דלאחר האונס לא יוכל הלוקה לחזור וא"כ ע"כ ס"ל לרש"י דיש להלוקה קנין בגוף ההפץ :

ואהר"י שוכני לזה נלפענ"ד דאם קודם שחזרו הלך הלוקה ומכר את ההפץ לאיש אחר בקנאות זכה. דאם אה"כ קיים המוכר הראשון את ממכרו לא יוכל הלוקה הראשון לחזור מזה שמכר לו. אף בדבר דלא שייך לומר דטרה כי היכי דליקו בהימנותי ולא מלאתי באחרונים שידברו בזה.

וגרפענ"ד עוד שכן הוא דעת הגהת אשר"י פ"ק דמיעוט שכתב על מה דפריך בש"ס ולחיי וזו מחזן נקט. הביא הרא"ש בשם ר"ח לפרש דהיינו שלכל הפחות יושל עדותו כע"ל ע"ש. וכתיב בהג"ה שם דהאידנא שנתקנה שבועה היסת לא הוי עד. דהא יוכל להשביע ע"ש. ותמהו ע"ז הגאון בפלפול תריפתא והס"ך בחי"מ סי' ר"ד. כיון דאין עליו אלא מש"פ אמאי יוכל להשביע. והס"ך צס"י רכ"ב פ"י דהנה"ה הו' מיידי בקנין התועיל ע"ש. ולפמ"ס דברי הגה"ה הג"ל א"ש בפשוטו. דכיון דיש להלוקה קנין גמור בגוף ההפץ. כ"ז שלא חזר בו וקיבל מש"פ א"כ מכח המוכר את גוף המכירה בודאי חייב ליבצע כיון דממונא קא מכחש. ובס"ג שם יש ע"ס שאין דבריו היכא דלא הוי כ"א רבדים בעלמא אבל הוא טעות דמוכח וכנ"ל אע"ג דקו"ל דבדמים בעלמא אינו נגמר המקח כו' ומקומו הוא מוכרע שהוא טעות דהא קאי היכא דקיבל דמים משניהם. וזה צדור לעג"ד :

ובן מוכח לעג"ד סברת החוס' דאין חילוק בין הדמים לגוף ההפץ. דהנה (בצ"מ מ"ג ע"א) כתב ד"ס מאי אריא מסקו במוכר דחכמים לא עקרו קנין מעות כלל מהדמים ולכן חייב המוכר על הדמים אפי' באונסים. ולפי"ז מאי מקשו החוס' (צ"ג ס"ג ע"א) ד"ס והא מיהסררא משיבה כו' ולא דמי כו' דנתנה לביטולן כו' ע"כ. ולכאורה מאי קשיא להו הא ק"ס בסיפון קנה הדמים לגמרי ולכן מעל אבל הך דאהתן לענין ההפץ דהיינו הטלה קמיידי דעקרו חכמים את הקנין לגמרי מההפץ ולכן מותר שלא משיבה. אע"כ דגם החוס' ס"ל דאין להלק בין הדמים לההפץ כי גם מההפץ לא עקרו את הקנין לגמרי. רק נתנו לו רשות לחזור. ומחזרה ואילך ק"ס ההפץ ברשות מוכר. ולכן הולכרו לדתוק בחיובא ולחלק באופן אחר :

ועפ"ז ה"י נראה לכאורה לעג"ד דין חדש דהיכא דמת המוכר קודם שחזר בו וקיבל מי שפרע. אין ביד היחומים לחזור. דכיון דכ"ז שלא הור המקח שומד ברשות הלוקה רק שחכמים נתנו לו רשות לחזור ולקבל מש"פ. הרי זה דומה ק"ס (אף שאין זה דמיון גמור) לממון שיש עליו שבועה שאין צידו להורישו לבניו. כן ה"י נראה לכאורה. אבל מה אעשה דא"כ ה"י לו לרש"י ז"ל לומר דנ"מ לענין ממונא. ובס"ג דמת המוכר. ועכ"ז מ"ס דיש להלוקה קנין בגוף ההפץ הוא צדור. ועיין ברש"י (גיטין י"ג ע"א) ד"ס צבריא כו' דגם בנו יוכל לחזור ע"ש. ויש לחלק בין שם לכאן והו"ק.

ובן מוכח לעג"ד מדברי הש"ס עלמו שם דמקשה לר"י מצרייתא דנתנה לבנן מעל. ואמר רב דוקא בלן כו' אבל ספר דבעי למומקן כו'. ולכאורה א"ך מקשה כ"כ בפשיטות אולי גם לענין הדמים תקנו דלא יקנה. וא"כ אמאי יחטול הא לא ילאו המעות עדיין מרשות הקדש. וגם להשתמש בהם אסור לחד תירוצא כתו' שהבאתי לעיל. אע"כ כמו"ס דכ"ז שלא חזרו בהם יש להס קנין וכנ"ל.

הלוקח לחזור בו - ועוד לפי מה שהוכחתי כ"ו אינו דלא מיבעיא
 ח"ס הים ראובן לוקח הכחירה ומוכרו ללוי בודאי קנהו לוי -
 כיון דשמעון עומד בפנינו וזהו שאינו רולה לחזור אלל אפי'
 הקנהו ראובן ללוי בקנא"ם ג"כ קנה לוי כ"ז שאין שמעון חוזר
 מהמכירה - והנה חף שדבר זה מסתברא דהא רולה לעמוד
 בדברו ואינו רולה לחזור ולקבל מש"פ - וא"כ למה יולרך
 קנין אחר מ"מ אביא עיד קנת ראי' לדברי -

דהנה (בב"ק ק"ג ע"ה) רב כהנא יהיב זוזי אכיתנא לסיף
 אייקר כיתנא זבני מרוותא דכיתנא אחא לקמי' דרב
 א"ל מאי אטביד אסקיל זוזאי - א"ל אי כי קא זבני אמרי כיתנא
 דכהנא הוא סקיל וא"ל לא תסקיל ופרוך כמאן כבני מערבא
 כו' ומסיק סהס אמנה הוא ולא משוך ר"כ לכיתנא ורז לפעמי'
 דאמר עושין אמנה בפירות ואין עושין אמנה בדמים ע"כ -
 עיין פרש"י שם משום דמחוי כריבית דסקיל יותר ממחוי דיהיב -
 ולכאורה נע"ק לפי המסקנא איך א"ל רב אי כי קא זבני אמרי
 כו' סקול - הא כיון דלא זכה ר"כ בהכיתנא א"כ מחוי כריבית וא"ל
 כיון דאמרי כיתנא דכהנא הוא א"כ זיכו לו מעיקרא הכיתנא
 ז"ל דהא כיון דהכיתנא הו' מתחילה שלהס א"כ לריך לזכות לו
 ע"י אחר - וא"ל שבאמת כן הו' טונג רב אי אמרי כיתנא דכהנא
 היינו שאמרו להלוקחים שזיכו מתחילה בהכיתנא עבור ר"כ -
 א"כ איך היו הלוקחים רשאים ליקח אה"כ הכיתנא בלא רשות
 מור"כ - ואם נאמר שבונתו אי אמרי כיתנא דכהנא היינו שבונתה
 לזכות המעות לר"כ - א"כ מה לריך שואמרו זה להלוקחים הא
 רש"י פי' כרים הסוגיא שבונתה הו' ליתן המעות לר"כ - א"כ
 חף בלי אמירתם וכו' בהמעות לר"כ אס לא שנימא דס"ל לרב
 כבני מערבא דאמרי מי הודיעו כו' - שזיכ ראייתו להפ"י
 שהביא בשם הת"ה שהבין באמת דלפי המסקנא רב ס"ל
 כבני מערבא - ואין ספר ת"ח ת"י - אבל הוא תימא גדולה צטימי
 ועיין בפ"י שכתב דהמוכרים זיכו מעיקרא הכיתנא לר"כ - ונ"ע
 דהא ע"כ לא זיכו ע"י אחר דא"כ למ"ל אמירתם כיתנא דכהנא
 הוא א"ו כונתו דהס בעלמס וכו' בהכיתנא לר"כ - ולכאורה ע"י
 עלמס הא לה"ל זכיה :

וא"ל כוונת רב הו' אי אמרי כיתנא דכהנא הוא - היינו שאו
 הו' קניה ר"כ הכיתנא מעטס אודיתא דהוס קנין עיין
 (ב"מ מ"ו ע"ה) תוד"ה וליקנינהו כו' ועיין בחו"מ סי' ס' בש"ך
 ס"ק ל"ג וזנה"מ שם אות י"ז דא"כ יקנה מכאן להפוסקים
 דאודיתא לא הוי קנין - אע"כ דז"ל דמשמעות הסוגיא משמע
 דלא הו' שום קנין אחר רק קנין דמים - ועוד מה יועיל אודיתא
 להפקיע איסור ריבית :

אמנם לפי מ"ש א"ש הכל - דהנה בעטס מחלקותן של רב ור'
 ינאי אי עושין אמנה בדמים כלפעניד דתלי בפלוגתא
 דר"י ור"ל אי ד"ת מעות קניות דרב ס"ל כר"ל דמעות אינן
 קניות ד"ת וא"כ אינן לר"כ קנין בגוף הכיתנא ואז כשיעול
 ר"כ מעות יתרים מחוי כריבית וע"כ דוקא כשגלו דעתס שאיכס
 חוזרין ממכירתן לר"כ ואמרו בפירוש דכיתנא דכהנא הוא רק
 שרוליס לעשות לו טובה במכירתהס זו או שרי ר"כ לקבל המעות
 דתו לא מחוי כריבית - משא"כ כשלא אמרו כיתנא דכהנא הוא
 א"כ במכירתהס לאחרים מיהוי כחוזרים ממה שמכרו לר"כ -
 וכסיתנו לו אה"כ מעות יתרים מוחוי כריבית - אבל ר' ינאי
 ס"ל כר"י דד"ת מעות קניות - וא"כ יס לו לר"כ קנין בגוף
 הכיתנא - וא"כ חף כי לא אמרו כיתנא דכהנא הוא - כיון
 שאיכס רוליס לחזור ולקבל מש"פ ואמרו שבתחילה הו' דעתס
 ליתן המעות לר"כ לא מיהוי כלל כריבית(*) :

ובנה שדימה זה הגאון מהר"מ
 אלשיך הגל כותבא
 דבי פרוק רופולא - לעניד לא
 דמי כלל דהתס נעשה האונס
 כפית המוכר משא"כ בגידון וס"ל להחוס' דלר' ינאי חף מעות

מוחר לקבל - והקשה הרא"ש עליהס -
 דא"כ מחי פריך הש"ס שס על רב
 מבכריתא דר' חושעי' דלמא רב
 גופא אינו אוסר אלל לקבל דמים
 אבל פירות אחרים מותר לקבל
 ובכריתא דר' חושעי' ע"כ - ולפ"מ
 ז"ל דכיון דטעמא דרב הוא משום
 דמעות אינן קנות וא"כ אינן לו
 קנין בגוף הפירות - וא"כ עתה
 שאינו נוקן לו הפירות הראשונים -
 נמלא עד עתה הו' המעות בהלואה
 אללו איכ' חף פירות אחרים אסור לו
 ליתן כיון דילא השער וידוע לכל
 שהפירות שנותן לו שוים יותר
 מסך המעות שקיבל - אע"כ
 דהכריתא ס"ל באמת דחף מעות
 מותר לקבל וכו' ינאי וא"כ קאי'
 לרב - וק"ע בדברי הרא"ש
 דלכאורה דבריו סותרין וא"ז דבב"ק
 גבי מעשה דר"כ הג"ל כהב וליס
 הלכתא כרב דקיי"ל כר' ינאי דחף
 דמים מותר לקבל - משמע להדיא
 דחף מעות שרי לקבל דהא המעשה
 דר"כ קאי דמיידי במעות - ואילו
 בב"מ שם הסכים לפירוש"ס דחף
 ר' ינאי לא שרי אלל לקבל פירות
 אבל מעות אסור לקבל אס לא
 שנאמר דבב"ק לא העתיק כ"א
 דברי הכי"ף ולי' לא ס"ל - ונ"ע :

רק כיון שקבלה קדושין מאחר מהני ג"כ כמילין :

אבל אחר העיון נראה דאדרבה מסוגי' הג"ל מוכה לסיפך -
 דלכאורה נ"ע למאי נ"מ כשי הש"ס אי פליגי רבנן
 על ר"י ב"ב כיון דהלכה כר"י ב"ב - אע"כ דדוקא במילין דחף
 חכמים לא תקנו שתי' מקודשת לראשון קדושין גמירין - ס"ל
 לרי"ב דתל"א במילין קל - כמו שפירש"י שם דזה הו' מילין קל -
 אבל היכא דהקנין לראשון הוס קנין עוב רק שבחמים תקנו
 שזיכל לחזור לא הו' חורה ככעין זה - רק שיאמר בפירוש שחזר -
 וזכה א"ס דהש"ס קבטי' אי פליגי - והיינו אי לא הו' פליגי
 רבנן על"י הו"א דזה סברא פשוטה דבמה שקבלה קדושין מאחר
 הוס כמו שחורה בפירוש מהראשון וא"כ ה"ס בכל מקום דמהני
 חזרה ומכר לאחר מהני ג"כ - משא"כ אי פליגי רבנן על"י - א"כ
 חזקין דחף בקדושי קטנה דלא הוס כ"א קנין קל לא מהני
 לרבנן מילין קל - א"כ כש"כ היכא דהוס קנין שזי רק שבחמים
 תקנו שזיכל לחזור דכ"י חורה טובה - וא"כ חף דבקטנה הלכה
 כר"י ב"ב מ"מ היכא דהוס קנין טוב הלכה כרבנן ואילו דכסה"ג
 היכא דהוס קנין טוב גס ר"י ב"ב גופי' מודה דכעין חורה טובה :

ובזה אודא לי' מה שהקשה הפלפולא הריפיתא שס על הנהת
 אשר"י שהבאתי לעיל שכתב וז"ל ורבינו שכתב משמע
 ודאי דס"ל דחף האידנא דיעא הכי לפי דחף האידנא אינן כאן
 שום חיוב שבושה על הער כו' (דמ"ג) דאס כל אחד יטעון - לי
 התפיס המוכר ההפך א"כ אינן להס על המוכר כלום - ואס
 שכל אחד יטעון על המוכר שלו נסן לו ושנתנה להצדו -
 א"כ הודה שעדיין לא משך ויכול המוכר לחזור ואין עליו
 אלא מש"פ כו' ע"ס - ולפי מ"ס כיון שהמוכר לא חזר בפירוש
 א"כ לפי טענה כ"א ההפך הוא שלו לגמרי וכ"ל - וכיון
 שהמוכר אינו רולה לחזור - בודאי יס על המוכר חיוב שבושה
 וכ"ל - דבמכירתו לאחר לא הו' עדיין חורה :

וקצת אפשר לומר לעניד דלהכי הקפידה תורה גבי
 הלואה שיאמר לא תפסתי לקחתה - כי היכי דליפקע
 קנינו ע"פ דברו דוקא - ואף דקיי"ל (יבמות ק"ד) דקריאה לא
 מעכבא היינו משום דעסוקים שניהס במעשה התלואה -
 משא"כ הכא :

דירי' דנעשה האונס ביד הלוקח
 וזה ברור יותר דבריו בחשיבה
 שס יס לפקפק בהס ע"ס :

ומעתה נביא לדקמן הנה
 לריך לעיין אס
 במה שמכר שמעין את ההפך
 ללוי הוס חורה ממכירתו
 לראובן או לא - הנה לכאורה
 יס לפשוט זה (מיבמות ק"ה
 ע"ה) דקתני קטנה שלא מיאנה
 ועמדה וגשאת משום ר"י ב"ב
 אמרו גשואיה הן הן מואומיה -
 איבעי' להו תקדשה מהו -
 ומסיק דקדושי' הן מואומיה -
 איבעי' להו פליגי רבנן על"י
 דר"י ב"ב הו' לא ומסיק דפליגי
 אפי' היכא דגשאת רק דהלכה
 כר"י ב"ב ע"ס בסוגיא - ולכאורה
 מסוגי' הג"ל מוכה דכל היכא
 דהדן דיכול לחזור חף שלא
 חזר בפירוש רק שמכר הדבר
 לאיס אחר הוס כאלו חזר
 מהראשון כי היכי דקטנה
 שזריכה לתין אינה לריכה
 שתאמר בפירו' שמתאנה בעטלה

רק כיון שקבלה קדושין מאחר מהני ג"כ כמילין :

אבל אחר העיון נראה דאדרבה מסוגי' הג"ל מוכה לסיפך -
 דלכאורה נ"ע למאי נ"מ כשי הש"ס אי פליגי רבנן
 על ר"י ב"ב כיון דהלכה כר"י ב"ב - אע"כ דדוקא במילין דחף
 חכמים לא תקנו שתי' מקודשת לראשון קדושין גמירין - ס"ל
 לרי"ב דתל"א במילין קל - כמו שפירש"י שם דזה הו' מילין קל -
 אבל היכא דהקנין לראשון הוס קנין עוב רק שבחמים תקנו
 שזיכל לחזור לא הו' חורה ככעין זה - רק שיאמר בפירוש שחזר -
 וזכה א"ס דהש"ס קבטי' אי פליגי - והיינו אי לא הו' פליגי
 רבנן על"י הו"א דזה סברא פשוטה דבמה שקבלה קדושין מאחר
 הוס כמו שחורה בפירוש מהראשון וא"כ ה"ס בכל מקום דמהני
 חזרה ומכר לאחר מהני ג"כ - משא"כ אי פליגי רבנן על"י - א"כ
 חזקין דחף בקדושי קטנה דלא הוס כ"א קנין קל לא מהני
 לרבנן מילין קל - א"כ כש"כ היכא דהוס קנין שזי רק שבחמים
 תקנו שזיכל לחזור דכ"י חורה טובה - וא"כ חף דבקטנה הלכה
 כר"י ב"ב מ"מ היכא דהוס קנין טוב הלכה כרבנן ואילו דכסה"ג
 היכא דהוס קנין טוב גס ר"י ב"ב גופי' מודה דכעין חורה טובה :

ובזה אודא לי' מה שהקשה הפלפולא הריפיתא שס על הנהת
 אשר"י שהבאתי לעיל שכתב וז"ל ורבינו שכתב משמע
 ודאי דס"ל דחף האידנא דיעא הכי לפי דחף האידנא אינן כאן
 שום חיוב שבושה על הער כו' (דמ"ג) דאס כל אחד יטעון - לי
 התפיס המוכר ההפך א"כ אינן להס על המוכר כלום - ואס
 שכל אחד יטעון על המוכר שלו נסן לו ושנתנה להצדו -
 א"כ הודה שעדיין לא משך ויכול המוכר לחזור ואין עליו
 אלא מש"פ כו' ע"ס - ולפי מ"ס כיון שהמוכר לא חזר בפירוש
 א"כ לפי טענה כ"א ההפך הוא שלו לגמרי וכ"ל - וכיון
 שהמוכר אינו רולה לחזור - בודאי יס על המוכר חיוב שבושה
 וכ"ל - דבמכירתו לאחר לא הו' עדיין חורה :

וקצת אפשר לומר לעניד דלהכי הקפידה תורה גבי
 הלואה שיאמר לא תפסתי לקחתה - כי היכי דליפקע
 קנינו ע"פ דברו דוקא - ואף דקיי"ל (יבמות ק"ד) דקריאה לא
 מעכבא היינו משום דעסוקים שניהס במעשה התלואה -
 משא"כ הכא :

סימן כח

לרב גדול אחד

נשאלתי מכתיב כ"י וז"ל להאיר עיני בהלכה. באחד שקיים מצ"ע והחזקת בו. ונתן לקרובו כ"י שלו למכור כנחוג בעבור יחיה נפשו וכו'. והגיע זמן פרעון הכ"י וקרובו דל מאד. עד שנחפרסם לעני גדול. וגם נעל הכ"י הוא דל מאד. רק שעדיין שמעו הולך ואמנחו פתוח בכל מקום. וככל יום לוח מזה ונתן לזה וכו' ירח פן גם עליו יאל הקול. כשלא ישלם הכ"י. ע"כ החליף הכ"י בזמן הפרעון על שטר עיסקא ע"ע. ופתה גם זמן השמ"ע הגיע וטען שאסור ליתן לו ריות. באשר שגם נעל העיסקא יודע האמת שמעולם לא לקח ממנו שום מעות. ולא עסק שום עסק עמי. ואיזה ריות הים לו ממעותיו:

והנה נדעת כתיב כ"י להייב את הצעל כ"י הנ"ל בקרן וריות כפי המצואר בעיסקא. וז"ל כתיב כ"י כיון שהודלתו מהני להתחייב בסך מעות שהודה. איך כמו שמתחייב עלמו על הקקן כן נתחייב לעבוק בסך הזה עבורו וליתן לו הלך המגיע לריות שלו. ואע"ג שדל הוא ואין לו מעות. ורק עוסק הוא בממון אחרים מה שגומלים עמו להלוות לו צנ"ח. מ"מ כיון במלוה להוציא נחנה ותמיד עשה כן ועל מזה ויתן לזה. ע"כ תיקף שכל לידו מעות בהלוואה ועוסק בהם הם נעשים של צעל העיסקא הנ"ל כי כן נתחייב נגדו. עכ"ל בקיצור:

וזה אשר נלפע"ד אחרי הישוב והעיון. ומה' השאלה עזר לכוון להשיב בהלכה. כי הוא יתן הכמה מפיו דעת והכונה. גל עיני ואמין:

(א) אולם ערס אענה על נידון הנ"ל. אמרתי לחקור צנידון המהלקת שבין הכ"י והע"ז בחו"מ סוס"י ל"ו. באחד שה"י עליו צע"ה הרבה ולא היו נכסיו מספיקים לשלם לכולם ונמלא חללו שהורה אשר היה ידוע למלוה אחד. או מה דלתי מחמתי. דעת הכ"י דאין שארי צע"ח נוטלין מנו הסחורה. רק שיך לאותו המלוה. ולמד זה מדברי צע"ח המוצא צ"י שם באשה שלוחה ונשאת. דלס מעות הלוואה או מה דלתי מחמתי צע"ח חייב הצעל לשלם ע"ש. והפ"ז שם השיג עליו ע"ש ועיין באה"ע כ"י ל' צע"ש הסכים להב"ה. והמעיין יראה שאין בהשגת הע"ז כלום. ואין מקום לחילוקי. שכתב וז"ל. דודאי גבי ליה מיד שכלו המעות לרשותו כו' אין עליהם שם מלוה דנימא מעות של פלוני הם כו' רק שהמלוה יש לו שטור עליהם. ואיך לא עדיף הוא משאר מלוין שיש להם ג"כ שטור עליו. משא"כ בהך דצע"ח הצעל אין לו שום שטור על מחין זה כו' איך אין לצעל שום זכות בו כו' עכ"ל. ואני שמעתי ולא אבין. הלא דגם באשה נימא כיון דמלוה להוציא נחנה ה"ה כשלה. ומה שקנתה אשה קנה בעלה. וכיון דקיי"ל דפרעיה צע"ה אינו אלא מאוס מלוה. איך לא על ידי' רמיא למעמד מלוה. ולי"ד ליתומים (ערבין כ"ב) דהתם מלוה עליהם לשלם חוב אביהם. ועוד בכמה מלוין נמי נימא הכי. איזה זכות יש למלוה אחד במעות מלוה זה. וע"כ דנימא כיון דמלוה להוציא נחנה הוי בשלו ממט. איך גם דיניא דצע"ח נימא הכי. ויזכה בהן הצעל. ובאמת דעת גי"ת בדעת הרמב"ם. וכן הבין המ"מ בדעתו דאף אם המעות צע"ח אי"ל הצעל לשלם. עיין צע"ח שער ל"ו כו' ד'. אע"כ דכ"ז אינו. דאף במלוה להוציא נחנה. מ"מ יש זכות למלוה במעותיו. שאין לו ללוה לצבצם וליתנם לאחרים אם לא יהיה לו כמה לשלם למלוה. וכן הוא להדי' ברמב"ם פ"א מהלכות מלוה ה"ג ובחומ"מ סי' ל"ז סעי' ד'. ומשום"כ קיי"ל בחומ"מ סי' ע"ג דאם צ"ד רואים שהלוה מצטו. יכולים ליקח מאתו המעות. והעטם דאין כהדי דאדעתא דהכי לא הלוה לו והיה הלוואה

צעות. וקמו המעות ברשות המלוה. ואיך שפיר למד הכ"ח מדברי צע"ח דכי סיכא דגבי אשה שלוחה ונשאת אם המעות צע"ח או מה דלתי מחמתי מהחייב הצעל לשלם. ה"ה בכמה מלוין אם ידוע המעות של אחד או מה דלתי מחמתי אין לשאר צע"ח חלק בהם. ועיין בחומ"מ (סי' קי"א סעי' ג') צנידון מחנה ופתנה שלא יחול עליו שום שטור הנלוו קיים ע"ש. ואיך ה"ה הכא דהוה אומדנא דמוכח דאדעתא דהכי לא הלוה. וכוס כאלו החנה. ולא שיין בזה לומר דברים שצלב אינם דברים. ועיין בחומ"מ (סי' ע"ג סעי' י"א) צקנה קרקע ויאל עליה עשיקין דבופין את המוכר שיקנה במעות שקיבל. קרקע. ועיין שם בצמ"ע דאף בלא ראינו להמוכר שהוא מצטו מ"מ כופין אותו. כדי שאם הלא הקרקע מיד הקונה יהי' לו לגבות מקרקע זו. ואיך ק"ו ומה החס שנתן לו המעות השלומי הקרקע אדעתא שייהי' של המוכר לגמרי אפי"ה במקום חשש פסידא כופין אותו. וע"כ העטם דאדעתא דהכי שייהי' בשפק לא מסר לו דמי המכירה. כש"כ בהלוואה וכש"כ צנידון הכ"י צע"ח אחרים יקחו עמלו. בודאי אדעתא דהכי לא הלוהו:

(ב) וראיתי בצמ"ע סי' מ"ז ס"ק ז' העתיק בשם השו"ת הרא"ש כלל ע"פ סי' י"א דאם אומר על שטרות צנידו שטרות אלו מיוחדים ללוי שהלוה לי מעות. ואין צנידו כלום. וכן אם נמלא צנידו מעות אינו יכול לומר של לוי נינהו שהלוה אותן לי צנידא דמלוה להוציא נחנה (פי' אפי' הן עדיין צע"ח דינא כאלו הוליון לענין שאין קונון בהם קרקע כו') ונתשז כשלו. אבל אם נמלא צנידו עיסקא כו' עכ"ל הרא"ש. ונראה דדוקא כשזומר על מעות צנידו שפלוני לוח לו הוא דאין שומעין לו מעטם הנ"ל כו'. עכ"ל הסמ"ע וכן העתיק הש"ך לשון תשובת הרא"ש כפי שפועק בצמ"ע. ולפי"ז נראה מדברי הרא"ש לפי פי' הסמ"ע. דמעוה הלוואה אעפ"י שהן עדיין צע"ח אין להמלוה בהמעות האלו שום זכות בהן. כיון דמלוה להוציא נחנה. וכן משמע מדבריו דאפי' סחורה שלקח בהקפה והן עדיין צע"ח אין להמקיף זכות בהן לפי מה שהעתיק הסמ"ע לשון הרא"ש. אבל אם נמלא צנידו עיסקא ופרקמטי' נאמן לומר של פלוני הוא מעסק שנתן לי (כשדוע שיש לו עיסקא מאחרים כן הוא בתשובה שם. וכ"כ רמ"א לקמן סי' ל"ט סוף סעי' א') צמיגו דאי צעי ה"י נתן לו. עכ"ל הרא"ש כו' עכ"ל הסמ"ע. משמע מדבריו כשנמלא צנידו פרקמטי' שנתן לו בהקפה ולא בעיסקא אינו כלום ע"ש. אבל המעיין בתשובת הרא"ש יראה שהסמ"ע אינו מדרתו בלמודו לא העתיק יפה. דז"ל בתשובה שם ראובן חייב מעות לשמעון ואין לו לפרוע אלא בשטרות. ואומר כי מקאת השטרות הן מיוחדין ללוי שהלוה לי מעות. ובסך מורי הרא"ש שאין צדצרו כלום. אעפ"י שאין השטרות ידועים כ"א על פיו. אין כאן מיגו לומר שאם ה"י רוצה ה"י ינתן לו צע"ח במתנה שאין זה מיגו טוב שאם היה נוחס לו לריך לפרועו פעם אחרת. והיהוד שיהיה לו אינו כלום דמלוה להוציא נחנה. אפילו יש לו מעות מוכנים. אין יכול לומר של פלוני הם כ"ז בלא צאו לידו. ודאי אם ה"י לו עיסקא צידו. נאמן לומר אלו מעסק של פלוני הם צמיגו שנתנם לו בצרעון חובו עכ"ל התשובה וכן העתיק הכ"י צנידו לשון התשובה. והמעיין בתשובה זו יראה שלא הוזכר כלל שיעשן הלוה שמעות אלו הן של פלוני שהלוה אותם לי והן עדיין צע"ח שלא הוצאתים. רק שכתב אפילו יש לו מעות מוכנים אינו יכול לומר של פלוני הם כ"ז בלא צאו לידו. והיינו שיהיה לו אותם המעות. ע"ז כתב דאינו כלום כ"ז בלא צאו ליד פלוני. אבל במעות מלוה שהן עדיין צע"ח. אולי גם הרא"ש מודה שהן עדיין צחוקת המלוה ויש לו זכות בהם שלא יקה אותם צע"ח אחר:

(ג) שוב התעניתי שאף לפי הצנת הסמ"ע בתשובה הנ"ל. אין מזה סתירה לדעת הב"ת הנ"ל. דהנה לקמן כו' **כא**

וּבְרֵאשִׁית דעת הש"ך מ"ם כשידוע שיש צידו עסקא ועדיין הוא צידו נאמן לומר על מעות שצידו שהם מעסק פלוני דאינו נגד החזקה ע"ש בס"ק ז' . תמוה לעג"ד דאי"כ מי שיש צידו עסקא ויקדש אשה במעות . נימא דהוי ספק קדושין . אולי במעות הם מעסק פלוני ואין לו להיזכר לזכרו . אלא ודאי אף אם הוא בעלמו ידה אח"כ שהמעות שקידש בהם היה מעסק . אין בדבריו כלום . אלא דאף אם ידוע לאחד שיש לו עסקים הרבה מאחרים מ"מ כל פרושה ופרושה שנמלא אליו ה"ה בחזקה שהיא שלו . ודאי' מלקמן בע"פ ג' בראובן שנתן הפך לשמעון למכור כו' . אם ידוע בעדים שתפץ זה של ראובן כו' . וע"ש בסמ"ע דמלבד דפעיין שיצדו שראו שמסר לו הפך למכור צעיק גם כן שיצדו לפני ב"ד שזהו ההפך של ראובן שנתן לו למכור . אלמא אם לא יצדו שזהו ההפך של ראובן . אף שיצדו לנו שראובן נתן לו הפך למכור . מ"מ אמרינן זהו הפך אחר . ולא יושיל הוראתו של שמעון שזהו הפך ראובן . מטעם חזקה דכל שתח"י הוא שלו . וצ"ע מושיל חזקה מהפך להפך . וא"כ גם במעות נימא הכי דאף שיש לו עסקא מ"מ המעות אלו הן שלו . ודעת הש"ך ל"ע לפי עג"ד . ויותר נראה דעת הד"מ שהמעות חסובת הרא"ש . וכמו"ס הוא ברור לעג"ד :

(ז) **וּרְאִיתִי** בשו"ת ל"ז סי' קי"ז עדה כל ראיות הב"ה שהביא מר"ף פרק המקבל ומעור חו"מ כו' ק"ח ומס' ר"פ בשם הרמ"ה . ומר"ף פרק א"ע"פ בדיני מירדה . וכתב ע"ז ה"ל ו"ל הנה אין לו למ"ד רא"י מר"ף ועוד חו"מ סי' ק"ה הנ"ל . אלא לענין דכל מה דאחי מהמה"י דינן כגיף הסחורה כשהיא צעין . אבל לעיקר הדין שיהיה להצט"ח זכות בגוף הסחורה שלו אין לו שום רא"י משם שהוא קודם לשאר צט"ח . ויש להביא רא"י מש"ם פרק המקבל ק"ד ע"כ להיפך דהא שם בעסקא דהוי פלגא מלוה ופלגא פקדון סבר ר' אבא דאם מת יעשו משלמין אלל בניו . רבא אמר להבי קרי לי' עיסקא דאם מת לא יעשו משלמין כו' . ופירש"י האי עסקא כו' רבא אמר כו' שתהא קיימת ומתעסק בה ויסמכו עלי' בעלים שלא נתתן להוי"א והאם מת לוב יגבו כו' דעמא דמשלמין דיתמי לא משתעבדי משום דמעיקרא לאו עליהו סמיך . דלא למנצי מינייהו חופי וכו' . אבל הכי אין צידו להוליאן דסמיך עליהו עכ"ל רש"י . הרי מסיק רבא ודייק דלהבי קרי לי' עסקא כו' . אבל אי לא קרי לה עסקא לא . ואינו גובה ממנה אפי' שהיא עדיין צעין . משום דלא הוי אלא מלוה ולהולאה נחנה כו' עכ"ל בקי"ור :

וּרְפָא צעני על גאון כמוסי . אך השב זה שהורה להב"ה . וכי נעלם ה"ו מהב"ה מה שכל הש"ס מלא מזה דמלוה להולאה נחנה . רק שצ"ק דינו למד מדברי בעה"ת והגאונים . שדקדקו מהש"ס מלישגא דקאמר שם בב"ב לותה ואכלה דוקא אכלה אבל איתא צעניו או מה דאחי מהמתי' מחייב הצעל להחזיר להמלוה . וא"כ יקשה גם התם כיון דמלוה להולאה נחנה א"כ ממון האשה יחשב ולמה לריך הצעל לשלם . וע"כ ל"ל כמו"ס לעיל . דאף שהולאה נחנה מ"מ יש זכות למלוה במעותיו . שלא יבזזם הלוה ולא יתנם לאחר כ"ז שה"ן לו לשלם מעות אחרים וכמו"ס לעיל דארעא דהבי לא הלוהו . וא"כ אמרינן באשה שלוה . ה"ה בבאר הלוואות נגד שאר צט"ח וכנ"ל . דבשלמא מה שנטשו משלמין אלל בניו שפיר . כיון דלהולאה נחנה וכמון הלוה השיב . ולמלוה אין לו עליהם רק זכות ושתעבד . וכיון שמת פקע זכותו ושעבדו . ונטשו משלמין של בניו ולא משתעבדי לצט"ח . אבל נגד שאר צט"ח . שה"ן להם ע"ז רק שטעוד . ולהמלוה הזה יש לו ג"כ שטעוד וזכות במעותיו . גם הסברא דארעא דהבי לא הלוה לו . בודאי זכותו עדיף . וא"כ אין מכאן שהורה להב"ה . גם הסגתו על ראיית הב"ה מהר"ף בדיני מירדת שקל יש ליישב ע"ש :

ל"ט כתי' אי צט"ח ס"ק ו' האריך להשיג על הד"מ שם שהפך מתשובת הרא"ש הנ"ל . דס"ל דאמרינן מינו במקום חזקה זו . דכל מה שיש ת"י האדם הוא שלו' מדכיים הרא"ש . ודאי אם היה לו עיסקא כו' נאמן כו' במינו כו' . והשיג ע"ז הש"ך דהרא"ש מיירי שידוע בעדים שיש לו עיסקא מאחרים . ובגוונא שצדין העיסקא ודאי צידו . ובסמ"ע נאמן לומר על מעות שצידו שהוא מעסק פלוני דאינו נגד חזקה ע"ש ובס"ק ז' וא"כ ברובא בראובן שלוי הלוה לי מיירי ג"כ שידוע בעדים שלוי הלוה לו . וא"כ מה זה שכתב הרא"ש ברוב דבריו . אין כאן מינו לומר שאם היה רוצה ה"י נאמן לו בע"ח במתנה . שאין זה מינו טוב . שאם היה נאמן לו לריך לפורשו פעם אחרת עכ"ל . והדברים המובנים . כיון שידוע בעדים שהייב ללוי א"כ יש כאן מינו טוב . שאם ה"י רוצה היה נאמן ללוי בפרטיו הובו . וא"ל בגם מהמת זה המינו לא יזכה כיון דמלוה להולאה נחנה כמו"ס הרא"ש בדחי' על היחוד שהיו כלום . ז"ל דהא עדיין לא בא הרא"ש לברר זה . ולכל הפחות היה לו להרא"ש להזכיר המינו זה ולבטלו . וע"ק כיון שיש עדים שהייב ללוי . א"כ מניע ללוי ג"כ הלך בהשערות . ובשאלתו מזהר שלא אמר עג כל השערות שיחדם ללוי רק על מקלחת . וא"כ היה לו להרא"ש לפרש בהשערות . שאם סך השערות שאומר שיחדם ללוי עולה יותר מחלקו המניע ללוי לפי הדין . אז אינו נאמן . אבל מה שמניע מהלק השערות על חוב לוי יתנו ללוי . הע"כ דמיירי שה"ן ידוע טוב לוי אלא על פיו . וא"כ גם מה שביים הרא"ש . ודאי אם יש צידו עסק נאמן . מיירי ג"כ שאינו ידוע בעדים אלא עפ"י עלמו . וא"כ שפיר למד הד"מ מתשובתו זו דלא ס"ל להרא"ש דחזקה מה שהתם יד האדם הוא שלו אלים כ"כ דלא יושיל בזה מינו :

(ח) **וּרְפָא** דלפ"ז יקשה כיון דאין ידוע בעדים שיש לו עסקא והמינו אינו טוב כמו שכתב הרא"ש ברוב דבריו . א"כ אמאי נאמן בראובן שמעות האלו הוא מעסק פלוני . ומ"ס מהא (דכתובות י"ע ע"א) באמר מלוה בער אמנה הוא אינו נאמן היבא דהב לאחרים . וע"כ נלפע"ד כונה אחרת בדברי הרא"ש . ובפירושו הוא כן . דדוקא בראובן מעות אלו הוא מעסק של פלוני . וכיון דעיסקא הוא בחזקה הנותן אף כשהוא ציד המקבל . א"כ כשיש לו מינו שאם היה רוצה מחזירו לראובן פלוני גם עכשיו נאמן שהוא של פלוני . אבל במלוה דכ"ז שהיא צידו ה"ה כשלו ממס . א"כ אף אם יש לו מינו שאם היה רוצה ה"י מחזירו בפרטיו החוב . מ"מ עכשיו שלא החזירה הרי היא שלו . ומה נאמן לו בהמינו . הא אם היה מחזירו לא היתה שלו . אבל עכשיו שלא החזירה . אף לפי מה שאומר שחייב לאחרים מ"מ ה"ה שלו . דמלוה להולאה נחנה . ושיעור דברי הרא"ש הוא כן . דמתחילה כתב דאין צענתו כלום . מחמת דהמינו אינו טוב . שאם היה נאמן במתנה כו' . ואה"כ כתב והיחוד שייחד לו אינו כלום כו' . פי' אף אם היה לו מינו טוב כמו שבזבז דהרא"ש שלא היו השערות ידועים כ"א על פיו ואי הוה צעני הוה מוסרן לו . מ"מ כיון שהיחוד אינו כלום אפילו במעות מוכנים כ"ז שלא באו לידו של פלוני . דמלוה להולאה נחנה . א"כ אף לפי דבריו הרי הם עדיין שלו וכנ"ל . ודאי אם ה"י לו עיסקא צידו נאמן כו' . פי' היבא דיש לו מינו טוב . ואף שהוא נגד החזקה דכל מה שהתם יד האדם . מ"מ אמרינן מינו נגד חזקה זו :

וּרְפָא אף לפי הגנה הסמ"ע בדברי הרא"ש דמ"ס ואפי' המעות מיכנס צידו כו' פירשו שאומר שפלוני הלוה איתן לי וכן עדיין צעין שלא הוליאן . דינן כאלו הוליאן עכ"ל . פי' היינו לענין סבן נקראין מעות הלוה ממס . כיון דמלוה להולאה נחנה . אבל נגד שאר צט"ח גם הסמ"ע מודה להב"ה שיש להמלוה זכות שלא יקחם בע"ה . וזה ברור לעג"ד כוננת דברי הרא"ש :

אין לו שום זכות בהנכסים אפי' היבא שפן קיימן . ולעג"ד
היא סברה ישרה לחלק בן :

וראיתי צביחירי הגר"א ז"ל בסומן ר"פ הג'ל שכתב
הוא דשע"י ב' . דלפ"ז גם בזהע"ז ס"י קס"ג בספק
ובני יבם לר"ך ג"כ לחלק בן עבדל ע"ש . ולעג"ד נראה
כמ"ש דיש לחלק :

אחר כותבי זה מלאתי בחו"מ החדשים בט"ו ס"י ר"פ סע"י
ד' . שהקשה על המחבר שפסק אריבא דמתלה טען
שמעון ברי שאינו אחיו ואחר כן מת זה האח השלישי . שלא
יטול שמעון כלום . והקשה הע"ז מהך דיבמות ל"ז הג"ל ומהך
דס"י רס"ה הג"ל . אמאי לא נימא גם בהך דשע"י ד' הג"ל דהדין
הראשון כבר קם דינא ויהו דין אחר ויטול שמעון מנכסיו ע"ש .
ולפלא בעיני על הע"ז אם קיימתי קי"ו . הו"ל להקשות אהך
דשע"י א' . כיון שלא הסכים לבשרת הב"ח לעיל בסוס"י ל"ו
כג"ל . ואהך דשע"י ד' לעג"ד אין התלה לקיימתי . דהא כיון
שהודה בפני הראשון ואמר ברי לי שאין זה אחי . איך נכחו
בעת שיקח חלק מנכסיו . ואי קשיא הוא דשע"י ד' הג"ל הא
קשיא מדוע יזכה האח שהודה בכל נכסי אחיו השלישי הא גם
נפי דבריו אינו יכול לירש אלא מתנה נכסיו ומתנה הסמי
שיך לשמעון אלא שאין נתיבן לשמעון כיון שהודה שאינו
אחיו . יס"י מתנה השני' הספק כנכס' רמ"ה סע"י י"ד . וראיתי
במשנה למך ס"פ ד' מה' נחלות שהקשה אהך דינא דשע"י
ד' הג"ל כעין קיימתי הע"ז . אמאי לא יטול שמעון הא כמו שהודה
הוא שאינו אחי . כן הודה ראיבן שהוא אחיבם . ומאי הוית
דאלת בחר הודאה שמעון . ולא בחר הודאה ראיבן . ועי"ש
מה שתי' דאין הודאה ראיבן מוקת לו כיון שמעון הודה שאין
לו הנכסים האלו כלום עכ"ל ע"ש . ודבריו אינם מובנים ותמוהים
לעג"ד דמאי בעי זוש סכתב אין הודאה ראיבן מוקת לו לעלמו כו' .
האם בלי הודאה ראיבן יעלה על הדעת שיקח ראיבן כל הנכסים .
ועל מה שלא יטול שמעון לא ח"י . ומיכנה לבא למה שסיראטי
ת"ל . ואולי נכלל גם חירו"י בדבריו . אבל מה שהקשיתי סו"י'
מתנה הנכסים הספק ע"ז לא עמד כלל . וביותר קשה על הרמב"ם
והמחבר שהעתיקו את הדין מהש"ס ב"ב קל"ד . ולא ביארו
לנו מה שאמר האח הספק . דהא לאוקימתא דרבא אפשר
דמיירי שהספק אמר שהוא אחיבם . ולאוקימתא דאב"י מיירי
שגם הספק אינו יודע אם הוא אחיבם . והנה לאוקימתא דרבא
אם נאמר דמיירי שהספק אמר שהוא אחיבם ח"ש הא דקטני
במשנה דכשמת הספק יירשו אותו שני האחיס . אף דליבא
כאן עדות שהוא אחיבם . מ"מ כיון שהוא עלמו הודה שהוא
אחיבם ח"כ הרי העמיד את נכסיו בחוקת ראיבן ושמעון .
שאי ימות יירשו אותו . אבל לאוקימתא דאב"י מיירי שהספק
עלמו אינו יודע אם הם אחיו . ח"כ קשה אמאי קתני במתניתין
דכשמת הספק הם יורשין אותו . אמאי הא זה דומה להך
דיבא דכתב רמ"א לעיל בסוס"י רכ"ב בזהך שאמר מכתבו שדה
שלי וח"י למי ובא אהך ואמר הני הוא שקיטתי ממך וספק
רמ"א דנאמן . והש"ך השיג עליו שם מכתב פוסקים ומירושתמי
דקדושין דמפורש שם דאינו נאמן . וח"כ הכא אמאי קתני
מתניתין דירשו אותו . ודוחק לומר כיון שראובן אמר אחי הוא
קודם שמת הספק וגם ויתר מחלקו נתן לו ולבך נאמן
אח"כ כשמת הספק שירשו אותו . וקל"ת דומה זה להך דגעיין כ"ד
ע"ב בהסו"א דאחא לקמ"י דר' אבהו ואל"י ס"ס שכתבתי לפלוני
כו' ח"ל ס"ה ביד מי ח"ל ביד לוקח ח"ל מתוך שאתה נאמן
להפסיד שכרך כו' . ומסוק שם הש"ס כיון דמפסיד כולה
אגרא ואתא ואמר . אימר קישטא קאמר ע"כ . וח"כ ס"ג כיון
שאתה שהודה נתן לו מחלקי לבך נאמן אח"כ גם לירשו .
אבל לעג"ד ז"א דדוקא לפסול הס"ס נאמן אבל ליטול עי"ז
מג"ל . וצ"ד דגם הס"ס אמר בש"ס אימר קישטא קאמר .
משמע דאין זה ודאי . ועיין בשו"ת שנות יעקב ח"ב ס"י ע"א
דאם מכר הלוקח הס"ס לאחר שוב אין הסופר נאמן . ובסוף
התשובה

(1) **אולם** ראית הב"ח מס' ר"פ בשם הרמ"ה לעג"ד היא רא"י
גמורה לעיקר הדין . ולפלא בעיני על הגאון ב"ל
בשנתו ע"ז וז"ל ב"ל וכן נמו כו' בשם הרמ"ה . לית לי' רא"י
כלל כו' דהתם מיירי בזהך מן האחיס שאמר על אחד מהסוק
זה אחינו כו' ושאר אחין אמרו איא יודעים . דהדין הוא דהאי
אחא נתן לו מחלקו ושאר אחיס אינם נותנים לו כלום ואח"כ
מת הספק ולא שבק אלא מאי דהיב ליה האי אחא שקול האי
אחא כל ממונא דשבק אי איבא להסו"א ממונא בעיני' או מאי
דאחי מתמת' כו' ע"כ . התם ודאי שפיר כו' דשאר אחין לית
לבו חלק בעוה . דהא כל עלמן של אחיס איך יכולין ליטול
חלק כמה דשבק הספק . אלא בשעת שיאמרו לנו מאמינים
למה שאמרת שזה אחינו הוא . וח"כ לפי זה היו נותנים גם
המה ליתן חלק להספק כל אחד מחלקו כו' . ואלו היו נותנים
כו"א חלקו כו' . אבל לפי שהם מתחילי לא רטו להאמין לו
ולא נתנו להספק כלום . וגשאר אללס חלק הספק . דק האה
היה לבדו נתן לו חלקו . ואינו חלק שבק הספק . איך יטלו
המה מזה מהמה ויהי' לאח זה הודה פחות מהס כו' ע"ש :

ולעג"ד סברתו תמוה דא"כ גם היבא דליתנהו להאי חלק
דיביב לי' האי אחא ולא מה דאחי מתמת' ג"כ יטול
האח תחלה כך שנתן לו ודאי' יהלוקו . דינמא ג"כ חלו לא
נתן לו גם האח הזה מיד . הוה נשאר פחות ממה שנשאר
עתה . וכן אם שאר האחיס היו נותנים לו ג"כ מחלקם הי'
נשאר יותר .

ובמה שלעג"ד בזה אחר שנייב מה דקשה לי בהך דס"י
ר"פ הג"ל דהא לעיל בס"י רס"ה בהגוס"ה בזהך
שהביא סתירה בזול לחירו של ראיבן כו' . ובא שמעון וקאמו
מהביא וח"כ הובא סתור' בזול להירו של שמעון כו' .
ובא ראיבן וקאמה . ושמעון אינו רוצה ליתן לו הסתורה ואומר
שחירו זכה לו וראובן טוען ח"כ הסוד לי שהסורה הראשונה .
ופסק שם אם כבר נפסק הדין ביניהם במעשה הראשון .
כבר קם דינא ויהו דין בפ"ע ויטול שמעון לתפוס גם
במעשה השני' ע"ש . והוא מהס"ד . ומקורו (מיבמות ל"ז)
דהלכה כר"א דאמר קם דינא . וח"כ קשה גם בהך דס"י ר"פ
הג"ל מדוע יטול האח מה שנתן להספק תחילה . הא כבר
נפסק הדין ביניהם שזה האח יתן מחלקו והשאר לא יתנו .
אע"כ כדעת הב"ח דכ"ו שהדבר הנכון קיים או מה דאחי
מתמת' יהו יש לו עדיין זכות בזה כאלו לא ילאו מרשותו .
משא"כ בהך דס"י רס"ה שלא נשל משלו כלום . ולבך בהך
דס"י ר"פ היבא דליבא מאי דהיב לי' ולא מה דאחי מתמת' יהו
רק שאר נכסים . אף דהוא נתן מחלקו . והס לא נתנו לו .
ואי היו נותנים לו ג"כ חלקו הוה שבק לכו יותר . ח"א משגיחין
בזה . כיון דנגוף הממון אין לו זכות יותר מהס . ומה שנשאר
אללס מחלק הספק . כבר קם דינא ודו"ק . וח"כ קמה וגם
נלכה ראית הב"ח מהך דס"י ר"פ לעיקר דינא . אלא דלפ"ז
צ"ע דגם בהך דספק ובני יבם בזהע"ז ס"י קס"ג הי'
לנו ג"כ לפסוק כן דאם אף הנכסים או דאחי מתמת' יהו
שלקח היבם מנכסיו מיתנא עדיין קיימים יטול הספק חלקו
במ"מ הג"ל :

(1) **ואפ"ר** להלך דדוקא בהך דס"י ר"פ דלא היו מוחזקין בזה
שלישי ולולא הודאה פיו לא הי' טול האח השלישי
כלום . וע"כ כשמת אחיבם מיד נתחזק מהלית הנכסים לכל
אחד מהאחיס הידועים לנו . וע"כ האה שהודה שהוא ג"כ
אחיבם השבז כאלו הוא נתן מידו מחלקו להל"ת השלישי . ולכן
כ"ו שהנכסים או דאחי מתמת' יהו קיימין עדיין הוא בחוקתו
כאלו לא ילאו מרשותו . משא"כ בהך דספק ובני יבם .
שתיקף כשגולד הספק . גולד הוא וספקו עמו . ומשולב לא
קמו הנכסים בחוקת הספק . וע"כ כיון דהלכה דקם דינא .

התשובה יהיה דבור בפ"ע בגדון כך דס' רכ"ב הגיל ע"ט :

(ח) **והנה** שמעתי בשם הגאון הגדול מו"ה חיים זללה"ה מוואלאוין שהביא ראו' לשיטת הג"ל מצ"ק יו"ד ע"ב דא"ל רב כהנא לרבא טעמא דכתב דהמנא והמת יהי' לו סא לאה"כ הו"א דמוזיק הוה השתא אי חית ליה לדוידה כמה גבילות יסיב ליה דאמר מר ישיב כו' דידו' מצעו' ע"כ. ולשיטת הג"ח מאי פריך דלמא אחי קרא לאורווי דאם יש על המוזיק כמה צע"ח ואין לו לשלם אלא מנבלות. דמנבלות של עלמו המוזיק שיה עס שאר צע"ח. אבל גבילה זו יקח המוזיק לעלמו. ואין לשאר צע"ח מנבלה זו כלום. כמו במלון לשיטת הג"ח. זה שמעתי מג' אחד :

ורענ"ד לא חלמין אם ילאו דברים אלו מפי הגאון הגיל. הוא דלפי מ"ט לעיל צע"ט ספרת הג"ח אין זה ענין כלל למחלקות. הדוקא במלוא ס"ל להב"ח ספרת הגיל דאדעתא דהכי לא הוה לו אבל כאן גבי מוזיק כיון דצע"כ דמוזיק אוקמה דהמנא להנבלה ברשות המוזיק. אי"כ גם לשיטת הג"ח שאר צע"ח שוין זה. ועוד אם נקח מקשייתו הכרעה. יותר משתגר להכריע מבין שיטת הג"ח. דאי כשיטת הג"ח. מאי מקשה ר"ב דלמא איצטרך קרא דכאן לא יהי' כמו בשאר מלון דכל הצע"ח שוין בשחורת מלוא אחד. אבל בבאן גירת הכתוב שהמוזיק יקח הנבלה. ובשין זה הקשה השיטה מקיבלת מאי מקשה ר"ב דלמא אלטרך קרא לרב הונא דס"ל לעיל ע' ע"א או כסף או מיטב. וא"כ לא יוכל המוזיק ליתן לו נבלות של עלמו אבל נבלה זו יתן לו מנוה"כ דוהמת יהי' לו ע"ט מה שחירך. ולד' הג"ח יותר משתגר להכריע. דהא להב"ח לולא הטעם שכתבתי בדבריו. הוא אצלו לסברא פשיטה. דכיון דמשית או שחורה של מלוא זה בשין לא יקחו אחרים עלמו וא"כ ק"ו בניזוק שלא יקחו אחרים יחד הפלגה שה' האיל לו את הנבלה. ולא לריך קרא להכי. אבל אם נאמר בשאר מלון כשיטת הג"ח. דאף שהמשות ושהורה של אחד עדיין בשין. מ"מ כיון דלהולאה נישנה וה"ה בשלו מתם כל הצע"ח שוין. וא"כ הו"א דה"ה כאן כיון שהחורה השמידה הנבלה ברשות המוזיק בודאי כל צע"ח שוין זה לבן לריך קרא דרק המוזיק יקחה. ומאי פריך ר"ב. וא"כ יהא מוכרע בשיטת הג"ח ואולי באמת השיטע שמע וטעה. והגאון הגיל הכריע מבין כשיטת הג"ח ובג"ל.

אבל המעיין בסוגי' זו ירא' שאין שום תהלי' להביא רא' מבין לשום אחד מהם. דהא לכאור' עדיפא מזה יש להקשות על רב כהנא דהא לקמן י"א ע"א קיימ"ל כשמואל דאין שוין לא לנכד ולא לגוזן. והנה ברמב"ם פ"ב מהל' גזיל' ה' א' ז"ל. גזילה שלא נשתנית כו'. ואעפ"י שמת הגוזן והרי היא ביד בניו. ה"ו חוזרת לבעלי' צעמ'א. והא נשתנית ביד הגוזן כו' קנאה בשונו כו' עכ"ל. משמע מדבריו דכסיפא היבא נשתנית ביד הגוזן ומת אעפ"י שהיא עדיין בשין א"כ בניו להחזיר. ובהלכ' ע"ו כתב גזל כלי ושברו אין שמין לו הפחת אלא משלם דמיו. והכלי השבור של הגוזן דקנה השברים בשונו. ואף שיש הרמב"ם שם ואם ראו הצעלים לעול השברים טעלן כבר תמה שם ה"ה למה לא קנה הגוזן בשונו ומיק' לו בשמנו עליו ע"ט. וא"כ לפי הוה חמוגה של רב כהנא אם לא כתבה החזר' והמת יהי' לו הוה הנבלה של המוזיק וא"כ הובא דמת המוזיק אחר נניחת שירו שצבר קנה המוזיק את הנבלה נעשים הנבלה מטלטלין אצל בניו למ"ד שעבודא לאו דאורייתא. או שאין שעבוד חל על מטלטלין. וא"כ מאי מקשה ר"ב דלמא להכי כתב דהמנא והמת יהי' לו למוזיק דלא תעש' הנבל' מטלטלין אצל בניו. דהא בשאר מלוא אף שנוף המשיית או החזיר' שלקח בהקפ' בשין. אם מת הלוה גם הג"ח מידה דנעשים מטלטלין אצל בניו. לבר צע"קא כצ"מ ק"ה. וא"כ מאי מקשה. אע"כ דאין שום תהלי' לקיימות כאלו.

דא' לעול מזה עמיד הש"ס לריכותא להלחא קראי מכה במה ישלמנה עד הפרטה לא ישלם והמת יהי' לו דמכתוב אחד לא הוה ידעינן ככולהו ע"ט. ובשלמא אי הכתובים אחו להקל על המוזיק. שייך שפיר הריכותא דש"ס דלא הוה ילפינן חד מחבריו. אבל אם נאמר דהכתובים אחו לאורווי שלא יפסיד המוזיק נד שאר צע"ח של המוזיק או שלא תעשה הנבלה מטלטלין אצל בניו. בזה לא שייך כלל הריכותא דש"ס וא"כ תלחא קראי למ"ל בחד סגי והוה ילפינן לכולהו. אע"כ דהקרא לא אחי לכ"ז. ושפיר מקשה. אבל קיימ"ת השיטה מקובלת דאי נמא לרב הונא דבשאר גוזן צע"י כסף או מיטב. א"כ אחי הקרא דוהמת יהי' לו להקל על המוזיק בהשלמו ושפיר אחי הריכותא דלעיל ובני תלחא קראי והו"ק.

(ט) **ובאמת** לולא דמתפינא מהגאונים הקדמונים אשר הובאו בשיטה מקובלת שהקשו קושי' זו הייתי אומר כוונה אחרת בקושיית רב כהנא. על דרך הדוד קאת. דלכאורה יש לדקדק איך לא הבין רב כהנא. דכיון דכתבה החזר' והמת יהי' לו למוזיק. אי"כ לכל מילי הוה שלו בין לענין פחת בין לשאר מילי וא"כ מאי מקשה. ועכ"ל דגם רב כהנא ידע דיש לפרש הכתוב לענין פחת נבלה. רק דמקשה על ליפנא דברייתא דנקט מלמד שהבעלים מטלטלין בגביל'. הא לענין עיפול אין כאן שום חידוש. דהא גם אם יש למוזיק נבלות מדידו' כמו יסיב לו'. והוה לו' למינקט פיקר החידוש דהנבלה היא לגמרי של המוזיק. וע"ז בא רבא נהרן לא נלרכ' אלא לפחת נבלה. וכוננת חירוטו הוא כן. דהנה לקמן ל"ד סוף ע"א וע"כ פליגי שם ר"מ ור"י גבי תם כווננת הכתוב וגם את המת יחלון. ולפי אוקימתא דר' יוחנן שם פליגי בשבח נבלה דלר' מאיר השבח כולה למוזיק. ולר' חולקין בשבח. וע"י ברמב"ם (פ"ז מהל' ג"מ ה' ה' ו' ובח"מ ס' ה' ת"ג טע"ב) שפסקו כר"י דבשבח חולקין בין בתם בין במועד. ובכר תמה בפ"י דמג"ל להרמב"ם דגם במועד נוטל המוזיק חלק בשבח. דלמא דוקא בתם בגוה"כ מוגם את המת יחלון. אבל במועד דכתוב והמת יהי' לו למוזיק. אי"כ לכל מילי הוה דמוזיק. ולענ"ד אפשר דמכאן י"א לו להרמב"ם זה. דהנה ידוע בכל דבר חידוש. כל מה שנוכל למעט בחידושו עדיף. ומעתה כיון דכתוב שלם ישלם שור תחת השור. ממילא ידעינן דהנבלה שייך למוזיק. ומדכתב' החזר' אח"ו והמת יהי' לו למוזיק ע"כ נאמר דלא לכל מילי אוקיס החורה ברשות המוזיק. דהא מריש הכתוב משמע דהנבל' שייך למוזיק. וע"כ נמסר הדבר להכחיש שידונו אחיה ענין נבלה שייך למוזיק ואחיה ענין שייך למוזיק. או שהם שותפים בשני הענינים. והנה יש בזה שני דברים שבה ופחת. וכיון דקיי"ל מישיב דהמוזיק יוכל ליתן כמה נבלות למוזיק. אי"כ השיפול שייך על המוזיק. וכיון שנתעלל המוזיק ולא מבר את הנבלה. איהו אפסיד אפשי'. סברא זו מברעת דהפסד הפחת הוא עליו. דזה בזה סלוי. וא"כ השבח שייך למוזיק. ולא נוכל לומר להיפך דהשבח יהי' שייך למוזיק והפחת על המוזיק כיון דהשיפול הוא על המוזיק. ומעתה מיושב קושיית הגאונים ששיטה מקובלת הג"ל דא"ל לומר דהברייתא ס"ל לרב הונא או כסף או מיטב. רק דכאן גוה"כ הוא דמוזיק יעל נבלה דמג"ל הא. אולי כוונת הכתוב להיפך דהפחת יהי' על המוזיק כיון שהשיפול על המוזיק כמו בשאר גוזק לרב הונא. והשבח יהי' למוזיק מקרא דוהמת יהי' לו. או לשיטתם. וזהו כוונת חירוטו של רבא שהשיב לרב כהנא. לא כמו שהבנת דהברייתא ס"ל דגם הדרם דהבעלים מטלטלין נבלה ללמד מקרא דוהמת יהי' לו. דהכתוב הג"ל מלמד אותנו דלכל מילי הוה הנבלה דמוזיק. לא כן. לא נלרכא אלא לפחת נבלה. ולא השבח. והא דנקט בברייתא מלמד שהבעלים לא מקרא דוהמת יהי' לו רק מישיב כדקא אקשה רב דהבריית' גילה לנו אחיה דבר שסבריש לנו דהפחת יהי' על המוזיק כולו והשבח למוזיק או לשיטתם. ע"כ נקטת שלומי טק ולא כל הנוק מלמד שהבעלים

בתשובה סי' י"ה אוק"ו ס' לדעת המרדכי אין הלואה מחוייב ליתן לו שום ריוח אף אם הרייה צמעותיו. וא"כ כש"כ כג"ד שלא היה לו שום ריוח ממעותיו וכלי ספק שיוכל לומר קים לי כמהרש"ל. ועי' ב"ד סי' רנ"ג סעי' י"ב. דממעות לדקה שקיבץ אין בע"ה יכולין להפרע ממנו. וא"כ אפשר לעג"ד דה"ס מה שמקבל כ"ח הלוואה וגמ"ח מחזירו. אדעתא שריוח מזה פרנסתו. לא הלוו לו אדעתא שיטלם מזה נשיו. ועי' ב"מ ע"ב ע"ב גבי מגבת פורים וברש"י שם. ועי' ב"ק ק"י ע"ב כסף מכפר מחלה כו'. דאדעתא דהכי לא יטבו לי. ועי' במ"ש לעיל סימן כ"ד אוק"ו ס' :

(א) אחר כמה שנים שכתבתי כ"ז זכיתי לקנות ספר צית מאיר. וראיתי שם בזה"ע סי' ל' סעי' ט'. האריך ליישב הל"ע שהגיע הה"מ על הראשונים צדין אשה שנותה שהבעל הייב לשלם. אמאי הא מלוה להולאה נתנה. וכתב ליישב זה בשני אופנים. האחד מטעם אומדנא (דאדעתא דהכי לא הלוה לה) וההולאה צעולה מעיקרא. והמעות צעין ברשות צעליהן עומד. וכתב דלפי"ז שפיר למד סב"ח מצעה"ת הג"ל דה"ס במכר סחורה בהקפה שאין לשאר בע"ח חלק צם. והאריך בזה קצת הכל כמו שכתבתי לעיל בזה"ע ז' . והביא ראיה מדברי הש"ך (סי' ל"ט ס"ק מ"ח) שכתב ועוד נראה היבא דמת הלוה כו'. או שגודע ביניהם שיגיע למלוה אוזה הפסד יכול להזור בו אף לשיטת הרמב"ן. ואף דדבריו הוא היבא שהמעות עדיין ביד המלוה. לפי"ד מה דנ"ח הוא כו' עכ"ל. ושמתתי מיד אשר נצטווני לדעת הגאון הג"ל. אולם כתב אופן צ' בשיבו הל"ע הג"ל. וז"ל הא מסקינן סוף פ' יש טחלין בעל פעם יורש ופעם לוקח. והכלל במקום פסידא דידי דין לוקח לו. ובמקום פסידא דאחרינא דינו כיוורש. וא"כ בלוה והכלם כו' אם יתחייב לפרוע ממה שהכניסה זה השיב פסידא דידי. דיוכל לומר אלו לא הלוו לה לא בזוזה. ולפסידא דמלוין אין לחוש ד/אפסידו אנפשיהו. ודין לוקח לו. משא"כ בעודו צעין מה בכך דלהולאה כותן. והוא רוצה לזכות בהן. הא ודאי אינו במקום פסידא דידי כי מה הפסד לו מהחורה מאלו לא הלוו לה ואינו אלא יורש. ופשיטא דיוורש מחוייב לשלם עכ"ל בקי"ט. ע"ש מה שהאריך עוד ומסיק דלפי"ז פשיטא דאזדה ראיית הג"ח מצעה"ת הג"ל ע"ש. והכריע הגאון הג"ל כאופן השני. מפני שעמד לנגדו דעת הרא"ש בתשובה כלל ע"ש המוצא בסמ"ע סי' מ"ז ס"ק ד' שפסקוין אם נמלא בידו מטות אינו יכול לומר של לוי הוא שהלוה אותם לי בעינה דמלוה להולאה נתנה. וכתב ע"ז ודומק שי"ה הרא"ש נגד כל הפוסקים כו'. ואלו משעמי הראשון אינו יודע להפריד בין דין הג"ח. לבין מעות הלוואה צעין ע"י הודאת הלוה צמיגו. דנמי שייך האומדנא הג"ל. ולא קני הלוה. והס ברשית המלוה כמעיקרא. אלא ודאי פטע השני עיקר. ומתשיבה הרא"ש הג"ל לעג"ד מבוחר דלא כהב"ח כו' עכ"ל ע"ש שהאריך עוד. ות"ל אשר גם אנכי לעיל בזה"ע ג' עמדותי על דברי תשובה הרא"ש כפי מה שהועתק בסמ"ע שם. ולפי מה שראיתי בתשובת הרא"ש עלמו יוכל כ"ח לראות שצטעות הועתק לשון זה בסמ"ע ע"ש הרא"ש. ועמ"ש לעיל אית ד' ה' וכלא ספק אלני שאלו ה"י הגאון הג"ל מעיין בתשובת הרא"ש עלמו לא היה כותב כן. ומעשה כיון שזכרנו דמתשובת הרא"ש הג"ל אין להכריע כאופן השני שכתב הגאון הג"ל. ולפענ"ד דיותר מתעבר כאופן הראשון. וכמו"ס ח"ל ג"כ. דלופן השני הוא לעג"ד דחוק מלבד מה שדחק הוא עלמו בדברי הג"י ע"ש עוד קשה לי דא"כ למה ל' להש"ס לחדש דבהך דרבין משיב פסידא דאלמנה עשאוהו כיוורש. הלא אף אי לוקח הוה. ג"כ א"ש דניזנית מנכסיו. דהא התם בנכסים שאין צעין מיירי. וא"כ מה הפסד ל' במזונות האלמנה יותר משאם היו משירין למזונותי קודם הנשואים. וא"ל דחולי אס לא היתה מכנסת ל' כל הנכסים. לא ה"י נשאה. דז"א דבשלמא הלוואה שפיר דחולי הוא לא ידע כלל שהיא חייבת לאחריים. ולכך נשאה. ואם נחייבנו לשלם הו"ל פסידא דידי.

שהבעלים מטפלין בגבלה פי' מקרא דיביב. וזה הכריע לנו דהכתוב והמת יחי' לו מלמד אוחנו דרק הפחת כולו יהיה על הניזוק ולא השבח. וע"כ קתני תשלומי נזק ולא כל הנזק. ומעשה מבוחר דמכאן יאל לו להרמז"ם ז"ל דגם צמועד שייך השבח למזיק כולו או לשניהם בשותפות. אולם כיון דגבי תס מליט דשייך להמזיק מחלה השבח. מיגס את המת יחלין. לא מליטו לזכותו גבי מועד יותר מחלי השבח. וזה ברור לעג"ד: ור"פ"ו לבד ממה שכתבתי לעיל דאין התהלה לקשיות כאלו. ליכא לחוכתי מקושיית ר"כ לשום ד. דהא כיון דר"ב ידע דעיקר הכתוב בא לענין פחת נבלה. ואינו מקשה רק על ליטנא דברייתא דלא נקט העיקר וכנ"ל. ואם נראה להוכיח מגוף הברייתא. דמנ"ל דהקרא קאי על פחת נבלה. דלמא בלמת הפחת על המזיק. רק דהכתוב גילה לנו שיטלנה הניזוק בקושיית הש"מ. או שהוא עדיף משאר בע"ה דמזיק בקושיית הגאון מוסר"ח ז"ל. ז"א כיון דהכתוב תסס והמת יחי' לו לניזוק. מי זה שיוצא הכתוב ממשמעו וזה ברור לעג"ד. ולעג"ד להביא קצת ראיה לשיטת הג"ח מנרסת החוס' ב"ק (מ"ו ע"ב) אי דליתנהו להני זוזי לשקול לתורא כו'. אף דאית לי זוזי אחרינא. אלמא לפי גירסא זו סברת הש"ס הוא כיון שקנה את השור. אף דמקא טעות הוא. מ"מ אית לי' להמוכר זכות סימן לו השחורה שקנה מאתו. ואף שר"ה בסוס' שם חלק ע"ז היינו מפעם כיון שמקא טעות הוא. אין ללוקח שום שייכות להשור. אבל בשחורה שכבר היתה של המוכר גם ר"ת מודה דאף דאית לי' זוזי יכול לשלם לו בשחורתו. וכיון דלגריעותא אמרינן כן. א"כ ה"ס וכש"כ לזכותו:

(י) ומעתה נבא לדון דידן. הנה לשיטת הג"ח הנ"ל פשוט דאין בהקבאתו והודאתו כלום. כיון שהמלוה מודה שלא קיבל הלוה מידו כלום. והוא איש עני אין לו משל עלמו כלום כ"ח מה שמקבל בגמ"ח מאחריים. אם לא שצותו זמן שנחתייב לו כבר הלכו המעות שקיבל בגמ"ח. על הולאות עלמו. וכל לידו מעות אחריים:

ואורי אף לשיטת הג"ח. לא נקנו לו מעות אחריים. דכבר כתב בקלו"ה סי' ל"ט אית צ' ובס"י קל"ד. דהיבא דצבודאחו הב לאחריים. לא אמרינן בזה אודיתא הוה קנין. אולם כיון דבשחילה שמכר קרובו כ"י נחתייב מן הדין לשלם לו. וא"כ אח"כ כשהגיע זמן הכ"י לשלם. המעות שהיו בידו אז בגמ"ח מאחריים. אם היו אז באים לדין. לשיטת הג"ח היינו מחייבין אותו לשלם הכ"י אם היה בידו מעות בגמ"ח כפלים מהכ"י. ואם פחות הוא לפי ערך. א"כ כשהחליף על העיסקא והודה שקבל בידו סך כך בעיסקא. על ערך המעות שהיינו מחייבין אותו לשלם ממעות אחריים הג"ל. לא נקרא הב לאחריים ונקנה לבטל העיסקא בקנין אודיתא. אמנם אם נבוא לזה צריך ידועה בשני דברים. א' אם נכתב העיסקא בלבן הודאה דווקא בלופן שיעיל ועיין בקלו"ה סי' מ' ס"ק א' ד"ה ולפי מ"ש כו'. צ' שנטעה העיסקא בפני עדים דווקא. ועי' בקלות שם דשלא בעדים לא מהני. ועוד אפשר לעג"ד היבא אמרינן אודיתא הוה קנין. היבא דלא היה חייב ואמר אהם עדי שאני חייב לפלוני. אבל היבא שהיה בלמת חייב. לא שייך לומר דהוה קנין. וא"כ הכא שהיה בלמת חייב לו מחמת כ"י הראשון לא אמרינן שבעת שמכר לו העיסקא היה כוונתו לקנין רק שטעה וסבר דאפשר לעשות מהוב עיסקא. ולא היה כוונתו להקנות המעות שח"י בגמ"ח בלופן שלעג"ד אין מקום לחייבו בסך הריוה נגד שיטת הג"ח. ועוד כיון שזכרנו לקבל בגמ"ח היום מזה ולמחר מאחר. ובודאי המעות שהיה לו בגמ"ח בעת שמכר לו העיסקא. צמיים אחדים החזיר לו ולוה מאחר. וכבר כתבתי לעיל דמהלואה שקיבל אחר נתינת העיסקא. אין לו לבטל עיסקא בזה כלום. אכ"י לפי שיטת ז"ל הג"ל. ועוד לפי מ"ש רמ"א בהג"ה לעיל סוס"י ק"ב וס"י קע"ז סעי' א' והוא מהמרדכי דאין לעשות ממלוה עיסקא. ולפי שיטת מהרש"ל ב"ש"ש ב"ק פ' החיבל סי' ע"ז הובא לעיל

אבל כאן ה' ידע שיש לה אם אשר היא ניוונה מנכסים האלו. ולא הו' לו לכונסה ולהפסיד מוונות אמה. ואך שיה' עכ"פ הדבר שקול אם העיקר כחופן הא' או כשני:

(יב) וביצאתי בשו"ת החס סוכר חו"מ סי' נ"ה. כתב שם וז"ל. והנלע"ד דיש לחלק בין בע"ח לבעל האשה דשעבוד בע"ח שהלוי גם הם וכל נכסיו משועבדים כו' כיון דמלוה להולאה על כן כמורו כמורס כו'. אבל הבעל אין ממונו ביד האשה. אלא שהנכסים תקנו לו שעבוד נכסיו. משלה תקנו ולא משל אחרים מה שעדיין צעין כו' עכ"ל ע"ש. ולא הוסיף על דברי הט"ז המובא לעיל כ"א סברא זו. שהנכסים שהקנו לבעל שעבוד נכסיו משלה תקנו. ולא משל אחרים מה שעדיין צעין. ואפשר להעמיס גם סברא זו בכונת הט"ז. ואולי כוונתו כן דהבין בצעה"ת דמייירי שלא הכניסה לו הנכסים בנכסיו ל"ב רק בתורת כ"מ. וא"כ עיקר המעות הן שלה. רק שיש לו שעבוד על המעות לאכול הפירות וליורסה אם תמות תחתיו. וכיון דעיקר המעות הוא שלה. ע"כ מחייבו הבעל לשלם. אבל אם הכניסה לו בתורת נכסיו ל"ב. יסבור דא"ל הבעל לשלם. ואין ספר בעה"ת כעת ת"י וכמדומה לי שבעה"ת מייירי גם בהכניסה לו בתורת ל"ב. וכיון שכן לא עמדתי על כף דעתו מ"ש דהבעל אין לו רק שעבוד על המעות. ואך שיה' שפיר למד הב"ח מזה לשאר בע"ח. דחילוקו שלו דהוק. דעכ"פ חויב אף דמלוה להולאה נהנה. והווי המעות שלה מתש. מ"מ כ"ז שהן צעין. ע"כ הבעל נקרא של אחרים. א"כ גם נגד שאר בע"ח נאמר שאין של ליה. ועוד באשה גופא מי לא עסקין בצה"ג. כגון שהיא חייבת לכמה מלוין. ואין לה צעין רק מה שלקחה ממלוה אחד אף לדייטו דייני להא' אם יבוא מלוה זה ליקח השחורה שלו. יאמרו שארי בע"ח. גם לנו השחורה משועבד. כיון דמלוה להולאה נהנה. יקחו מזה גם שאר בע"ח. יאמר הבעל נגדכם אני לוקח. כיון שהשחורה איננה צעין משלכם. א"כ אגבי קניתי השחורה. ויחזרו חלילה ויהיה צעין מימרא דאב"י כחובות ל"ה ע"כ באמר לנשואה נכסיו לך ואחר כך לפלוני. ומכרה ומתה. הבעל מוציא מהלוקח ואחר כך מהבעל ולוקח מאחר כך כו' ע"ש. ופסעות הדברים אינן מורין כן:

סימן כ"א

(יג) בהו"מ סוס"י רכ"ב בהג"ה מי שבא ואמר שדה מכרתי וא"י לתי. ובא אחד ואמר אני נאמן. וע"ש בש"ך שהשיג ע"ו מירושלמי (קדושין ס"ג) דמפורש להיפך ומשאר פוסקים. ועיין בצ"אורי הגר"א שם:

ורענ"ד נראה ראיה ברורה מן הש"ס דין וירושלמי לדינא דהרמ"א הנ"ל. והוא מצ"ב קל"ד. זה אחי א"כ. ונעל עמו בחלקו. מה יחזרו נכסים למקומן. נפלו לו נכסים ממקום אחר ירשו אחיו עמו. ושם קל"ה ע"א ואינהו מאי קאמרי. ומסיק דאמרי א"א יודעים. ואמר רבא זאת אומרת מנה לי בידך כו'. אב"י אמר לעולם אימא לך חייב ושאי הכא דכמה לאהר בידך כו' ופרש"ם שגם הספק אינו יודע אם הוא אחיהם. וע"ש ע"א בפרש"ם באיקומתא דרבא משמע מדבריו דגם לרבא מייירי דהספק א"י אם הוא אחיהם. וז"ל דפליגתתס הוא הם בתובע ע"י אחר מיקרי טענת ברי. ולפי"ז קשה לי אמאי נכפלו לו נכסים ממקום אחר ירשו אותו אחיו אפי' אותו שאמר שהוא אחיהם. הא כיון דהספק א"י אם הוא אחיהם הו"ל כאלו בא אחד לכאן ואמר יש לי אחים בעולם וא"י מי הם. ואח"כ בא אחד ואמר אני הוא אחיו ואני יורשו. ולדעת הש"ך הנ"ל אינו נאמן ובמחשבתו קחני דירשו אותו. ואף אם תפס אחר ואמר הבא ראיה שהוא אחיכם מוליאין מידו. אפי"כ כדעת הרמ"א הנ"ל. ודוחק לומר כיון דאותו אח שהכירו ואמר זה אחי נתן לו מחלקו לכך הוא נאמן. ודמיא להא

דגיטין מתוך שאתה נאמן להפסיד שכרך נאמן להפסיד ס"ת. כי יש לחלק בקל. וע"י צ"מ ל"ג ע"כ תי"ס ד"ה שי"א בלא התימת זקן:

(יד) ועוד רא"י מדברי הירושלמי צ"ק פ' החובל ה' ו' וז"ל תני ר' אבהו קומי דר"י שורי הרגה נטיעותי קללת והלה אומר א"י חייב. א"ל הן תנית אלוין למקבילות ולמקבילות (ע"י פ"ו בפנ"מ) א"ל אלא הוא דעשית וליטון אמרין כן מעידין אנו איש פלוני שהרג שור פלוני והלה אומר א"י חייב. ופ"י הפנ"מ שהעדים העידו עליו שהרג שור. אבל אינם יודעים של מי היה השור. ואח"כ בא אחד והצטו צדמי השור והנחבע א"י אם הוא בעל השור. ע"י פסק בצרייתא שהוא חייב. וא"כ היינו דינא דרמ"א הנ"ל ואם קובל ר"י מר' אבהו או לא אינו מבוחר בירושלמי. ואם שיש לעשות לפי הפנ"מ שפ"י וליטון דמרין כן רבתי שלמדתי אללס אומרים כן. וא"כ חזר בו ר' אבהו ואינו צרייתא בשום מקום. רק בשמע כן מדבותו. ובאמת ז"א דאך יעשה ר' אבהו כ"כ. ולפענ"ד ביאיר הדברים בצרייתא נשט הכל ביחד וכן היה הגירסא בצרייתא מעידין אנו איש פלוני שהרג שור פלוני והלה אומר א"י (חייב). הרגת שורי קללת נטיעותי והלה אומר אינו יודע חייב. והנה אי לא גרסינן בצבא הראשונה חייב. ה' הכל צבא אחת. וכן פירשו דבתפילה העידו על ראובן שהרג שור והלה אומר א"י. ואח"כ בא אחד והצטו וא"ל א"י חייב. לא היה מקפיד עליו ר"י. דעיקר הדין כן שיהי חייב כמ"ס להלן. אבל אי גרסינן צרייתא חייב. א"כ הוא שני צבוא. דא"כ חייב חייב למ"ל. וכיון שבצא השניה היא צבא צפ"ע. א"כ הפ"י של צבא שניה שאתה הוצע להצטו שורי הרגת כו' והלה אומר א"י. פ"י א"י אם הרגתי. והנה ר"י ס"ל מנה לי בידך והלה אומר א"י פטור. ור' אבהו הו' סבר שהיא צבא צפ"ע. ור"ה להקשות לר"י מצרייתא הנ"ל ולכך לא הביא לפניו מחזילת הצרייתא רק מצבא שניה. וע"כ הקפיד עליו ר"י. דר"י ידע מהצרייתא הנ"ל. ולא הוה גרם בצבא הראשונה חייב. וא"כ הכל היא צבא אחת. ול"ק על ר"י. לכן הקפיד עליו כו' וא"ל הן תנית כו'. ומכר ר' אבהו והודה לו ואמר אלא הוא דעשית צמה שהקשיתי לך מצרייתא הנ"ל כאלו היא צבא צפ"ע. רק שרבותי שלמדתי אללס אומרים כן פ"י הוסיפו לי תיבת חייב בצבא הראשונה. דלשיפתס דפליגי על ר"י וסברו מנה לי בידך והלה אומר א"י חייב שפיר יש לגרום חייב צרייתא. והסיפא היא צבא צפ"ע ודו"ק. וזה לפענ"ד ברור ונכון. וכיון שב ודאי דלא פליג ר"י על הצרייתא הנ"ל. וקובל מר' אבהו. ובצ"ה"ג ג"כ קשה לי על הש"ך וש"פ שסתרו דינא דהרמ"א הנ"ל. הא ע"כ אותו שבא ואמר אני לקחתי ממך השדה תובע את המוכר תן לי השדה שמכרת לי וגתתי לך דמים. והמוכר משיב אמת במכרתי שדה רק שא"י אם לך או לאחר. מדוע לא יפסקו הב"ד שיתן לו השדה. וע"י בחו"מ סי' קל"ט ע"י ד' וצ"ו קמ"ו. ואף דשם אם תפסו ב"ד אין מוליאין אלא צרייתא ברורה היינו משום דשם שנים הולקיס ז"א שלי וז"א שלי. אבל הכא דליכא אלא אחד וא"א יודעין אם ימלא אחר שיכתישו. מדוע לא יתנו לו. ועיין סי' רכ"ב בש"ך ה"ק ד' מה שתי' על קושיות הב"ה. משמע דבנונא דלא בא רק מוכר אחד לבקש מאתו דמי המכירה. והוא משיב א"י אם מתן לקחתי או מאחר הוה פושט וחייב לשלם. וע"כ ל"ק ר"י במנה לי בידך והלה אומר א"י דפטור אלא הובא דהספק הוא אם חייב כלל. משום דלוקי ממונא בחזקת מר' כדמפרש הש"ס צ"ק קי"ה ע"ש. הכל הובא שמודה שהיב רק שא"י למי אולי גם ר"י מודה דחייב. ולא דמי למציאה דאין מחזירין למי שבא ואמר שלי הוא אף דליכא אחר המכחשו. היינו משום דמציאה אין לו שום חביטה על המציא מלך עלמו. ומה יעשה שהתורה הוהירה להמונא שלא יחזיר עד שידרשוהו ע"י סימנים אם הוא רמאי. ואין ללמוד דין זה ממציאה

הלוקה ופדה פלונית קניתי - כל להוציא הפדה מחוקת המוכר - ולכך אינו נאמן דהוה כאומר מנה לי בידך והלה אומר איי דקיי"ל דפיקור מסיס חוקת ממון :

ובזה יתיישב מה שהשיג הש"ך על הרמ"א - מכך דהג"א פרק המפקיד בעובדא דמרי ב"א - דמשמע לי להג"א דמרי ב"א ידע שיש לו אח במד"ה (וכן משמע שם מפרש"י) ואפי"ה ה"רבי ר"ה להביא רא"י שהוא האח ולא האמין לו - והג"א מדמה זה לאומר אחת משדותי כו' וחסד הש"ך זה לשתירה גדולה לדעת הרמ"א - ולפמ"ש אין כאן שום השגה דשאני כקך דמרי ב"א דבירוסה אינו מבורר לכל אחד חלקו - וא"כ הוא כל להוציא חלק מהירוסה מחוקת מרי ב"א לכך אינו נאמן - ונפיק מדמה הג"א סך דמרי ב"א לאומר אחת משדותי מכרתי כו' - ולא לאומר שדה פלונית מכרתי - דלשדה פלונית לא דמי וזה צרור לענ"ד דעת הג"א - אולם הרמב"ם ושו"ע סי' ר"פ סעיף ו' פליגי על הג"א בזה - ולענ"ד משם רא"י להרמ"א - דז"ל הרמב"ם ושו"ע שם - הרי שתי יושב בנחלתו ובא אחד ואמר לו אחיך אני כו' וא"ל אינו מכירך נאמן - ואפילו ש"ל הקול שיש לי אח במד"ה ע"כ - ומדלא נקטו רבותא יותר דאפילו הוא צעמנו הודה שיש לו אח במד"ה נאמן לומר שאינו מכירו וכדכ"ל להג"א הנ"ל - אלא ע"כ דכ"ל להרמב"ם ושו"ע דבזו"ע שיש לו אח במד"ה אף שאינו מכירו מ"מ מהייב ליתן לו חלקי - כיון שהבא טוען ברי אני אחיך - והוא אינו מכירשו ומודה שיש לו אח במד"ה - האח התיבט אינו מוציא שום דבר מחוקתו - כיון שהאח שבכאן הודה שמקלט הנכסים אינם שלו - אף שהלקו אינו מבורר - וא"כ כש"כ וק"ו בשדה מצוררת שהמוכר מודה שהשדה יראה מחוקתו שהבא ולאומר אני הלוקה נאמן - ויש לפלפל בזה ביבמות ל"ז בספק ובני יבס :

(י"ו) והח"ל"ק שבין קדשתי את בני הידועה לבין אחת מצמותי - פי' הפ"מ מסיס דאינו נאמן להחיר שאר האחיות ולהוציאן מספק א"א - ודבריו תמוהין לענ"ד דק"ו הוא ומה צבת מבוררת שהיא בחוקת א"א ודאי"ת עפ"י האב - נאמן כל הבא לומר שאינו היא מקידשה ומותרת לו דמקרי כל לברר החוקה - כש"כ בזה"ת מצמותי שכל אחת אינה אלא ספק א"א דנאמן הבא ולאומר אני קדשתי ופלונית קדשתי ובא לברר חוקתם לומר שהן מפלונית המה כולם בחוקתם הראשונה חוקת פטיות - ודמיה זה להא דבזו"ע סי' קכ"ז סעיף ג' בהגה"ה ע"ש הר"ן בשני חתיכות אחת של איסור ואחת של היתר שנתערבו דנאמן ע"א לומר זו היא המותרת וזו היא האסורה - וא"ל דשאני הבא דהוי דבר שבערוס - דז"ל דהא עיקר הלימוד דדבר שבערוס בעי שנים הוא דילפינן דבר דבר מממון - ובממון נוסח כה"ג היבא דאינו מוציא מחוקה גלפנ"ד דאחד נאמן - ועיין בחו"מ סי' רס"ז סעיף י"ד בהג"ה שם הרא"ש וטור דסימניס וסימניס וע"א א"א אין שנגדו נשבע להכחיש העד נותנים לבעל העד - משמע דבנונה דליבא שנים החובשים את ההפך רק אחד הביא ע"א שהפך הוא שלו נותנים לו והכל מודים בזה - דאף להרמב"ם והמהר"ר שפי' בש"ס ע"א כמאן דליבא דמי ואין מהייבין על פיו שצוה היינו מסיס דהו"ל ע"א בהכחש - משא"כ היבא דליבא מי שמכחושו :

ומצאתי בחו"ע פ"ג דקדושין משנה ה' כהב ג"כ בהגאון בעפ"מ הנ"ל - וראיתי שם בחו"ר רע"ק איגד ז"ל אוח מ"א הביא רא"י לדבריו מדברי הר"ן פ"ו דגיטין בביבא דבעל אומר לגירושין ושליש אומר לגירושין והיא אומרת נתן לי ואבד ממני שכתב שם בהשגתו על הרמב"ן ז"ל ועוד הו' מדינא אביר כו' האך הוא מודה בעדות ע"א הו"ל דבר שבערוס ובעי כו' עכ"ל - והרי גם שם בא לברר החוקה - ול"ע דא"א נאמן דהך דהר"ן דגיטין דמי להך דינא דמתני' - א"כ יסתרו דברי הר"ן דקדושין דהא גם צבת ידוע הו"ל דבר שבערוס ולמה נאמן - שוב מלאחי להגאון רע"ק בחשבוטיו כו' ק"ז וסי' קכ"ד וקכ"ה עמד באמת על סתירה זו וכחצ שדברי הר"ן דגיטין וקדושין סותרין

דבמליאה המוצא הוא שימד של בעל ההפך ולא פשע כלום בזה שאינו יודע של מי הוא משא"כ בגידון דהרמ"א - ועוד דבמליאה איבא למיחש דמורי התירא - ועוד דבמליאה איבא ריעותא שאינו יודע סימניה משא"כ בג"ד וכמוכין - וצוה אודא לי ראיית הש"ך מסי' קמ"ו סעי' ע' דסס דמי למליאה :

(י"ז) והנה מהראיות האלו היה די לדון כרמ"א הנ"ל אף נגד הירושלמי - אלא שלטנ"ד ליישב גם דברי הירושלמי דקדושין הנ"ל שלא יסתור דין הנ"ל וז"ל הגה"מ פ"ע דאוסת הוועק בביאורי הגר"א סי' רכ"ב ח"ק ה' בליקוט : **ובד"ג** דייק בירושלמי - אם אמר אחד שדה מכרתי וא"י למי ובא אחד ואמר אני לקחתיו א"י מהימן או לא ולא מסיק - ונראה לריב"א דנאמן כו' - וכחצ ע"ז הגר"א ז"ל - אבל לגיטת הספרים שלנו משמע שם דאמר בפשיטות דלא מהימן כו' ע"ש - ולענ"ד לולא דמסתפינא הייתי מפרש סי' אחר בירושלמי - וז"ל הירושלמי ר"י אומר נאמן לבנוס ואין למדין ממנו ד"א - מהו אין למדין הימנו ד"א - אחת משדותי מכרתי וא"י למי כו' לא כל הימנו - אף בקדושין כן אחת מצמותי קדשתי וא"י למי כו' לא כל הימנו ע"כ - והנה הש"ך והגר"א ושאר אחרונים הבינו כוונת הירושלמי - באחת משדותי מכרתי שהמוכר יודע איזה שדה מכר - והוא תמוה דא"כ לא הוה דומיא דסיפא - דהא באחת מצמותי קדשתי ע"כ הכוונה שהבא אינו יודע איזה ב"ת קדש - דבזו"ע משורש צמחה לדעת ר"י דנאמן לבנוס - וכל מעיין יספיק צדק שבלתי אפשר לפרש ריבא וסיפא האמורים בלשון אחד - בשני פירושים נפרדים - ועוד יש לדקדק קצת בלשון הירושלמי כיון דהכל הוא מדברי ר"י למה כפל דבריו ואמר מהו אין למדין כו' - ועוד כיון דקאי על המשנה הו"ל למיקט באומר שדה פלונית מכרתי דומיא דמתניסין - וכבר עמד ע"ז במראה הפנים שם ותי' דלכך נקט אחת משדותי לדייק מזה דבקדושין בכה"ג באחת מצמותי נאמן לר"י כשאומר אני המקדש ולפלונית קדשתי - ומה דמסיס בירושלמי אף בקדושין כן באחת מצמותי כו' לא כל הימנו - הסייס הוא שהמא דירושלמי דפליג על ר"י בזה עכ"ל - וכמה מהדוחק יש בפי' הנ"ל - וע"כ גלפנ"ד לנטות קצת מפי' הפנ"מ - ושיעיר דברי הירושלמי לענ"ד הוא כן - דר"י לא אמר רק ואין למדין הימנו ד"א ותו לא - ופשטות הדברים דבא למעט באומר שדה פלונית מכרתי וא"י למי - אמנס שהמא דירושלמי ס"ל כדחמי ר' אבהו שבירושלמי דב"ק שהבאתי לעיל וא"כ בשדה ידוע הוא נאמן - וע"כ בא שהמא דהירושלמי לחמוס על דברי ר"י - ופריך מאי אין למדין ממנו ד"א (שאמר ר"י) ע"כ באחת משדותי מכרתי כו' לא כל הימנו (וקשה הא צנונה הנ"ל) אף בקדושין כן באחת מצמותי כו' לא כל הימנו (וכוונת הקושי' מה זה שאמר ר"י לחלק בין קדושין לד"א) - ועדיין הו' לו להירושלמי לסייס דא"ס כוונת ר"י על שדה ידוע יקשה עליו מהך דחמי ר' אבהו ולפלפל בזה - אלא שהירושלמי קולר - ולא סיים בכ"ז מאומה :

(י"ח) ומעתה לא רחוק בעיני לומר שההג"מ פי' כן דברי הירושלמי וז"ש - כה"ג דייק בירושלמי כו' היינו פשטות דברי ר"י דמשמע דקאי על שדה ידוע אלא דשתמא דירושלמי דלא פי' כן לא סיים איך הדין בשדה ידוע - ולזה רמו ב"מ"ש ולא סליק - ולריב"א נראה דמהימן - היינו שהכריע כשתמא דהירושלמי דנשאר בקושיא על סך דר"י הנ"ל מכה סך דחמי ר' אבהו - וזה צרור לענ"ד - ומעתה יש להבין החילוק שבין שדה ידוע לאחת משדותי - ולענ"ד הוא פשוט - דהא עממא דר"י דכ"ל מנה לי בידך והלה אומר א"י דפטור הוא מסיס דאוקי ממונא בחוקת מרי - וא"כ בשלמא בשדה ידוע הרי הודה המוכר שמכר את השדה והוציאה מחוקתו - ע"כ הבא ולאומר אני הוא הלוקה נאמן - משא"כ באומר אחת משדותי מכרתי - שהספק הוא למוכר איזה שדה מכר - א"כ שני השדות המס עדיין בחוקת המוכר - והבא ולאומר אני

סותרין א"י - וכיון דקיי"ל להלכה כר"ן דקדושין דהא ב"ש
 מפורש דנאמן - וא"כ ע"כ לא מיקרי דבר שבטרויה כיון שאינו
 בא רק לברר החזקה - א"כ ע"כ בהך דינא דהדין לן הסוי"ט לית
 הלכתא כוותיה דהא גס כס אינו בא רק לברר כמ"כ
 הגרעק"א שם :

(יח) ור"י ישב דברי הר"ן ז"ל שלא יסתור א"ע נלפע"ד דהנה
 בקדושין ע"ג ע"כ נאמנת ח' לומר זה כהן זה לוי
 נחין וממזר - וכתב שם הר"ן דמדינא אין ח' נאמנת - רק מפני
 הדחק שפ"פ רוב אין שם מי שיעיד ע"ש - ולכאורה קשה מדוע
 לא תהי' נאמנת ע"ש הדין דהא לא באה רק לברר חזקת כ"א
 מהבנים - וכבר עמד בזה הס"ס ב"הע"ז סי' ד' ס"ק ס' בעין קושייתי
 הג"ל מיו"ד סי' קכ"ז סעיף ג' בהגה"ה הג"ל - ושם לא הוי
 דבר שבטרויה - ומפני חומר קושיות אלו אני אומר בעת דלא
 כפי' הפנ"מ הג"ל - והחילוק שבין זה ידוע לבין אחת מבטתי
 הוא כן - דהך כללא דהדין לן הש"ס והסביר לנו הר"ן ז"ל דכל
 ביורר החזקה ע"א נאמן - היינו דוקא היכא דהעד מעמיד הדבר
 על החזקה כמו שהי' עד עתה ואינו מוסיק ואינו מנרע בעדותו
 שום דבר - ומעשה החילוק מבוחר דבבת ידוע שאביה העמידה
 בחזקת א"א ודאית שאסורה לכל אדם רק לאחר היא מותרת היינו
 להמקדש וע"כ כשבא אחד ואמר אני קדשתי לפי דבריו ג"כ
 היא אסורה לכל אדם רק אליו היא מותרת ובעדותו לא הוסיף
 ולא גרע מחזקתה שהיתה עד עתה - רק שבירר למי היא
 מותרת ע"כ נאמן - משא"כ בלחת מבטתי שהאז לא העמיד
 את כולן רק בספק א"א - א"כ הלא ואמר אני המקדש ולפלוגית
 קדשתי - הוא מעמיד לפלוגית בחזקת א"א ודאית ומוליא
 מחזקתה שהיתה עד עתה שאינה א"א ודאית לכך אינו נאמן -
 ולפי"ז ספיר השיג הר"ן דגיטין שם על הרמב"ן שכתב על הך
 דגזיר י"ב ע"א באומר לשלוהו לא וקדש לי אשה פלוגית דאם באו
 הקרובות של האשה שרוצה לישא - ואמרו שלא קיבלו קידושין
 משום אדם - דמותר לו לישא אותה האשה - יפה השיג הר"ן
 שהרי הקרובות באו להחיר דבר שבטרויה דעד עתה היתה אותה
 האשה אסורה לו מספק - והמה באו להחיר לאותה האשה -
 ושאר כל הנשים שבטרויה עדיין אסורות עליו מספק - א"כ לא
 ביררו בעדותן שום דבר רק באו להחיר לבד ע"כ איך נאמנות :

אחר שהוכיחו שהו' דכוונת רבינא לא הי' רק בלשון שאלה -
 אפשר דגם שהו' מודים דהוי מיגו טוב כשצרת הרמב"ן והתומים -
 ועוד ע"כ לא כהכו התום' דהוה מיגו במ"ע ולהוליא אלא נגד
 עדים גמורים - אבל לעשות הודאתו על השנה שלישיית בעדים -
 ולצטל המיגו שלו - גם שהו' מודים דלא אמרינן - אף דקיי"ל
 בכל דוכתא הודאת בע"ד כמאה עדים דמי - היינו דוקא היכא
 דהוי הודאה גמורה - אבל הכא דחזינן דאין כוונתו להודות -
 רק להוליא מאתו הפירות שאל - לא נחשב זה להודאה - ואולי
 אפשר לומר דע"כ לא כהכו התומים דלא הוי מיגו להוליא
 ומשעטין לי' על שנה שלישיית רק היכא דעל ב' שנים הי' לו
 להמערער עדים שאל המחזיק או משעטין לי' גם על שנה ג'
 מהורה נגול - אבל היכא דאין עדים כלל על כל הג' שנים -
 רק שהמערער בא להוליא מאתו הקרקע ותוצע ג"כ הפירות
 מהג' שנים - כיון דלא נחשב זה להודאה - לא נחשב ג"כ
 לעטנה לזקקו לשבועה - ויש לפלפל בזה :

אולם הא קשה לי על דעת התומים הג"ל מכתובות י"ז ע"ב -
 דמקשה הש"ס וליחתי מודה ר' יהושע באומר שדה זו
 שלך היתה ולקחתי ממך ומשני משיב דקבשי למיחתי סיפא
 ואם יש עדים כו' - היכי דמי אי דאלכא שני חזקה אמאי לא
 מהימן כו' - ולשיטת התומים הג"ל חוזר וניעור קושית הש"ס
 הג"ל - ונעמיד הסיפא דאלכא שני חזקה - אבל אין להמחזיק
 עדים ע"ז - רק שהתוצע מודה לו ולכך אין המחזיק נאמן - כיון
 דלהתוצע יש לו מיגו דלא הי' מודה לו והוה א"ש ע"י - לא מצעו'
 לשיטת שהו' דמיירי בב"י וברי עיין בריש הפרק דבדלוי נחא -
 דגם סיפא ואם יש עדים אשמועינן אע"ג דהלה מודה לי' שאלכא
 שני חזקה - אפי"ה כיון דיש לו מיגו דאי צעו שתיק - אינו נאמן
 המחזיק - אלא אפילו לשיטת רש"י ז"ל דמיירי בלא תבעו ג"כ
 א"ש - דהא הש"ס פריך אי דלא אלכא שני חזקה פשיפא דלא
 מהימן - א"כ חזינן היכא דלית לי' חזקה - אף דאית ליה מיגו
 כיון שלא תבעו מעולם מ"מ כיון שבאו אח"כ עדים שהיתה
 של הבירו - אזל לי' המיגו שלו - ולא נשאר כ"א הודאת המערער
 שאלכא ג' שנים וכיון שיש למערער מיגו דאי צעו שתיק הוי מיגו
 טוב דהא אין שור שחוט - ומי הכריח לו להודות שאלכא המחזיק
 ג' שנים אלא ע"כ דלא כתומים הג"ל :

אולם עיין בקל"ה סי' פ"ב אות קטן י"ג הביא ראי' לדברי
 התומים בגדולה מזו מסוף כתובות ק"ט ע"ב תו' ד"ה
 חס טען ואמר חזרתי ולקחתי בו' ע"ש - ולענ"ד אפשר דלאו ראי'
 היא - דאולי מיירי התם דאומר אחר הי' עושן שהיתה של אבותיו -
 רק שלא היה לו עדים ע"ז - ע"כ רצה להסתיע - מזה שעשה
 המערער בעלמו סימן לאחר - וכיון שהביא המערער עדים
 שהיתה של אבותיו - א"כ הא דעשה סימן אינה הוכחה רק
 שמכרה לאחר - וכיון שהאחר עושן שהיתה של אבותיו ה"ה מודה
 שלא לקחה - ועיין סי' קמ"ז סעיף כ"ד - ואולם כיון שהמערער
 מודה שמכרה לו רק בטען חזרתי ולקחתי ממנו - ויש לו מיגו
 דמזוייף כמ"ש שהו' - ע"כ מוליאין מהאחר כיון שהודה שלא
 לקחה - אבל אי הוה טען האחר מהחילה ג"כ לקחתי ממטאן
 לא היו מוליאין אף היכא דאיכא למערער מיגו ויש לפלפל בכ"ז :

סימן לא

ע"י בשו"ת מצ"ש ח"א סי' ק"א בראובן שמעכן ביתו לשמעון
 בניסן בשטר - ואח"כ בתשרי מכר לו הבית בעד החוב
 וכתב לו שטר מכירה מתשרי וקרעו שטר המשכנתא - ואח"כ
 באו בט"ה שהלכו לראובן בהמוזו שבין ניסן לתשרי ורצו לשרוף
 הבית משמעון מפני ששטרם קידם לזמן המכירה - ודן הרב
 הג"ל דכיון שהמכירה באה מחמת המשכנתא אטפ"י שנקרע
 שטר המשכנתא מ"מ השטר לא נפקע מומן המשכנתא פ"ש
 מה שהביא ראיות לזה - והביא שם רבינו ירוחם כתב בפירוש
 כן - ולענ"ד נראה דהבר תמה - דא"כ ככ"כ ק"ע ע"ב במי
 שטרע

ומשוה"ב גבי ולדות שנתערבו שכל אחד מהם הוא בחזקת
 ספק ממזר - וא"כ הוה שאומרת על אחד מהם
 שהוא ודאי ממזר - א"כ היא מוליאתו מחזקתו שאינו ודאי ממזר
 לכך מדינא אינה נאמנת רק מפני הדחק - ומיושב קושית הש"ס :

אחר כותבי כ"ז הפסתי ומלאתי בשו"ת מהר"ט צידדושו על
 הרי"ף דקדושין שם שפירש דברי הירושלמי בפשוטו שהכל
 הוא מדברי ר"י - ודוקא בלחת מבטתי ואחת משדותי ס"ל להר"י
 דלא כל הימנו - אבל בשדה ידוע גם ר"י מודה דנאמן ע"ש -
 ובלחת מבטתי כתב להדיא דהא דאינו נאמן הוא על הפלוגית
 שאומר שקדשה כמ"ש ה"ל - ושמחתו שכונתו לדעתו הגדולה :

סימן ל

בב"ד הרב הגדול הריף ובקי ועשן בו' כש"ה מ"ה ירחמיאל קלמן נ"ו
אחד"ש העוב בלתי להשיב לכת"ד נ"ו - על מה שכתב
 התומים בב"י קמ"ה סעיף ד' ס"ק ה' - דהיכא דאין
 להמחזיק עדים רק על ב' שנים - מ"מ יוכל המערער להשביעו על
 הפירות דשנה ג' - ולא הוי מיגו להוליא וע"ש בתומים - והביא
 כה"ר נ"ו בשם הגאון המטה מו"ם יעקב מאיר ז"ל בספרו
 כתונה פסים - שהשיג עליו מתום' צ"מ ק"י ע"א ד"ה א"ל רבינא
 כו' דזו הוי מיגו להוליא - וגם מיגו במקום עדים (דלא כהרמב"ן)
 ע"כ - ולענ"ד דהשנה זו אינה גדולה כ"כ - דאפשר לומר דהתום'
 לא כתבו זה רק בהס"ד דכוונת רבינא בהוכחתו ממשכנתא
 דסורא דלא מהימן המחזיק - אז היינו מוכרחין לומר מחמת
 קושיות שהו' דזו הוי מיגו במקום עדים ומיגו להוליא - אבל

והנחתן לא רצה להחזיר. ואומר שיקיים התנאי כמו שהתנה עמו. ולדעתו יש לדמות זה להחזיר צ"ל קמ"ג סעי' ד' ב"ש כ"ק ז' לדעת הרמב"ם נתינה צ"כ הוי נתינה. איכ פשוט שאין יכול לחזור העותף כי המקבל המתנה יקיים התנאי צ"כ. ולדעת הר"ש והרשב"א שפסקו דהוי ספק מגורשת. איכ מספקא להו אם נתינה צ"כ הוי נתינה או לא. לכן נראה לי דהוי ספיקא דדינא. שאין הנותן יכול לחזור אם לא שתפס מהמקבל. ואף שיש לי להאריך בסוגי דערכין (דף ל"א) אך מה שכתבתי נראה לי לדינא. קלרתי ויקבל ברכה ושלוס:

דוד אשר השבתי להרב הגדול הנ"ל. כדבריו כן הוא ברין פ' מי שאחזו בשם אחרים. דמטלטלין לא מפיקין מיד המקבל. ועיין במהנה אפרים ה"ו זכיה ומתנה ס' כ"א ובשטר המלך פ"ו מהלכות אישות ה' י"ד. אולם כת"ד לא פי' אופן התנאי שיעשה דבר אחד אם הדבר נוגע להנותן. וג"כ לר"ך לקבלתו. או שהדבר נוגע רק לאחרים או אף שנוגע להנותן מ"מ אין לר"ך לקבלתו. כגון שידבר עבדו לשלטון שימנע ממנו רעו וכיוצא בזה. ולדעתו יהיה נ"מ בזה לדינא דהנה צ"כ ע"ז פ"א ב' שערות הן כו' ע"מ שתכתבו לו כו' חזר כו'. ועיין ברא"ש שם ס' ה' בשם יש מקשין כו' ומסקנחו דאף בע"מ שתתנו לו ר' זון יכול ג"כ לחזור. וכן הוא בש"ע חו"מ ס' רמ"ג שאם אמר אל תתנו המתנה ממילא בעילה. ונסתפקתי שאם אחר שאמר אל תתנו הלוו ונתנו לו וקיימו התנאי. אם המתנה קיימת. דהא קי"ל דכל ע"מ כאומר מעכשיו. וא"כ אינו מועיל חזרה אף קודם קיום התנאי דהא מספקא ל' לרש"א אם מועיל נתינה צ"כ. ובפשוטו הא הוא חוזר מהגע קודם קיום התנאי. איש"כ דחזרה אינו מועיל. רק אם הוא מצב מלקיים התנאי. או ממילא המעשה בעל:

והנה בחוס' (ניטין ע"ה ע"ב) ד"ה כלל כו' הקשו הא קי"ל כרשב"ג כו'. ותירצו דהכא ודאי להרוחה אבל התם כו' לא נתקיים התנאי. והר"ן (פ"ק דקדושין כ"ו ע"א) הביא בשם הרמב"ן דמהך דצ"כ הנ"ל שמעיקן שאפי' תנאי שנתועלת המקבל כו' לפיכך תלה הדבר בתנאי כדי שיוכל לחזור כ"ז שלא נתקיים. ואין תלה יכול לומר הריני כאלו התקבלתי עכ"ל בקיטור. הוצא צ"כ חו"מ ס' רמ"א. ולבאורה יפלא דהא חזינן בש"ס (גיטין ע"ד ע"ב) צ"כ דמהולין לך מדמה הך דע"מ שתתן לי ר' זון להך דגדרים קונס כו'. שיוכל לומר הריני כאלו התקבלתי. אלא פה"ש מהלק דגבי גט לצעורי מכיין. וא"כ בהך דינא דצ"כ הנ"ל אמאי לא יוכל המקבל לומר הריני כאלו קבלתי שטר. או המאחזים זון בגונא דהר"ן. איש"כ דג' חילוקים צדדרי היבא דהתנה תועלת עלמו ע"מ שתתן לי ר' זון. בנש אמרינן לצעורי מכיין ואולי אינו מועיל מחילתו ולר"ך דוקא קיום התנאי. ואם מספקא ל' לרש"א אי נתינה צ"כ הוי נתינה. והיבא דלהרוחה כגון בע"מ שנתיקו כו' כיון דלא איצטרך ממילא בעל התנאי דאמרינן דלא בדוקא התנה כנו"ש תו' הנ"ל. והיבא דהתנאי היה לתועלת המקבל לכד כגון בע"מ שתכתבו לו השטר או שתתנו לו ר' זון או שתתן לו ר' זון בזה אמרינן דלכך תלה הדבר בתנאי כדי שיוכל לחזור זו בחזרה בעלמא כ"ז שלא יתקיים התנאי. ולכך לא מהני כשיאמר הריני כאלו התקבלתי. וה"ה כשיטתו צ"כ:

סימן רג

להרב הגדול וספורסם חריף ובקי וכו'.

בדבר הד"ת שבא לפני כת"ר נ"י ב"ב שמכר את ביתו לבניו באופן שיתנו לו מיונות כל ימי חייו ובתחילה התנו ביניהם שאלה יתן לבניו מיונות שתי שנים והשני שנה. ואחר

שכרע מקלח חובו דר"י אומר יהליף ור' יוסי אומר יכתוב שובר. ושם בגמרא אמר רב אין הלכה לא כר"י ולא כר"י ע"ש כו' אלא צ"ד כותבין לו שטר אחר מומן ראשון משום דאלימי לאפקועי ממונא. אבל עדים לא. וע"ש בפי' רשב"ם דאף צ"ד הוי שלא מן הדין. רק משום הפקר צ"ד ע"ש. ולדבריהם אמאי לא יוכלו אפי' עדים לכתוב לו שטר שהשעבוד הוא מומן ראשון. דהגע עלמך בע"ה מוקדם שאבד שטרו בעדים באופן דליכא חשש פרעון. אטו אינו גובה קודם לשאר בע"ה שנשטרות כיון דגם הלוואה ה' בשטר. ועיין בתו' ב"ב ק"ע ע"ב ד"ה אין הלכה. וא"כ באמת כיון שאינו רוצה למחול שעבודו והעדים מעידים שלא מחל לו השעבוד אמאי לא יוכלו לכתוב שטר כזה. ויגבה מומן ראשון. וע"כ לאמר דכיון שקורעין השטר הראשון בעל השעבוד. וא"כ הרי הדברים ק"ו ומה התם דהמלוה אינו רוצה למחול שעבודו שמומן ראשון ואינו רוצה לקרוע השטר הראשון אם לא שיכתבו לו קודם על מותר הוצי שטר באופן שיבא יוכל לגבות מומן ראשון לא ממי עבדי הכי בלא צ"ד. כש"כ הכא שכבר קרע המלוה השטר הראשון בעת המכירה ואולי באמת מחל לו שעבודו שמומן ראשון אינו דין ששעבודו בעל. ואולי יש לחלק דבמכר לו שעבודו אח"כ חזינן דלא נמחל השעבוד. דאדרבה מתהילה לא היה רק משועבדו לו ועכשיו נתלעה לו. מאש"כ בחליפת שטר הלוואה דלא נתאלס כח המלוה בשטר שני יותר מן הראשון. אבל לענ"ד זהו דוחק גדול ואין סביר לחלק בכך דהא גם צ"כ הנ"ל כיון דהעדים מעידין שלא מחל המלוה שעבודו שמומן ראשון מדוע לא יגבה:

ורענ"ד לישב קלת דעת הגדולים הנ"ל דעם הדבר מדוע לא יגבה מומן ראשון הוא כן. דבאמת אלו היו באים העדים הראשונים להעיד בע"פ בעת שיצא לגבות מומן ראשון. אף שנשתעבדו לו או הנכסים. ולא מחל שעבודו בעת שהחליף לו את השטר. ה"י יכול לגבות מומן ראשון. אבל אם אין עדים הראשונים כאן. רק ע"י השטר השני שעשו לו. וכתוב בתוכו שה"י לו שעבוד מומן ראשון. אינו יכול לגבות דהו"ל מפי כתב. אף לפי שיטת הרמב"ן המוצא בש"ך חו"מ ס' כ"ח דשטרות דאורייתא היינו דוקא השטר הנעשה על החוב עלמו שט"י נשתעבדו לו הנכסים בעת ההלוואה. אבל השטר השני. דאז לא הוי שעת החיוב ולא נשתעבדו אז הנכסים ע"י. רק שכתוב בתוכו שהחוב והשעבוד נעשה בזמן הקודם. אי"כ הו"ל ממש עדות ככתב. ורחמנא אמר מפייהם ולא מפי כתבם. ובאמת לפלא נעימי על החוס' צ"כ שם ד"ה אין הלכה הנ"ל. שראו לחלק בין גט לשטר. וכתבו אבל הכא בלא לזוי יכול להיות כשר שאינו אלא לראי' לגבות שנשתעבדו נכסיו ע"י השטר הראשון כו' ע"ש. הא הו"ל מפי כתבם. ואף יוכל לגבות ע"י השטר הזה. הא אין לזה השטר דין שטר כלל. רק ראייה שה"י לו שטר אחר מומן ראשון. ולפי' ילא לנו דין הדם בהך דב"ב הנ"ל שאם העידו בע"פ שהחוב הוא מומן ראשון יכול לגבות מומן ראשון ולא ראייתו מי שהעיד בזה. ואם הדברים כמים מיושב דבריהם דע"כ אלו הנאוגי' מיירי שהעדים מעידים בע"פ שהצית הנ"ל ה' אלו במשכנתא. ומחמת המשכנתא נמכר לו. ע"כ פסקו שפיר דלא נפקע השעבוד הראשון. ויש לפלפל בהראיות שהביאו לדבריהם ואינם כעת ת"י. ולע"ג צ"ד:

סימן רב

העתק לשון הרב הגדול חריף ובקי כו' כש"ת סו"ה ירחיבאל קלמן נ"י. ור"י אחר דשה"ע כו'. אבקש מכת"ר לחוות לי דעתו הרחבה ברין שבא לפני בשבוע העברה. באחד שנתן מתנה לחבירו טענת של זהב. והתנה שאין ניתן לו רק אם יעשה לו דבר אחד. אבל אם לא יעשה אזי הייב להחזיר לו המתנה.

כלות שנה ראשונה שזו הראשון הזר צו והסתו מהדש
 שיחזיקו כ"א שנה אחר שנה שניהם צדוק וכך קיימו. ואחר
 כמה שנים שמת אביהם נמלא שהחזיקו הראשון קרוב לשנה
 יותר מהשני. ותובע לפני שישלם לו מחלה שיווי ממונות היחידים
 והאריך ידיו צפ"ד. וביקש ממני לכתוב לו דעתי בזה. ויען
 שכת"ר לא ביאר תוכן המעשה ע"כ מוכרח אנכי להאריך קצת
 ולבאר כל פרטי הדברים. והנה ערס הענה אמרתי להקיר
 קצת (בגיטין ע"ד ע"ג) האי מאן דא"ל לאריסו כ"ע דלו תלתא
 ושקלי ריבעא את דלי ארבעה ושקיל תילתא. לבסוף התא
 מיטרא ר"י אמר הא לא דליה. רבה אמר הא לא אינערך.
 וע"ש בתום' שהקשו מפרק האומנין. ותיירלו לחלק בין פועל
 לאריס. דבאריס שיש לו חלק בגוף הקרקע מיד שהתנה עמו
 כו' ובה בשלים השדה כו' משא"כ בפועל ע"ש. ולבאורה לריך
 להבין סברת התו' הא לא זכה לו חלק בקרקע אלא ע"ד
 שישקנה פעם רביעית וכיון שלא השקה אותה כמה זכה. וגם
 דברי רש"י ז"ל שפירש בדברי רבה הא לא אינערך ומזלו גרס.
 אמאי לא נימא דמזל בעל השדה גרס שלא ילערך ליתן לו חלק
 שלישי. האומנם רב אלפס ז"ל הסביר הדבר וע"ש שכונתו
 הוא דשאני אריס ששניהם ירדו על הספק. האריס אולי לא
 ילית השדה כפי שיווי ערחתו. ובעל השדה אולי לא ילערך
 האריס לדלות. וכיון ששניהם בספק אכן שהיה שהקנה לו בעל
 השדה בתחלה שלישי שדהו על הספק. וכיון שכן המער שלבסוף
 בודאי מזל האריס גרס. משא"כ בפועל שלא ירד כ"א על
 והאי תשלומין א"כ אף בעל השדה לא נתחייב כנגדו אלא
 כשיעשה פעולתו ודאית. והנה גמר הקנין הוא צעת שהתחיל
 האריס לעסוק בפעולתו. רק שצוה פליגי רבה ור"י רבה ס"ל
 כיון דבתחילת הפסיקה היה שידלה ארבעה ויקח חלק שלישי
 אז מיד שהתחיל האריס לעסוק בהשדה נגמר הקנין. ורב
 יובא ס"ל כיון דכל אריסין אינם נוטלין רק חלק ד' רק צוה
 הוסוף על הפסיקה. הקנייה שעל יתרון מחלק רביעי אינו
 מתחיל רק צעת שידלה ברביעית. ולפי"ז ילא לנו דין חדש
 שאם בהתחלה עסק האריסות התחיל לעסוק על מנהג סתם
 אריסין ליטול חלק רביעי. רק אחר שכבר השקה את השדה
 ג' פעמים בשנה. א"ל בעל השדה שישקנה פעם רביעית
 ויעול חלק שלישי וערס שהשקה אותה אחא מיטרא אף
 לרבה אינו נוטל רק חלק רביעי. דהא עדיין לא זכה בחלק
 היתרון. והפוסקים לא העירו בזה (עי' בתו"מ סי' של"ד).
 וצוה יובן קצת דברי הש"ס דכס"ד ר"ה הש"ס לומר דמתחלקת
 רבה ור"י חלי במחלוקת חכמים ורשב"ג שם גבי אינלטיה.
 ולבאורה מה ענין זל"ז בין לפי' התום' מפני שזכה בגוף
 הקרקע. בין לפי' האלפס שירד על הספק או בהרכבת שניהם
 כאחד וכמו"ש (ודברי רש"י שפי' דמער תחת השקאה כו' אינם
 מובנים כלל). אולם לפי מ"ש יתיישב קצת דהנה קי"ל בתו"מ
 סי' רמ"א סעי' ז' בהגה"ה דאם מקנה לחבירו איזה דבר והתנה
 ע"מ שיתן לו חפץ פלוני יכול ליתן לו את דמיו משא"כ בתנאי
 בגיטין וע"ש בשמ"ע הטעם משום דלעצורה מכויין. והנה לפי
 הס"ד דלא ידע הטעם דלעצורה קמכוין א"כ הוה גיטין שיה
 לשאר קנינים דיכול ליתן את דמיו היכא דנאבד וא"כ קשה
 מאי עממייהו דרבעין דאמרי אינלטיה דוקא (ועי' בנתיבות
 שם ועי' בתו"מ סי' של"ב סעי' ד' בהגה"ה ובנתיבות שם).
 ומעשה י"ל דכ"ד דצוה פליגי רבה ור"י. רבה ס"ל כיון
 דנתפשט הקנין על כל הפסיקה צוה אף כמה ששינה משאר
 אריסין הוה הדין כסתם אריסין ובסתם אריס היכא דאחי
 מיטרא נוטל חלקי משלה. א"כ ה"ג אף ששינה משאר המגדשים
 מ"מ כיון דחל הגט משכשו ע"ש ע"א. א"כ הוה כבשאר
 קנינים שהתנה שיתנו לו חפץ פלוני שיכולין ליתן דמיו ובכ"ל.
 א"כ סבר כרשב"ג (ועי') אבל רב יוסף דסבר דכמה ששינה
 משאר אריסין אמריקן שהקפיד שידלה דוקא ולא הוה צוה
 כסתם אריסין. א"כ ה"ג כמה ששינה משאר מנרשין אמריקן ג"כ
 דהקפיד על האינלטיה דוקא. ולא הוה צוה כבשאר קנינים.

הנה"ה

יען שהרב הגדול הנ"ל הביע לי על דברי תשובתי הנ"ל. ואנשי ת"ל
 השבתי לו על כל דבריו לזאת בא תשובתי אליו בהגה"ה הנ"ל :

הנה בדף הראשון האריך. ולא ניחא לי כמה שהסברתי דברי
 התום' ורש"י ז"ל ע"פ סברת ר"א. וכזה הם כן למ"ל
 לרש"י דמזל האריס גרס אף חי מזל בעה"ב גרס ג"כ שייך להאריס
 כיון שכבר הקנה לו ע"ז הספק. ע"כ. אינו יודע מה הוא סת דהא
 זה צוה תלוי אס קנה האריס חלק בהשדה ג"כ מזלו גרס. ואם
 היינו אומרים מזל בעה"ב גרס ע"כ שאין להאריס חלק בהשדה וא"כ
 מוכרח רש"י ז"ל לומר דמזל האריס גרס דמנה ידעינן שיש לו חלק
 בהשדה. ומדוע לא שם עינו לדברי הסמ"ע בסו' של"ד ס"ק י"ח
 שהוא ג"כ הסביר ע"פ סברת ר"א וסיים דמזלו דהאריס גרס :

ומה שהקשה אולי גם הפועל ירד על הספק. ספק זה אינו יודע מה
 הוא. הא יודע מה יטול וכבר פעולתו לא ירכבה ולא יתמעט
 ואינו יודע להלוס את דברו כלל :

ועד מה שחידשתי שאם ירד האריס על ריבעא ואחר כלות הג'
 השקאות ח"ל בעל השדה שיבקנה פעם רביעית ויקבל חלק
 שלישי ואחא מיטרא ולא דלה דעדיין לא זכה בחלק היתרון אפי'
 לרבה. וכזה כת"ר ע"ז בריש ע"ב גם בעיני יפלא כו'. והאריך בזה
 הפלחה זו אינו יודע מה הוא. אם זכה ע"פ איזה קנין בלמה זכה
 ובמה שטעם יתר מלאתות שדה אין זה שייך לחלק היתרון דהא
 חייב עשייתו שאר מלאתות שייך להפסיקה ראשונה שיטול חלק
 רביעי. וא"כ שפיר קם מה שחידשתי בזה. ועיינן בש"ס ובפוסקים
 שכלא התחלת המלאתה ובלא קנין אין להם זע"ז אלא הרשמות.
 ועיינן בתו"מ סי' של"ג סעי' א' ב'. ובמה יזכה. וזה ברור :

אחי האריך כת"ר. והסביר כוונת התום' וסברתם
 מטעם חזקה. וכזה דגבי אריס חי שפיקא הוא
 במזל של מי ירד המער של בעה"ב או אריס הוי בעה"ב המזליא.
 ע"כ. לא אלאמין אס אמר זאח. ובגדולה מזו קי"ל בתו"מ סי'
 סט"ז סעי' ג' לענין תנאי בבבירות בית. אף דקי"ל לענין כמה
 דברים שזכות ליומא ממכר הוא מ"מ נקרא בעה"ב מוחזק. וכללא
 כיילי לנו תו"ל קרקע בחזקת בעלי' עומדת לכל ספק הגולד בזה.
 וכשי"כ באריס דרק סבר פעולתו הוא נוטל. ועיינן סי' שי"ב סעי'
 ט"ז בהגה"ה. ואולי ילא לו זה מהא דב"מ ק"ו אריס אמר
 למחלה ובעה"ב תומר לשליש מי נאמן ע"ש. אבל המעיין שם יראה
 שז"א. וכבר הארכתי בזה בדף צפ"ע וגלאיתי להעתיק פה :

בריש ע"ג כתב שגם דברי רב אלפס ז"ל הוא ממש דברי
 התום'. ומ"ש דאי אהניסא לא היה שקיל מדי ע"כ.
 זהו הוכחה שזתקף הוא ולה טעם ע"כ. אין בדבריו טעם. למה
 לנו להוכיח שהוא שותף וכו' עד שהתא לא ידעינן שהאריס הוא
 שותף למחלה ולשליש כו' מה יאמר אולי אין לו זכיה בגוף השדה
 רק בפירותיה. וזה גם מההוכחה בלו ג"כ לא ידעינן. והן דרשו
 של ר"א ז"ל לכתוב דברים שאין צוהם לירך :

כתב שטעם פלוגתת רבה ור"י לפי' התום' פשוט. דרבה ס"ל
 כו'. ור"י ס"ל כיון שפי' בהדיא שהיתרון הוא בשביל
 השקאה רביעית. א"כ הוה צוה כפועל שנתייחד למלאתה זו ע"כ.
 ככאן שואל הכן מה נשנה שצפסיקת היתרון יהיה דיעו כפועל.
 הלא גם היתרון יטול מגוף השדה ולא יש מוקם בראש לבצול את
 דבריו כלל. ועם שגם אנכי חלקתי לר"י בין עיקר השלומי האריס
 להשלומי היתרון. היינו מפני שעיקר תשלומי האריס בא עבור
 הרבה פעולות חרישה ושידור וניכוש והשקאה גדירה ושמירה. לכך
 יורד בעה"ב על הספק אף אי לא ילערך להשקות פ"א או שהים
 דאס היה רוצה להשקות עמו בתחילה על הנכיון היה נראה
 קפקן ולא היה רוצה האריס להיות אלול. דכמה יזכה לו עבור זה
 ואינו רוצה לירך עמו בדניא ודייני בזה. משא"כ הוספת היתרון
 הוא בשביל השקאה ידוע ופשוט בעיניו שאם לא ידלה לא יוסף לו.
 ולמה לו להכניס עצמו בספק. ואף אס היה מתנה עמו בתחילה
 שאם לא ילערך לדלות לו לא יוסף לו בודאי היה האריס מתרנה
 הלא אינו פיתה לו משאר אריסין :

וער מה שהקטיו במכתבי על הס"ד דלא ידע מסברת לנשורי קמכוין. א"כ מאי טעמיהו דרבנן דאמרי אינטיילתא דווקא והראיתי מקום לסי' רמ"א סע"ו ז' בהג"ה ע"ב. וכתב כה"ר ע"ז שלא ירד לסוף דעתי דהדיון שבסי' רמ"א הוא חליבא דמסקנא כו' ע"כ. נחלק לידידי קנין לקיום ההנאי דאם נמא דלס"ד גם בשאר קנינים כשמהנה ליהן לו חפץ פלוני מחוייב ליהן את החפץ דוקא. א"כ מנ"ל להס"ס לחדש לפי המסקנא דדוקא בגיטין אינטיילתא דוקא משום דלנשורי מכוין. ולחלק בין גיטין לשאר קנינים. הא אדרבה אי הוה אמרינן גם בשאר קנינים מחוייב ליהן את החפץ דוקא כש"כ דאחי שפיר טפי רבה כרבנן. אע"כ דהוה פשוט להס"ס דכתנאי ע"מ לא נהסס קנינו בגוף החפץ כלל לרבנן וגם אינו לריך ליהן החפץ דוקא וא"כ קושייתו במקומ' עומדה להס"ד מאי טעמיהו דרבנן. ומהו יובן דברי הש"ס (שם ע"ה ע"א) אחא דת"ר ה"ז גיטין והגייר עלי אינה מגורשת. ע"מ שהתזירו לי את הגייר מגורשת. ופרקי מ"ש רישא ומ"ש סיפא. ומשני רב חסדא דהכריתתא אחי כר' שמעון בן גמליאל כו' ה"ג אפשר דמפייסי בדמים מהקיק לה אבוי אימור דאמר רשב"ג היבא דלייתא היבא דלייתא מי אמר. ולבאורה מאי נ"מ בין היבא דלייתא להיבא דלייתא. אולם לפי מ"ש יתיישב דרב חסדא ס"ל טעמא דרבש"ג דאמר תקן לו דמי' היינו משום דסבר דכונאי ע"מ נקנה לו גוף החפץ. וכיון דהחפץ כבר נעשה שלו יוכל לקבל דמי'. מתקיק לה אבוי אימור דשמעת לי' היבא דלייתא אבל היבא דלייתא מי שמעת לי'. ורזינו דטעמא דרבש"ג לא משום דחית לי' קנין בגוף החפץ רק דסבר דלהרחה ולנשורי קמכוין. וא"כ היבא דלייתא החפץ בעי לנשורי בגוף החפץ ולא דמי' ודו"ק:

ובזה יתיישב מה שצמד המהר"ם ש"ף לעיל בהאיבע' דרב אבי ע"מ שחפן לי מאתים זוז. וחור ואמר מחולים לך. מדוע לא בעי באינטיילתא ע"ש. ובמ"ש אחי שפיר דאולי גם רב חסי ס"ל טעמא דרבש"ג משום דחית לי' קנין בגוף החפץ. ואי מחל לה בלבן עוב דמהני כיון דכבר נעשה החפץ שלו. רק במעות דלא שייך בהם קנין מצביא לי' או מחילה הוה כקיום התנאי:

ובזה יתיישב ג"כ מה שהקשה בשו"ת פמ"א סי' ג"ב. אחא דמדריק הרא"ש בע"צ ס"ג ע"א מקוסית הש"ס דמקשה והא מחסרת משוכה ש"מ דככל פועל שאמר לו בע"ה"ב עשה עמי ואני חפן לך חפץ פלוני. דחית חייב ליהן לו החפץ. והקשה בשמ"א דלמא הקושי' אולא דוקא לרב הסדא דנותרן בן בע"ג. ולרב חסדא לשיטתי בגיטין הנ"ל דאינו מחלק לרבש"ג בין איתא לחפץ ובין ליתא. אבל לאבוי דקיימיל כותתי' והיבא דלייתא לחפץ מחוייב לקיים הגאו ע"ש. ובמ"ש מיושב דאף רב חסדא לא קאמר רק לרבש"ג דס"ל בע"מ יש לו קנין בגוף החפץ אבל לרבנן דקיימיל כוותיהו. דאין לו קנין בגוף החפץ. אף היבא דלייתא לחפץ בעינן א"ל ליהן רק דמי' וכנ"ל ודו"ק:

וכ"ז לא כדחזי רק לפלפולא בעלמא אבל האמת יורה דרבו דא"ל בשום חופן לומר דבע"מ יחי' לו קנין בגוף החפץ אף לרבש"ג. עכ"ז קושיית הפמ"א ל"ק מידי דאם נאמר דהיבא דלייתא להחפץ בעינן מחוייב לקיים תנאו כ"ז הוה ניחא בשכר מלאכה שכבר נעשה הפעולה. אבל היבא שהקשה לו קרקע או חפץ ע"מ שיהן לו חפץ פלוני אי הוה אמרינן דמחוייב ליהן לו החפץ דוקא דע"מ בן הקנה לו חפץ או קרקע שלו ואם לא בטל הקנין. א"כ גם בדלייתא להחפץ. ג"כ יבטל הקנין ואין אמרינן בגב לרבנן משום דלנשורי מכוין. מוכה דהיבא דלייתא לנשורי אפי' כשהחפץ בעינן יכול ליהן את דמי' לכתחילה ודו"ק. ובהו מיושב כל מה שהקשה בשמ"א שם ע"ש.

ובמה שכתבתי דבשני ארוסין כיון דהתפין הם כש"ש זל"ז. הם בע"מ זל"ז בכל פעולה ששוכה האחד. והראיתי מקום לסי' ע"ז בה"מ כתב מע"ל שאינו יודע התקום. אם היה רוצה לשיין הי' מולא וע"ש כס"ק י"ז בש"ך ובש"מ שם. וע"ש בש"ך ס"ק ז' מה שפירש אבוי בדברי הרב ואף שהש"ך כתב עליו שדיט ל"ע היינו נגד המליה ע"ש. אבל אם בא היום הסופק לכתוב מאתו מהלכות ממה ששילם בודאי אף הס"ך מודה דמחוייב לשלם כיון שכבר נעשו שותפין א"כ כל פרוטה ופרוטה ששילם הוא עבור שניהם. ועיין במדרכי פרק מי

שיכול ליהן דמיו. וא"כ הוה כרבנן. ודחי הש"ס דכ"ע כרבנן וטעמיהו משום דלנשורי קמכוין ואף רבה מודה בזה ודו"ק כי לענ"ד הסברא יברה (ויש לפלפל עוד בזה):

והנה כ"ז הוא בארזים עם צעה"ב. ע"י בתו"מ סי' של"ד אבל בשני ארוסין שקבלו מאחד שדה לעסוק בה בשותפות ולהשקיתה ארבעה פעמים ועשו הארוסין ציניהם שידלה כ"א הדא דליותא פעם אחר פעם ובפעם הרביעי' אחא מיערף ולא אינטיילתא. נמלא שאלה דל"ב פעמים והשני לא דלה רק פעם אחת. אף שנגד צעה"ב זכו בחילתא. מ"מ יכול הארזים הא' לומר להשני כיון שיש לי ג"כ חלק בהשדה א"כ מזלי ג"כ גרם ושלם לי מהלך בעד ערחתו ועיין בתו"מ סי' קע"ו ע"י ח' ובכמ"ע. ולא שייך כאן לא טעם החו' ולא טעם רב אלפס וזה ברור לענ"ד. וכ"ז כשהארוסין צעלמם עשו ציניהם כן שידלו פעם אחר פעם. אבל אם צעל השדה קיבל שני ארוסין והתנה עם האחד שידלה פעם ראשון ושלישי. ועם השני התנה שידלה פעם שני וד'. וברביעי' אחא מיערף אז אין השני חייב לשלם לראשון בעד מהלך ערחתו דכזה לא נעשו שותפין זה לזה ובמובן:

ומערה נצוא לדקמן באב שמכר את ביתו לשני בניו עבור שיהיו לו מזונות. ובתהלה החטו ששאלו יהיוקי ב' שנים והשני אחר. ובכלות שנה ראשונה שזו בעל השני שנים חזרו והטנו שיוזו אותו שנה אחר שנה. והנה לא ביאר לנו כה"ר אם הזקן התנה כך עם בניו או שהזקן מכר לבניו כחם שיוזו אותו והשנים סידרו ציניהם לזמן המזונות. וכן העלים מאתנו ענין החזרה אם הי' כדיון שהי' יכול לחזור בו. או שלא כדיון. וגם לא גילה לנו מדוע עשו ציניהם מהחילה כך שהאח' יתן מזונות יתריב. ע"כ לריך אנו לבאר כל פרט ופרט. וה' יהי' צעורי:

והנה זה פשוט בשנים שלוו מאחד אלהי' זוז ע"מ שישלמו לו לזמנים מאה זוז בכל שנה ועשו הלויים ציניהם שישלם כ"א מאה זוז שנה אחר שנה. ואחר ששלמו לו ה' שנים מחל לשיניהם שחריט התיב וגמלא שא' שילם ג' מאות והשני ב' מאות. שהמחילה לאמלע בשנה. וישלם בעל השני מאות לבעל הג' מאות חמשים זוז. נמלא שמה שפורע השני בשנה שני' מאה זוז הוא פרעון לראשון על החמשים זוז שנתן עבורו בשנה ראשונה וכ"ז שלא פרע השני עבורו בשנה שאחרי' הוא צע"מ ללוה הראשון. וזה ברור. עיין בתו"מ סי' ע"ז:

וא"כ ה"ה בשנים שקנו בית מאחד ע"מ לשלם לו לעשר שנים מאה זוז בכל שנה. ועשו הקונים ציניהם לשלם כ"א שנה אחר שנה ג"כ הדיון כן כנ"ל גבי לוי' והנה מה שלבוי אומר לי בענין החזרה שהזקן מכר לשיניהם הבית שיהי' לאחד שני חלקים ולהשני חלק שלישי. ע"כ עשו הננים ציניהם שהאחד יתן לו מזונות שני שנים והב' שנה אחר. ולבסוף מחמת חרעומות שהי' להשני על שיש לו חלק פחות מהא' נחרטו שיהי' לשיניהם הבית צנאה ולזווג"ב בשנה ואם כן הי' המעשה פשוט שכ"ז שלא זוג השני בשנה שניה חייב לשלם לראשון עבור מהלך מזונות שנה ראשונה. ולא שייך בזה לומר מזלי גרם. ולא טענה השני' שהשנה ראשונה הפול ובמובן:

אבר אם האב מכר מהחית ביתו לכ"א צפ"ע והתנה עם הראשון שיוזו שנה ראשונה ועם השני שיוזו שנה שני' נמלא שלא היו שותפים בהקני' וגם לא בתיוב המזונות. דאף שאם אירע חיזה סיבה שאלה מהם לא הי' יכול לזוג צנאה חיובו לא הי' יכול האב לתציע מהשני שיוזו. אז אין שום חיוב תשלומין מזה לזה ויכול כ"א לומר מזלי גרם. וכן אם הי' החזרה מהראשון שלא כדיון. רק שבראשו הטיב נתרלה השני שיוזו אותו שנה אחר שנה בודאי יוכל השני לעטון שהשנה הראשונה תפול כי לא נתרלה לזוג בשנה כ"א מאתן ולהבא אבל לא לשלם עבור העבר ואדרבה יכול לכתוב מהראשון מהלך מהתקופה היסוריה.

רלה לקצוב קצבת השנים. וע"כ הוי כאלו אמר אני מרחיב לך זמן הפרעון עד זמן נשואי בתי דהא לא אמר עד שאשיא את בתי או אם אשיא את בתי דהוה משמע דתלה במעשה פלמו שישיא את בתי. הלא הוה כאלו נתן סימן להזמן פרעון נשואי בתי. וא"כ נלמוד דין זה מדין נדרים המבואר (נדרים ס"ב ע"ב) באמר עד הנשם דלכ"ע עד זמן גשמים. וא"כ ה"נ עד זמן שהיא ראוי לנשואין דהיינו משצגרה :

אורם יותר נראה דאם נילף זה מנדרים יותר מסתבר לדמותו לעד הקליר ומבואר שם במשנה בעד הקליר הוא עד שיתחילו העם לקליר דוקא. דהא כבר אסבר לן הר"ן שם ה"ג ע"א דדוקא בעד הגשם ידיעין זמן של רביעה אזלין בתרה. אבל קליר דלא ידיעין זמנה כו' אית לן למיזל אחר קליר תמש. וא"כ ה"נ בנשואי הבנות דליכא זמן קצוב לנשואין. אית לן למימר דעד נשואין תמש. (ודע שראיתי בגמ"ע י"ד ס' ר"ך סעיף י"ב או"ק י"ב שהעתיק שם הש"ך לא שיקלרו בפועל אלא עד זמן קלירה כו'. והוא פשוט. דהש"ך כתב להיפוך דדוקא עד שיקלרו בפועל ולא עד זמן קלירה וכ"ה מפורש במשנה עד שיתחילו העם לקליר. הן אחת דתמוה לי. דברמ"ז וטור ושו"ע לא כתבו רק עד שיגיע ולא הוכירו שום א' מהם דבעין עד שיתחילו לקליר בפועל ונ"ע). וראי' לזה דהר"ן והרא"ש שם הביאו ירושלמי דאביע' לן קצב זמן למשחה בנו ואמר כו' עד שיהי' משחה בנו אי הוה כמו שזמנו קצוב או מאחר שיכול לדחותו לאחר זמן כמו שאין זמנו קצוב כו' עכ"ל. ומדלא מצע' להו' אלא בנוכח דקצב זמן למשחה בנו. ולא מצע' להו' בלא קצב זמן כלל. ואמר עד שיהי' משחה בנו. אשר חז"ל אמרו בן י"ה להופה אי הוה בזמנו קצוב. אלא ודאי כל זמן שלא קצב זמן למשחה בנו. ומכ"כ כשעדיין לא נחתקו. לא הוה זמנו קצוב ודינו בעד קליר דבעין שיתחיל לקליר. ה"נ בעין שיגיע זמן משחה תמש. וא"כ ה"נ כג"ד שכתב זמן הפרעון בעת נשואי בתי. אינו יכול לתובעו עד שיגיע זמן נשואי בתי תמש וזה ברור לפע"ד :

(ד) וראיתי באו"ח שבות יעקב ח"ב ס' קנ"א בזה שכתב שיש לבלש לחבירו בעד קניית בית שלשים יום קודם שישא בנו של המוכר אשה. ואח"כ מת המוכר והבן הגיע לבית שנה ולא ראה לישא כלל. וחזע הבן את החוב מהלוקח והלוקח לא ראה לבלש כיון שאינו רוצה לישא. ומתחילה לפלג שם עם השואל אם צעין שישא ממנו או כיון שראוי לישא אעפ"י שלא נשא. ולבסוף מסר וכתב חז"ל וכל שסוד דין זה הוא מנדרים ס"א כו' ומסקנת הפוסקים צו"ד ס' ר"ך סעיף י"ב וט"ו דכל דבר שאין זמנו קצוב כיון דלא מחית אינש נפשי' לספיקא שאין להתחלתו זמן קצוב ויכול לדחותו. מתחיל הזמן עד שיגיע שדרך השולם לישא דהיינו מנ"כ ואילך כו'. וכ"ז בא"ש שמלווה על פ"ו. אבל באשה שאינה מלווה אפילו בשמחנה עד הנשואין כונתו נשואין תמש או עד שתלבין ראשה כו' עכ"ל. ולענ"ד אחרי המחילה הראוי' מגדולת תורתו. כל דבריו תמוהין לפע"ד. כאשר יראה המעיין. וצנוף הענין נראה ברור כמו"ש דדמי לעד קלירו ובעין נשואין תמש ודו"ק. ועיין בספר טיקרי דינים חו"ד ס' כ"ג אית כ"ע :

(ה) והנה כ"ז הוא שהבן או הבת בחיים שאפשר עדיין לנדרו שיתקיים כגון שאמר עלמו מדבר עד נשואי בנו או בתי. אף שצברו כו"כ שנים עד ארבעים וחמשים שנים ועדיין לא נשאו מ"מ הוא אסור עד שישיאו תמש. אבל אם מת הבן או הבת. ל"ע אם יהי' אסור לעולם כיון דבעין נשואין תמש וכ"ל או לא. והנה בהך דינא דירושלמי הגיל בקצב זמן למשחה בנו ואמר עלמו מדבר עד שיהי' משחה בנו. דמסקא להו' אי חשיב כזמנו קצוב או לא. העתיקו המחבר בשו"ע שם סעיף ט"ז דהולכין בו להתמיד. והגיה ע"ו הרב רמ"א ואפילו אם מת הבן קודם שיגיע משחה שלו לריך להתקין עד אהוה הזמן ע"כ :

הי' מחמת שנגעל שני שלישי הבית רק מחמת שהי' חיש חמיד יותר מאהיו השני הוכרח ליתן מוזות יתרים. הדבר תלוי ג"כ בזה אם החזרה הי' כדין מחמת איהו טעם. א"כ נחייב מחמת שנה ראשונה שליש מוזות או מחלה אם הי' טעות בקנין ראשון. ועדיין הוא לו בע"כ כ"ז שלא נשתוו במוזות. אבל אם הי' החזרה שלא כדין בודאי טענתו טענה שהשנה ראשונה תפול. ועוד יש לבאר בזה כמה גוטי. אולם לבת"ר נ"י יספיק הקליר : ועל השאלה השני' איהו הקה פנאי לזה בזמן אחר. יקבל התוה"ש כרלונו וכלוין דו"ש :

סימן לד

לרב אהר חרוף ובפולפל נ"י

(א) בדבר שגשאלתי מכת"ר נ"י בשם"ה שהוקבע זמן הפרעון בעת נשואי בת המלוה. ואחר זמן הרבה נפטרה הבת ושחל"ח. והלוה אינו רוצה לפרוע כלל כיון שאין כאן נשואין. והמלוה רוצה שיפרע לו תיכף. כיון שאם הייתה בחיים הי' יכול להשיאה בכל יום כיון שכבר בגרה בתי'. איך לדייני דייני להאי דינא. וזה אשר השבתי בענ"ד בזה אחר העיון. ומה' השאלה עזר שלא אכשל בד"ה גשוא"מ :

והנה אם הבת בחיים ואינה רוצה להשיאה תיכף אחר שנעשית' בגרה. והלוה מעבד פרעון המעות ואומר כיון שיש לי זכות להחזיק המעות עד הנשואין האחר הנשואין עד שתלבין ראשה. נלפענ"ד כיון דתלה חויב הפרעון בזמן נשואי בתי. ולא תלה בזמן קצוב לשנים. בודאי נחייב לשלם בזמן הנשואין לפי רצון המלוה אבי הבת. ולכל היותר אינו יכול לדחותו רק עד זמן רוב המשיאין את בנותיהן במקום ההוא. ואינו יכול לטעון הא קיימ"ל דאין הולכין במזמן אחר הרוב. דהא ע"כ אינו טוען שבפירוש התנו שיאחר נשואי בתי עד שתלבין ראשה. דאנו בשופטני עסקינן שיתרלה המלוה לזה. רק דאנו דינן אחר משמעות לשון השטר לפי דעת בני"א. וא"כ א"א לדחותו לכל היותר רק עד זמן רוב המשיאין. ויותר נלפענ"ד דא"א לדחותו כלל. דהא כיון דמסקא לן בדעת המלוה אם תלה זה בזמן שיתרלה להשיאה. או אחר רוב המשיאין. כו"ל החוב ברור והפרעון (היינו הרחבת הזמן) ספק וא"כ חייב לשלם ככתו"מ ס' ע"ה רק שאם ישעון הלוה שבפירוש התנו כמה זמן יאחר הנשואין כבר הדין נפסק בסימן ע"ג סעיף ב' ע"ש :

(ב) ומעתה נבוא לעיין היכא דמתה בת המלוה וא"א להשיאה. אם יכול המלוה לתבוע מאתו. ולבאורה נראה דכל מה שכתבתי בזהו א' היינו היכא דהמלוה רוצה להשיא בתי רק דהלוה רוצה לדחות הפרעון וכנ"ל. אבל אם אינו רוצה המלוה להשיא בתי כלל. ותובע מהלוה החוב. ואומר מה לך בזה שאינו רוצה להשיאה. הלא אתה חייב לי לך פרע לי. לבאורה נראה שאין טענתו טענה. דמה לי אם תלה הדבר אינו יכול לתבועו קודם הגעת הזמן. ומה לי אם תלה הדבר במעשה הנשואין. כ"ז שלא קיים המלוה תנאי המעשה אינו יכול לתבועו. וזה ברור לפענ"ד. וכיון שכן בנידון דידן שמתה הבת. וא"כ מניעת הנשואין הוא מחמת אונס ובאנו בזה למחלוקת הע"ז והש"ך צו"ד סוף ס' רל"ז. דלעת הע"ז שם ס"ק י"ג דדבר שאין עיקר הענין תלוי בו אם עבר מחמת אונס גוף הענין לא בשל. ולשעתי ה"ה כאן עיקר החוב והרחבת הזמן פרעון אינו תלוי בנשואי בתי וכיון שנשואי הבת נהבטלו מחמת אונס. עיקר החוב לא נהבטל. ומחוייב לפורעו בזמן רוב המשיאין לכל היותר. אולם הש"ך שם בנק"כ ובחו"מ ס' כ"א בש"ך ס"ק ג' הלק עליו. וס"ל שאם בתחילה פירש התנאי בשעת מעשה אף שאין עיקר הדבר תלוי בזה. לא מהני אונס. והמעשה בטל. וא"כ הכא שהוכר בפירוש הדבר בהשע"ח. לא מהני אונס ואינו חייב לפורעו :

(ג) וראיתי אכסר לומר דכוונת הרחבת הזמן לא תלה במעשה

מיחה צנו. ועלה בדעתו דרמ"א למד זה מהדין שמציא לה"ז מנדר עד שיבי' צנו בר מליה שמקורו מהס"ד. והש"ך מחלק בין הק' דינא להק' דהה"ד ע"ש שהאריך בזה. והני חמה על חמיהתו דלענ"ד ככה"ן מן הדין אסור עד אותו זמן. ובנוגה דאסר עלמו עד משתה צנו היבא דלא קבע זמן למשתה צנו אולי אסור לעולם. וכמו שאבאר. דהנה נסתפקתי בהא דלקמן סעיף י"ח באסר עלמו עד הגשם כו' עד זמן הגשמים כו' הגיע זמן הגשמים ה"ז מותר בין ירדו ובין לא ירדו כו'. ואם אמר עד הגשמים כרי זה אסור עד שירדו. והוא שירדו מזמן רביעה שניה כו'. איך הדין אם לא ירדו גשמים כלל. וכן בהק' דהע"י י"ב באמר עד הקליר דאסור עד שיחטילו העם לקליר. אם לא למח באותה שנה. ולא ה"י שם קליר. איך הדין. אם הוא אסור עד שירדו גשמים בשנה שניה. ועד הקליר דשנה שניה. או נאמר דאוליין אחר כוונתו וכוונתו ה"י גשמים וקליר דשנה זו וכיון שהגיע זמן הקליר ואין מה לקליר. ובגשמים כיון שצבר הספסא ולא ירדו גשמים ה"ז מותר:

(ו) **ולכאורה** נראה למופשט זה מדברי הר"ן דלעיל. דז"ל מדאיבעי' לן בירושלמי קבע זמן למשתה צנו ואמר כו' עד שיבא משתה צנו. ה"י הוה כמו שזמנו קבוע. או מאחר שיכול לדחותו ולעשותו לאחר זמן כמו שאין זמנו קבוע. ובדל"ה הכי איבעי' לן. מי אמרינן כיון דקבע ל"י זמן לא אביק אדעת' שידחה אותו. אסר נפשי' עד שיבא ממס. וכל שדחה אותו לאחר זמן אסור עד שיבא. או דלמא כיון שידע היה שיכול לדחותו לא מהית נפשי' לספיקא. הלכך הע"ג דאמר 'עד שיבא עד שיגיע זמן שקבע ל"י קאמר ולא עד שיבא ממס ע"כ. מוכח מדברי הר"ן דלגד האיבעי' דלא מביק אדעת' שידחה אותו ולא היה כוונתו כ"א על זמן זה. אפי"ה אם דחה אותו לאחר זמן אסור עד שיבא ממס. דלא אוליין בחר כוונתו כ"א אחר מה שילא מפיו. וכן הבין צנונתו הש"ך שם ס"ק כ"ב וכן הבין הגאון בעל פני משה בביתארו על בירושלמי ע"ש שהאריך ופ"ש מחלוקת בין הר"ן והרא"ש. ולפ"ז ודאי דה"ס צעד הקליר וצעד הגשמים ובשנה הוה לא היה קליר וגשמים. דאסור עד קליר וגשמים של שנה הבאה. דכולקין אחר מה שילא מפיו:

אולם לענ"ד עם שפיר אנכי תחת כפות רגלי הגאונים האלו. צעני יפלא מאוד. דהא קי"ל לעיל בכו' ר"ח דכולקין אחר כוונת הנודר ולא אחר מה שילא מפיו. ועוד לחיזה לירך ה"י ל"י להר"ן לסיים לגד האיבעי' דלא מביק אדעת' שידחה אותו. שאם דחה אותו לאה"ז אסור עד שיבא ומניל להר"ן זה. ועוד מדוע לא דייקו במתק לבין הזהב של הר"ן ז"ל. במ"ש ודאי דהכי איבעי' לן כו'. איזה פירוש אחר בהירושלמי בא הר"ן לשלול. ולמה שינה הר"ן בלשנוי. דבשחילה כתב מי אמרינן כיון דקבע לו זמן כו' הלכך אסר נפשי' עד שיבא ממס. ובסיומו. וכל שדחה אותו לאה"ז אסור עד שיבא והשמיט תיבת ממס. ע"ש. הן אמה שהש"ך שם העתיק גם בהסוים תיבת ממס. אבל בכל הדפוסין לא נמלא תיבת ממס בהר"ן:

(ז) **וע"כ** נלפענ"ד דהר"ן בא לשלול מה שהיה אפשר לפרש כוונת הירושלמי כפשוטו. דמספקא להו מי אמרינן כיון שקבע זמן למשתה צנו ואמר כו'. לא אסר עלמו אלא עד הזמן שקבע. פ"י ואם אה"כ ידחה אותו לזמן אחר. לא יהיה אסור רק עד אותו הזמן שקבע בראשונה. או דלמא מאחר שיכול לדחותו לאחר זמן כמו שאין זמנו קבוע (פ"י כמו שלא קבע זמן כלל) ואסר עלמו עד משתה צנו. וא"כ כשידחה אותו לזמן אחר. יהיה אסור עד אותו זמן. וא"כ יהי' תומרא אש נאמר דאביק אדעת'י. ולא יהי' ראי' לסברת הר"ן. אלא דא"כ יקשה למה תפס הירושלמי האיבעי' באמר עד שיבא. ה"ג ה"י יכול למבעי' באומר עד שיגיע. אי היה כוונתו שיגיע זמן

קבע או שיגיע זמן משתה אף נאחר זמן שקבע אם ידחנו. (מזה יאל לו להר"ן) אע"כ דזה ה"י צדור להירושלמי דבין דלא אביק אדעת' שיכול לדחותו מאותו זמן שקבע. ובין דאביק אדעת' שיכול לדחותו מהזמן שקבע. לא היה כוונתו לאסור עלמו אלא עד אותו זמן שקבע. ואם תשאל א"כ מאי כ"מ בין אי אביק אדעת' או לא אביק. לזה בא הר"ן להסביר במתק לטונו ואמר ודאי דהכי איבעי' לן (דפ"י האחר ה"א לפ"ש. וכנ"ל) כיון דהירושלמי תפס האיבעי' צעד שיבא. מוכח דאין להס' כ"מ בהספק כ"א במשך ימי המשתה (כגון שקבע זמן המשתה בר"ה ניסן. ומשך זמן המשתה היה ידוע להס' ז' ימים) מי אמרינן כיון דקבע לו זמן לא אביק אדעת' שידחה הלכך אסר נפשו עד שיבא ממס (דהיינו עד ז' ניסן) וכל שדחה אותו לאחר מכן (נמי) אסור עד שיבא (פ"י עד ז' ניסן) אף שלא עשה משתה צו' הימים ולא הוה ממס. מ"מ מה צדק כיון שנתהוה אסר עלמו עד ז' ניסן. או דלמא כיון שידע היה שיכול לדחותו. לא מהית נפשי' לספיקא. הלכך הע"ג דאמר עד שיבא. עד שיגיע זמן שקבע ל"י קאמר ולא עד שיבא ממס (פ"י) ולא אסור רק עד ר"ה ניסן. בין שעשה או המשתה ולא דחה. ובין שדחה המשתה ולא עשה אז כלל) ובין שהאיבעי' נשאר בהספק אוליין לתומרא לגד האיבעי' דלא מביק אדעת' שידחה. ואסר עלמו עד ז' ניסן. בין שדחה המשתה ובין לא דחה. וא"כ ה"ה אם מת הבן קודם שהגיע הזמן שקבע מ"מ אסור עד אותו הזמן (פ"י עד ז' ניסן) מן הדין. דהא לא הלה איסורו במשתה הבן. רק שמשתה הבן אסר לבזמן הזמן שעד מעשה המשתה אסר עלמו. ובדין זה גם התה"ד מודה שכן הדין אסור. ולא פלפל שם אלא בעובדא דיד' שהאב אסר עלמו בחיזה דבר. עד שיהיה צנו בר מליה ונדר זה בעת שה"י צנו חולה. ועוד דהא בר מליה צנו ידוע הזמן. ולמה לא אמר עד כך וכך שנים. מוכח מד"ז שכוונת נדרו לא ה"י כ"א מחמת שזכה לזמן שיהיה צנו בר מליה. ובין שמת הבן אזיל ל"י נדרו. ומותר מן הדין. רק מהמת גזירה כבגיטין ע"ז. ההמיר עליו התה"ד וזה צדור ולפלא צעני על הש"ך שטמד על החלוקה הזו. אבל מהסופך אל הסופוך. ולפ"ז יאל לנו הדין צעד קליר ועד הגשמים. ובאותה שנה לא היה קליר וגשמים. דאינו אסור אלא עד שיצטר זמן הקליר והגשמים. דהא ידוע כוונתו דלא אסר עלמו כ"א עד הקליר וגשמים של אותה שנה:

(ח) **בחוור** לדקמן דבנוגה דנחית לספיקא. כגון דאמר עד משתה צנו היבא דלא קבע זמן. אסור עד שיגיע זמן משתה צנו. וכמו צעד הקליר ובכ"ל באות ג'. וא"כ כיון שהוכחתי לעיל דצעד הקליר ועד הגשמים. אם לא ה"י קליר וגשמים אותה שנה אינו אסור אלא עד שיצטר זמן קליר וגשמים של אותה שנה. דאוליין אחר כוונתו ובכ"ל. לכאורה גם צעד משתה צנו אינו אסור כ"א עד זמן רוב המשיאין. וכיון שצבר הזמן וצנו או צנו לא נשאו. ה"ז מותר דאדעת' דהכי לא אסר עלמו. אבל לענ"ד ז"א. דדוקא היבא דתלי בדבר דהתי ממילא לזמן ידוע כגון קליר וגשמים הוא דאמר' בן. אבל היבא דתלה האיסור במעשה הבירו. כגון הכא שתלה במשתה צנו. או בנשואי צנו. דאם לא יבא צנו או צנו לא תרלה להנשא או שלא תמלא מי שישאנה. אינו יכול לעשות משתה. בודאי אסור עד שיעשה משתה צנו. ואחר שתנשא צנו. ואפי"ה אם אומר שדעתו היה בשעת הנדר שבודאי יבא צנו ותנשא צנו בזמן רוב הנשואין. לא מהני מידי. דהא גבי נודרין להרעין כו' מוקים לה הש"ס (גדרים כ"ח) באומר יאסרו כל פירות כו' אם אינם של בית המלך. באומר בלבי היום. והע"ג דדברים שבלב אינם דברים. לגבי אונסא שאני עכ"ל הש"ס. וכחז שם הר"ן דאי הוה אסר בפירוש לעולם. לא מהני אונס דאין דברים שבלב מצטלין מה שהוליא מפיו. אלא דהיבא דקאמר סתמא. אע"ג דסתמא ג"כ לעולם משמע האונס מפרש ל"י לדברו דהיום קאמר. ובין שכן בגד"ד שאמר עד משתה צנו

בתומים שחלק עליו. וכתב להלך בין כך דיכה להסיר דמי'
 מ"ב ע"ג באות ט'. ולבאורה יקשה על התימנים מהך דמי' ע'
 סעי' ד' הנ"ל דאמאי כשמתו פו"פ יכול לסיפו לבגל ובגל וי"ל :

וראיתי בספר טיקרי דינים הוי"ד סי' כ"ג אות כ"ט כתב
 שם הדי"ע בפשוטות דכשתת הבן ה"ל הורה לשלם
 דכל תנאי שבמזמן קיים. ולא הוציא שום דמי' לדבריו. ומה
 שדקדק משו"ת קרות הגה שלא חייב לשלם כ"א מהמת שיהיה
 שפועה. ממש דלולא השפועה היה פטור מלשלם ט"ס. ולענין
 ראיתו המום וגם דבריו שו"ת קרות הגה הנ"ל המום מלאה.
 ועיין בסו"ט ע"ג סעי' ז' בהג"ה מי ששפע טו'. דכל שפטור
 מדין שפרעון אינו חייב לשלם מכה השפועה. והוא תשובה
 רמב"ן ורשב"א ומהרי"ק וכו' וד"מ. ואין הספר ה"ו :

הוי"ד מכל המי"מ הנ"ל לדינא הוא כן לענין. הדיבא שהבן
 או הבת בחיים. כ"ז שאינם נשאלין ח"י כמה וכמה
 שנים אחר שהגיעו לפרקן מ"מ אינו יכול המלוה לתבוע מהלוה
 את החוב. דעד משתה בנו או נשיאו בני ירא דוקא. אולם
 אם מתו ל"ע לדינא אם יכול לתבוע מהלוה בגל :

א"ל"ם כ"ז כהנתי להתלמד במקום אחר. דהיינו אם המלוה
 הסתה עם הלוה בשעת הלוואה שמתחיל לו הזמן
 עד משתה בנו או נשיאו בתו. הנ"ל כנ"ל בראובן ה"ו לו כמה
 וכמה חציפות על היתנו. ואחר מיתת תוחטו עשו ציטתם
 פשרתים. בסך כך יסולק לו מהעובדן חוסף. וכך כך יסולק
 לו בשת נשואו בתו. דהיינו כגד הזקן. ומהשפעת גברת כל
 טינתם ה"ו יתן בראובן אינו איש אמיד. וכשיגיע תורצתי להנשא.
 אולי לא יעלה אז בידו להספיק לה כל לרבי הבנות. וע"כ
 ראו להאליז מעט מסך הסברה. שיהיה לו אז מזומן הסך
 הנ"ל. לענין אין שום ספק שהיתומים או האביתרופסים
 מחויבים לשלם. וא"ל חיפכא דלכך ויתרו מהעובדן הסך המפורש
 בשט"ח. הו"ל ובתו היא כגד הזקן הנ"ל לולא זה לא היו
 נותנין לו הסך הנ"ל נוסף על דמי הפשרה שנתנו לו. דז"א. דמי
 נתן בידם הסכ לותר מטית היתומים ליתן לבת אחותם.
 חט"כ דמשל הלוה הנלוטבורה :

ביבין לה

בדבר הד"ח שבא לפני בן חוכר החכירה של בשר מאמר
 ובין הלווה שהיה זומן שהיה רשות מהקור"ה שהלווה
 בעצמם יוכלו להחזיר לכל מי שירצו. והיה ציטתם בסכומים
 כפי שזמן מחוך ההשבעה. ואחר העיון עלה בידו לענין הדין
 כמבואר בהשפעה. וה' יהיה צעורי שלא אכפל בדבר הלכה
 גל עיני ואמ"ן :

ורגלה זה פשוט דבהבירות בשר טיקה החוכר דבר קליב מכל
 ליטרא. אין צוה איסור ריבית. ח"י דוזוי יהיב ווזוי
 שקיל. דהא לא הלוה המעוה לשום אהד ואינו יכול להביע
 לשום אהד. כי ח"י שהתחייבו ח"ע לשלם לו דבר קליב מכל
 ליטרא. היינו שאם יאכלו ויבלמו לו. הנ"ל אין עליהם חייב לאכול
 ולשלם. כי רשות ביד כל אהד שלא לאכול בשר ולא יאמך
 לשלם כלום. (ומה שיש לפלפל צוה מחמת אד' או בריבית כהנתי
 בדף כפ"ט) ואף צעירות קטנות שהמהג הוא שהחוכר מהפסד
 עם כל אהד ואהד כמה יתן לו עבור שיהיה לו רשות לאכול
 בשר בלי תשלומין מכל ליטרא. וא"כ אם לפי הפשרה של טיב
 הוא מרובה. לבאורה הו"ל ריבית. מ"מ פשוט בין שבעת שהגד
 עדיין לא נתפטר ורשות בידו ובוד כז"א שלא להתפטר ואינם
 מחויבים צוה. אין צוה שום הלוואה ומוחר להתפטר ח"כ וזה
 פשוט. וממילא מוכן הדיבא דהלווה עשו קצבה מקודם על כל
 אהד מהדרים בעיר כמה יתן עבור הספר לשנה. ח"כ הסוד
 לשום אהד לקטת הדגד הנ"ל מהלבוש ולשלם להם פחות מהסך
 שעלה על טיבם בין דוזוי יהיב ווזוי שקיל ובזאופן זה היה ליה
 הלוואה גמירה לכל ח"א. דהא כל אהד מתחייב עלמי ליתן
 הק"ב

או נשיאו בני שהמא. משמע עד משתה וגשוואן ממש. לא
 מהני מה שזומר דעתי ה"ו שיבא זומן הרגול. ועיין במח"א
 הלכות נדרים שהאריך צוה :

א"ל"ם דלפ"ז ה"ו לנו לומר גם בעד הקליר והגשמים שיהיה
 אסור עד הקליר והגשמים של שנה הבאה. דהא התמא
 משמע קליר וגשמים ממש. אולם כשר כתבו החוט' (קדושין
 מ"ט ע"ג) ד"ה דברים שלב. ובכמה דוכתי דיש דברים שלב'
 גלוי דעת אינם לריבית ע"כ. וכיון דקליר וגשמים ממילא
 אהו בכל שנה. סתמא כפירושו דעד קליר וגשמים של שנה זו
 אסר עלמו. מש"כ הכא בעד משתה בנו או נשיאו בתו וזה
 ברור לענין :

ולבאורה ה"ו אפשר לפ"ז לקיים שיטה הס"ך והפני משה
 כסונת הר"ן שהנחתי לעיל אות ו'. ונאמר
 דל"ד האיבעי' דלא מסיק הדעת' שידחה. ח"כ מה שזומר
 עד שיבא. הוא ממש. דאשר עלמו בכל מוסך המשטה ג"כ.
 וא"כ אה"כ כשהיה אותו יהיה ג"כ אסור עד שיטעה המשטה
 ממש. דאנו הולכין אחר מה שילא מפיו ולא מהני הדברים
 שלב. אכל ז"א דמדוע אנו דנין בעד שיבא ממש. היינו משיס
 דקבע זמן המשטה. ולא הסיק הדעת' שידחה. וא"כ ה"ך
 אפשר לאוסרו אחר זמן שקבע דה"ו כדדתי דסחרי. והיה
 כנדר ופסחו עמו ודו"ק. ולפעני' היא סברא ישרה:
ור"פ ה"כא דמת הבן או הבת. בודאי אסור לעולם. דע"כ
 לא כתב הסה"ד גבי נדר עד שיבא בנו בר מלוה
 ומת דאינו אסור לעולם. אלא שם דמהשפתו ופיו מוכיח בפירור
 שלא ראה לידור רק השנים הקלילות. ודעתו יוכרת בין נדר
 בהלוי. שצוכות נדר זה. יוכה לגדלו עד שיהיה בר מלוה.
 מש"כ כנ"ל דמתחילה נכנס בספק. אולי לא יעלה בנו ליבא
 או בתו להנשא. יהיה אסור כל ימיהם. ח"כ גם כשמתו
 הוא אסור :

(ט) **ור"פ** כל הנ"ל נראה דנ"ל כיון שסרחיב לו הזמן עד
 נשואו בתו. כ"ז שלא נשאת אינו יכול המלוה
 לתבוע מאתו. דהא נכנס בספק. ותלה דעת אחרים.
 דכיינו נשואו בתו. אולם אם מתה בתו יש לעיין. והנה בחר"מ
 סי' ט' סעי' ה'. ח"ל אל תפרעני אלא בפני פלוני ופלוני כו'
 וכתב שם הסמ"ע בס"ק י"ה דכ"ז שאין העדים לפנינו. הרי
 הוא כאלו לא הגיע זמנו. והקלות כתב שם בס"ק ו' דכ"כ
 דהלוה יכול לעכב ולומר לא אפרעך עד שיבואו פו"פ דעדיין
 לא הגיע זמק כו' ע"כ. והשתא נדין ונאמר ק"ו. ומה התם
 שלא נהכיון המלוה להרחיב הזמן כלל. רק להדבא השם
 פן יכחיש לו הלוה ויאמר פרעתך. עכ"ז כשהתנה כן. יוכל
 הלוה לדחותו כ"ז שלא בלו פו"פ. כש"כ כנ"ל שהמלוה הרחיב
 לו בלמת הזמן עד עת נשואו בתו. שהלוה יכול לדחות ולומר
 כ"ז שלא נשאת בתך עדיין לא הגיע זמנך. והנה שם בסעי'
 ד' ואם אחר פרעתך בפני פו"פ שיחדת ומתו כו'. כאמן
 בשפועה כו'. ולבאורה קשה לשיטה הסמ"ע והקלות הנ"ל דכ"ז
 שלא בלו פו"פ יוכל הלוה לדחותו דהוה כלא הגיע זמנו.
 ח"כ כשמתו פו"פ פקע הלוואתו. ולמה לדיך כאן לשפועה כלל.
 וי"ל דהתנאי לא ה"ו כ"א כשפו"פ בחיים. אכל כשמתו בטל
 התנאי. ומחויב הלוה לפרעו. וא"כ ה"ו כנ"ל כשמתה הבת
 בעל התנאי. אכל ז"א דשאני התם דכשר עשר זמן הפרעון.
 רק שהתנה שישלם לו בפני פו"פ. וכשמתו שנתבטל התנאי.
 כשאר עליו חוב פרעון. הנ"ל הכא שהרחיב לו הזמן עד
 נשואו בתו. וע"ז אנו דנין אם כיונתו היה על מטעה הנשואין
 אימא לך דאף כשמתה ח"ל לשלם :

ור"פ בה"מ סי' קי"א סעי' י"ט. דנכתן מחנה ע"מ להחזיר
 בשה. ולא פ"י בחיזה זמן יחזירנה דיכול לדחות להנותן
 בכל פטע לומר אחזירנה לך לאה"ז. וע"כ בע"ז שהקשה משו'
 מ"ב. ות"י הנ"ל דנ"מ דכשימות המקבל בעלה המתנה. ועיין

הקלצ' הג"ל רק שמואלים גבוס מפני שמקדים להם המשות
בהחילת הכנה והול' ריבית גמורה :

אלה שיש לחקור היבוא דאין עובדין להחפשי דההיתר ברור
כיון שאין חובב על כל אחד לאכול בשר א"כ אין בזה
שום הליאה ובכלל. היבוא דאין מהדרים בעיר מחמת אזה
קטע עם החובר עשו ציטתם גדר וקיבלו ע"ע צאיבור שלא
לאכול בשר בכל השנה. או שהרבה מהדרים יאלו מהשיר עם
כל בני ביתם לדור במקום אחר. אם יכול החובר לנכות להקבל
הערך שנפחת לו מנאכרדים הכשר על עצמם. או מהיולאים
מהשיר. או שיכולים הקבל לומר לו מולך גרם דהא אין חובב
על שום אחד לאכול בשר. וא"כ אף אם לא היו איכרים ע"ע
או שלא היו יולאים מהשיר ולא היו איכרים בשר אין לך
שום תביעה. א"כ גם עתה אין לך שום תביעה :

הגדה עיין בה"מ סי' שכ"ח בשמ"ע הביא שם באריכות הוציא
הגאון מהר"ם פארווא באתר ששבר הטות להטות שם
לע"ג. והח"כ גזר המושל על השופטים. שלא יעשו דין לישראל
המלוה לעיני בני משכנות. ופסק שם דהוה מכה מדינה. רק
שהרמ"א ז"ל חלק עניו. דאיהו ס"ל דבחורה קאי ולא בניטוי.
ורמ"א חולק עליו בזה וס"ל דבניטוי קאי. ע"כ בשמ"ע שהריך
בזה. והש"ע על הרמ"א :

ורגה לענין דנדון דידן א"כ לריבין לבוא למחלקותן של הגאונים
הג"ל. וגם א"כ לריבין להלק בנין בין מכה מדינה
או לא. כי לענין הדבר פשוט כיון שידוע שהסך במקבלין
הצבור עבור ההכירה הוא לזורך הולאות המושל על כל בני
העיר. א"כ הדבר דומה לכמה שותפין שהיה להם קרקע בשותפות.
והשטירו את השדה לאחד מהם בכך וכך. ואח"כ הלכו שנים מהשותפין
ולקחו מהשובר בחוקה שלא מרעו חלק מהשדה. ולא הניחו
את השוכר לודע אותי חלק. דפשיטא שהשוכר מכה מסך השכירות
כפי אותו חלק שנטלו מאתו השותפים. וא"כ ה"ג כיון שהקבל
שהשטירו את ההכירה בלא מכה כל בני העיר. וא"כ אותם
האנשים שאסרו על עצמן אכילת בשר. או שילאו מהשיר כאלו
לקחו חלקם לעצמם. וא"כ פשיטא שיוכל המוכר לנכות להצבור
ואין הצבור יכולין לומר מולך גרם. ובפרט כי מדרך הדרים
פה אם מעט ואם הרבה יאכלו בשר. ע"כ פשוט לריבין הצבור
לנכות להם. וזה פשוט לענין דאין לריך לראיה. ובהיות כן
אני תמה מאוד על הגאון צמח"ס צשו"ת חלק ה"מ סי' קס"ח.
בצבור שהחזירו הכירה בשר שהעילו על הקלצ'ים לשלם סך
ידוע מכל לאן שיקלצו. ויהי בנפול האלן ע"י חולי פגירה מכה
שר העיר את אלנו לאכרים ויחידים כו'. וזולו מאוד במחור
בשר אלנו. בצופן שא"כ להקלצ'ים שיקלצו בשר לאן עד יעבור
זעם. ומי יודע כו'. ורואים החוכרים להעיל הפסדם על הצבור
והאריך הגאון הג"ל. ותלה דין זה במחלוקת שבין הגאון
מהר"ם פארווא והגאון רמ"א ז"ל. וסכרע כהגאון מהר"ם
פארווא ז"ל ע"ש :

ואני תמה בזה דהא לפי לשון השאלה משמע שלא היה המנהג שם
במשלומי הבשר כנהוג אלנו שכל אחד ישלם בעד כל
לישרא בשר כך וכך. דא"כ מה להו להחוכרים בזה שהקלצ'ים
לא יוכלו לשהט ולקלצ' בשר. הא מ"מ כל יהוד ויהוד האוכל
ישלם. אע"כ היה שם המנהג דכל יהוד ויהוד השויח
לעצמו לא משלם כלל. רק שהקלצ'ים המוכרים בשר לאכרים.
המה מחויבים לשלם בעד כל לאן כך וכך. וכיון ששר העיר מכה לאנו
בזול גדול. קנה כל יהוד ויהוד מאתו לאן לעצמו ולא היה להקלצ'ים
במה להתעסק. וזה מובן מעלמי שהקלצ'ים אינם משלמים מבלהם
כלל. רק מיטפין על מקח הבשר הסך שמבלמין להחוכרים.
וא"כ מאחר שכל היהודים קנו לאן לעצמן. א"כ מהתדשי
לבו מה שהו משלמין להקלצ'ים יותר. וא"כ הו"ל כשהפין
שהשכירו שדה. ואח"כ תלשו פירות השדה לעצמן שאין שדה
כלל לומר שהשובר ישלם להם שכירותו. ואין חילוק בזה כלל
בין מכה פרטיה למכה מדינה :

ועוד אני תמה מאוד צמח"ס הגאון הג"ל שם בסוף השיבוט גד"ה
וכתו מאי דקמן כו'. שאם עבר זמן מה וגל חזרו
בזה הדין שברו וקבלו אותו הזמן כו' ע"כ. וזה תימא דסא
כל חילי דמהר"ם פארווא. דצמח"ס דבחורה קאי שבעבר הזמן
ושחק מחל. הוא מהא דסו' רל"ב סעי' ג' במל"א מ"ס בחמה
וכשתמש בו אחר שראה המים הדין זה מחל. ומקור הדין מבחופות
ע"ו במקדש חשה ע"מ שאין עליו מומין ואח"כ כנסה. חייב
ליטון בחופתה. דאין אדם שותם בטוב א"כ בודקו וידע ומחל.
והיו דוקא שם דחוקה שא"כ פושט בעילתו בעילת זנות. וכן
בקרקע ובעבד ובהמה שכתתמש בהן לעלמו. ונהנה מהם אחר
שראה המים דחוקה א"כ רואה להיות גולן ולהשתמש בשל חזרו
בלי ידיעתו. ולכן אמרינן דבדואי נהלה ומחל על המום. אבל
בנדון דידה שהחוכרים לא עשו שום דבר ולא שיך התם שום
השמוש כלל. אף אם שהקי זמן הרבה ולא תצטו מהקבל.
מינן לנו לומר שמהלו :

ואין בנידון דידן ביילאו קלח מהשיר. או באשרו קלח על עצמם
שלא לאכיל בשר. והשובר עסק עם הנשארים בעיר
וקבל מהם השלומי הבשר. מ"מ הוא לא נהנה בזה משלום.
כי הוא בשר שולם משות מוקדמין לצרכי הצבור. הרשות בידו
לקבל המעות לזורך עצמו. ואם עדיין לא שילם במקדש א"כ
ה"ה מחזיק ולא אמרינן בו שמהל וע"י בה"מ סי' רכ"ז
ובש"ך וכן בחובר שדה אף שיש המעין בחחילת השנה והוא
עסק בכל השנה לצרכי השדה. מ"מ כ"ז שלא נהנה מהשדה.
ויכול לנכות ואינו יכול לומר מדשתקת בכל השנה בודאוי מהלת.
כיון שלא נהנה עדיין כלום מהשדה. ובאמת לולא פה קדוש
של הגאון מהרמ"ס ז"ל הייתי אומר שגם בני"ב ל"ב לומר כיון
שתק מחל. דאף שנשתמש בהותי מ"מ כיון שניכנס ברשות
והותו שומר למיגר בודאוי לא תקרא גולן. כי לא מילי צמי
שניכנס לאחר דעימד למיגר בלי ידיעת בעליו ע"מ שישלם
שכירות שיקרא גולן. וראיה מה"מ סי' ס"ג ע"י ב' מביא
מהלוקק או מותר לגזול ע"מ לשלם דבר ש"כ ממנו. וע"כ לא
פלעי אלא לגזול. אבל אם כבר בא לידו ברשות בעליו כ"ע מודו
דלא תקרא גולן. ולפי"ז יאל לנו דין הדם. במאי דקו"ל בה"מ
סי' רל"ב סעי' ג'. דאם נשתמש במקחו אחד שראה מום
אמרינן דמהל. מיירי דוקא שלקח מצט"ע דלא אמרי' אולי אין
ברעו למוכרו בפחות. וא"כ אין לו ללוקח להשתמש במקחו אחר
שראה מיוט. אבל בלקח משהשיר שאינו מחזיק לעצמו. רק
מוכר לאכרים. אם אומר בלשך נשתמש בו. מפני שרעו לקוחו
בשו"י לשאר בני"א לא אמרי' שמהל. ואולי גם בלקח מצט"ע
דיט כן. דנסי דמוכר יכול לומר אין רעו לפחות ממקחו.
כמ"ס שם סעי' ד' מ"מ לוקח יכול לומר שברתי שיתרלה בפחות
וכיון שכן אין ראיה בשמושי לומר שמהל ולא מיקרו גולן. ואולי
יש לבזון זה בלשון הרמב"ם ומהפך שכתבו ואינו יכול לחזור.
משמע דרק לחזור א"י. אבל פחת מום יכול לנקות. שוב ראיתי
בספר שער משפט שכתב שיכול לתבוע אונאתו והביא רא"י
מדברי הריב"ש :

ורגה לדקמן שדבר מהרמ"ס ל"ט ומה חשה שצמח"ס דעמי נגדו.
אבל ללמוד ממנו לנדון החוכרים כשהוא דנדון
בצמח"ס ברור בעיני דלא דמי כלל שלא עשו שום השמוש
להנאתם ובג"ל :

ועוד אני אומר דאם החוכרים מצט"ע עיר. א"כ חוכרים עצמן
שותפים בחכירה. וא"כ אין בהשמוטן רא"י שמהלו על
הפסדס דהגזע בעלמך ב' שקט שיש בשותפות ואח"כ לקח אחד
מהם חלקו של שני. וגמל"א בו מ"ס ואח"כ נשתמש בהסום.
היכלה על הדעת לומר שבין שכתתמש בו מחל על המום. הא יש
לו רשות להשתמש בו כיון דיש לו חלק בו וה"ל דכוותיה :

ורגה זה פשוט. דהא דאמרינן דמכה להם מהחכירותו. אין
הכוונה שיבטחו רק שלא יפסידו החוכר. אלא שריך
לשום כמה היו עושים שכירות בעד שדה פשוטה כזו. אף
שכירות בעד ערחתו. וא"כ ה"ג בחובר דנ"ד שילאו הרבה מהשיר
וכיו"ל

וכיולא צוה - אף שלפי החשבון מה שטלה לו מהשארית צעיר לא יפסיד - מ"מ לריך לשום לו פחת היואלים מהעיר לפי הערך שטלה לו מהדריס צעירס כפי ערך מעמדם : **ומעתה** צדקון שאירע שחוכר אחד הכר מהליצור הכירה צער כנהוג - ואח"כ צעוה"ר ה"י השנה הריא שנה רעבון - ונתמעטו הרבה אובלי צער - ורולא החוכר להטיל הפסדו על הליצור - וגם שישמו לו כמה ראוי לשלם עבור ההכירה צענה כזו - והליצור עוטיס כיון שאין חיוב על שום אחד שיאכל צער וכמה - איכ מה לי אם לא אכלו מרונס - או שלא אכלו מפני הסרון ריות צענה רעבון דפשיט דהום מכת מדינה - ולריך לשום לו מה שטלה ההכירה צענה כזו :

סימן לו

ראיתי בחשונה ל"ב כ"י ד' בשנים שהחליפו בחיהם זה עם זה - ואח"כ בא צ"ה של אחד מהם לנצות חיבו שח"י כנגד שני הכחים - ופסק הנאון הנ"ל שיכול לערוף שני הכחים אותו שה"י המלוה שלו גובה מלך שהוא צ"ח ואלותו הבית שח"י השני הוא מלך ששעבודו קודם עליו ומה שטוען שכנגדו שאלהריותו הוא על הבית שה"י מקודם שלו - ואף שלא ה"י להם שטרות כלל - הא אמריקו אחריות ע"ס הוא - אין שפנתו טענה דכאן לא אמריקו אחריות ע"ס דע"כ לא אמריקו ע"ס אלא צלוקה בדמים מטעם דלא שדי אינש זוזי צכדי - אבל צכ"ג שהחליפו זע"י דהו שניהם כלקוחות - לא אמריקו ע"ס כ"י דאמריקו צההיא הנאה דאין זה מקבל אחריות על הבית שלו שנותן להצירו גמר ומקני ולא צפי שיהא הצירו מקבל אחריות על הבית שהצירו נותן לו - ורא"י מרש"ס פ' בית כור ק"ז ע"א באהין שהלקו ובה צע"ה וערוף הלקו של אחד מהם כ"י ב"ל לשמואל ויתרומפרש שם דכ"ל לשמואל אחין שהלקו לקוחות הן וכלקוחות שלא באחריות דמי - ופ"י שם רש"ס כלקוחות דמי דאין צריכה ונמלא שכל אחד נטל חלק אחיו וכאלו החליפו זה בחלקו של זה והיינו כלקוחות - וכיון דלקוחות ניגחו הו ודאי כלוקה שלא באחריות דמו - כאלו אמרו זל"י איני מקבל אחריות הלקך עלי - דמהמא לא מקבלי אע"ג דקיי"ל אחריות ע"ס כ"י ה"מ היבא דזבין קרקע מהצירו דלא שדי זוזי צכדי - אבל גבי ירושת אחין דכ"א נטל חלקו - צההיא הנאה דאיכו לא מקבל אחריות על של הצירו גמר ומקני להצירו שלא יקבל הצירו אחריותו עליו עכ"ל הרש"ס בקיטור - הרי כ"י באחים היורשים כיון דתרווייהו לוקחים לא אמריקו אע"ס אלא אין להם אחריות זע"י איכ ה"ה בשנים שהחליפו כיון דשניהם לוקחים אין להם אחריות זע"י כ"י ע"ש שהאר"ך - דאף דהתם כ"י לא קיימ"ל כשמואל אלא אמריקו כלקוחות באחריות הן התם שאני כ"י ע"ש מה שמהלק :

ודיענ"ד אחרי המחילה הראויה מעלמותיו הקדושים שמעתי ולא אבין - דהנה מה שפירש רש"ס אע"ג דקיי"ל אחריות ע"ס הוא כ"י לכאורה דבריו המובין דהא אן לשמואל קיימין ושמואל ב"ל (צ"מ י"ד ע"א) דגבי מכירה לא אמריקו אחריות ע"ס הוא - ומפרש התם משום דעבד אינש דזבין ארעא ליומא - ואיכ מנ"ל לרש"ס לחלק בין קונה בדמים ובין הילופי קרקע בקרקע - יותר ה"י לו לפרש דשמואל לטעמי' דכ"ל אחריות לאו ע"ס :

ממה שהיה לו קודם החלוקה - הא גם קודם החלוקה ה"י לו מחלה משני השדות וגם הא לא שולם מעות להמוכר לו רק חלק הקרקע שמכר לו עומדת עדיין בצקעה כקודם החלוקה - וע"כ צוה אפי' שמואל מודה דאמריקו אחריות ע"ס - וצוהר י"ל דא"ל כאן לאמריקו - רק דאמר דארעא דהבי לא חלקו - ולכך הוכרה שמואל לחדש דגם צוה הו"ל כלקוחות שלא באחריות וכמו שהציר רש"ס דצההיא הנאה שאינו מקבל אחריות חלק הצירו הוא מוחל שגם הצירו לא יקבל אחריות חלק שלו :

והנה כ"י שיך היבא דהספק אחריות הוא שיהא א"ל בניהם - רצוני לומר דא"ל האחים הספק אחריות הוא בא מחמת אביהם דהא אין יודע להם חיוב חלק עשה אביהם אפותיקי לז"ה - צוה שיך סדרת הרש"ס דצההיא הנאה דאינו מקבל אחריות על חלק הצירו גם הצירו לא יקבל אחריות על חלקו - אבל אחריות שבה מלך עלמס דהיינו שאם אחד קודם שהלקו השדה לוח מאחד מעות ונשחטבד להמלוה חלקו בשני השדות - ואחר שהלקו ולקה כל אחד שדה לחלקו כשעשה השדה של האח הלוה - ואח"כ כשצא המלוה לנצות חובו לא מלא א"ל הלוה ממה לנצות והלך וטרף ח"י השדה משל אחיו כי שטבדו קודם (לסדרת שמואל דאמר לקוחות הן) ואח"כ העשיר הלוה וקניה נכסים - היעלה על הדעה לומר דפטר מלשם לאחיו עבור הח"י שדה ששפיק עבדו - דהא אין להם אחריות זע"י - דא"כ היה לו לשמואל לאשמועינן רבנות דאפי' צכ"ג שנטל הצע"ה מחמת אחיו ג"כ ויתר - אע"כ דצכ"ג גם שמואל מודה דיכול לנצות - וזה מסתבר דע"כ לא אמריקו צההיא הנאה - אלא היבא דהספק הוא לשניהם צעוה - אבל אחריות שבה מכל אחד בעלמנו כל אחד יודע בעלמנו אם חייב לאחרים או לא - וכיון שכן אר"ך אפשר לומר האי שאינו חייב לאחרים בלוה - וצעוה בעלמנו שצ"י לא יפסיד אחיו - ועל אחיו הוא מסופק אולי הוא חייב לאחרים ויכול להיות שיפסיד מחמת אחיו - שימחול לאחיו האחריות מחמת שהוא אינו מקבל אחריות על של אחיו הא הוא יודע שאין לו שום הנאה ממחילת אחיו לו ואר"ך ימחול הוא לאחיו והסברא ישרה לפענ"ד - וא"כ ה"ה והוא העפעם בשנים שהחליפו - כיון שאחד מהם יודע בעלמנו שאינו חייב לאחרים אר"ך ימחול להצירו האחריות - וזה ברור :

ובמה שהביא רח"י מדברי הרא"ש דפ"ק דצ"ק שכתב דפנחא מוהלעת היא דיתמי כרעא דאבוהון כ"י - ודקדק הנאון הנ"ל דמדתלי הרא"ש העפעם משום דיתמי כרעא כ"י אלמא היבא דליבא הך סברא כגון בשנים שהחליפו לית להו אחריות עכ"ל - וכן דקדק מדברי הרא"ש צ"כ שם שכתב והא דפסקין הבה דבעלה מחלוקת כ"י אלא משום דלכך מלתא כיורשים או דמשויין להו כלקוחות באחריות כ"י שיחור ויהלוק עכ"ל - הולך לומר כיורשים כדי שיהא דינא כלקוחות באחריות אבל אם ה"י אומר כלקוחות (לא הוה מ"י למימר כלקוחות באחריות - דאי כלקוחות הוו ע"כ שלא באחריות כיון ששניהם לוקחים זה מזה ויחא להו כסדרת הרש"ס עכ"ל כשוספה קלח לבאר כוונתו) - ולענ"ד לא לך בשני הראיות ואין משם שום רא"י - דהרא"ש הוכרה לומר כיורשין הוו דאי כלקוחות באחריות וכאלו התו צהדי' שיהא להם אחריות זע"י הוה לן לפסוק דיכול לפלוק בדמים - ובחמת פסק שם הש"ס דבעלה מחלוקת - וסי' לריך להאר"ך ולומר כלקוחות באחריות וכאלו התו שיבעלו החלוקה - ע"כ תפס לשון מושאל דכיורשין הוו וכלישנא דרב אפי' :

שוב ראיתי להתנו הנאון צע"ה עבודת הגרשוני כ"י ק"ז שהסכים לדבריו והוסיף להביא ראיה מרש"ס צ"כ מ"ג ע"א צד"ה נוגעין בעדותן הן שכל זמן שלא חלקו לגמרי אם יכול שום מערער יפסידו שניהם עכ"ל - ודקדק מזה דחשמש מדבריו הא אם חלקו לגמרי אין להם זע"י בליס (ובס' מיירי בשותפין בקרקע שלקרו בשותפות - דאי באהין שירשו קרקע בשותפות הא קיימ"ל לקמן ק"ז ע"כ דבעלה מחלוקת - הוספתי זה בדבריו לבאר כוונתו) וכמעט הרש"ס שם דצההיא הנאה

וע"כ נלפענ"ד דכ"ל לרש"ס דהסברא הוא להיפך דאפילו שמואל דכ"ל צמכירה לא אמריקו אחריות ע"ס הבה באהין שחלקו הו"ל למימר דע"ס הוא - דהא טעמא דשמואל מפורש צ"כ דעבד אינש כ"י והיינו דוקא מי שלוקח קרקע בדמים דהדבר ידוע דקרקע הציבה ל"י לאדם יותר מכספים ההולכים בהולאה - ולכך אמריקו אומדנא דמי שקנה קרקע ויילם המעות להמוכר ולא בקש מאתו שיכתיב לו אחריות - מסתמא היתה הקרקע הציבה עליו מאד ונכנס בשפק ומחל האחריות - אבל באהין שחלקו קרקע שדה כנגד שדה הא צוה לא שיך לומר דעבד דזבין ארעא ליומא - דמה יחרון לו עתה

על שני חלקים ונתעלמו לדן - וביקש אותי כח"ר נ"י לעיין בזה - והנה מכבר אמרתי לבח"ר נ"י פא"פ אשר בהשקפה נראה שיזכה ר"א בדינו - ועתה שנה מכתבו אמרתי להשיבו כיד ה' הטובה עלי ומאחר השאלה עוד שלא אפשר בזה גל עיני ואמין -

הנה אמרתי להקיר בשנים שעשו שותפות בדרך זה שפ"א מהם יקנה פחורה ידוע בעד כך כך ממעותיו והסחורה יהי' ציניהם בשותפות שיהלקו ציניהם הריות והלך האחד וקנה במעותיו סחורה היתה והשני הלך ג"כ וערה לקנות ולא השיג כלום - ולפע"ד דחין להשני חלק בפחורה שקנה הראשון - ור"א לדבר (מגיטין ע"ד ע"ב) הריא דה"ל לחריס' כ"ע דלו כו' ואכלי ריבעא את דלי ד' ואכול תילתא - ואיפליגו שס רבה ור"י וס"ל לרבה דהלכתא כוותי' דיעל תילתא חף דהתא מערבא ולא חילטריך לדלות - ובתוס' ד"ה רבה כו' הקשו מ"ם דפועלים אמרינן אי אחא מיטרא כו' פסודא דפועלים ובהנזו לחלק דפועלים שאין להם חלק בגוף השדה - כיון שלא דלו חף שלא חילטריך אין להם שכירות - אבל חריס יש לו חלק בקרקע ומיד שהתנה עמו לדלות הרבעה זכתי בשלים השדה ואפי' אחא מיטרא ולא חילטריך לדלות כו' ע"ס - וכן הוא בתוס' (ב"מ ע"ג ע"א) ד"ה דהגר אלמא חע"ג דחריס יש לו חלק בשדה מ"מ אינו נוטל כל חלקו אלא אחא מיטרא ולא חילטריך לדלות אבל אי לא אחא מיטרא והחריס לא דלה מפני שיבש המעיין היבא דגם הבע"ז לא ידע ולא הו' אפשר להשקית השדה - גם רבה מודה דאינו נוטל אלא כשאר חריסין - והיה דמי לפועלים וב"מ מד' רבה דאמר הא לא חילטריך משמע בהד"ה הא חילטריך ולא דלה יו"מ מלחיה סיבה שיהי' אינו נוטל משלם - והבבבא פשוטה דהא לא הבעיתו ליתן לו חלק יותר משאר חריסים רק אם ידלה דלוחתא יתירה ויועיל לשדוהו שתיולא הנואה יותר וכיון שלא דלה ולא הועיל לשדוהו אין לו ליתן חלקו משלם :

כו' ולענ"ד אין משם סרך רחיה דהא הך דמעידין זע"ז הוא מימרא דשמואל שס מ"ב ע"ב ושמואל לטעמי' דס"ל אחריות לאו ע"ס ולכך הוכרה הרבצ"ס לומר דלפי הס"ד מיירי שלא חלקו לגמרי - אבל אם היו חולקין לגמרי הו' יכול להעיד - אולם כ"ז לפי הבנת הגאונים האלו בעל ל"ב ועבודת הגרשוני - אבל באמת לפלא צעמי על הגאונים האלו הא אדרבה משם מובח להיפך דא"כ למה לריך הס"ס לדחוקו ולאוקמי שכתב ל"י דו"ד אין לי בשדה זו - ובקנו מיזו וקיבל עליו אחריות - יותר הו"ל להס"ס לאוקמי בשתלקו לגמרי - ואז אין להם אחריות זע"ז - אע"כ דבשותפין דעלמא גם שמואל מודה דחף כשהלקו לגמרי ולא כתבו אחריות זל"ז - יש להם אחריות זע"ז - ואין להקשות לוקמי כשכתבו בפירוש שאין להם אחריות זע"ז - וי"ל דזה ככה התירוק שמחרן הס"ס דכתב ל"י דו"ד אין לי כו' - אולם אפשר אין מכאן רחיה כלל דלא מלי לאוקמי כשהלקו לגמרי דא"כ לא הוו שותפין כלל - ובשמואל אמר שותפין מעידין זע"ז דמשמע שהן עדיין שותפין - עם שבאמת עכ"ז הו' יכול לאוקמי כן - דהא בהאי דאמר שותפין מהויקין זע"ז הסוגיה הוא שידוע לנו שהיו שותפין - מהויקין - חף שבכשו לפי טענת המחזיק אינם שותפים - מ"מ יתחא ל"י יותר לאוקמי כשהיו עד עתה שותפין רק עתה אחר שבא המערער כתב לו דו"ד אין לי על שדה זו יכול להעיד כיון שמשלק נפשו משדה זו - אולם מ"ם לעיל הוא ברור לענ"ד שאין מדברי הרבצ"ס הנ"ל שום ראי' :

אחר כתבו כ"ז הראו לי שהגאון בקטורה סוף סי' קע"ז בתו"מ והגאון בנתיבות שס - השיג עליהם מבבבא זו שכתבתי לעיל - ות"ל שכוונתי לדעת הגאונים האלו :

סיבון ר"ז

כבוד הרב המאור"ג הר"ב מופלג ושנון העמקן בו' כו' מו"ה הל"ל נ"י אב"ד דק"ק ווענגר -

ועם שכתובה אחת לעול כו' ל"ג כתבתי להסביר טעמא דרבה דס"ל הא לא חילטריך - ולא דמי לפועלים - עפ"י מ"ם האלפס דדוקא בפועלים שירדו על הודאי שיקבלו כל מה שפסק להם - לכך גם הבע"ז לא פסק להם השכר כ"א על הודאי היינו שישנו פעולתה - משא"כ חריס שירד על הספק דאולי חלקו לא יעלה כפי שכר פעולתו - גם הבע"ז הקנה לו חלק בהשדה כפי שפסק לו ג"כ על הספק דאולי לא יצטרפו לדלות בגין שירד מטר - היינו דוקא שפסק זה שרגיל להיות - אבל שישיבש המעיין שלא יהי' יוכל לדלות - במקום דהא הו"ל למידע שאין רגילות בשים פעם שישיבש המעיין - על ספק זה לא ירד - (וא"כ זה תלוי במחלוקת ר"י ור"ל בירושלמי המובא בש"ך חו"מ סי' כ"א ס"ק ג' דלר"י דהלכתא בותי' אונסא כמאן דלא עבד) - וא"כ ה"ג לא כשאלה הא' להניח מעותיו בתוך השותפות הלא הדעת שיקנה גם השני סחורה במעותיו ויהי' ריות גם ממעותיו השיהפיה - וכיון שלא הניח הצירו מעותיו לתוך השותפות יהי' מחמת חוזה סיבה שיהי' ח"ל ליתן לו ריות מהסחורה שקנה במעותיו - ולא שייך כאן לומר שבעת שקנה הא' במעותיו הלוה מהלך מעותיו לזרך השני וא"כ זכתי השני במהלך הסחורה - דו"ה כי למה ילוהו הלא השני יקנה ג"כ סחורה במעותיו - וכיון שאין כאן הלוואה אין כאן זכיה ועיין בסמ"ע סי' קפ"ג ס"ק ט' :

אחד שה"ט נ"י"ק קבלתי - בדבר הד"ת והסכסוכים שנתהוה בין הג' שותפים במסחור הפשתן זה מכמה שנים - ובדבר הדין ציניהם הו' כן - שהנגיד הו' מכניס לשותפות כך הרבה ואחד מהם לא הו' מכניס כלל לשותפות והג' מוהר"א הו' מכניס לשותפות ערך שליש נגד מה שהו' מכניס הנגיד - ובדבר חלוקת הריות הו' ציניהם כן - מהלכה הו' נוטל הנגיד ושותף הב' - ומתנה הבני' מוהר"א - והעושקים במסחור הו' ר"א והשותף הב' - והנגיד לא עסק רק מעט - והנה בשנה זו עת התחיל מסחור הפשתן - בא מוהר"א הנ"ל להנגיד ור"ל הנה מעותי עדיין לא בא לידי - והמסחור כבר התחיל - השיב לו הנגיד - א"כ אתן חלקך רוי"כ משלי לשותפות והריות מזה נחלוק על ג' חלקים ומוחר המסחור יהי' החלוקה צינינו כבשנים שעברו - ונתן הנגיד הנ"ל לר"א כך ג' מאות רוי"כ שיחול לקנות וכן עשה מוהר"א - וקנה סחורה - וערס שכלה לקנות בעד הסך הנ"ל - בא לידו מעות עלמו וקנה גם במעותיו בעד ערך כך ה' מאות רוי"כ פשתן (ובחלמ"ע קנייתו ח"ל הנגיד אתן לך עוד מעות השיב לו ר"א עדיין יש לי משלי ואין לי לזרך במעותיך) והנגיד ושותפו הב' לא השיגו לקנות פשתן הרבה ולא עלה בידם רק בעד כך ערך ח' או ע' מאות רוי"כ - ואחר כלות המסחור ובאו להשבון הריות - נפל ציניהם מחלוקת - הנגיד ושותפו הב' רוצים שהריות מסך חלקך רוי"כ יהי' על ג' חלקים - והמוחר על ב' חלקים כבשנים שעברו - ור"א רוצה שיהי' החלוקה כן כך חלקך רוי"כ של הנגיד יהי' על ג' חלקים ומוחר הסך של הנגיד דהיינו ערך כך ב' מאות רוי"כ יזרקה לזה כך ערך מאה רוי"כ מהסך ח' מאות שהוליא ר"א מכיסו - ויחולק הריות מהג' מאות על ב' חלקים כבשנים שעברו שהי' מוליא מכיסו שליש - והריות מערך ז' מאות רוי"כ שהוליא מכיסו יהי' כל הריות לעלמו - ולכל היותר יחולק הכל

ונרע"ד קאת ראי' דבתי"ת סי' קפ"ד סעי' א' - ג' שנתנו מעות לאחד לקנות להם מקה - ואם היו המעות מעורבים כו' - היו מעות של כאו"א לרורים והחומים - אעפ"י שהשליח קנה לכולם לא קנה אלא זה שנקנה המקה במעותיו בלבד - והוא מימרא דרבא (ב"מ ע"ד ע"א) - ובשיטתו שס הרמ"ך וי"ל הני בני תלתא זיהבי וזו אחד למזבן להו מידי הובא דיהבו ל"י כולהו וזו ל"י ריבוי בתה סודרא כו' - ואי יתבו ל"י כל חד וזו בחנפי נפשיהו - וכן ואמר לפלגי לתודי' ובנית רשאי - ואע"ג דאינהו אמרי ל"י מעיקרא זבון לן בשיתפוטא - כיון דלא

זמן אלא כשישור וזוי דהד מיניו - נראה לומר אע"ג דליוכו
 ערבינהו לזוי באפיוכו כו' עכ"ל. משמע להדי' דאף דלמרו
 מעיקרא שיקנה להס בשותפות מ"מ כיון דנקנה במעית של
 אחד לא קנו כולם. וע"כ הטעם כיון דנתן כ"א מעות צפ"ע
 אף שיקנה מקח אחד לכולם בשותפות. כיון שהמקח עומד
 להתחלק לכא"ל. לא שייך לומר שצטרפו המעות של כ"א
 עבור כולם. כיון שכל אחד נתן מעות עבור עלמו. למה
 יורה לאחר :

ומעתה

ממילא מביאר דלא דמי כ"ד להא דס"י רש"ט.
 ראובן שאמר לשמעון קנה לנו ביתה סחורה פלונית
 כו' ואם נתראה לקנות לשניהם זכו שניהם ע"ש. וכן להא
 דס"י קפ"ג סעיף ד' דהתם מיירי שלא היה להם לקנות יותר
 מכפי הסך שקנה שמעון. מש"כ כאן. ולפע"ד דאף אם היה
 השותפות בדרך זה שרק הא' יעסוק בקניית הסחורה בעד
 מעות שניהם ואח"כ לא השיג לקנות רק בעד מעותיו. ג"כ
 א"ל ליתן לחבירו חלק וכנ"ל :

אולם

עיין ס"י קע"ו סעי' מ"א. בשלשה שעשו צנייהס
 להלוות לבוית סך הרבה. וקדם אחד מהם והלוה
 לבויתו מעט. ואח"כ לא ראה הבוית ללוות יותר. וביקש האחד
 מהשותפים השנים שיתנו לו כ"א חלקו בהסך שהלוה להבוית.
 והאחד נתן חלקו. והשני דחה אותו ואמר שיתן. ובתוך כך
 מה עד שלא נתן. ופסק המחבר דחייב הראשון ליתן שליש
 הרווח לורשיו השלישי. וכן פסק הרמ"א בסעי' ז' בשנים כה"ג
 ע"ש. ומקור הדין הוא מהמרדכי פ' מי שה' נשוי ס' רל"ז
 בשם תשובת הר"ם וכחז בש הטעם כיון דמעיקרא נשתתפו
 בחיוב. וקיבלו הערבות ביחד או אחד בשביל כולם. כשנתן
 ראובן המעות. שליחות דכולהו שותפים עבד. משמע מזה לכאורה
 דאף שלא נתן מעות רק חלקו מ"מ הו"ל כאילו הלוה להם.
 ושזו איננו יכולים לחזור. וכן הבין הגטות וכחז דאף דמעיקרא
 נשתתפו אדעתא שיליה הבוית שלשים זקיקים ולכסוף אחרי
 שנתן לו אחד פחות מחלקו לא ראה הבוית ליקח יותר מ"מ
 אין ראובן יכול לומר מה שנתתי הוא שלי ולעלמי נתתי לו.
 וה"ם שהשותפים אינם יכולים לומר יהי הכל על חלקך דהא
 מעיקרא נשתתפו שחתן עוד יותר על חלקך ומה לך בזה
 שהבוית אינו רואה ליקח חלקו ע"ש. ועיינתי במרדכי שם
 וראיתי שבמהלוקת שט"ו שם כי דעת הרב ר' שלמה הוא כיון
 דחלק כ"א ידוע הו"ל כלקח זה בשלו וזה בשלו ונתערבו.
 ככסו"פ מי שה' נשוי. ולא אמרינן דהאחד הלוה להאחרים.
 והר"ם חלק ע"ש באריכות. ולענ"ד יפלא מאד מה שייך לומר
 בזה דהו"ל כאילו הלוה להם. הלא הוא בעלמו לרדך ליתן סך
 בזה עבור עלמו ולמה ילוהו לאחריכ :

אמנם

להבין דברי המרדכי וענין מהלקותם. אשר לכאורה
 אין להם הצננה. גם להבין הראיות שהביא הר"מ
 לדעתו לרדך לעיין וכי לא יודה רבינו שלמה שהשותף כיווד
 ברשות דמי וישר ראיותיו. ונלפע"ד דודאי גם ר"מ מודה דלא
 שייך בזה שום הלוואה רק כל מה שנתן לבויתו הוא עבור
 עלמו. אלא דעיקר מהלקותם הוא דעבודא שלהם מיירי דוקא עם
 הבוית הקרן והריבית ביחד. כמבואר שם בתחילת המעשה
 בסתם ובדברי ר"מ באמ"ע. שכתב ו"ל ועוד אחרי שקבלו שלשתן
 הערבות וקפיו הקרן והריבית ביחד נתחייב בדוניהם לשלשתן
 ס"י עכ"ל :

והנה

ידוע מההלוקת בין הפוסקים לעיל ריש ס"י הנ"ל
 כמה נתקיים השותף והסגמא הדעות כסעי' ז' בהג"ה.
 דלענין מה שהריותו כבר אינן יכולין לחזור. ומעתה הדבר
 חלוי אם נשקף הקרן עם הריבית מעיקרי הכל קרן או לא.
 דאם נאמר דמקרי הכל קרן א"כ הו"ל הריבית קרן (דהריבית
 טיה כמתנה בעלמא שהתחייב הבוית ליתן להם) שהריותו כבר.
 דבדין הוי יכולין לקוף את הבוית שיקבל מהם את כל הסך

כפי שהתנה עמהם. או שישלם להם כל הריבית אף אם לא
 יקבל מהם בהלוואה כל הסך הנ"ל. ולפי"ו אף שהבוית חלם.
 ואיננו יכולין לכופו לקבל כל המעות ולהיליח ממנו כל הריבית.
 הרי גזל לכולם. ומעט הריבית שנתן להם שייך לכולם. כי אין
 שותף יכול לומר לעלמי איני מילי. ובפרט שצטרפא עם המלוה
 הוי ראובן. ושמעון שיתפו קיבל הפרעון מן הבוית גם עבור
 יורשיו לוי. אבל אם נאמר דאף שזקף הקרן על הריבית ביחד
 לא מיקרי הכל קרן. וא"כ לא הו"ל כהריותו כבר. דיכול
 הבוית לחזור בו אף לדעת הרמב"ן הוצא בש"ך כוס"ו ל"ט היב"א
 דלוי כתב שט"ח בלוי המלוה ושעבד לו נכסיו דמחוייב המלוה
 להלוות לו. כיון דכבר קנה השעבוד נכסים. מ"מ כאן בבויתו
 דלא מקנה הנכסים כ"א בקבלת המעות עיין ס"י קל"ד.
 וא"כ יכול לחזור כ"ו שלא קיבל. והנה הכא בעובדא הנ"ל כבר
 קיבל הבוית משיתף אחד מקצת המעות. וא"כ הדבר חלוי עוד.
 אם נאמר דמה שנתן אחד מהם על חלקו אף שהוא לרדך עלמו
 מ"מ כמה שחלוי בזה זכות כל השותפים חשבינן להנתיבם כאילו
 נתן בשביל כולם. א"כ הכא לא יוכל הבוית לחזור בו. דבמקל"ת
 הדמים שקיבל הבוית כבר נשתעבדו כל הנכסים שלו. לרדך כל
 החיוב שזקף עמהם. ואחרי מנך זמן ההלוואה מחוייב לשלם
 להם כל הריבית. ועל מה שאינו משלם נקרא גזלן. וההפסד
 לכולם. אבל אם נאמר דכיון דכל אחד מהם ליתן חלקו
 בהקרן וכל אחד יקבל ריבית לפי מעותיו לא מקרי שותפים
 כלל. א"כ לא נשתעבדו נכסיו הבוית לכולם ביחד. רק כ"א
 ואחד בעת נתינת חלקו להבויתו וזה נכנסו הבוית לפי חלקו.
 ועיין צ"ח יו"ד ס"י קס"ט דהיב"א דזקף הקרן עם הריבית ביחד
 מספקא לוי להרמב"ן אי מיקרי הכל קרן ע"ש. וא"כ איננו
 יכולים לזכות לורשיו לוי מטעם דמיקרי הכל קרן וכנ"ל. רק
 דזכותם החלוי בזה אי מיקרי שותפים בנתינת הא' או לא. ולזה מביא
 רבינו שלמה רא"י מפ' מי שה' נשוי. דהיב"א דלקח זה בעלמו
 וזה בעלמו נוטלין לפי המעות. א"כ לא שייך בזה שותפות.
 ואותו שלא נתן חלקו להבויתו. לא זכה בשום שעבוד נכסיו
 של הבוית. וע"ז פליג עליו הרב ר"מ גתרתי. דמ"ש ר"ש מלקח
 זה בשלו וזה בשלו דנוטלין לפי המעות וא"כ לא הוי שותפים.
 היינו דוקא דלקח זה בעלמו וזה בעלמו קודם שנשתתפו. אבל
 כנ"ד כיון דמעיקרא נשתתפו בחיוב וקיבלו הערבות כו' ואח"כ
 הקדים אי מהם לתת כסף חלקו. שליחות דכולהו עבד (והיינו
 כמה שחלוי בו זכות כל השותפים חשבינן כאילו נתן בשביל
 כולם) כדאיתא וכו'. ועוד אחרי שגדד הערבות לשלשתן וקפיו
 הקרן והריבית ביחד (והיינו סגמא אחרת) דכיון דזקף הכל
 ביחד מיקרי הכל קרן וכבר נתחייב בדוניהם. וא"כ מה שלא
 קיבל הבוית ולא נתן להם כל הריבית כאילו גזל לכולם. ועיין
 צ"ח ס"י קס"ט סעי' י"ה בהג"ה וסו"י ק"ע בהג"ה וס"י קע"א
 בדברי המחבר ול"ע שם.

ואף שמדברי הר"מ במרדכי שם משמע לכאורה דנעף המעות
 שנתן הוא בשביל כולם. והוה כהלוה להם. דהא הביא
 רא"י מפ' הנו"ל בתרא דמאן דמשכח צ"ו דרי פרע כו' ע"ש.
 אבל ז"א ומנוף הרא"י מוכח כן. דהגע בעלמך אם אחד מבני
 הנקעה פרע למך מם הקרקע שלו. ואח"כ לא הנע המך
 מהשאר את המם. שמחל להם. היכול לתבוע אותו שנתן.
 שיתע לו חלק כמה שנתן הוא למך דהא הוי שותפים.
 ובשותפים קי"ל כה"מ ס"י קע"ח דמה שמתל לאחד מן השותפים
 הוא בשביל כולם. וכן הוא בס"י קס"ג סעיף ו' בהג"ה. אע"כ
 דלא הוי שותפים גמורים רק לענין זה דיכול לפרוע עבורו
 מם הקרקע ולא הוה כפירע חובו של חבירו. אבל לענין מה
 שפרע אחד מהם למך עבור מם שלו כיון שהלקי מבורר כמה
 לרדך ליתן למך. כל מה שנתן הוא עבור עלמו. אע"כ עיקר
 ראיות הר"מ הוא כן כיון דחוייב גבי מאן דמשכח צ"ו דרי.
 כשפרע למך בשביל חבירו הוה לענין זה בשותפין. ולא כפירע
 חובו של חבירו. א"כ ה"ם הכא כיון דמעיקרא נשתתפו בחיוב כו'

(אף לכל אחד הלקו מזכור ומה שנתן הוא עבור עמלו) מועיל כתיבת האחד מה שמוגב לזכות כל השותפים וכנ"ל. וא"כ כיון שאינו חייב ליתן לו חלק בהסך שנתן למה יפסיד חלקו שהרי יתן. כשאמר אינו רוצה ליתן. ואין זה נקרא משנה מהשותפות :

אולם לפי מ"ש ל"ט לעיל מה שסיים הר"מ במרדכי הנ"ל דהא אמר השותף כשתצטו שותפו. שיתן לו חלקו בהסך שנתן להכותי. ואמר שאינו רוצה ליתן הרי שינה השותפות ונעקר מהשותפות. וכן הוא בדברי המהרש"ם מ"א. וזרמ"א סט"ו ד' הנ"ל. הא לפי מה שהעליתי עיקר זכות השותפים שלא נתנו. הוא או מטעם כיון שנתן הכל ביהודי כבר נתחייב להם הכותי כל הריבית ואינו יכול לחזור בו. או אף שלא נתן הכל ביהודי. מ"מ כיון שנתן לו השותף האחד חלקי מעות כבר נקטו השעבוד נכסים של הכותי לכולם על כל הריבית אבל גוף המעות נתן עבור עמלו. וא"כ למה חייב לשלם לו חלק בהסך שנתן האחד להכותי. וביותר קשה במה שסיים בנה"מ שם. דבניזון דסע' מ"א הנ"ל יכול הנותן לכסף להשותף שיתן חלקו בהסך שנתן. ואינו נראה לפענ"ד דמ"ש כיון שבניזון נתן להכותי זה לא נזכר בדברי המרדכי. ובניזון דמבואר בהמרדכי ח"י לכופו דיכול לומר לא נתליתי להיות שותף רק אם יקבל הכותי כל הסך שקצבנו אבל על פחות אינו מחוייב להיות שותף. הנע עלמך דקודם שנתן האחד חלקו להכותי היו כולם יכולים לחזור אף נגד ישראל כה"ג. אף היבא דזכו בשעבוד נכסים. דלשיעור רמב"ן אינם יכולים לחזור. מ"מ בכה"ג מודה. כיון דהלוה אינו רוצה ללוה כפי הסך שקצבו ביניהם. אבל זה אינו מוגב לחלק היות לפי חובם לשלם :

ומעתה נבוא לרקמן דלפי מ"ש נראה דהדין עם ר"א. ויש עדיין עוד לפלפל בזה. ומאתו אבקש שיעיין היטב בכל דברי צע"ן. ואם ית' לו מה להשיב יכתוב לי. וידעתי אשר כה"ד בעמלו אחר העיין בדברי. ידין ביניהם כד"ת. ומתחילה קצרתיו ויקבל החו"ש :

סימן לח

דבר גדול אחד

אחדש"ה בראוי וכנכון. את מכחבו ע"י גיסו קבלתי. והנה בדבר השאלה באשה ששכחה ליעול חלה בעי"ט. ובי"ט נזכרה והפרישה. והעיר בזה רב אחד דלדעת האחרונים דאשד"ע אפילו באיבור דרבנן. והמעשה בעל. א"כ לא היו הפרשה כלום. ואסור לאכול ביו"ט הלחם. ואחר יו"ט מהוייבת להפדים פ"א. וכת"ר נ"י השיב ע"ז דהאשה היא שותפות בזה. דהא גם היא אוכלת עם בעלה מהלחם (ואיננה בגדר שליח) ע"כ. והנה מ"ש כה"ר נ"י. דהאשה היא שותפות בהשיטה. עם שלכאורה מדברי התו' קדושין מ"ב ע"א נראה כן מראייתם שהציאו מהא דאמר לעבדו אל ושחוט עלי הפסח כו' ע"ש. משמע דמרישא דמתניתין שם היבא דלא שכה מ"ש לו רבו לא סו מלו התו' להביא ראיה. וע"כ דכיון דגם העבד אוכל מהפסח הו"ל שותף. אבל לענ"ד ז"א דע"כ לא משמע מהתו' דכשהעבד אוכל ג"כ מהפסח מיקרי שותף אלא דוקא בפסח. דכיון דהעבד"כ המנה את העבד על פסחו לא מני לבעותו לפסח אחר אחר ששחט הפסח ופסח מיקרי שותף. אבל גבי אשה כנ"ד דביד הפעל נשטתה ללחם אחר ולא יתן לה לאכול מהלחם שהפרישה ממנה חלה. איזה שותפות יש לה בהלחם. ועוד אף אם גניח שיש לה שותפות. מ"מ הא זה גופא הוא מטעם שליחית כדאיתא בש"ס. שאני התם דהיא לי' שיהפוך ע"כ יכול להעשות שליח. ומה מועיל זה לענין אשד"ע. הן אמת דלשיעור רש"י ב"מ ה' ע"א דפי' אהא דקאמר הש"ס ואלו שותפים שגנבו חייבים כו'. ופי' שהולוה אחד לדעת הציבור ע"ש. א"כ לדעתו שותף לא אמרינן אשד"ע. והנה רש"י ז"ל התך ראיתו מז"ק ע"ה. והתו' שם השיגו עליו דמז"ק שם אין

ראי'. דהא התם בעביהה מיירי ובעביהה ע"י שליח ג"כ חייב כו' ע"ש. ולענ"ד עם שעפר דכתי' תחת כפות רגלי בעלי התו' ז"ל. נלפע"ד שם לשיעורם יפה השיגו. אולם לדעתי אין כוונת רש"י ז"ל אהא דמ"ק ע"ה דדריש וצנחו ע"י שליח או לרבות השליח. דאלו ה' זה כוונתו. ה' יותר גדול מאד שנתנו דהא שם מרבינן אף שליח. וכאן מז"ק הש"ס בין שליח לשותף. אלא כוונתו המתניתין שם ע"ט ע"א. נתנו לבכורות בנו או לפע"ת כו' הנגב חייב כל"א שצד"ש שם. והקשו שם בתו' אמאי חייב במשיכתה הא אין שלד"ע. ותיירי דמיירי שם לא ידעו שהוא גנוב. והולידו מזה דהיבא דהשליח אינו יודע שיש בזה עבירה לא אמרינן אשד"ע. וע"ש בני' שכתב שהחכמים ז"ל השיגו על תירוק התו'. ועיין בשו"ת מהר"י מטראני ה"א סי' קע"ז שיישב דבריהם ע"ש. ומעתה אפשר לומר דגם לרש"י ז"ל ה' קשה קייסות התו' הנ"ל למה יתחייב הנגב. הא אשד"ע. ובתו' התו' מלן כמו"ש הנ"ל וניתחא לי' כיון דהם רט' לזכות לנפשה עביר הבכור או עבור תוצו. או שישלם לו שטר שמורחו. לכך זכו נמי להנגב. וזה ברור לענ"ד כוונת רש"י ז"ל * :

האמנם עם שייבנו ק"ת דעת רש"י ז"ל משתרת התו'. מ"מ הא חזינן דהתו' ובל הפלוג' אחריו לא ס"ל כוונת' בזה. וא"כ אף בשיטת אמרינן אשד"ע. אולם יש לשיין בנ"ד. דהנה ביצמות פ"ו ע"א מייתי הש"ס ברייתא דתני' ואכלתם כו' אתם ובייתכם לימד על נשואה בת ישראל שנותנת רשות לתרום. ומוזה למדו הפוסקים דה"ס בתרומה וחלה. עיין בשו"ת סי' קס"ח היבא זרמ"א יו"ד סי' שכ"ח. והנה לכאורה מדברי הש"ס הללו משמע דעל שהיא תורמת א"ל קרא. כי אילערין קרא לשתיה נותנת רשות לאחר לתרום. וז"ע מינן פשיטא לי' להחנח בלא הקרא שהיא יכולה לתרום דאף אם נאמר דהיא שותפת בהתצוה שאוכלת. מ"מ הא קי"ל אתם ולא השותפים. וראיתי בתו' רי"ד בקדושין שם שהקשה אהך דאתם ולא השותפין משנה ג' פ"ג דתרומות ע"ש. דשותף יכול לתרום. וכאן לחלק דכשהן שותפין אף באכילתן יכול לתרום בלא דעת הציבור. וכשאין שותפין אלא בהתצוה ולא באכילה ח"י לתרום. וגם הירושלמי כהן לתרן כהן לכתחילה כהן דעבד ועיין בר"ש ריש משבת תרומות. ומעתה בשלמא להירוק השותפות רי"ד הנ"ל דבשותפין באכילה. יכול כל אחד לתרום בלתי דעת הציבור. א"כ כש"כ אשה שהיא אוכלת עם בעלה שיכולה לתרום וא"ל קרא. אבל לתו' הירושלמי קשה. דלמא הקרא חתי' דהאשה יכולה לתרום אף לכתחילה בלי דעת בעלה. דהיא עדיפא משאר שותפין דעלמא שאינם רשאים לתרום לכתחילה בלי דעת שניהם :

ורו' קשה לי אי ס"ד דהקרא לא חתי' אלא שתיה נותנת רשות לאחר לתרום. א"כ בקדושין מ"א ע"ב דפרך לא נכתוב דהתנא בתרומה. ומושי' שם ע"ש מדוע לא פריך למ"ל כך קרא דאתם ובייתכם :

ורבאורה ה' אפשר לומר בזה. דמזה ית' מוכח דלאו מדין שליחות הוא. אלא שהתורה עשתה אותה כפעלים לענין הפרשת תרומה. וראיתי בשו"ת באר יתחק להגאון מקאונא. בהג"ד כו' כ"ה עקף וא"ו שכלל בזה והסכים כן. שהתורה עשתה כפעלים. והנה אף שקראה שכלנו מהבין לאיזה תועלת יעשה אותה הסורה כפעלים הלא אם גם היא כשליה ג"כ יכולה לתרום. אבל עוד יקשה. א"כ אף למדו הפוסקים מזה דה"ס בתרומה גדולה וחלה נותנת רשות לתרום

דבריו בספר אור חדש. והנה בספר הנ"ל חקר מ"ל דבול הסורה שליה עושה שלים. דהא לא מלינו זה כ"א בגירוסין. ומגירוסין לחודא לא מלין למילך. ע"ש שהאר"ך בזה. והביא מ"ש ריב"ש. ולע"ד דמיתורא דאח"כ וביח"כ דרש"ן דשליו עושה שלים. דהא מרבי"א דגם אה"כ המוקדם בכתוב דרש"ן דהיא עושה שלים. וא"כ למ"ל אה"כ וביח"כ דהיא יכולה לתרום. דהא אה"כ האוכלת עמו עדיפא משליו דנמא. וע"כ הקרא אחי דיוכלה לעשות שלים. דשליו עושה שלים. ולפי"ז שפיר נקט הכרייתא לומר על גאולה כו' שנתנת רבות לתרום. דהא עיקר הקרא לא אחי רק לזה:

סימן ר"ב

וזה שהשבתי לרב גדול אחד שהשיב לי על הדברים שכתבתי לעיל.

ביק לנטון הגיעני. וכדבר השגתו עלי מובח"ס כ"ז. ידדי. אנכי בתשובתי י"בשתי עפ"י קיסת הגאון מו"ה אברהם ברודא הנזכר במכתבו. שהקשה מאי מקשה הש"ס (פקידוסין מ"א ע"ג) גם אה"כ למ"ל אולי אי לא הוי כתוב גם אה"כ הו"א נילף תרומה ממעילה דאינו עושה שלים ע"כ. ועפ"י שיטת רש"י בזה"ש הנ"ל אינה קיימא כיון דמעילה ושא"ה הו"ו ש"כ הבאים כאה"כ אין מלמדן על תרומה אפילו בגז"ש ע"ש. אולם אנכי שפיר כתבתי דע"כ גמי תרומה י"ב שלד"ע כגון ש"ה לשליו לתרום מן הרעה על היפה. דאי ס"ד דגמי תרומה אשלד"ע. א"כ מאי קאמר הש"ס דילפינן מעילה חמא חמא מתרומה דעושה שלים. הא בתרומה גופא היבא דלויכא עבירה אין עושה שלים. וע"כ לא שמשין מש"ס דובח"ס הנ"ל דב"כ אין מלמדן אפילו בגז"ש אלא בלימוד חדש. כגון התם דילף בכור ופסה דלפני מתנה אה"כ מעולה בגז"ש דזריקה זריקה. ופר"ך א"כ ליבטי שתי מתנות כמו בעולה דכתוב בה סביב ואה"כ משני שפיר דהו"ו ב"כ. ואין מלמדן הדין החדש שאינו מרומז בציבת זריקה. אה"כ הכא בתרומה סתמא כתי' שליות והגז"ש מלמד אותנו דהשליות דכתוב בתרומה קאי גם אהיבא דלויכא עבירה כגון לתרום מן הרעה על היפה. מ"ל דגם זה אין מלמדן. ולדעתו אין זה בגדר למד רק גלויה מלמא בעלמא ועוד איך אפשר להלמד שיהי' עדיף מהלמד. דמעילה שהוא למד יוכל לעשות שלים אף שהוא ד"ע. ובתורה המלמד אש"ס:

ודענ"ד הדבר מוכרע (דפקידוסין ס"ג מ"ג ע"ג) דמשני הש"ס שאנו מעילה דילף חמא כו' פר"ך ונלף מינה ע"ש. ולבאורה קשה הא (בובח"ס כ"א ע"ג) נשאר הש"ס בחיקו. אי דבר הלמד בגז"ש חו"ד ומלמד בגז"ש אב וא"כ מאי פר"ך. ובש"ן זה הקשה בספר אור חדש שם על הילפותא דחמא חמא מתרומה ע"ש. ובזה לא עמד. אולם לפי מ"ש א"ש דקיימא הש"ס דעילף מתרומה והכוונה דילף ממעילה המתנה על תרומה ד"ע.

וב"ש כת"ר נ"י דהיא נעשית כבעלים לענין הפרשת הלה. וכן בשותפין כתב כת"ר דלוי לרי"ך דעתו של שותפו. ולדעתו פשוט דאף דלוי לרי"ך דעתו הכל הוא מטעם שליות ודאי לדבר דפקידוסין ס"ג מ"ג דחיי"ס ש"ס חמא חמא דלוי ל"י שותפות בגו"י. וע"ש באו"י ונר"י דמשמע מדברי"ס דבין דלוי ל"י שותפות לרי"ך יכול לעשות שלים ע"ש ובין ב"ה (ח' ע"ה) ד"ה שותפין בגו"י דרש"י וכו' ולפי"ז סת"י גם בשותפין אשלד"ע אלמא דמשמע שליות הוא:

סימן ב'

אורב וי"ל על השבתי א"י על החסידים הסבורים שהתורה נמשכת בהם כד"ר עפ"י דמין חסידים החסידים נ"י

ולתפיש עיני בתה"ד שם ובת"א שם. והזכיר"ס מוכרחין מש"ס כתובות ע"ג ע"ה. מאכילתו שאינו מעשר. ולא קילא לה חלה. דמוקים לה הש"ס שהמרה פלוני כהן תיקן לי הכרי ופלוני גבל תיקן לי העיסה. משמע להדיא דשלא בדיעת בעלה נתנה רשות לאחר לתרום ולהפריש. ומ"ל להש"ס כ"ז. אולי דוקא בתרומת מעשר עשה"ה הכתוב כבעלים. (והש"ס דכתובות הנ"ל לא זכר הגאון בעל באר יתקן הנ"ל ושכן פסק הרמב"ם פכ"ד מה"ל אישות ה' י"א ובשו"ע אה"ע סי' קט"ו ע"ג. ואיך כתב"ס שהרמב"ם לא פסק כש"ס דיבמות הנ"ל. הא כיון שפסק כש"ס דכתובות הנ"ל. ממילא נכלל הדין דש"ס יבמות הנ"ל):

ע"ב יותר נלפענ"ד דהיא אינה אלא בגדר שלים. והוא דהנה ברמב"ם פ"ד דתרומות הנ"ל הביא בג"מ דברי הירושלמי שהביא הר"ם. וע"ש פירוש. נשמע מדברי הירושלמי הנ"ל דכשומכין וע"ז יכול כ"א לתרום בלא דעת חבירו. ולפי"ז כש"כ אה"כ שבעלה סומך עליה בכל לרבי הבית בודאי יכולה לתרום וא"ל קרא. וע"כ קרא דאח"כ וביח"כ אחי שהיא נותנת רשות לתרום. דלענין זה עשה"ה הכתוב כבעלים שמהא יכולה לעשות שלים אף דהוי מילי. אבל מ"מ הוא מטעם שליות. וע"כ מה שהורה הרב להפריש חלה פעם שנית משום דאשלד"ע. לענ"ד לא עב הורה. דהא בקדושין מ"ג ע"ג פריך אחי כלל דאשלד"ע ממעילה. ומשני שאני מעילה דילף מתרומה דיש שלים לד"ע. ובתורה עלמה נאמר דאשלד"ע והא אין גז"ש למתנה:

ובאופן אחר קאת אפשר לומר עוד. דהנה כבר דקדקתי לעיל בש"ס דיבמות הנ"ל. מ"ל להחמא דנותנת רשות. הא מן הכתוב אינו מוכח אלא דהיא יכולה לתרום דהשוה הכתוב אותה לו. אבל מ"ל דיוכלה לעשות שלים וע"כ ל"ל דאה"כ דנפקא לן בקדושין מ"ג ע"ג מאתם גם אה"כ דבתרומה יכולין לעשות שלים. וכיון דהשוה הכתוב אותה לו. ע"כ כיון דהוא עושה שלים. ממילא גם היא יכולה לעשות שלים. ומעתה בע"כ מוכרחין אנו לומר. דלא עשה"ה הכתוב כאלו היא בעלת התבואה. דלכאורה קשה למ"ל להתנה להו"א דין מה שאינו מצוהר בכתוב. ע"כ נלענ"ד דעיקר הלימוד הא דיוכלה לתרום הוא מטעם שליות. וכיון דנשאה וסמך עלי' שהיא תאפה וחבטל לו. הו"ל כאלו נתן לה בפירוש רשות לתרום. ובאמת דע"ז אין לרי"ך קרא. דהנה בתו' רי"ד בקדושין מ"ג הנ"ל. אה"כ דקאמר הש"ס אה"כ ולא השיתפין הקשה. הא תנן בפ"ג דתרומות השותפין שהרמו בזה הח"ו ר"ע אומר תרומה שניהם תרומה. ותו' דשותפין שאוכלין ביחד יכול"א לתרום דבודאי יוהא לי לחברו. והמיעוט דאח"כ לא קאי רק השותפים בפירות ואינם אוכלים ביחד ע"ש. ובשם הירושלמי תו'. כאן לכתחילה כאן דיעבד. והנה הש"ס דילן ע"כ לא פבר כתי' הירושלמי. דא"כ מאי מהרן הש"ס. דהו"א אה"כ ולא שותפיה נמי. הא מאתם לא ממטעין שותפין רק לכתחילה. וא"כ גם בלוח"כ לא נמטע רק לכתחילה אבל בדיעבד תרומתו תרומה דילפינן מקדשים וגירוסין. וא"כ הכתוב דגם אה"כ לא אחי רק לכתחילה וזה ה"א לענ"ד דהא לכתחילה בודאי חבור לתרום ע"י שלים דמ"מ ב"ו יותר מנשלוהו. וע"כ כתי' חתו' רי"ד הנ"ל (ועיין בר"ש ריש תרומות ע"ג) א"כ חיונן דהשותפין שאוכלין ביחד יכולין לתרום וא"ל קרא לזה. א"כ ה"ה וכש"כ בהש"ס נשאה שאוכלת עמו בודאי שרשות בידה לתרום. וא"כ לכאורה קשה למ"ל קרא גמי אשה וע"כ נלענ"ד ובה יתיישב קושי' המורה מה שראיתי מקשין בשם הגאון מו"ה אברהם ברודא זללה"ס. בקדושין שם דמסיק דאה"כ גם אה"כ אחי למטע מי שאינו ב"ב אבל לתרומה גופא א"ל קרא דהא לקמן פריך אה"כ דאשלד"ע ממעילה. ומשני שאני מעילה דילף חמא חמא מתרומה. וא"כ אי לא הו"ו כתוב בתרומה גופא דעושה שלים. אדרבה הו"ו ולפי"ן בתרומה חמא חמא ממעילה דלא יעשה שלים ע"כ. הובאו

סימן מא

בדבר הד"ת שכל לפנינו באנו הבן שהתחייב ה"ש בתנאים ראשונים ליתן מחנה לבנו סך פלוני וקודם שהגיע זמן הסילוק מהא"י הבן והל"ש וגפלו נכסיו קמו יתמי ונתעלמו היורשים בד"ן כי החתן רוצה שיקבל סך המתנה ושאר התחייבות מביים השותפות ואח"כ יחלקו שאר העצובן בשוה. והאחים רוצים שיתלקו עתה הירושה בשוה. וסך המתנה ושאר התחייבות יקח החתן מחלקו. ועם שכבר דברו בזה הגאונים הראשונים ה"ה בשו"ת שארית יוסף ושו"ת צ"ח סי' י"ד ומרשד"ס חת"מ סי' של"ד ודברי ריב"ש ע"ש ומר"ם מערלני ח"ב סי' ל"ג בחו"מ ועיין בשמ"ע סי' רמ"ג ורמ"ה ובאה"ע סי' ל' וג"א בחמ"מ וב"ש. והיולא מהם לדינא שאין להויליא מן היסומים נגד דעת הרמ"ה המובא בחו"מ סי' רמ"ה דבאח"ן לך חף קנין לא מהני. אולם כל הפוסקים האלו לא דברו רק לפי טעם התנאים ראשונים שבג"ש. אולם זה מכבר נתחדש בימינו שכותבין התנאים בלשון הוי"ב התחייב ה"ש כו'. וא"כ אפשר דכזה כ"ע מודים דהוה הויב גמור להויליא מהיסומים. והרמ"ה לזכות את החתן בדינא הכריע בהסילוק הזה והסכים כן לדינא ותלה עלמו כמה שמלא בן בשו"ת חתם סופר הלך אה"ע סי' קל"ה ובשו"ת זכרון יוסף חת"מ סי' ז' עיין עליהם. ועם כי ידעתי מיעוט ערכי וקולך השגתי שאיני כדאי להסוכח עם הגאונים הגדולים ודיני כי להצ"ן דבריהם. אולם יען כי תורה היא וללמוד אני לר"ן. ולעג"ד דין זה לע"ג. ע"כ אמרתי להאריך קצת ויהיו דברי כתלמיד הון לפני רבותיו בקרקע. ומה' האלה עור שלא אבטל בדבר הלכה כי הוא יתן תורה מפיו דעת וחסונה. גל שני ומחורקך אביעם נפלאות. וזה ההלי בעז"צ :

(א) תשובה (בכתובות ס"ו ע"א) הן הפוסק מעשה לחתנו ומת חתנו יכול הוא שיאמר לאח"כ הייתי רוצה ליתן ולך אי הפשי ליתן ופירש"י אי כנוס או פטור בחליה. אבל אח"כ אם ה' מי. ה' אומר או בן מה שפסקת או תשב עד שתלבין ראשה ע"כ. והקשה עליו הר"ן שפי' דלא בהלכתא דהא קי"ל לתמן ק"ט ע"א באדמון דיכולה היא שחאמר לו או כנוס או פטור. ולכך פי' הר"ן דאח"כ ה' מויליא בדינין ע"ש. ולעג"ד דרש"י הוכרח לפרש דהתם משנה הכל הוא דלא באדמון. מדקדוק לשון המשנה דקתני יכול הוא שיאמר לאח"כ הייתי רוצה ליתן. דלשונות הר"ן הו"ל למיתני לאח"כ הייתי חייב ליתן כו'. וא"כ מוכח מזה דכ"ל לתנא דמתניתין דגם אח"כ לא ה' יכול להויליא בדינין. וא"כ לכאורה יקשה למה נקט דין גבי יבם. הא לאדמון גם לחתנו ה' יכול לומר חף שפסקתי ליתן מ"מ עתה איני רוצה ליתן. או כנוס או פטור (ולרש"י ה' נראה דוחק לחלק דדוקא היא יכולה לכופו לכנוס או לפטור כיון שלא פסקה על עמיה. אבל לא אביה. או לחתן דדוקא בשאין לה ולא לאבי' או יכולה לכופו. אבל כאן מיידי בים לו. כ"ז ה' נראה לרש"י לדוחק). ומזה הוכיח רש"י דתנא דמתניתין ס"ל כחכמים דהתם. דהחתן אם ה' ח' ה' יכול לומר או בן מה שפסקת או תשב עד שתלבין ראשה משא"כ גבי יבם שלא פסק לו משולם יכול לכופו לכנוס או לפטור :

וזהבין שורש המהלוקת שבין רש"י ור"ן נלפעג"ד. דהנה רב אלפס על המשנה הנ"ל הביא שזירושלמי הקשה והלא דברים הנקטין באמירה הן (פי' ואמאי אינו יכול היבם לנכות מאבי' מה שפסק לאח"כ בדינין. ומתוך) תני דר קפרא פוסק ע"מ לכנוס ע"כ. ופי' זו הרי"ף ח"ל פי' כל הפוסק לחתנו דעתו ע"מ לכנוס הוא וכיון שמת חתנו ולא כנס אינו חייב לתת לאח"כ. וחזוין מאן דפרש"י דה' אחרונה. ואין לא ס"ל אלא הא דכתבין עב"ל. ולזה הפי' הסכימו הראשונים ע"י מ"מ פ' כ"ג מה' הישות ובת"ש ור"ן כאן ע"ש. היולא לטו מדברי הירושלמי עפ"י פי' הרי"ף הנ"ל דהתם פוסק מעשה לחתנו

למשנה דמגרש על חנאי. והקשה בח"ר כ"י למה קראתיו משנה והאריך קצת בדבריו. ידע ידידי שגם לשון משנה שכתו' הוא לשון מושאל. ולא נקרא משנה רק מי שמשה מרעון הצעלים. וזה לא שייך כאן. אבל כוונת התו' הוא כן. דבאמת מסבירא חילוניות בכל ארס ה' יכול בעל השדה לנכות לו מחלקו אי אחי מיטרא כדקי"ל בפועל (לכד הראש"ד ס"ל דגם בפועל הם החזיל במלאכתו ואחי מיטרא פסידא דבעל השדה אבל כבר השיגו עליו הראשונים עיין בר"ן ע"כ) רק כיון דחזיק דכל בעלי השדות אינם מנכים בלוס. לזאת חף אם ימלא אחד שירצה לנכות נאמר דבעל דעתו אכ"א ואמרין דמחילה נסכר לו הארס ע"ד כל בעלי השדות שלא לנכות. רק בפסקה חדשה שיקח חילתה. בזה לא ידעין דעת כל בעלי השדות. ואי הוה גס בהיתרון כהתם ארס או לא. בזה כתבו התו' דלרצה הוה גס בזה כהתם ארס. ולרז יוסף ס"ל דהפסקה חדשה הוא דבר בפ"ע ונשאר על סברא חילונה. דאם לא דלה. אינו טעל חלק היתרון. וסנה נשאר קנינין ג"כ היבא דמקנה לחבירו חפץ ע"מ שיתן לו חפץ פלוני מסבירא חילונה הו"א דמחוייב ליתן לו החפץ דוקא. או מטעם דהוה קניין חליפין או מטעם דמחוייב לקיים הגאו דע"מ כן הקנה לו החפץ. ואפי"ה קיי"מ"ל נשאר קנינין דא"ל ליתן את החפץ דוקא. אלמא דאמרו הו"ל דעת המקנין שאינם מקפידין על טהפן דוקא וראו שדוב המקנין בע"מ ככ"ל אינם מקפידים על החפץ דוקא. ואם אירע אחד שמקפיד על החפץ דוקא. אמרין בעל דעתו מדלא חלה הקנהתו החפץ זה. דהיינו שיקנהו בדרך חליפין בפירוש. וא"כ בדינין כה"ג כשאמר לה ע"מ שתתן לי חפץ פלוני. חף דכזה לא ראו הו"ל אומדנא דמוכח שאינם מקפידין על החפץ. דהא המגרשין הם מיעוטא. וכע"מ מיעוטא דמיעוטא. אי מדמיין להו לשאר המקנין או לא. חלי בפלוגתת רבא ור"י הנ"ל דרצה דס"ל שגם בפסקה היתרון חף דלא ידעין דעת בעלי השדות בזה. מ"מ דמי לכתם ארס. ח"כ חף בדינין מדמיין ל' לשאר מקנין. משא"כ לרז יוסף וכמוזבן :

ובז"ש שם דמשנה קאמר אינלילתי והרי הוא שלו ומה לר"ך קנין ע"כ. שגג בזה מאד דא"כ למה התנה שתתן לו בלא"ס הוא שלו. ובארי דוחקים לל"תי לכתיב. ומדוע לא עיין ברמ"ם ועור ובש"ע סי' קת"ג שבכוונה שיטו קצת מלשון המשנה. והעתיקו ע"מ שתתן לי כלי פלוני או בגד פלוני. והיינו משלה. וזה פשוט :

במה שנתקשה צהירוני על קושיות המהר"ם ש"ף כמדומה שלא עיין ידידי בדברי כלל. הלא כשפתי דאפשר רב אחי ס"ל דבפ"מ הית ל' קנין בנות החפץ. וכיון שהחפץ שלו בכל מקום שהוא. יוכל למיכרו וליתנו במתנה. וא"כ אם אמר לו הריני נותן לך החפץ במתנה כבר נתקיים התנאי. כי התנאי ה' שהחפץ שלה הית לו. משא"כ בע"מ שתתן לי מאתים וזו שעדיין לא נקטו לו המעות עד שתתן ולכך מצע"י ל' אי מהני מחילה. וזה ברור :

וגם צהירוני על קושיות בפמ"א ג"כ לא עיין ידידי. ומה שקשה לו דא"ך יתהפך גיטין וס"ד מהיפוך להיפוך כו' ל"ק כלל דהא בראיתא כו' דבגיטין כיון דאמרין לאעירא מכוין ואינלילתי דוקא וע"מ כן גירסה. ע"כ חף היבא דליתא לא מהני דמיס. משא"כ בשארי קנינים דאמרין לא קפיד אהפך דוקא. מ"ל איתא ומ"ל ליתא בכל ענין מהני דמיס :

(ועיין כ"י ב"מ מ"ה ע"ג הוה מחייב את הכסף. ומאי ב"מ שהוא כו' דאם ח"ל מאדנקי חדשה לא מלי כו'. ולמד ככ"י מזה דאם פי' בעת מכירה ליתן לו כור חוסיין מחוייב ליתן כור חוסיין דוקא. בע"כ ל"ל גם לדעתו דל"ל קנין ביהפך דל"כ מה בין דבר הנקנה בחליפין. למעצב דלא נקנה בחליפין. רק שמחייב לנכרה אבל הקנין אינו חלוני בקיום החיוב וע"י ב"מ ע"ג ע"כ נבי עייל וגיטין איוזי ובמהר"ם שם ולי"ע בזה :

לחטו - אף שלא התנה בעל מנה - מ"מ היו כאלו התנה משום דהוה אומדנא דמוכה :

(ג) והנה (בב"ב ק"ז ע"א) שני שטרות בן כו' ע"מ שהכחבו לו את השטר חוזר בין שטר בין בשדה - ובחב שם הרא"ש - יש מקשין אמאי לא יכתבו לו את השטר בע"כ ויתקיים המקח כו' דאלו אמר זכו כו' ע"מ שחתנו לו מאתים זוז לא מלי למיהדר ולומר אל חתנו ולא יתקיים המקח - אלא בע"כ נותניו לו ויתקיים המקח למפרע כו' - ומתלפין דשמי הכא שהתנאי זה הוא חובתו ואינם יכולים לכתוב חובתו בלי רשותו כו' - ולי נראה דאפי' אמר זכו בשדה זו לפלוני ע"מ שחתנו לו מאתים זוז יכול הוא לבעול התנאי והמעשה - ולא אמרינן יקיימו התנאי בע"כ ויתקיים המעשה למפרע - משום דתנאי זה אינו אלא פטומי מילי בעלמא שהוא עובתו של לוקח ועלי' דידו' רמיא לחטויי ולא על המוכר כו' - וא"ל כיון דלאו תנאי הוא א"כ המעשה קיים ואפי' לא נתקיים התנאי - דלשבות המוכר ודאי תנאי הוא - ואם חוזר מן התנאי ודאי גס המעשה בעל - עכ"ל הרא"ש ז"ל ע"ש :

(ד) והנה ראיתי בספר תרומת הכרי סי' רמ"ג נתקשה בהבנת דברי הרא"ש האלו ולא הבין סברתו - ועוד הקשה על המתבר בחו"מ סי' רמ"ג סעי' ז' והרב רמ"א שם מדוע פסקו כדעת הרא"ש הג"ל - דהרי הרא"ש עצמו הביא שם דעת ה"ס מקשין דלא ס"ל כדעת הרא"ש הג"ל וס"ל לפשיטות דבאומר זכו בשדה זו לפלוני ע"מ שחתנו לו מאתים זוז - דאינו יכול למחות בידם מלידתו לו המאתים זוז ונתקיים המקח - ותמה שם עוד על הב"י שכתב על דעת הרא"ש הג"ל - ובסי' רמ"א כדצנתי שדעת הרמב"ן והר"ן וה"מ כדברי הרא"ש ע"כ - דו"א דהם לא כתבו זאת רק באומר זכו בשדה זו לפלוני ע"מ שחתנו לו מאתים זוז - דבזה שפיר דכידו שלא לקיים התנאי - וכיון שלא יתן המאתים זוז בעלמא מעשה הזכי' והמתנה - אבל באומר ע"מ שחתנו לו משלכס - מי יכול לכתב בידם מלידתו לו משלכס וממילא יתקיים התנאי והמעשה ע"כ ע"ש :

ורענ"ד דברי הב"י ופסקיו נכונים מאד דסברת הרא"ש הוא כן - דנהי דזה אמת דכל שהתנה הנותן עובת המקבל אמרינן פטומי מילי בעלמא הוא - מ"מ מה שיש בתנאי הג"ל עובת הנותן הוא תנאי גמיר - אולם לכאורה יקשה מה יועיל תנאי זה להנותן הא כיון שתלה זה בדעת ובראון העדים שהמה יתנו להמקבל המאתים זוז - וא"כ יוכלו ליתן שלא ברצונו - ולזה בא הרא"ש כמתרין - דאמדינן לדעתו שגם נתינת האחרים תלה בדעתו שאם יחזור בו קודם שיתנו לו האחרים המאתים זוז - שיב לא יועיל נתינתם - והוא סברה נכונה ראוי' למי שאמרה :

ומעתה דברי הב"י נכונים שגם הרמב"ן והר"ן וה"מ ס"ל כסברת הרא"ש הג"ל - שהרי בסי' רמ"א בעור סעי' י"א הביא הב"י דברי הר"ן בשם הרמב"ן וז"ל דמהא שמעין כו' ואין ה"ס יכול לימר הריני כאלו התקבלתי - שהמוכר ג"כ לפיכך תלה הדבר בתנאי כדי שיוכל לחזור בו בכל שעה קודם שיתקיים התנאי - ולפיכך כו' ע"מ שחתנו לך ר' זוז חוזר בזה וזבא עכ"ל - והוא ממש כסברת הרא"ש הג"ל דאף דתנאי זה הוא עובת המקבל והיה פטומי מילי דהא המקבל לא התנה רק הנותן - מ"מ מה שיש בזה עובת הנותן הוה תנאי גמור - חולם עדיון קשה מה תועלת להנותן בתנאי זה - כיון שהמקבל יהי' יכול לימר כאלו התקבלתי - אע"כ כיון שהתנה הנותן אמדינן לדעתו שהלה נתינתו דוקא ושלא יועיל אמירת המקבל הריני כאלו התקבלתי - ומעתה יראה המעיין שסברת הרמב"ן והר"ן וה"מ המה לאחדים עם סברת הרא"ש - ואף שהמה נקטו בנינא דאמר ע"מ שחתנו לך מאתים זוז מ"מ הא אין הדבר תלוי בו - כיון שהמקבל יכול לימר כאלו התקבלתי ואפי"ה כיון

שהתנה הנותן עובת המקבל אמרינן דתלה בדעתו ונתינתו - שלא יוכל המקבל לימר כאלו התקבלתי - א"כ ה"ס היבא שהתנה שיתנו לו האחרים הר' זוז אמרינן ג"כ דתלה בדעתו דוקא וכיון שהור בו קודם שחתנו לו שוב לא יועיל אף שיתנו לו אה"כ וכדעת הרא"ש הג"ל - ומעתה שפיר פסק הב"י כדעת הרא"ש הג"ל - ולפי"ז סרה תלונת בעל תרומת הכרי מעל הרא"ש וב"י וזה ברור לעינינו :

(ד) והנה כך דפוסק מעית לחטו - היינו שאמר הריני נותן לבתי כך כך כדוניא ותנשא לך לאשה ועמד וקודשה ונקיה לו הסך שפסק מדרב גידל כו' - לענין הוה דומה ממש להך דינא דהרא"ש הג"ל - דהוה כאלו אמר זבא בסך כך לבתי ע"מ שתשאה ותתחייב לה בכל חובי בעל לאשה - או שאמר אבי החתן הריני מהייב עליה ליתן מתנה לבתי כך כך ע"מ שתנשא לו בסך - וא"כ לדעת הרא"ש הג"ל יכול כ"א מהס לחזור בו ולמחות בשכנגדו שלא יכניסו זא"ז - ואף שלא התנו בע"מ דהא לשיטת הירושלמי הג"ל צפוסק לחטו א"כ להתנות בע"מ דהוה אומדנא דמוכה וכנ"ל :

ומעתה י"ל דבזה מחולקין רש"י והר"ן - דרש"י ס"ל דקשיית הירושלמי דמקשה ולא דברים הנקטין באמירה - קאי גם אהא דקתני במתניתין לאחרי היתיה רוצה ליתן - הא כיון דהוי מדברים הנקטין באמירה למה תלה התנא בראון - יוליא החתן מאהו בדוינים - וע"ז תירץ הירושלמי פוסק ע"מ לכטס פי' וב"ז שלא כנס יכול האב לחזור בו מלידתו מה שפסק - וכדעת הרא"ש הג"ל - אבל הר"ן ס"ל כסברת ה"ס מקשין בזה - דבזה אין האב יכול למחות - ובמ"ש לקטן בלות ה' - וא"כ קשיית ותירוק הירושלמי לא קאי רק איבס - ולהיבס כיון שמת אהוי ולא כנס כבר נחבטלה הפסיקה לכ"ע ולכך אין היבס יכול לגבות - אבל החתן ה"י יכול לגבות בדוינים :

(ה) ומעתה צ"ל גזין ונאמר ק"ו - ומה הפוסק לחטו בשעת הקדושתן דהוה מדברים הנקטין באמירה - ובכר קדשה הארום ע"ד הפסיקה הג"ל - אפי"ה ס"ל לרש"י ז"ל דאין הארום יכול להוציא בדוינים דיכול האב לחזור בו קודם שגס מכ"ש בתנאים ראשונים שנתחייבו הלהדים ליתן - ועדיין לא קודשה הארום לא כש"כ שלא נתחייבו רק אדעתא דנשואין וכ"ז שלא נכנסו לנשואין יכולין לחזור בזה - וגם הר"ן ע"כ לא פליג ארש"י ז"ל וס"ל דאחוי ה"י יכול להוציא בדוינים אלא הכס דבכר קודשה הארום והתחיל בנשואין ואינו יכול לפוטרה אלא בגט - אבל צ"ל גם הר"ן מודה דאין יכולין לבזק לשום אחד מהם לקיים הפסיקה - וזה מוכרת דהא כבר הפלתי לעיל אות ג' דגם הר"ן מודה לסברת הרא"ש - דזכו לפלוני ע"מ שחתנו כו' דיכול לחזור בו קודם שחתנו - וא"כ יסתרו דברי הר"ן זא"ז אע"כ כמו"ש :

והרא"ש שכתב דברי בפי' הרא"ש הג"ל - כי בזה יתיישב קושיית העיר שיבן הובא בסמ"ע חו"מ סי' רמ"ג סעי' ז' על דברי הרב רמ"א שהעתיק בהג"ה שם דברי הרא"ש בתשובה בא"ש ואשה שעשו קנין שישיא זא"ז והתנו בע"מ שיכתבו השטרות ואה"כ חזר אחד מהם קודם שכתבו השטרות - ומתה להעדים מלכתוב השטרות - ודן הרא"ש שנתבטל הקנין כיון שאמרו ע"מ ע"ס - והסמ"ע שם ס"ק י"ד הביא שהע"ש חלק עליו - וטענתו דע"כ לא כתב הרא"ש ב"ב הג"ל דחוזר בשדה ולא אמרינן יקיימו התנאי בע"כ והמעשה קיים אלא מסיב דהך תנאי המקבל ה"י לו להתנות ולא התנה הוא אלא הנותן מסיב"כ אמרינן דהוה פטומי מילי בעלמא - וזה לא שייך ה"ס בתנאים ראשונים שקנו ב"ק"ס שישיא זא"ז ע"מ שיכתבו השטרות שהתנאי הוא לזכר ונתינת כ"א מהס ביה"י לכא"א שער על חמירו לתיבטו בו אם יחזור - ולא התנה כ"א ביה"י לשכנגדו שער עליו - מסיב"כ יקיימו העדים תנאי השטרות - ומעשה הקנין יתקיים למפרע בע"כ - ע"כ :

הכל ששניהם החנו אמרין שכא"ל התנה לטובת עמנו שיהי' לו שטר על שכנגדו . ע"ש בדבריו שזהו תוכן החליק . אלא שעמד לנגדו דברי תשובת הרא"ש הנ"ל . ובתב ליישב דעובדא דהרא"ש שאני . דכיון דהקפיד התקן שמעון והכרית להעדים שיכתבו לו שטר עליו . וא"כ גילה דעתו שרואה דוקא בקיום התנאי שיהי' לו שטר עליו . וכיון שמהתנה צהעדים שלא יכתבו לו השטר א"כ אינו יכול לגבות מאתם הקנס בלי שטר ע"ש . ואחרי המהילה הראו"י מעלמותיו הקדושים ומגדולת חורתו . דבריו תמוהין מאד . דהא אכ נתיב בדברי הע"ש שתנאי של כ"א הי' שיהי' לו שטר על הצירו כנ"ל מובן הוא שכונתו בהתנאי הוא שאם לא יהי' לו שטר על הצירו . יהי' הוא פטור מהקנס . אבל זה א"ל שכונתו הי' שאם לא יהי' לו שטר על הצירו שחצירו יהי' פטור מהקנס . וא"כ אף שהעדים אינם יכולים לכתוב שטר על האדם כיון שמהתנה מ"מ יכול שמעון לגבית מאתה הקנס בלי שטר . כיון שהתחייבה א"ע בקנס בלי שטר . מה תאמר שיהא לא נתחייבה בקנס עד שיהי' לה שטר על שמעון הא כיון ששמעון אינו חוזר וכתבו העדים שטר עליו ויתנו לה צט"ב :

ועוד תמוהין דבריו צמ"ש ביישוב דברי הרא"ש . דכיון שהקפיד שמעון על קיום התנאי וצבע להעדים שיכתבו לו שטר עליו שוב אינו יכול לומר כאלו התקבלתי שטר עליו כבאה"ע"ו כי ל"ח ובאמת לא דמי כלל לענ"ד . שוב ראינו שכבר השיג עליו בנתיבות המשפט ודחה רא"י הנ"ל . ולא ראינו לכפול הדברים ועיין שם . וע"כ הסכים בנתיבות לתירוץ הסמ"ע וכבר כתבתי שתי' הסמ"ע הוא תמוה ומחוסר הבנה :

(א) אורח לפי מ"ש לעיל צפי' דברי הרא"ש דאוליין בחר אומדנא . דאמדין לדעתו' שגם נתינת ר' זון תלה בדעתו וכנ"ל . הי"ב גם בעובדא דתשובת הנ"ל אול ג"כ בחר אומדנא דאחרי שהנחנו לעיל דבקישורי תנאים א"ל להתנות צמ"מ כי אף בהמאמ אינו מועיל שום חיוב . בכל חיוב הוא ע"מ לבטל אף בהמאמ . וכ"ז שלא כנבאם יכולים להחזיר כיון דאיכא אומדנא דמיכה שלא נתחייבו כ"א ע"מ לישא או להשא עד שהלך שכנגדו יתנו מה שפסקו ויתרלו לישא או לינשא . וע"כ כ"ז שלא נישאו יוכל כ"א למחות בשכנגדו שלא יקיימו פסיקתא כמו בזכו בשדה כו' ע"מ שחתנו לו ר' זון וכנ"ל :

וא"כ גם בעובדא הנ"ל עלו להעדים לכתוב שטר על כ"א על הקנס . והתנו צמ"מ שיכתבו השטרות . אולי ג"כ בחר אומדנא וגבין התועלת של כל אחד שהתנה כן . הא דא"י שא"ל לפרש כוונת כל אחד בהתנאי הי' . שאם הוא יוכלה לחזור מהחיותן שלא יתחייב בהקנס עד שיהי' לו שטר על הצירו שמתחייב בהקנס אם יחזור בו . דו"ל דכיון שהוא החוזר ולא הצירו . מה תועלת לו בשטר שעל הצירו . ועוד כיון דלא לדרך ל"י לשטר שעל הצירו דהא אין הצירו חוזר . א"כ אין לדרך צום לקיום התנאי . וכמו"ש מניטין ע"ד הנ"ל . אע"כ דכוונת כ"א בהתנאי הי' לעובדתו שלא יתחייב בהקנס עד שיהי' להצירו שטר עליו . וכ"ז שלא יהי' להצירו שטר עליו יהי' יוכל לחזור בו ולא יצטרך לשלם קנס . וכיון שכן לא יוכלו העדים לכתוב שטר עליו צמ"מ אחר החזרה . כיון שמהנה צהם מלכתוב חובתו והשטר הוא השפא בעלמא . וגם הצירו א"ל לומר כאלו התקבלתי שטר עליו . דהוה כמו בזכו בשדה כו' ע"מ שתכתבו חי' ע"מ שחתנו לו ר' זון שכתב הרא"ש שאינם יכולים לכתוב שטר ולא ליתן המאיתים זון . וזה ברור :

(יא) והג"ה אחרי שהוכחנו דאף שהתחייבו א"ע בקנין . עכ"ל יכולין לחזור בהם . גלענ"ד דמפני זה תקנו קנסות בשדוכין . ולא תקנו שיחייבו א"ע בחיוב גמיר בקנין . ובאמת קאשה בן הסמ"ע סי' רמ"ה ס"ק צ' . ותיקן שאינם רואים להי"ב א"ע בחיוב פן יתחרט אחר מהם . ולפמ"ש א"ש בפשוטו דכוברחו לתקן קנסות . דלשון חיוב לא יועיל בלוד דאף אם יתחייבו עלמס יהיו יכולים לחזור בהם :

ואולי

ופי' כוונת קושייתו לענ"ד הוא . דיכתבו העדים שטר עליו דהא הוא אינו חוזר בו . והסמ"ע הבין שכוונת קושייתו הוא . שיכתבו העדים שטר על החוזר ולכך תי' בשם תשובת הרא"ש דכיון שכתובת השטר על החוזר בו הוא חובתו אין העדים יכולין לכתוב עליו חובתו בלי רשותו . אבל באמת קושייתו הוא כאשר פירשתי . דאחרי שהניח הע"ש שצרתו הישרה . דכיון ששניהם החנו שיכתבו להם שטרות א"כ כא"ל התנה עובדו והקפיד שיהי' לו שטר על שכנגדו . אבל לא הי' כוונתו שיהי' לשכנגדו שטר עליו א"כ התחייב א"ע כל אחד בקנס צמ"פ בלי שטר רק באופן שיהי' לו שטר על שכנגדו . וכשראו"ב חוזר בו . תלוי"ה ל"ד נפטרנו מהקנס ע"כ שתאמר מפני שלא נתקיים התנאי שאין לו שטר על שכנגדו (דא"ל דנפטרנו מפני שאין לשכנגדו שטר עליו . הא זה לא התנה ראו"ב וכנ"ל) . וא"כ קושיית הע"ש המורה מאד דכיון ששמעון אינו חוזר מהחיותן יכולים העדים לכתוב שטר עליו וליתן השטר לראו"ב צמ"ב . וממילא יהי' נכח שמעון לגבות הקנס מראו"ב שהתחייב א"ע צמ"פ כנ"ל :

(י) דין אמת דעל הרא"ש טובל לחרץ שפיר . דהמעין בתשובת הרא"ש שם יראה צביעל הענין מתחת שהתנאי הי' שיכתבו וימסרו ביד אחד מהעדים . וכיון שחזר האחד ומיהה מלכתוב . א"כ ציטל ג"כ התמנות השלים . ומעתה לא יועיל אף שיכתבו שטר על שכנגדו וימסרו ליד השלים כיון שצביעלו ולא יהי' קבלת השלים מבחו . ואולי מפני זה התחכם הע"ש ולא חתק כ"א על רמ"א בהג"ה . שלא העתיק רק שהתנאי הי' שיכתבו השטרות . וא"כ לא התנו רק על הכתיבה . וע"כ הקשה עליו שפיר ותקל עליו . אבל על הרא"ש לא חתק כלל דשם הי' התנאי על שיהי' ביד נאמן . ודלא כהסמ"ע שכתב על הע"ש בלא שת לבו לחקור שמקור הדין הוא מתשובת הרא"ש :

אבל באמת י"א דהמעין בתשובת הרא"ש יראה דאף שבתחילה תשובתו התחיל לצעל הענין מהמת חזרתה שלא לתת ביד נאמן כו' מ"מ אח"ז הביא הי"ב מקשין על שהוא החוזר בשטר ובשדה כו' ומתלפין דשאני הכא דשטר הוא חובתו כו' גם צדדון זה נתינת השטר ליד הנאמן הוי חובתה . ויהי' עשין שלוחין לתתו ביזו . וקידם שגא לידו ציפלה שליחותן וכיון שנתבעל שליחות כתינת השטר נתבעל גם לוויו כתינת השטר דהא בזה תל"י וסלא כדיו נכתב השטר והספא בעלמא הו"ל עכ"ל ע"ש . הרי שנתחבט מאד לצעל כתינת השטר . וזוה תלוי כל עיקר ציטול הענין . וא"כ שפיר קמה קושיית הע"ש הא החוזר התחייב א"ע בקנס צמ"פ . ועיקר התנאי הי' שיהי' לו שטר על שכנגדו . וא"כ יכולין העדים לכתוב שטר וליתן לשכנגדו וכנ"ל :

(ח) ואני אוסיף בקישי' דלא הי' הע"ש נלרך להקשות שיכתבו עדים שטר עליו . דהא קי"ל (גיטין ע"ד ע"ב) כרזה דאמר הא לא אילטרך . ואף שלא נתקיים התנאי מ"מ מעשה השכירות קיים וכל תנאי דלהרחה כיון דלא אילטרך אין לורך לקיום התנאי כלל . וא"כ הכא בעובדא דהרא"ש שלא התחייבה האשה א"ע בקנס עד שיהי' לה שטר על החתן וכיון שעתה היא חזרה בה ולא החתן . א"כ אין לה לורך כלל בשטר שעל החתן . וא"כ אף שלא יכתבו העדים שטר כלל מ"מ התחייב בקנס שהתחייבה א"ע צמ"פ וכנ"ל :

(ט) וראיתי בקצה"מ סי' הנ"ל שהסכים לדברי הע"ש בהנחתו שהניח . דכיון שחתמו שניהם ע"מ שיכתבו השטרות אמרין שכל אחד התנה עובדתו שיהי' לו שטר על שכנגדו . ולא עובת שכנגדו שיהי' לשכנגדו שטר עליו . וא"כ אפי' מיהה האחר מלכתוב יכול שכנגדו לומר הריני כאלו התקבלתי שטר . והילק בין הך דינא לדינא דהר"ן הנ"ל שכתב בזכו בשדה כו' ע"מ שהכתבו לו שטר דא"י לומר כאלו התקבלתי שטר דהתם לא תלוי שום עובת להניחן בתנאי זה כ"א שתאמר שתלה בהתנאי זה כדי שיוכל לחזור בו כ"ז שלא יכתבו לו השטר . משא"כ

ואורי כוונת השמ"ע דהו"ל לתקן שיחייבו עלמס ולהטות שלא יוכלו לחזור מהפסיקה אף אם לא יסאו זא"ז. וע"ז תירץ דאינס רוליס לחייב אי"ע בתנאי מפורש. פן יתחרט אחד מהם. ויהי' מחייב לשלם כל הסך שפסק. ולפעמים הוא הרבה יותר מדמי הנושה. וע"כ תיקו שיחייבו אי"ע בקצבת סך הקנס שיקבלו ע"ע ולא יהי' גויס. אבל צטתה שקבלו ע"ע בחיוב גמור בקנין גם השמ"ע מודה שכ"ז שלא כנסו זא"ז ויכלו לחזור בהם ואין כאן חיוב כלל :

(יב) **וראיתי** בשו"ת חכם סופר בח' אהע"ז סי' קל"ה באתר שהשיא את בתו בחייו. ובת"ר התחייב אי"ע ליתן מזונות להאג. ובתנאים אחרונים שנכתבו ציינהם לא הוזכרו המזונות. ואח"כ מת אחי הצה. והיורשים לא רלו ליתן מזונות כיון שלא נזכר בת"א. והגאון הג"ל דן לחייבם מהמת הס"ר שנכתב בלשון חיוב ולכאורה הוא סתירה לדבריו הג"ל :

אבר באתר שפיר דן הגאון הג"ל לחייבם במזונות אף לדבריו הג"ל. דשאי התם שכבר נסאו בחייו האב וברלנו ולא מיחה. ואדרבה הוא עלמו השיאה להחתן שלה. ובין שבת"ר קיבל ע"ע בחיוב. אף שהחיוב הי' צט"מ. מ"מ כיון שלא מיחה ובתקיים התנאי מרלונו. החיוב במקומו עומד ונשתעבדו שכחו למפרע. וע"כ חייבים היורשים ליתן מזונות :

אלא שלכאורה דברי הגאון הג"ל ל"ע מלד אחר. הא קי"ל באהע"ז סי' ק' סע"י י"ד בהוליהה עליו שהי כתובות אחת מן הנשואין כו' בכל ענין אינה גובה אלא אותה שמן הנשואין. וא"כ ה"ג כיון שבועדה דיד' היו שם שני שטרי התנאים. הראשונים והאחרונים. כפי המנהג לכחוב שני התנאים. א"כ לא יהי' יוכל לגבות רק מה שהתחייב אי"ע בתנאים האחרונים. ובין שבת"ר לא נזכרו חיוב מזונות כלל. א"כ הס"ר בטלים. ולמה דן לחייבם. ואעפ"כ נלפע"ד להלדיק את הלדיק בדעו. דבשלמא אם לא הי' נזכר בת"א חיוב מזונות כלל היינו אומרים שפיר כיון ששאר חיובים נכתבו בת"א ולא מזונות בודאי מהל החתן חיוב המזונות שבת"ר. אבל באתר שבועדה דיד' הי' כחוב בת"א צו"ל שהחייב חייב לתת לך ריוח ממעותיך כ"ז שהיוון ע"ש כמבואר בת"ר ע"כ. א"כ מוכח שפיר מהת"א עלמס שהיוב המזונות שבת"ר במקומו עומד ולא מהל כלל. רק שהסופר רצה לקצר ובמך עלמו על הס"ר שהרי כתב כמבואר בת"ר אלא דלפי"ז לא הי' לריך לחייבם מלד לשון חיוב המבואר בת"ר. דאף אם הי' כתוב בת"ר כפי נוסח הע"ש בלשון חתן. ג"כ היו היורשים חייבים ליתן המזונות כיון שבת"א מוכח שלא מהל החתן את המזונות ולע"ג. ויהי' א"ך שיהי' עכ"פ לענין דינא שפיר פסק לחייב את היורשים שבועדה דיד'. ועם שמלשונו שם משמע דמהמת לשון חיוב המוזכר בת"ר פסק לחייבם. אולי לרווחא דמלתא כ"כ :

(יג) **ואחרי** שהעלנו דאף שקיבל ע"ע בחיוב יכול לחזור בו כ"ז שלא נכנסו לנשואין. אמרתי לחקור עיד אם היורשים רוליס ליתן מה שפסק אביהם. והלד שכנגדו חזרים. כיון שלא נתן אביהם. אם חייבים לשלם קנס. דנתינת היורשים חשובה נתינה כאילו נתן אביהם או לא. וכן יש לעיין בהך דב"ב לדעת הרמב"ן והרא"ש והר"ן והס"מ. דבאומר שזכו צדקה זו לפלוני ע"מ שתתנו לו ר' זו ואני יכול לומר כאלו התקבלתי. א"ך הדין אם מתו הזוכים ערס נתינתם. אם יורשיהם יכולים ליתן לפלוני המתים זו. ותאם הבדה קטיו לפלוני. אם באמר דע"כ לא פליגי חכמים על רשב"ג גיטין ע"ד ע"א. אלא דוקא היבא דאמר לי. דהוה לי שנת יתרה. צוה אמריון דמשמע ולא לירשי. אבל היבא דלא אמר אלא חטו מתים זו גם רבנן מידים דאם מת יתנו ליורשים היורשים במקום אביהם קיימי. וא"כ ה"ג אם יתנו יורשי הזוכים שזכו כאלו נתנו מורישם. או ימא דגם היבא דלא אמר לי ס"ל לרבנן דלא יתנו ליורשים דלאו במקום אביהם קיימי היורשים. והא דנקט באמר לי.

הוא לרבותא דרשב"ג. ומדי עיינתי צוה דראיתי שכבר נתלקו צוה הגאונים הראשונים ז"ל. דהמל"מ פ"ג מה' זבי' ומתנה ה' יו"ד דעתו דדוקא היבא דאמר לי דהוה לשון מיוחד ס"ל לרבנן דקפיד. לי ולא לירשי. אבל באומר חטו גם רבנן מידו דירשיים במקום אביהם קיימי :

אולם צטעה"מ פ"ז מהל' אריות ה' יו"ד האריך להליק עליו מדברי הירושלמי קדושין פ' האומר דקאמר שם אף בקדושין כן. באומר לאשה הא"מ לי ע"מ שאתן לך ר' זו ומת לרשב"ג אביו או אחיו נוהגין לה ויהי' וקיקה ליבם כו' ע"ש. וכן הוכיח מדברי רש"י קדושין פ' ע"א שפ"י ארברי ר"ה דס"ל והוא יתן וכתב שם ומיהו מודה ר"ה דאם מת קידם שנתן שאינה לריבה הלילה (פ"י ואפ"י) אם היורשים רוליס ליתן ע"ש) וכתב דדברי רש"י מוכרחין מהש"ס דאל"כ הו"ל להש"ס לומר הנ"מ בין ר"ה לר"י היבא דמת ע"ש שהאריך צוה. אלא לרבנן אף היבא דלא אמר לי אין היורשים בכלל. ואלו בתשובה העתיקה רמ"א בהו"מ סי' רמ"א סע"י ז' בהגה"ה כתב באומר להצירו שדה נטונה לך ע"מ שהתן לי ר' זו ומת המקבל דכינו טומים לו המתים זו וזוכים בהשדה שלא הי' ההקדשה שותן הוא דוקא אלא שינתנו לו ע"ש שהאריך צוה לייבב עפ"י דרבי :

(יד) **אולם** לעג"ד אין מדברי רש"י ומשמעות הש"ס שום הסנה על דעת המל"מ הג"ל. ולדעתו יש לפרש טונה אחרת צוה. והוא עפ"י דברי החו"י שנים יומא י"ג ע"ב הא דקאמר הש"ס דבי חו"י דמתה האו קדים ועיול לבי כנישתא. הקשה שם צה"י למה לריך להקדים למיעל לביה"ב. הא אף אם יכנס לביה"ב אחרי מיתתה יועיל ג"כ הגט למפרע. כדק"ל"ן (גיטין ע"ד ע"ב) באם לא באתי עד יב"ח ומת תוך יב"ח דהוה גע למפרע אף דקיום התנאי הוה אחר מיתתו. ותי' דהסם נהקיים התנאי בחייו אבל הכא אם יהקיים התנאי אחרי מיתתה לא יועיל עכ"ל בהוספה קלת. והחילוק לכאורה אינו מובן וכבר נחשבנו צוה הגאונים ההרופים בשו"ת דע"ק איג"ר סי' קכ"ו וקכ"ז. מיהר"ש איג"ר ז"ל והגאון בעל הח"ס ע"ש. והנראה לעג"ד דכוונתה הוא כן. דסברתם הוא דבכל קיום תנאי לא מיקרי קיום אלא"כ בצעת הקיום יהי' חוזה תיעלת לעיקר הענין אשר צעצירו נעשה התנאי. אבל אם צעת קיום התנאי שזו אין לריך להמשה אשר צעצירו נעשה התנאי או המעשה בעל כאלו לא נהקיים התנאי כלל. ולכך צימא שם אם יכנס לביה"ב אחר מיתתה כיון שעיך מעשה הגט הוא פעולה שחנתגש מאתו ולא יהי' אשתו ועכשו שכבר מתה. מיתתה הסרדה הקשר שהי' ציינה וממילא אינה אשתו. לכך קיום שאחרי מיתתה אינו מועיל כלל. משא"כ בהך דגיטין דעיך הגט נעשה עבודה כי להפעל אין תיעלת כלל בגט. דהא יכול ליקח כמה נשים. ולכך קיום התנאי שאחרי מיתתו מיעיל להמשה שנטשה לה בהגט כיון שהיא בחיים. ואף דצומא שם הגט הועיל גם לו דהא אינו ראוי לשינת לו ב' נשים כיוה"כ מ"מ זה אינו מלד עיקר מנות הגט שיהיה הסורה רק ענין חול"י הבא ממילא ולדעתו היא סברא ישרה ונכונה :

(טו) **ומעתה** בקדושין הג"ל שקידם אשה ע"מ שיתן לה ר' זו דמעשה הקדושין הוא לתיטלחו ג"כ שיהי' לו אשה ולכך כשמת הוא אין קיום התנאי שאחר מיתתו מועיל למעשה הקדושין כלל. כיון שעתה אין לריך לו להקדושין. ולכך לא קאמר הש"ס הנ"מ במת הוא. וזה דעת רש"י שכתב דבמת הוא גם ר"ה מודה דאין הקדושין בלוס. ואפ"י אם ירלו אחיו או יורשיו לקיים התנאי אינו בלוס. ולפי"ז אין כאן סתירה מדברי רש"י ומשמעות הש"ס לדעת המל"מ הג"ל דבעלת לעולם אימא לך דירשיים במקום אביהם קיימי :

ולפי"ז בהך דינא דב"ב הג"ל אף אם מתו הזוכים מ"מ אם היורשים מקיימים התנאי ונתנו לפלוני המתים זו :

לי כולל - אותו והיורשין את נכסיו - בין יורשין דממילא ובין יורשין מחמת מתנתו - ומסוס תנאי נגע צ"י לרשב"ג - כאלו התנה עמה בפירוש ע"מ שהתן לי - או לכל מי שירש נכסי כו' עכ"ל ע"ש :

(יח) וביין שזכינו לזה אי"כ אין מדברי הירושלמי סתירה לדעת המל"מ הג"ל דאיכא לתימר דס"ל להירושלמי דכי היכי דס"ל לרשב"ג דלשון לי כולל אותו והיורשין ה"ל לשון אתן כולל עצמו והיורשין ומסוס תנאי נגע צ"י - ואי"כ ע"כ לא שמענו מדברי המל"מ דאיכא דלא אמר לי לרשב"ג גס היורשין בכלל - רק היכא דבאין לקבל ממין מהורת ירושה - ולכך ס"ל לרשב"ג כיון דאמר לשון לי דלא לריך - בזה אמרין דכונתו ה"ל למעט יורשין - דלא הול"ל לשון מיותר - אבל אמר תנו דלא אמר לשון מיותר - גס רבנן מודו דקבלת היורשין כיון שמקבלין מהמת ירושה הוה כאלו קבל אביהם - אבל בנידון הירושלמי דהיורשין באין ליתן ממון ואין בזה ל"י ירושה - גס המל"מ מודה דלרשב"ג אין נתינת מועיל כלום - רק לרשב"ג מועיל הנתינה דהוה כאלו התנה וכנ"ל :

ורפ"ו בהך דינא דצ"ב הג"ל אי"כ מתו האובים לא מיצטיא לדעת השט"מ הג"ל בודאי אינו מועיל נתינת היורשים דלאו במקום אביהם קיימי - אלא אפי' לדעת המל"מ הג"ל - דלרשב"ג היכא דלא אמר לי - היורשים במקום אביהם קיימי - היינו דוקא היכא דבאים ליעיל מכה ירושה - אבל ליתן במקום דלא שייך ל"י ירושה - גס המל"מ מודה דלאו במקום אביהם קיימי ואין נתינת מועיל כלום ומתנת השדה בטילה :

(יט) ומערתה נבוא לג"ד לא מצטיא היכא דהתנאים ראשונים לא נכתבו בלשון חוב - רק בלשון קנין אתן אשר הסכימו האחרונים שאין שום חוב על היחומים ליתן - פשוט דאף אם היהומים רוצים ליתן מה שפסק אביהם דאין נתינת השוזה כאלו נתן אביהם ואין מהייבין את האד שנגדו החוזר ליתן קנס - אלא אפי' שפיקבל אביהם ע"ע בלשון חוב כיון שהוכחנו שכל חוב האב לא ה"ל אלא ע"מ שיכנס וב"ז שלא כנס אין החוב הל - ובין שמת האב קודם שנס לא נשתעבדו הנכסים - ונפטרו מערבותן - ובין שכן אף אם ירצו היורשים ליתן מה שפסק אביהם - מ"מ אם האד שנגדו החוזר מהחוסין אינן לריבין לשלם קנס - דהא היורשים לאי במקום אביהם קיימי נתינתם - והוה כאלו לא נתן האב כלל ואי"כ ממילא היורשין פטורין מליתן :

ועוד הגע בעלמך בהך דינא דצ"ב הג"ל - אם מת טותן השדה ערס שנתנו האובים לפלוני הר' זו - ויורשי הנותן מינו צידם מליתן - הועיל נתינת האובים אחרי המחאה מיורשי הנותן לדעת הר"ש הג"ל - הא בודאי היינו אומרים דמהחמת השוזה כאלו מיחה אביהם - דהא ירשו כל זכות שהי' לאביהם באותה השדה - ואי"כ ה"ה וכס"כ צ"ד שהיורשים עומדים וזועקים שאינם רוצים ליתן מה שפסק אביהם - ואף אם עי"ז יצגל החותן אומרים שאין חוששין בזה - הועלה על דעת בעל הכרז ישרה שגבוק את היורשים ליתן וגאמר דירשו זכות אביהם שחא נתינת השוזה כאלו נתן אביהם - ולא נאמר לאידך גיסא דירשו זכות אביהם בזה - דכי היכי דאביהם ה"י יכול למחות מלכתם - והי' החוב בטל - רק שאביהם ה"י הייב לשלם קנס - כן ירשו זכות אביהם דיכולין למחות מלכתם - ומסקנא פטורין כמו שפסק מהר"ש וזה האד יותר עדיף דהא יש בזה ל"י ירושה מתש וזה ברור לעי"ד -

(כ) וראיתי בשו"ת מהר"י מעראני סי' ל"ג שכתב ג"כ כסברא הג"ל - שכתב שם בד"ה ומיהו יש לומר כו' בא"ד וכו' אבל הכתי ח"ל דכל שהאב יכול לחזור בכל שעה שירצה - עכסיו שמת לא נהחייבו נכסי היורשים דהא נפלו זוזי קמי יתמי - וירשו כל איתו זכות שה"ל כו' עכ"ל - אלא שעתד

קיום התנאי מועיל לפלוני - דהא בעבורו נעשה התנאי והמעשה והוא חי ולריך להמעשה - אולם עדין אינו מיושב סך דינא דבתי"מ סי' רמ"א בהג"ה הג"ל - דהא שם מת המקבל השדה אשר בעבורו נעשה התנאי והמעשה - ושוב אין לריך לו להמעשה - ואי"כ לא יועיל הקיום שאחרי מיתתו :

(כו) אמנם בגוף הענין אני תמה מאד מנין לנו שבגויג"א שהמת ה"י לריך ליתן בועיל נתינת יורשיו - איזה ל"י ירושה יש בזה שחא נתינת הסיבה כאלו נתן אביהם - הגע בעלמך בהך דינא דצ"ב הג"ל - אם האובים לא נתנו המאחס זוז - רק אחרים עמדו מעצמם ונתנו לפלוני המאחס זוז - הועיל לדעת הרמב"ן והר"ש והר"ן והס"מ הג"ל אשר פלוני עצמו אינו יכול לומר הכינו כאלו התקבלתי בודאי אינו מועיל כלום - ואי"כ מתיזה ל"י יועיל נתינת היורשים דע"כ לא פליג רשב"ג ואמר דלי אף לירשי אלא היכא שבאין לקבל ממון מחמת מורשים - בזה שפיר אמרין דירשו זכות אביהם וקבלתם השוזה כאלו קיבל אביהם - אבל היכא שאביהם ה"י לריך ליתן ממון לקיום איזה תנאי שלא ה"י עליו חוב - רק ה"י תלוי ברצונו - מנין לנו שיועיל - הא עכסיו שמת ונפלו הנכסים לפני יורשיו ואין אלו הנכסים שלו אי"כ מן הסברא אין נתינת היורשים מועיל יותר מנתינת אחרים - ולא שייך לומר זכין לו - דאיזה זכות יש לו בזה - וגס אין זכ"י למתים :

ועכ"ז אין מזה סתירה להדין המפורסם בתי"מ סי' רמ"א ע"י ז' בהג"ה הג"ל בנותן שדה להצירו ע"מ שיתן לו ר' זוז ומת המקבל - דבניו יתענין לו והמהנה קיימת - דשאי התם כיון שעי"ז הם זוכים את השדה בירושה מאביהם שפיר אמרין דירשו גמי זכות אביהם בזה שנתנתם תהי' השוזה כאלו נתן אביהם - אבל היכא דע"י הנתינה אינם זוכים בשום דבר - איזה ל"י ירושה שייך בזה שנאמר דמועיל נתינת יותר מנתינת אחרים :

(ל) ורפ"ו ילא לנו דין הדש - במגרש אשרו ע"מ שהתן לו ר' זוז וקודם שקיימה התנאי מתה - דיכולים יורשי' ליתן לו המאחס זוז וסעי' מגורשת למפרע ולא ירשנה בעלה - דכיון שהם באים מכה ירושה אמרין שנתנתם השוזה כאלו נתנה היא - אף לדעת התו' ישנים הג"ל שאחר מותה אינו מועיל קיום התנאי - והחילוק מובן - ודאיסי בס' חורת גיטין בהודוסי על גיטין שם שהול"א מדברי ת"י הג"ל דבגויג"א הג"ל אין יורשי' יכולים לקיים התנאי אחרי מיתתה - ולכ"ד כדא"ה פשוט כמו"ש :

ואולם לכאורה מדברי הירושלמי לעיל נסתר מ"ש - דהא בקדושין אין כאן ל"י ירושה ואפי"ה קאמר הירושלמי דלרשב"ג אביו או אחיו יתענין לה והיא זקוקה ליבם - (דוחק לומר כיון דיבום בנהלם תלה רחמנא הוה מה שהיא זקוקה ליבם בירושה) - אעפ"כ נלפע"ד דאין מזה סתירה - דהנה הרשב"א בהודוסי קדושין ס' נתקשה בדברי רשב"ג דקאמר שם נתינת לאביו או לאחיו או לאחד מן הקרובים - הא הוא קאי אדברי ה"ק דמיירי בזקוקה ליבם - ואי"כ במקום יבם מאי שיע"י דקרובים - ודחק א"ע מאד ליישב דמיירי שאין כאן יבם רק שהיא קיבלה קדושין מאחר קודם מיתה בעלה המגרש - ואחר מיתה בעלה המגרש קיבלה קדושין משני ועתה חוזרת מהשני ורולית שיהיו הקדושין מהראשון קיימין ולכך רולית לקיים תנאה - והדוחק מבוחר :

ואולם הביא שם ת"י אחר דמיירי שפיר אף במקום יבם - רק דמיירי שהמגרש קודם מיתתו אמר שכן אחיו שמה יירש כל נכסיו כו' יוחקן בן ברקא דלית לי' בצ"ב דאם אמר על מי שראוי לירשו דבריו קיימין - והקשה על סירוק זה דהא כיון שהיא אינה מהוייבת ליתן רק אם תרצה הו"ל ראוי ולא אמר כלום - ויירך דלרשב"ג משמע לי' דלשון

הדג בין שעת פסיקתה לגבייתה שנלעך לפלפל אם יכולה לחזור . ואם אינה יכולה לחזור אם יכול לגבות מחמת שלא כספה לי דאיני . רק אותם הנכסים עלמם שהי' לה גבחה ולא הי' הסדר רק שבעתה . והשנייה לא הוה רק גילוי מילתא בעלמא דלא נפרעה . ולא חתפסה לרבי . (וזהו היתה יודעת בעלמה ומדוע פסקה לה נדוניה . הע"כ שילקה עלמה מאלו הנכסים וזכתה בהן הבת) . ושער כתובתה כדקאי קאי פי' כוונתי שהם תמלא נכסים אחרים ממה לגבות כתובתה תוכל לגבות נגד בע"ה מאוחר . ולא יהי' יוכל הבע"ה לומר כבר גבית כתובתך ונתת נדוניה לכתך . כי מה שהפסד גיבית אלו הנכסים הוא לא מחמת פסיקתה רק מחמת שילקה שבעידה מהן וזכתה בהן הבת מחמת ירושתה . וזה נלפע"ד כבוד כוונתי עם שהלשון מטומא קלת לפי' והעיקר הסדר מ"מ מוטב שנסביל דוחק זה משנאמר דבריו בקישי' ותימה :

וגם מן הבת אינו יכול הבע"ה לגבות חף שהיא לקחה זה בתורת ירושה ונכ"ל . דהנה (בכתיבות לג' ע"א) דמשי הס"ס דאמרה לה מדין ודברים שליפת נפשי . הקשה בשעה מקיבלת שם חתך בעלת שלם מאות ותוליא מיד בעלת מנה . כיון דבעלת מחתים לא הקיפה לה חלק' אלא שילקה עלמה מדו"ד בלד . ותיקן דל"א מדו"ד כו' הו' לאה"כ יכולה בעלת המנה לומר לא נכתובה מדו"ד אלא לקי' גמירה כו' עכ"ל . וא"כ ה"נ כשתבוא היא לגבות כתובת' תאמר לבע"ה המאוחר מדו"ד שליפת נפשי . וכשיבא בע"ה לגבות מהבית תאמר שהמה הקיפה לה בקי' גמור' . וזו הכל קמדתו לה כו' . וע"ש בכתיבות תו' ד"ה דאמרה לה מדו"ד שליפת נפשי וכתבו דלא אירפדש שפיר עמא דהא מילתא . ועפ"י סוגי' דכ"ב ה"ל הוא דין פשוט ומסתבר :

ומעתה כיון שזכינו ליישב פקדוקו של הגאון מוהרי"ם ז"ל מחשיבות הרשב"א ה"ל . קם דינא דהפוסק יוכל לחזור . וממילא היורשים ג"כ יכולין לעכב מליהן . דהא ירשו כל זכות שהי' לאביהם וכנ"ל :

(כג) והנה אחר ביטוי כ"ז ראינו במל"מ פ"ו מהל' זכו' ומתנה אות' א' הועתק שם אינו שו"ת מהגאונים מוהרי"ם ומוהר"ם הלוי . ומה שהשיב הגאון מל"מ בנדון כזה ממש . שהאב התחייב א"ע ליתן נדוני' לבתו כך פלוני . ואח"כ מת האב ונפלו נכסיו לבתי בנותיו . והביאו הגאונים האלו מתמי' מהריב"ל ח"ג סי' ל"ג שהוכיח מדברי הש"ס ז"כ ע"א שחלקו כהן שנשאו בחיי אביהן ובאין שנשא' לאחר מיתת אביהן . ואם אוחא דהיבא דנתחייב האב בקנין מוליאין לנדוניה תחילה . אי"כ ה"ל להש"ס לומר אידי ואידי שנשאו הגדולים לאחר מיתת אביהן . כהן שנתחייב האב עלתו בקנין בחייו ובאין שלא נתחייב האב בקנין רק הגדולים נשא מעלמם ש"מ דחף שנתחייב האב בקנין מ"מ אין מוליאין למתנה ולנדוני' תחילה כו' . ושעמא דמילתא דאמדין דעת האב דלא אביק אדעתו' שזוכה הבת או הבן במתנה וזירושא . ע"כ הוא מדברי מהריב"ל . כפימה שהועתק במל"מ שם . ומהו הולידו הגאונים האלו . דה"ה היבא דנתחייב האב בחייו גמור מעכשו . אין מוליאין . דהא מההוכחה ה"ל יש להוכיח ג"כ היבא דנתחייב מעכשו כנ"ל ע"ש :

אולם הגאון מהר"ם הלוי שם הקשה הדברי מהריב"ל ה"ל . דהא משקנת התו' בכתיבות מ"ו ע"כ ד"ה שלא כתב לה אלא ע"מ לטובה דנדבר התלוי בדעת שיהיה לא אמדין אומדנא בלל . ע"ש שהאריך בזה . וע"כ הסתמו שכוונת מהריב"ל הוא דוקא היבא שהלק הירושא משפיק לכתך הנדוני' או המתנה שפסק האב . או שייך שפיר אומדנא דבידאי ההתן לא הי' מקפיד מתחילה אם יקבל מתנת נדוני' או מחמת ירושה . אבל אם הלק הירושא אינו משפיק לכתך הנדוני' או המתנה . גם מהריב"ל מודה דלא אמדין אומדנא . ויקבלו הנדוני' או המתנה תחילה . ואח"כ יחלקו זירושא ע"כ ע"ש :

לנגדו דברי תשובת הרשב"א . הוצאה ביתה יוסף זאהע"ז סי' ל"א באלמנה שעשתה שידוך עם בתה . ופסקה להכניס לה נדוניה כך פלוני . והי' זה קודם שנשבעה על כתובתה . ואח"כ נשבעה על כתובתה ונשאת לבטל והכניסה לו כל אשר לה . ואח"כ לא רצתה ליתן מה שפסקה לנדוניה בתה . וענתה שבעת שפסקה לא היו הנכסים שלה כי אז עדיין לא נשבעה על כתובתה . ובשער החנאים לא כתבה דאיני (והו"ל קנה ומכר) . והשיב הרשב"א ו"ל איברא גיבה הוא אם יש נכסים ידועים לבטל משלה . ואז"ל למאן דס"ל אחריות ע"ס אפי' בדאיני אלא אפי' למאן דס"ל דדאיני לא אמדין ע"ס . דאשה זו נכסים הי' לה אלא שרביה שבעה וכ"ז שלא נשבעה הוא דאינה גובה . ומדרבנן שמה לרבי חתפסה ועכשו שנשבעה איגלאי מילתא דלא נפרעה ובלא התפיסה לרבי ושער כתובה כדקאי קאי . ומה שהי' לה הוא גובה עכ"ל המיבא זכ"י . ומדעשינן הרשב"א שיוכל ההתן לגבות מחמת כל מה שפסקה ולא פטרה הרשב"א ז"ל מטעם דאין שעבוד עלי' אם היא חוזרת בה . והשתא דנשאת בעל לוקח הוא ועדיף מורש . אלמא שעבוד גמור הוא עכ"ל . ודבריו אלפי מקישי הבנה ואינו יודע מה קשה לו . דלענ"ד ההנחה שהינה הוא אמת . דהפוסק יוכל לחזור בו כ"ז שלא נכנסו לכשואין וכן היורשים יוכלו לחזור דירשו כל זכות שהי' לאביהם בהנכסים . ואפי"ה שפיר דן הרשב"א לחיובה דשאינה התם וכמו שאבאר .

(כד) דהנה (זכ"כ קל"ב ע"א) נכתב כל נכסיו לאשתו ואח"כ ה"ל עליהם בע"ה משקינן דתקרה כתובתה וחעמוד על מתנתה ונמלאת קרחה מבאן ומכאן . וע"ש ברשב"ם דאומדנא דמוכח הוא שילקה שעבודה מאלו הנכסים . וכתב שם . נטי דאם קנה בעלה אח"כ עוד נכסים בודאי תוכל לגבות כתובתה מאותם הנכסים דהא לא מחלה כתובתה לגמרי . אבל מאלו שילקה שעבודה ע"ס . ומעתה בנדון דהרשב"א ה"ל . מפשטות המעשה משמע שלא היו יורשים אחרים כ"א הבת . וגם לא היו שם נכסים אחרים כ"א אותם שנכתה . וביון שכן הרי היא האלמנה שידעתה בעלמה שלא גבחה משל בעלה ושלא התפיסה לרבי . ויכולה לישבע ע"ז . א"כ למה פסקה ליתן לבתה נדוניה מאלו הנכסים ומהיכן תגבה כתובתה . אע"כ מדפסקה ליתן לבתה מאלו הנכסים . בזה מחלה לשעבוד כתובתה . וכיון שמחלה שעבוד כתובתה מאלו הנכסים . ממילא זכתה בהם הבת מתורת ירושה . ומה שנכתה לכתובתה אחר שנשבעה מאלו הנכסים אין בגבייתה כלום . ושפיר גובה ההתן מאלו הנכסים דהא הבת רצתה להנשא לו ואין ציד האלמנה לחזור מליהן מה שפסקה דהא אינה נותנת משלה כלום :

ויען מדברי הרשב"א ה"ל סתומים קלת ומפני זה הבין מהרי"ם בדבריו כינה אחרת וכמו שנתקשה בדבריו שם בחו"מ סי' ה' שהקשה בדבריו מדידי' אדידי' . שהוא הבין ככוונת הרשב"א זכ"ש ושער כתובתה כדקאי קאי . היינו שצא לומר דהשטר כתובה שלה נשתעבד למה שפסקה לנדוניה . ולכך הקשה עליו מדברי עלתו שהבי' בחו"מ סי' ק"ד הביא תשובת הרשב"א דשטרות לא משתעבדי אג"ק משום דאין גופן ממון . ודחק מאד זייסובן עיי"ש . ולפי הבנתו הי' לו לפקשות יותר זכ"ש הרשב"א דאשה זו נכסים היו לה כו' אגלאי מילתא . למה הולך לפלפול זה . ותמוה . דמשמע מדבריו דלכך גובה למ"ד דאיני לאו ע"ס . משום שהנכסים האלו היו לה . היינו מכבר משעה שמת בעלה . ובאמת הא קיימ"ל כרצא (פסקה ל"א ע"א) דבע"ה מבאן ולהשא הוא גובה . ואם זבין מלוה אין במירתו כלום :

(כז) אמנם לפי מ"ס שיפור דברי הרשב"א הוא כך . דכלפי שעתה שרצתה לפטור עלמה מטעם שלא כתבה לי' דאיני וע"כ השיב האז"ל למאן דס"ל דאיני ע"ס . אלא אפי' למאן דס"ל דאיני לאו ע"ס יכול לגבות מהנכסים . דאשה זו נכסים היו לה כו' פי' ולא נתחדש שום ענין

היינו היבט שנתן מעות דמדתן מעות ולא התנה ע"כ שנתנה ליכנס בספק - אבל אם הלוקח עדיין לא נתן דמים אמרינן בהיפוך און שהדי שהמוכר נתנה ליכנס בספק - כיון שמחר לו המקח בלא מעות ולא התנה ואינו יכול להוציא מהלוקח - וכן במסקנתם שכתבו בדבר התלוי בדעת שניהם לא אמרינן אומדנא - היינו הכל להוציא - אבל להחזיק כיון שצוין צרי שלא נכנס בספק מי יוכל להוציא מידו - ודמי הא מילתא להא דקיי"ל צ"מ כ"א בלוגא אחר כדי שיראה לסגר כו' אמרינן ודאי דמתל - ואפי"ה כתב הס"ך צה"מ סי' רכ"ז סעי' ז' סק"ד דהיבא דלא נתן מעות יכול לומר לא נתלתית ולא מתלתית - ואף שהתו' בלוגיא דהחובות שם וברא"ש פא"ט כתבו להדי' דאף היבא דלא נתן מעות מ"מ מוליאין מהעצה - היינו דוקא החס דלא הי' הספק כ"א ברשות מי נערפה - וכיון דאמרינן כאן נמלא ובאן הי' - הוה כהאן שהדי דברשות העצה נטרפה ולכך מוליאין מידו - והא דלא נפטר העצה מטעם אומדנא דאדעתא דהכי לא קנאה אף דנעשים ערופה ברשותו - היינו כמו שכתבנו לעיל - דכיון שצוין העצה דברשות מוכר נטרפה - הרי הודה דנתנה לכנס בספק וכ"ל :

אחר כותבי כ"ז תלאתי בספר שער המשפט חו"מ סי' רל"ב סעי' י"ב שכתב דאף להרא"ש כו' דס"ל דעריפות דסרכה אינו מבטל המקח משום דהי' לו להחנות - מ"מ אם עדיין לא נתן מעות אין מוליאין מידו דמאי למימר דסמך עלמו ע"ז שלא נתן המעות - ע"ש שהביא רא"י נכונה מהש"ס בצורות י"ג ע"ב - אלא דהוקשה לו לפי"ז על שיטת הרמב"ן שם דס"ל דעריפות דסרכה מבטל המקח ולא אמרינן דהי' לאחזיוני - והביא הרמב"ן ע"ז רא"י מה"ס צ"ב ל"ג ע"א דהדי הש"ס הקיפו' על שמואל דס"ל אין הולכין בממון אחר הרוב - מהא דנמלא גבז או קיבוצטוס הגישו :

סימן מב

וראיתי בחשובה נדפס מהדש להגאון בעל גט מקושר - נקרא שו"ת משיבת נפש בכו' ע' האריך לחלוק על כל האחרונים שחשבו התנאים ראשונים לקנין אתן ועשה אותם לטועין בדבר משנה - וגם יאל לחלק בדבר שאינו מסייים לא שייך קנין אתן - ואם כי ידעתי מגדולת תורתו ודקתו - ועפר אנכי תחת כפות רגליו - עכ"ז יען תורה היא ואין מתניסין לשום אדם - ובדאי ניהא לי לאותו לדיק שישקלו דבריו בפלג ומאזני דק - ולא ניהא לי שיסמכו על ברירתו בלי עיון כאשר כתב הוא עלמו על הסמ"ע - ע"כ אמרתי לעיין בדבריו כי ה' הטיבה עלי עפ"י שיקול דעת תורה ודעת נועם - ומה' אשאלה עור שלא אכשל ח"ו - וזה התלי בעל"ג - ג"ע ואנ"מ - ואבוא על סדר דבריו :

הנה מתחילה ראה לומר דע"כ לא פליגי ר"מ והכמים גיטין מ' ע"ב בכתב לו בשער - שדה זו אחתה לפלוני - דס"ל להכמים דלא קנה - אלא דוקא בשדה שלריך שער לזכות זה - וכיון שכתב אחתה - מוצא שאינו ניתן לו עתה - רק שיתן לו בשער אחר - לכך לא קנה - אבל אם כתב חפץ פלוני אתן לך - דעל משלשלין אינו שייך שער רא"י - ע"כ כוונתו הי' שהייב עלמו ליתן לו חפץ פלוני - ואם קנו מידו ספיר הוה הקנין על החיוב עכ"ל - ודבריו תמוהין מאוד לענ"ד דהא גם בשדה אם אמר לפני עדים הייב אני ליתן שדה פלונית לפלוני - בודאי חל עליו החיוב ומחייב ליתן לדעת מהר"א ששון הובא במשנה למלך פ"ח מה' מכירה דין ז' - ואי בדעת המכנה למלך שהשיג שם עליו וס"ל דבמקבל ע"ע חיוב ליתן לא חל עליו החיוב כלל - וכמו שהסביר דבריו בקצ"ה ס' ר"ז ס"ק א' דהוה כמו קנין דברים שאינו כלום - א"כ גם על חפץ מצורר לא שייך לשון חיוב :

דגה"ה

ואעתיק קנת מדבריו וזה לשונו (* **ומה** שרצה לחלק אח"ז וכן נ"ל דעת הנ"י דבספן שאינו מצורר

ולפרא צעתי איך נתפייסו הגאונים האלו - להעמיד כן צבונת מהריב"ל - דלא אמר אומדנא - אלא היבא דחלק הירושה מספיק לסך הנדוניא והמתנה - דא"כ היהדר קיימיה מהריב"ל לרובתה - מדוע לא משני הש"ס אידי ואידי בשנתחייב האב - כאן כשהלק הירושה מספיק לסך הנדוניא או המתנה - ובאן בשאינו מספיק - אע"כ דכ"ז אינו ודעת מהריב"ל הוא כפשוטו דככל ענין אמרינן אומדנא אף היבא שלא יספיק חלק הירושה לסך הנדוניא והמתנה - ומה שהקשו אזה אומר לדברי הסו' כצורת הנ"ל - לפי ענ"ד הטיקר כדעת מהר"ש יונה שהביא הגאון מהר"י הלוי - דס"ל שלא כתבו הסו' כן אלא היבא שהלוקח בא להוציא - אבל להחזיק אמרינן ספיר אומדנא - ומה שעמד לנגדו סוגי' דכחובות ע"ז ע"כ דהיבא דלא הוגבל פי המכה הממע"ה - ואף אי לא יהיב עבד דמי כיון שהמוכר מביא עדים שברשות לוקח נעשה המכה מוליאין מהלוקח - ולא פטרינן לי' מטעם דאדעתא דהכי לא קנאה - אלא אף היבא שהוא מוחזק לא אמרינן אומדנא וע"ש שגם מהר"ש הלוי כיון להשגה זו :

ורענ"ד אין צוה כדאי לדחות דברי הגאון מהר"ש יונה הנ"ל - ולפלא צעתי על הגאונים האלו שחשבו זה להשגה - דהא לפי הסו' דהסו' דגם צקנה פרה ונטרפה יכול הלוקח לחזור בו ולומר דאדעתא דהכי לא קניתי - ע"כ לריך שיטעון כן בנ"ד כרי לי דאדעתא דהכי לא קניתי - אבל אם אינו עושה כן אלא שאינו רוצה לשלם מתחת שנטרפה - אימרינן לו ב"ד שלם דהרי קניית הפרה - דזה עדיף עפי' מעטת שלא להשביע א"ע הודיה דקיי"ל חו"מ סי' פ"א סעי' כ"א דלריך שיטעון כן דוקא - וכש"כ היבא שמוכר מדברי הליקח עלמו שקנה בכל האופנים - בודאי אין יכולין ב"ד לטעון עבדו דאדעתא דהכי לא קנה - ומעתה בסוגי' דכחובות הנ"ל דהלוקח עושה בנ"ד שברשות מוכר נטרפה - א"כ הרי הודה בעלמו שאם הי' ברור לו שברשותו נטרפה הי' משלם דקנאה בכל האופנים ונכנס לספק - לכך אם המוכר מביא עדים שברשות לוקח נטרפה מוליאין מידו שהרי הודה שקנה על הספק - אבל היבא דהלוקח עושה כרי לי דאדעתא דיערפה לא קניתי מי יוכל לחייבו ולהוציא מידו - הלא הלוקח עושה כרי לי שלא נתחייבתי לך אם תטרף - והמוכר אינו יכול לתבוע כרי שגם אדעתא דהטרף קניתי :

ומעתה כיון שדחינו להשגת הגאונים האלו - נלפענ"ד שהדין עם מהר"ש יונה הנ"ל - וברור שכן הוא דעת הסו' דלפי הצנת הגאונים הנ"ל שדעת הסו' הוא דאף היבא שהלוקח הוא מוחזק לא אמרינן אומדנא ומוליאין מידו - א"כ יהיו דברי הסו' תמוהין שכתבו דלכך לא יכול הלוקח לטעון משום דאין שהדי שבלותו ספק הי' נכנס ברטון - ע"כ - *) וקשה מדוע לא נימא ג"כ היפכא - שהמוכר הי' נכנס ברטון על אותו ספק שאם תטרף יחזיר להלוקח משותיו - וכן במסקנתם שכתבו דדבר התלוי בדעת שניהם לא אמרינן אומדנא דאולי המוכר לא הי' רוצה לכנס בספק - מדוע לא נימא ג"כ היפכא שהלוקח לא הי' רוצה ליקח וליכנס בספק :

ועוד יש להקדים קצת

דבקושייתם החלועו דאין שהדי דאדעתא דיערפה כו' לא קנאה - ובתירוטם החלועו להיפך דאין שהדי שבלותו ספק הי' רוצה ליכנס - והוא סתמי דסתרי :

ע"כ נלפענ"ד ברור - דכחובות שכתבו - דאין שהדי שיה' רוצה הלוקח ליכנס בספק -

או אם אמר אתן מנה לפלוני שאין שייך בזה רק לשון עתיד שאינו מועיל בזה קנין. דהא אין מטבע נקנה בחליפין. פשיטא כשקנו מיני. שהקנין הוא על החיוב שמקבל על נפשו. ע"ש שהאר"י בשבטא זו ליישב דברי הב"י בהע"ז סי' נ"א. ולפלא בעיני על גאון ולדוק כמוהו. שרואה להוליך מנזן שבבבא קלה וקלושה כזו. הא קי"ל בכל ספק בשטר יד בעה"ט על ההתקנה. ע' בחו"מ סי' מ"ב סעי' פ'. והף דהיכא ריבטל השטר לגמרי ל"א יד בעה"ט על ההתקנה הא כבר כתב הרמ"א שם דהיינו דוקא היכא דליכא למיהלי בטעות אבל היכא דליכא למיהלי בטעות השטר בטל. והף דהש"ך בש"ק כ"ג כתב דבלשון אהנוט לא חלין בטעות דהכל יודעין שאין לשון זה מועיל. וה"כ אין השטר בטל. הכוונה דהו אמרינן דודאי נתן לו בלשון המועיל. והסיפור טעה וכחב אהנוט. אבל היכא דהאמת הוא שאמר בלשון אהנוט אינו מועיל לכ"ע והשטר בטל. ולכן דקדק הש"ך וכחב דהיכא דלשון השטר מסופק יס לפרשו מפרשין לשבטא דבלשון המועיל נתן. לשון אהנוט. ולמה לי לפרש שבקנין קיבל ע"ש חייב הקאי קלרה לשוני לומר בפירוש אינו מחייב אי"ע ומדאמר לשון אתן להבא הף שקיבל בקנין אין זה אלא הבעתה בעלמא:

וה"ל שזו רוא' להרין דברי הב"י בהע"ז הנ"ל. מה יועיל חירולו כיון שהרין לא מסתבר. ולענ"ד לולא פה קדום של הגאון ד"מ ושאריו אחרונים שיימי אומר ל"א דגיסא שתמיהה הב"י הוא למה מיעיל כשאמר בפירוש מעכשו. כיון שאמר לשון אתן. הא כל קנין מעכשו הוא ואפי"ה אינו מועיל כיון שאמר לשון אתן חוינן שאינו רוא' להקנות מעתה. וא"כ הף כשאמר בפירוש מעכשו גיב לא יועיל. כן הוא לענ"ד כונת תמיהתו. ותי' לומר עליו שתקפה עליו משנתו ושכח דברי עלמו בחו"מ סי' רמ"ה. רק שהוא בלדקתו הף שבאה"ע"ז תמה למה יועיל מעכשו. עכ"ל בגוף הדין לא מלאו לנו לחלוק עליהם. ולכך כשבא בחו"מ לכחוב הדין כתב דבריהם בסתם דהיכא דאמר בפירוש מעכשו שמועיל:

והנה שהביא ראי' לבבנתו מב"מ מ"ט ע"א דאמר ר"י מתנה אני נתן לך דיכול לחזור בו. ופריך פשיטא. ופרש"י והא לא משך בו' והקשה הגאון דלמא קמ"ל דבאומר אני נתן לך אפילו קנין אינו מועיל ע"כ. ומהו הוליד הדין שלו. דקנין באמת מהני ע"כ. ותמה תמה אקרא על גאון כמוסו. הא קי"ל אמורא לרין לפרש דבריו. ואיך נאמר דעיקר הדין דקמ"ל דאין מועיל קנין לא יאמר בפירוש. אע"כ פשיט לי' להש"ס דלא לזה כיון. ולכך פריך פשיטא. ואדרבה מזה נאמר היפכא דגם ע"ז קאי קושיות הש"ס דהף אם נאמר דאחי ר"י לאבמוענין דבאומר מתנה אני נתן לך דאינו מועיל קנין. גם זה פשיטא כיון שאמר אתן חוינן דאינו רואה להקנות לו מעתה וגם הא לא שייח המתנה שרואה ליתן לו. אם לא שנעמים כסוגת קנינו שרוא לקבל ע"ע בחיוב. וכיון שלא הוליא מפיו לשון חיוב פשיטא דאינו כלום:

וב"ש עוד דכל האחרונים שחשבו לתנאים לקנין אתן כולם טעו בדבר משנה ודרי תלמוד ערוך בו' באומר שדה זו בו' אמרינן זמנו של שטר מוכיח עליו. שדה לי' מדי' ולפלא בעיני שלא שם לנו בעת כותבו זאת לעינין בטיב וכו"ע סי' רנ"ח סעי' ב' בהג"ה ובסמ"ע שם סי' ה' ובש"ך ובג"ה דדוקא בלאחר מיתה. אבל בכתב לו שיקנה לאחר שלשים יום לא אמרינן זמנו של שטר מוכיח עליו ע"ס. ועיין בהגהות דריסה ופרישה:

ומה שהקשה שם סתירה דברי הקור דבסי' רנ"ה כתב בפשיטות בדעת הר"ש דאם יש בו קנין זוכה מיד שהגיע השטר לידו. הף שכתוב בו לאחר מיתה. ובקנין אתן בסו' רמ"ה הביא דעת הרמ"ה באחרונה דבאומר אהנוט אפי' קנו מינו לא מהני בו' ע"ש שהאר"י ליישב בדוחק. והמעין יראה שאין התחלה לקושיותיו דבסי' רנ"ח שכתב שדה זו נתונה לפלוני לאחר מיתה וקנו מינו. ספיר אמרינן כיון דכל קנין מעכשו הוא מסתמא כונתו ששדה זו נתונה לו מעכשו ולאחר מיתה. אבל בסומן רמ"ה שכתב אהנוט. הף שקנה וסתם קנין הוא מעכשו מ"מ כיון שאמר בפירוש אהנוט חוינן דאינו רואה להקנות מעכשו מה יועיל לנו הא דסתם קנין הוא מעכשו. וזה פשוט. ועל מ"ש הסמ"ע לתרץ קו' הע"ש בסו' רמ"ה מדוע אין כותבין בתנאים ראשונים בלשון חיוב ולא יאמרו להקנות בשידוכין ולא לתנאים אחרונים. וע"ז סי' הסמ"ע שאין הלהדים רואים לקבל ע"ע בחיוב פן יחזרו ויה"כ ע"כ. והגאון הנ"ל שחק' ע"ז דאע"פ הלהדים דינא גמריי והאר"י בזה. ואחרי המחילה מאחי דבריו אינם ראויים כלל להאמר ודברי הסמ"ע לודקוס. דהא דהלל הוא דבר המלי שיתחרט אחד מהלהדים ובאין לדן. ואין ב"ד מחייבין להחזור לשלם מה שפסק. וא"כ מזה נהפסד הידיעה לכל בני אדם. שנית דקושות הע"ש הוא על הכמי הדורות למה לא הקנו שוכתבו בלשון חיוב. ואו היו ב"ד מחייבין את החוזר לשלם מה שפסק וע"ז סי' הסמ"ע ספיר דלא ראו הכמי הדורות לתקן כן. כי אם נשאל להלהדים אם רואים לחייב אי"ע באופן זה שהחוזר ישלם כל מה שפסק הף אם יחזור מתמת חיוב קפידא. בודאי לא היו רואים. כי ע"פ רוב רגיל הוא שקידם הקיסורי תנאים אינם דורשים וחוקרים הרבה אחר שכנגדו. כי אינם רואים לפרטט השידוך פן שוגאיו או מקבאיו יקלקלו השידוך. רק אחר החיתון או חוקר ודורש כל אי"א על עיב ומאות חבירו ומשפחתו ואם מתגלה לו איזה הברון בחבירו או במשפחתו עפ"י הדוב הוא הף שאם הו' יודע בתחילה מזה הו' מקפיד ולא הו' מתחנן עמו. מ"מ אחר שכבר נעשה הקישור והחיתון קשה בעיניו לזרז ומחלין ההקפדה גם מתמת שאינם רואים לבזיז את חבירו. ואם היינו מתקנין לכחוב בלשון חיוב היו מתאחרין הרבה מלהתקשר. עד שיתקרו ויבדקו היטיב. והו' קשה לוונן הרבה יותר ויותר מקריעת י"ס והו' הקלקיל יותר מהתיקון וע"כ הניחו השמי הדורות מנהג הראשון שלא לכחוב בלשון חיוב. וא"כ הולרבו לתקן קניות.

והנה הוא כתב לתרץ דלכך הולרבו לתקן קניות ואין נזכין כל מה שפסק משים דכל שפסק פושק אדעת לבנוט. ובשחזור ואינו רואה ליתן לו בחו. ממילא אין לרין ליתן לו ההתחייבות ולכן הקנו קניות ע"ש שהאר"י בזה. ומסיק דקנין אתן הוא קנין טוב ומתחייב וכס"כ שהורגלו לכתיב בכל התנאים התחייב אי"ע בלשון חיוב ודאי מהני לכ"ע בו'. ולא ידעתי לדיק מה פעל בכל ארובות דבריו. כיון שאורה דיכולין הלהדין לחזור מהשידוך. ובשהזרין א"ל לשלם מה שפסק. מה לי אם קנין טוב או לא. למה הוקן אותו גדול שיכתבו בלשון חיוב הא אין בזה שום ג"מ כ"א באופן שכנסו החתן והכלה לחופה בלי ידיעת הלהדים. או הף בידעת הלהדים רק בלי כתיבת תנאים אחרונים. וזהו מלתא דלא כתיבא כלל.

ומה שהביא ראי' מתשיבת הרי"ש סי' קכ"ט. המביא באכע"ז סי' נ"א סעי' א' בהג"ה דבגדר דדוניא לבתו אם הו'

ומ"ש עוד עם לחייב היתומים מטעם שכר פעולה . עם שמאלתי שגם הגאון בספרו ישועות יעקב פלפל בזה באה"ע סי' נ"א . לדעתי הדבר חמום . דהרי זה דומה להדין המצואר בסו' קס"ט פטו' נ' דאם אינו הגון לה והטעמו שיהלוק לה ע"מ שיחזרו לו ר' זוו דאינה הייבט ליתן לו כלום . ועיין ב"ש ע"ש . וא"כ ה"ג כיון שהוא מחוייב לישא אשה . וגם טלי' מזוה להנשא . אינן הייבין ליתן כלום . ויכולין לומר משטת . והרי זה דומה להמצואר בחו"מ סי' פ"א בהג"ה באומר לחתנו העשיר תלמוד עם צדק וחסדן לך שצדק ועיין בש"ך ע"ש . וא"ל דאלו לא הבטיחו ליתן לו נדוניה ה"ו יכול לישא אשה אחרת . ה"כ גם בחליצה היבא דים לו עוד חסין שהיו יכולין להלוק לה . יאמרו לשלם לו . ולא מלינו מי שחילק בזה ע"ש . וא"כ ה"ג :

גחזור לדקמן שאחרי כל אריכות דבריו . מ"מ הוא צעמנו הודת . היבא דחזר בו אחד מהלדדים . אין שנגדו יכול לגבות מאתו רק הקנס . אבל לא כל מה שפסק אפילו כשקיבל ע"ש בלשון חייב . דכיון שאינו עומן לו את בתי . אינו חייב ליתן מה שפסק . שלא פסק אלא ע"מ לבטל . וכיון שכן אף יעלה על הדעת שנוכל לבקש להיורשים שיחזרו מה שפסק אציהם קודם שנגם . ואף לאחר שיבטל אינו יכול לגבות מהם כיון שמתו קודם שנגם . דהא ידעו מאביהם כל זכות שה"ו לו . וכיון שאביהם ה"ו יכול לחזור . גם הם יכולים לחזור . ועיין בשו"ת מהרי"ש סי' נ"ג הנ"ל . ומכש"כ לפי מה שהעליתי לעיל מהך דב"ב דמן הדין יכול לחזור בו ולמחות שלא יבטלו לשוארין :

סימן כ"ג

בדבר שנשאלתי אם יש לברך ו' ברכות בשמיני לחופה כגון שהחופה ה"ו ציוס ד' אחד הלוח וסעודה ראשונה נעשה בלילה השייך ליום ה' אם לברך ו' ברכות ציוס ד' השני קודם הלוח וכן לענין נפ"א במקום שהחתן מתפלל ציוס ד' השני :

וזה אשר השבתי בענין ג' .

תשובה לענ"ד נראה דז' ימי המשתה לא צעין מעל"ע . עם שיש לפלפל בזה לשיטת הירושלמי דילוף לז' ימי המשתה מקרא דמלא שבע זאת . וכבר האריך בפלפול גדול הרב הגאון הגדול מו"ה יצחק הלחן נ"ו אב"ד ד"ק קאחונא בתשובתו אלי יעוין בספרו באר יצחק סי' כ"ד ועיין חו' נדה מ"ז ע"ב ד"ה כולן מעל"ע . וראיה לדבר דבכתובות ד' אמרינן דבאלמן שנשא אלמנה יום א' לברכה ובבבולה שבעה . ושם דף ס' רב אשי איקלט לבי רב כהנא יומא קמא צריך כולהו מבאן ואילך אי איבא פני"ה בו . ובחזקת הר"ש יומא קמא י"מ סעודה קמיתא בו ומיהו אי לא אכלו עד הלילה מצרכין דלא גרע מפני"ה עכ"ל . ונתחבטו האחרונים בדבריו . ר"ו כתב דדוקא בבבולה אי לא אכלו עד הלילה מצרכין ו' ברכות . אבל באלמן שנשא אלמנה אף שלא אכלו עד הלילה אין מצרכין . והב"י באה"ע סי' ס"ב צד"ה השע עליו וס"ל דאף באלמן ואלמנה אי לא אכלו עד הלילה מצרכין . ועי' בב"ש ס"ק ה' ולא אשתמיט שיש פוסק לומר דאם לא אכלו סעודה ראשונה עד למחר קודם זמן החופה דאתמול דיברכו ו' ברכות אף בבבולה . אע"כ דלא צעין מעל"ע . והא דאם אכלו סעודה ראשונה בלילה מצרכין נלפענ"ד דהיינו טעמא משיב דדרך ה"ו לאכול בכל יום סעודה שני' בסוף היום ע"י ברכות ב' ע"א ועי' משטת שהבטת בו . ובצ"ג ע"י ע"א תוד"ה בת יומא ועיין פירש"י ע"ש . ומכש"כ אחר החופה היו רעילין לעשות סעודה ומשתה בסוף היום . וא"כ אף אם נמשתה סעודתן מחמת איזה בבה עד הלילה היו סעודת הלילה תשלומין לסעודת סוף היום ונחשב כאלו אכלו ציוס ולבך מצרכין . וזהו נלפענ"ד ליישב דעת הב"י צד"ה הנ"ל דס"ל דאף באלמן ואלמנה אי לא אכלו עד הלילה מצרכין . ולבאורה קשה הא הרא"ש סיים דלכך מצרכין בלילה דלא גרע מפני"ה וא"כ באלמן ואלמנה דלא מהני פני"ה למה

עם קנין . הדבר פשוט שגובה החתן אפי' ממעטבדי כו' . הרי מצואר דס"ל להריב"ש דקנין לחוד מהני ע"ש שהאריך בזה . ולא ידעתי שום רא"י מזה . דהרי הריב"ש מיירי ע"ש שהאב קיבל קדושין לבתו מהחתן . וידוע הוא שהריב"ש הוא תלמיד הר"ן וא"כ הולך הוא בשיטת הר"ן שכתבתי לעיל בשמו דבפוסק לחתנו וקיבל קדושין לבתו דהוה מדברים הנקנין באמירה . החתן יכול להוציא בדייטין . ואם קנו מידו יכול להוציא ממעטבדי . אבל בקנין בעלמא בלי קדושין . דלא הוה מדברים הנקנין באמירה . גם הריב"ש מודה דאינו כלום :

ומ"ה שהאריך עם עוד להשיג על הכ"ש שהוציא מהשגחה תשיבות שבמהרי"ו הני כללי שכתב עם בס"ק י"ד . המעיין יראה שאין בכל השנותיו ממש . ואולי טונת השנתו הוא כן . דהנה הרב בהגה"ה כתב עם וי"א דאין מנכין לבת מיורשתה כו' . וכבר עמד עליו הגאון בהמ"ה הלא זהו דין פשוט (דהא הך וי"א קאי דלעיל שהעתיק דברי הריב"ש הנ"ל . דבדברים הנקנין באמירה . או שפסק האב וקנו מידו כו' החתן מוציא כו' אפי' ממעטבדי כו' . והריב"ש מיירי להדיא שהאב קיבל הקדושין לבתו) . ותיכף החמ"ח דלכך כתב בלשון וי"א דעפ"י תשו' מהרי"ו שבסו' ק"ד ה"ו אפשר לומר דע"כ לא פסק הריב"ש שהחתן מוציא מהיורשים וממעטבדי . היינו דוקא שאין הבת יורשת . או זכחה בהפסקה שקודם הקדושין בחייו . אבל היבא דנפלו הכנסים לבנות . וא"כ גם זאת תסתפק במחק ירושתה . ולא תעול הפסקה מהאלמע דהוה אמרינן אימנא להיפוך דלא רלה למעט חלק שאר יורשיו . וא"כ היבא הרב בהגה"ה צ"ד וי"א דגם היבא שהיא יורשת אין מנכין מהלק ירושתה . והבר זה אינו מצואר בריב"ש דעם מיירי דנפלה היורשה להבן (והוציא הרב זה דאין מנכין מתשובת מהרי"ו סי' קמ"ב . שכתב עם באלמע תשיבה דלוחה הבת המשודכת מהלק ירושתה התי כו' דאין כאן שיש קנין שחובל הבת המשודכת לזכות בו כו' עכ"ל . משמע מדבריו להדי' הא אם היה עם קנין כראוי . היינו שגם קיבל קדושין אח"כ היתה אותה הבת נוטלת הפסקה מן האלמע . ולא היו מנכין מהלק ירושתה . כן נלפענ"ד כוונת הו"א שכתב הרב עפ"י דרך בחמ"ה . ואולי חסדים בדברי תנ"ח דברים אלו מן והוציא הרב זה כו' ע"כ) . ולפי זה לא מקשה החמ"ה והב"ש ס"ק ע' על הו"א הנ"ל מתו"מ סי' רפ"ו כלום דהא בחו"מ לא מיירי עם כלל מפסקה שבעטת קדושין . או מפסקה בקנין ואח"כ קיבל קדושין . וא"כ מנ"ל החילוקים כיון שהיה הקנין לאותה הבת . או שהקנין להלך שנגדו שיתן קנס . ואם זהו השגחה ג"כ אין בהשגחתו כלום . דהא פשטות דברי מהרי"ו משמע שאף אם ה"ו עם קנין היתה נוטלת מן האלמע . אף שלא ה"ו עם קדושין . וא"כ בע"כ לריך לחלק בין שהיה הקנין לאותה הבת או להלך שנגדו . אבל העיקר לפענ"ד בכוונת הרב בהגה"ה כמו"ש דדווקא אם היו הקדושין אחר הקנין ושהאב טלמו קיבל הקדושין . אבל מ"מ גם דבריהם מסתברים למ"ד דקנין חתן מהני . אבל כבר כתב הכ"ש בעלמו בס"ק י"ד דבדברי מהרי"ו יש להפק אף דעתו בקנין חתן ע"ש :

ומ"ו שהמה עוד על מ"ש מהרי"ו והסמ"ע דהקנין לא קאי כ"א לז' שנגדו על הקנס . דמי נתן תחומין בקנינים לומר דע"י קאי ולא ע"י . ולפענ"ד דמיתכחון אלו לומר כן . דלבאורה הוה קשי' לי . אף יועיל כלל קנין . הא בתנאים מצואר שהתקשרו עלמן לישא זא"ז . ושכ"א יתן כך וכך . וכיון שעל הנשואין אינו הל קנין כלל . א"כ ממילא בעל כל הדברים המצוירים בהתנאים אף שלא ה"ו בקנין חתן . כנח"מ סי' ר"ט בהג"ה . ויגדתי ומאלתי ת"ל שכבר עמד ע"ז הגאון בית מאיר באה"ע ע"ש בסו' נ' סוף פטו' ו' . אולם לדעת מהרי"ו א"ש כיון שכתבו בסוף שהחזרו בו יתן כך וכך קנס . ע"כ אמרינן דכל הדברים דלעיל נכמכים על הקנס המצואר בסוף וע"י לבד קאי הקנין ודו"ק . ועיין בשו"ת מהרי"ט סי' נ"ב בחו"מ :

יברכו - וכבר עמד בזה ה"ש בזה"ש ס"ק הנ"ל והביא בשם תשובות ש"י לפרש כוונת הרא"ש בדוחק גדול ע"ש. ולפמ"ש ח"ש בפשוטו דלעג"ד הטעם דמזכרין בכל ז' ימי המשתה בפ"ח היינו דפנ"ח הוי שמרביש בסעודה עזרו או ששמחים בני החופה לקראת ביאתו. וא"כ צדאי אלו ה' ביום החופה הוי עושין סעודה עזרו. וא"כ כל ז' הימים הוי תשלומין לסעודת החופה כי היכי דברגל אף דלא הוי כ"א יום אחד כגון עלות מ"מ תשלומין שלו הוי שצעה עיין מגילה ס' ע"א. וא"כ ישעור דברי הרא"ש כך הם דלא גרע מפ"ח (בכל ז' הימים) דלכך מזכרין דהוי תשלומין לסעודת החופה מכש"כ סעודת הלילה שאחר החופה דהוי תשלומין לסעודת היום שאחר החופה אף בלא פנ"ח :

אמנם ראיתי ב"ח"ה ס' קל"א במ"א ס"ק י"ב בסופו שכתב וז"ל. יש נוהגין שלא לפול כל ז' כשהתן בביהמ"ד ואפילו ביום ו' שהוא ח' לחופתו אין נופלין ביום החופה היתה סמוך לערב עכ"ל. ודעתו נעלם מאתי דאין לומר דס"ל דז' ימי המשתה צעין מעל"ע. דהא כבר הוכחנו דא"א לומר כן. ועוד דא"כ למה לי לזייר ביום ו' שהוא ח' לחופתו הו"ל לזייר כמו כן על יום אחר. ולכאורה ה' אפשר לומר דעתו דס"ל להמ"א דז' ימי המשתה מתחילין מסעודה ראשונה שאחר החופה וא"כ ח"ש הליור דוקא ביום ו' והוא על דרך שכתבתי לעיל דסעודת הלילה היא בזה תשלומין לסעודת גמר היום. וע"כ בשאר ימי החול אף שאכלו בלילה נחשת כאלו אכלו ביום וטפילה להחופה. ואלו ה' ימי המשתה לא צעין מעל"ע וע"כ כיון שהחופה היתה ביום כגון ביום ד' אף שהיתה אחר הלילה וגם הסעודה נעשית בלילה השייכת ליום ה' כאלו נעשית ביום ד' השבועין. וע"כ ביום ד' השני נופלין ע"פ צדוק דהא לא צעין מעל"ע אבל כשהסעודה נעשית בלילה שבת דחשיבה וקובעת סעודה לעלמה ולא שייך לומר שהיא תשלום סעודת גמר היום חול ע"כ מתחילין למנות ז' ימי המשתה מסעודה ראשונה לליל שבת. ולכך כתב המ"א דדיוק דביום ו' שהוא ח' לחופתו דוקא אין נופלין. ולפ"י ה' יולא לנו דין חדש דבאלמן שאם אלמנה ביום ו' והסעודה ראשונה עשו בליל שבת דאף לדעת הס"י דס"ל דבאלמן ואלמנה שעשו סעודה ראשונה בלילה מזכרין היינו דוקא בשאר ימי חול דסעודת הלילה נחשת לתשלום סעודת היום והוי כאלו נעשית ביום חופתין וכנ"ל. אבל סעודת ליל שבת דחשיבה וקובעת סעודה לעלמה ולא שייך לומר בזה שהיא תשלום סעודת יום חול. אף לדעת הס"י אין מזכרין. כ"ז ה' נראה לכאורה בכוונת המ"א. אבל א"א לומר כן להמשיך בתשובת הרא"ש כלל כ"ו שכתב וז"ל דע כי משעת הברכה מוכן ז' ימי החופה כו' ומשעת הברכה שהותרו להתיחד התן וכלה מתחילין ז' ימי החופה כו'. אבל אין הדעת נוטה כך שהיו תלוין ז' ימי החופה באכילה ראשונה כו' עכ"ל. העתיקו רמ"א בזה"ש ס' הנ"ל סעיף ו' בקולר. ועוד למה לי להמ"א לסיים כיון שהחופה היתה סמוך לערב הלא אף אי נעשית הרכה קודם הערב כיון שהסעודה היתה בלילה מוכן ז' ימי המשתה מסעודה ראשונה :

ע"י כן נלפענ"ד ברור דגם המ"א מודה דז' ימי המשתה מוכן אחר החופה ולא אחר הסעודה ראשונה. וגם מודה דלא צעין ז' ימי המשתה מעל"ע. אולם כוונתו כן הוא כיון דחזיק דדרך לעשות סעודה אחר החופה א"כ בשאר ימי החול אף דנעשית החופה סמוך לערב כיון דנעשת ביום השבועין להסעודה הנעשית בלילה טפילה להחופה וצ"ח לתשלומין סעודת גמר היום. וגם חזיק דעת החתן והכלה שלא להשיב הו' ימים מהלילה. דל"כ ה' להם לעשות גם החופה בלילה. משא"כ כשהחופה נעשית בערב שבת סמוך לערב כיון שהסעודה הנעשית בליל שבת חשובה. א"א לחושבה תשלומין להחופה הנעשית בנמר יום חול ע"כ אמרין איפכא דאמדין דעת החתן והכלה למנות ז' ימי המשתה מליל שבת. ואם ה' באפשר

הוי עושין גם החופה בלילה. אולם מפני שא"א ע"כ אחרות החופה בערב שבת סמוך לערב וא"כ החופה טפילה לסעודת ליל שבת. ולפ"י צדוק כתב המ"א דדוקא ביום ו' שהוא ח' לחופתו (בתנאי) שהחופה היתה סמוך לערב אז אין נופלין דאז מוכן ז' ימי המשתה מליל שבת אבל אם נעשית החופה אחר שעות קודם הלילה או בשאר ימי החול אף בסמוך לערב מוכן ז' ימי המשתה מיום החופה ולא צעין מעל"ע. וזה ברור :

ורפ"י יולא לנו דין בהיפוך דאף לדעת רי"ז דס"ל דבאלמן ששאל אלמנה שעשו סעודה ראשונה בלילה אין מזכרין היינו דוקא בשאר ימי החול אבל אם עשו חופתין בערב שבת סמוך ללילה דאז החופה טפילה לסעודת הלילה מודה דמזכרין ודו"ק :

וחפשי ומאיתי ס"ל צו"ת כנסת יחזקאל שגם הוא נשאל בזה ממש אם ז' ימי המשתה לריבין להיות מעל"ע והתפלא על החושבין כן והאריך להביא ראיות שאין לריבין להיות מעל"ע ופליפל בזה ע"ש בס"י כ"ט ושמתיו מאד שכוונתי לדעת הגאון הנ"ל. אולם הרא"י מכתובות שהבאתי הביא גם הוא אבל לא איסתייך רק לדעת רי"ז הנ"ל אבל לא לדעת הס"י צד"ה הנ"ל ולא ידעתי למה. הא גם לדעת הס"י יש ראי' גדולה דלמה לא כתב הרא"ש רבותא יותר דאם לא עשו סעודה ראשונה עד למחר וכנ"ל. ומה שדחק לחלק בין מדינה למדינה וכתב שדברי צ"י אמרין במדינה שדרכם לעשות סעודה שאחר החופה בלילה ואז הולכים אחר סעודה ראשונה. וצעיתי אינו נראה לחלק כדך כלל. גם לא ידעתי איך העלים הגאון הנ"ל עיניו מדברי תשובת הרא"ש הנ"ל שפסחיו ברור מללו דאין הולכין אחר משתה וסעודה ראשונה. ומה שכתב הגאון הנ"ל דאין דברי תשובת הרא"ש סותרין דבריו. דשם מירי בנכסין למקום אחר ומתעבדין יום או יומים ע"כ. ולענ"ד ליתא דהא כתב הרא"ש שם צ"י דמשעת החופה שהותרו להתיחד מתחילין ז' ימי המשתה. ולפי לומר לי בעת שהגאון הנ"ל לא עיין בזה בתשו' הרא"ש עלמו רק באחרונים שהעתיקו את דבריו בקולר ע"כ בהא סלקא ובהא נחתיא שאם נעשה החופה בשאר ימות החול אף שנעשה סמוך לערב ממש והסעודה ראשונה נעשה בלילה מ"מ אין מוכן ז' ימי המשתה אלא מיום החופה. ואין לריבין מעל"ע לא לענין ברבית גאוןין ולא לענין נפילת אפיס. אבל אם נעשה החופה בע"ש סמוך לערב ממש. אז יש למנות ז' ימי המשתה מליל שבת ובדעת מ"א הנ"ל בין לענין ז' ברכות ובין לנפילת אפיס וכנ"ל דהחופה בעילה לסעודה וכנ"ל. וראיתי בסידור דרך החיים להגאון מליסא שהעתיק דברי מ"א הנ"ל אצל דיני נפילת אפיס. והתנה ג"כ שהיתה החופה סמוך לערב. אבל לא שמר את המלות כי הוא זייר שהיתה החופה ביום א' סמוך לערב ממש וזה אינו וכנ"ל ונתן צד"ה מקום לטעות :

שוב ראיתי דגם מ"ש הגאון מליסא שהחופה היתה סמוך לערב אין כוונתו כפי שכתבתי בדעת המ"א רק מפני שכתב הליור בזה היתה החופה ביום א' ע"כ כתב דבהיתה החופה סמוך לערב דאז אף במנהג אין נופלין ביום א' השני. וא"כ לא ידעתי מנ"ל זה דהא המ"א זייר בהיתה החופה ביום ו' דאז אין כ"מ ביום ו' השני לענין נפילת אפיס במנהג דאז בלא"כ אין נופלין מחמת ע"ש. ואפ"י כתב המ"א כיון שהיתה החופה סמוך לערב וע"כ הוא ע"פ הכוונה שכתבתי אם לא שיאמר הגאון מליסא דע"ס הוא צד"ה המ"א ול"ל ביום ז' שהוא ח' לחופתו. וא"כ גם כוונת המ"א על יום אחר מימי השבוע ולא על ע"ש. אבל קשה צעיתי לשבש כל ספרי הדפוס וע"י במהלכת השקל שם שגם הוא פירש דקאי על ערב שבת :

ועיין בסידור דרך החיים להגאון מליסא הנ"ל צדיגי ברהמ"ז ב"ז ימי המשתה ס"י ג' שכתב דבחור ובתולה כו' אם לא אכלו ביום ראשון של החופה סעודה ראשונה רק למחר מזכרין

מזכרון ז' ברכות אף בלא פני"ח. וזה תמים דהרא"ם לא התיר לומר הו' ברכות רק כשאכלו העודה ראשונה בלילה באחד יום החופה. אבל למחרתו לא מליט שהתיר :

עוד ראיתי תמים בדבריו שם דעס בסי' ה' כתב דו' ימי המשחה מתחילין תיכף אחר ברכות החופה המתירן להתייחד. ושוב כתב בסי' י"ד שם דבאלמן שנשא אלמנה ולא הו' ביום יתוד רק בלילה דלזו מזכרון הו' ברכות בלילה וזה קוטר לדבריו הראשונים ודו"ק :

עיון בנו"כ תנינא סי' פ' בהא"ע"ז הביא קיסי' בשם הגאון מו"ה ישעי' ברלין על ברכת אירוסין שאכתנו עובדים עפ"י כל הפוסקים לחתום בסוף בברוך הלא (בכתובות ז' ע"ב) יש בזה פלוגתא דאמוראי. וה"כ איך הנו מבטלין ע"מנו בספק ברכה לפעלה ע"פ. והגאון בעל נו"כ דחק א"ע מאוד בזה ע"פ :

ורענא אוסיף להקשות הא ידוע הכלל דאחרי רבים להטות וה"כ כיון דרבינן ורבה ס"ל שלא לחתום רק שרוב אחא אמר לחתום הו"ל יתוד נגד רבים והלכה כרבים. ולענ"ד נראה דהנה התו' ד"ה מאן דלא חתים הקשו ק"ק מאן דלא חתים מ"ם מזכרת התורה דחתמין בה כאשר בחר בנו א"ע"ג דברכת אירוסין אריכא עפי. ובמא' לא הו' חותם ע"כ. והנה קושיות התו' מזה"ש דחתמין כאשר בחר בו. אין הסווגה על כל הברכה דאשר בחר בנו. דהלא היא ברכה בפ"ע. הלא הסווגה בברכה דאשר בחר בנו עלמה. יש בה פתיחה וחתמה. והיא קלה יותר מזכרת אירוסין. והא"ה הירלו דשמא לא הו' חותם ע"כ. וכיון דעס אית להו לרב המנוח ולרב פפא ורב אחא דבבלי חותמין. ה"כ הו' רובא נגד רבין ורבה :

סימן מד

בדין חיוב קבורה בשנות חורף הגדולי' לפי תקנת שו"ם הארנתי בתשובה לכבוד הרב הג"ל. ותשובתי נאברה פאתי. וזה אשר השיב לי הרב הג"ל.

לכבוד ירדני הרב המאוה"ג המופלג ח"ב מורה וראין חו"ג וי"א בקש"ת סו"ה אורני דוד ג"ו. שלום.

אחדשה"ג מרוב אפיסת התגלוי אטא בקי"ר אמרים והוא. אשר לענ"ד כונת הב"ש בהסקפה נראה פשוט וברור הק"ו דנ"ד ליכא סברת הגמ' כתיבות ולימא אח' כו' יעויין שם בסוגיא דף פ"א וספיר הו' כ"ש. ובר' מן דין לענ"ד הסברא אשר עיקר חיוב דין קבורה על הבעל יותר מן היורשים בתקנת שו"ם דכבר ידוע דבהאי דתיקטו קבורתה כו' אף אם באמת לא ירש כלל שום גדוניה (כי הא דקאמר הגמ' תיקטו תחת כתובתה היינו גדוניה ולא כתובה כמזכיר בתים' בסוגיא ובכמה מקומות בתים') מ"מ לא פלוג כמזכיר ב"ש סי' פ"ע יעו"ש. ובאמת אף אם אומר הבעל לא אירש ולא אקבור אין שומעין לו. וזה ברור ברוב ראיות.

וגדו"ז אכן שם ביצמה גם היורשין הו' דאורייתא וגם שם ודאי לפי ז"ל האיובעיא דיורשי האב חייבין בקבורתה ג"כ הו' דיכא הכי אף אם אין לה כלל להוריש הו' הם הייבום בקבורתה וגם לאמר לא ירש כו' ודאי ג"כ לא מנו אמרי. דעס יורש לא מני לומר לא אירש. רק בצבור מלינו צ"ב ולא בשאר ירושה. לפי כל זה ברור שם ביצמה היורשים הם נקראין קיבורין מדינא ואפי"ה הפקיעו חכמים חיוב קבורה והטילו על הבעל. מכ"ש בתקנת שו"ם דבאמת עיקר חיוב קבורה רמי על הבעל. כי היורשים ודאי אין עליהם שום חיוב כי הם ודאי מנו למימר לא ירש כדין אינו הולך בתקנת חכמים. רק דכל החיוב היינו על הנכסים אחיין עלה ודאי דכ"ש החיוב על היבם דהוא חיוב בקבורה בלא שום הפקעה ואין להאריך. וכבר האריך ב"ה הפלאה דהא דתיקטו כו' היינו

רק על הא דמחוייב לפי כבודה. אבל עיקר חיוב קבורה על הבעל הו' דאורייתא מן הצדקה לברה. לפוס' הריט"א הרבה רעיונות יש לי בזה מארובה ומשאר מקומות דלא אישתימיט אחד לאמר דבקבורה חיוב מכ"מ. אך אין הפנאי מסכים לעיין אף מעט. כי הענינים עמוקים ורחבים ולרך פנאי. לפי"ז דברי הב"ש נכונים ודאי. דהו' כ"ש צ"ד מהא דכתובות דאירי ביבס דאין שום חיוב דאורייתא וגם מקרא דלה יעמא מליה כתב ההפלאה דמוכה קבורה על הבעל. א"כ מיכה לענ"ד אף למ"ד ירושת הבעל לאו דאורייתא עב"ז החיוב על הבעל מדאורייתא. ובסוגיא דתיקטו כו' טרה ההפלא' באמת לתרץ. רק היכא דאיכא יורשים הטילו חכמים על היורשים אבל עיקר החיוב על הבעל (בדרך פלפול דפלוגתא ירושת הבעל הו' דאורייתא הלא בפלוגתא דלה יעמא מליה או רשות רק לדניא אין הדברים אמורים. יעויין מזה בתים' יצמות פ"ט בתום' שם לעיין קבורת קטנה). ובאמת בסוגיא דכתובות ג"כ מוכרת. דבאמת אמאי הטילו חכמים על היבם כיון דירש' יורשין הג"מ וגם הגדוניה לשיטת רש"י שם בתום' יעו"ש. ואף גם לשיטת ר"ת דגם הגדוניה יירש היבם מ"מ כיון דמיכרה דתיקטו קבורתה גם נגד נכסי מלוג א"כ באמת אמאי הטילו חכמים הקבורה על היבם בלי שיתוף היורשים :

והנה לשיטת ר"ת אפשר דבאמת עיקר האיובעיא הו' הא דתיקטו תחת כתובתה היינו ג"כ נגד נכסי מלוג או לא. ומבפא' לי' לבעל האיובעיא בקיטא ותירון החים' שם ד"ה או דילמא. ובאמת פשיט הגמ' דחיוב על היבם. ולפי"ז ע"כ הא דתיקטו כו' היינו דוקא נגד כתובה וגדוניה ולא נגד כ"מ. וכן היורשים פטורים שם וליכא שום ראי' לסברת הב"ש דבתקנת שו"ם דירשו גם ה"ז גדוניה אפשר דהם שיהפיש בקבורה ג"כ כיון דחיוב קבורה נגד גדוניה. משא"כ ה"הם ביבס דלא שקלי רק צ"מ דלפי פשטות הגמ' אפשר דנגד כ"מ לא הו' תקנת הקבורה וכק"ו החוס' הג"ל לכן חיוב קבורה על היבם וכנ"ל. אך לפי שיטת רש"י דגם הגדוניה הו' לגמרי לירש' והיבם לא שקיל רק הכתובה. אף דערמו החוס' דתירושא דאלל היבם גם הכתובה דמי לגדוניה מ"מ עיקר הגדוניה שייך לירש' ואפי"ה חיוב קבורה על היבם הו' ספיר כ"ש. גם מזה הסברא גופא כיון דבאמת נגד הכתיבה לא נתקן קבורה רק דביבס מחייבין מחמת דלדידי' הכתובה לגדוניה יתבט' ובסברת החוס' מכ"ש בתקנת שו"ם דהבעל ניטל חלק בגדוניה ממש ומכ"ש דעלוי' חיוב קבורה לגמרי :

אך קצת יש ללמד איפכא דעס ביבס איכא סברת הגמ' שם דבאין עליו משני לרדין כו' יעו"ש בתום' ד"ה משום כו' כאלו הוא הו' כו' יעו"ש. ובאמת לענ"ד לכאורה אין מובן דהא הוא ג"כ יכול לומר להיורשין משני לרדין אמאי ירשי נכסי מלוג ולא להיבם בקבורתה אף לענ"ד ספיר הענין כיון דהבעל אינו יורש בראוי לכן אין ליבם שום טענה. דבאמת תיכף שמת הבעל לא הו' ליבם שום זכיה נכסים שלה דאחיו לא מני להוריש ליבם אחרי שמתה האלמנה דזה הו' ראוי דאשתו קיימת אבל הכתובה כיון דלא ניתנה לגבות מחיים ספיר תיכף ברשות היבם. וצוה לענ"ד ניחא דיורשים על היבם באים משני לרדיש אבל היבם לא בא משני לרדיש. דהיורשים דאומרים תיכף שמת הבעל. עליו זכות הבעל בירושה דכתובה דמחוקת. וגם כל החיובים של הבעל עליו היינו חיוב קבורה דאף אם ישתדפו הנכסים שלה מ"מ חיוב קבורה הו' עליו משעת מיתת הבעל מחמת הנך שני לרדיש ולכשתמה האשה אח"כ הא דירחי נכסים. זה מילתא אחריתי דבשעת מיתת הבעל זה לא הו' כלל ברשות הבעל להוריש וכנ"ל. לכן לא שייכו כלל בחיוב קבורה. אבל בתקנת שו"ם כיון דבשעת מיתת האשה הם שותפים בירושה אפשר דהם שותפים ג"כ בחיוב קבורה (ולע"ד יעויין היטב בסברא זו כי נכון לענ"ד מאד צנמ' ובדינא) :

זמן נישואי' וגם ליתן לה את כל חלקו מכרים וכסות ושי"ד.
 והנה אחר כל הדברים והאמת האלה. אבקש מכת"ד נ"י שידועני
 דרכו דרך הקודש הזה. גם כמה שנתפייס כת"ר לקיים את
 הקטן. באופן שיסלק הלוקח תומי' את כל הסך המשיב ר"כ.
 הוא הא עדיין לא עשה כלל שום שיוך. וידוע שהעשיר
 נכסים אינה יכולה לגבות כ"א בעת נישואי'. שנית כיון שכת"ר
 לו בהקפה באופן שיסלק לו סך שלשים ר"כ לזמן ר"ח אלול
 תרי"ג הבעל א"כ א"א להוציא מידו קודם הזמן באשר האבא.
 דהנה לכאורה הבח באה על הלוקח מרת"י מב' אדוים או
 לערוף מאתו את גוף הנכסים בדרך עירפא כשאר בע"ה.
 או לגבות מאתו את הסך שלשים ר"כ המוקף עליו במלוה מדון
 שבעודא דר"ג ולענ"ד בשייח לא לוקח. דהא ידוע א"ס יש
 ללוה הוצ אלל לוי אינו יכול המלוה להוציא מלקוחות שקנו
 נכסים מהלוה. דהחוב הנמא אלל לוי נקרא בנ"ה נגד הלקוחות
 עיי' סו' קי"א סעי' כ"א. והנה שבעודא דר"ג קי"ל דאינו
 יכול להפסיד ללוו ולהוציא מאתו קודם הזמן עיי' בסו' פ"ו
 בש"ך ס"ק ז' וא"כ אינה יכולה הבח לערוף מאתו את גוף ההנות
 בדרך עירפא דהא ה"ל משיבדים ויש כאן בנ"ה דהיינו
 מעות המכירה המוקף אללו במלוה. ואף בהמעות אינה יכולה
 לגבות מאתו בתוך הזמן ובנ"ל. ועוד הא קי"ל ה"מ סו' קי"א
 סעי' י"ג דא"ס יש כאן בנ"ה וגזלן א"ס כו' אינו יכול לערוף
 ממשועבדים מפני דעשויים בעלי זרוע לפול ולא יפסיד המלוה
 חיבו בהמתנה זו. וא"כ ה"ג בנ"ד אינה יכולה לערוף גוף
 ההנות כיון שלא תפסיד חובה בהמתנה זו. דהא ישלם לה
 לזמן ר"ח אלול הנקב עליו. וא"כ קנינו של ר' חיי' הוא
 בהקפו. ולפלא בעיני על כת"ר נ"י. וא"ס יש אתו איזה דבר
 חדש בזה. יכתוב לי ואשים עיוני בדבריו הק' ותו לא מירי.
 וה' זה שלום :

והנה גם הח"מ לענ"ד עיקר סברתו דשם בחקנת ש"ס כיון
 דכל עיקר ירושה היורשים לא היו רק מלך התקנה
 א"כ אפשר דהתקנה לא היחה רק אחר נכיו קבורתה. וכבר
 ידוע כל ספק בחקנת מוקמינן אדינא. ומן הדין ירושה לבעל.
 גם מפשעות הרמ"א סוף סי' נ"ג אך מה כו' רק ללרכי קבורתה
 כו' יעו"ש. משמע דקאי גם על שנה שני' מנכין ג"כ לרכי
 קבורתה. יעו"ש הי"ב. אך סוף סי' הנ"ל י"א כו' מוחין כו'
 נראה דהתקנה ה' א"ס זכה קודם שתי שנים. א"כ הוי ספיקא
 דידן ספק בזכות הבעל ומוקמינן בחוקת מרא קמא אף
 בספק תקנה (על הכל ל"ע):

ויעוין בסוף סי' קי"ה שני דעות אי הנכסים חוזרים לנותני
 הנדוניא או ליורשי' יעו"ש. לענ"ד דעיקר פלוגתתם ג"כ
 בעיקר התקנה אי דלא זכה הבעל קודם הזמן (ולפי"ז חוזרת
 לנותני הנדוניא) או דזכה תיכף. רק דהתקנה דבתוך הזמן
 יורשי' יורשין ידה ולכן חוזרת ליורשין. ולפי"ז הך דינא
 דסוף סי' קי"ג ג"כ בפלוגתא הלו כמוזן. בקי"ט אומר דהך
 דינא דנ"ש רחיינו מיבמה תליא בפלוגתא דרש"י ור"ת הנ"ל
 דלשיטת ר"ח ליכא שום ראי' לכאורה. גם לשיטת רש"י אפשר
 ללמד מחמת הסברא דכאין משני לרדן ובנ"ל. נוסף לזה.
 דתקנה. מדינא אין למדן. ובספק תקנה אדינא מוקמינן להך שיטה
 דסוברת בסוף סי' קי"ח דזכה הבעל רק דהס יורשין. ודאי
 אדינא מוקמינן אף להך שיטה דסוברת דהתקנה דלא זכה
 הבעל עד הזמן ימ"מ לא ברירא לי כעת בספק תקנה בזכיה
 הא"ך לרן. לזאת לענ"ד היטיב עשה מעכ"ת לפשר בזה. והו
 דרך הנכון לענ"ד. דברי ידו נלח אל"י מאיר בל"א מו"ה
 ברוך זל"ה.

סימן כה

לכבוד הרב הגאון ט"ה משה נ"י צייטלין אב"ד ופ"ץ
 בק"ק ראשיין .

סימן מו

בדבר פתים חלים ועמים שיטה שגורס. הנה בגוף הענין
 לא רציתי להשיב מפני הומר א"א. אולם אעתיק
 לכת"ר נ"י דבר אי מהיודויו אולי יהי' ראוי ללרף לאזה קילא.
 ומה' אשאלה עוד שלא אכשל בד"ה ג"ע והמין. הרמב"ם בפ"ע
 מה' עדות כתב שיטה פסול להעיד. ולא שיטה שהלך ערוס
 וזרק אבנים כו'. אלא כל מי שנטרפה דעתו וגמלאה דעתו
 משיבשת תמיד בדבר מן הדברים כו' ע"ש עכ"ל. והנה מ"ס
 הרמב"ם דעתו משיבשת תמיד כלפענ"ד שזוכהו שא"ס תלינו
 שאינו עישה הדבר שגשגש צו' ומיטעו מהמת הבנות שאין
 ראוי לעשות כן. כבר יל"א מכלל שיטה. וכן נלפענ"ד מוכח
 מלשון הש"ס הגנוע ג' ע"ב הילולא יהודי משמע שילולא תמיד. ולא בני
 אפי' בחוקה ג' פעמים דלא מהני החוקה אלא להחזיק בשיטה
 בעת שעושה דרך שעות דלא נתלי בנגדריפוס. ועיי' בס"מ סס
 שפי' דברי הרמב"ם במ"ס תמיד היינו להחזיק בנ' פעמים.
 ולענ"ד אין הלשון בובל כן. שוב מלאתי בהצ"כ וי"ד סוף סי'
 א' שהשיג ג"כ על הס"י בזה ע"ש. אמנם מה שפסק בס"מ
 כדעת הראש יוסף דבשיטה לא בעינן חוקה ג' פעמים לא נ"ל.
 דלענ"ד מוכח בס"ס דבני חוקה ג' פעמים לכ"ע. הוא דלמא
 לן לעשות פלוגתא רחוקה בין ר"ה לר"י דל"ה בשי"ג פ"ד דברים
 חלוקים ולר"י יהי' בני צפ"א וצד"א. ועוד דלר"ך להבין בס"ס
 שס דאמר רב פפא אי ה"י שמוע ל"י לר"ה הא דמיא ה"י
 הדך ב"י ואיבע"ל לכו אי מסולחו דהר ב"י אי ממקדש לחוד.
 ולכאור' ק' הא בצרייתא קמיתא דחסיב ה"י דברים לא ימלט
 מב' פנים או שכינן צפ"א וצ"א צרייתא בדוקא נקט ג' דברים
 או. או אי קתני. וא"כ א"א לומר דהך ממקדש דהר ב"י דא"ך
 יפרנס לצרייתא. אלא א"ס נאמר דאף ר' מוד' דבשי"ג פ"א א"כ
 א"ס צרייתא דה"ס לא ע"ש כ"א כ"א פ"א או בעינן לסיקן וא"ס
 כ"א ג' פ"א או יש חילוק. דמקדש מוחוק נשים. וצ"א ד' דברים
 לא איתחוק אפי' בנ"ס. וברור. וראייתתם"ג מדברי סו' שס

אחרשה"מ הנה בא ר' חיי' לפה וסופר לי אודות הקטן
 מההנות שקנה מבן אחיו בפה לפני בקטן המוטיל
 באמרו שמעכת"ר נ"י אמר שלפי הדין הקטן של בן אחיו בטל
 מפני שיש לו אחות ומגיע לה עישור נכסים. ולפי האומדנא
 שלו מגיע לה כל ההנות. וא"כ קנינו בטל. ולר"ך לעשות קטן
 ע"ס בת אחיו. והתפלא עלי כת"ר נ"י בזה. ומשיבשת דמד
 אבקשהו שידועני שיטתו בדין הזה. ומאין מקורו. הא מסיק
 הש"ס בחיבות ס"ע דבת בע"ה היא ע"ש וכן הוא בשו"ע אה"ע
 סי' קי"ג וכיון שצ"רכה הבח לגבות מאתו את העישור הרי
 גוף הנכסים הם שלו. וא"כ לר"ך דוקא קנינו. וקטן שלה
 אינו כלום. א"ס לא שאלו הנכסים לידה כבר בדרך עירפא
 ע"פ ב"ד ובהכרזה כדת. מה שלא ה"י בנ"ד. ולא שייך עדיין
 בנ"ד דהא אכתי לא נשאת. ולא ילמדך בנ"ד דהא מעות
 המכירה עדיין בעין אלל הלוקח. גם בעיקר הדבר לא ידעתי
 מקום לבעל ירושה דאורייתא ולהוציא מהבן את כל מה שהניח
 לו אביו וליתן לאחותו. הא בודאי לא נעלם משיני כת"ר נ"י
 מחלוקת הסופקים אי אומדן להוסיף על עישור נכסים. וא"כ
 אפשר לומר דאף להפוסקים שאומדן להוסיף. במקום
 דמיסקר נהלה דאורייתא מידו דאין מוסיפין. דלדעתו אפשר דלא
 עדיפא אומדנא זו מתקנת כתובת בעין דברין דב"א ג"כ מחמת
 אומדנא. וע"ס קי"ל דסיבא דמועק נהלה דאורייתא לא חיקט.
 (וא"כ אפשר עוד להפוסקים דמוסיפין על עישור היבא
 דמועק נהלה דאורייתא מוגרע גרע דאף עישיב אינה נופלת
 ול"ע) גם יבול לומר ק"ס עי כהפוסקים דאין מוסיפין. גם
 אמאי לא ניתא אומדנא להיפך שבדאי אב"י לא ה"י נותן לה
 כל מה שוב לו ולהשאר ערעילא. ולפי"ז יפה עשייה כד"ת
 בעת הקטן ע"ס בן אחיו שהתחייב א"ע להשלים תומ"י הסך
 עשרים ר"כ עבור אחותו אלל ה' באופן שעשו פירות עד

הרשאה מ"מ כשהביא לפניו הרשאה לריך שלא יבי' ההרשאה מכחישו ואם לאו בעלה שליחותו. ואף לפי חילוקו של הריך בשם הרשב"א ז"ל (בשבוטות מ"א ע"ב) דדוקא גבי קרקע לריך לברר משום דחוקה מכה שטרא קאחי. הא ה"ג עיקרו של בליה מכה עדים קאחי לדעת הר"ש הנ"ל וזה ברור:

ואף לדעת הרמב"ם ז"ל דא"ל לעשותו כפ"ע. מ"מ בנ"ד בעלה שליחותו. דהא לריך להבין בריך דב"ב צבא לידון בשטר וחוקה באיזו שטר מיירי. דא"ל לומר דבשטר קנין דיוקא מיירי ואז לריך לברר. אבל אם טען שהקנין הי' בכסף או בחוקה ולא לקח מאתו שטר רק לראי' א"ל לברר. א"כ הריך מדמה שם ר' יחזק נפחא עדי פרעון לעדי שטר קרקע. אע"כ אף בשטר ראוי מיירי. ולפ"ז לריך להבין בשנהדרין שם דקאמר ע"כ ל"ק רבו כו' אלא דחוקה מכה שטרא קאחי. הריך בא החוקה מכה השטר הא השטר אינו אלא לראי'. והחוקה בא מכה קנין כסף או חוקה. ורש"י ז"ל הריך שם להסביר זה ודבריו אינם מובנים לענ"ד (ועי' ברש"י שם בבי' האלפס משמע קלת מדבריו באם לא טען שטר הי' לי ואבד לא מהני חוקתו. ודבריו תמוהין לענ"ד). דדוקא במקום שהמנהג לכתוב את השטר. שם אינו קונה בכסף לבד. אבל בשאר מקומות קונה בכסף להוד. עיין בחו"מ סי' ק"ך סעיף ז'. וא"כ אף אם טען שלא הי' לו מעולם שטר מהני חוקתו. אע"כ כונת הש"ס כמו שצ"ח רבינו הרשב"א ז"ל בחיזוי' שבוטות והביאו הריך ז"ל שם. וז"ל. שאם נמלא השטר פסול אף חוקתו בעילה. וכדאמרין הי' אוכל את הגדה מהמת אונו ונמלא שאינו אונו חוקתו בעילה ע"ל. והכינה לענ"ד דאם טען שיש לו שטר. כיון שאפשר שימלא איזה פסול בשטר מהייבין אותו להביא השטר. (והעמס לענ"ד משום דחוקה א"ל חובט א"כ יש לו ודוק). ואם נמלא בו פסול חוקתו בעילה. וא"כ ה"ה בנ"ד כיון שאמר שיש לו שטר הרשאה מהייבין אותו להביא כיון שאפשר שימלא בו פסול ואם נמלא בו פסול שליחותו בעילה. ולא נשאר לנו מקום להקל רק לפי שיטת ר"ת בחי"ט שם שכתב שאף אם באו והכחישו לא הפסיד נאמטתו. מ"מ נלע"ד דהיינו דוקא אם לא הכחישו בעיקר דבריו. רק שאמרו להד"מ פי' שאין לנו יודעין לך עדות. אבל אם הכחישו בעיקר טענתו כגון גבי פרעון. אם אמרו שמעת שהודה בזה לא זיה ידם מתוך ידו ולא פרע לשום אדם. אף ר"ת. ואף רשב"ג. מודו שאין בדבריו כלום וחייב לשלם. ולפ"ז בנ"ד שיעדי ההרשאה מעידים שהבעל אמר להשליח שנהניע גט זה לידה תהא מגורשת בו ממנו (והכוונה מחיזה ארס אחר). א"כ לפי דבריהם הגט בעל ואין השליח נאמן שלא אמר הבעל כך. ומכש"כ בנ"ד שאין השליח מכחיש אותם כלל כי הוא ע"ה ואינו יודע שום חילוק בין ממני לממנו. ולענ"ד אף אם יחזרו עדי ההרשאה טעמו ויעידו שצפירוש אמר הבעל ממני. ג"כ אינו מועיל דכיון שהגיד אין תור ומניד *):

ד"ה כולן. לא ידעתי שום ראי' משם. ואדרבה נ"ל קלת ראי' להיפך מחו' המיקוד ד"ה דרך שעות אפי' בחד נמי. וכתבו וכת' דלא הוי מועד לשעות רק לאותו דבר כו' ע"ס. ולבאורה עדיפא הו"ל להקשות דלא הוי מועד כלל אפי' לאותו דבר כיון דלא עשה כ"א פעם אחת. אע"כ דזה הי' פסוע אללס דאפי' לרי' מיירי הצריחא דאחזוק ג' פעמים באותו דבר:

סימן בוז

ד"בא לפני ע"י שליח גט לאשה אחת מפה וצפחתי את הגט מלאתי שני שיעות אינן מעורות. ובכר כתב רמ"א באהע"ז סי' קכ"ה סעי' י"ח בהג"ה דאין להכשיר אלא במקום טיגון ובנ"ד אין כאן מקום טיגון. עכ"ז לא הייתי מחמיר בזה. יפן ראיתי שהב"ח וכתם אחרונים תמהו על הרב מאיר. ועי' בביאורי הגר"א שם. עס שחי' להקל בזה לכחילה וצפרט שהגט הובא ע"י שליח. ויש בזה השש שהי' יכול לזייף. אולם היותר קשה בזה שמלאתי בהרשאה שצ"ד השליח שכתבו וכך אמר בפניו הבעל כו' ותיכף כשיגיע גט זה בו' תהא מגורשת בו ממנו. והיו לריבין לכתוב תהא מגורשת בו ממני דהא העדים מספרים דברי הבעל שצלטון זה אמר להשליח. ולא רציתי לסדר את הגט. אמנם לגדל הפלגת אבי האשה שאחוס על הפסד הולאות הרבה. יפן שהבעל רחוק מפה יותר מעשרים פרסאות. וגם אולי יראה הבעל להוציא מאתו איזה סך. נעניתי לכדר הגט. אך בהנחי' שאכתוב ד"ז להגדולים אם יסכימו להחירה בלי שום פקפוק. ואליע לפני כתי' הענ"ד בזה. ומה' אשאלה עוד שלא אכשל בדבר הלכה ג"ע ואמין:

באהע"ז סי' קמ"א סעי' כ"ד בהג"ה. אם נאבד שטר הרשאה או נפסד והוא שעת הדחק נותנין הגט בלי הרשאה ע"כ. והנה לענ"ד דהיינו דדוקא אם נאבד או נפסד ההרשאה לגמרי. אבל אם ההרשאה לפנינו ונמלא בחוכו איזה חיבות שמרעין לעיקר הגט ויש לחוש שאם נמסר לו גט אחר. או שמא לא נמסר כהלכתו. אם הגט כשר לע"ג. דהנה כבר ידוע הפלוגתא דרבי ורשב"ג (ב"ב קס"ט ע"ב סנהדרין כ"ג ע"ב) הבא לידון בשטר וחוקה לרבי יודן בשטר דוקא ולרשב"ג אף בחוקה והמסקנא שם דבלברר פליגי. ובכר רבו השיטות והפירושים בזה והלכה כדברי מי עי' בחו' ור"א וזנ"י ועי' בחו"מ סי' ע' ב"ב האריך שם להביא כל הדעות. והנה בשו"ע שם סעי' ב' פסק דאם באו העדים והכחישו נשבע ונפטר. ולבאורה ל"ע דדבריו אלו כותרין למה שפסק הוא עלמנו כפי' ק"מ סעי' ד' שאם ישנן לעדים לא תועיל לו חוקתו:

אמנם כבר עמד ע"י הסמ"ע כפי' ק"מ ע"ס מה שתירץ עפ"י דברי הריך. ודבריו לע"ק שהרכיב דברי הריך והנ"י ע"ס. דהא לדברי הריך הרי' הרי' דפי' ע' אף לכחילה א"ל לברר. ולענ"ד פסקיו הוא מהמת ספיקות השיטות והפי'. ולכך כפי' ע' פסק שרק לכחילה לריך לברר ואם באו והכחישו אין מוליחין ממון מספק רק נשבע ונפטר. אבל בהשו"ד סי' ק"מ ע"כ מיירי שהמערער הביא עדים שהיתה שלו או של אבותיו. וא"כ גם המערער נקרא מוחזק כ"ז שלא בירר המחזיק וע"כ לא נקרא מוליח. לכך פסק שריך לברר ע"י עדי השטר דוקא. ועי' ב"ב ב"ב ד"ה ב"ב ע' ע' שם:

והנה בנ"ד נלע"ד לכלל השיטות השליחות בעל. דהא באהע"ז סי' הנ"ל סעי' י"א הביא המהר"ב דעות בשליח הולכה. דעת הרמב"ם שאינו לריך לעשותו בפני עדים ודעת הר"ש וס"פ שריך לעשותו בפ"ע דוקא. ומעתה לפי דעת הר"ש אף דקיימ"ל להשליח נאמן לאמר שנעשה שליח בפני עדים. מ"מ הוא דומה ממש לחוקת קרקע. דהא גם שם נאמן המחזיק בחוקה לבד. ועכ"ז כשבא לידון בשטר וחוקה לריך לברר. ואם לא בירר בעלה חוקתו. יא"כ ה"ג אף שהוא נאמן בלי

ומבש"ב לפי מה שהכריע המהר"ב בחו"מ סי' ע' שם דאם הזמינס לעדים ובאו והכחישו אינו נאמן. א"כ כאן בהרשאה בודאי הזמינס לעדים. וכיון שההרשאה מכחיש אותו אף אם הי' אומר בפירוש להיפך אינו נאמן. אלא שאני מכוּפֵּק בכל דברי אלס. כי ראיתי בהגהת אש"ד פ' גט פשוט שם בשם מהר"ח ע"ס ר"ה. שמה דין בלריך לברר. לא גמרינן מיני' לדיניס אחרים ע"כ. ועממו לא ידענא ואם קבלה הי' נקבל. השו' לדבריו בזה. דהא הסמ"ע בחו"מ

ובעיקר הקביא מה שנתחבטו מחו' והר"שונים ז"ל מהך דב"ב על הך בשבוטות (מ"א ע"ב) לולא דמספיקנא בלא הכוה בגמלהם הי' אפשר לאמר. דהנה זה פסוע הא דאמר רב שעת שם. סומק כפרן. היינו ככל החוק כפרן בש"ס. שאף א"כ היינו נאמן לאמר פרעתי. ועי' א"ל דבא כל מלאח דלא רמי' עלי' דאיעס כו'. וא"כ לא החוק כפרן. והיינו לענין שאם יאמר א"כ פרעתי יהי' נאמן. אבל בפעם הזאת מודה רבא דמהייבין לו לבלס כיון שלא בירר דבריו ובב"ב הנ"ל אמנם לענ"ד שהפוסקים לא

סימן מח

אשר השיב בזה הרב הגאון דק"ק קאוונא

שלום לכוון אהובי ידידי הרב האוה"ג ח"י ויראת ה'
היא אוצרו בקש"ת מ"ה אורי דוד ג"י אב"ד ד"ק נעמאקשט

בדבר שנשאלתי מכבודו נידון גם אחד הנשלה לידו ומלא
בההרשאה שבמקום שהיו לריבין לכתוב ותיכף שיגע
גם זה לידה כו' תהא מגורשת בו ממני. הו' כתוב תהא מגורשת
בו ממני. והאריך רומע"ת בתשיבתו בזה אם יש לתלות בנ"ס.

לדעתי יכתוב להרב המסדר שיחזרו ויחקרו אלל עדי ההרשאה אם
יאמרו שצדור להם שהצעל אמר בעת מסירתו להשליח כראוי
תהא מגורשת ממני או הגע כבר ותלין בנ"ס והם התמו על
ההרשאה בלי הסגחה ולא יקראו בזה חוזרים ומנידים כי בין
יו"ד לוי"ו אפשר לטעות (ותלין שהסופר שכתב ההרשאה טעה).

ורא"ו חשבת ק"ג ע"ב קאמר שלא יכתוב אלפין עיינין כו' יודין
ויון כו'. א"כ חזינן דאפשר להתחלק בין יו"ד לוי"ו. והף דהתם
אם כתב יו"ד במקום וא"ו פסול היינו משום דדרים מוכתהם
דנטי כתיבה תמה. משא"כ בגע דאף בגוף הגע לא נטי מדאורייתא
כתיבה תמה כמ"ס בתי"ב גיעין כ' ע"ב ד"ה לא לריבא דמעורה.

בש"ס ר"ו ע"ש וכש"כ בההרשאה. ועיין בגיעין פ"ה ע"ב ולורכיה
לוי"ו דתרוכין ועי' ברש"י ובתוס' שם ד"ה ולורכיה כו' משמע
דאם אינו מאריך יותר משאר איותיות יכולים לטעות ביו"ד.

והף אם עדי ההרשאה יאמרו שזינן זוכרין מ"מ אם הצ"ד או
עדים אחרים יעידו שהצעל אמר להשליח תהא מגורשת בו
ממני ג"כ כבר. ולא הוי כתיב ודמי דעדים שחתמו על השטר
כו'. דהלא יכולין לתרץ דבריהם כו'. ועוד כיון שבקל יכולין
לעשות מיו"ד וא"ו הוי כנכתב על דבר שיכול להזדייק וצד"ג

מקיימין ע"י עדי מסירה ששמעו בעת שמסר הצעל להשליח
את הגע שאמר בלשון המועיל כו'. ורא"ו מ"ב קס"ד דאמר
שם שלא יכתוב מחלת ועד פשר בסוף שיטה כדי שלא יוכלו
לזייף ולכתוב עשרין או תלתין. ואפ"ה אי לא נזכרו בזה אף
שהשטר פסול ככתו"מ סי' מ"ב סעי' ד' בהג"ה מ"מ משמע דלין

העדים נפסלין בזה. וא"כ כש"כ כהן כנ"ד יש לתלות עוד שנכתב
כהגון ממני ביו"ד ואח"כ זייף אחר והאריך את הו"ד ועשאו
וה"ו. וכל כה"ג ודאי אין מקיימין את השטר אלא בעדי מסירה.
והגע בעלמך אם נמלא ביד אשה כחוב תהא מגורשת בו ממני
בוא"ו. ועדי מסירה מעידים שבעת נתינת הגע להאשה הו'
כחוב בו ממני ביו"ד ועדי חתימה אינם זוכרים. אם יכולים
לפסול הגע מחמת שבדי חתימה אינם זוכרים. הלא קי"ל כד"א
דהעיקר הם עדי מסירה. ובדאי הו' הגע כבר וגם עדי
חתימה אינם נפסלין בזה. כיון שיכול להיות שנעשה אח"כ.

ע"כ אחוה דעתי בזה להחיר כפי אשר כתבתי. אם יסכים
רומע"ת לזה ועוד אחד מגדולי הוראה. והו' זה שלום מאד"ה"ש
כאבבת נפשו ולבו ולב ידיו מאז דו"ש סק' אר"י ל"ב שפירא
תופק"ק קאוונא :

סימן מ"ח

לכוון הרב האוה"ג ח"י הכפולבל בפלפולא חריפתא
היה ידידי הרב מ"ה אורי דוד ג"י האב"ד דק"ק
נעמאקשט. שלום לבר ולהורתי ובנ"ס.

יקרת דברי מעב"ת הניעתי לנכון ע"י המוכ"ז. והיות כי
חביבים עלי דברי כ"ת בפלפולא דאורייתא. הפסקתי
בין הפרקים להמון ערדות להשיב משני הכבוד כ"ה. בנידון
הגע הנשלה ע"י שליח ומלא ב' ב' שיטות אין מעירות. הנה
כבר בא לפני ג"כ עיבדא כזאת. ובהסקפה אמרתי אז ליישב
דברי הו"א הפוסלים בשלא עירה המוצא ברמ"א הב" קכ"ה.
דדבריהם קאי בגע ע"י שליח דוקא. וכמשמעות המשך לשון
דברי הש"ע שם. דמתחילה כתב שם המהבר וז"ל לריך שיהי'

כתו"מ סי' ק"מ שם הקפה בדין המבואר בזה"ע סי' ז' סעי'
ז' ע"ש. והרצה מש"ס הג"ל מוכרח דלא כותי'. דלא מצעי'
לגירסת הש"ס דלין דגרסי (בכתובות כ"ג ע"א) גבי שבוי ואם
באו העדים ואמרו לא ידענו לא תלא מהסירה. משמע דדוקא
גבי שבוי הקילו הא בשאר איסורין וכש"כ בדבר טרוה או שאלו
העדים קודם שהסירוה אף בשבוי אסרינן לה. אלא אף לגירסת
הרי"ף והרא"ש. מרישא דברייתא מוכח כן. דקתני אין חומרים
נמתין עד שיבואו העדים כו'. ולכאורה מהיכי תיתי נימא כך
להחמיר בלא יותר מצעלמא. אלא ע"כ אי לאו דנשבו' הקילו
היתה מחוייבת לברר דבריה :

א"ת דלפי"ז ל"ע (ביבמות קט"ז ע"א) דקאמר סיכי דמי קטעה
ומסיק דאמרה גרשתי בפני פלוני ופלוני ושיילנא להו
ואמרו להד"מ. ולפ"ז יותר הוי ל"ל אפי' לא שאלו להו. רק
שהיא לא הביאה לברר דבריה ג"כ הוחזקה כפרנית. אמנם
כפי מה שכתבתי לעיל בהגה"ה מיושב זה. דהש"ס מוכרח
לזייר באופן שגם אח"כ לא תהי' נאמנת :

ואם באנו לתלות זה בנ"ס ג"כ ל"ע דהא אף בעשות דמוכח
החמיר הרב רמ"ה ופסק בר"ת עיין בזה"ע סי' קכ"ו
סעי' כ"א. ובתו"מ סי' מ"ג סעי' ד' ה' ובש"ך שם. וקשה
לחלק בין גע להרשאה. דהא ההשג הוא אולי באמת אמר כך
הצעל להשליח. גם אין להקל לפני"ד מטעם דמנהגו שהשליח
וההרשאה נעשה הכל עפ"י צ"ד וא"כ הא קיימ"ל דלא הייסינן
לצ"ד טועין. ויש לפלפל בזה אלא שלא ראינו להאריך. ועי'
בש"ת עבודת הנרשוני סי' ל"ה שהוא והותנו הגאון בעל ל"ב

פסלו גע אחד מהמת שמלאו טעות בההרשאה. ועיין בשו"ת
שער אפרים סי' ק"ט. אחד כתבי כל הג"ל הפסתי ומלאתי
בספר מחנה אפרים בהלכות גרושין תשובה אחת מנידון טעות
הגמלא בההרשאה. וראיתי שפלפל ג"כ מש"ס דצ"ב הג"ל.
ובמהתי מאוד שבק"ת דברי כוונתי לדעת הגאון הג"ל. ועם
כי הוא מסיק להבסיר ולתלות בנ"ס ע"ש. מ"מ כ"ד חמיר
יותר כי שם הו' מוכח הרבה בנ"ס הוא וכמ"ס שם ע"ש.
משא"כ כאן אולי באמת אמר כן הצעל להשליח :

עוד זאת אדרוש מכת"ר נ"י. לאשה אחת ניתן לה מעריסם
שני שמות ותו"מ בילדותה נשקטע מאתה שם אחד לגמרי
עד שאף בית אבי' מנולם לא קראו אותה בשני השמות.
וכש"כ כל בני העיר אינם יודעים כלל שהי' לה שני שמות. רק
שעה מקרוב אחד שנשאת כהנה איזו פעמים לצעלה ותתמה
טלמה בשני השמות. והיא עדיין בבית אבי'. ועכ"ז אף אבי'
לא ידע מזה שהותמת א"ע בשני השמות. ונשקטתי איך יש
לכתוב בניטה. ומקום הספק הוא. כי לענ"ד לריך להבין
מה שבחבו האחרונים שאלו היא הותמת א"ע בשני השמות
אף שכולם אינם קוראים אותה רק בשם אחד לבד מ"מ חתימתה
עושה את שני השמות לעיקר. ומדוע ברובא מריס ופורחא
שרה הוי שם שרה עפל. אף אם צ"ב המה מהמיעוט הקוראים
אותה שרה. והף אם היא בעלמה משיבה לכל השואלים אותה
מה שמה. שרה. מ"מ הוי שם שרה עפל. ולמה אם היא
הותמת א"ע אף בשם שרה. עושה אף את שם שרה לעיקר.
וע"כ ל"ל לענ"ד דנשלמא כשאינה הותמת א"ע בשני השמות
וחזינן שרובא קוראין אותה בשם מריס לבד אנו תולין לאמר
שאינם יודעים כלל משם השני ולכך הוי שם השני עפל. אבל
כשהיא הותמת א"ע בשני השמות א"כ הכל יודעין שיש לה שני
שמות ומה שאין קוראים אותה רק בשם אחד לבד לא הוי
כ"א קיטור השם ולכך הוי השני שמות לעיקר. ועי' בט"ז גיעין
בליקוטי שמות סעי' ב' ע"ש. וא"כ כ"ז באשה הו"ג וחתימתה
יודעה בין הבריות. אבל באשה זו שאנו דנין עליה שאין חתימתה
יודעה כלל בין הבריות כי אינה נו"ג. והף אבי' לא ידע
מחתימתה וכנ"ל. רק שאיזו פעמים כתבה לצעלה וחתימה בנ'
השמות. לענ"ד ל"ע"ג אם אף בכזו עושה חתימתה לשני
השמות לעיקר :

גופו של גט אשר העיר צוה צדמ"א מהך דצ"ב ואשר גם כ"ת עמד צוה - ולכאורה אין הדמיון עולה יפה דהא מצוהר בתוס' גיטין פ' ע"א ד"ה שס עירו כו' - דאם שינה בגט מקום לידה כשר כיון ש"ל לכחוב כלל מקום לידה מלד הדין ירו"ש - וא"כ כאן דכל עיקר כתיבת ההרשאה ג"כ דבר ש"ל עפ"י דין - כמצוהר צטור וב"י דרק מלד המנהג הוא - וא"כ הוי כמו מקום לידה בגופו של גט וכשר אפילו בשינה דכלל דבר ש"ל לא איכפת לן כלל דמ"ש - ולא דמי להאי דצ"ב צבא לידון בשטר ובחוקה ונמצא השטר מזויף דבעלה גם החוקה - דכ"ה דכל עיקר טעמא דחוקה הוא משום דעד תלת שנין מודהר אינש בשפרא טפי לא כדאמרינן בריש חז"כ - וא"כ הרי עכ"פ צנו לי' להלוקח להאי שפרא בחוך השלשה שנים ולריך לו מש"ה אפילו לאחר תלת שנין דאית ליה חוקה מ"מ כיון דאיחא לשטר קמן ונמצא מזויף גם החוקה בטלה - כיון דתחילת כתיבת השטר הוי דבר ש"ל לוי - הגט בעלמך אס' הו' הטרעור זה בחוך ג' שנים ודאי דלא מהני השטר - מש"ה לאחר ג' שנים הוי גמי כן - מש"ה צכתב בהרשאה דכל עקרו מתחילה הוי דבר ש"ל כלל - איכא למימר דל"ל בה - אפילו נמצא בו שינוי - ודומה לשינה מקום לידה בגט - גם זאת נקל להבין ולהלך בין הרשאה לבין דשועות שהביא הרב במח"א ונ"ע לע"ע :

ובנידון אס' נשחקע שס אחד רק שחוסמת א"ע לפרקים גם צטס זה - נראה דיש לבחוב ע"ש זה דמתקריא - אך למעשה לע"ק ובנשחקע לגמרי הנהוג שלא להזכירו כלל ובדעת בעל ע"ג - כ"ז ראייתי להשיבו כעת ברוב הטרדות והפסקתי להשיבו כי אהבתו תקועם בלבי - אף שמעולם לא ראייתו - והי' זה שגם מלח או"י דו"ש צלב וגפש הפלה - יתקן אייזיק מפנה שאוועל :

ובד"י עברי צהאי ענינא הקשיתי צהאי דרב דספוקי מספקא לי' אי תנאה הוי או חורה הוי והכי נקטינן להלכה דאינה מקודשת לעולם לא לזה ולא לזה - וקשה מ"מ מהאי דינא בחו"מ סי' מ"ב פעיף ה' צשני לשונות בשטר הנראה כסותרים - דאם אפשר לקיים שניהם מקיימים אותם והכי עדיף טפי מלחלות בחורה יעו"ש - ואמאי לא נאמר כן גם צהאי דרב באומר הרי את מקודשת לי מעכשיו ולאחר ל' לקיים שני הלשונות ולמימר דתנאה הוי בודאי וכמו דס"ל לשמואל - ולא ניחש לתורה - ולכאורה אפשר לתקן בין ממונא לאיסורא דבאיסור חייסין לתומר לחורה - אבל יעו"ן צצ"ב קל"ז דפריך ובי כתב מהיום מאי הוי הא תקן מהיום וכו' גם ואינו גט כו' - הא קמן דפריך ממונא על איסורא - וביצמות ל"ג ע"ה צחוספות ד"ה קני לך מעכשיו כו' שס צא"ד הקשו מהאי דרב דמספקא לי' כו' - והאיך אמר רב ביצמות שדה זו כו' ומאי מקשו מאיסורא לממונא - ויש לי צוה אריכות דברים ואין כאן מקומו להאריך צוה :

סימן נ

אל הדרת כבוד הרב הג' הח"ב הפעין אמיתי הסאור"ג
כפ"ה אורי דוד ג"י .

אחדשה"מ ילאתי להציב מפני הכבוד על מכתבו שנית במ"ש להעיר על הסברא שכתבתי להוכיח שס"ש הוא תיבת ממנו דאל"כ הרי סותר לדברי הגט - וע"ז כתב כ"ת לשחור קל"ה מדברי הר"ן גדרים ה' מדכתב ותדע כו' - ולפי ספרתי לאו הוכחה היא - דדלמא בגט צנו ודן - וביון דכבר כתב בגט ודן - מנאי - חו לא לריך ממני כו' - לק"מ דדברי הר"ן מביאר השיב לפוס הירוצא קמא שכתב דשמואל ס"ל לידאי דא"ל ודן צנוף הגט וכמ"ש שס אלמא דלשמואל א"ל כו' - א"כ לפ"ז שלא נכתב ודן מנאי - מוכח הסברא דבגט לא צנו ידים מוכיחות - מטעם דאין אדם מגרש אשת הניו - דאל"כ

הגט נקרא במקום נתינתו כו' וי"א אף במקום כתיבתו כו' דמצוהר מזה דאיירי כשהגט נשלח ע"י שליח ממקום למקום - וע"ז קאי דברי הרמ"א וכתב ומהנין לערות כו' ואס' לא עירה י"א דפסול - וטעמא ונימוק צוה נראה דהא מסקינן בריש גיטין הא דשליח נאמן הוא משום דעדים החתומים על השטר כמו שחקרה עדותן - או מטעם סהס ספרא דדייני גמירי כמצוהר שס - וכ"ז לא שייך צשאין הגט מעורה - דשס הוי החשש משום דיכול לזייף ולהוסף בין השיטין - ולפי המצוהר בס"י קב"ד צב"ש ס"ק ג' דמשום זה הוי כמוזיף - ובשיק דווקא צ' עדי מסירה שיטרו שלא נזדיף - וא"כ אין השליח להוד נאמן צוה דלא הוי רק כעד אחד ועו"ש צב"ש ובח"מ - ועפ"ז יתיישב גם דברי הש"ס דקאמר דמעורה שער ע"ז סע"ז ירו"ש - ולפי מ"ש ניהא דה"ק לא לריכא אלא צנונא דלריך להיות מעורה - והיינו ע"י שליח - כן רליתי לאמר - ועיין צב"ח ובהגר"א - אך סכ"ז הגט כשר דהאי הששא שמה יודיף ולא יהי' ניכר - היינו כשכל הגט אינו מעורה - מש"ה כשהגט מעורה - רק צ' שיטין אינן מעורין - אס' זייף ויוסף בין השיטין - יהי' ניכר הוויף דהרי יהי' נראה השתנות המרחק בינם לבין שארי שיטות - ודומה להוכח שכתב להגט ועדיו על המחק דלא לריכין לעדי מסירה - והנה הלעתי אז כל דברי לפני הרב הגאון המפורסם מ' אבלי ז"ל מוילנא והסכים ג"כ לזה וסו"ס במכתבו צוה"ל - ומסתמינא לקבוע צוה מסמורת כי כבר נחפשו להקל כו' :

ובנידון הריעותא בהרשאה שכתב ותיקף שיגיע כו' תהא מגורשת צו ממני - וע"ז העיר מעכ"ת בלדק מהאי דצ"ב קס"ע דמסקינן דברי ורצ"ג פליגי בצלבר - וכאשר עמד ע"ז ג"כ הרב צטל מחנה הפרים צנמצא ריעותא בהרשאה - לענ"ד נראה דבנידון דידן קיל טפי מהנידון המוזכר שס במח"א - דהא כל עיקר החשש דאיכא למיחש צהאי ליטנא וכו' תהא מגורשת ממני - דמשמע מזה דתהא מגורשת צו מאדם אחר זולתו כמובן - וא"כ זה סותר לדברי הבעל בגט שכתב שס - ודן די יהוי לכו מנאי ספר תרוכין - דמלשון זה מוכח מחויבו דהוא הוי המגרש ובגט זה - וכמ"ס הר"ן בגדרים ו' פ"א יעו"ש - והוי תרתי דהתרי הגט מדבר הבעל ולאמר ודן כו' מנאי - ובבהרשאה אומר צו מגורשת ממני סותר לדבריו צבגט - וכל כה"ג לא מסתבר כלל למימר הכי - דאין כן דרבן של צ"ה לסתור דברי עלמן צענין אחר - ומזה מוכח לאמר דע"ש הוא בהרשאה - ולכאורה יש לדחות ולומר צוה כיון דהרשאה כותבין אחר שמסר הבעל הגט ליד השליח - א"כ איכא למימר שמה דבריו בהרשאה הוי חורה שחור הבעל ממה שדיבר צבגט - וכדאמרינן כה"ג בקדושין באומר מעכשיו ולאחר ל' דמקודשת ואינה מקודשת משום דמספקא לי' לרב אי תנאה הוי אי חורה הוי - וכמו כן פסקינן בחו"מ סי' מ"ג סע"ו ה' - ה' כתיב למעלה כו' - הולכין אחר התחתון כו' ע"ש צסמ"ע הפעם דהוי חורה - אמנס הא ליתא דהגב אס' ניהוש לזה שמה אמר הבעל לעדים לשון הכחוב בהרשאה כמ"ש כ"ת השש הלו - סנה זה ודאי דלא שייך האי חששא כ"ה שאמר כן צעת שמסר הגט ליד השליח כפי לשון ההרשאה שהעדים מספרים לשון הבעל שאמר להשליח צשעה שמסר לו הגט - אבל לא מסתבר כלל לחוש שאמר כן גם קודם כתיבת הגט צעת שממנה את השליח - דזה לא מסתבר כלל לחוש לזה דמלשון הגט שכתב שס מנאי מוכח הויסוף וכמ"ש - ועוד אינה איפוא המקום לתשור לצ"ד שהס המדברים עס הבעל הנוסח מינוי השליחות הס ישנו ממה שמצוהר בהסידור - ובדאי בתחילה צעת שמינה השליח אמר כפי לשון המיטיל ותיקף כו' תהא מגורשת צו ממני - ואז הרי נכצע שלא לבעל להגט ולא את השליח - וא"כ אס' ניהא דחור הבעל אח"ז ואמר להשליח ממני וביטל הגט והשליחות - הרי עובר על שצעתו שכתב שלא לבעל ואחזוקי אינשי צרשיעי לא מחזקינן כמצוהר - ואשר ע"כ טעות דמוכה הוא בהרשאה ואין לחוש כלל :

ובעיקר הענין הוכח שצמלא טעות ושינוי בהרשאה נגד

תקשה אחי לא קאמר שם דגס צגט איירי שאומר ממני כיון דלא נכתב ודן מנאי. וזה שכתב ותדע כו'. ותוכן כונתו של הר"ן יתבאר ע"ל הגלות. עפ"י מ"ש החוס' (בקדושין ה') ד"ה סב"ע כו'. וי"ל דהא"מ ולא אמר לי לא משמע כלל. והיבא דלא משמע כלל ואין ידים מוכיחות כלל כי הכא ודאי קאמר שמואל דלא הויין ידים יעו"ש. והן הן דברי הר"ן במ"ש ותדע כו'. דתחילה כתב להוכיח דס"ל לשמואל דידים שאין מוכיחות לא הויין ידים וע"ז מקשה מהאי דגיטין כו' דאלמא דס"ל דא"ל ודן וכו' ור"ל וא"כ נראה מזה דס"ל דידים שאין מוכיחות הויין ידים. וע"ז משני דבגט לא צעי ידים מוכיחות משום דאין ארס מגרש אשת חבירו. וע"ז כתב ותדע. ור"ל דאל"כ הלא נימא מדלא לריך ודן ש"מ דס"ל דידים שאין מוכיחות הויין ידים א"כ תקשה אחי לא קאמר גס בגירושין צעי ממני. ור"ל דהרי אפי' אס נימא דידים שאין מוכיחות הויין ידים היבא שאין מוכיחות כלל ודאי הוא דלא הויין ידים וכמ"ש החוס' הנ"ל. וא"כ בשלא אמר בגט ממני לא מהני. כמו דלא מהני בקדושין אס לא אמר לי דמ"ש. ואמאי לא קאמר שם תלמודין דגס בגירושין איירי שאמר ממני אלא ודאי דשאינו גט דלא צעי ידים מוכיחות משום דאין ארס מגרש אשת חבירו. וא"כ לפ"ז שפיר הוא ד"ל דס"ל לשמואל ידים שאין מוכיחות לא הויין ידים. והא דלא צעי בגט לכחוב ודן מנאי היינו דלא צעין כלל ידים מוכיחות בגט משום דאין ארס מגרש אשת חבירו וא"ש:

ורענ"ד מדברי הר"ן בדברים ה' ע"ב מוכח היפכא. והוא דהא דמסיק שם הר"ן דשמואל ס"ל ידים שאין מוכיחות לא הויין ידים. תקשה א"כ אחי לא קאמר שמואל גיטין כ"ז ע"א דלריך להניח מקום ודן כו'. ותירך דגבי גיטין לא צעי ידים מוכיחות משום דאין ארס מגרש אשת חבירו. ותדע דבקדושין ה' ע"ב מסיק סב"ע דאמר לי ואלו בגירושין שם לא קאמר דאיירי דאמר ממני כו' ע"ס. ולדברי מעב"ד נ"י מאי הוכחה מהך דקדושין. לעולם אימא לך דבגט הגט צעי (ודן כו' ומנאי) דאף בגיטין צעי ידים מוכיחות. והא דלא קאמר בקדושין שם דגס גבי גירושין מיירי דאמר ממני. היינו כיון דכבר נכתב בגט ודן מנאי חו און לריך לאמר בשעת נתינת ממני דהא הוי ידים מוכיחות טובא וכמ"ש מעב"ד נ"י בג"ד אע"כ שאין מזה שכתוב בגט שום הוכחה למי שצריך לאמר לה בשעת נתינת. והא לא אמר בלבן מוכיח הייטשין אולי חזר בו :

ג מהו דברי הר"ן שם לפי האי דמסיק דגס בגט לריך לכחוב ודן מנאי כו'. והא דלא קאמר בקדושין שם דגס בגירושין מיירי דאמר ממני היינו כיון שמשני בקדושין מיירי דאמר לי. א"כ ממילא ה"ה בגירושין מיירי דאמר ממני ע"כ ע"ס. ולספרת מעב"ד נ"י למה לי לדחוקי כולי האי לימא כיון שכבר נכתב בגט ודן מנאי א"כ מוכח דהוא מגרש אף אי לא אמר ממני וכנ"ל. אע"כ שאין מזה הוכחה וכנ"ל.

וב"ש מד דאין החשב רק אולי אמר כן צעת שמר הגט להשליט. אבל צעת שזיה להספור לכחוב הגט ואז מינה את השליט בודאי לא מסתבר כלל לחוס. דבלשוננו צהגט שכתוב שם מנאי מוכח להיפוך וכנ"ל. ועוד שאין לחשוב להב"ד שזה המדברים עם הפעל לשון מינוי השליחות הם ישנו מהסודור. ובודאי אמר אז לשון הראוי. ממני. ואז הרי נצטע שלא לכתל הגט והשליחות. ואם נאמר שצעת המסירה חזר בו אין לך צינול גדול מזה וא"כ הרי עובר על שבוטתו. ואחוקי אינני ברשיעי לא מחזיקין ובודאי ס"ס הוא עכ"ל:

ורענ"ד דעדי הרשאה משורים על כלל הדברים אף על לשון מינוי השליחות שקודם הכתיבה. ומ"ש מד שאין לחשוב להב"ד. בודאי כן הדברים אבל עיקר ההב"ה אולי עדי הרשאה שמשו ודקדקו הישיב בדברי הפעל להשליט מה שאין על הב"ד לדקדק בזה וא"כ לא עבר על שבוטתו כלל. גם מתיבת מנאי הנכתב בגט אפשר דג"כ לא הוי הוכחה. דאף דאין קיימ"ל בחו"מ ה"ה ב"ה ב"ה י"ג מי שטען כו' שלא הבין כו' אין שומעין לו ע"כ בבב"ש הטעם דשתיקה בזה הוי קבלה. וא"כ אפשר לאמר לטב"ד דהיינו דוקא בדיני ממונות דהא יכול לתייב א"ש אף בדבר שאינו הייב. אבל צענינו אר"ה אס אמר שלא הבין לשון השער אפשר דהב"ד נאמן. וכדמות ראי' לזה מה דקיימ"ל (בדברים י"ה ע"ב) שהם נדרים להחמיר ופרושן להקל. וא"כ אפשר לאמר שאם הפעל מערער וטוען שלא ה"ה מבין לשון הגט ה"ה ל"ע בזה. ועוד בג"ד המגרש הוא איש מופלג. ואולי הרב המסדר והב"ד חלקו לו כבוד שיאמר בעלמו סידור הגט. ובב"ש בג"ד שהעדים מעידים שהפעל אמר להשליח בלשון שאינו מושל הגט. ותיבת מנאי הנכתב בגט אינו כתב יד הפעל רק כתב הסופר ל"ע להכשיר בזה. ול"ע בזה בח"מ סוף ה"ה מ"ב ובס"ך שם :

ב"ש מד לדחות הדמיון להך דבב"ב גבי סבא לדון בשער ובחוקה. מדברי החוס' (גיטין פ' ע"א) ד"ה שם עירו ש"ס שינה מקום הלידה כשר דכיון שא"ל כלל לכתוב מקום לידה אף שינה כבר. וא"כ ה"ה בהרשאה כיון שא"ל לכתוב כלל רק המנהג לכתוב הרשאה אף אם שינה בו כבר כו'. ע"כ. ומחול מעב"ד נ"י לשון בב"ו סוף ק"ט שכתב אחד ראה להכשיר גע ששינה בו שם אביו מעטס הנ"ל כיון שא"ל לכתוב כלל שם אביו בגט. והשיג עליו מהמנאי וסב"ו כתב שם

לחוק

אמנם אכתי לא מתיישב שפיר מ"ש ותדע כו' בני לי ה"ע דאמר לי כו'. ואלו לגבי גירושין לא בני לי מידי והוי לי למימר בגירושין ממי דאמר ממני כו' ע"ס. דלכאורה לא דמי גירושין לקדושי כסף. וא"כ כלל לאמר ממני כדמי סיבוי ידים מוכיחות דבלא"כ הוי ג"כ ידים מוכיחות. דהא בגט כתב שמו ושמה. וא"כ בזה הוי ידים מוכיחות וכמ"ש הש"ג צ"ק דקדושין וז"ל במקדש צטטר כו' ולריך לכחוב שמו ושמה כו' כדרך שכתבין בגט. ומז"ה אומר בפסקיו כו' שהמקדש צטטר א"ל לאמר צפה הרי את מקודשת לי כדרך שאומרים בקדושי כסף אלא אומר לה הרי זה לקדושך כדרך שאומר לה בגט הרי זה גיטך כו'. ע"כ באלפס צטטטט שער אירושין שכתבו שלא לשמה צט"ג שם והובאו דבריו בקיטור צב"ש סו' ל"ב ס"ק ג' ע"ס. הרי בהדיא דנכתב שמו ושמה. גם בקדושין א"ל לאמר לי. ולא דמי לקדושי כסף דמיירי בתלמודן דעלה מסיק שם סב"ע דאמר לי. ויותר קשה לפי האי שכתב לפסוק צאמת דגס בגירושין לריך לאמר לה הרי את מגורשת ממני. ואמאי כיון דכתב בגט שמו ושמה. ול"ע לכאורה:

ואורי"ל דס"ל להר"ן כיון דקיימ"ל כר"א דעדי מסירה כרתי כשר הגט אפילו בשלא נכתב שמו ושמה. ואפשר ליישב. ויעויין צב"ש צט"ג קט"ו ס"ק כ"א מ"ש בזה. ולפ"ז אפשר לאמר משום דשמואל קאמר בפתח וכן בגירושין נתן לה ואמר לה הרי את משולחת והרי את מגורשת כו' משמע דאיירי בכל גוונא אפי' סיבא דלא נכתב שמו ושמה ולית כאן ידים מוכיחות וא"כ מסתבר דצעי שיאמר ממני וע"ז כתב ותדע כו' א"כ כו'. וביחד הדברים שכתב מעב"ד אין העת מסכים להשיב כשהי כו' המוכ"ז נחוק לדרכו ועוד חזון אר"ה ור"ה זה שלום מאת דו"ש בלב ונפש אר"ג יתק אייזיק פה שאוועל :

סימן נא

זהו מה שהעבתי לדרב הגאון כו' מו"ה יצחק אייזיק הנ"ל.
ב"ה שכתב מד ידיו להיבית שהוא ע"ס. כיון דבגט כתוב ודן מנאי א"כ מיבא שהוא מגרשה. וא"כ אין אפשר לאמר שצאמרתו להשליח אמר ממני כמו שכתוב בהרשאה. דהא לפ"ז יסוד דבריו שגט. ואין כן דרכן של בג"א לחזור דברי עומן צענין אחד עכ"ל בקיטור :

לחלק בזה דווקא בשינה מקום לידה שאין האדם נקרא ע"ש מקום לידתו או כשר בשינה - אבל בשינה שם אצלו כיון שהאדם נקרא ע"ש אצלו - אי"כ הרוחה שינוי בנגע יאמר שלא זה הוא שגירש ע"ש - ואי"כ ה"ס בהרשאה בנ"ד כל הרוחה שינוי בהרשאה יאמר שגירש בנגע פסול כיון שכפי שכתבו העדים בהרשאה - אין השליח יכול לגרשה בנגע זה :

מ"ש מעכ"ל כ"י בפק דקדושין (נ"ט ע"ב) גבי מעשיו ולאחר ל' דלרצ ספוקי מספקא ל' אי תנאה או חזרה והכי קי"ל בזה"ע' ומ"ס מהא"י דינא המבואר בחו"מ ה"ו מ"ב סע"ו ה' בשני לשונות הנראים כסותרים דאם אפשר לקיים שניהם - מקיימים - ואי"כ ה"ג הול"ל דבוראי תנאה הוי כדו לקיים שניהם - כזכר קדמוהו הרשב"א בקדושין כעין זו דמ"ס מכל התנאים שא"ל חולין בחורה - ע"י בפי"ט שם שהביאו ולי ה"י קשה יותר לכאורה - איך אפשר לתלות בחורה הא קי"ל (נדרים פ"ז ע"א) תכד"ד כדיבור דמי חוץ ממקדש כו' פ"ט - וכן הוא בזה"ע' - וינחא ל' דרצ מיירי קודם שנתן המעות לידה דעדיין לא נגמרו הקדושין והרבן של בניא קודם שנומרון דבר גדול להחייב קודם המעשה לכך משפיקין בחורה - וזוה מיושב קושיה מעכ"ל כ"י ג"כ - דבחו"מ ס"י הג"ל מיירי דכזכר נגמר המעשה דהא מסר לו השטר ולכך כל מה דאפשר לקיים שניהם מקיימים ואין תולין בחורה אלא היכא דלא אפשר - וזוה לעג"ד ל"ע קלת על הרא"ש בקדושין (י"ב ע"ב) גבי ההוא דקדים בליפתא דאשא כו' ע"ש - וכה"ג הרא"ש שם והא דלא חש להא דשמואל שמה"פ במדי - דהא חזר בו מהא דקידשה בפחות מש"פ וכו' - ול"ע דהא שם בקדושין ע"כ מיירי שכזכר מסר לה הליפתא קודם שחמרו לו שאיטו ש"פ - ואי"כ איך אפשר לחזור ול"ע - ועיין בשו"ת רע"א ס' ר"א :

(א) **הנה** אף שהדין מפורש לכאורה בש"ס יבמות ל"ט ע"ב ומוכחם מכל הפוסקים דאף אשה וקרוצ נאמרון לומר זהו אחיו של מת - עכ"ל יש לפקפק בידון דידן הרבה - דהנה ידוע מה שפסק רמ"א בזה"ע' ס' י"ז סע"ו מ"א דמומר מיקרי קטעה ואי"כ אין ע"א נאמן לענין מת בעליך - ולעג"ד דכש"כ לענין מת יבמ"ך ועיין בזה"ש שם - אכן ראיתי בזה"ס ס' קני"ה ס"ק ב' שכתב בשם מהר"ק ומהר"ם לובלין דביבם מומר אה העיד ע"א שמת הוי ס"ס דרוב פוסקים ס"ל ע"א נאמן גם לכמה פוסקים כשיבם מומר אין נזקקין לו ע"כ - ולפלא בעיני אף דע"א בעלמא ס"ל לרוב פוסקים דנאמן - מ"מ לגבי מומר כבר הכריע רמ"א דמיקרי קטעה ואין נאמן - ואי"כ אין כאלו רוב פוסקים - ואפשר נוכל לעשות מזה ס"ס דהא אה מומר מיקרי קטעה במחלוקת הוי שניהם בזה"ג שם :

(ב) **אך** באמת נלפענ"ד דבשיבם מומר כ"ע מודים דאין ע"א נאמן - דאף לה"א בשי"ג שם דמומר לא מיקרי קטעה מ"מ כדאם דמודה דסני' ל' מאר רק לענין מת בעליך ס"ל לה"א דע"א נאמן משום דהתם צעינן שיקרה פ"א לומר גרשתני כדליתא בזה"ש שם - אבל במת יבמ"ך אף שלא שיקרה בשום פנים מ"מ כיון דסניא ל' לא דייקא - ואף לפי מה שפסקו הרי"ף והרמב"ם דבמת יבמ"ך ע"א נאמן כרוב שעת וברבא יבמות ל"ד - אפשר לומר דמשה"כ פשיעא להו היינו משום דלא חמירין סני' ל' כולי האי ליבם - אבל גבי מומר דסני' ל' בודאי לכ"ע אין ע"א נאמן - וע"כ לל"כ לפי הרוב המניד דעת הרמב"ם דע"א בקטעה ובמלחמה לא איפשיעא - ובשיעא דע"א בימה איפשיעא - וע"כ שפמא בעי אלא ודאי כמו שכתבתי - ועד עלי הדין האמיתי שאחר שטלה בדעתי זה הג"ל חפשי ומלאתי ברש"א פדק האשה שלום קט"ז ע"ב שכתב כן ושמתני מאד ע"ו שכוונתי לדעתו הקדושה :

הנה"ה

והנה מדי עברי דרך קיק מיר הראייתו תשובתי זו להרצ הגדול החריף מ"ה ינחק יהושע כ"ג וכבד אלי תשובה הרובה מאד - ובשונה השבתי לו על כל דבריו אך דבר אחד ראיתי להעתיק כלן ממה שהשבתי לו אשר לכחור' היתה השגה גדולה עליו - והוא מדברי הרמב"ם בתוכה גט לאשמו צנוקים יבם - וזה תשובתי - ידידי יותר הי' לו לחכ"מ להקשות עלי דהא האי דינא דמוכה הוא מדברי רבא שאל מרב נחמן ואי"כ יסתרו דברי רבא ז"ל - אבל באמת לא קשיא ולא מיירי - ואדברתן מילתא מה שעמדתי בעת כהני תשובתי אך לא בארתי שם כל הנו"ך - וזהו דלכאורה יקשה השינוי לבן בגמרא שם ז"ד דבלשנא בהרה"ס ז"ג ע"ב קאמר או דילמא טעמא דע"א משום דלית דייקא ומנסבא והא לא דייקא דנוסגא הוא דסני' ל' - מלשון זה משמע דהתם נשים שונאות לביבם - ושם ז"ד ע"א א"ל הוא מרבנן לרבא כו' והלא איהי מ"ט לא מהימנא כיון דזימנין דסני' ל' לא דייקא כו' - מלשון זה מבואר דרוב נשי' אינן שונאות ליבם - ושם קי"ח ע"ב בזה"ע' דנוסגא קאמר נמי סהם כיון דמיסגא הוא דסני' ל' וזוה הוא לה - הלא דבר הוא וטעמא בעי - וינחא ל' - דבאמת רוב נשים שונאות ליבם קלת ומיעוטא דידהו שונאות אותו הרבה - וזוה אחי ספיר - דבחילת האיבעי

סימן נב

בידון אשה אחת שנשאת לבטל ולבעלה היה אח אחד שניתן לבטל הקיר"ה זה תענה שנים - ובעת שניתן לבטל היה כפן י"ג שנה - ומיום שניתן לבטל לא נודע מקומו או ולא נשמע ממנו מאומה - רק נשנוע קול בעלמא מכזכר שהנער הלך המיר דתו - ולא נודע מי הוליא הקול - וזה כמה חדשים אשר בעלה של האשה הג"ל חיים לכל ישראל שבק בלא ז"ק ל"ע - והנה זה ימים מועטים אינה ה' שהלך המומר הג"ל דרך נימטעלן ונחאכסן אלא אמו הג"ל כמבואר במכתבים שבא לפנינו - והנה אחר שבא הא"ה לפה שווינלחן התחלנו לחקור אחר עדי הכרה ולא מלאנו אף אחד שיכיר אותו בטוב כד"ת רק עש"י אומדות - ועם כל זה סדרנו החלילה ושמכנו על מה שכתב הר"מ בשם א"ז בס"י קס"ט דבשעת הדחק והיבם רונה לילך למדי' ואין כאן עדים מכיירים יתלוו אע"פ שאין מכירין ואח"כ יחזרו אחר עדים מכירין - והוכרחנו לבדר החלילה בלשון רש"י כי אמר ששכת לדבר בלשון עמנו אך חיצות לא הפלתי וגו' למדנו אותו לומר בלשון הקודש כד"ת והסדרנו לו ענין החלילה ואח"כ סדרנו האשה עז"ר שלא תנשא לשום אדם עד אשר תשיג היתר גמור והזכרנו אותה לחזור אחר עדים - אולי הכירו אותו דרך סילוכו צעיר הג"ל - ואה"י שלחו לנו גב"ע מפיר נימטעלן ששתי נשים הכירו אותו - ועין שלא היה מי שיעיין בדינא דהך איהתא - ואנכי הקטן הייתי מהמסדרין - גלל כן ראיתי עצמי מחוייב בדבר לעיין בדינה - ואף שאין תלמיד קטן כמוני יודע להכריע ובפרט צדיני חלילה להסיר יבמה לשוק - עכ"ז אמרתי פבור עלי מה אראה לחקיר אחר שורש הדין ואליע דברי לפני גדולי גאוני דורנו - ואם ימלאו דברי חן צעויהם מה טוב - ובאם לאו יהיו דברי בעלין - ומשמיה יהא רעוא דלימא מילתא דתקבל - וזוה תהי בעזר לוי' :

(ג) **עוד** יש לעיין בענין הג"ל דז"ל הנמ' יבמות ק"ז ע"א ורבא אמר אין חוללין אח"כ מכירין - והקשו בתוס' שם דמהתוספתא משמע דחוללין אעפ"י שאין מכירין - והירצו דהתוספתא מיירי מדאורייתא אבל מדרבנן צעינן הכרה פ"ט - וראיתי להגאון בעל חוות דעה בספרו תורת ישיבן על אהע"ז סימן ק"כ ס"ק י"ב שכתב על דברי תוס' הג"ל דהא דמדאורייתא לא צעינן שיכירו אותם - הטעם הוא משיב דאין אדם חוטא ולא לו - אבל היכא דלא שייך זה הטעם וצעינן הכרה מדאורייתא ולפי"ז צ"ל שהיבם מומר ולא שייך צ"י אין אדם חוטא צעינן שנים - והנה אף שאינו כדאי לחלוק על הגאון הג"ל ועפר אנכי תחת כפות רגליו - אך דבריו תמוהין בעיני לכן מוכרח אני להאריך קלת - והראיות הברורות יתנו עדין וילדקי - גם ראיתי בזה"ס ס' קנ"ז ס"ק ב' מביא בשם המרדכי דהיכא דלא הוחזק בחמו צעינן שנים וכחז עליו דמשאר פוסקים לא משמע כן ע"כ - ועינתי במרדכי

פרק מנות הלילה עם. וראיתי שמצוי זה הדין בשם כמה גאונים קדמונים. והשתיממתי על המראה. מדוע דחו הפוסקים דברי הגאונים שלי שום ראיה כי לא מלאתי צדוק פוסק שמצוי דבריהם וישג עליהם. גם הב"י בס' ק"ט הביאם ולא השיג עליהם. ויותר יפלא על רמ"א שהוא תושב תמיד לדעת המרדכי וזרין זה העלים עיניו ממנו. ע"כ נהתי את לבי לחקור. אולי אמלא דרך ליישב דעתם. וה' יהן חכמה ואליו אפיל תהנתי שינחני בדרך האמת. ולא אכשל בדבר הלכה לעולם:

ונקדים הגמ' (יבמות ל"ט ע"ב) ומה דקשה לן בגויה. וז"ל הגמ' שם השתמדעיכו פלוגי זה רב אחא ורבינא חד אמר העדים אחד אמר אפי' קרוב ואשה והילכתה גלווי מילתא בעלמא הוא ואפי' קרוב ואפי' אשה עכ"ל. ולענין דברי הש"ס קשים להולמם. ה' מדוע קבעה הש"ס פלוגתהם כאן. יותר הוה ראוי לקבוע פלוגתהם לקמן ק"ו ע"א אדברי רבא דקאמר אין חולצין אה"כ מכירין דם עיקר הדין דבעי הכרה. ב' והוה אמר בעדים. קשה הלא בעדות אשה כאמן ע"א אפי' הוה אבא ליהויה מהחוקה כגון להעיד שמת בעלה. וכ"ש כאן שאינו זה רק לצד החוקה כי בעדות עדיין אינו מחובה לשוק רק העד מצד שליבם זה הוא זקיקה בודאי מבש"כ דנאמן. וביותר קשה לפי מה שכתבו הסו"ס שם (ביבמות ל"ג ע"ב) דנמזיד לא משקרה האשה. ואף שכתבו זה ללישנא קמא מ"מ לפע"ד גם לישנא בתרא מודה לזה. דהא יש להבין בש"ס שם ל"ד ע"א דקאמר ואלא אינו מ"מ לא מסימנא משום דומינן דמי' ל' לא דייקה. ולבאורה קשה דהא זה קאי אבא דקמי' אין האשה נאמנת לומר מת יבמי ושיין בסו"ס. וא"כ הו"ל דמשום דמי' משקרה. אלא ודאי כ"ל דאף דמי' ל' לא משקרה במזיד רק דאין חוששין אולי באמת היא בעלמה לא ראתה מיתתו והא דקאמרה שמת היינו משום ששמעה קול בעלמא שמת ומשום דמי' ל' לא הקרה היכיב לידע אם האמת כן הוא. והא דלא חיישין באומרת מת בעלי ג"כ להטי אף לפי הלישנא דלישנא קמא. גלפעי"ד להלק דההם בלישנא קמא אף אי רחמא ל' ליבם מ"מ לא כמי' ל' לבעל. ומש"ה דוקא אם העיד לה ע"א שמת בעלה חיישין דלא דייקה כיון דרחמא ל' ליבם וע"פ הרוז ע"א לא משקרה. להטי לא דייקה שפיר. משא"כ כשתמצ קול בעלמא בודאי תחקור היכיב אחר הקול כיון דלא כמי' ל' לבעל. ולכפי כשאמרה מת בעלי לא חיישין אולי שמעה מעד אחד. והוה לא תחקור. משום כי בודאי האשה מביאה העד לב"ד. אבל ללישנא בתרא דמי' ל' ליבם אף אם תשמע קול בעלמא לא תדייק אחריו כי גדולה שגאת השואים מאהפת האופנים כמו"ס התי"ס שם. ולפ"י קשה אמאי הוה לריבין כלל לעדות אם הוא אחיו של מת. דהא הוא בעלמה נאמנת שהוא אחיו של בעלה. ובאין רחוק מאוד לחוש אולי הוא בעלמה אינה נכרת איהו רק שמעה מאחרים. והנה אף אם נתקן זה ונימא דלישנא בתרא הוה דמי' ל' אף במזיד משקרה או נימא דגם כאן חיישין אולי הוא בעלמה אינה נכרת איתו שהוא אחיו של בעלה רק שמעה מאחרים היא לא דייקה. מ"מ יקשה על הרא"ש דפסק לקמן ל"ד כשהוה מרבין דחד לא מסימן ובאין מטיק הש"ס דחד נמי מסימן. ואם נאמר איזה סברא להלק ולומר דכאן קיל מהתם א"כ יקשה לן מאד דהא קי"ל כל הוה דפלוגי רב אחא ורבינא ר"ה להומרא (חולין ל"ג ע"ב) וא"כ רב אחא קאמר הכא בני. ולקמן ל"ד אמרי לה רב אחא. פשיע דחד נמי מסימן. ג) דקאמר והילכתה. לא סגתי אמאי לריך למיפסק ההלכה. הא קי"ל חולין עם הקפי התי"ס (חולין מ"ו ע"ב) ותיירי ע"ש. ובאין לא התעוררו בזה. (אחר כמה שנים שכתבתי זה נדפס הש"ס בזוילנא עם הגהות הנאין רשכ"ה"ג מו"ה שקיבא אגור ל"ע ומלאתי שהקשה קוביא זו וכשאר בל"ע). ד' למס הוסיפו ביהלכתה הני ד' תיבות גלווי מילתא בעלמא הוה לא הו"ל רק והילכתה אפי' קרוב ואפי' אשה. ה) דברי רב אלפס שכתב קשים להילמם וכבר נתחבטו בפירושו בעלי תריסין ה"ה הריב"ש מביאו ע"י בס' קנ"ו והמרדכי פ' מלות הלילה והגהות מיימוני סוף הלכות גירושין פ"י דעת הר"ף שאין הקרוב נאמן אלא במסית לפ"ת והב"י מיהן בפירושים. ובדברי בולס לא

הי' ר"ל דמשום כך שגאה פורתא בסתם נכיס שינאות ליבם נמי לא דייקא. ע"כ קאמר סתם דרך ודאי. דמיסנא הוא דמי' ל'. ורבה פלוגי אהך סברא וליה ל' דמשום כך שגאה פורתא דסתם נכיס לא תדייק ותקלקל לעלמה. ע"כ יליף ק"ת. ואמר ל' הוה מרבין נמי דסתא מורגא לך דמשום כך שגאה פורתא לא שבקא מלמדק. אבל כיון דמוכרחין הנו לומר דליכא מיעוטא דשינאות את היבם הרבה דל"כ אינו מ"מ לא מסימנא וע"כ משום דחוששין אולי היא מהנישועט הסולאות איתו הרבה. איב גם ע"א לא יהי נאמן משום הוה עממא גופא. ורבה לא קם להביז לו ע"י כלל. משום דליכא לא כ"ל ה' דמישועט שינאות איתו הרבה. והא דאינו לא מסימנא היינו משום דליכא ל' קל בעיני' וכמו"ס בפנים דעת הרמב"ם מש"כ לגבי עד. אבל מה שכתב נכיס שינאות ליבם קתא אית ל'. ומשום הני במזכה קאמר רבא סתם כיון דמי' ל' זכות הוא לה. דאף משום שגאה פורתא נמי זכות הוא לה. ומאיד"כ גבי מומר דאין סהדי בשוגלות איתו הרבה עד שפי' לה המות כמו"ס הב"י בס' ק"מ בלח"ע. בודאי גם רבא מודה דלא מסימן כס ע"א. וזוהי אפסד לימר דאין הנו לריבין למ"ס התי"ס שם ל"ד ד"ה כי תיבעי. לחלק בין דרחמא ל' לדמי' ל' ע"כ. כי ע"פ דרשנו נחת בל"י. דבעינא ראשונה גבי מרחמא ל' קאמר וימנין. דבאמת הוה זה מיעוטא דנרחמא ליבם. לכך פשיע כס דמסימן ע"א ולא חיישין למיעוטא. אבל בלישנא בתרא החשב הוה משום הריב נכיס השינאות ליבם דקאמר סתם מסימנא הוא דמי' ל' כוונ' ע"כ אפסד דלא מסימן ע"א. וזוהי נרויה לתקן קוביית החוספות כס דקאבו וז"ל וזוהי ומאי קא מיבעי' ל' והתן בהלכה שם ק"ה ע"כ שהוא נאמנת לומר נת בעלי ואח"כ בני וכוון דאינו מסימנא כ"ס ע"א ע"כ. והאורכו לתקן משום דאינו חיה לה מינו. ולענין דהא דוחק קתא כמו ביראה המשיין שהאורכו להאריך בהסברת הדבר. ולדרכנו איתו כפשוטו. דמשום כך שגאה פורתא לא תפקי במוזד ולכך אינו מסימנא. אבל הא ודאי דיטיג לזוהי דאף משום שגאה פורתא לא תדייק ולכך גבי ע"א מיבעי' לה. וזוהי יתייבש היבם מה שדקא מסימנא. דהא לפי המובן לביאורה קא פשיע ליה ר"י לרבה ממתני' דמסימנא לן וכן הוא מבוזר בלבן רש"י שם. ולא סגתי דהא גם רבא ידע משני נדדי הלישנא דרחמא ודמי' ל'. ובאין דוהו דבר בדור אלנו דומינן רחמא ל' וימנין כמי' ל' וכן מודה לכו"ס. וא"כ מאי קא מיבעי' ל' בודאי ספיקא הוה אי זכות הוא לה. אבל לדרכנו יבא על נכון. דהני קא מיבעי' ל' כיון דרובא סניא ל' א"כ בודאי זכות הוא לה ואין חוששין למיעוטא. או דלמא חוששין למיעוטא דרחמא ליה. וקא פשיע ל' מרישא במת בני ואח"כ בעלי קמי' חוששין לדבריה. וקשה דהא הו"ל למיזל בחר רובא דמי' ל' וז"כ ע"כ הא דקאמרה בני ואח"כ בעלי בודאי קושטא קאמרה והו"ל למימר דהתייבש אלא דחוששין למיעוטא דרחמא. אך לבאורה קשה מלן דהטעם הוא משום דחוששין למיעוטא. אולי בעלמא אין חוששין למיעוטא והא דבאורה להתייבש משום דאמרינן סמוך מיעוטא דרחמא ל' לחוקה בתייה עד הנה בחוקה מותרת לדיק והו"ל פלוגי ופלוגא. אבל באמת זה אינו דל"כ תקשה ספיקא גבי יתן לי בן במד"ה ומה בעלי ואח"כ בני אמאי אסורה להתייבש הא רובא דמיסנא סני' ל' משיע לחוקה וא"כ המיעוט כמאן דליתא דמי' וא"כ בודאי משקרה ובה' מותרת להתייבש. א"כ אין הטעם משום סמוך כו' וא"כ קשה ברשיא מ"מ אסורה להתייבש אפי' דחוששין למיעוטא. והאך הקשו התי"ס שפיר דלמא באמת ברשיא הטעם משום סמוך מיעוטא לחוקה והא דבכרשא אסורה להתייבש ולא אמרינן סמוך רובא לחוקה ומיעוטא כמאן דליתא. היינו משום דשייתה לנפשה חתיכה דליסורא. וזוהי יתייבש קוביית משרש"ס והאמנא למיך על התי"ס הניל שהקשו מדוע לא הקשו התי"ס קובייתא ארישא דלמא משום הכי אסורה להאבא משום דשייתה לנפשה מר"ה לעלמא אבל לדרכנו הקוביית מעיקרא ליתא דעל הרישא לא הוה מני להקשות מידי ודויק. אך בעיקר קוביית החוספות קשה לי הא חוששין לדבר' קמי' וזו משום חתיכה דליסורא אין זה חשב לדבר'ו. אך אפסד דחוששין לדבר'ו דבסיפא הוה אידי דרובא. מיהו גם בזה יתייבש קוביית הכ"ס והמ"ל על התי"ס הניל אף אי נימא דהתי"ס איל בשיעט רש"י. מיהו העיקר ג"ל דשיעט התי"ס כמו"ס לשל ודויק:

והילכתה. לא סגתי אמאי לריך למיפסק ההלכה. הא קי"ל חולין עם הקפי התי"ס (חולין מ"ו ע"ב) ותיירי ע"ש. ובאין לא התעוררו בזה. (אחר כמה שנים שכתבתי זה נדפס הש"ס בזוילנא עם הגהות הנאין רשכ"ה"ג מו"ה שקיבא אגור ל"ע ומלאתי שהקשה קוביא זו וכשאר בל"ע). ד' למס הוסיפו ביהלכתה הני ד' תיבות גלווי מילתא בעלמא הוה לא הו"ל רק והילכתה אפי' קרוב ואפי' אשה. ה) דברי רב אלפס שכתב קשים להילמם וכבר נתחבטו בפירושו בעלי תריסין ה"ה הריב"ש מביאו ע"י בס' קנ"ו והמרדכי פ' מלות הלילה והגהות מיימוני סוף הלכות גירושין פ"י דעת הר"ף שאין הקרוב נאמן אלא במסית לפ"ת והב"י מיהן בפירושים. ובדברי בולס לא

מלאתי ליישב מאין הוליא הרי"ף דגס לענין ממונה מהני הכרה ע"פ ע"א או קרוז הלל גס כמת בעליך ע"א מהימן - ולפי פירוש הרא"ם דברי הרמב"ם ע"י כ"מ פ' י"ג מהלכות גרוסין שהעתיק דבריו - הוא מביא מילתא דעבדא לגלויי לחיד - ואפי"ה לא מהימן לענין ממונה כדפסק הרי"ף בעלמו בחשיבותו סי' י"ד וסי' קס"ה וכ"ה בפסקי ריקטיו סי' רל"ז וב"ה בתוס' כתובות ק"ו ע"א ד"ה ששמשו בו שמה ע"ש - ומ"ש כאן דמהימן לענין ממונה :

וריישוב כ"ז נלפענ"ד דבאמת לענין הכרה לחלוטא לכ"ט סגי בעד אחד ואפי' לשיטת הרא"ם שפסק לקמן ל"ד גבי מת יבמך דחד לא מהימן - היינו מביא דהתם בא להוליאם מחוקקה משא"כ הכא שאינו בא רק לברר החוקה - ומדאורייתא נראה דאפי' חד נמי לא הי' לריך כהן - רק היבס בעלמו הי' נאמן לומר שזו היא אשה אחו לחלוץ דהא אין אדם חוטא ולא לו - רק היבא דאפשר הנריכו חכמים ע"א לגלויי מלתא בעלמא ע"ד היבא דאיבא לברירי מברירין - אבל היבא דלא אפשר אז באמת היבס בעלמו נאמן - והא דרבא דאין חולצין אח"כ מכירין כדבר מזה לקמן בעו"ה :

ועי' ההגהה הזאת יתיישב הכל בעו"ה - (היתר ספק ה') דלא פליגי הכא רק אחא דאתקן רב יהודא גיטא דחליתא למכתב ואשתמודעינהו ובודאי אם יבא בער כזה לכ"ד אחר שצ"ד הראשון מעידן עליהם שזו היא פלונית אשת פלוני וזהו אחו של פלוני ויזעזעו להוליא ממון ע"י הכרה זו וודאי יזילאו - ובהא קמפילגי דחד אמר שאין כותבין ואשתמודעינהו רק היבא דשנים מעידין עליהם - דלענין ממון בעי שנים אף בכהרה - והא אמר אפי' אם אחד מעיד עליהם כותבין ג"כ ואשתמודעינהו אף שזילאו ממון ע"י הכרה זו כיון דגלויי מלתא בעלמא הוא - וזוה יתיישב עוד דקרוק א' הא דקאמר אשתמודעינהו פליגי בה כו' למה חלה הפלוגתא בחיבת אשתמודעינהו הכי הול"ל הכרה לחלוטא פליגי בה כו' - וזוה ידוקק עוד לשון הס"ס דקאמר גלויי מלתא בעלמא הוא ולא קאמר מילתא דעבדא לגלויי הוא כדקאמר בכל דוכתא ומהם שם ל"ד וקו"ה - אבל לדרכנו יבא על כהן והחילוק הוא בן - היבא דעד בעלמו אינו נאמן רק משום מילתא דעבדא לגלויי לא משקר מהימנין ל"י - הולצך לומר מלתא דעבדא לגלויי הוא פי' ולא משקר - וזוה לא יקשה מדוע בעלמא ע"א אינו נאמן וכאן נאמן - מה שאין כן הכא דכלא העד נמו מהימנין ל"י להיבס - ולא יקשה לך מדוע בעלמא ע"א אינו נאמן - אדרבה יקשה למה לריך כלל לדברי העד - ע"ז שייך שפיר הלשון גלויי מלתא בעלמא הוא - ורצונו שהעד אינו בא רק לברר ולגלות יוחר - ומשא"כ ניחא גמי הא דכותבין ואשתמודעינהו לדרכנו לעיל כיון דנתברר הדבר מאלד לב"ד - ונחזור לענינו (היתר ספק ג') דכיון דכל פלוגתתא הוא רק נפקא מינה לענין ממונה ע"כ הולצך למיפסק הילכתא דחד נמו מהימן משום דגבי ממונה חזינן בכל מקום להקל לכתוב והו"א דהלכה כמ"ד בשנים כי היכי דלא יזילאו ממון ע"י הכרה זו קמ"ל הילכתא ודו"ק :

ועפ"ז יתבאר דברי הרי"ף ולשונו הלך רק נקדים דהרי"ף בא להדגש דאפי' עד מפי עד מהני לענין הכרה שזהו אחו של מת - ומעשה נדקדק בדבריו הקדושים שכתב וז"ל הוא וכו' וכיון דמודעי ל"י הכי הכי איתחוק גבי דהבוא שהדי משומא דהאי קרוז כו' הלכך שרי ל"י לשהדי למסמך אפומייהו למיסהד עלי' דהוא גברא כו' בין לענין איסורא ובין לענין ממונה ע"כ - ולכאורה דבריו הם שלא בדקדוק דהא לא היל"ל רק וכיון דקיימ"ל דאפי' קרוז ואשה מהימני וכו' מה זה שחלה הדבר בהא דקיימ"ל דגלויי מלתא בעלמא הוא - אע"כ הן הן הדברים שכתבנו דבא להיבס דאפי' עד מפי עד נאמן לענין הכרה זו ע"כ כהב כלשון זה וה"פ וכיון דקיימ"ל דאפי' ע"י קרוז ואשה כותבין ואשתמודעינהו אף שזילאו ממון ע"י זה

הכתב משום דגלויי מלתא בעלמא הוא כו' עד הלכך שרי ל"י לשהדי למסמך אפומייהו דקרוז ואשה ולמיסהד עלי' דהבוא גברא בין לענין איסורא כי הכא ובין לענין ממונה וכו' כמו"ס ודו"ק - ועד"ז יתבאר דברי המרדכי רק לא ממש כפירושנו והיא כשנדקדק בדבריו שכתב וז"ל - אפי"ה רחמי חביבה כו' שאין להכשיר את הקטן לא לחלוץ ולא ליבס בעדות קרוזים וכו' וכתב שאין להביא רא"י מפרק החולץ גבי ואשתמודעינהו - דודאי התם גלויי מילתא בעלמא היא וזללו הכי נמו תופסין אותו בחוקת אחו מן האב אחר הרוב וכו' - אבל אם לא היינו מוחזקין בו שהוא אחו מן האב והביא קרוזים לעדותו - הא לא היו גלויי מילתא ובהא לא פליגי וכ"ס הכא וכו' - דקדק וכתב שח"ס לא היינו מוחזקים בו כו' הא לא היו גלויי מילתא ולא כתב שח"ס לא היינו מוחזקים כו' בהא אינו נאמן - אלא ודאי הוא ע"ד שכתבנו דבאמת להלך אף היבא דלא הוה חותק באחו - הקרוזים נאמנים רק לענין לפתוח ואשתמודעינהו אז היבא דלא הוה חותק לא כתבין - דבהא לא הוה גלויי מלתא בעלמא רק לענין חלוטא מהימנין להו מביא עיגונא כמו לענין מה בעליך - והא דכתב המרדכי וכ"ס הכא שאין הקרוזים נאמנים להוליא מחוקק קטן - ולכאורה משמע דגס לענין הכרה אינו נאמן - לפי דרכנו ג"כ יתיישב - וה"פ כיון דכיון דהיבא דלא הוה חותק לא כתבין אשתמודעינהו אף שאינם באים כעת להוליא ממון רק מבררים מי הוא זה כ"ס הכא שאין נאמנים להוליא מחוקק קטן דהכא לא שייך עמא דטיגינא דהא יכולין להמתין עד שגזע בודאי שהוא בן י"ג שנה - גם דברי רבינו יואל שצ"ק דברי המרדכי הנ"ל יש לפרש ע"ד"ו והא דכתב אבל אם לא חותק באחו צעיק שנים היינו לענין לפתוח ואשתמודעינהו וכו' -

ומע"ה סרה הסלוגה מכל הפוסקים שגא חשבו לדעת כל הגאונים שבמרדכי הנ"ל כיון דגס הגאונים הנ"ל מודים דאפי' היבא דלא הוה חותק הקרוזים נאמנים רק לענין לפתוח ואשתמודעינהו אין הקרוזים נאמנים ודו"ק - וכע"ד לדברי מלאתי בחשיבות הרי"ף סי' רכ"ב שכתב וז"ל שאלת על העדות שהעידו על האשה שלא ראו איתה ונ"ה היו יודעים אותה - שלא כדן ע"ז שאין העד רשאי להעיד על אשה אח"כ יודעה או מודיעה מי שודעה ע"פ מה שאמר ואשתמודעינהו ואפי' מפי קרוז ואשה כו' ע"ש - והתם לענין ממונה קאי - מבורר הדבר שהבין דברי הס"ס כמו שכתבתי - כי אחר כמה שנים בא לידו השיבות הרוב"ש ושיינתי בס' בס' קפ"ז וכתב שם צ"ד וז"ל ואשתמודעינהו דהדן פליגא אחוה דמיתנהא דמן אביה הוה פליגי בה כו' והלכתא כו' וכתב עלה הרי"ף ז"ל דלאו חמילתא דאיסורא ולא חמילתא דממונא קמסהדי אלא מילתא בעלמא הוא דמנלו דהדן גברא פלן כו' - ועוד הביא מ"ס הרמב"ן כו' ואני חומר בלפי לשון הרי"ף ז"ל נראה שאין אשה וקרוז נאמנין לומר זהו אחו של פלוני בשמעדין בין בממון בין באיסור צעטא מעשה - ומשנה שלמה שנינו פ' יש נוהלין האומר זה אחו אינו נאמן ויפול עמו בחלקו אלא שאם אמרו בן קודם מעשה שאינן מעידין לא על ממון ולא על איסור הוחזק על פיהם ויכולין העדים או הדיומין הנעשדים על החלוטא לומר בלשונם ואשתמודעינהו כו' כיון שגבר הוחזק על פי אלו קודם מעשה עכ"ל הרי"ף לענינו - דקדק וכתב צ"ק לשונו לומר בלשונם ואשתמודעינהו כו' הוא בודאי על הכוונה שכתבתי ודו"ק - ות"ל שהתני בדרך האמת - וע"י ביבמות (ק"ו) ברש"י ותוס' (ב"ב קל"ח ע"ב) ד"ה מ"ש מרשבא מוציא קלף ג"כ כמו שכתבתי - ומעשה מה שכתב בצור תו"מ סי' מ"ט ס"ד דלענין הכרה לממונא כגו בקרוז ואשה וכתב הס"י שם שהוא מדברי הרא"ם והג"י הוציא דרבא בר הן (ב"ב קס"ז) דלדברנו מציא הוא בש"ס פרק החולץ הנ"ל ובר"ף הנ"ל - ואפשר שזה ג"כ כוונתו באר הגולה שש"ע ס' ב' ע"ש -

ומע"ה נשוב לבאר שאין חילוק בין הוחזק ללא הוחזק באחו אף לענין לפתוח ואשתמודעינהו דנראה מה שהביא להגאונים הנ"ל לחלק בן היינו מביא דסבירא להו דלא אמרינן

כרת על פירש"י ע"ש. ולפי מה שהוכחו דרשב לית לי טעמא דסני' לי כ"כ אין התחלה לקשייתס ודו"ק. וזוה אודא לי ג"כ מה שהקשה הרא"ש שם על הר"ף שפסק כרז ששת ודרשב. דלפי מה שהוכחו דרשב לית לי טעמא דסני' לי אין התחלה להתוכיח דהוה מרבין. וא"כ לכאורה קשה הדבר להחיר האשה הנ"ל עפ"י עדות שתי נשים הנ"ל. כי מהמכתבים שנאלו לפניו אין רא' כלל להחירא דהך איתתא. כי כשבו הכל עפ"י אומדנות הנ"ל. ובעדות המוטה לפענ"ד אין בדבריו ממש כלל כיון שנתחילה אמרה לפניו ב"ד שאינה מוכרת בט"ע רק מהאומדנות וא"כ אינה הוזרה ומגדת אף שיש לדון בזה מ"מ כפי מה שראינו אף מה שאמרה למחר שמכרת אותו בט"ע ה' בשקר :

אולם אפשר לומר כיון שנתוס' לא פירשו דברי רבא כמו שפירשנו ה"כ עובל לומר כאן ס"ם אולי הלכה כדברי התוס' וא"כ אין הוכחה לדבריו. ואח"כ כדברי רש"י והרמב"ם לפי פירושנו והוכחתו אולי אינה זקוקה לו ודו"ק. או אפשר לומר בישיב דברי רבא דלעיל דרשב לית לי טעמא משום דאשה ד"יקא רק משום מלתא דעבידה לגלויי לחוד. וזוה אודא ג"כ קשיית הרא"ש הנ"ל על הר"ף דלא שבקינן פשיטותא דרבא משום שפיקא דגמרא כמו שכתב הרא"ש בעלמו בזמנה דוכתי. וזוה יתיישב ג"כ מה שהולך הרמב"ם להדגש החשש דשמא שכרה את העד. ומה שחמרו הפוסקים מאין הולא הרמב"ם לחוש לזה. לענ"ד מקירו מב"ב הביאו הר"ף פרק החולץ הנ"ל ומ"מ כאן לא נחיש לשמא שכרה השתי נשים כי גם צעד אחר חמרו הפוסקים אם היא הוזקה כל ישראל מי הוזקו (ועי' מכות ה' ע"ב) ובשתיים לענ"ד בודאי לא חיישינן ועי' גיעין פ' מי שאלחו ע"ס :

ור"פ זה יש להחיר האשה הנ"ל. אולם לפי הדרך הבני שכתבתי בשמוך דלרשב לית לי טעמא דאשה ד"יקא א"כ יקשה לכאורה למה לי לרבא למימר ק"ו הא לדידי' בלא"ה כ' ע"א נאמן ויש ליישב זה. עוד קשה לענ"ד דביבמות כ"ה קאמר סתמא דגמרא טעמא דממדה"י דלדיבורא דידו' קא סמכי' בו' הא מה בעליך דלאו עלי' קא סמכינן דאמר מר אשה ד"יקא ומינסבה ואפ"כ לא ישר את אשתו כו' ע"ש. מ"מ נלפענ"ד דאפשר להחירה ע"פ דרך הראשון ובלא"ה קוש' הסני' הנ"ל ע"ש. ועיין בחידושי הרשב"א שם ואינו כעת ס"י.

בידון יש לדון בזה ג"כ עפ"י מה שכתבתי לעיל שאנו דנין אותו שלא המיר מרטוט רק אנוס הו'. וא"כ אפשר דלא סני' לי כ"כ כמו מומר מדלונו שדנו עליו הש"ג והמנ"ס ועיין צ"י סוף סו' ק"מ. ואף שיש לחלק בזה מ"מ בצירוף כל הסברות שכתבנו לעיל יש להחירה לענ"ד אם יבטיחו לזה גדולי הסודא :

ורענין קשיית הג"פ והסו"ג הנ"ל לפי ענ"ד הא עיקר מקורו דהגהת רמ"א דסו' קמ"א הנ"ל הוא מדברי הסו"ג שם וע"ש צ"כ שכתב מולא הדין הנ"ל הוא מדברי הרשב"א והגהת מיימוני והרא"ש. והנה המשנין בהרשב"א והגהות מיימוני יראה להדיא שאין מדבריהם רא' כלל. וא"כ גם דברי הרא"ש יש ליישב כן ומאי דנקט עדים היינו עדים דעלמא. ומשום"כ יפה עשה הס"י שלא העתיק דין זה בט"ע אף שבמולא הדין הראה מקום לדברי הסו"ג מ"מ אח"כ חזר בו בט"ע. ולא קבעו להלכה. ול"ע למעשה בדו"א דקמ"א הנ"ל.

תשובה זו כתבתי זה יותר משלשים שנה בלמדי בק"ק שווינאלין עם ישיבה. ובלחתי' לחכמי ויילנד. הגאונים המפורסמים מו"ך דק"ק הנ"ל ה"ה הגאון הגדול המטה מו"ה יחזקאל סג"ל לכדא זללה"ה. והגאון המפורסם מו"ה יצחק בירווינט זללה"ה. ולהבדל לחיים הגאון המפורסם מו"ה מרדכי נ"י אשר הוא כעת הגאב"ד בק"ק לידא. ואחרי כעיון בדברי הסכמו להחירה :

ולא הייתי לקלקלה דאם יבוא היבס יאמרו. אהה הללית או עוד אה ה' לך והלך. והם כן לא מנו הס' נשים לקלקלה לעלמא רק לשמים ולשמים לא מקלקלי לה וזה ברור. וכן משמע מהפוסקים שלא כהצו דין זה שאין החמש נשים נאמנות רק במת בעליך ובמת יבמיך. ולא כהצו זה גבי הכרה ליבס כפי' קג"ז ולחליה כפי' קס"ט ודו"ק :

העולה מכל מה שכתבתי שגפער"ד יש להחיר החלויה הנ"ל עפ"י עדות של הב' נשים הנ"ל. ואף שהעידו אחר החלויה וא"כ באלו להוליה מחזקה. מ"מ נאמנות כמו במת בעליך כיון דגם בנידון דין שייך טעמא דעיגונא כנ"ל. אף דא עקא מי יעיד לנו שאחי הבעל הנ"ל המיר דתו כיון שאינו ידוע בצירור שהגער המיר דתו רק שמועו קיל בעלמא ואפשר שהקול שקר הוא. וא"כ הנשים הללו שמעידות שזבו. מוליאות את אחי בעלה הנ"ל מחזקה. כי הנ"ל שנתן החלויה לפניו הוא בודאי עו"ג או מומר כי התם לפניו על קווישאלנע בשם עו"ג ועוד כמה הוכחות ראוי ממנו שהוא מומר או עו"ג מעיקרו. ואפשר יש לדון בזה עפ"י מה דקיימ"ל ביו"ד סו' ק"ט וסו' קכ"ד ועיין בלח"ע סו' י"ז ב"ו דאנוסים הרי הם בישראלים גמורים. וכיון דזאת ידוע שהם מפרים ומאכזרים אוסס להמיר דתם ובפרט הניתיים בעודם קטנים שאין להם עדיין אומץ הלכ לעמוד על נפשם. א"כ הנשים הללו אינם מוליאות אותו מחזקה ומתימנין להו שזבו ואמרינן שלא המיר מרטוט רק תאנוס :

אף מה שנסתפקו צרים דבריו לפי מאי דקיימ"ל דמומר מקרי קטעה ולכל הפחות סני' לי בודאי וא"כ אין ע"א נאמן. עדיין במקומו עומד ואף שעשינו כמובין לזה מדברי הרשב"א והרב המגיד. וא"כ הו' מקום לומר אולי עיקר דברי הרא"ש שפירש בדברי הרמב"ם דגם בעי' דע"א במלחמה ובקטעה איפשיטא וא"כ לובא הוכחה לדבריו. ומי יומר דהנחה שכתבנו צרים דבריו היא אמיתית :

אמנם לפי ענ"ד נראה להוכיח מהש"ס והרמב"ם דעיקר כדבריו לעיל דהיבא דסני' לי אין ע"א נאמן. דהנה יש להבין בש"ס שם ל"ד דקאמר רבא ע"א נאמן מק"ו לאיסור כרת התנה לאיסור לאו לא כש"כ. ולכאורה הא ק"ו פריבא הוא דהתם ליבא טעמא דסני' לי והכא היבא טעמא דסני' לי. גם איך לא ידע מהא דהיא עלמא טוביה. הלא ודאי כמו שכתבנו לעיל בהגה"ה דרשב ס"ל דגם ביבמת לא אמרינן סני' לי כ"כ. ולפי"ז במקום דסני' לי ודאי כמו בזמנר שכתב הב"י כפי' ק"מ גם רבא מודה דאין ע"א נאמן לכ"ע. וכן מוכח מדברי הרמב"ם דפרק ג' מהלכות יבוס דין י"א ו"ל אטפ"י וכו' אין היבמה נאמנת לומר מת יבמי שחנשא לאחר הואיל והוא איסור לאו שמתא יהי' קל בעיניה כו' וכזה ככ"מ ע"ז מפורש בסוגיא פ' האשה רבה הדין והטעם ע"ש. והעובר על דבריהם ישחוטם. דעל הרמב"ם קשה למה שזק הטעם המפורש בש"ס דמסוס דזימנין דסו' לי לא מהימני. ונקט טעם אחר מלבו מה שלא הוזכר בש"ס. ועל הס"מ יקשה יותר שכתב דטעמא דהרמב"ם מפורש בסוגיא ובאמת בסוגיא שם מפורש שהיפך. אולם לפי דבריו יתיישב על נכון דגם להרמב"ם הו' קשה מה שהקשינו על רבא ומוה הכרית דלרשב לית לי טעמא דסני' לי. והא דלא אמרינן היא עלמא טוביה היינו משום דגבי דידה חיישינן אולי יהי' איסור לאו קל בעיני'. משח"כ לגבי עד לא חיישינן לזה דלמה יעבור על איסור לאו אף שהוא קל או בצירוף ב' הטעמים היינו הואיל וסני' לי קלת כמו שכתבנו בהגה"ה ע"כ איסור לאו קל בעיני'. וילא לו זה מדברי רבא בעלמו דקאמר ק"ו כו' לאיסור לאו לא כ"ש. וא"כ הא דע"א נאמן ביבמה משום דאיסור לאו הוא וא"כ עובל לומר דמוה הטעם גופא שהוא איסור לאו היא עלמא לא מהימנה. ומוה שכתבתי יהי' מוכח קלת דהעיקר כדברי הרא"ש דעת הרמב"ם דמשום מילתא דעבידה לגלויי לחוד ע"א נאמן. לפי ענ"ד שנס דש"י כיון לזה. וזוה יתיישב מה שהקשה התוס' שם ד"ה לאיסור

סימן נג

אל בבור ירדתי הרב הכותבך חרף ובקי שגן ומפולח
ובקן זך דרעיון יא"ב ב"ש הפואר מ"ה יצחק יהושע נ"י :

הנה בידון הקטטה אשר מעב"ת כתב ע"ז מגילה עפה
כתובה פניס ואתור בפלפול וסברות ישרות ככונים למי
שאמרן . אמנם ענותי תרצני שהפטר אותי לעיין בדבריו . והאמת
הגיד כי לא יכולתי לעיין כראוי מפני טרדותי . אמנם
עכ"ז יש לי לדבר קצת ולהשתעשע בפנימי אמרוי וחקיים והאדרסה
בעדותך כו' . הגה מ"ש מעב"ת להביא ראיה מסיף דברי הר"ן
וה"ל מ"מ כל שאמר דברים צדורים שאין להפק בדדמי סני
כו' . לעב"ד אין משם ראיה כלל דאולי הר"ן ס"ל כשיטת הפוסקים
שהוצאו צ"מ דהף לשיטת הרמב"ם דחיישין לשמא שברה . לא
חיישין אלא הביאחו לב"ד הוצא צ"מ ס"י קמ"ג ובמסל"ת
לא שייך זה . משא"כ מרש דבריו הוי לכאורה ראי' חוקה דהא
לא אמר קברתיו . ולשיטת הר"ף והרמב"ם דגבי מלחמה
בעיני קברתיו גם גבי קטטה הף סיכא דלא חיישין לשמא
שברה וכו' בעיני גמי קברתיו . וע"ז צ"מ ס"ק הכ"ל וא"כ ה"ל
בפשיטות משום דמומר הוי בקטטה איפשתה וא"כ לא בעיני גמי קברתיו .
ס"ל דבעי' דע"א בקטטה איפשתה וא"כ לא בעיני גמי קברתיו .
דדוקא גבי מלחמה חיישין לבדדמי דע"א אבל גבי קטטה לא
חיישין לבדדמי ויתר מע"א דעלמא כיון שאיפשתה וכמ"ש לקמן .
וצוה אורח לי קיימתי על הדין ולא הננתי מה שהשיגו
הגאונים ה"ה בעל בית מאיר ובעל נו"ב על סמ"ח דמש"ה לא
השיב דמימר קטטה משום דלפ"ז מותרת בדיעבד אבל מהמה
יצר הף בדיעבד אסורה לפי גרסתו דרמב"ם . ותמוז הוא ה"ך
יחי' יביא בארעא כו' הא בע"א במלחמה פסק הרמב"ם דחס
נשאת לא תלא ובדבר דשפיקא הוא אולי אינה כמלחמה והף
אי כמלחמה עכ"פ לא גרע ממלחמה דה"י הף בדיעבד אסורה .
אך מה חששה שאין הספרים ת"י לעיין בהם . ולפלא מ"ש
מעב"ת שהח"מ והגאונים לא ראו בנזק הב' מחשיבות הר"ן רק
דבריו הב"י כו' ותמוז הוא הלא צ"י לא נזכר ששאל הר"ן על
מומר שמת רק על אחר שמת ומומר העיד על מיתתו . וא"כ
אולי מיירי בישראל שמת . והיכי מייתי הח"מ ראי' מדברי הר"ן
הנ"ל . גם מ"ש מעב"ת להוכיח מחוך דברי הגמ' סיפך דעת
הח"מ דלא הלוי במסקרה . ולפענ"ד אין הוכחתו כלום
דמחוך דברי המקשה אין ראי' דאולי עדיפא מינה פריך דלא
זו דלא הוחזקה לשקר אלא הף גילוי דעת שרואה להשמט ממנו
נמי לא הוי דהא כולחו אמרו סני . גם מדברי המקשה
השני דפריך ליהימנה מדרב המנוחא נמי אין ראי' ובכ"ל
דעדיפא פריך .

אמנם מעב"ת הוכיח מתו' שם שהקשו וחי' והאמי' להשקר
כו' ותירלו דוח לא היתה עושה שתשקר לומר מת
בעלי ואם יבא תלא מזה ומזה עכ"ל . אלמא דלא תלוי במשקר
עכ"ד בקיטור הף שאין זה לבטוי לפענ"ד אינה קושיא דהא יש
להצין בחיוראם דא"כ גם היבא שהרגילה היא נמי נימא סני
דזאת לא תעשה שתשקר לומר מת ואם יבא תלא מזה ומזה
אשר ע"כ נלפענ"ד עייקו כדעת הח"מ רק שאין כוונתו דמשים
ששיקרא לחוד מקרי קטטה רק כוונתו ללרף צ' הטעמים היונו
שתגלה דעתה וגם שהשקר . וע"כ לרף לומר כן דאל"כ למה
לי לאוקמי בדוחק כי הוי שאמרה גירסתני צפני פו"ש לוקמי
בפשיטות כיון שהיא מורדת וטוענת מאיס עלי או באופן דחויגן
בידאי שאינה הפלה צו . הע"כ דמשים גילוי דעת
לחוד לא מיקרי קטטה דאולי איסור ה"א המור בעיניה . גם
משום שקרא לחוד נמי לא מיקרי קטטה כיון שהרגיל הוא
דאולי אינה שואלת אותו רק שהוכחה לומר כך מפני שהרגיל
הוא הקטטה . וא"כ לא תעשה זאת לומר מת ואם יבא תלא
מזה ומזה וכן הוא שוגת החו' (ונימא דהחומר שכתובה הוא
גזר שתלא מן הראשון) . ואפשר עובל ליישב בדרך זה קיימתי

החו' ונימא דהא דקאמר דהרגיל איהו היינו שהיא אמר גרסתך
והיא הודית לדבריו וא"כ לא הוחזקה לבקר כלל . ומאד הני
התפלא על כה"ר שדעתו דללשון הש"ג משום גילוי דעתה לחוד
נמי אינה נאמנת ולדעתו מעולם לא עלה זה על דעת הש"ג .
ומ"ש דעל ידי גירושין גילתה דעתה שאינה הפלה צו כוונתו
ללרף צ' הטעמים . וכוונת הח"מ והש"ג אחד . וגם החו"ה מודה
כזה דבעיני צ' הטעמים . והא דכתב דמימר מיקרי קטטה היינו
כיון דסני' לי' מאד שטוב לה המות ממנו כמו שכתב סני'
צ"י ק"מ ע"כ הוי קטטה . וכדבריו נכונה מאד דהא קי"ל
דאינה נאמנת לומר מת יצמי משום דחמני סני' לי' לחוד הף
דגבי קטטה בעיני ששיקרא . וע"כ טעמא צ"י . והאשר ע"כ
נלפענ"ד טעם נכון כזה . דדוקא גבי בעל אשר נתקשרה עמו
בעבותות האשה הף ששואלת אותו מ"מ עדיין אהבתו הקימה בלבה .
בעיני ששיקרא דלא חויגן ששואלת אותו מאד אשר בעבור זה
איסור ה"א לא חמיר עליו . משא"כ גבי יבם דלא נתקשרה עמו
בעבותות האשה . משום דסני' לחוד ג"כ לא מהימנא . ומבו"ה
גבי מומר ששואלת אותו מאד וכמ"ש צ"מ סני' ואין אהבתו
הקימה בלבה ג"כ לא מהימנא . והשלטי גבורים והח"מ דפלוני
על המו"ה ס"ל דהא דאינה נאמנת גבי מת יצמי היינו משום
דאיסור לאו קל בעיניה וכמ"ש במכתבי הראשון בדעת הרמב"ם :

גם מ"ש מעב"ת דמחליקת השלטי גבורים והמו"ה פלוני
הר"ף והרמב"ם והרא"ב . דעת הר"ף והרמב"ם כהש"ג
דבעיני ששיקרא . אבל משום סני' לחוד לא כו' . לכן החיין
דברי רבא שפיר שהביא ראי' מאיסור כרת לאיסור לאו . ומיחו
היא עלמה דליכא עד המשיע . משום סני' לחוד לא מהימנא כו'
עכ"ל . ולפלא בעיני דא"כ גם צמת בעלי גמי נימא דהיבא דליכא
עד המשיע היא עלמה אינה נאמנת משום סני' לחוד . והא"ך
כתב כה"ר דלהר"ף והרמב"ם היא עלמה נאמנת כהש"ג . ותקשה
מה שהקשיתי לעיל ל"ל לאוקמי שאמרה גרסתני לוקמי באומרת
טמאה אני לך או במורדת וטוענת מאיס עלי ובכ"ל . הע"כ
מוכרחין אנו לחלק צין בעל יבם וכמ"ש לעיל וא"כ חוזר וניער
הקושיא הרבא א"ך למד מאיסור כרת לאיסור לאו הא היא
עלמה הוכיח וזה ברור ודו"ק . גם מ"ש דעוד גראה דוח דעת
החו' כו' וע"כ לריבין אנו לומר דדעת החו' כהש"ג . ליחא וכמ"ש
לעיל דגם החו"ה מודה דגבי קטטה בעיני ששיקרא אבל משום
סניא לחוד דייקא . מיהו היינו דוקא צמת בעלי אבל צמת יצמי
אפשר דמשום סניא לחוד נמי לא דייקא כ"כ ובכ"ל . והא דסתמו
דבריהם הוא פשוט דאי הוי מהימנא כאן ע"א היינו משום שהשאלה
אינה גדולה כ"כ ומש"כ דייקא טיבא משא"כ גבי קטטה
דהשאלה גדולה עד מאד וא"כ לא דייקא . וכן גבי מומר לדעת
החו"ה ובכ"ל . ומ"ש עוד על מ"ש דכשהיבם מומר לכ"כ אין ע"א
כאמן כו' ותפס עלי מעב"ת מדברי רבא . לא ידעתי מקום להמיהתו
כי כבר ישבתי צנוף השיבתי דברי רבא דכוונתו למופלג אהא
דלעיל דהשבו לדסני' לי' טובא . וצוה ישבתי הא"ך לא ידע
רבא הא דהיא עלמה הוכיח וישבתי ג"כ דברי הרמב"ם שכתב
דלכן היא א"כ מפני שאיסור לאו קל בעיניה . ומעב"ת הינו
מסכים לחיורוי ומקשה עלי . ומ"ש עוד אהבוא מהצנן דדוח משום
דגבי מה בעליך ליכא סברא דסני' כו' עכ"ל . לא הבנתי דבריו
כלל דלעיל כתב כה"ר בעלמנו דגם דעת החו"ה מרצנן כהש"ג
דדוקא בעיני ששיקרא אבל משום דסני' לחוד כיון גבי מומר
מהימנא ודו"ק . ותו דהף אי הוי הסם סברא דסני' הוי דחי
שפיר דהיא עלמה חוכיה [עיין בהג"ה] . ומה שהיך
האז שהקשיתי מרב אחא לרב אחא וכתב מעב"ת
לחלק דהסת עבדא לגלוי . משא"כ סכא דמיירי דאין אינו מוכרחין
אח היבם . לא הבנתי . דמה יענה לפירוש המרדכי שם שכתב
דמיירי שבלא"ה תיפסין אותו בחוקת אחי א"כ הוי עבדא לגלוי
גמיר . ומה שהיך עוד דרב אחא שהוכר שם ל"ד אין זה
ר"א דפלוני עם רבינא . כבר כתבתי דלפ"י החו' צ"מ שם ליחא .
גם צ"ל לא ניחא לי תירוק זה . והוא עפ"י מה שראיתי מסבר
כתב"ד

ומעתה אמר שהוכחנו דמן הדין יכולין לעכב החליטה עד שתליית דין ישראל. מה שכתבתי איתם ע"י הממשלה לחלוץ הו"ל החליטה מעשה. וכיון החליטה דומה לגט ובג"ל הרי נגט מבוחר באהע"ז ס"י קל"ד סעי' ז' באהכ"ס ישראל לגרש שלא כדון אף שלא מסר מודעה הנט פסול ופסולה מן הכהונה. ושם סעיף ט' אם דהקו אותו ב"ד של ישראל ע"י ע"ז כו' ואומרים עשה מה שישראל אומרים לך דינו כאנשוהו ישראל. וא"כ בנ"ד בנ"ד של ישראל לוו להממשלה לבוקר אותו שלא כדון הו"ל החליטה פסולה ועכ"ז עמה החליטה וזריכה לחזור על כל האהין:

שוב מלאתי צו"ת שיבת ליון ס"י ל"ו כתב צפירוש גדולה מזו שאף היבט דנתן הוצב שטר החליטה שיחלוץ לה בהנס ואח"כ כשהיא תיבטע אותו שיחלוץ לה הוא מעכב באומרו שיש לו דו"ד עלי' שהרד עמו לד"ת יכול לעכב. ואם כפה אותו ע"י ערכאות החליטה פסולה. והביא שנס הגאון בעל סב יעקב דן כן אף היבט שלא היה להוציא דו"ד על החליטה רק על אביה יכול ג"כ לעכב החליטה ע"ש. הרי חוקן דפשוט אללו דיכול מן הדין לעכב החליטה אף אם אין לו תביעה כ"א על אבי'. ועיינתי בתשובות סב יעקב ומבואר שם דאותה תביעה היה שייך נמי על האלמנה ולכך יכול לעכב החליטה. אבל היבט דאין לו תביעה כ"א על אבי' לא שמענו ממנו שיהיה יכול לעכב ע"ש. (כן אמת שלכאורה מן הסברא היה נראה דאף אם אין לו תביעה רק על אביה ג"כ רשית בידו לעכב החליטה אם ברור לנו שע"ז יבוקר האב כאנמון ראשי. דהא כמו שחייבין ב"ד אם יכולת בודס לכיף כל יחיד ויחיד לקיים ד"ת כן אם יכולת ביד יחיד לבוקר את חבירו שליית ד"ת ג"כ מחוייב לבוקרו. וא"כ כיון שע"ז בתי ויהיה אבי' מוכרח ללית ד"ת יכול החלוץ לעכב. אלא שאני מסופק אם נשים חייבות בזה. כיון שפסולין להיות דייטס. ואי"ה צעת הפנאי חשיון בזה). ואו"ך שיהיה עכ"פ היבט שיש לו תביעה עלי' לית דין ולית דין דלכ"ע יכול לעכב החליטה. ע"ש שהאריך בזה ועיין בתשובות התם סיפר חאהע"ז ח"ש ס"י פ"ד:

סימן נה

מה שכתב לי החנני הרב המופלג ושנקן בו' בו' מ"ה שכתתי דייים ג"י ש"ב מפורבם דק"ק בוסק בהותו בבית הרפוס.

אל כבוד מר הוהני הג' מורי בקדושת מו"ה אורי דוד ג"י אפריון שלום לבר ולכל ב"ב שיחיו.

יור"י מר הלכה למעשה אשר אירע לפני. הייתי אלל רב אחד צעת סידור גט פשוטין וצעת נתינת הצעל להאשה אמר לו הרב פתח ידך והנה ליפול חוץ ידה וכן עשה. ראיתי ומכרתי הלכה. ה"ח ס"ק א' כ' ז"ל וג"ל דאפילו תפס סכין בידו ופתח ידו כו' ה"ז פסולה שלא הלכה מכחו כו' ואפילו פתח בצוונה שחלך כו' דלויכא כח אדם עכ"ל. הרי ברור דעמו שאין פתיחה יד כח אדם אלא סר כחו והרי צנחנית הנט כתוב צפירוש ונתן מכש"כ שפסול. כה אמרתי להרב המסדר והרב שמע לדברי ולזה ליקח את הגט מידה ולתת עוד הפעם חוץ ידה בנחת כך היה המעשה. ועם כי הרב סודה לדברי עכ"ז לפי דעתי יש לעיין בזה (בגושין ד' ע"ח) בפתחתין אמר לה כנסי כו' אי שמלאתי מאחרוני קידאה כו' אינו גט עד שיאמר לה הן גיטך. ופריך בגמרא כי אמר לה מאי הוי הוי ליה עלי גיטך מעג"ק ואמר רבא כו' אימא שלפתי מאחרוני. שלפתי נמי צעין ונתן. ל"ל דערק לה מרז"י ופרש"י עקב לה מתניו ע"י"ש. הרי לרש"י קרב מתניו סג וכן פסק הרמב"ם ז"ל. ולפ"ז צידון דיון אם קרב הסכין להבדמה בלי שום כח אחר סג והת"ם לא זכר שום חילוק בין אם השוחט רחוק או קרוב להבדמה ואפילו לדעת הר"ם ובשיטת הר"ש

צח"ד כמזומה צפ"כ סימן קי"א שירד לדקדק בחולין ל"ג דקאמר כל היבט דפנינו ר"ח ורבינו ר"ח להומרא אריכות הנה למה. לא הוי לי' למימר אלא כל היבט דפליג ר"ח ורבינו הלכה כדברי המיקל ויחא לי' דמש"ה קאמר ר"ח להומרא כי היכי שטוב להקשות מר"א לר"ח או מרבינו לרבינו ע"ש. ובדברי צעל תורת גיטין לכאורה יש לי קצת אריכות דברים בזה אך מלגי שאני עומד כעת לשום לדרך פעמי ע"כ לא יכלתי לעיין בזה כל האורך:

סימן נד

לרב גדול אחד

אחד שה"מ כראוי וכיון. כשהייתי צלל קורח כח"ר ג"י סיפר לי כבודו. אף שאלו אותו מביט המשפט מריגא. יודון החליטה ממוטאווי אם יכול החלוץ ר' הירש מיכלזאן. לעכב החליטה עד שתרד החליטה עמו לד"ת בדבר העובין מבעלה המיטה וכה"ר השיב שאינו יכול לעכב. ואחרי נסיעתי מחת"ר ג"י יל"א הדבר מלבי עד שפוט זו מלאתי ע"פ מקרה המכהב שהנחתי אז במוטאווי טרם נסיעתי משם קודם פורים שנה העברה ששלחו אחרי יודון הענין הג"ל. והחליטה וקרוביה דחו ונא ראו לילך לד"ת כי צעמו על החיקק שניתן להם מביט המשפט מריגא לבוקר את החלוץ. והשנתי במכתב שלפי הדין יכולין לעכב החליטה עד שתרד החליטה עמהם לד"ת יודון העובין. והממשלה בהסדה עשתה בזה שאלה מכת"ר ג"י אם כדון השנתי. והנה כעת אמרתי לעיין אם היה הדין עמדי בזה. וראיתי שדברי בני:

ע באהע"ז ס"י קס"ט סעיף י"ג בהגה"ה דדין חליטה לענין כפי' הוה כמו נגט. ע"י ביאורי הגאון שם ס"ק י"ז. והנה אם יש להחלוץ עליו תביעת ממון אם יכול לעכב החליטה. ולפענ"ד פשוט דיכול לעכב. וראיה לזה מחוה"מ ס"י ק"ז סעי' ב' בהגה"ה דיכול לעכב קבורתו עד שישלמו לו היתומים. וע"י בשמ"ע ופ"ך שם. והנה זה כמה שנים אשר אמרתי לפרש הגה"ה זו דמירי שהיתומים אלמים ולכך רשות בידו לעכב קבורתו. ות"ל שכעת מלאתי כדברי צו"ת חכס לבי ס"י מ"ה וראיתו ברורה מצ"ב (קל"ד ע"ב) דהלקוחות אומרים אכן זווי יהביין. לינוול ולינוול. וראיתי צחמים שהשיג עליו מסברא בעלמא. ואינו יודע מה יענה להראיה הג"ל. וכמזומה לי שנס הגאון ר"א ז"ל צביארוו הבין כן ע"ש. ומעשה דדון ונאמר ק"ו ומה התם שאין ביד המת מה לעשות והוא מוטל באופן אפי"ה מעכבים קבורתו אם נצו אלמים כש"כ כאן שהיא תפסה בחלמות עובין בעלה הסייך להחלוץ ואינה רוצת ללית דין. שהם יכולין לעכב החליטה. ואולי נאמר אחרי שמבואר בהגה"ה רמ"א צח"מ שם שאם שמעון הוא קרובו אינו יכול לעכב הקבורה ע"ש. והוא מדברי החוס' צ"ב שם ד"ה זווי יהביין. דכשביל ירשה ולא יהבו מידי אינם רשאים לנוולו. ועוד שהוא קרובם. דלפי חירוק סב' אף היבט דהלוה לו כיון שהוא קרוב אינו רשאי לעכב הקבורה. וא"כ אף אלו נאמר דשיכוב החליטה הוי כמו נוול למת (לפי המבואר בספרים שהחליטה הוא עובת המת). אבל ז"ל דמ"ל לדמות דמשברא. דוקא גבי קבורה שהמת מוטל בציון או הקרובים אינם רשאים לבואו ולנוולו. ועוד דביבמות (ל"ט ע"ב) קאמר הש"ס שהיו מליה לא תשהיין. יותר הו"ל להש"ס לומר דלכך אין ממתניין על הגדול דאסיר לנוולו. אע"פ דלא מיקרי טול כלל מה שמעכבין החליטה. רק מיקרי שהיו מליה. וכיון שיש להם אמתלא למה משהין המליה אין לנו לכופס. ועוד עד שביקף איתם לחלוץ כבוקר אותה לירד לד"ת. ועוד הא הצי"ד לא ירדו לכפי' כלל רק היא החליטה לבוקרו ע"י ערכאות שיחלוץ לה. והנהנו נחוק ידים בזה. וס"א שאכל את עמל בעלה וחתהי:

ללע"ד ברור שמה שאמר ר"י א"ש בדיו א"גו דיו שזכר לעיל
 אלא הוא עוף ששמו דיו וכמו שכתן ר"א ס' כשורב עוף ב"מ (כ"ד
 ע"ב) שהוא דיו. ופירש"י שם שהוא דיה של תורה. עיין
 (אלפס חולין פ' א"ט) אמר חמלאי בדיותא עריפה וסימניך
 דיותא ארמייתא ופירש שם הר"ן ששוף זה הוא הנקרא דיותא
 והוא סימן וזכרון לדיו זה שמראה דיו פסול בדיותא עיי"ש.
 הרי ברור ששוף דיו שחורה הוא. ולכאורה לפי סימן רב אלפס
 הלא ד' שחור כדיו ולדברינו הכל הלא הוא עמוק. אך טונת
 הרב אלפס רק לתת סימן וזכרון למראה שחור לא לסימן
 השחורות ובאמת חף כדיו יבש עריפה וזוהו חין א"גו לריבין
 לגרסת המעלה"ם שם בהר"א מארמייתא לארמייתא עיי"ש
 וקל ללע"ד. הסמו הכ"ל:

סימן נו

שנים או שלשה גרורים טאחי הרב המופלג שגון חרב
 ירא ה' פנעוריו בו' בק"ש פו"ה צבי משה נ"י בנאוהודק

שבת (דף כ"א ע"ב) גמרא. מאי תוכה בו' ולא היה בו
 אלא להדליק יום אחד בו'. הקשה הב"י בעי"א ס' א'
 תר"ע דלא היה לריך לעשות הטובה כ"א בשעה ימים כיון
 שהיה בו להדליק יום אחד ולא נעשה הנס כ"א ז' ימים ע"כ.
 וכל לתוך דלא הו' בשמן שמלאו בפק' בו' אם להדליק יום
 אחד כנר אחד שבמטרה הכל במטרה הו' ששעה נרות ונעשה
 בו נס והדליקו ממנו במטרה בכל ז' הנרות שמונה ימים
 וא"כ הו' הנס ג"כ ביום ראשון כי אפילו ליום אחד לא היה
 כ"א על נר אחד כי לא היה בו רק חצי לוג.

ודע דהמהרש"א בה"א (בחולין דף כ"ה ע"א) פירש שהיה
 הנס דלא יכלו להדליק בו' אם בשבדים הבאים מבלים
 שהם מסאה ועד סאחיס שנטהרים בשבדים צפוחת מחלי לוג
 ולילי עבט הארוכים לריכיס חלי לוג שמן לדלוק לכל הלילה
 וא"כ היה הנס ג"כ ביום ראשון ע"ש. ובספר מיני הרעמי
 בסופו בחי' למסכת שבת הקשה עליו דהלא בהיות משגב
 עלמה (כלים פ"ב מ"ב ומיבא בחולין סס) איתא מסאחיס
 ועד שלש בו' בלוג. וא"כ ים לומר שהדליקו בשבדים
 הבאים מבלים שהם יותר מסאחיס שטפורים ביותר מחלי לוג.
 וא"כ לא היה נס ע"כ. ובספר בכור שיר צחי' לשבת הקשה ג"כ
 על המהרש"א הכל דהיה להם להדליק בכלי גללים כלי אבנים
 כלי אדמה שטפורים ביותר מחלי לוג וא"כ לא היה נס. ונ'
 לתרץ כל זה דהשבתן שהחזיקו שמן במקדש בכלי חרס שהיו
 מסאה ועד סאחיס. דא"י בסוכה (דף ל"ב ע"ב
 ובידיהם כדי שמן בו' הנא של שלשים לוג בו' ושלשים לוג
 הוא סאה ורובע) דכל סאה הוא ששה קבין. וכל קב הוא
 ארבעה לוגין) דהוא מסאה ועד סאחיס ששיעור שבריו צפוחת
 מחלי לוג. וזה הכלי החזיקו בה שמן במקדש ולא יבלע בה
 שמן שהיה כבר בלוע משמן שהחזיקו בה ושברו זה הכלי
 לשבדים הפחוסים מחלי לוג והדליקו בהם. ולילי שבת לריכיס
 חלי לוג שמן לדלוק לכל הלילה וא"כ הו' הנס ג"כ ביום
 ראשון. וכלי אחרת גדולה ששיעור שבריו ביותר מחלי לוג
 או כלי אבנים כו' לא ראו להביאו שלא יבלע השמן בשברי
 הכלי. דזה ג"כ יודה המהרש"א שהיה שמן מוטע בפק' ולא
 היה בו כי אם ששעה חללי לוגים. להדליק רק יום אחד.
 כדא"י ולא הו' בו להדליק אלא יום אחד. וא"כ אם יפסו בשברי
 כלי אחר שלא החזיקו בהכלי שמן. חלי לוג בכל שבר ושבר.
 יבלע ג"כ בהשברים. ולא ישתויר שמן לדלוק לכל הלילה כ"א
 פחות מחלי לוג. וא"כ מוטע שיפסו כלי שהחזיקו בה שמן.
 ולא יבלע בה. ואף אם יהי' השבר פחות מחלי לוג. ויחזיק
 שמן מעט על ליל שני. וא"כ דברי המהרש"א נהירין:

הר"א דחרתי בעיין למטוס ונתחלהל וגם קירב עיי"ש
 בהר"א. מ"מ הרי חזיקן שאם הגע הים משוכב תחת חגורו
 ובאשר למלס מתניו סר כמו וגרע מפתיחת יד וגם חלוק
 הוא מסביבת גלגל כמו שכתב הר"ש שם עכ"ז לכו"ע כשר
 הגע דהוי נחיתה מתם והוי ליה להר"ש להזכיר דבעיין
 קירב ופתיחת יד. ולא עוד אלא לפי דעתי שכל דבריהם אלו
 הוא רק על מתניו מלאתו מאחוריו. ושלא יקשה לטו הוי
 ליה עלי גיטך מעג"ק הא בעיין ונתן ואך כהם במתניו
 מלאתו מאחוריו כשר דחק הגמרא לתרץ שהיה חזו
 נחיתה גרוטה. ולו יהיה אם פתח ידו ואף היה קרוב אליה
 ולקחתה מתוכו שאין זה נחיתה. אבל אם כשפתח ידו ונפל
 חוך ידה שבה לידה מכה פתיחת ידו ודאי הוי נחיתה מעליה.
 הרי לנו חף בנט שבפירוש כתבה התורה ונתן וא"כ אפילו
 נחיתה גרוטה ופתיחת יד ונפל מהני. כש"כ גבי שחיטה שלפי
 דעת הר"א לא בעיין שום כה גמרא רק כוונה מעט
 וכמבואר בהר"א. ואפי' לשיטת הרשב"א שריבין חזו פעולה
 דהוי לכה"ס כמו ועשית לא עדיף מנחיתה לגבי הגט.
 שבפירוש כתיב ונתן. עוד ללע"ד שהולכה מידו לידה הוי
 ל"י ממש קירוב. ומה לי אם הקירוב היה קודם פתיחת יד או
 אחר פתיחת יד. ולפי דעתי עדיף עפי. שהרי אם קירב אליה
 והיה הגט סגור בידו ובאשר פתח ידו הרי כבר אזיל בה
 קירובו ואם נעלה מחוך ידו מהני. כש"כ הכא שמהמת פתיחת
 ידו הוי הקרובה לחוך ידה והלכה משעולחו עד ידה. ואין לי
 שום סברא לחלק. והנה בסדר הגט סימן רל"ב ז"ל ומיד יתח
 כבעל ליפול הנט בנחה לחוך ידה. הרי מבואר היפך דברי
 הר"ש הכל שפתיחת יד ונפל מהני. ואין להקשות למה יעשה בליפן
 הזה ולמה לא כתב שיניה תוך ידה בנחה. לפי דעתי הוא
 שלא יצא לידי קלקול שמה בעוד מקאת הגט חוך ידה הקשין
 ידה ולפי דעת ר"ח ור"י (גיטין ע"ה ע"ב) תודיה אם יכול.
 פסול. וכמבואר בט"ז סימן קל"ה לכן סידר. להניח
 לפול תוך ידה. אכן אם באנו לחוש לדעת הר"ש זמנין שהוא
 יעמוד על מקומו והיא תקרב אליו והוא יענה ליפול חוך ידה
 ולפי דעת הר"ש פסול הנחיתה ויחד היה לו לסדר שחורק
 לחוך ידה ואז ליכא שום השם. וכמדומה לי ששמעתי שכל
 חכמי ישראל נהגים כן שהוא מגביה ידו מעל ידה ומניח ליפול
 חוך ידה כלשון המסדר. עוד פניתי וראיתי לשון המסדר סי'
 רל"ה סותר מעט לשון הכל סי' רל"ב וז"ל ואחר שהניח כבעל
 הגט בידה ויפלק ידו ממנה מכל וכל יאמר לה הרב קמוץ
 ידך וזה הלשון הוא לחוש לדעת ר"ת ור"י הכל ולפי לשוני
 סי' רל"ב הרי ידיו מקולקים כבר ע"כ אין הכרח מלשון
 המסדר אולי טעות נפל ולדינא ל"ע. ע"כ ייטיב נא אדוני
 לעיין בזה ולהודיע בספרו בשערי רבים כי מלתא דשכיחא
 תמיד אם ישר דברי. ובין כה וכה ישים עין עיינו על
 הדבר. הנהו הפך בחסובתו ומשחוקק לרעות ולהשתעשע בקרוב
 בספרו הטפור שבתאי חיים בהר"ב יהודא ל"ב סו"ב דבוסק:

עוד מחתני הרב בו'

גדה (כ' ע"א) שחיר כחרת אחר רב"ה הרת שאמרו דיו בו'
 ולימא דיו בו' א"א דיו הו"א כשכתתו קמ"ל בהרותא.
 איבעי' להו בלחה או ביפשתא ת"ש בו' אחר ר"י א"ש בקיר
 וכדיו וכענב שמא וזו היא ששנינו עמוק מכן. עיי"ש במהרש"א
 שהרגיש לתרץ הלא רב"ה והבדלייתא מפרשים שחרת הוא דיו
 ומסתמא עמוק משארי דברים ואך אמר ר"י א"ש שדיו עמוק
 מכן. לכן חילק המהרש"א דרב יהודא בלחה והבדלייתא ביפשתא.
 המעיין בסוגי' יראה שיפשתא שחור יותר מלחה וכן מלאתי
 מפורש בתפילת שור סי' ל"ח ס"ק ז' עיי"ש. ומעשה קושיה
 המהרש"א במקומה שומדה חף יפלוג שמואל אבדלייתא. לכן

סליק

ברוך נתן ליעף כח ולאין אונים עצמה דבה

תקונים

תקן	עמוד שורה	שעית	תקן	עמוד שורה	שעית
קכב	קסב	לד	דמירי	מירי	יה
לקטלא	קטלא	נא	הבעל	הבעל	פ
אמתלא	אמתלא	ז	ה'ל לומר	ה'ל לו לומר	לה
כשנים	כשנים	ט	ועי'	ועי'	נב
הש"ס	הש"ס	כו	ועי'	ועי'	כו
ניהמן	ניהמן	כה	רצב	רצ"ב	טב
אחמער'ר	אחמ'ר	מח	לון	לון	טז
שחתמו	שחתמו	יג	יזאה	יזא	טז
לפי	לפי'	י	ידידו	ידיד'	ג
כתבתי	כתבי	לב	ומהפרודור	ומהפרודוד	ה
אילטרין	אילטרין	ז	מארונה	מארונא	ה
ומה'	ומ"ה	נג	מארונה	מארונ'ה	טה
היה	היו	טז	מארונה	מארונא	ל
בטעותו	בטעותו	נא	ארונה	ארונא	לא
המולא	המולא	לז	כושוד	כושוד	ד
היה	היו	ט	מעלין	מעלין	ה
דמהמולא	דמהמולא	טז	מארונה	מארונא	ז
לגבי	לגביה	יד		יתיר, שבוין"	טז
ולפי"ז	ולפי'	טז	ועי'	ועי'	לא
שהיו	שהיה	נז	שהתקן	שהתקן	י
גבי	גבי'	מח	התקן	התקן	י
היה	היו	ט	עגנו	עגנו	טז
לאינשי	לאינשי'	יג	אויק	אויך	טז
תירוק	תירך	נא	עגנו . וכן כולם	עגנו	טז
בניתוס	בניתוס	נה	היו	היה	טז
בניתוס	בניתוס	נז	היה	היו	טז
לי	לי	מ	ע"א	ע"א	טז
איסור	איסור	יה	היו	היה	טז
אשרי	אשרי	ג	חומין	חומין	טז
אחריותא	אחריותא	ג	ולתכלל	ולתכלל	ה
בהולאה לא הל	בהולאה הל	לג	לפי	לפי'	טז
לעלמו	לעלמו	יג	מארעת	מארעת	טז
ומכש"ב	ומכש"ב	ט	לחייבם	לחייבום	טה
ק"ב כ' וז"ל	כהג"ה . ק"ב	י	הגהת	הגה"ת	טט
לי	כהגה"ה . ל'	א	דכחות	דכחות	טז
בדבריו	בדברים	נה	תירוק	תירך	טט
כשמחזירם	כשמחזרר	נה	דתינון	דתינון	לא
כח"ד	כח"ד	נג	אונה	אנו	ג
פשוט	פשיט	יא	ועיין	ועי'	א
הוא	היא	נה	דפסולה	דפסולה	טה
הוא	היא	ו	שקשתי	שקשתי	נג
היו	הי'	טז	אויק	אויך	נג
יריט	ירוט	לז	אבל	חבל	טב
רק	רק	מא	כהשכ"י	כהשכ"י	טז
חידש	חדיש	נז	אין דין קטלן	אין קטלן	לח
מן	מן	לג	אחי	אחו	ג
מעות	מעותי	יט	אחי	אחו	ל
משא"כ כהן שלא	משא"כ שלא	י	אחי	אחו	לה
קושיהם	קושיה	יא	עין	עין	ל
אז פני	איפני	כד	ותירוק	ותירך	נג
דסוי	דסוו	כו	דחף	דחף	נט
שיתגייך	שנתגייך	טז	לדברט	לדברט	נז
יהיו	יהי'	טז	עליה	עליו	ג
מדברי	מדברי'	יד	אותה	אוחו	מד
ט	לי	יה	פל	פל	נג
בשכ"י	בשכ"י	טז	הולך	הולך	נט
לי	לו	נה	ובלג"ש	ובאלג"ש	נג
לרב	לר'	א	השמיסה	השמוסה	ה

